

All'Officio della Comp.^a de' libri de' Granata

R.3643

**AVTHO-
RITATVM SA-
CRAE SCRIPTV-
RAE ET SANCTORVM**

**PATRVM, QVAE IN SVM^a
ma doctrinæ Christianæ
DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI
Societatis IESV citantur, & nunc primùm ex
ipsis fontibus fideliter collectæ, ipsis Ca-
techismi verbis subscriptæ sunt,**

**PARS PRIMA
DE FIDE, SPE,
ET CHARITATE.**

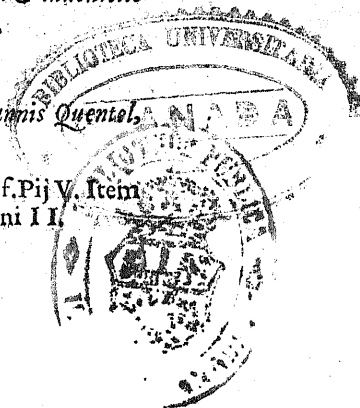
HIEREMIAE VI.

*Hęc dicit Dominus: State super vias, & videte & interrogate de semitis
antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis
refrigerium animabus vestris.*

COLONIAE

*Apud Geruinium Calenium & heredes Iohannis Quentel,
Anno M. D. LXIX.*

**Cum gratia & priuilegio summi Pontif. Pij V. Item
Roman. Imperatoris Maximiliani II
in Decennium.**

2 400 40

Balta

All' Museo della Compagnia di Gesù di Granada

R. 3643

AVTHO-
RITATVM SA-
CRAE SCRIPTV-
RAE ET SANCTORVM

PATRVM, QVAE IN SVM-
ma doctrinæ Christianæ
DOCTORIS PETRI CANISII THEOLOGI
Societatis IESV citantur, & nunc primùm ex
ipsis fontibus fideliter collectæ, ipsis Ca-
techismi verbis subscriptæ sunt,

PARS PRIMA
DE FIDE, SPE,
ET CHARITATE.

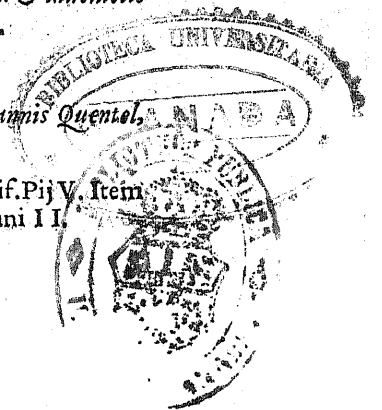
HIEREMIAE VI.

*Hęc dicit Dominus: State super vias, & videte & interrogate de semitis
antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis
refrigerium animabus vestris.*

COLONIAE

*Apud Geruinium Calenium & heredes Iohannis Quental,
Anno M. D. LXIX.*

Cum gratia & privilegio summi Pontif. Pij V. Item
Roman. Imperatoris Maximiliani II.
in Decennium.

II. AD TIMOTHEVM III.

Omnia scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

B. AVGVSTINVS TRACTATV II, IN EPIST. B. IOANNIS.

Omnia quæ leguntur in scripturis sanctis, ad instructionem & salutem nostram, intentè oportet audire: maximè tamen memoriæ commendanda sunt, quæ aduersus hæreticos valent plurimum, quorū infidiæ infirmiores quosq; & negligetiores circumuenire nō cessant.

ORIGENES TRACTATV XXIX. IN MATTH.

Matth. 24. Quoties Hæretici canonicas proferunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successionem Ecclesiæ Dei tradiderunt nobis.

VINCENTIVS LIRINENSIS IN LIBELLO

aduersus prophanas omnium hæreseōn nouationes.

1 Tim. 6. Neceessè est profectò omnibus Catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare student, vt sanctæ sanctorum Patrum fidei inhæreant, adglutinentur, immoriantur: prophanas verò prophanorum nouitates detestentur, horrescant, infectentur, persequantur.

ITEM.

Ephes. 4. Hos in Ecclesia diuinitus per tempora & loca dispensatos, quisquis in sensu Catholici dogmatis vnū aliquid in Christo sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed Deum.

Luc. 10.

D. AVGVSTINVS LIB. II. CONTRA IULIANVM PELAGIANVM IN EPILOGO.

Quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerūt: quod didicerunt, docuerūt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondum vobiscum apud illos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos sententias recitamus: nondum vobiscum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus.

APPROBATIO HVIVS LIBRI.

Hoc volumen iam recens typis excusum iudico magno fuit in manus multorum cuius gaudium Ego frater Theodoricus Buscoducen. Sacre Theologiæ apud Colon. professor, & Apostolicus Inquisitor,

PIVS

PIVS PAPA V.

DILECTO FILIO GERVI

no Calenio, Typographo Colonien.

Dilecte Fili Salutē & Apostolicam benedictionem. Cum tu, sicut accepimus, nonnullos de probatis Sanctorum historijs à Dilecto filio Laurentio Surio optima fide collectis, necnon alios Tomos seu libros dilecti filij Petri Canisij presbyteri seu religiosi Societatis IESV de doctrina siue Institutione Christiana inscriptos, vnà cum certis Annotationibus nondum impressos, tua impensa imprimi facere desideres: Nos tibi, quem in excudendis huiusmodi Tomis seu libris graues impensas subire neceessè est, nè ex beneficio omnibus Christi fidelibus collato detrimentum aliquod sentias, opportunè prouidere, ac te in tuo laudabili & Reipublicæ Christianæ perutili proposito confouere volentes, & à quibusuis Excommunicationis, suspensionis & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harū serie absoluentes, & absolutum fore censentes: Motu proprio non ad tuam vel alicuius pro te nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed ex certa scientia & mera deliberatione nostris tibi Tomos seu libros præfatos per te vel aliū seu alios imprimendi, & impressos ven-

* A 2 dendi

PRIVILEGIUM

dendi licentiã & facultatem plenam & liberam Apostolica auctoritate per præsentis concedimus: Necnõ omnibus & singulis impressoribus, librarijs, & mercatoribus tam in Italia quã extra Italiam constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub Excommunicationis sententiæ, necnõ in terris sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subiectis, sub amissionis Tomorum seu librorum huiusmodi, ac mille ducatorũ auri de Camera, pro vna Camere Apostolicæ, et altera medietatibus tibi, tuisq; hæredibus & successoribus irremissibiliter loco damnorum applicandorũ pœnis, per alios absq; tuũ & hæredum vel successorũ tuorũ expresso mandato aut licentia habita excuscentes, seu imprimētes, aut vendentes, toties quoties id fecerint, eo ipso incurredis, nè eosdem tomos seu libros infra decennium proximè futurũ ab illorum impressione cõputandũ, in quibusuis literarũ characteribus, aut parua, mediocri, seu magna, vel alia quacunq; forma alicubi imprimere, neq; per alios impressos vèdere absq; expressa tuũ vel hæredum & successorũ præfatorum licentia vel consensu audeãt vel p̄sumant, & ita per quoscunq; iudices & commissarios quavis auctoritate fungentes, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter indicandi, interpretandi facultate & auctoritate, iudicari & diffiniri debere: Ac quicquid secũs super his à quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus: Mandantes nihilominus Motu simili sub in-

ter-

APOSTOLICVM.

terdicti Ecclesiastici & ingressus Ecclesiarum Venerabilibus Fratribus nostris Coloniens. & quorumuis aliorum ciuitatum & locorum Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs illorum vicarijs seu officialibus, legatis, vel Vicelegatis, ac sub primò dictis pœnis, Gubernatoribus, Potestatibus, & alijs quibusuis Iudicibus quibuscunq; auctoritate & officio fungētib; quatenus quoties pro parte tua, & successorũ tuorum, vel alicuius eorum huiusmodi fuerint requisiti in præmissis, efficacis defensionis præsidio assistentes, faciant auctoritate nostra inhibitionem præfatam inuiolabiliter obseruari: ac te, tuosq; hæredes & successores præfatos huiusmodi, illorumq; singulos concessione pacificè frui & gaudere: Ac impressores, librarios, mercatores, fautores, scientes & non reuelātes, quos inhibitioni præfatæ contrauenisse eis constiterit, excommunicationis & alias sententias, censuras & pœnas huiusmodi incurrisse declarent, ac pro talibus publicè nunciari mandent, & faciant, contradictores quoslibet & rebelles per easdem censuras & pœnas, appellatione postposita, cõpescendo: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis: Nõ obstantibus Cõstitutioibus et Ordinatioibus Apostolicis, Priuilegijs quoq; Indultis, et literis Apostolicis super imprimēdorũ Tomorũ facultate quibusuis personis cuiuscunq; dignitatis & præeminētiæ existentibus etiam motu & scientia similibus, ac sub quibusuis te-

* A 3 no

PRIVILEGIUM APOSTOLICVM.

noribus & formis, necnon clausulis & decretis concessis. Quibus omnibus etiam si de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa, & indiuidua: nō aut per clausulas generales idem importantes mentio, seu quæuis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc seruanda foret; illorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, presentibus pro expressis habentes, illis aliis in suo robore permansuris, hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus: Aut si impressoribus, librarijs, & mercatoribus pfatis vel quibusuis alijs, cōmuniter vel diuisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Volumus autem & eadem autoritate decernimus presentium literarum transcripta in ipsis Tomis impressa in iudicio & extra sufficere, & plenam fidem facere, regula contraria non obstante. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Septembris, M. D. LXIX. Pontificatus nostri anno quarto.

Ca. Glorierius.

DE

DE HVIVS OPE

RIS RATIONE AC VTI-
LITATE PRAEFATIO PE-
tri Busæi Nouiomagi.

MICVS quidam noster prudentia ac dignitate p̄stans, cum hunc Catechismū Doctōris Petri Canisij diū ac multū euoluisset, maiorem in modū optauit, vt quæ varijs ex Patribus in illo collecta, breuiterque tradita continentur, aliquāto fusiū, præsertim in rudiōrū gratiam explicarentur. Nec enim satis fore putauit, ex alijs Catechismis, qui non pauci & vtcunquē elaborati circumferuntur, huc lucē maiōrē adferre: sed hoc postulauit maximē, vt ad verbum libro adscriberētur, quæ partim ex sacris literis, partim ex Patrum monumentis petita, circa marginē duntaxat, vt fit, succinctē indicabantur. Neq; ille verō temerē cogitauit, hac quidem ratione, & testimoniorum, q̄ diximus, adiecta luce, fieri posse, vt quod opus multorum nunc manibus teritur, maiorem quoque fructum, & plerisq; singularem commoditatem exhiberet. Primū enim itā consulitur Catechistis, qui siue Catechismum Romanū ex decreto Tridentini cōcilij editum, siue hanc doctrinā Christianæ Summam explicent, graui leuantur labore in conquirendis au-

AD LECTOREM

thorū sententijs : præsertim cū nec suppetāt omnibus tot libri Patrum atq; Theologorum. Deindè non potest ex harum sententiārum collectione non aliqua tum utilitas, tum voluptas consequi, cū lector luce clariùs videt, veteris quidem Ecclesiæ sensum atq; cōsensum huic libro tam pulchrè fauere atq; patrocinari. Grauis est enim authoritas Patrum: quos omninò qui contemnunt vel negligunt, nã illi non intelligūt, quantoperè contristent & offendāt in suis electis organis Spiritum sanctum, qui etiam nunc in Patrū scriptis viuit ac loquitur continenter, magnumq; lumen & robur necessarium præbet Ecclesiæ Dei; tum in scripturarum interpretatiōe, tum in Catholicæ fidei doctrina confirmanda ac propugnanda. Quam enim aliam potissimū ob causam arbitramur post Apostolos, Prophetas & Euangelistas, diuinitus per tempora & loca datos constitutosq; esse Pastores & Doctores: nisi, vt Apostolus ait, ad consummationem sanctorum; in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris? Quo quidem officio ac munere suo dum etiam postquam è vita excesserint, funguntur, relictis clarissimis literarum monumentis, in quibus testatas consignatasq; animorum suorum sententias prodiderunt: si eos, tanquàm qui errent ipsi, audire contemnimus: an non Deum ipsum aspernantur, cuius cōcessu ac munere illos habemus? An non eundem fraudis ac mendacij arguimus, q̄ pro luce tenebras, pro viē ducibus & doctoribus veritatis, errorum magistros atq; authores dederit, quiq; falsis promissis

Ephes. 4.

PRAEFATIO.

promissis Ecclesiam sponsam suam miserè deluserit? Etenim si Patres in aliquo fidei dogmate consentientes & quasi conspirantes, lapsi fuerint, vniuersam Ecclesiam aliquandò in fide, quæ basis & fundamentum est religionis, errasse cōsequetur. Aberrante siquidem Pastore, necessarium est & oues aberrare: & quò oculi dirigunt corpus, eò pariter reliqua membra deferri moueriq; necesse est. Quo tandè igitur pacto Deus constare sibi, ac in promissis suis consentire poterit? Quæ fides, quæ authoritas diuinæ pollicitationis de perpetua Spiritus sancti & Christi Domini præsentia, ac in veritatis fideiq; doctrina stabilitate & cōstantia, quam Ecclesiæ promissam diuinæ literæ planè ac perspicuè testatur? Quomodò Christum Dei sapiētiam à stultitiæ nota vindicabimus, qui & domū suam super arenam ædificasse, & non ad columnam & firmamentum veritatis, vt̄i debebat, sed ad erroris ducem atque magistram consulendam atq; audiendam ablegasse videri posset? Quare summa repræhensioe digni sunt audacissimi simul & arrogantissimi homines, qui Patres omnes in doctrina cōsentientes præ se contemnunt, illorumq; grauissima iudicia in vulgi contemptionem adducunt: tum de horum erroribus & nauis ad arbitrium libidinemque garrunt impudenter. Nam quis ignorat has voces, quas Luterum inconditè fundere, ac temerè superbeq; effutire nō puduit: In ^a omnium Patrum scriptis multos inueniri errores, sæpè in oratione secum ipsos pugnare, sæpè inter se dissentire, diuinas scripturas torquere: Augustinum solū disputare, definire nihil: Hieronymum in Commētarijs ferè nihil asserere, ^b ipsumque & Origenē tam ineptè sa-

Heb. 11

Ioā. 14. & 16.
Matth. 28.
Esaiæ 59.
Matth. 16.
Luce 22.

Matth. 7.
1. Timoth. 3.

Matth. 18.

^a In prologo assertiois articuloꝝ damnatorū à Leōe decimo.

^b de seruo arbitrio ad Erasmi.

AD LECTOREM

cras Literas tractâsse ac explanâsse, vt nemo prope-
modùm, suo quidem iudicio, ineptiùs id fecisse videa-
tur. Atque insolentiùs sese efferens, ^c certum se glori-
atur, improbeque iactat, dogmata sua, quantunvis im-
pia, habere se de cælo: adeò vt nihil curet, si mille
Augustini, mille Cypriani, ipsi quàm maximè aduer-
sentur atque reclamant: D E V M errare, decipi & fal-
lere non posse: Augustinum & Cyprianum, sicut oēs
electos, errare potuisse, sapiusq; errâsse. Melanchtho-
nis verò, qui modestior videri voluit, quàm into-
lerabilis arrogantiâ? dum in suo de Locis communi-
bus rerum Theologicarum libello, quem Luterus in-
uictum ^d appellauit, & non tantùm immortalitate,
sed canone quoque Ecclesiastico dignum censuit, sic
^e ait: Scripsere de libero arbitrio Augustinus & Ber-
nardus, & ille quidem sua posterioribus libris quos
aduersus Pelagianos edidit, multipliciter retracta-
uit. Bernardus nō est similis suū. Sunt hac de re etiam
apud Græcos quædam, sed sparsim. E G O quando-
quidem non sequar hominum opiniones, & simpli-
cissimè & planissimè rem exponam, quam ferè ob-
scurârunt Authores tum veteres tum noui: quia sic
interpretabantur Scripturas, vt simul vellent tamen
rationis humanæ iudicio satisfieri, &c. Quem li-
bellum his tandèm verbis concludit: Censeo non ali-
ter atque pestem fugiendos hominum commentari-
os in rebus sacris, quòd doctrina spiritus purè nisi è
scripturis hauriri non possit. Hanc tamen suam de
libero arbitrio sententiam postea ^f non modò ipse
reuocauit, sed etiam velut Stoicorum opinionem,
& Manichæorum delirationes insaniasq; confutauit.

Nec

PRAEFATIO.

Nec minor illa Thrafonis Gallici in suis Institutioni-
bus ^a superbiloquentia: Parùm, ait, me mouent, quæ
in veterum scriptis de satisfactione passim occurrūt.
Video quidem eorum nonnullos (dicam simpliciter,
omnes ferè quorum libri extant) aut in hac parte la-
psos esse, aut nimis asperè ac durè locutos. Quid hoc,
quæso, est aliud, quàm in præstantissimos viros, cum
quibus nec vitæ sanctimonia, nec solida perfectaque
eruditione conferri possunt Rabini isti, scelerata pro-
cacitate insultare, atq; adeò veterem religiōem, hoc
est, Catholicam veramque doctrinā, impiè nequiterq;
irridere, & sacra omnia conuellenda & pessundanda
permittere populo, qui vel spontè ad omnem huius-
modi licentiam & sacrorum neglectum præceps fer-
tur? Neq; enim eo vno solùm Patribus magnam au-
thoritatem tribuimus, quòd fuerint omni doctrina &
virtute ornatissimi, quos cōstat Spiritu sancto, qui est
Spiritus veritatis, permotos atq; incitatos, non ad-
umbratam quãdam eruditionis imaginem, vt isti no-
uatores, sed synceram, solidam, atque expressam do-
ctrinam, diuinarumque literarum, quæ ab eodem spi-
ritu profectæ sunt, rectam intelligentiam consecutos
esse, semperque tenuisse: sed vel maximè ob eam eti-
am causam, quòd ex eorum præclaris ac fide dignis
testimonijs perspicuè intelligamus, quænam ipso-
rum temporibus sententia & doctrina fuerit Eccle-
siæ Catholicæ, quæ columna est & firmamentum
veritatis. Quod quàm magni faciendum sit, aduer-
sarium studium atque institutum haud obscurè de-
clarat. Quotiescunquè enim suam doctrinam Pa-
trum autoritate stabilire sibi posse videntur, id
qui-

^c Aduersus
Henricū Re-
gem Angliæ.

^d De seruo
arbitrio ad
Erasimum.

^e In locis cō-
munibus ad
Tilmanum
Plettenerum
anno 21. cap.
de hominis
viribus & li-
bero arbitrio.

^f In loc. cōm.
ad Henricum
Regem Angl.
ann. 36. ca. de
causâ peccati
& contingen-
tia. & cap. de
humanis viri-
bus, seu de li-
bero arbitrio.
Item in editi-
onibus alijs
sequentium
annorum.

^a In institut.
suis lib. 3. ca.
4. section. 38.

De SS. Patrū
authoritate
vide D. Au-
gustini & Li-
rinensis sen-
tentiam infra
quæst. 11. de
præceptis Ec-
clesiæ pag.
468. & seq.

1. Tim. 3.

AD LECTOREM

quidem & summa voluntate, & libenter studioseque faciunt: sed qua fide, non ignorant eruditi: ac tunc quidem & sancti & docti habentur, nec sine plausu lætitiæque eorum laudes celebrantur: vbi verò, vt fit, ab ipsis dissentiant, statim exploduntur, & in numerum hominum, qui errare possunt, reijciuntur. Proinde nouus hic labor cum ad alia, tum ad conuincendos & redarguendos etiam eos non parum conferet, qui in hunc Catechismum scribere, ac virus acerbitatis suæ euomere, eumque petulanti lingua & infano studio non desinunt insectari: Nec sanè mirum. Malè habet hostes coniuratos Ecclesiæ hoc quaecunque doctrinæ Catholicæ compendium: illis est veluti sudes in oculis id omne, in quo sentiunt ad veteris religionis confirmationem & illustrationem magna inesse momenta. Hinc illæ lachrymæ, hinc odia & furores aduersariorum, in libri huius Authorem ita debacchantium, vt omnis modestiæ, charitatis, & pietatis Euangelicæ prorsus obliti esse videantur. Aegrè ferunt inuidi homines, optimum Cæsarem in Austria hoc opus primum publicasse, tum Reges, Principes ac Magistratus maximos pro sua quidem autoritate curasse sedulo, vt hic Cæsareus Catechismus publicè doceatur: & in varias quoque linguas traductus, magno bonorum consensu simul & applausu passim excipiat. Pergant igitur isti, si secus fieri non potest, pergant inquam latrare atque mordere: rideant & contemnant, quod in Curijs prudentissimi Magistratus, & in Gymnasijs viri eruditissimi comprobauerunt. Quod si non vni credunt operis huius Authori, saltem Patribus, quos ille duces de consulto sequitur, aut certè quidē Ecclesiæ

ma.

PRAEFATIO.

matri, quam CHRISTVS audire præcepit, fidem & auctoritatem velint concedere. Alioquin ceci sunt & obstinatè præfracti, nō videant & admittant scripturæ Patrumque testimonia, quæ bona fide collecta proponuntur. Inspiciant suos ipsi codices, adeant fontes, & conferant omnia quæ hic è Patribus adducuntur: deinde iudicent, sed ita, vt venerandæ antiquitatis potiùs, quàm profanæ nouitatis se studiosos esse declarent. Iam verò si communis est Patrum sententia, si firma & certa Ecclesiæ doctrina, quam hic liber repetit atque confirmat, iniquè profectò faciunt, qui hoc vni authori crimen exprobrant: quod si omninò crimen habendū est, non magis in illo vno, quàm in Catholicis omnibus erat reprehendendum. Sed hac nimirum arte & fraude libenter vtuntur Sectarij, vt quemadmodum Rhetores docent, ad odium inuidiamque conflandam nihil non congerant, variosque hominum impotentium concitent affectus vociferando, vt si non prudentium, at populi saltem iudicio vincere & triumphare videantur. Cui passim non modò populares, sed etiam doctiores quique noui Euangelij pcones, fallacissimè sese venditare & mentiendo persuadere solent, ea quæ in Catholica Ecclesia obseruantur, nupèr nata, & paucis antè annis, nescio quorum Pontificum, aut Monachorum, aut Sophistarum ingenijs reperta, atque in Ecclesiam inuecta esse. Neque enim, vt exempli causa aliqua commemorem, Melancthonem ab hac calumnia, aperitisque mendacijs pudor reuocauit, Neminem a videlicet ante Gregorium Magnum ex veteribus scriptoribus Inuocationis Sanctorum mentionem fecit.

Matth. 18.

*B se.

a In Apologia Augusta-
næ Confessionis, cap. de
Inuocatione
Sanctorum.

PRAEFATIO

se: In veteri Ecclesia morem consuetudinemque seruatam, ^b vt post diuortium personæ innocenti, coniuge superstiti, alteri nubere liceret: Sacramenti Eucharistiæ ^c oblationem pro mortuis, Augustini ætate nondum vsurpatam fuisse. Sed nec Brentius scribere dubitauit, Veteribus ^d prorsus ignotam fuisse Transubstantiationem: Eucharistiam non creditam fuisse olim, Sacrificium esse propitiatorium, aut ex se ad remissionem expiationemque peccati institutum: Nihil quod definitum sit aut certum, Augustinum de Purgatorio posteris prodidisse. Calvinus verò quid? Neminem ^e vsq; ad Gregorij tempora vidisse quòd Matrimonium pro Sacramento datum fuerit: Veteres, ^f cum de Sacramentis propriè loquuntur, ac præsertim Augustinum, non plura duobus, Baptismo nimirum & Eucharistia, agnouisse: Omnes ^a veteres vna voce clamare, nullam penitus voculam à CHRISTO emissam, cui non sit necessariò obtemperandum: eosque nulla dubitatione vbiquè docere, ea, quæ vocamus Euangelica consilia, CHRISTVM non cõsuluisse duntaxat, sed iussisse: Confessionem ^b (quam vocat auricularem) multis post CHRISTVM seculis inauditam fuisse atque inusitatam. Hæc atque id genus mendacia, quibus veluti flosculis eorum conciones & libri exornati sunt, ex hoc opere nullo negotio planè aperteque redarguuntur. Postremò habent hîc ad manum Parochi & Concionatores, quo ad Catechismum alijs tradendum paratiores accedant, vndè minori etiam negotio colligant cætera, quæ suscepto argumento & auditorum captui magis accommodata esse videbuntur. Plurimum verò

^b In examine ordinandort anno 54. Vuit tébergæ tradito & in Appédice locorũ Cõmu. posterioris editio. c. de Coniugio.

^c In libello de Eccl. auctoritate & veteri scriptis.

^d In Cõfessione Vuittébergensi.

^e In institutionib. l. 4. c. 19. section. 34.

^f Lib. 4. c. 19. sect. 3.

^a Lib. 4. c. 13. sect. 12.

^b Lib. 3. inf. ca. 4. sect. 18.

AD LECTOREM:

verò refert, eos qui docent alios de Religione, ex Catechismo semper aliquod sibi caput excerpere, quod auditoribus tradant, & obseruata methodo expediât luculenter. Vtantur ergò & fruuntur hoc labore boni omnes, siue magistri, siue discipuli. Habeant sanè, vndè se & suos in præcipuis Catholicæ doctrinæ capitibus, locisque multis Theologicis, de quibus nunc maximè disceptatur, commonefaciant, & solida veritatis testimonia petant confirmentque. Benè vale in CHRISTO lector, & hunc laborem nostrum boni consule. Coloniae Agrippinae Idibus Augusti, Anno Domini 1569.

ADMONITIO AD LECTOREM.

^e Riusquàm ad opus hoc euoluendum candidè lector accedas, de quibusdam te admonendum & informandum duximus. Ac primùm quidem, quid sibi velint alphabeti literæ, quæ singulis paragraphis quæstionum Catechismi adscriptæ sunt: tum, quid in citationibus Scripturarum & sanctorum Patrum obseruandum sit: demùm, vndè patrũ testimonia, de quibus ambigi possent, descripta sint. Quòd igitur ad literas attinet, eas apposuimus, vt faciliùs auctoritates Patrum quæ ad marginem citantur, inueniri possint. Nam exempli causâ, ea testimonia quæ in paragrapho A citantur, eodem ordine postea subscripta reperiuntur, adiectis numeris: qui quidem numeri hoc præstant, vt si alio in loco eadem testimonia producantur, possint citra difficultatem reperiri. Nimirum si quæ D. Augustini auctoritas, quæ vno in loco citata est, repetatur & alibi: hoc compendio inueniri possit, cum dicitur, Vide supra quæstione 9. B. 2. quod significat auctoritatem secundam paragraphi B.

Circa testimoniorum & auctoritatum descriptionem hæc ferè

ADMONITIO

indicanda videbatur. Primum mirari neminem debere, quod numeros librorum & capitum non Arithmeticis notis, ut fieri solet, sed integris dictionibus expresserimus. Ad quod faciendum hæc nos causa commouit, ut scilicet lectorem qui his authoritatibus & sententijs utretur, magis securum reddamus. Neque enim rard accidit, & nos ipsi non semel obseruauimus, ut ea quæ ab ipsis authoribus rectè per numeros annotata fuerant, vel exscribentium, vel typographorum incuria permutaretur: nec sanè mirum, cum facillimè contingat, ut numerus alius pro alio substituatur, aut propter formarum similitudinè, aut sola figurarum inuersiõne facta. Itaque ut nè errores eiusmodi inciderent tum in scribendo siue imprimendo, tum si necesse fuerit, aliàs recudendo, maluimus integris dictionibus uti, quas commutare nõ ita facillè foret. Fecimus id ob eam etiã causam, ut ex hoc libro facilius restitui & corrigi loca possint, quæ in ipsius Catechismi margine annotatur, si in eo sepius imprimendo, errores in numeris committeretur. Alterum est, de quo admonendus videbare, ut si animaduertas in Scripturæ verbis quædam aliter legi, quàm in nonnullis Biblijs vulgatæ editionis habeatur, memineris nos in ijs describendis Louaniensium Theologorum castigationem ad vetustissima exemplaria factam, secutos esse. Tertium est, quod non ignoremus plerosque fore qui sententiarum & autoritatum longitudinem æger ferent. Verum cum è diuerso sint nõ pauci, qui malint integras Patrum sententias, quàm ita breuiter adductas: non potuimus utriusque parti commodius satisfacere, quàm si viam mediam teneremus, ut ea solùm proferrentur, quæ ad rem ipsam potissimum facere videbantur: quanquam vereamur nè alicubi longiores aut æquo breuiores fuerimus: cuius errati facillè, ut spero, veniã dabis. Vt ut est, meo quodam iudicio, Sactorum Patrum sententiæ facilius intelliguntur, quàm & antecedentia & consequentia simul ponuntur ob oculos: ut taceam, quod non rardè quando verba longius adnotantur, simul etiã rationes & argumeta lectori suppeditentur, partim ex Scripturis sacris, partim aliunde petita. Neque enim nudè simpliciterque de rebus fidei suã sententiã exponunt Patres, sed nonnunquam ex professo eam probant & confirmant. Iam quis dubitet, quin eorum argumenta multo maiorem autoritatè fidei Catholicæ confirmandæ roburque tribuant, quàm si simpliciter asseuerarent quod sentiunt? Nunc ad illud veniamus, de quo tertio loco dicendum erat. Sunt authores multum Græci tum Latini, qui partim à diuersis translati, partim ab alijs atque alijs correcti, distinctis locis & temporibus editi fuerunt: in quibus editionibus

ADLECTOREM.

tionibus sepe numero, præsertim quod ad numeros capitum assignandos attinet, reperire est magnam varietatem. Ut igitur certiora nostra sint omnia, operæ precium erit indicare, quos interpretes Græcorum, quasque editiones Latinorum, aut correctiones utrorumque, secuti sumus, non quidem in omnium Patrum libris, sed eorum tantum, quorum mentionem facere, necessarium arbitramur: nè quis arbitretur nos mala fide egisse, si cum suis codicibus hæc fortè testimonia non per omnia conueniant, aut capita capitibus minus respondeant. Igitur ut à Græcis sumamus initium, secuti sumus translationem Ambrosij Camaldulensis in Dionysio Areopagita, veterem in Ignatio, Gelenij in Iosepho: quæquam in libris antiquitatum retineamus numeros capitum, qui in editione veteri habebantur, & in Gelenij translatione ad marginem adscripti sunt. In Iustino Philosopho & Martyre Perionium, in historia Ecclesiastica Eusebij, Sozocratis, Sedomeni, Theodoretum & Euagrij, nec Ruffinū, nec Musculum, sed Ioannem Christophorsonū Anglum, Cicestrensem Episcopum (nec id quidem sine causa) interpretem sequimur: ac proinde mirari non debes, si capitum numerus qui in hoc opere notatur, cum editionibus aliorum non conueniat. Citamus Athanasium iuxta versionem Nannij, Basilium iuxta editionem & correctionem Godofridi Tilmanni Parisiensem: quæquam Cornarij numeros in citatione capitum non rardè etiam adiuxerimus. Nazianzeum ex editione veteri: noua enim Abbatis Billij conuersio nondum ad manus nostras peruenerat: Chrysoptomum & Theophylactum ex correctione Philippi Montani, Oecumenium denique, prout is è Græco in Latinum conuersus est ab Heuterio. Quod ad Latinos spectat, Romanorum Pontificum epistolas & Conciliorum canones ex tomis Conciliorum secundum postremam Laurentij Suriij editionem descripsimus: in epistolis tamen Leonis Magni retinuimus eum numerum, qui est in ipsius operibus, non autem eum, qui in tomis Conciliorum. In Cypriano citando sequimur editionem Manutij Romanam, & correctionem Pamelij Antvuerpianam: in Ambrosio partim Basileensem iuxta correctionem Costerij, partim nouissimam Parisiensem Ioannis Gillotij Campani: In Hieronymi epistolis Romanam editionem, & Mariani Victorij Reatini emendationem: In Augustino & Gregorio Magno Parisiensem: quod admonemus, nè mireris in libris Moralium aliam nos sequi capitum distinctionem, quàm habeat editio Basileensis: In Isidoro & Rabano Coloniensem ex postrema recognitione Melchioris Hittorpij: in

ADMONITIO

Prospero, Lanfranco, & Guittmundo atque Iuone, Louaniensem. Superest vt de ijs libris Patrum dicamus, qui separatim excusi, aut etiã alijs Patribus inserti atque adiuncti, non tam faciliẽ a quouis inueniuntur: inter quos sunt libri Paschales Theophili Alexandrini, qui reperiuntur in Antidoto contra diuersas omnium ferẽ sculorum hæreses, Basileæ edito anno 1528. & in fine operum Diui Hieronymi Parisiensis editionis, quanquã illic Hieronymi epistolæ ad eundem Theophilum scriptæ, præfixæ non sint. Didymus Alexandrinus operibus Diui Hieronymi adiectus est. Cyrilli Alexandrini epistolam ad Calosyrium Arfinoitam, & Basilij ad Cæsaream Patriciam, in operibus eorum non inuenimus: sed quæ a doctissimo viro Cutherto Tonstallo Dunelmensi Episcopo, in libro de veritate corporis & sanguinis Domini Græcè & Latine ex ijs citantur, annotauimus. Rufini expositio in Symbolum, præterquã quod in quarto tomo operum Diui Hieronymi reperitur, extat etiã inter Diui Cypriani opuscula. Chrysoctomi liber de Virginitate, Dilingæ separatim excusus est. Liturgiæ beati Iacobi, Basilij, & Chrysoctomi simul editæ sunt per Claudium Sanctesum Theologum Parisiensem: attamen Basilij & Chrysoctomi Liturgiæ, eorum operibus in Parisiensi editione etiã adiunctæ sunt. Bestarionis scripta quædam de Eucharistia, in eodem opusculo continetur. Damasceni libri tres de imaginibus, à Godefrido Tilmanno in Latinum conuersi, seorsum prodierunt. Si qui sunt eius generis authores alij in Catechismo citati, quorum scripta haud ita nota sunt, ea vel separatim impressa extant: vel in ijs voluminibus inueniuntur, in quibus diuersorum authorum scripta collecta sunt: cuius generis sunt octo tomi Aloysij Lipomani de Vitis Sanctorum, *μικροπρεβυτικον*, Antidotum contra diuersas hæreses, Panoplia Euthymij: vel deniquè locus vbi querenda sit autoritas, simul annotatus est.

Hæc sunt, de quibus te candide lector admonere voluimus. Tu interim hoc labore fructuere, ac humanissimo consultissimoq; Iurisperudentiæ Licetiatò D. Geruino Typographo diligentissimo & valde Catholico gratias habe, qd sua præopta iuuadẽ Ecclesiæ & promouendorum studiorum theologorum voluntate, operam suam in hac re fideliter præstitit. Atq; vt alia permulta eximia opera ad doctrinam Catholicam illustrandam & propagandam politè & nitidè typis mandauit, atque in lucem emisit: ita & in hoc opere suam in imprimendo industriam declarat: quod non tantum eleganter &

AD LECTOREM.

& emendatè, sed etiã plusquã quadruplici typorum varietate, facilioris distinctionis causa, excudere voluit. Si qui errores inter imprimendum obrepererunt, quod vitari vix potest, eos collectos habes in fine singulorum voluminũ. Quod si plures quã à nobis inter relegendum animaduersi sunt, depræhendantur: eos tales esse existimamus, qui ab vnoquoq; faciliẽ corrigi possint. Quod ad sententias ipsas attinet, dedimus sanè operam, vt facta collatione diuersorum exemplarium, quæ nancisci poteramus, quã emendatissimè prodirent. Qua in re non parum nobis profuit, & veluti stimulos addidit singularis diligentia Bartholomæi Laurentis correctoris officinæ Quentelianæ: cui etiã copiosum & egregium indicem singulorum Tomorum acceptum ferre debes. Neque enim faciliẽ patiebatur, vt quæ mendum aliquod redolebant, licet ex ipsis fontibus descripta essent, typis committerentur, priusquã alijs codicibus inspectis, quoad eius fieri poterat, castigarentur. Ea quæ in sententijs Patrum potissimum obseruanda videbantur, & Scripturarum quæ ab ijs adducuntur, loca, breuiter in studioforum gratiam, ad marginem adscripsimus. Quæ sicubi non omninò eregionè locata sunt, ducta linea ad suum locum faciliẽ referri poterunt. Edimus nunc in lucem, his sententijs illustratam priorem partem Catechismi, quæ est de sapientia Christiana, duobus tomis comprehensam: daturi, Dei benè fauete gratia, propediẽm & alteram, quæ est de iustitia Christiana, vno (vti existimamus) tomo cum Appendice de lapsu & iustificatione hominis, comprehendentam, qui sit ordine tertius. Subijcimus etiã Catalogum Summorum Pontificum & Imperatorum, per centurias distinctum, vt quo tempore Concilia celebrata, & Scriptores ecclesiastici, quorum testimonijs vtitur hic Catechismus, floruerint, intelligatur: encomia item quorundam Patrum ex veteribus excerpta, vt, in quanto honore apud Maiores nostros fuerint, cognosci queat: habeantq; Concionatores & alij professores epitheta, quibus vtantur dum eorum, testimonia producunt. Iterum vale.

CATA

CATALOGVS SVMMORVM PONTIFICVM, CONCILIORVM, IMPERATORVM, ET Scriptorum Ecclesiasticorum, per centurias distinctus.

PONTIF. CONCILIA, IMP. ROM. SCRIPT. ECCLESIAST.

Annus Domini 100.	IESVS CHRIVS TVS. S. Petr ^o Ap ^o st. & martyr. S. Clem ^{es} ma. S. Linus mart. S. Cletus mar. S. Anacle ^t m. S. Euarist ^o m.	Prima persecutio Secunda persecutio	Augustus Tiberius Caius Caligula Claudius Nero Galba, Otho, & Vitellius Vespasianus Titus Domitianus Nerua	Philo Iudæus S. Martialis S. Dionys ⁱ Areopagita mar. Ioseph ^o Iudæ ^o S. Ignatius ma.	
Annus Domini 100.	S. Alexad. mar. S. Sixt ^o I. mar. S. Telesph. m. S. Higinus m. S. Pius mart. S. Anicet ^o m. S. Soter mar. S. Eleuth. mar. S. Victor mar. S. Zephyrinus mar.	Tertia persecutio Quarta persecutio Quinta persecutio	Traianus Adrianus Antoninus Pi ^o M. Antonin ^o Ver ^o cū L. Aurel. Commodo Comodus Antonini Veri fili ^o Aelius Pertinax Seuerus	S. Iustin ^o philo- sophus & ma. S. Irenæus mar. Clem ^{es} Alexad Tertullianus	Ante annos 1400.
Annus Domini 200.	S. Calix ^o mar. S. Urban ^o mar. S. Pōtian ^o ma. S. Anter ^o mar. S. Fabian ^o m. S. Cornel. ma. S. Lucius mar.	Sexta persecutio Septima persecutio	Anto. Caracalla Macrinus M. Antonin ^o Heriogabalus Alexander Maximinus Gordianus Philippus Decius Gallus cum Volufiano	S. Hippolytus Epif. Portuen- is & mar. S. Cypria. mar.	Ante annos 1300.

	ET SCRIPT. ECCLESIAST. CENTVRIIS DISTINCTVS. PONTIF. CONCILIA, IMP. ROM. SCRIP. ECCLESIAST.	Octava persecutio. Valerian ^o cū Galieno. Claudius Aurelianus. Tacitus & post eū Florianus. Probus. Carus cum Carino & Numeriano filijs. Diocletian ^o cum Maximiano.	
Ann. Dñi 300.	S. Stephanus mar. S. Sixtus II. mar. S. Dionysius mar. S. Felix martyr. S. Eurychian ^o ma. S. Caius martyr. S. Marcellinus ma. S. Marcellus mar. S. Eusebius mar. S. Melchiades ma. S. Syluester. S. Marcus S. Iulius S. Liberius S. Felix II. martyr. S. Damasus S. Siricius S. Anastasius	Nona persecutio. Decima persecutio sanissima. CONCILIA Ancyranum, Neocæsareense. I. SYNODVS GENERALIS Nicena 318. Patrum aduersus Arriū. Romanū, Eliberinum Arelatense 1. & 2. Gargense, Carthaginēf. I. Antiochenum. Sardicēse Laodicenum II. SYNODVS generalis Cōstantinopolitana 150 Patrum Valentinum Carthaginen. 2. 3. 4. & 5 Toletanum I.	Constantius & Lactantius. Galerius CONSTANTINUS Magnus Eusebius Augustudun. Eusebius Cæsareensis. S. Athanasius. Constantinus (unior, Constantius, & Constantius) Eusebius Emefenus S. Hilarius Pictau. Ioannes Climachus. Optatus Mileuitanus Iulianus apostata Iovinianus Valentinianus cum Valente fratre. Gratianus cum Theodosio maiore. Archadius & Honorius. S. Pacianus Barcion. Cyrill Hierosoly. S. Ambrosius, Prudentius, S. Didymus Alexandrin. S. Basl. Magnus. S. Gregor. Nazian. & Nyss. S. Epiphani. S. Chrysofost. S. Ephraem. S. Hieronymus S. Amphilocheus Ruffin. Chromatius. Ischius.
		*C	

Ante annos 1200.

CATALOGVS SYMMORVM PONTIFIC. CONCILIOR. IMPER.

Ann. Dñi	PONTIFICES	CONCILIA.	IMPP. ROM.	SCRIP. ECCLIE.	
400.	S. Innocentius	Mileuitanum			
	S. Sozimus		Theodofius Iunior	S. Augustinus Seuerus Sulpitius S. Paulinus. Pofidonius. Maximus Taurinensis, Victor. Cassianus. Cyrillus Alexandrinus Vincentius Lirinensis Socrates. Sozomenus Theodoretus. S. Prosper	
	S. Bonifacius	Telenfe			
					Ante annos 1100
500.	S. Cælestinus				
	S. Sixtus 3.				
	S. LEO MAGNUS				
	S. Hilarius				
	S. Simplicius				
	S. Felix 3.				
	alijs 2.				
	S. Gelafius				
	Anaftafius				
	S. Symmachus				
				Ante annos 1000	

ET SCRIPT. ECCLESIAST. CENTVRIIS DISTINCTVS.

Ann. Dñi	PONTIF.	CONCIL.	IMP. ROM.	SCRIP. EC.
600.	Sabinianus		Phocas	
	S. Bonifacius 3.			
	S. Bonifacius 4.	Antifiodorense		Leontius Neapol.
	S. Deusdedit.			
	Bonifacius 5.	Hispalense 2. Toletan. 4. 5. & 6.		S. Ildorus Hispalens.
	Honorius 1.	Braccarense 1. & 2.		
	Seuerinus			
	Ioannes 4.			
	Theodorus 1.	Toletanum 7. 8. 9. & 10.		Constantinus 3. Heraclij filius. Heraclionas Constans 2.
	S. Martinus 1. mar.			
Eugenius 1.				
Vitalianus	Cabilonense 1. Toletanum 11. Braccarense 3.			
Adeodatus				
Domnus vel Domnio				
Agatho				
S. Leo 2.				
S. Benedictus 2.				
Ioannes 5.				
Cuno vel Conon				
Sergius 1.				
				Ante annos 900
700.	Ioannes 6.			
	Ioannes 7.			
	Sifinnius			
	Constantinus			
	S. Gregorius 2.			
	Zacharias			
	Stephanus 2.			
	Stephanus 3. dictus 2.			
	Paulus 1.			
	Stephanus 4. dictus 3.			
Adrianus 1.				
Leo 3.				
				Ante annos 800

CATALOGVS SVMMORVM PONTIFIC. CONCILIOR. IMPER.

Ann. Dñi	PONTIFICES	CONCILIA.	IMPP. ROM.	IMPP. CONSTANT.	SCRIP. ECCL.
800.		Turonē. 3. Cabilō. 2. Moguntinum. Rhemēse.	CAROLVS Magnus primus post trālatū Imperiū ad Germanos. Ludouicus.	Nicephorus & Stauracius Imperatores Constantinopolitani. Michaël Curoplates. Leo Armenius 4. Michaël Balbus 2.	Alcuinus.
	Stephanus 5. dictus 4. Paschalis I. Eugenius II. & 2. Valentinus. Gregorius 4. Sergius 2. Leo 4. Bñdictus 3. Nicolaus 1. Adrianus 2. Ioannes 8. Martinus 2. vel Marinus. Adrianus 3. Stephanus 6. dictus 5. Formosus Bonifacius 6. Stephanus 7. dictus 6. Romanus Theodorus 2. Ioannes 9. Benedictus 4.	Aquisgranense. 1. & 2. Parisiē. Moguntinē. Vuormatiē. VIII Synodus generalis Constantinopol. III. Episcoporu 300. Triburicē.	Lotharius Ludouicus 2. Carolus 2. Caluus. Ludouicus 3. Carolus 3. Crassus. Arnulphus. Ludouicus 4.	Theophilus. Michaël 3. Theophili filius. Basilius Macedo. Leo 5. Philosophus.	Haymo Halberstatē. Rabanus Episcopus Moguntinē. Photius. Remigius Antiodoreñ. Theophylactus.

Ante annos 700.

ET SCRIPT. ECCLESIAST. CENTVRIIS DISTRACTVS.

Ann ^o	PONTIF.	CONCIL.	IMP. ROM.	IMP. CONS.	SCRIP. ECCL.
Ann ^o	Leo 5. Christophorus 1. Sergius 3. Anastafius 3. Lando Ioannes 10. Leo 6. Stephanus 8. dictus 7. Ioannes 11. Leo 7. Stephanus 9. dictus 8. Martinus 3. siue Martinus 2. Agapetus 2. Ioannes 12. Leo 8. Ioannes 13. Domnus vel Donus 2. Benedictus 5. dictus 6. Bonifacius 7. Benedictus 6. dictus 7. Ioannes 14. Ioannes 15. Ioannes 16. Gregorius 5. Syluester 2.	Conradus Henricus Auceps Otto Magnus Otto 2. Otto 3.			Alexāder Constantinus Romanus Phocas Ioānes Zimisces Basilis & Constantinus
Dñi 1000	Ioannes 17. alijs 18. Ioannes 18. alijs 19. Sergius 4. Benedictus 7. dictus 8. Ioannes 19. alijs 20. Benedictus 8. dictus 9. Gregorius 6. Clemens 2. Damafus 2.	Salegū. stadiēse S. Héricus 2. Claudus alijs 1. Conradus 2. Suenus Héricus 3. niger, alijs II.		Romāus Argyropilus Michael Paphlago Michael Calaphates Cōstātinus Monomachus	Burchardus Vormaticen.

ante annos 600

CATALOGVS SYMMOR. PONTIFIC. CONCILIOR. IMPER.

	PONTIF.	CONCIL.	IMP. ROMA.	IMP. CONST.	SCRIPT. ECCLESIAS.	
	Leo 9. Victor 2. Stephan ^o 10 dictus 9. Nicolaus 2. Alexander 2. Gregorius 7 Victor 3. Vrbanus 2. Paschalis 2.	Romanū cōtra Berengariū & Vercellensē. Turonēse cōtra eundem Romanū cōtra eundē Berengarium. Romanū cōtra eundem.	Hericus III. filius eius, alijs 3.	Theodora Michael senior Stratiotias. Isaacius Comnenus Constantinus Ducas Eudocia cum filijs Romanus Diogenes Michael Parapinaceus Nicephorus Botaniates Alexius Comnenus	S. Petrus Damianus S. Lanfrancus Guitmundus Algerus S. Anselmus Oecumenius S. Iuo Carnotensis	ante annos 500
ann ^o						
Dñi 1100	Gelasius 2. Calixtus 2. Honorius 2. Innocētius 2. Celestinus 2. Lucius 2. Eugenius 3. Anastafius 4. Adrianus 4. Alexander 3. Lucius 3. Vrbanus 3. Gregorius 8 Clemens 3. Celestinus 3 Innocētius 3.	Lateranen- se.	Henric ^o V. filius pcedentis, alijs 4. Lotharius 2. Conradus 3. Fridericus 1. Barbarossa. Henricus VI. Friderici fil. Philipp ^o Hērici frater.	Ioānes Comnenus Manuel Cōnenus Alexius Cōnenus iunior Andronic ^o Comnenus Isaaci ^o Angelus Alexius frater eius	Zonaras Rupert ^o Tui-tiensis Guilelmus abbas S. Bernardus Gratianus Petrus Lombardus Euthymius Nicetas	ante annos 400
ann ^o						
1200	Honorius 3. Gregorius 9. Celestinus 4. Innocētius 4. Alexander 4. Vrbanus 4. Clemens 4. Gregori ^o 10 Innocētius 5 Adrianus 5. Io. 20. alijs 2.	SYNODVS Lateranen ^o magna Episcoporu ^m 470. ac in vniuersū 1285. Patrū. Lugdunensē.	Otto 4. Fridericus 2. Heric ^o VIII. Guilelmus Conradus 4. Ricardus & Alphonfus Rodolphus	Alexius iunior Isacij filius Alexius Ducas Marzuffus Balduinus Flandrensis Hericus frater eius Petrus Antistodoren- rensis Robertus Balduinus 2. Michael Palæologus	S. Thomas Aquinas	ante annos 300

ET SCRIPT. ECCLESIAST. CENTVRIIS DISTRACTVS.

	PONTIF.	CONCIL.	IMP. ROM.	IMP. CONST.	SCRIP. Ecc.	
	Nicolaus 3. Martinus 4. Honorius 4. Nicolaus 4. S. Celestin ^o 5. Bonifacius 8.		Adolphus Albertus 1.	Andronicus Palæologus senior cum Michaelae filio	Guilelmus Durādus eps Mimatēsis	
ann ^o						
Dñi 1300	Benedictus 9. al. 10. vel 11. Clemens 5. Ioānes 21. ali. 22. Bndictus 10. alijs 11. vel 12. Clemens 6. Innocētius 6. Vrbanus 5. Gregorius 11. Vrbanus 6. Bonifacius 9.	Viennensē	Henricus Ludouic ^{us} Bauarus Carolus 4. Venceslaus Robertus Bauarus	Andronicus iunior Palæologus cū Ioanne Cantacuzeno Manuel Palæologus.	Nicephorus Callistus.	ante annos 200
ann ^o						
1400	Innocētius 7. Gregorius 12. Alexander 5. Ioā 22. dictus. 23. Martinus 5. Eugenius 4. Nicolaus 5. Calixrus 3. Pius 2. Paulus 2. Sixtus 4. Innocētius 8. Alexander 6.	SYNODVS Constāciensis Basileense SYNODVS Florentina	Sigismundus Albert ^o 2. Aulfriacus Fridericus 3. Maximilianus primus	Ioannes Palæologus Costātinus Palæologus, vltimus Constātinopolitanus Impator Christianus.	Thomas Vualdēsis Bessarion.	ante annos 100
ann ^o						
Dñi 1500	Pius 3. Iulius 2. Leo 10. Adrianus 6. Clemens 7. Paulus 3. Iulius 3. Marcellus 2. Paulus 4. Pius 4. Pius 5.	Lateranen- se TRIDENTINA synodus cōtra Lutheranos, Zuinglianos &c.	CAROLVS V. Ferdinandus Maximilianus 2.			

ENCOMIA QVO RVNDAM PATRVM, QVORVM testimonia crebrius in hoc ope- re citantur.

DE DIONYSIO AREOPAGITA.

DRIGENES homilia secunda in diuersos Euā-
gelij locos: Omnia quæ per verbum sunt facta,
in ipso viuunt, & vita sunt. In ipso enim, vt os
loquitur diuinum, viuim⁹, mouemur & sumus:
& vt ait magnus Dionysius Areopagita, esse oīm
est superessentia & diuinitas.

IOANNES Damascenus in oratione de
dormitione sanctissimæ dominæ nostræ Deipa-
ræ, apud Simeonem Metaphrasten: Tunc autem aderant cum Apo-
stolis sanctissim⁹ Timotheus Apostolus, & prim⁹ Episcopus Ephe-
siorum, & Dionysius Areopagita: sicut hic ipse magnus testatur Di-
onysius in ijs, quæ de beato Hierotheo, qui ipse quoq; tunc aderat,
conscriptit ad dictum Apostolum Timotheum, sic dicens: Nam eti-
am apud ipsos à Deo afflatos sacrorum antistites quādō nos quoq;
sicut ipse nōsti, & multi ex sacris nostrisfratribus ad spectaculū cor-
poris, quod vitæ principium dedit & Deum suscepit, conuenimus:
(aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus suprema & anti-
quissima Theologorum summitas) & postquā eam vidissemus,
uisum fuit vt omnes sacerdotes hymnos canerent, &c.

IDEM Damascenus libro secundo Orthodoxę fidei, capite ter-
tio: Quemadmodū autem sanctissimus sacerrimusq; & * Deilo-
quentissimus Dionysius Areopagita inquit, omnis diuinus sermō
sacra videlicet scriptura, cælestes substantias nouem nominauit.

ET in sermone, Quod qui in fide hinc migrarunt, sacris operati-
onibus & viuorum beneficijs multū inuentur: Quocircā profun-
dus ille & exercitatus in diuinis Dionysius, vbi de defunctis arcana
consideratione ait (vt interim ex diuinis & venerandis illius verbis
ad manifestiorem nostrorum demonstrationē aliquid adaptemus)
inquit, Sanctorum preces etiā in ista vita, & nō tantū post mor-
tem prodesse ijs solis, qui digni sunt vt pro ijs sanctæ preces fiant,
nempē fidelibus.

G R E.

RVNDAM PATRVM, QVORVM TESTIMONIA HOC IN OPERE CITANTVR.

GREGORIVS Magnus homilia trigesimaquarta in Euange-
lia: Fertur verò Dionysius Areopagita, antiquus videlicet & vene-
rabilis Pater, dicere, quod ex minorum angelorū agminibus, forās
ad explendum ministerium vel visibiliter vel inuisibiliter mittun-
tur, &c.

VIDE plura apud Nicephorum libro secundo historię ecclesi-
asticę, capite vigesimo: vbi inter cætera, eius scripta enumeraturus,
sic ait: Quæ autem ille scripta sublimi rerum diuinarum cōtempla-
tione sententijs & elocutione admiranda prorsus & excellentia, lo-
gicę ab ijs, quę pro hominum captu edita sunt, dissita cōposuerit,
sic habent: Primū quidem opus de diuinis nominibus cōscripsit,
&c. Vide etiā Michaëlem Syngelum, & Hilduinum in eius vita.

DE CYPRIANO.

AVGVSTINVS libro secundo de doctrina Christiana, capite
quadagesimo: Nōne adspicimus, quanto auro & argento & veste
suffarcatinus exierit de Aegypto Cyprianus doctor suauissimus, &
martyr beatissimus?

ITEM libro secundo de bonō perseuerantię, capite dcimonō-
no: Quid autem amplius de hac re agere Cyprianus martyr glorio-
sissimus & doctor lucidissimus potuit, &c. Et libro secundo contra
Iulianum: Audiamus victoriosissimum martyrem Cyprianum &c.
O Doctor p̄clarissime & testis gloriosissime, sic docuisti, sic eminu-
isti, sic te audiendum imitandumq; præbuiti. Meritō finitis alijs
omnium cupiditatum certaminibus, sanatisq; vulneribus, cum ex-
trema & omnium maxima vitæ huius cupiditate pro Christi veri-
tate pugnaisti, & eius in te gratiæ largitate vicisti. Secura est corona
tua, victoriosa est doctrina tua, in qua & istos vincis qui confidunt
in virtute sua.

DE ATHANASIO.

GREGORIVS Nazianzenus in oratione de laudibus beati
Athanasij: Tantum nobis præsidij in Athanasio, egregio inquam Ec-
clesiæ columine erat, quādū nobiscū versabatur &c. **I**BIDEM:
Cū autem eum vitæ cursum tenuisset, atq; ita institutus esset, ali-
osq; instituisset, vt & vita ipsius morumq; ratio Episcopatus norma
esset, & ipsius dogmata pro fidei Orthodoxæ lege haberentur, &c.

DAMASCENVS in sermōe de defunctis: Accedit ad hos Atha-
nasius ille vita & sermone circūspectus, ecclesięq; Dei fundamentū.

*D

R V F.

De cælesti hi-
erarch. cap. 4
& cap. 5. de di-
uinis nomi-
nibus.

De diuinis
nominibus
cap. 3.

* θεολογικώτα-
τος
De cælesti
hierarch. ca. 6

Ecclesiasticę
hierarc. ca. 7

ENCOMIA PATRVM, QVORVM TE-

R VFFINVS lib. primo historiae Ecclesiasticae capite decimo-
quarto: Sed huius tanti in Ecclesia pro fidei integritate agones fue-
runt, vt etiam de hoc dictū videatur quod scriptum est: Ego enim
ostendam ei, quanta eum pati oporteat pro nomine meo. In huius
etenim persecutiones coniuuratus vniuersus orbis, & commoti sunt
principes terrarum: gentes, regna, exercitus coierant aduersus eum. Il-
le autem diuinum illud conseruabat eloquium, dicens: Si consistat
aduersum me castra, non timebit cor meum: si insurgat in me pra-
lium, in hoc ego sperabo: &c.

DE HILARIO.

HIERONYMVS in epistola centesima quadagesima prima
ad Marcellam: Tantum virum, & temporibus suis disertissimum
reprehendere nō audeo: qui & confessionis suae merito, & vitae in-
dustria, & eloquentiae claritate, vbicunquē Romanum nomen est,
praedicatur, &c.

IDEM in proemio secundi libri Commentariorum in episto-
lam ad Galatas: Hilarius Latine eloquentiae Rhodanus &c.

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum,
capite secundo: Ecclesiae Catholicae aduersus haereticos acerrimum
defensorem, venerandum quis ignorat Hilarium Episcopum Gal-
lum? **ET** lib. secundo: Catholicus loquitur, insignis Ecclesiarum
doctor loquitur, Hilarius loquitur.

DE BASILIO MAGNO.

GREGORIUS Nazianzenus in epistola ad Basilium, quae in-
ter ipsius Basilij epistolas est vigesima sexta: An vel nos vel te ipsum
non agnoscis, cum oculus sis orbis, magna vox ac tuba, regiusque
dicendi splendor? Anni tempestates vere vno, & astra sole vno de-
coratur, caelum vnum complectitur omnia: ita vox tua omnes vna
superat.

IDEM in oratione de laude Basilij: Quis seipsum magis spiritui
purgauit, atque ita preparauit, vt dignus esset qui oracula diuina ex-
plicaret? Quis rursus scientiae luce verius collustratus est, & pro-
funda spiritus prospexit, ac cum Deo, quae Dei sunt perquisiuit? Lau-
datur apud Dauidem Solis pulchritudo, & magnitudo, & cursus,
& pernicitas, & vis ac facultas. Basilio itidem pro pulchritudine vir-
tus fuit, pro magnitudine Theologia, pro cursu perpetua virtutis agi-
tatio, continuusque incrementorum gradus: bus ad **DEVM** ferens, pro
viribus denique doctrinae semen ac distributio, adeo vt nihil sit, cur
mihi

STIMONIA IN HOC OPERE CITANTVR.

mihi dicere verendum sit, in omnem terram sonum illius exiisse, atque Psalms.
in fines orbis terrae vim illius verborum.

THEODORETVS libro quarto Ecclesiasticae historiae, capite
decimoseptimo: Valentis tempore Basilium praclarum orbis terrarum
luminare Ecclesiae Caesareensis antistes fuit.

GREGORIUS Nyssenus in vita S. Ephraem Syri: Caesarea Cap-
padociae diuino spiritu ductus, ipse os Ecclesiae, aurea illam doctri-
nae Iusciniam Basilium vidit.

AMPHILOCHIVS Iconiensis in vita Basilij: Ephraem cum esset
in eremo in ecclasi factus, vidit columnam ignis, cuius caput pertin-
gebat ad caelum, & vocem desuper dicentem audiuit: Ephraem, Ephraem:
quemadmodum vidisti columnam istam ignis, talis & Magnus est
Basilium. Et paulopost: Magno autem Basilio sacros libros legente,
vidit S. Ephraem linguam igneam loquentem per os eius. Et dicit san-
ctus Archidiacono: Vade, & dic ei: Domine Ephraem, iuberis intrare
sanctum presbyterium. Obstupuit ergo in istis S. Ephraem, glorificans
Deum, & genua flectens, respondit dicens: Vere magnus Basilium, vere
columna ignis, vere Spiritus sanctus loquitur per os eius.

DAMASCENVS libro quarto orthodoxae fidei, capite deci-
moseptimo: Nam vt inquit * Deifer & magnus in diuinis Basilium &c.

DE GREGORIO NAZIANZENO THEOLOGO.

HIERONYMVS in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum:
Gregorius Nazianzenus Episcopus vir eloquentissimus praceptor
meus, quo scripturas explanante didici &c.

IDEM in Apologia secunda aduersus Ruffinum: Nunquid in illa
epistola Gregorium virum eloquentissimum non potui nominare, quod
sui apud Latinos impar est, quo ego magistro glorior & exulto? Et
in caput quintum epistolae ad Ephesios: Gregorius Nazianzenus vir
valde eloquens & in scripturis apprimè eruditus, solebat dicere &c.

AVGVSTINVS libro primo contra Iulianum Pelagianum ca-
pite secundo: Non tibi deerit magni nominis & fama celeberrima
illustris Episcopus etiam de partibus Orietis, cuius eloquia ingentis
merito gratiae etiam in lingua Latina translata vsquequaque claruerunt.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Post hunc item
Gregorius ille diuino eloquio potens, adeo vt inter alios & Theo-
logi nomen sortitus sit &c.

DE EPHRAEM SYRO.

HIERONYMVS in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum: Ephraem
*D 2 Edeffensis

Acto. 9.

Psal. 26.

Psal. 88. 103.
806. 135.

ENCOMIA PATRVM, QVORVM TE-

Edeffenæ Ecclesiæ diaconus, multa Syro sermone composuit: & ad tantam venit claritudinem, vt post lectionem scripturarum, publicè in quibusdam Ecclesijs eius scripta recitentur. Legi eius de Spiritu sancto Græcum volumen, quod quidam de Syriaca lingua verterat: & acumen sublimis ingenij etiã in translatione cognoui.

NICEPHORVS libro nono Ecclesiasticæ historiæ, capite decimoquarto: Multi deniq; alij aliter spectati viri eisdem annis viguere, atq; in Ecclesijs Dei enituerunt: inter quos præcipuè eruditione & eloquẽtia floruit Eusebius Emisenus Episcopus, Titus Bostrësis &c. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atq; Ecclesiã vniuersalem exornare Ephraim Syrus. Et capite decimo sexto: Eadem hac ætate & Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidẽ longo intervallo omnes præcessit: & tantũ in lingua Syrorum profecit, vt cum pietatis exercitio ad summũ contemplationis peruenerit, tum splendore, facilitate & suauitate verborũ, necnon densitate & grauitate sententiarum, etiã præclarissimos quosq; Græcorum, qui eloquentia antiquitatis excelluissent, superauerit. Mirum quidẽ auditu est, eũdem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob causam magnus ille & orator & virrute Basilus, qui Cappadocũ metropolim Episcopatu suo exornauit, summoperè virũ est admiratus, eundemq; eruditionis nomine beatum censuit, vt tanti viri tam certo testimonio manifestum sit, communiter quoq; à Græcis, qui tum clarũ in eloquentia obtinuerunt nomen, præstantissimum omnium Ephraim iudicatum esse. Vox sanè Basilij talis non temerè prolata esse existimanda est. Eadem habet Sozomenus libro tertio Ecclesiasticæ historiæ, cap. decimoquinto.

DE AMBROSIO.

BASILIVS Magnus in epistola quinquagesima quinta ad Ambrosium Episcopum Mediolanensem: Glorificauimus Deũ nostrũ, qui olim quidem ex pastoribus ouium populo suo principem excitauit, & Amos de grege caprarũ sumptũ, spiritu suo instruxit, & ad propheticã dignitatẽ extulit: nũc verò virũ ex vrbe regia, cui totius gẽtis principatus cõcreditus erat, sapiẽtia sublimẽ, generis claritate, vitę splendore, orãdi facultate & rebus secularibus illustrẽ, ad gregũ Christi pasturã traxit, q; proiectis huius vitę opibus vniuersis, proq; dãno habitis, vt Christũ lucrifaceret, cõmissa sibi magni ac præclari nauigij, Ecclesię videlicet Dei, in fide Christi, gubernacula accepit. Age igitur homo Dei, qñ quidem non ab hoibus accepisti aut doctus

es Euan-

STIMONIA IN HOC OPERE CITANTVR

es Euangelium Christi, sed ipse te Dominus è medio Iudicum terræ desumptum, ad præsidendam Apostolicam transtulit: certa bonum certamen, &c.

AVGVSTINVS libro primo cõtra Iulianum Pelagianum; capite secundo: Sed adhuc vidi alium excellentem DEI dispensatorem, quem veneror vt patrem. in CHRISTO enim IESV per Euangelium ipse me genuit, & eo Christi ministro lauacrum regenerationis accepi: beatum loquor Ambrosium, cuius pro Catholica fide gratiam, constantiam, labores, pericula, siue operibus, siue sermonibus & ipse sum expertus, & mecum non dubitat orbis prædicare Romanus. Et libro secundo contra eundẽ: Et quis hæc dicit? Homo Dei Catholicus, & Catholicæ veritatis aduersus hæreticos vsq; ad periculum sanguinis defensor Ambrosius.

CASSIODORVS Senator in libro de diuinis lectionibus, capite vigesimo: Sanctus quoque Ambrosius lactei sermonis emanator, cum grauitate acutus, perutiolèta persuasione dulcissimus: cui fuit æqualis doctrina cum vita, quandò ei non paruis miraculis gratia diuinitatis arrisit.

DE CHRYSOSTOMO.

DAMASCENVS in sermone de defunctis: Deindè post illum Ioannes, cui ab auro cognomen, (verè enim aurea verba loquitur, qui & misericordiæ in pauperes, & poenitiæ dux & doctor fuit præcipuus) in diuinis illis commentarijs epistolarum ad Philippen & Galatas, ait, &c.

AVGVSTINVS libro 2. contra Iulianum Pelagianum: Sanctus verò Ioannes Constantinopolitanus episcopus, quantum &c. Et paulò post: Meritò idem beatus Ioannes.

INNOCENTIVS primus Pontifex in epistola ad Archadium Imperatorem, quæ est apud Nicephorum libro decimotertio Ecclesiasticæ historiæ, capite trigesimoquarto: Eiecisti è throno suo, re non iudicata, magnum totius orbis doctorem, & vnã cum eo Christum persecutus es. Neq; de illo itã queror, (sortem enim seu hæreditatem cum sanctis Apostolis in Dei & seruatoris nostri Domini Iesu Christi regno consecutus est) quantum intolerabilis iactura ea sit: sed affligor propterea, q; primũ de animarũ vestrarum salute, deindè de eis qui sapientissima, spiritali & diuina doctrina & institutione eius orbat, fame verbi Dei conficiuntur, sum sollicitus. Non enim Ecclesia tantũ Constantinopolitana mellitã illius linguæ iacturam fecit, sed & orbis sub sole totus ad orbita-

ENCOMIA PATRVM, QVORVM TE.

tem redactus est, viro tam diuino amisso, per suasionem vnius mulieris, fabulam hanc & spectaculum exhibentis.

NICEPHORVS Callistus lib. 13. Ecclesiasticae historiae, cap. 2. Ego verò supra mille eius viri lucubrations legi, ineffabili quadam suavitate diffuentes. Iam enim inde ab adolescentia amore eius flagraui, atque in illius perinde atque Dei ipsius vocibus acquieui. Atque si quid mihi est eruditionis, id ei acceptum fero.

DE HIERONYMO.

AVGVSTINVS lib. 1. aduersus Iulianum Pelagianum, cap. 2. Nec sanctum Hieronymum, quia presbyter fuit, contemnendum arbitris, qui Græco & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis atque in literis sacris vsque ad decrepitam vixit ætatem. Hic oēs vel penè oēs qui ante illum ex vtraque parte orbis de doctrina Ecclesiastica scripserant, legit. **ET** lib. 2. contra eundem: De illo sancto Presbytero Hieronymo qui secundum gratiam quæ data est ei, sic in Ecclesia laboravit, vt eruditionem catholicam quædam in Latina lingua, multis & necessarijs literis adiuuaret, &c. **IDEM** libro 18. de Ciuitate Dei, capite 43. Quamuis non defuerit temporibus nostris presbyter Hieronymus homo doctissimus, & oim triū linguarū pitus, quod non ex Græco, sed ex Hebræo in Latinū eloquiū easdē scripturas cōuerterit, &c. **ITEM** epistola 19. ad Hieronymū: Quamquid secundum honorū vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus presbyterio maior sit: tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. **ET** ad eundem epistola decimaquinta: Tantæ mihi in literis tuis, quæ in manus nostras venire potuerunt, apparent res, vt nihil studiorum meorum mallet, si possem, quam inhærere lateri tuo. Quod ego quia non possum, aliquem nostrorum in Domino filiorum erudiendum ad te mittere cogito. Nam neque in me tantum scientiæ scripturarum diuinarum est, aut esse iam poterit, quantum inesse tibi video.

SEVERVS Sulpitius libro de virtutibus Orientalium Monachorum, qui est tertius de vita S. Martini: Igitur deinde digressus, Bethlehem oppidum petij. Ecclesiam loci illius Hieronymus presbyter regit: vir propter fidei meritum, dotemque virtutum, non solum Latinis atque Græcis, sed & Hebræis etiam literis institutus est, vt se illi in omni scientia nemo audeat comparare. Apud eum sex mensibus fui: cui iugis aduersus malos pugna, perpetuumque certamen. Consciuit odia perditorum, oderunt eum hæretici, quia eos

STIMONIA IN HOC OPERE CITANTVR.

eos impugnare non desinit: oderunt eum clerici, quia vitam eorum infectatur & crimina. Sed planè eum boni omnes admirantur & diligunt. Nam qui eum hæreticum esse arbitrantur, insanunt. Verè dixerim, catholica hominis scientia, sana doctrina est. Totus semper in lectione, totus in libris est: non die, non nocte quiescit: aut legit aliquid semper, aut scribit.

DE AVGVSTINO.

HIERONYMVS epistola octogesima ad Augustinum, quæ est vigesimaquinta inter epistolas Augustini: Omni quidem tempore beatitudinem tuam eo quo decet honore veneratus sum, & habitantem in te dilexi Dominum Saluatorem: & nunc, si fieri potest, cumulo aliquid addimus, & plenè complemus, vt absque tui nominis mentione ne vnam quidè horam præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti. Maestè virtute in orbe celebraris: Catholici te conditorem antiquæ rursùm fidei venerantur atque suspiciunt, & quod signum maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur, & me pari prosequuntur odio, vt quos gladijs nequeunt, voto interficiant. Incolumè & meū memorem te Christi Dñi clementia tueatur, Dñe venerande & beatissime Papa.

PAVLINVS Episcopus Nolanus in epistola prima ad Augustinum, quæ in operibus Augustini est trigesima prima: O verè sal terræ, quo præcordia nostra, nè possint seculi vanescere errore, condiuntur. O lucerna dignè supra candelabrum Ecclesiæ posita, quæ latè Catholicis vrbibus de septiformi lino pastum oleo lætitiæ lumen effundens, densas licet hæreticorum caligines discutis, & lucem veritatis à confusione tenebrarum splendore clarifici sermonis enubilas &c. Os enim tuum fistulam aquæ viuæ & venam fontis æterni meritò dixerim, quia fons vitæ aquæ salientis in vitæ æternam **CHRISTVS** effectus est, cuius desiderio sitiuit in te anima mea, & vbertate tui fluminis inebriari terra mea cōcupiuit.

SEVERVS Sulpitius in epistola ad Augustinū, quæ est trigesima septima inter ipsi⁹ Augustini epistolas: O verè artificiosa apis Dei, cōstruens fauos Diuini nectaris plenos, manâtes misericordiam.

PROSPER Episcopus Rhegiensis lib. tertio de vita contemplatiua, cap. 31. S. Augustinus Episcopus acer ingenio, suavis eloquio, secularis literaturæ pitus, in Ecclesiasticis laboribus onerosus, in quotidianis disputationibus clarus, in omni sua actione cōpositus, in expositione sua fidei nostræ Catholicus, in questionibus absoluedis acutus, in reuincendis hæreticis circūspectus, & in explicandis scripturis canonicis cautus.

Cæle.

ENCOMIA PATRVM, QVORVM TE-

CAELESTINVS Pontifex in epistola prima ad quosdā Gal-
liarum episcopos, capite secundo: Augustinum sanctæ recordatio-
nis virum, pro vita sua atq; meritis in nostra communione semper
habuimus, nec vnquam hunc finitæ suspiciōis saltem rumor ad-
spersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, vt inter ma-
gistros optimos etiam à meis semper prædecessoribus haberetur.

CASSIODORVS Senator in prologo super Psalteriū: Est
enim literarum omnium egregius magister, & (quod in vbertate
rarum est) cautissimus disputator. Decurrit quippe tanquam fons
purissimus, nulla fæce pollutus: sed in integritate fidei perseuerans,
nescit hæreticis locum dare, vnde sese possint aliqua colluctatione
defendere. Torus Catholicus, totus Orthodoxus inuenitur: & in
Ecclesia Domini suauissimo nitore resplendens, superni luminis
claritate radiat.

IDEM in libro de diuinis lectionibus, capite vigesimo secun-
do: Ipse Doctor eximius beatiss. Augustinus, debellator hæretico-
rum, defensor fidelium, & famosorum palma certaminum, &c.

VENERABILIS Beda de sex mundi ætatibus, siue in Chronico
suo: B. Augustinus Hipponensis episcopus, oim Doctor eximius ec-
clesiarum, &c. **IDEM** libro 2. de tabernaculo & vasis eius ac vesti-
bus sacerdotum, capite tertio: Augustinus omnia quæ fidem tur-
bare poterant, hæreticorum venena euacuat.

REMIGIVS Antisiodorensis Episcopus, in Cōmentario super
posteriorē ad Corinthios: Sicut sol in lumine excedit oēs Planetas,
ita Augustinus omnes excessit in exponendo sacras scripturas.

BERNARDVS sermone octogesimo super Cantica: Augu-
stinus est validissimus malleus hæreticorum.

IN Cōcilio Florētino sessiōe septima Andreas Præsul Colossē
p Romana Ecclesia respondens: Sed nunc, inquit, sanctōrū Docto-
rum authoritates in mediū afferamus, ac in primis Augustini illu-
striss. Latinorū Doctoris, quē quinta Synodus cōsecrauit. Vide etiā
Concilium Toletanum octauum, canone 2.

DE CYRILLO ALEXANDRINO.

EVAGRIVS Scholasticus Epiphaneū lib. 1. historiæ Ecclesia-
sticæ, cap. 7. Cyrillus pco verbi insignis, & strenuus verè ac saluta-
ris doctrinæ antesignanus, laude & prædicatione celebratur.

NICEPHORVS libro decimo quarto historiæ Ecclesiasticæ,
capi-

STIMONIA IN HOC OPERE CITANTVR.

capite trigesimo quarto: Cælestinus autem Romæ Episcopus, pro-
pter nauigationis pericula, ipse synodo (Ephesinæ) adesse retracta-
uit ad Cyrillum tamen, vt locum ibi suū obtineret, scripsit. Ex quo
tempore, fama est, mitram illum & Papæ appellationem, atque vt
orbis vniuersi iudex appellaretur, accepisse: quæ deinde omnia per
successionē ad eos etiam peruenerint, quibus sorte Alexandrinæ Ec-
clesiæ thronus legitime obuenerit, sacros episcopos. Et lib. 14. c. 36.
Cyrillus veluti quædam Ecclesiæ tuba fines terræ personās, & ppu-
gnator Ecclesiæ fortissimus ab oibus celebratur, & oibus in ore est.

DE LEONE MAGNO.

THEODORETVS Cyrensis Episcopus in epist. ad Leonem
Romanū Pontificem: Deus nunc quoq; Petri & Pauli sedē clarā
insignemq; reddidit, cum vestram sanctitatē in ea collocauerit, quæ
radios fidei orthodoxæ emittit.

SOPHRONIVS Patriarcha Hierosolymitanus in epistola ad
Sergium Patriarcham Constantinopolitanū, quæ recitata est actiōe
vndecima sextæ Synodi generalis Constantinopolitanæ. Tanq̃ sa-
cram & coonorandā suscipio, rectæq; fidei propagatricē & à Deo
condonatā, atq; à Deo inspiratā epistolā Magni atq; præclari Leo-
nis sanctissimi Romane Ecclesiæ, immò oim quæ sub sole erunt lu-
minarij: quam diuino manifestē per motus spiritu contra Euseychē
maledictum, & Deo odibilē desipientemq; Nestorium, ad Flauia-
num laudabilem scripsit regiē vrbis Episcopum: quā & firmamen-
tum rectæ fidei appello atq; definitio, hos q̃ ita eam optimē definiē-
runt, sanctos patres assequens, vtpotē omnē quidem rectitudinem
fidei nos instruentē, omnem verò prauitatē hæreticā perimentem,
& ab à Deo custoditis atrijs nostræ sanctæ Catholicæ ecclesiæ effugā-
tem: cum qua diuina syllaba & scriptura, & cunctas eius epistolas &
dogmata, tanquam prolata ex ore Petri Principis Apostolorū, am-
plector & perosculor & veneror & anima tota complector. Vide
plura in Synodo Chalcedonenfi, actione 3.

DE GREGORIO MAGNO.

DAMASCENVS in sermone de defunctis. Gregorius, q̃ Dia-
logos à nostris dicitur, veteris Romæ Episcopus, vir (quod testatur
omnes) sacrarum disciplinarum intelligētia celebris, cui etiam (vt
ferunt) sacra facienti angelus socium se addidit &c.

CONCILIVM Toletanum octauum, canone secundo: Beatus
etiā Papa Gregorius, & vitæ meritis honorandus atque in ethicis
assertionibus penè cunctis meritò præferendus &c.

*E

INDEX

INDEX, TOTI VS CATECHISMI ORDI-

NEM ET SVMMAM COMPLECTENS: IN-
dicans itē controuersias, quæ in hoc libro per an-
tiquorum Patrum & scripturæ sacræ testi-
monia deciduntur.

Christiana doctrina circa sapientiam & ueritatem
uultu uersatur,

Ad Sapientiam, quæ ordine sequuntur, & infra tra-
ctantur, capita referri possunt.

TOMVS PRIMVS.

I. De Fide & Symbolo Fidei, per quæstiones 22.
ubi inter cætera etiam agitur

De auctore Symboli Apostolici, quæstione 5.

De descensu Christi ad inferos, quæstione 13.

De notis Ecclesiæ, quod ea sit

}	Visibilis	} quæstione 18.
	Vna	
	Sancta	
	Catholica	

II. De Spe & Oratione Dominica, cum Ange-
lica Salutatione, per quæstiones 19. Atque etiam

De Spe cum timore coniungenda, quæstione 2.

De

}	Laude	} Beata Mariæ Virginis,	
	Veneratione		} quæstione 15. & sequen-
	Inuocatione		

III. De

VS CATECH. ORDINEM ET SVMMAM COMPLECTENS.
III. De Charitate & mandatis Decalogi, per
quæstiones 20. Item

An mandata Decalogi ad Christianos pertineant, quæ-
stione 6.

An ea impleri possint, quæstione 6.

De Sanctorum

}	Inuocatione	} quæstione 8.
	Cultu	
	Reliquijs Ferijs	

De Imaginibus

}	Christi &	} quæstione 9.
	Sanctorum	

De præceptis Ecclesiæ, per quæstiones 19. nomina-
tim uero

De Traditionibus Apostolicis & Ecclesiasticis, quæstione 1.
& sequentibus.

De Ecclesia & eius auctoritate, quæstione 9. 10. & 16.

De Romano Pontifice & Ecclesia Romana, quæstione 9.

De Concilijs, quæstione undecima.

De auctoritate Sanctorum Patrum, quæstione eadem.

De quinque præceptis Ecclesiæ, quæstione 14.

De scriptura sacra & eius interpretatione, quæstione 16.

TOMVS SECVNDVS.

III. DE SACRAMENTIS.

De Sacramentis in genere, per quæstiones 8.

De Cæremonijs, quæstione 8.

De Baptismi Sacramento, per quæstiones 4.

De Concupiscentia Renatorum, quæstione 3.

*E 2 De

INDEX, TOTIVS CATECHISMI. ORDI.

De Confirmationis Sacramento, per *questiones* 5.

De Chrismate, quæst. 4.

De Eucharistiæ Sacramento, per *questiones* 10.

De Veritate, quæst. 4.

Transubstantiatione, quæst. 6.

Adoratione, quæst. 6.

De Missa, quæst. 7.

De Communionem sub utraque specie, quæst. 8.

De Pœnitentiæ Sacramento, per *questiones* 10.

De Contritione, quæst. 4.

De Confessione, quæst. 5. & 6.

De Satisfactione, quæst. 7. & 8.

De Purgatorio & fidelibus defunctis, quæst. 9.

De Sacramento Extremæ Vnctionis, per *questiones* 3.

De Ordinis Sacramento, per *questiones* 8.

An omnes Christiani sint Sacerdotes, quæst. 2.

De honorandis Sacerdotibus siue bonis siue malis, quæstione 6. & 7.

De Matrimonij Sacramento, per *quæst.* 5.

De diuortio, quæst. 3.

De Votifragis, quæst. 4.

De Coniugio Monachorum & Monialium, quæstione eadem.

De Celibatu Sacerdotum, quæst. 4. & 5.

De Virginitate, quæst. 5.

TOMVS TERTIVS.

V. DE IVSTITIA CHRISTIANA.

Ad

NEM ET SVMMAM COMPLECTENS.

Ad iustitiæ priorem partem, quæ in malis fugiendis est sita, pertinent hæc:

I. De peccatis in genere, per *questiones* 6.

De peccatis septem Capitalibus, per *questiones* 9.

De peccatis alienis, culpa aliqua nostra ad nos pertinentibus, per *questiones* xj.

De peccatis in Spiritum sanctum, per *questiones* 8.

De peccatis in cælum clamantibus, per *questiones* 5.

De peccatorum expiatione, per *questiones* 3.

De peccatis minutis seu venialibus, *quæstione* 2.

Ad iustitiæ partem alteram, quæ in bonis faciendis aut cõfectandis est posita, rectè referri possunt

I. Bonorum operum genera triplicia, per *questiones* 18, ubi etiã agitur

De fructu bonorum operum, quæst. 2.

De Ieiunio, quæst. 4. & sequentibus.

De Oratione, quæst. 7. & sequent.

De Eleemosyna & Operibus misericordia, quæst. 10. & sequentibus.

2 Virtutes Cardinales, per *questiones* 6.

3 dona & fructus Spiritus sancti, per *questiones* 4.

4 Octo beatitudines, per *questiones* 3.

5 Consilia Euangelica, per *questiones* 6.

De Euangelica Paupertate, Castitate, & Obedientia, quæstione 3. 4. & 5.

*E 3

De

INDEX, TOTIVS CATECHISMI ORDI-

De Monachismo & Religioforum instituto, quæst. 5.

- 6 Quatuor hominis nouissima, per quæstiones 7.
Ad Christianæ doctrinæ totius summam vnico
ceu verbo cōpræhendēdam, Ecclesiastici sentē-
tia notatu digna est, qui ait:

*Ecl. 1. Fili concupiscens Sapientiam, conserua Iustitiam, &
DEVS præbebit illam tibi.*

APPENDIX DE HOMINIS
LAPSV ET IUSTIFICATIO-
NE SECVNDVM SENTENTIAM ET
doctrinam Concilij Tridentini.

- I. De lapsu primi hominis.
II. De peccato Adam in oēs homines trāsuso.
III. De remedio Originalis peccati.
III. De reliquijs originalis peccati in baptizatis.
V. De naturæ & legis ad iustificandos homines
imbecillitate.
VI. De dispensatione & mysterio aduentus
CHRISTI.
VII. Qui per Christum iustificentur.
VIII. Descriptio Iustificationis impij, & modo
eius in statu gratiæ.
IX. De necessitate præparationis ad Iustificati-
onem in adultis, & vndè illa sit.

X. Mo-

NEM ET SVMMAM COMPLECTENS.

- X. Modus præparationis ad Iustificationem
quis.
XI. Quid sit Iustificatio impij, & quæ eius causæ.
XII. Quomodo intelligatur, impium per fidem
& gratis iustificari.
XIII. Contra inanem hæreticorum fidutiam.
XIII. De accepto Iustificatiōis incremento.
XV. De obseruatione mandatorum, de que il-
lius necessitate & possibilitate.
XVI. Prædestinationis temerariam præsumpti-
onem cauendam esse.
XVII. De Perseuerantiæ munere.
XVIII. De lapsis & eorum reparatione.
XIX. Quolibet mortali peccato amitti gratiam,
sed non fidem.
XX. De fructu Iustificationis, hoc est, de merito
bonorum operum, de que ipsius meriti ratio-
ne.

CAPVT

CAPVT PRIMVM DE FIDE

ET SYMBOLO FIDEI.

I

Quis dicendus est a Christianus?

^a Act. 11. d
^{i.} Pet. 4. d

VI IESV CHRISTI veri
DEI & hominis salu-
tarem doctrinã in eius
^b ECCLESIA profitetur.
B. Omnes p̄inde cul-
tus & sectas, quæ ex-
tra CHRISTI doctri-
nam & ECCLESIAM
vbiuſ gentium repe-
riuntur, vt est Iudaica,

^b Athanas. cõtra
Arrian. orat. 2.
Cyprian. epist. 2.
lib. 4. & de sim-
plic. Prælator.
Ignatius ad Ma-
gnetian.
Aug. Tract. 113.
in Ioann. & ser.
181. de temp. cap.
12. Itẽ in Enchir.
cap. 5. Tertul. lib.
de Pudicitia, &
de p̄scrip. hæret.

Ethnica, Mahometica, Hæretica, damnat & de-
testatur penitus, qui verè Christianus est, & in
ipsa CHRISTI doctrinã firmiter acquiescit.

TESTIMONIA SCRIPTVRARVM, QVAE
AD MARGINEM CITATA SVNT.

ACTORVM vndecimo capite: Profectus est autem (Bar-
nabas) Tarsum, vt quæreret Saulum: quem cùm inuenisset,
perduxit Antiochiam. Et annum totum conuersati sunt ibi
in Ecclesia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognomi-
narentur primùm Antiochię discipuli, Christiani.

A Pri-

Prioris epistolæ diui Petri quarto capite: Nemo autem ver-
strum patitur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alie-
norum appetitor. Si autem vt Christianus, nõ erubescat, glo-
rificet autem Deum in isto nomine.

PATRV M TESTIMONIA AD MARGINEM
CITATA.

1 A. ATHANASIVS in oratiõe secũda cõtra Arrianos: Nunq̃
populus ab Episcopis suis, sed à Domino, in quem creditũ fuit, no-
men accepit. Certè à beatis Apostolis præceptoribus nostris, mini-
strisq̃ Euangelij Saluatoris nostri, appellatione adepti non sumus,
sed à Christo, Christiani & sumus & nũcupamur: Illi verò, qui aliũ-
de originem suæ fidei deducunt, meritò authorum suorum cogno-
menta, vt ad quos pertineant, præ se ferunt. Quapropter, quũ omnes
à Christo, Christiani & essemus & diceremur, explosus est Marcion
inuentor hæreseos: reliqui autem qui cum explosore Marcionis re-
manserunt, Christiani titulum retinuerunt: qui verò secuti sunt Mar-
cionem, non iam inde Christiani, sed Marcionistæ appellati sunt. Ità
quoque Valentinus, Basilides, Manichæus, & Simon Magus sectato-
ribus sua vocabula impartierunt, indeq̃ factum, vt alij Valentini-
ani, alij Basilidiani, alij Manichæi, alij Simõiani, alij Cataphryges à
Phrygia, alij Nouato Nouatiani vocati sint. Ità Melitius eiectus à
Petro & Episcopo & Martyre, suos, qui ipsum sequebatur, nõ Chri-
stianos postea, sed Melitianos denominauit. Eadem iterum ratione
B. Alexãdro Arriũ eijciente, ij qui Alexãdro adhæserunt, remanserunt
Christiani: illi verò, qui vnà cum Arrio recesserunt, nomẽ Saluatoris
nostri Alexãdro cũ suis relinquẽtes, Arriani deinceps appellati sunt.
Et paucis interiectis: Qui ex eodem genere ad istos abeunt, aut ab Ec-
clesia ad hæresim transitum faciunt, nomen Christi derelinquunt,
& Arrianorum vocabulo induuntur, quasi nõ ampliũ fidem Chri-
sti retineant, sed Arrianæ infaniæ gregales habentur. Quomodò igitur
Christiani fuerint, qui nõ Christiani, sed Ariomanitæ appellantur
? aut quomodò de numero Ecclesiæ Catholicæ habeantur, qui
Apostolicam fidem excusserunt, & nouarum pestium inuentores se
præbent?

2 CYPRIANVS libro quarto, epistola secunda ad Antonianũ:
Quisquis ille est, & qualiscunq̃ est, Christianus non est, qui in Chri-
sti Ecclesia non est.

3 IDEM

3 IDEM in tractatu de Simplicitate Prælatorum, siue de Vnita-
re Ecclesiæ: Non pertinet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam
Christi. Alienus est, prophanus est, hostis est. Habere iam non potest
Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.

Ecclesiã ma-
trẽ agnoscat,
qui vult Deũ
habere Patrẽ.

4 IGNATIVS epistola ad Magnesianos: Dignos nos exhibea-
mus cognomẽto quod accepimus: qui enim alio nomine appel-
latur præter istud, hic non est Dei: non suscipit prophetiam illam,
quæ de nobis ait, Vocabitur nomine nouo, quo Dominus nuncu-
pabit eum: & erit populus sanctus. Quod & implerum est primò in
Syria: nam in Antiochia discipuli, Christiani appellati sunt, Paulo A. c. r. r.
& Petro Ecclesiam fundantibus.

Christianorũ
nomẽ nouũ.
Esa. 62.

5 AVGVSTINVS tractatu centesimo decimo tertio in Ioan-
nem: In negatione Apostoli Petri, debemus aduertere, non solum
ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo
etiã qui cũ sit, negat se esse Christianum. Dominus enim non ait
Petro, Discipulum meum te negabis: sed, me negabis: negauit ergò
ipsum, cũ se negauit eius esse discipulum.

Christianũ se
negans, Chri-
stum negat.

6 IDEM sermone ceterimo octogesimo primo de tempore, ca-
pite duodecimo: Quisquis ille est, & qualiscunq̃ ille est: Christianus
non est, qui in Christi Ecclesia non est.

Christianus
nõ est, qui in
Christi Ec-
clesia nõ est.

7 ITEM in Enchiridio ad Laurentium capite quinto: Certum
verò propriumq̃ fidei catholicæ fundamentum Christus est. Fun-
damentum enim aliud, ait Apostolus, nemo potest ponere præter
id quod positum est, quod est CHRISTVS IESVS. Neque hoc ideò
negandum est proprium fundamentum esse fidei catholicæ, quia
putari potest, aliquibus hæreticis hoc nobiscum esse commune. Si
enim diligenter quæ ad CHRISTVM pertinent, cogitentur: nomi-
netenus inuenitur Christus apud quoslibet hæreticos, qui se Chri-
stianos vocari volunt, re verò ipsa non est apud eos. Quod ostende-
re nimis longum est, quoniam commemorandæ sunt omnes hære-
ses, siue quæ fuerunt, siue quæ sunt, siue quæ potuerunt esse sub voca-
bulo Christiano, & etiã quàm sit hoc verũ, per singulas quasque
monstrandum.

1. Cor. 3.

Hæretici, ve-
ri Christiani
non sunt.

8 TERTVLLIANVS in libro de pudicitia: Ouis, ppriè Chri-
stianus, & grex Domini ecclesiæ populus, & pastor bonus Christus:
& ideò Christianus non intelligendus, qui ab Ecclesiæ grege aber-
rauerit.

Christiani
non sunt, qui
ab Ecclesiæ
grege aber-
rant.

9 IDEM in libro de præscriptiõibus aduersus hæreticos: Si hæ-
retici ne-

Hæretici ne-

Christiani à
Christo no-
men habent.

Hæretici no-
men sumunt
ab inuento-
ribus hærese-
on.

Arriani non
sunt Christi-
ani.

Qui in eccle-
sia non est,
Christianus
non est.

4
queunt esse
Christiani.

retici sunt, Christiani esse non possunt, nō à Christo habendo quod de sua electione sectati, hæreticorum nomen admittunt.

II

Quo compendio Christianam doctrinam licet complecti?

VT nimirum Christianus ea nōrit & obseruet, quæ tum ad ^a Sapientiam, tum ad Iustitiam spectant, Sapientia, vt Augustinus ^b ostendit, circa virtutes versatur Theologicas, ^c Fidem, Spem, & Charitatem, quæ & diuinitus infunduntur, & cum in hac vita purè maximeq; excoluntur, beatos homines diuinosq; reddunt. Iustitia verò ^d duabus partibus, declinatione à malo, & boni operatione, absoluitur. Huc enim spectat, quod Propheta inquit Regius: *e Diuerte à malo, & fac bonum.* Iam ex hisce fontibus, Sapientiæ scilicet & Iustitiæ, non difficulter hauriuntur cætera, quæcunque Christianæ quidem Institutioni atq; disciplinæ congruunt.

^a Ecclesiastic. 1. d.

^b Lib. 2. Retr. cap. 63. & Enchir. c. 2. & 3.

^c 1. Cor. 13. d.

^d Prosper sent. 98. ex Augu.

^e Psal. 33. c & 36. c
1. Pet. 3. b

SCRIPTURAE.

ECCLESIASTICI primo capite: Fili, concupiscens sapientiam, conserua iustitiam, & Deus præbebit illam tibi.

PRIORIS epistolæ ad Corinthios decimotertio capite: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: maior autem horum est charitas.

PSALMO trigesimalotertio: Diuerte à malo, &c.

PSALMO trigesimalosexto: Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in seculum seculi,

PRIORIS

PRIORIS epistolæ Petri capite tertio: Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos: coerceat linguam suam à malo, & labia eius nē loquatur dolū. Declinet à malo, & faciat bonū.

PATRES.

1. AVGVSTINVS libro secundo Retractionum, capite sexagesimotertio: Scripsi librum de fide, spe, & charitate, cum à me, ad quem scriptus est, postulasset, vt aliquod opusculum haberet meū, de suis manibus non recessurum. Quod genus Græci Enchiridion vocant. Vbi satis diligenter mihi videor esse complexus, quo modo sit colendus Deus, quam sapientiam esse hominis vtique veram Diuina scriptura definit.

Sapientia Christiani hōis consistit in recto Dei cultu.

2. IDĒM in Enchiridio ad Laurentium, capite secūdo: Hominis sapientia pietas est. Habes hoc in libro sancti Iob: Nam ibi legitur, quod ipsa sapientia dixerit homini, Ecce pietas est sapientia. Si autē quæras, quam dixerit eo loco pietatem, distinctius in Græco reperies *θεοσιβουα*, qui est Dei cultus.

Iob 28. secundum LXX.

3. ITEM ibidem capite tertio: Hic si respondero, (ad hanc videlicet quæstionem, quoniam modo sit colendus Deus) fide, spe, charitate colendum Deum: profectò dicturus es, breuitis hoc dictum esse quam velis.

Colitur Deus fide, spe, & charitate.

4. PROSPER in sententijs ex libris Augustini decerptis, sententia nonagesimo octaua: Tota iustitiæ ratio est, vt declinentur mala, & fiant bona. cuius obseruantia inter quaslibet aduersitates forma seruanda est: quia hoc solum nunquam amittitur, quod operi pietatis impenditur.

Iustitia Christiana in duobus consistit.

III

Quid primum traditur in doctrina Christiana?

FIDES, ianua illa nostræ salutis, sine qua Deum inuenire & inuocare, DEO seruire & placere nullus in hac vita potest. ^a *Credere enim oportet accedentem ad Deum*, inquit Apostolus: ^b *qui verò non crediderit, condemnabitur, & iam iudicatus est, ex Christi sententia.*

Rom. 10. c.
Heb. 11. a
Aug. serm. 38 de tēp. & serm. 1. de verb. Apostol.
Leo ser. 4. de Natiuit. Dom.
a Heb. 11. b
b Marc. 16. c
c Ioann. 3. h

A 3

SCRI

DE FIDE ET
SCRIPTURAE.

AD Romanos decimo: Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?

AD Hebraeos undecimo capite: Sine fide impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad DEVM quia est, & inquirentibus se remunerator sit.

MARCI decimosexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur.

IOANNIS tertio capite: Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est: quia non credidit in nomine unigeniti filij DEI.

PATRES.

1 AVGVSTINVS sermone trigesimo octavo de tempore: Constant, neminem ad veram peruenire posse beatitudinem, nisi Deo placeat, & Deo neminem posse placere, nisi per fidem. Fides namque est bonorum omnium fundamentum. Fides est humanae salutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei consortium potest peruenire, quia sine ipsa nec in hoc seculo quisquam iustificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit aeternam. Et si quis hic non ambulauerit per fidem, non perueniet ad speciem beatae visionis Domini nostri Iesu Christi. Idem habet in initio sermonis centesimi octogesimiprimi de tempore.

2 IDEM sermone primo de verbis Apostoli: Nullae sunt maiores diuitiae, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quam est fides Catholica, quae peccatores homines saluat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, penitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines, viduas, & coniugales casto pudore conseruat: clericos ordinat, sacerdotes consecrat, regnis caelestibus praeparat, in aeterna hereditate cum angelis sanctis communicat. Eandem sententiam ipsi verbis repetiuit sermone centesimo octogesimoprimo de tempore, capite duodecimo.

3 LEO Magnus sermone quarto in solennitate natiuitatis Domini nostri Iesu Christi: Magnum praesidium est fides integra, fides uera, in qua nec augeri ab ullo quicquam, nec minui potest: quia nisi una est, fides non est, dicente Apostolo: Unus Dominus, una fides, unum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui super omnes, & per omnia,

Fides quam necessaria.

Fides Catholica thesaurus ingens.

Fides nisi integra & uera sit, fides non est.
Ephes. 4.

& in omnibus nobis. Huic unitati, dilectissimi, inconcussis mentibus inhærete, & in hac omnem sectamini sanctitatem, & in hac praecipris Domini deseruite, quia sine fide impossibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est, nihil uiuum. Iustus enim ex fide uiuit.

IIII

Quid fidei nomine intelligitur?

A. DEI donum & lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur atque adhæret ijs, quae ut credantur, sunt diuinitus reuelata, & ab Ecclesia nobis proposita.

B. CVIVSMODI sunt, Deum esse trinum & unum, è nihilo creatum mundum, Deum factum esse hominem, & pro nobis mortem sustinuisse, Mariam & virginem, & DEI matrem existere, mortuos omnes ad vitam excitandos esse, hominem ex aqua & Spiritu sancto regenerari, totum Christum in Eucharistia contineri, & id genus alia Religionis nostrae ueneranda mysteria: quae diuinitus reuelata, non humani sensus captu comprehendendi, sed fide duntaxat percipi possunt.

C. VNDE Propheta: *Nisi credideritis, inquit, non intelligetis.* Non enim spectat fides naturae ordinem, non sensuum fidit experientiae: non potentia aut ratione humana, sed uirtute & auctoritate diuina nititur, illud plane certum habens,

a Ephes. 2. b
Heb. 11. a
Basil. in serm. de fidei confess.
Bernar. epi. 190.
Aug. contra epist. Fundamenti. ca. 5.

b 1. Ioan. 5. b
c Genes. 1. a
Ioan. 1. b
Luc. 2. a
Rom. 5. b
d Conci. Ephes. canon. 13.
Luc. 1. e
1. Cor. 15. g
Ioan. 3. b

e Constantien. Florent. Trident. Concil.

f Ecclesiastic. 3. c.
2. Cor. 10. b

a Esa. 7. b. secundum LXX.
Basil. in Psal. 117.
& in Moralibus, regula 80. cap. 21.
Greg. Homil. 26. in Euang.
Chrysof. in 1. ad Cor. hom. 4.

summam æternamq; veritatem, quæ Deus est, nec falli posse vnquam, nec fallere.

D. QUAMOBREM id fidei vel maximè proprium est, vt in ^b captiuitatem redigat omnè intellectum in obsequiũ Christi, apud quem nõ est difficile, nedùm impossibile ^c omne verbum.

Hæc ^d fides lumẽ est animæ, ostium vitæ, fundamentum salutis æternæ.

SCRIPTURAE.

AD Ephesios secundo capite: Gratia estis saluati per fidẽ, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est.

AD Hebræos vndecimo capite: Est autẽ fides sperandarũ substantia rerum, argumentum non apparentium.

PRIMAE epistolę Ioannis quinto capite: Tres sunt qui testimõium dant in cęlo: Pater, Verbũ, & Spiritus sanctus. & hi tres vnum sunt.

GENESES I. In principio creauit **DEVS** celũ & terram.

IOANNIS primo capite: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.

LVCAE secundo: Et peperit filium suum primogenitum. Et paulò post. Natus est vobis hodiẽ Saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid.

AD Romanos quinto. Commẽdat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.

LVCAE primo: Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei.

PRI-

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba, (canet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.

IOANNIS tertio: Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnũ **DEI**.

ECCLESIASTIC tertio: Altiora te nõ quæseris, & fortiora te nõ scrutatus fueris: sed quę præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius nõ fueris curiosus, non est enim tibi necessarium, ea quę abscondita sunt videre oculis tuis. In superuacuis rebus nõli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim supplatauit suspicio illorũ, & in vanitate detinuit sensus illorũ.

POSTERIORIS ad Corinthios decimo: In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium **CHRISTI**.

ESAIAS septimo iuxta translationem Septuaginta interpretum: Nisi credideritis, non intelligetis.

LVCAE primo: Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

HIEREMIAE trigesimo secundo: Eccẽ ego Dominus deus vniuersę carnis: nunquid mihi impossibile erit omne verbum?

PATRES.

BASILIVS in sermone de fidei confessione, siue de vera ac pia fide in Asceticis: Est igitur fides, eorum quę dicta sunt, assentiens approbatio sine vlla hæsitatiõẽ, cum animi persuasiõẽ, de eorum veritate quę Dei munere sunt prædicata.

Fides est firmus assensus reuelatę veritatis.

BERNARDVS in epistola centesima nonagesima ad Innocentium

B

centi-

Fides non est
æstimatio aut
opinio.

Fidei certitu-
do.

Pfal. 92.
Rom. 8.

2. Tim. 1.

Fides nihil
habet ambi-
guum.

Heb. 11.
Paulina defi-
nitio fidei
explicatur.

Fides ratione
metièda non
est.

Ecclesiast. 19.

centium pontificem, contra Petrum Abailardum: In primo limine Theologiæ (vel potiùs stultilogiæ suæ) fidem definit æstimationem: quasi cuiq; in ea sentire & loqui quæ libeat liceat, aut pendeant sub incerto in vagis ac varijs opinionibus nostræ fidei sacramèta, & nō magis certa veritate subsistant. Nōne si fluctuat fides, inanis est & spes nostra? Stulti ergò martyres nostri, sustinentes tam acerba propter incerta, nec dubitantes sub dubio remunerationis præmio durum per exitum diuturnum inire exilium. Sed absit vt putemus in fide vel spe nostra aliquid, vt is putat, dubia æstimatione pèdulum, & non magis totum quod in ea est, certa ac solida veritate subnixū, oraculis & miraculis diuinitus perfasum, stabilitum & consecratū partu virginis, sanguine redemptoris, gloria resurgentis. Testimonia ista credibilia facta sunt nimis. Si quo minùs, ipse postremò spiritus reddit testimoniū spiritui nostro, quòd filij Dei sumus. Quomodò ergò fidem quis audeat dicere æstimationem, nisi qui spiritum istum nondū accepit, quive Euangeliū aut ignoret, aut fabulā putet? Scio cui credidi, & certus sum, clamat Apostolus: & tu mihi subsibilas, fides est æstimatio? Tu mihi ambiguum garris, quo nihil est certius? Sed Augustinus aliter fides, ait, non coniectando vel opinando habetur in corde in quo est, ab eo cuius est, sed certa scientia, acclamante conscientia. Absit ergò, absit, vt hos fines fides habeat Christiana. Academicorum sint istæ æstimationes, quorum est dubitare de omnibus, scire nihil. Ego verò securus in magistri gētium sententiā pergo, & scio quoniā nō cōfundar. Placet mihi, fateor, illius de fide definitio, etsi iste etiā ipsam latenter in simulet. Fides est, ait, substantia rerū sperandarū, argumentū non apparentiū. Substantia, inquit, rerū sperandarū, non inaniū phantasia coniecturarū. Audis substantiam, non licet tibi in fide putare vel disputare pro libitu, nō hac illacq; vagari p inania opinionū, p deuia errorū. Substantiæ nomine aliquid tibi certū fixumq; p̄gitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non est enim fides æstimatio, sed certitudo.

1 IDEM in eadem epistola: Quid magis contra rationem, quam rationem rationem conari trāscendere? Et quid magis contra fidem, quam credere nolle quicquid non possit ratiōe attingere? Denique exponere volens illud Sapiētis, Qui credit citò, leuis est corde: Citò credere est, inquit, adhibere fidem ante rationē, cūm hoc Salomon non de fide in Deum, sed de mutua inter nos dixerit credulitate. Nā illam quē in Deum est fidē, beatus Papa Gregorius negat planè habere meritum, si ei humana ratio præbeat experimentū. Laudat autē

Aposto-

Apostolos, quòd ad vnus iusionis vocem sequuti sunt redemptorem. Sit nimirum pro laude dictū: In auditu auris obediuit mihi. increpatos eregiōne discipulos, quòd tardiùs credidissent. Denique laudatur Maria quòd rationem fide præuenit, & punitur Zacharias quòd fidem ratione tentauit. Et rursūm Abraham commendatur, quia contra spem in spem credidit.

4 AVGVSTINVS contra epistolam Manichæi, quam vocant fundamēti, capite quinto: Si inueneris aliquem, qui Euangelio nondū credit, quid faceres dicenti tibi, non credo? Ego verò Euangelio non crederē, nisi me Catholice Ecclesiæ cōmoueret auctoritas.

1 B. CONCILIVM Ephesinū canone decimotertio: vide infra quæstione decima, A.

2 CONCILIVM Constantiense, Florentinum & Tridētinum: vide infra de Sacramento Eucharistiæ, quæstione octaua G. H.

1 C. BASILIVS in psalmū centesimū decimūquintū, in ea verba, Credidi propter quod locutus sum, &c. Sacrorū q̄ de Deo sunt, eloquiorū prædux esto fides planè, nō item demonstratio. fides, inquam, animā inuitās, immò & psuadens ad consensuē præcūctis rationalibus methodis. Neq; enim fides geometricis nititur probationibus, quas necessitates vocitant: sed animis nostris se insinuat efficaci operatiōe spiritus sancti. Et nōnullis interiectis: In quocūque tandē humanarū artiū exercitio (id modò viā & ordine ad p̄stitutū sibi p̄grediatur finē) impossibile est primarū p̄positionum inquirere demonstrationes: Immodè necesse est, vt quū admiseris earū artiū q̄ certa ratione nituntur, principia vt confessa, nec proindē vllam requirētia demonstratiuā probationē, id demū inspicias quicquid ex p̄suppositis ordine consequitur. Nihilo seciùs & theologiæ mysteriū requirit assensum, nulla p̄uia inquisitione nitentē. Sanè ait Apostolus: Credere enim oportet, quia Deus est, non itē in quæstionem vocare, aut controuersim opponere illud: Quid est Deus? Atque aded in vniuersum, fides si substantia earum est quæ sperantur, rerum, & eorum quæ non videntur, argumentum: nè mihi tu anxius contendas videre iam, quæ longiore seposita sunt interuallo, neu quæ speras te olim consecuturum, in ambiguam reuoces dubiāve partem, quòd ad ea nondū potueris certa notione pertingere.

2 IDEM in Moralibus regula octogesima, capite vigesimoprimo: Quid proprium fidei? Certissima animi expletio de diuinorum verborū veritate, q̄ nulla, neq; à naturali necessitate inducta ratiōe,

B 2 neque

Pfal. 17.
Marc. 16.
Luc. 1.
Rom. 4.

Ecclesiæ aucto-
ritas Augu-
stinum cō-
mouit ad cre-
dendum euā-
gelio.

Fides à demō-
stratione nom-
pendet.

Simplex as-
sensus.

Heb. 11.

Heb. 11.

neque ad veræ pietatis simulationem conformata vlllo modo possit labefactari. Quid proprium fidelis? Vt cum eiusmodi certa animi expletione veram esse illorum vim credat, quæ dicta sunt in scriptura, nihilq; rejiciat, aut nouū statueret audeat.

Fides quæ experientia nititur, meritum non est.
 3 GREGORIUS Magnus homilia vigesima sexta in Euangelia: Sciendum nobis est, quod diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Et quibusdam interpositis, Cum Paulus

Heb. 11. Apostolus dicat: Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium: profectò liquet, quia fides illarum rerum

Ioan. 20. argumentum est, quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem. Dum ergò vidit Thomas, dum palpauit, cur ei dicitur: Quia vidisti me, credidisti? Sed aliud vidit, aliud credidit. A mortali quippe hominè diuinitas videri non potuit. Hominem ergò vidit, & Deum confessus est.

4 CHRYSOSTOMVS homilia quarta in priorem epistolam ad Corinthios: Quæ humanâ excedunt ratione, fide duntaxat indigent.

Catholicæ fidei encomiū & necessitas.
 1 D. EVSEBIUS Emisenus homilia secunda de Symbolo: Fides religionis catholicæ, lumen est animæ, ostium vite, fundamentum salutis æternæ. Quicumque hac derelicta, velut pessimum ducem proprium sequitur intellectum, quicumq; per sapientiæ suæ sensum, ad

Similitudo elegans.

mysteriorum celestium se putat posse peruenire secretum: sic facit, quomodo si absque fundamento ædificet domum, aut si prætermisso ostio velit introire per tectum: vel si nocte sine lumine inferat gressum, totum se clausis oculis vrgeat in profundum. Hanc ergò nobis fidem velut magnam lampadem, Christus adueniēs, errantibus viam monstraturus exhibuit, per quem possit Deus ignotus requiri, quæsitus credi, creditus inueniri.

Isaia 7.

2 CYRILLVS Hierosolymorum Archiepiscopus Catechesi quinta illuminatorum: Oculis omnem illuminans conscientiam est fides, & intelligentiam efficiens. Dicit enim Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis.

Commendatio fidei.

3 CHRYSOSTOMVS in sermone de fide, spe, & charitate: Fides est origo iustitiæ, sanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Nullus unquam sine hac Dominum promeruit: nullus sine illa fastigium sublimitatis ascendit. Est enim fides innocens ac pura credulitas: qua ad DEVM accedimus, qua præceptis insistimus, qua expiata mente Dñm veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promissa consignat, Hanc qui tenet, felix est: qui de

deseruerit, miser. Hæc in Ecclesia signa ostendit, virtutes exercet, charismata complet.

4 CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite nono, in hæc verba scribens, Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam: Ianua & via in vitam fides est, & recursus quidam atque reductio à corruptione in immortalitatem.

V

Est ne breuis aliqua fidei complexio, ac summa omnium nobis credendorum?

EST illa, quam duodecim Apostoli suo symbolo tradiderunt, quamque in sectiones seu articulos duodecim aptè distinxerunt. Dignum sane opus his authoribus, qui post Christum Dominum Christianæ fidei præcipui & sanctissimi fundatores extiterunt. Quod quidem symbolum velut illustri nota est, qua Christiani ab impijs, qui vel nullam, vel non rectam Christi fidem præfiterentur, discernedi ac internoscendi sunt.

PATRES

1 CLEMENS epistola prima ad fratrem Domini: Christo resurgente & ascendente in cælum, misso sancto Spiritu, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in vno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquisque quod sensu dicendo, condiderunt, vt discedentes ab inuicem, hæc regulam per omnes gentes prædicarent. Et post pauca: Symbolum enim græcè, latinè collatio dicitur. Et hoc prædicti sancti Apostoli inter se per Spiritum sanctum salubriter (vt dictum est) condiderunt. Dicitur & indicium, quod per hoc, qui rectè crediderit, indicatur.

2 AMBROSIVS in epistola octogesima prima ad Syriacum Papam: Symbolum Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit & seruat.

3 IDEM sermone trigesimo octauo: Arbitror Apostolicam fidem duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apostolorum

a. Clemens epist. 1. ad frat. do. Amb. epist. 81. & ser. 38. Aug. ser. de temp. 181. Ruffin. in symb. Iræ. li. 1. ca. 2. & lib. 3. cap. 4. Hieron. ad Pamach. aduersus errores Ioan. Hierosol. Leo ser. 11. de pass. & epist. 13. ad Pulcheriam. & ser. cõt. Eutychem. Maximus ser. de traditione symb.

Apostoli cur & quâdò condiderunt symbolum.

Nominis interpretatio.

Symbolum Apostolicum Rom. ecclesia intemeratum seruat.

Clavis est.

symbolo fides sancta cōcepta est, qui velut periti artifices in vnum cōuenientes, clauē suo cōlilio confluauerunt. Clauē enim quandam ipsū symbolū dixerim, per quod referatur diaboli tenebræ, vt lux Christi adueniat: aperitur cōscientiæ clauis peccata, vt iustitiæ fulgeat opa manifesta. Igitur hæc clavis ostēdēda est fratrib⁹ nostris, vt & ipsi tāq̄ discipuli Petri, inferna sibi referare, cęlos apire cōsuefcat.

Matth. 16.

4 A V G V S T I N V S sermone cētesimo octogesimo primo de tēpore, qui est sermo primus in vigilia Pentecostes in p̄fatione: Sancti Apostoli certā regulā fidei tradiderūt, quā secundū numerū Apo-

Duodecim sentētijs apostoli fidei regulā cōp̄ræhenderunt.

Quandō & quōd Apostoli Symbolum cōposuerint.

stolicū duodecim sentētijs cōp̄ræhensam, symbolū vocauerūt, per quā credentes Catholicā tenerēt vnitatē, & p̄ quā hereticā cōuincerēt prauitatē. Symbolū ergō tali ratiōe institutū maiores nostri dixerūt. Tradūt enim, quōd post ascensionem Dñi & Saluatoris nostri ad Patrē, cūm p̄ aduentū Spiritus sancti discipuli eius inflāmari, in-

Magnū est sacramentis symbolum.

guis omniū loquerētur, ad singulas quasq̄ natiōes, vt Dei verbū p̄dicaret, ituri ac discessuri ab inuicē, normā prius sibi futuræ p̄dicatiōis in cōmune statuerūt, nē localiter ab inuicē discedētes, diuersum vel distonū p̄dicarent his q̄ ad fidē Christi inuitabātur. Oēs igitur in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue suæ p̄dicatiōis indicium cōferēdo in vnū, quod sentiebat vnusquisq̄ cōputabat, atq̄ hęc itā credētibus dandā esse regulā instituerūt. Symbolū breue est verbis, sed magnū est sacramentis: quicquid enim p̄figuratum est in Patriarchis, quicquid denūciatū in scripturis, quicquid p̄dictum est in Prophetis, vel de Deo ingenito, vel ex Deo in Deum nato, vel de Spiritu sancto, vel de suscipiēdo omni sacramento, vel de morte Dñi, resurrectionisq̄ eius mysterio, totū breuiter hoc symbolū cōtinet, & cōtinēdo habet & cōfiteōdo. Discat ergō quisq̄ fidē Apostolicā, p̄fessus p̄ ora gestatiū in baptismo, cū ad annos intelligibiles venerit.

Symbolum quod in baptismo sumēns p̄fectū p̄ ora gestatiū, ediscēdū est.

5 R V F F I N V S in expositione in symbolū Apostolorū: Tradunt maiores nostri, q̄ post ascensionē Dñi cūm p̄ aduentū sancti Spiritus super singulos quosq̄ Apostolos igneæ linguæ sedissent, vt loquelis diuersis varijsq̄ loquerētur, p̄ quod eis nulla gens extera, nulla linguæ barbaries inaccessa videretur & inuia, p̄ceptum eis à Dño datū ob p̄dicādum Dei verbū ad singulas quęq̄ p̄ficisci natiōes. Discessuri itaq̄ ab inuicē, normā p̄dicatiōis in cōmune cōstituunt, nē fortē alius ab alio abducti, diuersum aliquid his qui ad fidē Christi inuitabātur, exponerēt. Oēs ergō in vno positi, & Spiritu sancto repleti, breue istud futuræ sibi, vt diximus, p̄dicatiōis indicium, cōferēdo in vnū quod sentiebat vnusquisq̄, cōponūt, atq̄ hanc credētibus dandam esse regulā statuūt. Symbolū autē hoc multis & iustis-

Cur & quōd Apostoli Symbolū cōdiderunt.

Appellatio- nis ratio.

mis ex causis appellare voluerūt. Symbolū enim Gręcē, indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in vnū cōferūt. Id enim fecerūt Apostoli in his sermonibus, in vnū cōferēdo vnusquisq̄ quod sentit. Indicium autē vel signū idcirco dicitur, quia illo tēpore, sicut & 2. Cor. 11.

Paulus Apostol⁹ dicit, & in Actis Apostolorū multi ex circūcisīs Iudeis simulabāt se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius vel ventris gratia ad p̄dicandum p̄ficiscebantur, nominātes quidē Christū, sed nō integris traditionū lineis nūciantes. Idcirco ergō istud indicium posuēre, p̄ qd agnosceretur is, qui Christū verē secundū Apostolicas regulas p̄dicaret. Deniq̄ & in bellis ciuilibus hoc obseruari ferunt: quoniā & armorū habit⁹ par, & son⁹ vocis idē, & mos vnus est, atq̄ eadē instituta bellandi, nē qua doli subreptio fiat, symbola discreta vnusquisq̄ dux suis militibus tradit, q̄ Latine vel signa, vel indicia nominātur: vt si fortē occurreret qs, de quo dubitetur, interrogatus symbolū prodar, si sit hostis, an socius. Idcirco deniq̄ hęc non scribi chartulis atq̄ mēbranis, sed retineri cordibus tradiderūt, vt certum esset, neminē hac ex lectiōe q̄ interdum puenire etiā ad infideles sollet, sed ex Apostolorū traditiōe didicisse sufficeret. Discessuri ergō, vt dixim⁹, ad p̄dicandū, istud vnanimitatis & fidei suę indicium Apostoli posuēre, nō sicut filij Noē discessuri ab alterutrū, turrē ex latere cocto & bitumine cōstruētes, cuius cacumē ptingeret vsq̄ ad cælū, sed munimēta fidei, q̄ starēt aduersūm faciē inimici, ex lapidibus viuis & margaritis dñicis ædificātes, q̄ neq̄ vēti impellerēt, neq̄ flumina subuerterēt, neq̄ tēpestatū ac pcellarū turbines pmouerēt. Merito ergō illi ab inuicē separādi, turrē superbię edificantes, linguarum confusione damnati sunt, vt nē vnusquisq̄ posset aduerrere pximi sui loquelā. Isti verō q̄ turrē fidei construebāt, oīm linguarū sciētia & agnitiōe donati sunt, vt illud peccati, hoc fidei p̄baretur indicium.

Symbolū nō est ab Apostolis scripto traditum.

Gene. 11.

6 I R E N A E V S aduersus hereses Valētini & similiū, lib. 1. cap. 2. Ecclesia p̄ vniuersum orbē vsq̄ ad fines terrę seminata, & ab Apostolis, & à discipulis eorū accepit eā fidē, q̄ est in vnū Deū, patrē omnipotentē, qui fecit cęlum & terram, mare & omnia q̄ in eis sunt, & c. 7 I D E M lib. 3. cap. 4. Quid autē si neq̄ Apostoli quidē scripturas reliquissent nobis, nōne oportebat ordinē sequi traditiōis, quā tradiderūt ijs, q̄bus cōmitterebāt ecclesias? cui ordinatiōi assentiūt multę gentes Barbarorū, eorū q̄ in Christū credūt, sine caractere vel atramēto scriptā habētes per spiritū in cordibus suis salutē, & veterem traditiōē diligenter custodientes, in vnū Deū credētes fabricatorē cęli & terrę, & omniū quę in eis sunt, per Christū I E S V M Dei filiū.

Ab Apostolis symboli capita profecta sunt.

Traditiones Apostolicæ non scriptæ.

8 HIERONYMVS ad Pammachiū aduersus errores Ioannis Hierosolymitani, epistola sexagesimaprima: In Symbolo fidei & spei nostre, quod ab Apostolis traditū nō scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis & vnitate Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.

9 LEO Magnus sermone vndecimo de Passione Domini: Hac fidei regula, dilectissimi, quam in ipso exordio symboli per auctoritatem Apostolicæ institutionis accepimus, Dominum nostrū Iesum Christum, quem filium Dei Patris omnipotentis vnicū dicimus, eundem quoq; de Spiritu sancto natū ex Maria virgine confitemur.

10 IDEM in epistola decimatertia ad Pulcheriā Augustam: Ipsius Catholici symboli breuis & perfecta confessio, duodecim Apostolorum totidem est signata Sententijs tanquā instructa sit munitione cælesti, vt omnes hæreticorum opiniones solō ipsius possint gladio detrūcari. Cuius symboli plenitudinem si Euryches puro & simplici voluisset corde concipere, in nullo à decretis sacratissimi Niceni Concilij deuiaret, & hoc à sanctis Patribus intelligeret constitutum, vt contra Apostolicam fidem, quæ non nisi vna est, nullum se ingenium, nullum eleuaret eloquium.

11 IDEM in sermone seu tractatu contra Eurychetem: Fraternalis vos & paterna sollicitudine commonemus, vt inimicos Catholice fidei, hostes Ecclesiæ, incarnationis Dominicæ negatores, & instituto à sanctis Apostolis Symbolo repugnantes, in nullum recipiatis confessionis affectum.

12 MAXIMVS Taurinensis Ecclesiæ Episcopus in homilia de traditione symboli & expositione eiusdem: Cū apud Patres nostros, sicut liber Iudicum refert, quædā Israeliticæ tribus ciuili aduersum se prælio decertarent, nec propter consimilem populi vnus habitū inter bellātes posset esse discretio: tribus illa, cuius iustior erat causa pugnandi, quia meritō per Dei auxilium victoriam præsumebat, signum sibi certo in sermone constituit, vt quos vna armorum facies confundebat, secretioris verbi distingueret sacramentū. Quod beati Apostoli, vt ego reor, exemplum sequentes, Ecclesiæ Dei, quam aduersum militiam diaboli furoris armabant, mysteriū symboli tradiderunt, vt quia sub vno Christi nomine credentium erat futura diuersitas, signaculum symboli inter fideles perfidosq; secerneret, & alienus à fide atque hostis appareret Ecclesiæ, aut tanquā baptizatus nescisset, aut tanquā hæreticus corrupisset.

VI

VI

Qui sunt Symboli huius articuli?

CREDO in Deum patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ.

II. Et in Iesum Christum filium eius vnicū, Dominum nostrum.

III. Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

III. Passus sub Pōtio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.

V. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.

VI. Ascēdit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

VII. Indè vēturus est iudicare viuos & mortuos.

VIII. Credo in Spiritum sanctum.

IX. Sanctam Ecclesiam Catholicā, Sanctorum communionem.

X. Remissionem peccatorum.

XI. Carnis resurrectionem, &

XII. Vitam æternam, Amen.

VII

Quò maximè spectant hæc Symboli verba?

A. Eò certè, vt verā Dei diuinarumq; rerū cognitionem, q̄ ad bene beateq; viuendum est cuiq; ne-

C cessa

Symbolū explicarunt Cyrillus in Catechesibus Illū. Chryso. ho. 1. & 2. in sym. Ruffin. in symb. Aug. in Enchiridio ad Laur. I. c. in libris 4. de symb. ad catech. In lib. de fide & symb. Sermon. 115. 119. 123. 125. 131. 181. 192. 193. 194. de temp.

Apostolicæ institutionis est.

Duodecim Apostolis duodecim articuli respondent.

Symboli perfectio.

Apostolica fides non nisi vna est.

Symbolū cur ab Apostolis compositum. I. dic. 12.

Hier. 9. f. Ioan. 17. a. 1. Cor. 2. a. 1. Pet. 1. b. Sap. 13.

cessaria, succinctè comprehensam habeamus.

B. Vbi primū & p̄cipuum habet locū agnitio & cōfessio sanctissimę Trinitatis, nè vllō modo dubitef, Deum, quo nihil aut^a maius, aut melius, aut sapientius potest excogitari, in essentia quidē seu natura diuina vnum & simplicē, in^b personis verò tribus esse distinctum, vt alius^c Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus esse, ante omnia certò credatur. Pater est, qui suum ab^d æterno filium generat, fons & opifex rerum: Filius ex Patris genitus substantiā, mundi redemptor est ac Saluator: Spiritus sanctus, qui &^e Paracletus dicit, ecclesię seu Christi fidelium est administrator. Iam^f hi tres vnum sunt: hoc est, vnus, verus, æternus, immēsus & incomprehensibilis Deus.

C. Pulchrè igitur huic sanctissimę simul & indiuiduę Trinitati partes Symboli tres p̄cipuę respondēt: Prima nimirum de creatione, secunda de redemptione, tertia de sanctificatione.

SCRIPTURAE.

HIEREMIAE nono capite: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me.

IOANNIS decimosextimo: Hęc est autem vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti IESVM CHRISTVM,

PRIORIS ad Corinthios capite secundo: Non enim iudicauimē scire aliquid inter vos, nisi IESVM Christum, & hunc crucifixum: & quę sequuntur.

PRIORIS Petri primo capite: In quē nūc quoq; nō vidētes creditis: credētes autē exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportātes finem fidei vestrę salutē animarum,

SAPIENTIAE decimotertio capite: Vani autem sunt oēs homines, in quibus non subest scientia Dei, & de his quę videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes, agnouerunt quis esset artifex.

MATTHAEI vigesimo octauo: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

PSALMO centesimo nono: Tecū principiū in die virtutis tuę in splēdoribus sanctorū: ex vtero ante luciferū genui te.

AD Hebræos primo: Nouissimē diebus istis locutus est nobis in filio, quē cōstituit heredē vniuersorū, p̄ quē fecit & secula. Qui cū sit splēdor glorię & figura substantię eius, portāsquē oīa verbo virtutis suę, purgationē peccatorū faciēs, sedet ad dexterā maiestatis in excelsis: tātō melior angelis effectus, quātō differētius p̄ illis nomē hereditauit. Cui em̄ dixit aliquandō angelorū, Filius meus ex tu, ego hodiē genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Et cū iterum introducit primogenitum in orbem terrę, dicit: Et adorent eum oēs Angeli dei. Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammā ignis. Ad filiū autē, Thronus tuus deus in seculum seculi: virga æquitatis virga regni tui. dilexisti iustitiam, &c.

PRIMAE Ioannis quarto: Pater misit filium suum Saluatorem mundi. Et paulò antè: Ipse dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

IOANNIS decimoquinto: Cū autem venerit paracletus,

^a Aug. cōf. lib. 1. cap. 4.

^b Aug. lib. de fide & symb. cap. 9.

^c Matth. 28 d Athā. in sym.

^d Psal. 109. a Hebr. 1. a Ioan. 4. c

^e Ioan. 15. d & 16. b 14. b d

^f 1. Ioan. 5. b 1. Tim. 1. d 6. d Hiere. 32. c d

tus, quem ego mittam vobis à Patre, spiritum veritatis, qui à Patre procedit, &c.

ET capite decimo sexto: Si enim non abiero, paracletus nõ veniet ad vos.

ITEM capite decimo quarto: Et ego rogabo patrem, & alium paraclatum dabit vobis, vt maneat vobiscũ in eternum.

ET paulò post. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixerò vobis.

PRIMAE Ioãnis quinto: Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbũ, & Spiritus sanctus: & hi tres vnũ sunt.

PRIORIS ad Timotheũ primo: Regi autem seculorũ immortalis, inuisibilis, soli deo honor & gloria in secula seculorum.

ET capite sexto: Quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum, Amen.

HIEREMIAE trigésimosecundo: Ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna, & in brachio tuo extento: non erit tibi difficile omne verbum. Qui facis misericordiam in millibus, & reddis iniquitatem patrũ in sinum filiorum eorum post eos. Fortissime, magne, & potes, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, vt reddas vniciq; secundum vias suas, & secundum fructũ adinventionũ eius. Qui posuisti signa & portenta in terra Aegypti vsq; ad diem hanc, & in Israel, & in hominibus: & fecisti tibi nomen sicut est dies hec &c. Et factũ est verbũ dñi ad Hieremiam, dicens: Ecce ego dñs deus vniuersę carnis, nunquid mihi difficile erit omne verbum?

PA-

PATRES

1 B. AVGVSTINVS libro primo Cõfessionum, capite quarto: Quid es ergò Deus meus? Quid, rogo, nisi Dñs Deus? Quis enim Dñs pter Dñm? aut quis Deus præter Deũ nostrũ? Summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime, & iustissime, secretissime, & præsentissime, pulcherrime & fortissime, stabilis & incomprehensibilis, immutabilis mutans omnia, nõquã nouus, nõquã vetus, innouans omnia, & in vetustatem perducens superbos, & nesciunt. Sæper agens, semper quietus, colligens & nõ egens, portans & implens & protegens, creans & nutriens & perficiens, q̄rens cum nihil desit tibi, amas nec æstuas, zelus & securus es, poenitet te & non doles, irasceris & tranquillus es, opera mutas, nec mutas consilium, recipis quod inuenis, & nõquã amisisti. Nunquã inops & gaudes lucris, nõquã auarus & vsuras exigit. Supererogatur tibi vt debeas, & quis habet quicquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid dicimus Deus meus, vita mea, dulcedo mea sancta, aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? & vã tacentibus de te, quoniam loquaces muti sunt.

2 I D E M Augustinus libro de fide & symbolo, capite nono: Ista Trinitas vnus est Deus: nõ vt idem sit Pater, qui est filius & spiritus sanctus, sed vt Pater sit Pater, & Filius sit Filius, & Spiritus sanctus sit Spiritus sanctus: sed hec Trinitas vnus Deus, sicut scriptũ est, Audi Israel, Dñs Deus tuus, Deus vnus est. Tamen si interrogemur de singulis, & dicatur nobis, Deus est Pater? respõdebimus, Deus. Si queratur, vtrũ Deus sit Filius, hoc respõdebimus. Nec si fuerit de Spiritu sancto talis interrogatio, aliud esse eum debemus respõdere, q̄ Deũ, vehemẽter cauẽtes sic accipere, quò de hominibus dictum est, Dij estis. Nõ enim sunt naturaliter dij, quonq; sunt facti atq; cõditi ex Patre p̄ Filiũ dono Spiritus sancti. Ipsa enim significatur Trinitas, cum Apostolus dicit, Quoniã ex ipso, & in ipso, & p̄ ipsum sunt oĩa. Quodcunq; ergò de singulis interrogati, respondeamus Deũ esse de quo queritur, siue Patrem, siue Filiũ, siue Spiritum sanctum, vt tamen nõ tres doceri à nobis coli quisquã existimauerit. Nec mirũ, q̄ hæc de ineffabili natura dicuntur, cũ in ijs etiã rebus, quas corporeis oculis cernimus, & corporeo sensu dijudicamus, tale aliquid accidat. Nam cum de fonte &c.

3 AT HANASIVS in symbolo suo: Fides autem Catholica hæc est, vt vnũ Deũ in Trinitate, & Trinitatẽ in vnitatem veneremur: Neq; confundentes p̄sonas, neq; substantiã separãtes. Alia est enim persona Patris,

C 3

tris,

Personarũ distinctio in Sanctiss. Trinitate.

Deut. 6.

Psal. 81.
1 Cor. 8.

Rom. 11.

Personarū di-
stinctio & ea-
rundē cōue-
nientia.

tris, alia Filij, alia Spiritus sancti: sed Patris & Filij & Spiritus sancti vna est Diuinitas, equalis gloria, & coæterna maiestas: Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus. Immensus Pater, immensus filius, immensus Spiritus sanctus. Aeternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus sanctus: & tamen non tres æterni, sed vnus æternus: sicut non tres increati, nec tres immensi, sed vnus increatus, & vnus immensus. Similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus sanctus: & tamē non tres omnipotētes, sed vnus omnipotens. itā Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus: & tamen nō tres Dij, sed vnus est Deus: itā Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus: & tamen non tres Domini, sed vnus est Dominus. Quia sicut singulatim vnāquamque personam Deum aut Dominum confiteri Christiana veritate compellimur, itā tres Deos aut Dominos dicere Catholica religione prohibemur. Pater à nullo est factus, nec creatus, nec genitus: Filius à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Vnus ergō Pater, nō tres Patres: vnus Filius, nō tres Filij: vnus Spiritus sanctus, non tres Spiritus sancti. Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales. Itā vt per omnia, sicut iam suprā dictum est, & vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda sit. Qui vult ergō saluus esse, itā de Trinitate sentiat.

VIII

Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

A. OSTENDIT nobis primū, deū vnū, & in Deitate primā personā esse Patrē cælestem, æternū, potentia maiestateq; summū, cui nihil factū impossibile sit vel difficile: qui vitæ ac mortis^a potestatem omnem obtinet,

B. IS

B. IS ipse Pater Filium^b ex omni æternitate genuit, & nos hoc tempore gratiæ in filios sibi adoptauit. Eius tanta vis est, vt verbo^c solo tam visibilia quàm inuisibilia produxerit ex nihilo, producta verò vsque conferuet atque gubernet summa cum bonitate ac sapientia, à quo & ad quem omnia. Ipse^d Pater luminum, apud quem non est transmutatio, Pater misericordiarum, & **DEVS** totius consolationis: talis demū ac tantus, vt ad e^e nutum illius supera, terrestria, infera subitò pa-
reant: quo duce ac protectore, nos in summis eti-
am malis atque periculis illæsi ac tuti conserua-
mur.

b. Psal. 2. b
Hebr. 1. b
Rom. 8. c. d

c. Psal. 32. b
Colo. 1. c
Matth. 6. d
Hebr. 13. b
1. Tim. 4. c. &
6. d
Rom. 11. d

d. Iacob 1. c
2. Cor. 1. a
Act. 14. c

e. Luc. 12. a
Gen. 17. a. b
Psal. 26. a. 90. a
124. a
Iob 4. 1. a
1. Cor. 10. c
Eccles. 33. a

SCRIPTURAE.

DEUTERONOMII sexto: Audi Israel, Dominus Deus noster Deus vnus est.

MATTHAEI sexto: Pater noster qui es in cælis.

PRIORIS ad Timotheum primo: Regi autē seculorum immortalis, inuisibili, soli deo honor & gloria in secula seculorum.

GENESIS primo: In principio creauit Deus cælum & terram.

ESAIÆ quinquagesimo tertio: Quis credidit auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est?

IOB trigésimo septimo: Subter omnes cælos ipse cōsiderat, & lumen illius super terminos terræ. Post eum rugiet sonitus, tonabit voce magnitudinis suæ, & non inuestigabitur,

Deut. 6. a
Matth. 6. b
1. Timoth. 1. d
Genes. 1. a
Esaïæ 53. a
Iob 37. a. d
Eccles. 3. b
Luc. 1. c
Hiere. 32. e
a. Sap. 16. b
1. Reg. 2. b

tur, cūm audita fuerit vox eius. Tonabit deus in voce sua mirabiliter, q̄ facit magna & inscrutabilia. Qui præcepit niui vt descendat in terram, & hyemis pluuijs & imbri fortitudinis suæ. Qui in manu om̄ium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua.

I B I D E M: Dignè eum inuenire non possumus: magnus fortitudine & iudicio & iustitia, & enarrari nō potest. Ideò timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes, qui sibi videntur esse sapientes.

E C C L E S I A S T I S tertio: Cuncta fecit bona in tempore suo, & mundum tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus quod operatus est Deus ab initio vsq; ad finem.

L V C A E primo: Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

H I E R E M I A E trigesimo secūdo: Nō erit tibi difficile om̄e verbum. Ibidem: Eccè ego Dominus Deus vniuersæ carnis, nunquid mihi difficile erit omne verbum?

S A P I E N T I A E decimo sexto: Tu es Domine qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis & reducis.

P R I M O Regū, secundo capite: Dñs mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Dñi sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

P S A L M O secūdo: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodiè genui te.

A D Hebræos primo: Cui em̄ dixit aliquādò angelorū, Filius meus es tu, ego hodiè genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?

A D Romanos octauo: Quicumque spiritu DEI aguntur, ij sunt filij DEI. Non em̄ accepistis spiritum seruitutis iterum
in ti-

in timore: sed accepistis spiritum adoptiōis filiorum, in quo clamamus, Abba (Pater). Ipse enim spiritus testimoniū reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij, & heredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tñ cōpatimur, vt & cōglorificemur. Et nos ipsi primitias spiritus habètes intra nos gemimus, adoptionē filiorū dei expectātes.

P S A L M O trigesimo secundo: Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius om̄is virtus eorum. Quoniā ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.

A D Colossenses primo: In ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dñationes, siue principatus, siue potestates: om̄ia p̄ ipsum & in ipso creata sunt: & ipse est ante oēs, & om̄ia in ipso constant.

M A T T H A E I sexto: Respicite volatilia cæli, quoniam nō serunt, neque metunt, neque congregāt in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Cōsiderate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniā nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum ex illis. Si autem scœnum agri, quod hodiè est, & crās in clibanū mittitur, deus sic vestit, quāto magis vos minimè fidei?

A D Hebræos decimo tertio: Sint mores sine avaritia, contenti presentibus. Ipse enim dixit, Non te deseram, neq; derelinquam, itā vt confidenter dicamus, Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

P R I O R I S ad Timotheum quarto: Speramus in Deū viuū, qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium.

E T capite sexto eiusdem epistolæ: Quem (IESVM CHRISTVM) suis temporibus ostendet beatus & solus potens, rex regum, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: quē nullus hoīm vidit, sed nec videre potest. cui honor & imperiū sempiternū.

D

A D

AD Romanos vndecimo: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

IACOBI primo capite: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desurfum est, descendens à Patre luminum, apud què non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & pater Domini nostri IESU CHRISTI, pater misericordiarum & DEVS totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra.

ACTORVM decimoquarto: Annunciantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Et quidem nõ sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluias & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra.

LVCAE duodecimo: Ostendam vobis quem teneatis: timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

GENESIS decimosextimo capite: Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & esto perfectus. daboque tibi & femini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque DEVS eorum.

PSALMO vigesimosexto: Dominus illuminatio mea & salus mea. quem timebo? Dominus protector vitæ meæ. à quo trepidabo?

PSALMO nonagesimo: Qui habitat in adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium

&

& à verbo aspero. Scapulis suis obúbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno, &c.

PSALMO centesimo vigesimoquarto: Qui confidunt in Domino sicut mons Sion: non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalé. Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

IOB quadragesimoprimum: Quis resistere potest vultui meo? Quis antè dedit mihi, vt reddam ei? Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt.

PRIORIS ad Corinthios decimo capite: Fidelis DEVS est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiàm cum tentatiõe prouentú, vt possitis sustinere.

ECCLESIASTICI trigesimo tertio capite: Timentium Dominum non occurrent mala, sed in tentatione DEVS illum conseruabit, & liberabit à malo.

IX

Quid habet secundus Articulus, Credo in Iesum Christum?

A. Commonstrat secundam in Deitate personam Iesum Christum verum Deum, & verum hominem: dictum quidem Iesum, hoc est, saluatorem populi sui: & Christum, id est, vñctum Spiritu sancto, ac^a plenum omni gratia & veritate, Messiam, Regè, & Pontificè nostrum, qui primatú tenet in om̃ibus, & in quo corporaliter inhabitat omnis plenitudo diuinitatis.

1. Ioanni. 1. d
Luc. 1. c. 2. b. c
Matt. 1. d
Esa. 9. a. 61. a
Luc. 4. c
Psal. 44. b. 88. c. e
Act. 4. e & 10. f
1. Reg. 10. 16. a. c
a. Ioan. 1. b. f
Apoc. 17. d. 19. e
Heb. 3. a. 5. b
1. Pet. 2. d
Coloss. 1. c. 2. b

D 2 B. Osten

b Ephe. 1. a d
Ioann. 10. e
Heb. 1. a
Apoc. 1. d
Marth. 28. d
Dan. 7. d
Phil. 2. a b

e Luc. 15. b f &
11 c. Rom. 8. a
1. Cor. 6. d
1. Pet. 1. e

d Psal. 8. b
Rom. 14. b

e Apo. 19. c 17. d

f Matt. 25. e
1. Cor. 15. d
Psal. 109. a

a Luc. 3. d e
Marth. 3. c d

Luc. 20. b
Matt. 17. a 1. d
Esa. 7. c

b Act. 4. b

B. Ostendit eundē^b esse filiū DEI vnicū à Patre natū, ab æterno genitum, naturalē, consubstantialē, & ei prorsus æqualem secundū diuinitatem: Dñm verò nostrum, & omnium in ipsum credentium, vt quos ipse^c pditos ex seruitute Satanæ vltro liberauit, quosq; iugo peccati & damnatiōis obnoxios liberalissimè redemit.

C. IS impijs quoq; dominatur: omnia enim dpedibus eius subiecta sunt, Tum verò maximè Dominum^e dominantium, & Regem regum se improbis ac^f vniuerso mūdo palàm declarabit, cum hostes ad vnum omnes, quanuis inuitos, suæ subijciet potestati, ac veluti^a paleā igne comburet inextinguibili. Hic dilectus filius, hic noster Emmanuel, & audiendus Preceptor: nec aliud nomen est sub cælo^b datum hominibus, in quo nos saluos fieri oporteat.

SCRIPTURAE.

PRIMAE Ioannis quinto capite: Et scimus quoniā filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus verū Deum, & simus in vero filio eius. Hic est verus Deus, & vita aeterna.

LVCAE primo capite: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum. hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et paulò pōst: Ideoq; & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius Dei,

ET

ET capite secundo: Ecce enim euangelizo vobis gaudiū magnum quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, q est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et paulò pōst: Vocabatur nomen eius Iesus, quod vocabatur est ab angelo priusquam in vtero conciperetur.

MATTHAEI primo capite: Pariet autem filium, & vocabis nomen eius IESVM, ipse enim saluum faciet populum suū à peccatis eorum.

ESAIÆ nono capite: Paruulus enim natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerū eius: & vocabitur nomen eius, admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri seculi, princeps pacis.

ET capite sexagesimo primo: Spiritus Domini super me, eò quod vnxit dominus me: ad annuncianum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde &c.

LVCAE quarto capite: Spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare pauperibus misit me, &c.

PSALMO quadagesimo quarto: Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo letitiæ p̄ confortibus tuis.

PSALMO octogesimo octauo: Inueni Dauid seruum meum: oleo sancto meo vnxi eum. Semeliuravi in sancto meo, si Dauid mentiar: semen eius in æternum manebit. Et thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis.

ACTORVM quarto capite: Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum IESVM, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.

ET capite decimo: Vos scitis &c. IESVM à Nazareth quo-

D 3 modò

modò vnxit eum **DEVS** Spiritu sancto & virtute, qui pertransijt benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam **DEVS** erat cum illo.

PRIMI regum decimo capite: Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput Saulis, & deosculatus est eum, & ait: Ecce, vnxit te Dominus super hereditatem suam in principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt, et hoc tibi signum, quia vnxit te **DEVS** in principem.

ET capite decimosexto: Tulit ergò Samuel cornu olei, & vnxit Dauid in medio fratrum eius: & directus est spiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps.

IOANNIS primo capite: Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, (& vidimus gloriam eius, gloriã quasi vni-
geniti à patre) plenum gratiæ & veritatis. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

IBIDEM: Inuenimus Messiam, quod est interpretatum, **CHRISTVS**.

APOCALYPSIS decimosextimo capite: Hi cum Agno pugnabunt, & agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est, & rex regum.

ET decimonono capite: Et habet in vestimento & in femore suo scriptum, Rex regum & Dominus dominantium.

AD Hebræos tertio capite: Considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ **IESVM**, qui fidelis est ei, qui fecit illum, sicut & Moyses in omni domo eius.

ET capite quinto: **CHRISTVS** non seipsum clarificauit vt Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu: ego hodiè genui te. Quemadmodum & in alio loco

loco dicit, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec. Qui in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et quidem cum esset filius **DEI**, didicit ex ijs quæ passus est, obedientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ, appellatus à **DEO** Pontifex iuxta ordinem Melchisedec.

PRIORIS Petri secundo capite: Eratis sicut oues errantes: sed conuersi estis nunc ad Pastorem & Episcopum animarum vestrarum.

AD Colossenses primo capite: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.

ET secundo capite: In ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: & estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis.

AD Ephesios primo capite: Benedictus **DEVS** & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali &c. in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo &c. Non cessò gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, vt **DEVS**, Domini nostri Iesu Christi Pater, gloriæ, det vobis Spiritum sapientiæ & reuelationis &c. suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & virtutem & dominationem &c.

IOANNIS decimo capite: Ego & pater vnus sumus. Quæ
pater

pater sanctificauit & misit in mundum, vos dicitis, Quia blasphemias, quia dixi, Filius DEI sum? Pater in me est, & ego in patre.

AD Hebræos primo capite: Multifariam multisque modis olim DEVS loquens patribus in Prophetis, nouissimè diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem vniuersorum, per què fecit & secula. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, & quæ sequuntur.

APOCALYPSIS primo capite: ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorum, & habeo clauēs mortis & inferni.

MATTHÆI vigesimo octauo capite: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

DANIELIS septimo capite: Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit: & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient: potestas eius, potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur.

AD Philippenses secundo capite: Hoc enim sentite in uobis, quod & in Christo IESV, qui cum in forma DEI esset, nõ rapinam arbitratus est esse se æqualè DEO, sed semetipsum exinaniuit &c. propter quod & DEVS exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus IESVS Christus in gloria est DEI Patris.

LVCÆ decimo quinto: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat, &c. Ibidem: Dixit autem pater ad seruos suos: Citò proferte stolam primam, & induite illum,

illum, & date annulum in manum eius, & calceamenta in pedes eius: & adducite vitulum saginatũ, & occidite: & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est. Et paulò post: Frater tuus hic, mortuus erat & reuixit, perierat & inuentus est.

LVCÆ vndecimo capite: Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet.

AD Romanos octauo: Nihil ergò nunc damnationis est ijs qui sunt in Christo IESV, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitæ in Christo IESV, liberauit me à lege peccati & mortis.

PRIORIS ad Corinthios sexto: Empti estis precio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

PRIORIS Petri primo capite: Non corruptilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

PSALMO octauo: Omnia subiecisti sub pedibus eius.

AD Romanos decimo quarto: In hoc Christus mortuus est & resurrexit, ut & mortuorum & viuorum dominetur.

APOCALYPSIS decimonono: Rex regum & Dominus dominantium.

ITEM capite decimo septimo: Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet illos, quoniam Dominus dominorum est & Rex regum.

MATTHÆI vigesimo quinto: Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem &c.

E

PRIORIS

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Deinde finis, cum tradiderit regnum DEO & Patri, cum euacuauerit omnem principatum & potestatem & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissima autem, inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat, Omnia subiecta sunt ei: sine dubio, preter eum, qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei qui subiecit sibi omnia, ut sit DEVS omnia in omnibus.

PSALMO centesimonono: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

LVCAE tertio capite: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et paulo post: Et vox de celo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacuit mihi.

MATTHAEI tertio: Cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et post pauca: Et ecce vox de celis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

LVCAE vigesimo: Dixit autem Dominus vineæ, Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: Forfitan, cum hunc viderint, verebuntur.

MATTHAEI decimosextimo: Et ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ipsum audite.

MAT-

MATTHAEI primo: Ecce virgo in utero habebit & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.

ESAIAE septimo: Et vocabitur nomen eius Emmanuel.

ACTORVM quarto: Hic est lapis qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli. Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.

X.

*Quid credendum proponit tertius articulus,
Conceptus est de Spiritu sancto?*

A. Eundem testatur Dominum, qui iam inde ab æterno genitus à DEO Patre sine matre fuit, propter nos de cælis descendisse, & humanam assumpsisse naturam, qua temporaliter & conceptus sit in Nazareth, & sub Cæsare Augusto in Bethleem natus sine patre ex illibata Virgine, operante scilicet in illa sic Spiritus sancti virtute, ut (quod admirationem omnem excedit) VERBUM^b caro & DEVS homo fieret, atque MARIA simul DEI mater & virgo esset.

B. HAEC Filij Dei temporalis conceptio & generatio, humanæ salutis ac redæptionis^a primordia continet, nostræq; est forma regenerationis.

E 2 Qua

Mich. 5. a
Ioan. 1. a 16. f
Esa. 53. c
Ioan. 6. f

a Galat. 4. a
Rom. 1. a
Matth. 1. c d
Luc. 1. c d 2. a
Esa. 7. c
Hier. 31. d

b Concil. Ephes.
canon 13.
c Hiero. in Heluidium.
Ambr. in epist. 84.
Ezechiel 44. a

a Ioan. 3. a
1 Petr. 2. a 3. d
Hebr. 2. a 7. d
Tit. 3. b

b Tob. 14. 2
Ephes. 2. 2
Rom. 6. a 8. a

Qua fit, vt maledicti Adę filij de immundo semine
b concepti, & irę filij nati, purificemur, tum vt è car
nalibus spirituales ac planę filij Dei efficiamur in
Christo, cui Pater ęternus conformes fieri voluit
electos, vt sit ipse, quemadmodum c Paulus ait, in
multis fratribus primogenitus.

c Rom. 8. f

S C R I P T V R A E.

MICHEAE quinto capite: Et tu Bethleem Ephrata, par-
uulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui fit do-
minator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus ęterni-
tatis.

IOANNIS primo capite: In principio erat verbum, & ver-
bum erat apud Deum, & Deus erat verbum: Hoc erat in prin-
cipio apud DEVM.

ITEM capite decimosexto: Exiui à patre, & veni in mun-
dum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. dicunt
ei discipuli &c In hoc credimus quia à DEO existi.

ESAIÆ quinquagesimo tertio capite: Generationem ei-
us quis enarrabit?

IOANNIS sexto: Hęc est voluntas patris mei qui misit me.
Item, Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à DEO,
hic vidit patrem. Item, Ego sum panis viuus qui de cęlo
descendi.

AD Galatas quarto: Vbi venit plenitudo temporis, misit
DEVS filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

AD Romanos primo: Quod antę promiserat per Prophe-
tas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex
femine Dauid secundum carnem.

MATTHAI primo: Cũ esset desponsata mater eius Ma-
ria

ria Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est in vtero ha-
bens de Spiritu sancto &c. Quod enim in ea natum est, de
Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomę eius
IESVM.

LVCAE primo: Missus est angelus Gabriel à DEO in ci-
uitatem Galilęę, cui nomen Nazareth, ad virginem despõ-
satam viro cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, & nomę
virginis Maria. Et ait angelus ei: Nę timeas Maria, inuenisti
enim gratiam apud DEVM: Ecce concipies in vtero, & pari-
es filium, & vocabis nomen eius IESVM &c.

ET capite secundo: Exijt edictum à Cæsare Augusto, vt
describeretur vniuersus orbis &c. Ascēdit autem & Ioseph
à Galilęa de ciuitate Nazareth, in Iudęam ciuitatem Dauid.
quę vocatur Bethleem, eò quod esset de domo & familia
Dauid, vt profiteretur cum Maria despõsata sibi vxore pre-
gnante. Factum est autem cũ essent tibi, impleti sunt dies
vt pareret. & peperit filium suum primogenitum.

ESAIÆ septimo: Ecce virgo concipiet & pariet filium.

IEREMIAE trigesimo primo: Creauit Dominus nouum
super terram, Fœmina circumdabit virum.

EZECHIELIS quadragesimo quarto capite: Dixit dñs
ad me, Porta hęc clausa erit, non aperietur, & vir non trans-
iet per eam: quoniam Dominus DEVS Israel ingressus est per
eam, eritq; clausa principi.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiri-
tu sancto, non potest introire in regnum DEI.

PRIORIS Petri secundo capite: Deponentes igitur omnę
malitiam & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, &
omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, rationa-
biles, sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salu-
tem,

ET capite tertio eiusdem epistola: Quod & vos nunc simili formæ saluos facit baptisma.

AD Hebræos secundo capite: Quomodo nos effugimus, si tantam neglexerimus salutem, quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audiêrunt, in nos confirmata est, contestante DEO signis, & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

ET capite septimo: Saluare in perpetuum potest accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per IESVM CHRISTVM Saluatorem nostrum.

IOB decimoquarto capite: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es?

AD Ephesios secundo: Eramus natura filij ire, sicut & cæteri: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in CHRISTO, cuius gratia saluati estis, & conresuscitauit, & confedere fecit in cælestibus in CHRISTO IESV.

AD Romanos sexto: Quicumque baptizati sumus in CHRISTO IESV, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.

ET capite octauo: Nihil ergo nunc damnationis est ijs qui sunt in CHRISTO IESV, qui non secundum carnem ambulat. Lex enim spiritus vitæ in CHRISTO IESV, liberauit me

me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, DEVS filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum Spiritum. Et paulò post: Ergo fratres debitores sumus, non carni, vt secundum carnem viuamus: si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quicumque enim spiritu DEI aguntur, ij sunt filij DEI &c: Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem DEI, cohæredes autem CHRISTI, si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

IBIDEM: Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, vt ipse sit primogenitus in multis fratribus.

PATRES.

1 A CONCILIVM Ephesinum canone decimotertio: Non dicimus, quod DEI natura conuersa vel immutata facta sit caro: nec quod in totum hominem, qui est ex anima & corpore, transformata sit: sed illud magis, quod carnem animatam anima rationali sibi copulauerit Verbum substantialiter, & ineffabiliter & indepræhensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis, non nuda tantummodo voluntate, sed nec assumptione sola personæ, sed quod diuersæ quidem naturæ in vnum conuenerint. Vnus tamen ex ambabus Christus & filius, non euacuata aut sublata diuersitate naturarum per coniunctionem, sed quia simul nobis effecerunt vnum Dominum & CHRISTVM & filium, id est, diuinitas & humanitas, per arcanam illam ineffabilemque copulationem ad vnitatem.

2 HIERONYMVS in libello aduersus Heluidium, ex professo egregiè defendit virginitatem perpetuam beatæ MARIÆ.

3 AMBROSIVS epistola octogesimaprima ad Syriciû Papam. Sed

De Mariæ virginitate perpetua. Sed de via peruersitatis produntur dicere: Virgo concepit, sed non virgo generauit. Quæ potuit ergo virgo concipere, potuit virgo generare, cum semper conceptus præcedat, partus sequatur. Sed si doctrinis non creditur sacerdotum, credatur oraculis Christi, credatur monitis angelorum dicentium: Quia non est impossibile DEO omne verbum. Credatur symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratam semper custodit & seruat. Audiuit Maria vocem Angeli, & quæ antè dixerat: Quomodo fiet istud? nõ de fide generationis interrogans, respondit postea: Ecce ancilla Domini, contingat mihi secundum verbum tuum. Hæc est virgo, quæ in vtero concepit, virgo quæ peperit filium. Sic enim scriptum est: Ecce virgo in vtero accipiet & pariet filium. Non enim concepturam tantummodo virginem, sed & parituram virginem dixit. Quæ autem est illa porta sanctuarij, illa exterior ad Orientem, quæ manet clausa, & nemo, inquit, prætransibit per eam, nisi solus Deus Israel? Nonne est hæc porta Maria, per quam in hunc mundum redemptor intrauit? Hæc porta iustitiæ, sicut ipse dixit: Sine nos implere omnem iustitiam. Hæc porta est beata Maria: de qua scriptum est, quia Dominus prætransibit per eam, & erit clausa post partum, quia virgo concepit & genuit. Quid autem incredibile, si contra usum originis naturalis peperit Maria, & virgo permanet, quando contra usum naturæ mare vidit, & fugit, atque in fontem suum Iordanis fluente remeârunt? Non ergo excedit fidem, quod virgo peperit, quando legimus, quod petra vomuit aquas, & in montis speciem maris vnda solidata est. Non ergo excedit fidem, quod homo exiuit de virgine, quando petra per fonte flumen scaturiuit, ferrum super aquas natauit, ambulauit homo super aquas. Ergo si hominem vnda portauit, nõ potuit hominem virginem generare: atque hominem de quo legimus, Et mittet illis Dominus hominem qui saluos faciet eos, & notus erit Dominus Aegyptijs?

XI

Quid continet articulus quartus, Passus sub Pontio Pilato?

Act. 10. f
Matth. 27. f
Marc. 15. c

A. Ostendit CHRISTVM, cum præclare docendi & miracula patranda finem fecisset, suum pro

pro nobis, qui perieramus, redimendis agonem tandem absoluisse. Itaque licet Agnus esset absque macula innocentissimus, immo & Deus simul immortalis, tamen ut charitatem erga nos suam maximam declararet, passus est ille a volens a sceleratissimis extrema & acerbissima quæque: vnde nec iudicium impij Iudicis Pilati, quamuis iniquissimum, neque crucem probrosissimum supplicij genus defugit, mortem pro nobis crudelissimam adiens, & sepulturam in alieno etiam monumento delatam non recusans, totum ut se viuens moriens donaret atque impenderet mortalibus.

B. Quæ CHRISTI passio, sanguis, crux, vulnera & mors, peccatoribus consolationem, sanitatem, virtutem & vitam continuè exhibent, si tantum paremus & cõpatimur capiti, ut ita simul & cõglorificemur. *Consummatus enim factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ.*

SCRIPTURAE.

ACTORVM decimo capite ait beatus Petrus: Vos scitis quod factum est verbum per vniuersam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicauit Ioannes, IESVM à Nazareth, quomodo vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute, qui prætransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo: quem occiderunt suspendentes in ligno.

F

MAT-

Esai. 50. c 53. a b c
Ioan. 1. d
Heb. 7. d
1. Pet. 1. c 2. d
Apoc. 1. d
1. Tim. 6. c d
Rom. 5. b Ioã. 15. b

a Ioan. 18. a 19. b
Ioan. 3. b 12. c

Matt. 27. Mar. 15.
Luc. 23. Ioan. 19.

Act. 13. d

b Sap. 2. d

Heb. 12. a

Phil. 2. b

Rom. 5. b

Matt. 27. g

Tit. 2. d

Gal. 1. a

Esai. 53. d

c 1. Pet. 1. c

1. Ioan. 1. c

Apoc. 1. b

Ephes. 1. b

d Rom. 8. c

2. Cor. 1. b

2. Tim. 2. b

e Heb. 5. e

MATTHAEI vigesimo septimo: IESVS autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

MARCI decimo quinto: Et crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius, &c.

ESAIÆ quinquagesimo: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus. Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus. ideo posui faciem meam ut petram durissimam, & scio quoniam non confundar.

ITEM Esaiæ quinquagesimo tertio: Quis credidit auctui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Et ascendet sicut virgultum coram eo, & sicut radix de terra siti-enti: non est species ei neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum: Despectum & nouissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius & despectus, vnde nec reputauimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit: & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit? quia abscissus est de terra viuentium: propter scelus populi mei percussus eum. Et dabit impios pro sepultura, & diuitem pro morte sua: eò quòd iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. Tradidit

didit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit.

IOANNIS primo: Altera die vidit Ioannes IESVM venientem ad se, & ait: Ecce agnus DEI, ecce qui tollit peccata mundi.

AD Hebræos septimo: Talis enim decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus: qui nō habet necessitatem quotidie (quemadmodum sacerdotes) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi.

PRIORIS Petri primo capite: Redempti estis precioso sanguine quasi agni immaculati **CHRISTI** & incontaminati.

ET secundo capite: Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniuste: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus: cuius liuore sanati estis.

APOCALYPSIS primo: Ego sum primus & nouissimus, & viuus, & fui mortuus, & ecce sum viuens in secula seculorum, & habeo claues mortis & inferni.

PRIORIS ad Timotheum sexto: Præcipio tibi coram **DEO**, qui viuificat omnia, & **CHRISTO IESV**, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem: ut serues mandatum sine macula, irreprehensibile usque in aduentum Domini nostri **IESV CHRISTI**: quem suis temporibus ostendet beatus & solus potens, Rex regum & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem &c.

AD Romanos quinto: Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impijs mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, CHRISTVS pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius.

IOANNIS decimoquinto: Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

Ioannis decimo octauo: IESVS itaque sciens omnia quae ventura erant super se, processit, & dixit eis: Quem queritis? Responderunt ei, IESVM Nazarenum &c.

ET decimonono capite: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset de super.

IOANNIS tertio: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. Non enim misit DEVS filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.

MATTHAEI vigesimo septimo: Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato praefidi. Et dimisit illis Barrabam: IESVM autem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur.

MARCI decimo quinto: Pilatus autem volens populo satisfacere, dimisit illis Barrabam, & tradidit IESVM flagellis

gellis caesum, vt crucifigeretur.

LVCAE vigesimo tertio: Et Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant: IESVM vero tradidit voluntati eorum.

IOANNIS decimonono: Tunc ergo tradidit eis illum, vt crucifigeretur.

ACTORVM decimo tertio: Nullam causam mortis (inquit Paulus) inuenientes in eo, petierunt a Pilato, vt interficerent eum. Cumque consummassent omnia quae de eo scripta erant, deponentes eum de ligno, posuerunt in monumento.

SAPIENTIAE secundo: Dixerunt impij, cogitantes apud se non recte: Circunueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinae nostrae. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum: quoniam dissimilis est alijs vita illius, & immutatae sunt viae eius. Tanquam nugaces estimati sumus ab illo, & abstinet se a vijs nostris tanquam ab immunditijs, & praefert nouissima iustorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quae ventura sunt illi, & sciemus quae erunt nouissima illius. Si enim est verus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, vt sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum: erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Haec cogitauerunt & errauerunt: excacauit enim illos malitia eorum.

AD Hebræos duodecimo: Aspicientes in authorem fidei & consummatorem IESVM, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersùm semetipsum contradictionem: vt nè fatigemini animis vestris deficientes. Nondùm enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersùs peccatum repugnantes.

AD philippenses secundo: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

AD Romanos quinto, vt suprà.

MATTHAEI vigesimo septimo: Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda: & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra.

AD Titum secundo: Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populù acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

AD Galatas primo: Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de presenti seculo nequã, secundùm voluntatem Dei & patris nostri.

ESAIÆ quinquagesimo tertio: Ipse peccata multorum tulit.

PRIORIS Petri primo: Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis: sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.

PRIMAE Ioannis primo: Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce: societatem habemus adinuicem, & sanguis IESV Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.

APOCALYPSIS primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

AD Ephesios primo: In quo habemus redemptionem per sanguinem

sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundùm diuitias gratiæ eius.

AD Romanos octauo: Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei. Si autem filij, & heredes: heredes quidem DEI, coheredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Existimo enim quòd non sunt condignę passiones &c.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Scientes quòd sicut focij passionum estis, sic eritis & consolationis.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo: Ideò omnia sustineo propter electos, vt & ipsi salutem consequantur, quę est in Christo IESU cum gloria cęlesti. Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus.

AD Hebræos quinto: Et quidem cum esset filius Dei, didicit ex ijs quę passus est, obedientiã: & cõsummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, cãusa salutis eternę.

XII.

Quis vsus & fructus in eo est, quòd crucem Christi digitis efformamus, & ea frontem consignamus?

A. Hunc sanè ritum & veterũ pietas & constans Ecclesię consuetudo nobis cõmendat. Ac primùm hinc excitamur ad gratã memoriã summi mysterij atq; beneficij, quòd nobis in cruce peractum ac amplissimè donatũ fuit. B. Deindè prouocamur ad veram sanctamq; gloriam & totius salutis nostrę ancoram in cruce Domini nostri defigendam.

C. Est

a Tertul. de coron militis. Basil. de Spiritu sancto, cap. 27. Aug. de Catech. rud. ca. 20 & tract in Ioã. 118 Nazia. orat. 1 in Iulia. Hier. ad Eusto. de cust. virg. & ad Fabiol. de veste sacerdot. & i ca. 9. Eze. Chryso. in 1. Co. ho. 12. & 55. f. Mat. Trip. hist. lib. 6. ca. 1. Efram in ser. de S. cruce. Orig. hõ. 8 in diuers. euag. Ruff. li. 2. eccles. hist. c. 29. Nic. cep. lib. 18. ca. 20. C.

rill. cate. 4. &
13. illi. Chry-
sost. 1. demost.
aduersus Gē-
tiles, quod
Christus sit
Deus.

C. Est hoc prætereà testimonium, nos cum ini-
micis crucis Christi Iudæis ac Ethnicis nihil habe-
re commune, sed cōtra hos omnes liberè profiteri
quem colimus, Dominum Iesum & hunc cruci-
fixum.

D. Hoc etiam signaculo ad patiētiae studium in-
citamur, vt si æternę glorię cupidi sumus, (esse ve-
rò debemus omnes) crucem quam colimus, & viā
crucis^a duce Christo non grauatim amplectamur.

a Matth. 16. d
Lucæ 9. c
1. Petr. 3. c. 2. d
b Athan. in vi-
ta B. Antonij.
Hiero. in vita
B. Hilariōis.
Ignat. ad Phi-
lipp.

E. Neq; minùs arma hinc victoricia petimus^b ad-
uersus Satanam olim crucis virtute prostratū, im-
mò & contra omnes nostrę salutis aduersarios itā
communimur.

c Amb. ser. 43.

F. Demùm, vt auspiciatius^c ordiamur, & maiorem
in rebus gerendis successum experiamur, hoc cru-
cis illustre trophęum arripimus, & in hoc signo
d^d victuri, sepe dicere non dubitamus: *In nomine Pā-
tris, & Filij, & Spiritus sancti.*

d Euseb. lib. 1.
& 2. de vita
Constantini.
Niceph. li. 8.
cap. 3. & li. 7.
cap. 47. & 49.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI decimosexto: Si quis vult post me venire, ab-
neget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

LUCÆ nono: Si quis vult post me venire, abneget semet-
ipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.

PRIORIS Petri tertio: Si quid patimini propter iustitiam,
beati. Melius est enim vt beneficientes (si voluntas **DEI** ve-
lit) pati, quàm maleficientes: quia & Christus semel pro pec-
catis nostris mortu^s est, iustus p^r iniustus, vt nos offerret Deo,
mortifi-

mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.

ET secundo capite eiusdem epistolę: Hęc est enim gratia,
si propter dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens in-
iustę. Quę enim est gratia, si peccantes, & colaphizati suffer-
tis? Sed si benefaciētes paciēter sustinetis, hęc est gratia apud
deum. In hoc enim vocati estis: quia & **CHRISTVS** passus
est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini ve-
stigia eius.

PATRES.

1 **A. TERTULLIANVS** de Corona militis traditiones non
scriptas enumerans: Ad omnem, inquit, progressum atque promo-
tum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad
lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos
conuersatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.

Ex tradit. nō
scripta, Cru-
cis signaculo
frontem tere-
bant antiqui
Christiani ad
oēm actionē.

2 **BASILIVS** Magnus in libro de spiritu sancto, capite vigesi-
mo septimo, Traditiones Apostolicas non scriptas in medium ad-
ducturus, Quod genus est, (inquit) vt eius quod primum est & vul-
gatissimum, primo loco commemorem: vt signo crucis eos, qui
ipem collocarūt in **CHRISTVM**, signemus, quis scripto docuit?

Crucis signo
consignantur
Christiani ex
tradit. Apost.

3 **AVGVSTINVS** in libro de Catechizandis rudibus, capite
vigesimo: **CHRISTI** Passionis & crucis signo in fronte hodię tā-
quàm in poste signandus es, omnesq; Christiani signantur.

4 **ET** tractatu centesimo decimo octauo in Euangelium Ioannis:
Quid est quod omnes nouerūt, signum **CHRISTI**, nisi crux Chri-
sti? Quod signum nisi adhibeatur siue frontibus, siue ipsi aquę qua
regenerantur, siue oleo quo chrismate vnguntur, siue sacrificio quo
aluntur, nihil eorum ritę perficitur.

Sine Crucis
signo Sacra-
mentaritę nō
perficiuntur

5 **GREGORIVS** Nazianzenus in oratione prima contra Iuli-
anum Imperatorem apostatam: Sanē & ille, quę admodum à mul-
tis refertur, nec à fide est alienum, in adytum quendam multis in-
accessum & horrendum descendit. Aderat & multis adytis dignus,
in his peritus quidam, aut potius sophista. Cū autem generosum
in progressionē pauor inuassisset, ac assiduē augetur fieretq; terri-
bilior, sonitus quosdam iniucundos eum audiuisse aiunt, nec non
odores sensisse immundos, ac ignea vidisse phantasmata, & nescio
quas nugas & deliria. Re igitur inexpectata percussus, (erat enim in

Iulianus Apo-
stata territus
à dæmōibus,
Crucis signo
eos pñigat.

G tali-

talibus nondum valde expertus) ad crucem & vetus cōfugit remedium, hacq; ob timorem signatur, adiutoremq; facit quem persequebatur. At reliqua terribilia etiā praxualuit signaculum, supantur dæmones, solūtur timores. Quid inde? respirat malū, animatur rursus, iterum impetus & timores priores, denuoq; signaculum, & compefcuntur dæmones. In dubio igitur mystes, iuxta verō mystagogus, exponens veritatem, abominationi, inquit, illis fuimus, & nequaquam timori. Vincit, quod deterius est. Hæc dixit, simul & persuasit: persuasensq; discipulum ad perditionis deduxit barathrum.

Ad omnem actum manus pingat crucē. 6 HIERONYMVS ad Eustochiū de custodia virginitatis, epistola vigesima secunda: Ad omnem actum, ad omnem incesum manus pingat crucem.

Exod. 28. Signum crucis olim praxfiguratum. Ezech. 9. Psal. 4. 7 IDEM ad Fabiolam de veste Sacerdotali, epistola centesima viceprima octava: Quod olim in lamina monstrabatur, in signo ostenditur Crucis. Tunc signum, iuxta Ezechielis vocem, gementibus figebatur in fronte: nunc portantes Crucem, dicimus: Signatum est super nos &c.

Thau Hebræum formam crucis habet. 8 IDEM Hieronymus in caput nonum Ezechielis, super ea verba: Omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis: Antiquis (inquit) Hebræorum literis, quibus vsque hodie vtūtur Samaritani, extrema Thau litera, crucis habet similitudinē, quæ in Christianorum frontibus pingitur, & frequenti manus inscriptione signatur.

9 CHRYSOSTOMVS in priorem ad Corinthios homilia duodecima: Verūm quōd apud eos qui crucem adorant, & arcana mysteria communicant &c.

Per crucē consummantur omnia, quæ ad salutē cōducunt. 10 IDEM homilia quinquagesima quinta in Mattheum: Sed veluti coronam, sic læto animo crucem CHRISTI circumferamus. Omnia enim quæ ad salutem nostram conducunt, per ipsam consummantur. Nam cum regeneramur, crux Domini adest: cum sacratissimo alimur cibo, cum in ordine cōsecrandi statui mur, ubiq; ac semper id victoriæ insigne nobis afsistit: qua propter & in penetrabilibus, & in parietibus, & in fenestris, & in fronte quoque ac mente magno studio crucem inferamus. Id enim salutis nostræ, id communis libertatis, id māsuetudinis atque humilitatis Domini signū est. Quandō igitur cruce te signas, vniuersam tecum crucis causam verte, & iræ ac reliquarum passionum incendia extingue: quandō te cruce signas, magna tuam frontem arma fiducia, libertate animū

Fronti, parietibus, & fenestris imprimitur.

In formatione crucis quod cogitandum.

munias: nec enim latet vos quæ nā sint, quibus libertate donati sumus. Paulus enim cum ad capefcendam verā hanc libertatē nos hortaretur, ad crucis & sanguinis Dñici memoriā reduxit, dicens: Precio empti estis, nō sitis serui hominū. Preciū autē hic crucem appellauit, quā non simpliciter digito in corpore, sed magna profectō fide in mente prius formare oportet. Nam si hoc modo eam faciei tuæ impresseris, nullus scelestorum dæmonum, cum hastam videat, qua letale vulnus suscepit, congregari tecum audebit. Nam si cum solum modō loca, in quibus capite damnati pœnas persoluūt, viderimus, ingenti horrore concutimur: quid passurum putas diabolū, si mucronē tenere te viderit, quo vires eius CHRISTVS dissoluit, & quo caput draconis magno ictu rotauit? Noli ergō tanto tu bono verecūdari, ne, quandō in maiestate sua veniet Christus, de te verecundetur. Tunc enim signum hoc super radios solis coruscans, ante Christū videbis. Hoc signū & priscis & nostris tēporibus, clausas ianuas reserauit, hoc venenorū vires extinxit, hoc feroces bestias respersit, hoc letales serpentū morsus curauit. Etenim si portas inferni perfregit, si calorū ostia reclusit, si paradisi renouauit ingressum, si diaboli neruos recidit: quid mirum, si pestifera venena, atroces bestias, aliāq; huiusmodi superauit? Hoc igitur in mente tua insculpe, & animarum amplectere salutem &c.

11 HISTORIÆ Tripartitæ libro sexto, capite primo: ex historia Ecclesiastica Theodreti, lib. tertio, capite tertio: Cœpit igitur Iulianus Imperialia sceptrā desiderare. Quamobrem discurrens per vniuersam Helladā, vates quærebat responsa reddentes, consulens an ad suū imperium perueniret: inuenitq; virū qui illi desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendā idolorum locum, & introducens in adytum, seductores dæmones euocauit. Quibus solenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte sua crucis formare signaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram respicientes, & suæ recordati deuictionis, repente disparuerunt. Quod cognoscens Magus, cœpit inculpare Iulianum. At ille & terrorem significauit, & de crucis se dixit obstupuisse virtute, eō quōd videntes hoc signum dæmones euaniissent. Porro Magus: Non hoc suspiceris, inquit, o bone vir, eos timuisse sicut ais, sed abominati hoc signum potius, abcefferunt. Et itā capiens miserum, odio repleuit Christiani signaculi Iulianum.

12 EPHRAEM Syrus in sermōe de sancta & viuifica cruce: Nos

Dæmones signum Crucis timent.

De Cruce nō verecūdātū.

Crucis signū in cælo apparuit.

Virtus signi Crucis

Iulianus apostata Crucis signo dæmones fugat.

Postes Cruce coronandi.

Gal. 6.

Signum crucis in omnibus membris pingendum. Crucis commendatio.

Armatura.

Fugat demones.

Dæmões crucē timēt frontibus impressam.

Ezech. 9.

Thau crucis figurā refert.

Exod. 17.

Crucis figurā homines, naues & aues representant.

Christiani à Gentilibus ac Iudeis declinemus, postesq; nostros preciosa ac viuifica Cruce coronemus, dicentes cum Apostolo Paulo: Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri IESV CHRISTI.

Pingamus in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus viuificum signum. Armemur insuperabili hac Christianorū armatura. Ea enim victrix est mortis, fidelium spes, lux orbis terræ, paradisi referatrix, pffigatrix hæresum, monachorū ad miniculū, firmamentum fidei, magna salutarisq; custodia, & gloria perpetua Orthodoxorum in æternū. Hæc ò Christiane armaturam diebus singulis & noctibus, horis atque momentis in omni loco circūferre non desinas, nihilq; sine ipsa perficias: sed siue dormias, siue iter agas, siue euigiles, siue operi insistas, siue māduces, siue bibas, siue maria nauiges, siue trāsmittas flumina, hac te lorica circuntege, membraq; tua omnia salutarī signo exorna, atque circunsepi, & non accedent ad te mala. Hoc enim signo conspecto, aduersariæ potestates conterritæ, trementesq; recedunt. Crux ipsa CHRISTI ueraciter sanctificauit orbē, fugauit tenebras, lucemq; reuexit. Hæc eliminauit errores, uiamq; monstrauit. Hæc ab Ortu solis & Occasu, à Septentrione & Meridie, collegit gentes, atque in vnā Ecclesiam, in vnā fide, sub vno capite in charitate connexuit. Hæc Orthodoxorum inexpugnabilis murus est.

12 ORIGENES homilia octaua in diuersos euāgelij locos: Filiij Dei humilitas, nostra sublimitas est: illius crux, nostra victoria est: illius patibulū, noster triumphus. Gaudentes leuemus hoc signum, in humeris nostris uictoriarū vexilla portemus. Immortale lauacrum portemus in frōtibus nostris. cū dæmões uiderint, cōtremiscent. Qui a urata capitolia nō timēt, crucē timēt. Qui contemnūt sceptrā regalia, & purpuras Cæsarū & dapes, Christiani sordes & ieiunia pertimescūt. Deniq; in Ezechiele Propheta cū oēs q; missus fuerat Angelus occidisset, & interfectio cœpisset à sanctis, illi tantū modò sospites reseruātur, quos T tau literæ, id est, crucis pictura signauerat. Exultemus itaq; fratres charissimi, & ad crucis similitudinē sanctas in cælū leuemus manus: cū sic nos Dæmões armatos uiderint, opprimētur. Quāddò Moyses erectas habebat manus, vincebatur Amalech. Si paululū illæ conciderāt, inualefcebat. Antænæ nauium, uel orū cornua, sub figura nostræ crucis uolitant. Aues quoq; ipse qū in sublimiora obuoluitur, & pēdent p aera extēsis alis, imitātur crucem. Sed & trophæa ipsa & uictoriæ triumphorū ornatæ, cruces sunt: quas non solum in frontibus, sed & in animabus quoque nostris habere de-

debemus: ut cū sic fuerimus armati, calcemus super aspidē & basiliscum in CHRISTO IESV.

13 RVFFINVS libro secundo Ecclesiasticæ historiæ, capite uigesimo nono: Sed & illud apud Alexandriam gestum est, quod etiā Thoraces Serapis, qui per singulas quasque domos in parietibus, in ingressibus, in postibus etiā ac fenestris erant, ita abscissi sunt oēs & abrafi, ut ne uestigium quidem usquam, uel nominis appellatio, aut ipsius, aut cuiuslibet alterius dæmonis remaneret: sed pro his crucis Dominicæ signum unusquisque in postibus, in ingressibus, in fenestris, in parietibus, columnisq; depingeret. Quod cū factum esse hi qui superauerant ex Paganis, uiderent, in recordationem rei magnæ ex traditione sibimet antiquitū commendata uenisse perhibentur. Signum hoc nostrum Dominicæ Crucis inter illas quas dicunt *isoptera*, id est, sacerdotales literas habere Aegyptij dicitur, uelut unum ex cæteris literarum quæ apud illos sunt, elementis. Cuius literæ seu uocabuli hanc esse asserunt interpretationem, VITA VENTURA. Dicebant ergo hi, qui tunc admiratione rerū gestarum conuertebantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditum, quod hæc quæ nunc coluntur, tam diū starent, quā diū uiderent signum istud uenisse in quo esset uita. Unde accidit, ut magis hi qui erant ex Sacerdotibus uel ministris templorum, ad fidem cōuertentur, quā illi quos errorum præstigiæ & deceptionum machinæ delectabant.

14 NICEPHORVS libro decimo octauo historiæ Ecclesiasticæ, capite uigesimo: Turcos quos Chosroës Cōstantinopolim miserat stigmaticos, liquato atramēto cruces in frontibus impressas Imperator habere uidens, interrogauit, quānam gratia quæ non colerēt, circumferrent signa? Illi grauem ante plures annos in Perfide & patria sua pestem coortam esse dixerunt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Christianos quosdam qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, salutis suæ cōsulturos esse, regionemq; eā à lue tali intantum liberatamq; fore persuasisse: Idq; ita esse ab eis factum.

15 CYRILLVS Archiepiscopus Hierosolymitanus Catechesi quarta illuminatorū: Multi quidē aliās quoq; crucifixi, sed cuius alterius crucifixi inuocatio dæmões expulit? Nō pudeat itaq; nos crucis Christi. Quod si aliq; id occultet, tu manifestè signa te cruce in frō-

Psalm. 90.

Crucis dominicæ signū in postibus, fenestris, parietibus & columnis.

Signū hoc inter Sacerdotales literas habebant Aegyptij.

Pestis in Persia signo crucis frōti Turcorū impresso repellitur.

Dæmões fugiūt signū Crucis.

In omni negotio, eo uisendum.

16 IDEM in catechesi decimatertia illuminatorū: Instrum igitur est lignū vitæ in terra, vt maledicta terra deinceps frui possit benedictione, & vt liberentur, viuificenturq; mortui. Non pudeat igitur nos, crucifixū confiteri, sed in fronte cōfidenter signaculū crucis digitis imprimatur, & in alijs omnibus crux fiat: In panibus comedēdis & in poculis bibēdis, & in egressu & ingressu, ante somnū, recūbendo & surgendo, eundo & quiescendo. Magna hæc est custodia, q̄ ppter pauperes gratis datur: sine labore, ppter infirmos, cū à Deo sit hæc gratia, signū fidelī, & timor dæmonum: Triumphauit enim de illis in hoc signo. Ostenta illud audacter. Quādō enim viderint crucē, recordantur crucifixi. Metuūt eum, qui cōtriiuit capita draconis. Neq; pprereā quōd est gratuitū, contempnas hoc signaculū: sed ideō magis venerare benefactorem.

17 CHRYSTOMVS in demonstratione aduersus Gentes, quōd Christus sit Deus: Veruntamen hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicij symbolum, crux, diadematis & coronis clarius factum est. Neque enim sic regia corona ornatur caput, vt cruce, quæ omni cultu dignior: & quam omnes prius abhorrebant, eius figuram tantoperē quærunt: atque ad eō vbiq; ea inuenitur apud principes, apud subditos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud seruos, apud liberos: subindē omnes ea se signant, inscribendo in nobilissimum membrum nostrum. In fronte enim nostra, quasi in columna quotidie figuratur. Sic in sacra mēsa, sic in sacerdotum ordinationibus, sic iterū cum corpore Christi, in mysticis cœnis fulget. Hanc vbiq; celebrari videre licet, in domibus, in foro, in solitudine, in vijs, in montibus, in collibus, in vallibus, in mari, in nauigijs & insulis, in lectis, in vestibus, in armis, in thalamis, in symposijs, in vasis argenteis, in aureis, in margaritis, in murorū picturis, in corporibus brutis malē affectis, in corporibus à dæmōibus obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in delicatorū choreis, in monachorū ordinibus: adeō certatim donū hoc mirabile rapiunt oēs. Mira est hæc gratia, nullus cōfunditur, nullus erubescit, cogitās q̄ maledictę mortis symbolū fuerit: sed oēs ipso magis ornatur, q̄ diademātū coronis, vel multis gematis monilibus & torquibus. Et nō solūm nō fugitur, sed & desiderat & adamatur, & oēs de ea solliciti sunt, & vbiq; fulget, & sparsa est in parietibus domorū, in culminibus, in libris, in ciuitatibus, in vicis, in locis q̄ habitatur, & q̄ nō habitatur. Et paulō pōst Ipsū ergō hoc lignū, in q̄ positū sanctū corpus Dñi & crucifixū, quarenā habere

Fronti crux imprimenda, eaq; in omni actiōe vtēdū.

Signum fidelī & timor Dæmonum.

Figura Crucis q̄ frequē apud Christianos.

Particulas ligni Crucis quantoperē desiderabant olim Christiani.

habere totus orbis ita cōtendit, vt q̄ paruū quiddā ex illo habēt, hoc auro includant, tam viri q̄ mulieres, & ceruicibus suis aptent, hinc valde honestati & magnifici, & muniti & protecti, licet condemnationis fuerit lignum?

1 E. ATHANASIVS in vita beati Antonij, ita refert Antoniū ad dæmones dixisse: Si quid valetis, si vobis in me potestate Dñs dedit, ecce p̄stō sum, deuorate cōcessum. Si verō nō potestis, cur frustra nitimini? Signū enim crucis & fides ad Dñm, inexpugnabilis nobis murus est. Itē in cōcione quā ad fratres suos habuit: Solent nocte venientes dæmones, angelos Dei se fingere, laudare studiū, mirari perseuerantiam, futura p̄mia polliceri. Quos cūm videritis, tam vos q̄ domos vestras crucis armate signaculo, & cōfestim soluentur in nihilum: quia metuunt illud trophæum, in quo Saluator aëreas expoliāns potestates, eas fecit ostentui.

2 HIERONYMVS in vita beati Hilarionis: Quadā nocte cœpit infantū audire vagitus, balatus pecorū, mugitus boum, planctū quasi mulierū, leonū rugitus, murmur exercitus, & rursus variarū portenta vocū, vt antē sonitu, q̄ aspectu territus cederet. Intellexit dæmonū ludibria: & puolutus genib; Christi crucē signauit in fronte. Taliq; armatus calside, & lorica fidei circumdatus, iacens fortius p̄liabatur, amodō videre desiderans, q̄s horrebat audire, & sollicitis oculis huc illucq; circūspiciēs. Cūm interim ex impuiso, splendēte luna, cernit rhedā feruētibus equis super se irruere: cumq; inclamasset IESVM, ante oculos eius repentino terræ hiatus pompa oīs absorpta est. Ibidem: Ea tēpestate terrę motu totius orbis, q̄ post Iuliani mortē accidit, maria egressa sunt terminos suos, & quasi rursus Deus diluuiū minaretur, vel in antiquū chaos redirent oīa, naues ad p̄rupta de latere montiū pepēderūt. Quod cūm viderēt Epidauritani, fremētes scilicet fluctus, & vndarū moles, & montes gurgitū littoribus inferri, verētes quod iā euenisse cernebāt, nē oppidū funditus subuerteretur, ingressi sunt ad fenē, & quasi ad p̄lium p̄ficiscentes, posuerunt eū in littore. Qui cūm tria crucis signa pinxisset in sabulo, manusq; cōtrā tēderet, incredibile dictu est, in quātam altitudinē intumescēs mare ante eū steterit, ac diū fremens, & quasi ad obicē indignās, paulatim in semetipsum relapsū sit. Hoc Epidaurus, & omnis illa regio vsq; hodiē prædicat, matresq; docent liberos suos, ad memoriam in posteros transmittendam.

3 IGNATIVS in epistola ad Philippēses: Crucis signū trophæū est cōtra p̄cipis mūdi virtutē: q̄d vidēs expauescit, & audiēs timet.

Auro inclusas de collo protectionis causa suspendebant.

Murus aduersus Dæmones inexpugnabilis, fides est & signum Crucis.

Armatura cōtra Dæmones.

Crucis Christi signū frōti imprimi Hilarion cōtra Diaboli p̄stigiās.

Miraculum

Princeps mūdi expauescit Crucis signū.

1 F. AMBROSIVS sermone quadragesimotertio: Debemus ergo surgentes gratias Christo agere, & omne diei opus in signo face- re Saluatoris. Nonne cum adhuc gentilis esses, solebas signa pquire- re? Quæ signa quibus rebus essent prospera, magna inquisitione colli- gere? Iam nunc nolo erres in numero, scito quia in vno signo Christi in vno signo omni- um rerum tuta prosperitas. Qui in hoc signo seminare cœperit, vite fructum consequetur æternæ. Qui in hoc signo iter aggreditur, ad cælum vsque perueniet.

In vno signo Christi, omni- um rerum tuta prosperitas.

2 EVSEBIVS Cæsarensis libro primo, de vita Cōstātini Magni, capite vigesimo secundo: Impatori precati visio quædam diuina, & in- primis admirabilis apparuit: quæ, si quis forte alius dixisset, non tam faci- le hominibus potuisset psuaderi: verum cum Impator ipse victor, nobis ipsis, quæ hanc historiã iam literis psequimur, longo tēpore post, cum notitia eramus & familiari colloquio ab eo dignati, narraret, & sermonē iureiurando confirmaret, cui dubiū esse poterit, quin sit rei ita cōmemoratæ fides omnino adhibenda: p̄sertim cum tēpus pos- tea consequutū, ratū orationi testimoniū dederit? Cū iam sol ad mediū cælū ascenderat, die in pomeridianū tempus paulatim incli- nante, dixit se crucis signū ex lucis splendore figuratū, in ipso cælo soli imminēs manifestū oculis aspexisse, inque eo inscriptionem cōsi- gnatā, quæ hæc verba cōplectebatur, IN HOC VINCES. Admiratio ingēs ipsum & totū exercitū, quæ eum quopiam iter facientē comitaba- tur, atque ad eodē huius pdigij spectator factus erat, incesit. ET capite vigesimo tertio: Se dubitatione admodum intra se distrahi, quod tādē illud ostēsum sibi vellent, asseruit. Atque eū diū multumque de eo cogi- tantē oppressit nox. Ibi ei dormiēti Christum Dei cum signo in cælo mōstrato visum esse, p̄cepisseque, vt exēplari ad imitationē illius signi, quod in cælo apparuerat fabricato, eo tanquā p̄sidio in p̄liis cū hostibus cōmittēdis vteretur. ITEM capite vigesimo quarto: ille, simulatque dies illuxit, surgēs, primum arcanum illud visum amicis exponit: deinde artificibus, qui aurum & lapides preciosos affabrē sculpere nōrant, accersitis, medio inter illos loco assidet, verbis signi descri- bit effigiem, eam auro & lapidibus preciosis imitatione adumbrare mandat. Quam quidem effigiem, contigit, vt nos oculis olim con- templaremur: Ipse enim Imperator, Deo illud largiente, eam nobis ostēdere dignatus est. Deinde capite vigesimo quinto ponitur descri- ptio vexilli instar crucis fabricati, quod nunc Romani LABARVM appel- lant. Ac deinde: Isto igitur salutari signo (inquit) Impator tanquā hostilis cuiusque & infestæ violētis ppugnaculo semp vsus est. Cuius expressæ simi-

Cōstātinus videt in cælo crucis signū.

In Crucis si- gno victoria Cōstāntini.

Christus iu- bet signū cru- cis fabricari, in p̄sidium cō- trahostes.

Crucis effigi- es auro & la- pidibus pre- ciosis adum- brata.

Labarum.

Propugna- culum.

similitudines mādauit, vt vniuersum exercitū p̄petuū antecederēt.

ET eiusdem libri capite trigesimo tertio: In vrbe media, quæ præ cæteris principem locum facile obtinet, (Romam intelligit) ingēs istud trophæum contra hostes erexit: & hoc salutare signum chara- cteribus, qui nullo modo deleri poterant, in eo insculptis, Romanorum, aliorumque omnium imperio subiectorum propugnaculū esse demonstrauit, palamque omnibus proposuit ad intuemum. Ac statim vbi erectum hastile, ad formam crucis in manum propriæ imaginis in statua expressæ insertum, Romæ in loco celebri ac mul- tū à populo frequentato, locatum fuit, hanc inscriptionem Lati- no sermone in eo mandat incidere: *Hoc salutari signo, vero fortitudi- nis indicio, ciuitatem vestram tyrannidis iugo liberavi, & S. P. Q. R. in li- bertatem vindicans, pristinae amplitudini & splendori restitui.*

Propugnacu- lum Romani imperij.

Romæ signū crucis erectū.

3 IDEM EVSEBIVS libro secundo de vita eiusdem Constan- tini, capite septimo: Atque ad eodē iam salutari Seruatoris vexillo ex- exercitum suum antecedente, præclariora victoriæ trophæa consecu- tus est. Nam in qua parte istud crucis vexillū visum fuit, hostes fu- gam capere, victores persequi. Quare intellecta Imperator, sicubi partem aliquam sui exercitus languentem cernebat, ibi salutare il- lud vexillum tanquam quoddam subsidium ad victoriam obtinē- dam locari mandauit. Cuius adiumentis extemplō parta est victo- ria: quippe dimicantium vires Diuina quadam potentia fuere ad- modum confirmatæ. DEINDE capite octauo refert quinquaginta viros ad portandum Crucem delectos. CAPITTE nono ve- rō, quod de cruciferis quidam cum fugisset, interfectus sit: qui verò fideliter permanerat, seruatus sit illæsus. Atque istud (inquit) omnē planè superat admirationē, tum quod tela ab hostibus iacta sic in- tra exiguum illum & angustum hastilis ambitum prouolabant, vt in eodem fixa hærescerent: tum quod ille qui illud ipsum gestabat, mortem effugeret. Immo verò vt qui hoc ministerium obibant, ni- hil damni incommodive aliquandō acciperent. Neque certè hæc nostra est oratio, sed ipsius Imperatoris, qui præter alias res, hanc etiam nobis coram memorauit.

Vexillū Cru- cis in exerci- tu quid effe- cerit.

Nota de Cru- ciferis.

4 NICEPHORVS Callistus Ecclesiasticæ historiæ libro octa- uo, capite tertio, refert idē quod Eusebius de signo crucis in cælo à Cōstātino Impatore viso, cum bellū gereret aduersus Maxentiū. 5 ET libro septimo, capite quadragesimo septimo narrat Cōstā- tinum denuō vidisse signū crucis in cælo cum eadem inscriptione: *In hoc ipso signo hostes omnes vinces:* idque in bello aduersus Byzātios gesto.

H ET

Tertio signū
Crucis vidit
Constantinus. ruisse, cūm aduersus Scythas bellum gereret.

6 ET capite quadragesimonono, tertio cruce Constantino appa-

XIII.

Quid credendum profert quintus articulus, Descendit ad inferos, & resurrexit?

A. Christum docet, postquā mortuus esset in cruce, secundū animā quidem ad inferos vsq; penetrāsse, tum vt mortis ac fatanę deuictorem, tum vt Patrum in limbo sedētium liberatorem sese declararet: secundū corpus autem, quo iacuerat in sepulcro, tertio post die, cūm Triumphator ex inferis redire vellet, eundem ad vitam sua vi immortalem ac gloriosum, primogenitū ex mortuis resurrexisse.

B. Quo admirabili opere consolatur ac docet, electos de potestate fatanę, mortis & inferni liberari, eamq; resurgēdi gratiam omnibus offert atque commēdat, vt verē credentes in Christū, de vitijs^a ad virtutem, à morte peccati ad vitam gratię, in fine^b porrò seculorū omnium de morte corporis ad vitam immortalem resurgant.

Nam q^c suscitauit IESVM, & nos cū IESV suscitabit.

SCRIPTURAE.

PSALMO decimoquinto: Insuper & caro mea requiescet in spe: quoniā non derelinques animam meā in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

ZACHA-

ZACHARIAE nono: Tu quoq; in sanguine testamēti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.

PRIORIS Petri tertio: Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. In quo & his qui in carcere erant, spiritu *ueniēs prędicauit: qui in creduli *(aliās spi- fuerant aliquandò, quandò expectabant Dei patientiam in ritibus) diebus Noë cūm fabricaretur arca.

AD Colossenses secundo: Delens quod aduersus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis. Et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palām triumphās illos in semetipso.

ECCLESIASTICI vigesimoquarto: Penetrabo omnes inferiores partes terrę, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino.

ACTORVM secundo: Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in cōspectu meo semper, quoniam & c. Dauid prouidens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.

OSEAE decimotertio: De manu mortis liberabo eos, de morte redimā eos: ero mors tua o mors, morsus tu^o ero inferne.

MATTHAEI duodecimo: Quomodò potest quisquā intrare in domum fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet?

AD Hebręos secundo: Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperiū, id est, diabolus, & liberaret eos, q̄ timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti.

MARCI decimosexto: Surrexit, non est hīc. Surgens au-

H 2 tem

Pla. 13 b Zach. 9 c
1. Pet. 3. d Col. 2. c
Ecclesiastic. 24 d
Act. 2. d Osee. 13 d
Iren. lib. 5. in fine.
Aug. ep. 99. & 57.
& lib. 20. de ciui.
Dei, cap. 15. Item
fer. 137. de temp.
Hiero. in ca. 4. ad
Eph. & in Ose. 13.
Mat. 12. c Heb. 2. d
Mar. 16. b c Apoc.
1. b d Ioā. 2. d Col.
1. c 1. Cor. 15. a c

a Rom. 6. a Col. 3.
a b Phil. 3. d Eph.
4. c 1. Petr. 1. a
b 1. Cor. 15. c

c 2. Corinth. 4. d
1. Theff. 4. c d

tem manè prima sabbati, apparuit primò Marię Magdale-
næ, &c.

APOCALYPSIS primo capite: A IESV Christo, qui est te-
stis fidelis, primogenitus mortuorū. Ibidem: Ego sum pri-
mus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum ui-
uens in secula seculorum, & habeo clauēs mortis & inferni.

IOANNIS secundo: Soluite templum hoc, & in tribus
diebus excitabo illud. Ille autem dicebat de templo corpo-
ris sui.

AD Colossenses primo: Et ipse est caput corporis ecclesię,
qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omni-
bus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem
plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in
ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quę in ter-
ris, siue quę in cęlis sunt.

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Tradidi enim vo-
bis in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est
pro peccatis nostris, secūdum scripturas: & quia sepultus est,
& quia resurrexit tertia die, secūdum scripturas: & quia vi-
sus est Cephe, & post hoc vndecim, deinde visus est plus quā
quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent vsq; ad-
huc, quidam autē dormiērūt. Deinde visus est Iacobo, deinde
Apostolis omnibus. Nouissimè autem omnium tanquā
abortiuo visus est & mihi. Si resurrectio mortuorū non est,
neq; Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit,
inanis est ergò prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.
Inuenimur autē & falsi testes Dei: quoniā testimoniū diximus
aduersus Deum, quod suscitauerit Christū quem nō susci-
tauit, si mortui nō resurgūt. Nam si mortui nō resurgūt, neq;
Christus resurrexit. Quòd si Christus nō resurrexit, vana est
fides vestra: adhuc em̄ estis in peccatis vestris. Ergò & q̄ dor-
miērunt

miērunt in Christo, periērūt. Si in hac vita tantum in Chri-
sto sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus homi-
nibus. Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ
dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per
hominem resurrectio mortuorum.

AD Romanos sexto: Consepulti enim sumus cum illo p
baptismum in mortē, ut quomodò Christus surrexit à mor-
tuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitę ambulem⁹.
Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, si-
mul & resurrectiōis erimus. Hoc scientes, quia vetus homo
noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut
vltrā non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iusti-
ficatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo,
credimus quia simul etiā uiuemus cum Christo: scientes
quòd Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors
illi vltrā nō dominabitur. Quòd enim mortuus est, peccato
mortuus est semel: quòd autem uiuit, uiuit DEO. Ita & vos
existimate, vos mortuos quidem esse peccato, uiuentes autē
Deo in Christo IESV Domino nostro. Non ergò regnet
peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupi-
scentijs eius. Sed neq; exhibeatis membra vestra arma iniqui-
tatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquā ex mortuis vi-
uentes: & membra vestra arma iustitię DEO.

AD Colossenses tertio: Igitur si consurrexistis cū Chri-
sto, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera DEI
sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terrā. Morti-
ficate ergò membra vestra quę sunt super terram: fornicatio-
nem, immunditiam &c. Nunc autem & deponite vos om̄ia:
iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem ser-
monem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem, expoliantes
vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes no-

uum eum qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius qui creauit illum. Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiae &c.

AD Philippenses tertio: Nostra autem conuersatio in caelis est: vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

AD Ephesios quarto: Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum DEVM creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem &c. Estote autem inuicem benigni &c.

PRIORIS Petri primo: Benedictus DEVS & Pater Domini nostri IESV CHRISTI, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem IESV CHRISTI ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem, conseruatam in caelis &c.

PRIORIS ad Corinthios decimoquinto: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in CHRISTO omnes viuificantur. Vnusquisque autem in suo ordine, primitiae CHRISTVS: deinde ij qui sunt CHRISTI, qui in aduentum eius crediderunt.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: Scientes quoniam qui suscitauit IESVM, & nos cum IESV suscitabit.

PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Si credimus quod IESVS mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt per IESVM, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo

bo Domini, quia nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non praeueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo: & mortui qui Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.

P A T R E S.

1 A. IRENAEVS libro quinto aduersus haereses in fine: Ipse Dominus tribus diebus conuersatus est ubi erant mortui, quemadmodum Propheta ait de eo: Commemoratus est Dominus sanctorum mortuorum suorum, eorum qui ante dormierunt in terram stipulationis, & descendit ad eos, extrahere eos, & saluare eos. Et ipse autem Dominus: Quemadmodum, ait, Ionas in ventre ceti tres dies & tres noctes mansit, sic erit filius hominis in corde terrae. Sed & Apostolus ait: Ascendit autem, quid est, nisi quia & descendit in inferiora terrae? Hoc & Dauid in eum prophetas, dixit: Et eripui animam meam ex inferno inferiori. Resurgens autem tertia die, & Mariae quae se prima vidit & adorauit, dicebat: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: sed vade ad discipulos, & dices eis, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum. Si ergo Dominus legem mortuorum seruauit, ut fieret primogenitus a mortuis, & commemoratus usque ad tertiam diem in inferioribus terrae, post deinde surgens in carne, ut etiam figuras clauorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad patrem: quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum qui sit secundum nos, interiori autem hominem ipsorum, derelinquentem hic corpus, in supercaelestem ascendere locum? Cum enim Dominus in medio umbrarum mortis abierit, ubi animarum mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, &c.

2 AVGVSTINVS epistola nonagesimanona ad Euodium: Et Dominum quidem carne mortificatum venisse in infernum satis constat. Neque enim contradici potest vel prophetiae, quae dixit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Quod ne aliter quisquam sapere auderet, in Actibus Apostolorum idem Petrus exponit: vel eiusdem Petri illis verbis, quibus eum afferit soluisse inferni dolores, in quibus impossibile erat eum teneri, Quis ergo

Christus apud mortuos commemoratus est usque ad diem tertium.

Matth. 12.

Ephe. 4.

Psal. 89.
Ioann. 20.

Ioann. 20.

Christum in infernum descendisse constat.

Psal. 15.
Act. 2.

nisi

Nemo nisi infidelis negat Christum apud inferos fuisse.

Dolores inferni quò solui dicatur.

Psalm. 87.

Adamum ex inferno liberatum credit Ecclesia.

Christus secundum animam in inferno, secundum corpus in sepulcro. Actor. 2. Psalm. 15.

Paradisus in quo est Christus latro futurus erat.

Animæ piorum ex inferno per Christi descensum liberatæ.

nisi infidelis negauerit fuisse apud inferos Christum? Quòd si mouet aliquem, quemadmodum accipiendum sit inferni ab illo solutos dolores. Neque enim cœperat in ijs esse tanquam in vinculis: & sic eos soluit, tanquam si carenas soluisset quibus fuerat alligatus, facile est intelligere sic eos solutos, quemadmodum solui possunt laquei venantium nè teneant, non quia tenuerit. Potest & sic, vt eos dolores eum soluisse credamus, quibus teneri ipse non poterat, sed quibus alij tenebantur, quos ille nouerat liberandos. Et paulò post: Si causa quæritur, cur voluerit venire in infernum, vbi dolores illi essent, quibus teneri omninò non poterat, quia erat, vt scriptum est, inter mortuos liber, in quo princeps & præpositus mortis non inuenit aliquid quod supplicio deberetur, hoc scilicet quod scriptum est: Solutis doloribus inferni, nõ in omnibus, sed in quibusdam accipi potest, quos ille dignos ipsa liberatione iudicabat. Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quòd eum ibidè soluerit, Ecclesia ferè tota cõsentit: quod eam nõ inaniter credidisse credendum est, vnde cum hoc traditum sit, etiã si canonicarum scripturarum hinc expressa non proferatur autoritas.

3 IDEM Augustinus in epistola quinquagesima septima ad Dardanum, exponens illud, Hodie mecum eris in Paradiso: Non ex his verbis in cælo existimandum est esse Paradisum. Neque enim ipso die in cælo futurus erat homo Christus IESVS, sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum carnem: Et de carne quidem quòd eo die in sepulcro sit posita, manifestissimum est Euangelium. Quòd verò illa anima in infernum descenderit, Apostolica doctrina prædicat: quando quidem B. Petrus ad hanc rem testimonium de Psalmis adhibet, vbi de ipso prædictum esse demonstrat: Quoniã non derelinques animã meã in inferno, neque dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Illud de anima dictum est, quia non ibi est derelicta, vnde tam citò remeauit. Istud de corpore, quod in sepulcro corrupti celeri resurrectione non potuit. Sed in sepulcro Paradisum nulli intelligit. Restat igitur vt si secundum hominẽ dictum est: Hodie mecum eris in Paradiso, in inferno intelligatur esse paradisi, vbi erat eo die futurus secundum humanam animam Christus.

4 IDEM Augustinus libro vigesimo de ciuitate Dei, capite decimo octavo: Si enim nõ absurdè credi videtur, antiquos etiã sanctos, quos veteri Christi tenuerit fidẽ, locis quidẽ à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donèc eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret: perfectò deinceps boni fideles effuso illo precio

precio iam redempti, prorsus inferos nesciunt, donèc etiã receptis corporibus, bona recipiant quæ merentur.

5 ITEM sermone centesimo trigesimo septimo de tẽpore: Nulla necessitate, sed propria voluntate in ligno se suspendi permisit, clauis corpus suum perforari non renuit, animam ponendo mortem sustinuit, carnem in sepulcro posuit, & comitante secum anima, ad inferna descendit. Per hanc electi, qui quauis in tranquillitatis sinu, tamen apud inferni claustra tenebantur, ad Paradisi amena reducti sunt. Quod ante passionem dixit, in resurrectione sua Dominus impleuit: Si exaltatus fuero, inquit, à terra, omnia trahã ad me. Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit, vtique electa. Neque enim infideles quosque & pro suis criminibus æternis supplicijs deditos, ad veniã Dominus resurgendo reparauit: sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit. Vnde rectè etiã per Osee dicitur: Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. Id nanque quod occidimus, agimus vt penitus non sit. Ex eo autè quod mordemus, partem abstrahimus, partemque relinqumus. Quia ergò in electis suis funditus occidit mortem, mors mortis extitit. Quia verò ex inferno partem abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed mordit infernum. Ait ergò, Ero mors tua ô mors: ac si aperte dicat, Quia in electis meis te funditus perimo: Ero morsus tuus inferne, quia sublatis meis, te in parte transigo. Tunc etenim Dominus noster IESVS CHRISTVS illum tenebrarum & mortis principem colligauit, legiones illius perturbauit, portarum inferni veteres ferreos cõfregit, omnes iustos qui originali peccato adstricti tenebantur, absoluit, captiuos in libertatem pristinam reuocauit, peccatorum tenebris obcæcatos splendida luce perfudit. Eccè audistis, quod defensor noster vltionis Dominus liberè egisse describitur. Postquam enim exaltatus, id est, à Iudæis in cruce suspensus est, vt hæc breuiter cuncta perstringam, mox vt spiritum reddidit, vnita suæ diuinitati anima, ad inferorum profunda descendit. Cumque tenebrarum terminum quasi deprædator splendidus ac terribilis attigisset, aspicientes eum impiæ ac tartariæ legiones, territæ ac trementes inquirere cœperunt, dicentes: Quisnam est iste terribilis, & niueo splendore coruscus? Nunquam noster talem excepit tartarus, nunquam in nostram cavernam talem euomuit mundus. Inuasor iste, non debitor, exactor est, non peccator: iudicè videmus, non supplicè: venit iubere, nõ succubere: eripere, nõ manere, &c. ad longum pulcherrimè.

Anima Christi ad inferos descendit & electos inde liberauit.

Ioan. 12.

Impios nõ liberauit ab inferis.

Osee. 13.

Morsus inferni.

Principem tenebrarum alligauit.

Veteres ferreos cõfregit. Psalm. 106. Psalm. 39.

Vnita diuinitati anima ad inferos statim descendit.

Terror & querimonia Daemonum.

Ephes. 4.

Animas ex inferno Christus abduxit. Matth. 27. Infernus est in inferiori parte terræ. Psal. 105. Num. 16. Psal. 54.

Anima Christi in inferno descendens, peccatos liberavit. Osee 13.

6 HIERONYMVS in caput quartum ad Ephesios: Inferiora terræ infernus accipitur: ad quem Dominus noster Saluator descendit, vt sanctorum animas quæ ibi tenebantur inclusæ, secum ad cælos victor abduceret. Vnde & post resurrectionem eius, plurima corpora iustorum in sancta ciuitate visa sunt. Quod autem infernus in inferiori parte terræ sit, & Psalmista testatur, cūcēs: Aperta est terra, & deuorauit Dathan, & operuit super congregationem Abyron. Et ipsum in Numerorum libro plenius explicatur. Alio quoque loco legimus: Veniat mors super eos, & descendat in infernū viuētes.

7 IDEM in caput decimum tertium Osee: Liberavit omnes Dominus, & redemit in passione crucis, & effusione sanguinis sui: quāddō anima eius descendit in infernum, & caro eius non vidit corruptionem: & ad ipsam mortem atque infernū locutus est: Ero mors tua o mors. Idcirco enim mortuus sum, vt tu mea morte moriaris. Ero morsus tuus in inferne, qui omnes tuis faucibus deuorabas.

XIII

Quid adfert sextus Articulus, Ascendit ad cælos?

Psal. 67. c. d
46. a 8. a
Mar. 16. d
Ioan. 3. b
Act. 1. b
Ep. 4. b. 2. b. 1. c
Col. 3. a
Heb. 1. b
1. Pet. 2. a
1. Ioan. 2. a
Ioan. 20. d

b Psal. 109. a
Act. 7. g.
Luc. 22. g
1. Cor. 15. d

Ephes. 1. d
Matt. 28. d
c Aug. lib. de fide & symb. cap. 7.

A. Absoluto humanæ redēptionis opere, Dominum IESVM ostendit, postquam rediuius ille suis apparuisset, multisque argumentis resurrectionis suæ veritatem confirmasset, demum quadragesimo die in cælum ascendisse, vt secundum naturam humanam super omnia exaltaretur, & vnus omnium maximè ab omnibus celebraretur. ^b Sed igitur Dominus IESVS in cælis ad dexteram virtutis Dei, parem cum Patre potestatem exercens, gubernas omnia, diuinaque maiestate resplendens penitus: quod est nimirum ad Patris sedere dexteram. B. Hęc læta CHRISTI ascensio, nostræ fidei ac Spei certitudo est, vt quò caput præcessit, pstratis semel

semel hostibus, eodè mēbra etiā, si capiti dmo-
dò pareant & inhæreant suo, peruentura esse maximè confidamus. *Vado, inquit, parare vobis locum.*

SCRIPTURAE.

PSALMO sexagesimo septimo: Regna terræ cantate Deo: psallite Domino, psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli ad Oriētem. Ibidem, Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, accepisti dona in hominibus. Viderunt ingressus tuos Deus, ingressus Dei mei, regis mei, qui est in sancto. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus in medio iuuenularum tympanistrinarum.

PSALMO quadragesimo sexto: Ascendit Deus in iubilo, Dominus in voce tubæ.

PSALMO octauo: Eleuata est magnificētia tua sup cælos.

MARCI decimo sexto: Et Dominus quidem IESVS postquam locutus est eis, assumptus est in cælum, & sedet à dextris Dei.

IOANNIS tertio: Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo

ACTORVM primo: Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quæ cœpit IESVS facere & docere, vsque in diē qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus & præbuit seipsum viuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei. Et videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

AD Ephesios quarto: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primū in inferiores partes terræ? Qui descendit, ipse est & qui ascendit supra omnes cælos, vt impleret omnia.

AD Ephesios secundo: Cū esset mortui peccatis, cō-

d Heb. 5. e
Rom 8. c
2. Tim. 2. b
Ioan. 15. a
e Ioan. 14. a

uiuificauit nos in CHRISTO, (cuius gratia estis saluati) & cō-
resuscitauit, & confedere fecit in cęlestibus in Christo IESV.

ET capite primo: Suscitans illum à mortuis, & constituens
ad dexteram suam in cęlestibus supra om̄em principatū &
potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen
quod nominatur non solū in hoc seculo, sed etiā in fu-
turo. Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum dedit ca-
put supra om̄em ecclesiam, quę est corpus ipsius, plenitudo
eius qui omnia in omnibus adimpletur.

AD Colossenses tertio: Igitur si consurrexistis cum Chri-
sto, quę sursum sunt quęrite, vbi Christus est in dextera Dei
sedens: quę sursum sunt sapite, non quę super terram.

AD Hebręos primo: Sedet ad dexteram maiestatis in ex-
cellis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ
illis nomen hæreditauit, &c. Ad quem autem angelorum
dixit aliquandò, Sede à dextris meis?

PRIORIS Petri secundo: Ad quem accedentes, lapidem
vium, ab hominibus quidem reprobatur, à Deo autē ele-
ctum & honorificatum.

PRIMAE epistolę Ioannis secundo: Si quis peccauerit, ad-
uocatum habemus apud patrem IESVM CHRISTVM iu-
stum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro no-
stris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

IOANNIS vigesimo: Vade ad fratres meos, & dic eis, Ascē-
do ad patrē meū & patrē vestrū, deum meū & deū vestrum.

PSALMO centesimo nono: Dixit dominus domino meo,
sede à dextris meis, donèc ponam inimicos &c.

ACTORVM septimo: Cū autem Stephanus esset plenus
Spiritu sancto, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & IES-
VM stantem à dextris Dei. Et ait, Ecce video cęlos apertos, &
filium hominis stantem à dextris virtutis Dei,

L V C A E

L V C A E vigesimo secundo: Ex hoc autem erit filius homi-
nis sedens à dextris virtutis Dei.

PRIORIS ad Corinthios decimo quinto: Oportet autem
illum regnare, donèc ponat om̄es inimicos sub pedibus eius.

AD Ephesios primo: Suscitans illum à mortuis, & consti-
tuens ad dexteram suam in cęlestibus, &c. vt suprā.

MATTHAEI vigesimo octauo: Data est mihi omnis pote-
stas in cælo & in terra.

AD Hebręos quinto: Et quidem cū esset filius Dei, di-
dicit ex ijs, quæ passus est, obediētiam: & consummatus, factus
est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

AD Romanos octauo: Ipse eū Spiritus testimonium red-
dit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij, & hæ-
redes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamē
compatimur, vt & conglorificemur.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo: Fidelis sermo.
Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus,
& conregnabimus.

IOANNIS decimo quinto: Si quis in me non manserit,
mittetur foràs sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, &
in ignem mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea
in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet
vobis.

IOANNIS decimo quarto: In domo Patris mei mansiones
multæ sunt. Si quo minùs, dixissem vobis: quia vado parare
vobis locum.

PATRES

AVGVSTINVS in libro de fide & symbolo, capite septimo:
Credimus, q̄ sedet ad dexterā Dei Patris: nec idē tñ, quasi humana
forma circumscriptū esse Deū Patrē, arbitrandum est, vt de illo co-
gitātibus dextrū aut sinistrum latus animo occurrat: aut id ipsum,
quod sedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum est, nē
illud incidamus sacrilegium, quo execratur Apostolus eos, qui cō-

Rom. 1.

Sedere ad dexteram qd fit. Matth. 25.

mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem corruptibilis hominis. Tale enim simulacrum Deo nefas est Christiano in templo collocare: multo magis in corde nefarium est, vbi verè est templum Dei, si à terrena cupiditate atque errore mundetur. Ad dexteram ergò intelligendum est, dictum esse in summa beatitudine, vbi iustitia & pax & gaudiū est: sicut ad sinistrā hœdi constituuntur, id est, in miseria, propter iniquitates & labores atque cruciatus. Sedere ergò quòd dicitur Deus, non membrorum positionem, sed iudiciariam significat potestatem, qua illa maiestas nunquàm caret, semper digna dignis tribuendo: quanuis in extremo iudicio multò manifestiùs inter homines vnigeniti filij Dei iudicis viuorum atq; mortuorum claritas indubitata fulsura sit.

XV

Quid credendum exhibet septimus articulus, Indè venturus est iudicare?

Psal. 96. a
Esa. 3. c 66. d
Ioann. 5. d. e
Sophon. 1. c
Malac. 4. a. b
Ioel. 3. a. c

a Matt. 25. c
24. b. c. d
Luc. 21. e
Act. 10. f
1. The. 4. d. 5. a
1. Cor. 15. g
2. Theff. 2. a. b
2. Pet. 3. c

b Matt. 12. c
Sap. 1. c
Esa. 66. f
Eccle. 12. d
Rom. 2. c
Apoc. 20. d
Basil. epist. ad virginem elapfam.
c Hier. 17. b

A. PROPONIT extremum iudicij diem, quãdò **CHRISTVS** in humana carne rursùs à summo cœlo descendet, ac tremendum aget iudicē totius orbis, & palàm vniciuique reddet secundum opera sua. Iudicabit^a igitur in sede Maiestatis suæ ad vnum omnes probos & improbos, siue quos iudicij dies illa viuos adhuc in carne, vel antea mortuos offendet.

B. VN DÈ admonemur eo cautiùs rectiusque nobis viuendum esse, quo certiùs persuasum habemus, nostras actiones,^b cogitationes, & vitæ rationes omnes ob oculos cuncta cernentis & equissimè iudicantis **DEI** vsque versari. Etenim a quis & iustus est scrutator^c ille cordium & vindex iniquita-

quitatum, ante cuius tribunal manifestari nos oēs oportet, vt vnusquisque prout gessit suo in corpore, siue bonum, siue malum, ab illo recipiat. Qui nec boni^d quicquam in hac vita gestum, suo præmio defraudabit, nec perperàm facta vlla impunè sinet abire.

Heb. 4. d
Gal. 6. b
1. Theff. 4. b
Eccle. 12. d
2. Cor. 5. b
Rom. 14. b
d Mat. 10. d
Iob 24. b

SCRIPTURAE.

PSALMO nonagesimo sexto: Nubes & caligo in circuitu eius, iustitia & iudiciū correctio sedis eius. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra. Annunciauerunt cæli iustitiam eius, & viderunt omnes populi gloriam eius.

ESAIÆ tertio: Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius. Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos.

ESAIÆ sexagesimo sexto: Eccè Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigæ eius: reddere in indignatione furorē suum, & increpationem suam in flamma ignis: quia in igne Dominus diiudicabit, & in gladio suo ad omnem carnem, & multiplicabuntur interfecti à domino.

IOANNIS quinto: Neque enim pater iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificet filium, sicut honorificant patrem. Et paulò post: Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso: & potestatem dedit ei etiã iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei.

SOPHO-

SOPHONIAE primo: Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est & velox nimis: vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiae, dies calamitatis & miseriae, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbis, dies tubæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos. Et tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt: & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercore: sed & argentum eorum, & aurum eorum non poterit liberare eos in die iræ Domini: in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram.

MALACHIAE quarto: Ecce enim dies veniet succensa, quasi caminus: & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem, stipula: & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & salietis sicut vituli de armento. Et calcabitis impios cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die qua ego facio, dicit Dominus exercituum. Mementote legis Moyfi serui mei, quam mandauit ei in Horeb ad omnem Israël præcepta & iudicia. Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam & percutiam terram anathemate.

IOELIS tertio: Ecce in diebus illis & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iuda & Hierusalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Iosaphat: & disceptabo cum eis ibi super populo meo & hæreditate mea Israël, quos disperferunt in nationibus, & terram meam diuiserunt.

runt. Et paulò post: Confurgant & ascendant gentes in vallem Iosaphat: quia ibi sedebo, vt iudicé oēs gētes in circuitu.

MATTHAEI vigesimo quinto: Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à dextris eius erunt, Venite benedicti patris mei: &c.

MATTHAEI vigesimo quarto: Et multi pseudoprophetae surgent &c. Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio. Surgent pseudochristi, & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est: nolite exire. ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & patet vsque in Occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. Vbi quæque fuerit corpus, illic congregabitur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur, & tunc parebit signum filij hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba & voce magna: & congregabunt electos eius à quatuor vêtis, à summis cælorum vsque ad terminos eorû. De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cælorû, nisi solus pater. Sicut autem in diebus Noë: ita erit & aduentus filij hominis. sicut enim erant in diebus ante diluuiû comedentes & bibetes, nubentes & nuptui tradentes, vsq; ad eum diem, quo intrauit

K Noë

Noë in arcam, & non cognouerunt donèc venit diluuium, & tulit omnes: ita erit et aduentus filij hominis, etc.

L V C A E vigesimoprimo: Et erunt signa in sole et luna et stellis: et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris et fluctuū, arescentibus hominibus præ timore et expectatione, q̄ superueniēt vniuerso orbi. nam virtutes cælorū mouebuntur: et tunc videbunt filiū hominis venientem in nube cum potestate magna et maiestate. Amē dico vobis, q̄a non præteribit generatio hæc, donèc omnia fiant. Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Attendite autem vobis, nè fortè grauentur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis huius vitæ: et superueniat in vos repentina dies illa. Tāquā laqueus enim superueniet in omnes, qui sedent super faciē omnis terræ. Vigilate itaq; om̄i tēpore orantes, vt digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, et stare ante filium hominis.

A C T O R V M decimo: Et præcepit nobis prædicare populo et testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum et mortuorum.

P R I O R I S ad Thessalonicenses quarto: Nos qui viuimus, qui residui sumus in aduentu Domini, non pueniemus eos qui dormiērunt: Quoniam ipse Dominus in iussu et in voce Archangeli et in tuba dei descendet de cælo: et mortui qui in **C H R I S T O** sunt, resurgent primi. Deindè nos qui viuimus, q̄ relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiām **C H R I S T O** in aëra, et sic semper cum Domino erimus. Itaq; consolamini inuicem in verbis istis.

E T capite quinto: Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Cū enim dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habēti, et non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris, vt vos dies illa tanquā fur compræhendat.

P R I O .

P R I O R I S ad Corinthios decimoquinto: Eccè mysteriū vobis dico. Omnes quidē resurgemus, sed non oēs immutabimur. In momēto, in ictu oculi, in nouissima tuba (canet enī tuba) et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur.

P O S T E R I O R I S ad Thessalonicenses secundo: Non citò moueamini à vestro sensu, neq; terreamini, neq; p̄ spiritum, neq; p̄ sermonē, neq; p̄ epistolā tanquā per nos missam, quasi instet dies dñi. Nè quis vos seducat vllō modo, qm̄ nisi venerit discessio primū, et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, ostendens se tanquā sit Deus. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus **I E S V S** interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundū operationem Satanę in omni virtute, et signis et prodigijs mendacibus, et in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt, eò quòd charitatē veritatis non receperunt, vt salui fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credāt mendacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

P O S T E R I O R I S Petri tertio: Hoc primū scientes, quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes, dicentes: Vbi est, promissio aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormiērunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ. Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant prius, et terra, de aqua et per aquā, consistens Dei verbo: per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus perijt. Cæli autem qui nūc sunt, et terra, eodem verbo repositi sunt, igni referuati in diem iudicij et perditionis impiorum hominum. Vnum verò hoc non lateat vos, charissimi, quia vnus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille

K 2 anni

anni sicut dies vnus. Non tardat Dominus promissionem suam sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiã reuerti. Adueniet autem dies Domini vt fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore soluẽtur: terra autem et quę in ipsa sunt opera, exurentur. Cũ igitur hæc omnia dissoluenda sint: quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus et pietatibus, expectantes et properantes in aduentũ diei Domini, per quem cœli ardentes soluentur, et elementa ignis ardore tabescunt? Nouos verò cœlos et nouã terrã secundũ promissã ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

MATTHAEI duodecimo: Dico autem vobis, quoniam omne verbũ ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. ex verbis em̄ tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis.

SAPIENTIAE primo: Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corriprensus iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit: sermonum autem illius auditio ad deũ veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Sermo obscurus in vacuum non ibit.

ESAIÆ sexagesimo sexto: Ego autem opera eorũ et cogitationes eorum venio vt congregem cum omnibus gẽtibus et linguis: et venient, et videbunt gloriam meam.

ECCLESIASTIS duodecimo: Cuncta quę fiunt, adducet deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum sit.

AD Romanos secũdo: Cũ enim gentes quę legem non habent, naturaliter ea quę legis sunt faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendũt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se inuicẽm cogitationum accusantium

aut

aut etiã defendentium, in die cãm iudicabit Deus occulta hominum.

APOCALYPSIS vigesimo: Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus nõ est inuentus eis. Et vidi mortuos magnos & pusillos stãtes in cõspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui ex his quę scripta erant in libris secundũ opera ipsorum. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant: & iudicatum est de singulis secundũ opera ipsorum. Et infernus & mors missi sunt in stagnum ignis: Hęc est mors secunda. & qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.

IEREMIAE decimosextimo: Prauum est cor hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor et probans renes: qui do vnique iuxta viam suam, et iuxta fructum adinventionum suarum.

AD Hebręos quarto: Viuus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti: et pertingens vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoquẽ ac medullarum, et discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda et aperta sunt oculis eius.

AD Galatas sexto: Vnusquisq; onus suum portabit. Quę seminauerit homo, hæc et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonũ autem facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.

PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Nẽ quis super-

K 3

gredia-

grediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

ECCLESIASTIS duodecimo: Cuncta quae fiunt etc. *ve supra.*

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal **CHRISTI**, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

AD Romanos decimoquarto: Omnes stabimus ante tribunal **CHRISTI**, et unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

MATTHAEI decimo: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque porum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigidae, tantum in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

IOB vigesimoquarto: **DEVS** inultum abire non patitur.

PATRES

Dan. 7.

B. BASILIVS Magnus in Epistola ad virginem elapsam: Reuoca in memoriam diuinam Danielis visionem: Fluuus ignis decurrebat ante ipsum, mille millia ministrabant ipsi, centena millia astabant ipsi, iudicij locum constituit, & libri aperti sunt. Bona, mala, manifesta, occulta, res, verba, cogitatus, omnia aceruatim, ut ab omnibus angelis ac hominibus exaudiri possint, manifestè reuelabuntur. Ad hæc quales

necessè est esse eos qui malè vixerunt?

XVI

XVI

Quæ summa est articulorum de secunda in Deitate persona?

A. HÆC summa est, **CHRISTVM** verum **DEVM** & hominem esse, qui mirificum Redemptionis humanæ opus sit aggressus atque perfecit, ut idem sit ipse nobis ^a Via, Veritas & Vita, per quem vnum, cum perissemus omnes, saluati & liberati, **DEO** que Patri reconciliati sumus.

^a Ioan. 1. a
^{r.} Ioan. 5. d
Eph. 1. b

B. De cuius quidem Redemptionis beneficio ac vero usu ita scriptum est: ^b *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRISTI: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Sic Apostolus Paulus: Et ^c alibi: *Ipsius (Dei) sumus factura, creati in CHRISTO IESV in operibus bonis, quæ præparauit DEVS, ut in illis ambulemus.* Atque iterum, ^d *Pro omnibus mortuus est CHRISTVS, inquit, ut & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.*

^a Ioan. 14. a
Rom. 5. b
Apoc. 1. b
^{r.} Tim. 2. b
Rom. 3. d

^b Tit. 2. d

^c Eph. 2. b

^d 1. Cor. 5. e

C. Qua-

C. Quare cauendus illorum est error maximè, qui **CHRISTVM** non integrè, sed velut mutilatum confitentur, dum solùm ^e Mediatorem illum & Redemptorem cui fidamus, agnoscunt: nec simul recipiunt eum & ^f legislatorem, cuius iussis obtemperemus, & virtutum exemplar omnium, quod imitemur, & iustum iudicem, qui debitum cuiusque ^g operi præmium aut supplicium certò rependat.

SCRIPTURAE.

IOANNIS primo: In principio erat verbum, et verbum erat apud **DEVM**, et **DEVS** erat verbum. Et verbum caro factum est, et habitauit in nobis. Et paulò post: Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est filius Dei.

PRIMAE epistolæ Ioannis quinto capite: Scimus quoniam filius Dei venit: et dedit nobis sensum, vt cognoscamus verum Deum, et simus in vero filio eius. Hic est verus Deus, et vita æterna.

AD Ephesios primo: Gratificauit nos in dilecto filio suo: in quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ eius.

IOANNIS decimoquarto: Ego sum Via, Veritas, et Vita: nemo venit ad patrem nisi per me,

AD

AD Romanos quinto: Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impijs mortuus est? Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori. Commendata autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus **DEO** per mortem filij eius: multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.

APOCALYPSIS primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

PRIORIS ad Timotheum secundo: Vnus Deus, vnus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.

AD Romanos tertio: Iustificati gratis per gratiã ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu: quæ proposuit Deus propitiatorẽ per fidẽ in sanguine ipsius, ad ostensionẽ iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

AD Titum secundo: Apparuit gratia **DEI** Saluatoris &c. vt in textu.

AD Ephesios secundo: Ipse enim sumus factura &c. vt in textu.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Pro omnibus mortuus est Christus &c. vt in textu.

PRIORIS ad Timotheum secundo: Vnus enim Deus &c. vt sup.

AD Romanos tertio, vt sup.

ESAIÆ trigesimotertio: Dominus iudex noster, dominus legifer noster, dominus rex noster: ipse saluabit nos.

IACOBI quarto: Vnus est legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.

IOANNIS decimotertio: Exemplum dedi vobis, vt quem-

L

admo-

e1. Tim. 2. b
Rom. 3. d

f Esa. 33. d
Iacob. 4. c
Ioan. 13. b d
1. Ioan. 2. b
1. Pet. 2. d

g2 Tim. 4. b
Rom. 2. b

admodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Ibidem: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem.

Primæ Ioannis secundo: Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi, non mandatum nouum scribo vobis, sed mandatum vetus quod habuistis ab initio.

Prioris Petri secundo: Quæ est enim gloria, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benè facientes, patienter sustinetis: hæc est gratia apud DEVM. In hoc enim vocati estis, quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo sup lignum: vt peccatis mortui, iustitiæ viuamus.

Posterioris ad Timotheum quarto: Bonum certamè certauit, cursum consummaui, fidem seruaui: In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

Ad Romanos secundo: Secundum duritiam tuam & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij DEI: qui reddet vnique secundum opera eius: Ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio: Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum & Græci: Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Iudæo primum & Græco.

XVII.

Quid docet octauus Articulus, Credo in Spiritum sanctum?

A, Sub-

A. Subiungit tertiam in Deitate personam, Spiritum sanctum: qui ex Patre filioque procedens, verus, vtrique coæternus, coequalis, consubstantialis Deus existit, & eadem fide pari que cultu & honore colendus est.

B. Hic ille Paracletus & Doctor veritatis, qui corda credentium gratia sua suisque donis illustrat, purificat, sanctificat, & in omni sanctitate confirmat. Hic est a pignus hereditatis nostræ, qui adiuuat infirmitatem nostram, & singulis prout vult, varias donationes suas distribuit impertitque.

SCRIPTURAE.

GENESIS primo: Terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus Domini ferebatur super aquas.

PSALMO centesimo tertio: Emittes spiritum tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

IOB vigesimo quarto: Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius.

MATTHÆI vigesimo octauo: Baptizates in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

IOANNIS primo: Vidi spiritum descendente quasi columbam de caelo, & mansit super eum. Ibidem: Hic est qui baptizat in spiritu sancto.

IOANNIS decimo quarto: Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere. Apud vos manebit, & in vobis erit. Et paucis interpositis, Paracletus autem

Symb. Constanti-
nop. & Concil.
Florentin.
Genes. 1. a
Psal. 103. d
Iob 24. b
Mat. 28. d
Ioan. 1. c 14. b d
16 c 1. Ioan. 5. b
Rom. 8. b c
2. Cor. 3. d
1. Cor. 6. d & 3. c
Psal. 50. c
Esa. 11. a Gal. 3. d
Rom. 5. a

a Ephe. 1. e
Rom. 8. c
1. Cor. 12. b

spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerit vobis.

IOANNIS decimosexto: Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Cum venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & quae vetera sunt, annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.

PRIMAE Ioannis quinto: Tres sunt qui testimonium dant in caelo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

AD Romanos octavo: Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Quod si spiritus eius, qui suscitavit IESUM a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Quicumque spiritu Dei agitur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei.

POSTERIORIS ad Corinthios tertio: Dominus autem spiritus est: ubi autem spiritus Domini, ibi libertas.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis a Deo, & non estis vestri?

Et capite tertio: Nescitis quia templum DEI estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum deus. Templum enim DEI sanctum est: quod estis vos.

PSALMO quinquagesimo: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne proicias me a facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi letitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Esa-

ESAIAE undecimo: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet: Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiae & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiae & pietatis. Et replebit eum Spiritus timoris Domini.

AD Galatas quinto: Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

AD Romanos quinto: Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

AD Ephesios primo: In Christo credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

AD Romanos octavo: Similiter autem & spiritus adiuvat infirmitatem nostram.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Nemo potest dicere, DOMINUS IESUS, nisi in Spiritu sancto. Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem spiritus. Et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij gratia sanitatum, in uno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.

P A T R E S.

1 A. SYMBOLVM Concilij Constantinopolitani, quod est secundum generale: Credimus in Spiritum sanctum, Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum

& conglorificandum: qui locutus est per prophetas.

2. **CONCILIVM** Florentinū in literis vnionis: Definimus vt hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur: sicq; omnes profiteatur, quia Spiritus sanctus ex Patre & Filio eternaliter est, & essentiam suam, suumq; esse subsistens habet ex Patre simul & filio, & ex vtroque æternaliter, tanquam ab vno principio & vnica spiratione procedit. Definimus insuper explicatiōem verborum illorum, **FILIOQVE**, veritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

XVIII.

Quid addit articulus nonus, Credo Ecclesiam sanctam Catholicam?

A. Ostendit Ecclesiam, id est, cunctorum Christi fidelium^a visibilem congregationem, pro qua **DEI** Filius hominis natura suscepta, cuncta & fecit, & pertulit.

^a Mat. 5. b Esa. 60. a c & 2. a Psal. 18 a Aug. tract. 1. in epist. Ioann. & de vnitat. eccl. cap. 14. & in Psal. 30. conc. 2. Chryf. hom. 4. de verbis Esaia.

^b Ioā. 11. g. 10. c 17. b Cāt. 6. c 1. Cor. 1. b 12. b d Eph. 4. a Cypr. de simp. prelat. Iren. lib. 1. cap. 3. Hier. ad Ageruch. epist. 11. Chryf. hom. in 1. Cor.

^c Cypr. de simp. & li. 1. ep. 3. & 1. 4. ep. 9. Irē. li. 3. ca. 3. Hier. ad Damaf. epist. 57. & 58. Leo. ep. 89. ad Vienn d Eph 5. e Cant 4. b 1. Pet. 2. b Aug. in ench. c. 56. & in Psal. 85. Ber. ser. 3. in vigitia nat. Greg. 1. 35. mor. c. 6. Iren. 1. 3. cap. 40.

B. Eamque docet primū^b vnā esse & consentientem in fide fideiq; doctrina, & administratione Sacramentorum, quæque sub vno capite suo Christo, vnoque vices eius in terris gerente^c Pontifice Maximo regitur, ac in vnitatē conseruatur.

C. Deindē hanc sanctam^d esse prædicat, quæ per Spiritū sanctum à Christo vsquē sanctificat, vt sancti homines, & sanctæ leges nunquā in illa desint. nec vllus extra huius cōsortium, sanctitatis particeps esse potest.

D. Ter-

D. Tertiò esse^e Catholicā, id est, vniuersalem, adeò, vt per orbem longè lateq; diffusa, omnes omnium temporum, locorum ac nationum homines, qui modò in Christi fide ac doctrina conueniunt, vno quasi materno sinu excipiat, concludat ac saluet.

^e Act. 1. b Gen. 22. d Marc. 16 d Luc 24. g Matth 28. d 16. c Aug ep. 170 & 166. Cont. epist. fund cap. 4. libr. de vera religione cap. 7. Vincēt. Lirin Hier. cont Lucif. Beda in 6. c Cant.

E. Quartò esse in eadem Ecclesia sanctorum cōmunionem, vt qui^f in Ecclesia, veluti domo Dei familiaq; versantur, societate quādam inter se & vnionem seruent indiuiduam, & sicuti vnus corporis membra, mutuis officijs, meritis & orationibus se inuicem iuuēt. Apud hos est vnitas fidei, doctrina consentiens, conformis vsus Sacramentorum: qui etiam, ^g qualescunq; demū quorundam errores aut dissensiones incidant, solliciti^{*} sunt seruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. In qua quidem cōmunionē non modò sancti Ecclesiæ militantis in terra peregrinantes, verum etiam beati omnes Ecclesiæ cum **CHRISTO** in hæcælis felicissimè triumphantis, ac insuper priorum animæ, quæ ex hac vita egressæ, nōdum^a tamen illam beatorū felicitatem sunt consecutæ, simul comprehenduntur.

^f Eph. 4. e d Psal. 118. h Coloss 1. b Philip. 1. a 2. Cor 8. c 1. Ioan. 1. b Rom. 12. b 1. Cor. 12. b Ang. tract. 32. in Ioan.

^g Euseb. eccl. hist. libr. 7. cap. 19. Aug. 2. cont. Donat. cap. 6. & epist. 19. Item de vera relig. c. 6.

^{*} Ephes. 4. a

^h Aug. de temp. ser. 18. cap. 13. In Ench. cap. 56.

^a Aug. lib. 20. de ciuitat. Dei, cap. 9. Grego. lib. 4. dial. cap. 39.

F. Extra hanc Sanctorum communionem (sicut

b Gen. 7. d. 1. Pet. 3. d.
Esa. 60. b Aug. ep. 50. & 152
Item de vnit. eccl. ca. 4. &
16. Aug. vel Fulgēt. de fi-
de ad Petru ca. 37. 38. & 39.
Iren. l. 4. ca. 43. Greg. 14.
mor. cap. 2. Chryf. ho. 11.
in ep. ad Eph. Con. Later.
can. 1. 1. Ioan. 2. c. Ioan. 6.
g. 13. c. Iudæ c.

c 1. Cor. 5. a. 1. Tim. 1. d.
Num. 12. d. Marth. 18. b
2. Ioan. c. d. 2. Theff. 3. b d
Cyp. lib. 1. epist. 11.
Aug. lib. 1. contra aduerf.
leg. & proph. cap. 17.

d Aug. ser. 181. de temp.
ca. 12. & in Pfal. 88. cōc. 2.
Item epist. 204. Cyp. lib.
1. epist. 1. & lib. 4. epist. 2.

e De simplic. prælatorū.

f lib. 4. de Symb. ad catec.
cap. 10.

(sicut extra^b Noë arcam) certum quidem exitium, nulla verò salus mortalibus: non Iudeis aut Ethnicis, qui fidem Ecclesię nūquam receperunt: non hereticis, qui receptam deseruerunt vel corrupērunt: non schismaticis, qui pacem & vnitatem Ecclesię reliquerunt: postremò neque^c excommunicatis, qui qualibet alia graui de causa id meruerunt, vt ab Ecclesię corpore ceu perniciosā quēdam membra præscinderentur ac separarentur. Atq; istiusmodi omnes, quoniam ad Ecclesiam eiusq; sanctam cōmunionem non pertinent, Diuinę gratiæ^d & salutis eternę non possunt esse participes, nisi Ecclesię, à qua suo illi vitio sunt semel auulsi, primùm reconcilientur atque restituantur. Certa est enim^e Cypriani & Augustini^f regula: Non habebit Deū Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrē.

S C R I P T V R A E.

A. M A T T H A E I quinto: Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neq; accendūt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cęlis est.

E S A I A E

E S A I A E sexagesimo: Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebrę operient terram, & caligo populos: super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui, &c. Et aperientur portę tuę iugiter: die ac nocte nō claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur. Et venient ad te curui filij eorum qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi, & vocabūt te ciuitatē Domini, Sion Sancti Israël. Pro eo quòd fuisi derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorū &c.

E S A I A E secundo: Et erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi, & dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, & ad domum D E I Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exhibit lex, & verbū Domini de Hierusalem.

P S A L M O decimo octauo: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrę verba eorum. In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquā sponsus procedens de thalamo suo.

B I O A N N I S vndecimo: Hoc autem à semetipso non dixit: sed cū esset Pontifex anni illius, prophetauit quòd I E S V S moriturus erat pro gente: & non tantum pro gente, sed vt filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.

I O A N N I S decimo: Et alias oues habeo quę non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile & vnus pastor.

I O A N N I S decimo septimo: Pater sancte, serua eos in nomine

M mine

mine tuò, quos dedisti mihi: vt sint vnum, sicut & nos.

CANTICORVM sexto: Vna est columba mea, perfecta mea: vna est matri suę, electa genitrici suę.

PRIORIS ad Corinthios primo: Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filij eius **IESV CHRISTI** Domini nostri. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri **IESV CHRISTI**, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamē corpus sunt: ita & **CHRISTVS**. Etenim in vno spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & oēs in vno spiritu potati sumus. Et paulò pòst: Sed Deus temperauit corpus, ei cui deerat, abūdantiorem tribuendo honorem, vt non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem sollicita sint membra. Et si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos &c.

AD Ephesios quarto: Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestrę. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis **CHRISTI**.

C AD Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & **CHRISTVS** dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt
illam

illam sanctificaret, mundans eam lauacro aque in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

CANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

PRIORIS Petri secundo: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum. Qui aliquandò non populus, nunc autem populus Dei: qui non cōsecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

D A C T O R V M primo: Et eritis mihi testes in Hierusalē, & in omni Iudęa & Samaria, & vsq; ad vltimum terrę.

GENESIS vigesimo secundo: Benedicam tibi, & multiplicabo semē tuum sicut stellas cęli, & velut arenam quę est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorū suorum, & **BENEDICENTVR** in semine tuo omnes gētes terrę, quia obedisti voci meę.

M A R C I decimosexto: Euntes in mundum vniuersum, p̄dicare Euangelium omni creature. Illi autem profecti, p̄dicauerunt vbiquē, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

L V C A E vigesimo quarto: Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & p̄dicari in nomine eius p̄nitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.

M A T T H A E I vigesimo octauo: Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad cōsummationem seculi.

MATTHAEI decimosexto: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam.
E AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidam Apostolos, &c. ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi &c. ut crescamus in illo per omnia, qui est caput, Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem suam in charitate.

PSALMO centesimo decimo octauo: Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua.

AD Colossenses primo: Gratias agentes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis sue, in quo habemus redemptionem.

AD Philippenes primo: Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri, (semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciens) super communicatione vestra in Euangelio CHRISTI, à prima die usque nunc.

POSTERIORIS ad Corinthios octauo: Non enim ut alijs fit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex equalitate. In presenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestre inopie sit supplementum, **Exodi 16.** ut fiat equalitas, sicut scriptum est: Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit.

PRIMAE Ioannis primo capite: Ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre & cum Filio eius IESU CHRISTO.

AD Romanos duodecimo: Sicut in vno corpore multa mem-

membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Habentes autem donationes, secundum gratiam quæ data est nobis, differentes, siue prophetiam secundum rationem fidei, siue ministerium in ministrando, siue qui docet in doctrina, &c.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus vnum est & membra habet multa, &c. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra: siue gloriatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.

AD Ephesios quarto: Obsecro vos ego vinculus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruire unitatem spiritus in vinculo pacis.

GENESIS septimo: Deleuit omnem substantiam quæ erat super terram ab homine usque ad pecus, tam reptile, quam volucres cæli: & deleta sunt de terra: remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arca.

PRIORIS Petri tertio: In diebus Noë cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam.

ESAIÆ sexagesimo: Gens & regnum quod non seruerit tibi, peribit.

PRIMAE Ioannis secundo: Filioli, nouissima hora est, & sicut audistis, quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia nouissima hora est. Ex nobis prodiêrunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permanissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.

IOANNIS sexto: Ex hoc multi discipulorum eius abiêrunt retrò,

retrò, & iam non cum illo ambulabant. Dixit ergò IESVS ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?

IOANNIS decimotertio: Cùm ergò accepisset Iudas buccellam, exiuit continuò. Erat autem nox.

IVDAS Apostolus in epistola Canonica: In nouissimis temporibus veniét illufores, secundùm desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregât semetipfos, animales, spiritum non habentes.

PRIORIS ad Corinthios quinto: Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ità vt vxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis: & nõ magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicauit vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri IESV Christi, tradere huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri IESV CHRISTI. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermētum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermētum. Auferte malum ex vobisipfis.

PRIORIS ad Timotheum primo: Habens fidem & bonã conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander: quos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare.

NUMERORVM duodecimo: Respondit Dominus Moyfi: Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Exclusa est itaque Maria extra castra septē diebus: & populus non est motus de loco illo, donèc reuocata est Maria.

MATTHÆI decimo octauo: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit,

rit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos: vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

IN secunda epistola Ioannis: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Aue, communicat operibus eius malignis.

POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: Denunciamus autem vobis fratres in nomine Domini nostri IESV Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundùm traditionem quam acceperunt à nobis. Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate: & nõ commisceamini cum illo, vt cõfundatur: & nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem.

PATRES.

1 A. Augustinus tractatu primo in epistolam Ioannis: Nõne ille lapis (de quo apud Daniele) creuit, & factus est mons magnus, & impleuit vniuersum orbem terrarum? Nunquid digito ostendimus istum montem, quomodo ostenditur hominibus noua luna? Verbi gratia, quando volunt homines videre lunam nouã, dicunt: Ecce luna, ecce vbi est: Et si sunt ibi qui non valeant intendere aciem, & dicant, vbi? Intenditur illis digitus vt videant: aliquando, dum erubescunt, nõ cæci putentur, dicunt se vidisse quod non viderunt. Nunquid sic ostendimus Ecclesiam fratres mei? nõne aperta est? nõne obtinuit omnes gentes? nõne impletur quod ante tot annos promissum est Abrahæ, in semine eius benedici omnes gentes? Vni fidei promissum est, in millibus fidelium mundus impletus est. Ecce mons implens vniuersam faciem terræ: ecce ciuitas de qua dictum est, Non potest ciuitas abscondi super montem cõstituta. Illi offendunt in montem: & cùm eis dicitur, Ascendite: non est mons, dicunt, & fa-

Dan. 2.

Ecclesia apta est & manifesta.

Gen. 22.

Matt. 5.

Esa. 2. a

& facilius illuc faciem impingunt, quam illic habitaculum quærunt. Erit (inquit Esaias) in nouissimis diebus, manifestus mons domus Domini, paratus in cacumine môtium. Quid tam manifestum, quam mons? Sed sunt & montes ignoti, quia in vna parte terrarum positi sunt. Quis vestrûm nouit Olympum montem? Quomoddò ibi qui habitant, Giddabam nostrum non nouerunt. In partibus sunt isti montes. Ille autem mons non sic, quia impleuit vniuersam faciem terræ: & de illo dicit, Paratus in cacumine montium. Mons est super cacumina omnium montium. Et congregabuntur, inquit, ad eum omnes gentes. Quis errat in hoc monte? qui frâgit faciem offendendo in illum, qui ignorat ciuitatem super montem constitutam. Sed nolite mirari, quia ignoratur ab istis qui oderunt fratres, quia in tenebris ambulant, & nesciunt quod eunt, quia tenebræ excæcauerunt oculos eorum.

Ecclesia ab hæreticis ignoratur.

2. IDEM in libro de vnitæte Ecclesiæ contra epistolam Petiliani Donatistæ, capite decimoquarto: Non est Ecclesia operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Et de illa dictum est, Non potest ciuitas abscondi super montem constituta. Sed Donatistis velut operta est, quia audiunt tam lucida & manifesta testimonia, quæ illam toto orbe esse demonstrant, & málunt clausis oculis offendere in montem, quam in eum ascendere, qui cum esset lapis præcisus de môte sine manibus, creuit, & factus est mons ingens, & impleuit vniuersam terram.

Matt. 5. Ecclesia aperta est & tamen hæreticis est velut operta. Matt. 5.

Dan 2.

3. IDEM in Psalmum trigésimum concione secunda, super illum versum, Qui videbant me, foràs fugerunt à me: Illud est magis gemendum, illud omnino intolerabile, quia multi qui cognouerunt quid esset Ecclesia, exierunt foràs, & hæreses & schismata contra ecclesiam fecerunt. Qui videbant me, id est, qui nouerant quid sit Ecclesia, qui eam in scripturis intuebantur, foràs fugerunt à me. Obscurius dixerunt Prophetæ de Christo, quam de Ecclesia: puto propterea, quia videbant in spiritu contra Ecclesiam homines facturos esse particulas, & de Christo non tantam litem habituros, de Ecclesia magnas contentiones excitaturos. Idedò illud vnde maiores lites futuræ erant, planius prædictum & apertius prophetatum est, vt ad iudicium illis valeat, qui viderunt & foràs fugerunt. Et pauldò pòst: Et penè vbiq; Christus in aliquo inuoluto sacramento prædicatus est à Prophetis: Ecclesia apertè, vt viderent illam, & qui futuri erant contra illam, & impletur in ijs ista nequitia, quam prædixit Psalmus: Qui videbant me, foràs fugerunt à me. Ex nobis exierunt, sed non

Psalm. 30. 1. Ioan. 2.

Prophetæ cur apertius de Ecclesia, quâ de Christo prophetarunt.

non erant ex nobis. Hoc Apostolus Ioannes de illis dixit.

4. CHRYSOSTOMVS homilia quarta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Ecclesia radices in cælo fixas habet potius quam in terra. Verùm fortassis ethnicus meam despicit arrogantiam, sed maneat donèc harum rerum probationem attulero, discatq; vim veritatis, quo modo facilius est solem extinguere, quam Ecclesiam obscurari.

Facilius est solem extinguere, quam Ecclesiam obscurari.

1. B. Cyprianus in tractatu de simplicitate prælatorum, siue de vnitæte Ecclesiæ: Vnam esse Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, & dicit: Vna est columna mea, perfecta mea: vna est matri suæ, electa genitrici suæ. Hanc Ecclesiæ vnitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? qui Ecclesie renititur & resistit, qui Cathedrâ Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? quandò & beatus Apostolus Paulus hoc idem doceat, & sacramentum vnitatis ostendat, dicens: Vnum corpus & vnus Spiritus, vna spes vocationis nostræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus? Quam vnitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maximè Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus, vt Episcopatum quoq; ipsum vnum atque indiuisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia vna est, quæ in multitudinem latius incremento fecunditatis extēditur: quo modo solis multi radij, sed lumen vnum: & rami arboris multi, sed robur vnum, tenaci radice fundatum: & cum de fonte vno riuus plurius defluunt, numerositas licet diffusa videatur exundantis copię largitate, vnitatis tamen seruetur in origine. Auellæ radium Solis à corpore: diuisionem lucis, vnitatis non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare nõ poterit: à fonte præcide riuum, præcisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: vnum tamen lumen est, quod vbiq; diffunditur, nec vnitatis corporis separatur: ramos suos in vniuersam terram copia vberitatis extendit, profluens largiter riuos latius expandit: vnum tamen caput est, & origo vna, & vna mater, fecunditatis successibus copiosa. Illius foetu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur. Adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: vnam domum nouit, vnus cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Hæc nos Deo seruat &c.

Can. 6.

Vnitatis Ecclesiæ.

Eph. 4.

2. IRENAEVS libro primo aduersus hæreses, capite tertio: Hæc

N

præ-

Vt Ecclesia,
ita & eius fi-
des per vni-
uersum mu-
ndum vna est.

Ecclesie Ger-
maniae non
aliter creditur
quam Hispania
&c.

prædicationem cum acceperit, & hanc fidem, quemadmodum præ-
diximus, Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata,
diligenter custodit, quasi vnam domum inhabitans, & similiter cre-
dit ijs, videlicet quasi vnam animam habens & vnum cor, & con-
sonanter hæc prædicat & docet & tradit quasi vnum possidens os.
Nam et si in mundo loquelæ dissimiles sunt, sed tamen virtus tra-
ditionis vna & eadem est. Et neque hæc quæ in Germania sunt funda-
tæ Ecclesie, aliter credunt, aut aliter tradunt: neque hæc quæ in Hibe-
ris sunt, neque hæc quæ in Celtis, neque hæc quæ in Oriente, neque hæc quæ
in Aegypto, neque hæc quæ in Libya, neque hæc quæ in medio mundi
sunt constitutæ: sed sicut sol creaturæ Dei in vniuerso mundo vnus
& idem est, sic & lumē prædicatio veritatis vbique lucet, & illumina-
nat omnes homines, qui volūt ad cognitionē veritatis venire. Et neque
qui valde præualet in sermone ex ijs qui præsunt Ecclesijs, alia quam
hæc sunt, dicet. Nemo enim supra magistrum est: neque infimus in
dicendo, deminorabit traditionem. Cum enim vna & eadem fides
sit, neque is qui multum de ea potest dicere, amplius: neque is qui
minus, deminorat.

Matt. 19.

Ephes. 5.

Ecclesia vnā
in plures la-
cerant hære-
tici

Gen. 4.

Apoca. 2.

Hæreticorū
Ecclesie sunt
synagogæ
diaboli.

Ecclesia si
Dei est, vna
est.

3. HIERONYMVS ad Ageruchiam siue Gerontiam de Mono-
gamia, epistola vndecima: Erunt duo in carnem vnam, non in duas
nec in tres. Propter quod relinquet homo patrem & matrē, & ad-
hærebit vxori suæ: certè non vxoribus. Quod testimonium Paulus
edifferens, ad Christum refert & ad Ecclesiam: vt primus Adam in
carne, secundus in spiritu monogamus sit. Sit vna Eua, mater cuncto-
rum viuentium: & vna Ecclesia, parens omnium Christianorum. Sicut
illam maledictus Lamech in duas diuisit vxores: sic hanc hæretici
in plures Ecclesias lacerant: quæ iuxta Apocalypsim Ioannis, syna-
gogæ magis diaboli appellatæ sunt, quam Christi conciliabula.

4. CHRYSOSTOMVS homilia prima in priorem epistolā
ad Corinthios: Ecclesiam Dei appellat Apostolus, vt ostendat in vnū
eam redigi oportere. Nam si Dei est, vna est, non Corinthi solū, sed
vniuersi orbis. Nam Ecclesie nomen non separationem, sed vniōem
& consonantiam significat.

5. CYPRIANVS in tractatu de simplicitate Prælatorū, siue de
vnitate Ecclesie: Videns inimicus idola derelicta, & per nimium cre-
dētium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauit nouam
fraudem, vt sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos. Hæ-
reses inuenit & schismata, quibus subuerteret fidem, veritatē cor-
rum-

rumperet, scinderet vnitatē. Rapit de ipsa Ecclesia homines, & dum
sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem viden-
tur, alias nesciētibus tenebras rursus infundit: &c. Hoc ed fit, fratres
dilectissimi, dum ad veritatis originem nō reditur, nec caput quæ-
ritur, nec magistri cælestis doctrina seruetur. Quæ si quis consideret
& examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. Probatio
est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Pe-
trum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram
ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam.
Tibi dabo clausas regni cælorum: & quæ ligaueris super terrā, erunt
ligatæ & in cælis: & quæcunq; solueris super terram, erunt soluta
& in cælis. Et eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oues me-
as. Super illum vnum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mā-
dat oues suas. Et quantum Apostolis omnibus post resurrectionē suā
parem potestatem tribuat & dicat: Sicut misit me Pater, & ego mit-
to vos: accipite Spiritum sanctum: Si cui remiseritis peccata, remit-
tentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur: tamen vt vnitatem manife-
staret, vnam cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab
vno incipientem sua autoritate disposuit. Hoc erant vtiq; & cæte-
ri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris &
potestatis, sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro
datur, vt vna Christi Ecclesia & cathedra vna monstretur: & pasto-
res sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus
vnanimi consensione pascatur. Quam vnā Ecclesiam etiam in Can-
tico Cantorum Spiritus sanctus ex persona Domini designat, &
dicit: Vna est columba mea, &c. vt supra B. 1.

IDEM libro primo, epistola tertia ad Cornelium: Neque enim
aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde
quod sacerdoti Dei nō obtemperatur: nec vnus in Ecclesia ad tem-
pus sacerdos & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. cui si secun-
dum magisteria diuina obtēperaret fraternitas vniuersa, nemo post Diuinū
iudicium, post populi suffragium, post cōepiscoporum cōsensum,
iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo discidio vnita-
tis Christi Ecclesiam scinderet, nemo sibi placens ac tumens seorsum
foris hæresim nouam conderet. Ibidē: Christi aduersarius & Ec-
clesie eius inimicus ad hoc Ecclesie præpositum sua infestatione p-
sequitur, vt gubernatore sublato, atrocitū atq; violentiū circa Ec-
clesie naufragia grassetur. Et paulo post: Petrus tamen super quem
N 2 ædificata

Facilis ratio
dijudicandi
ubi sit vera
fides & vera
Ecclesia.
Matt. 16.

Ioan. 21.

Ioann. 20.
Petrus caput
& princeps
Apostolorū,
licet omnes
in Apostola-
tu pares fue-
rint.

Cant. 6.

Hæreses ortæ
ex summi Pō-
tificis & Chri-
sti vicarij cō-
temptu.

Cur Hæreti-
ci Ecclesie
præpositum
potissimum
oppugnant.

ædificata Ec-
 clesia. *Ioan. 6.* *Ecclesia nūq̄
 à Christo re-
 cedit.* ædificata ab eodem Domino fuerat Ecclesia, vnus pro omnibus lo-
 quens, & Ecclesiæ voce respondens, ait: Domine, ad quem ibimus?
 Verbum vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quo-
 niam tu es filius Dei viui: significans scilicet & ostendens eos qui à
 Christo recefferint, culpa sua perire: Ecclesiam tamen quæ in Chri-
 stum credat, & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquam
 omninò ab eo discedere, & eos esse Ecclesiam, qui in domo DEI
 permanent. Et multis interiectis: Post ista adhuc insupèr pseudo-
 episcopo sibi ab hæreticis cõstituto, nauigare audent, & ad Petri ca-
 thedram atq; ad Ecclesiam principalem, vnde vnitas sacerdotalis
 exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos
 esse Romanos, (quorum fides, Apostolo prædicante, laudata est) ad
 quos perfidia habere non possit accessum.
 Rom. I. 7. IDEM libro quarto epistola nona ad Florentium siue Pup-
 pianum: Nec hæc iacto, sed dolens profero, cum te iudicem Dei cõ-
 stituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præ-
 positos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedūt: Qui audit vos,
 me audit: & qui me audit, audit eū qui me misit. Et qui reijcit vos,
 me reijcit, & eum qui me misit. Inde enim schismata & hæreses ob-
 ortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, & Ecclesiæ præ-
 est, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo di-
 gnatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur. Et paulò
 post: Dominus quoquè in Euangelio, cum eum loquentem discipuli
 derelinquerent, conuersus ad duodecim, dixit: Nūquid & vos vul-
 tis ire? Respondit ei Petrus, dicens: Domine, ad quem imus? verbum
 vitæ æternæ habes: & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es
 filius Dei viui. Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat
 Ecclesia, Ecclesiæ nomine, docens & ostendens, quia etsi contumax
 ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamè
 à Christo non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata,
 & pastori suo grex adhærens. Vnde scire debes Episcopum in Eccle-
 sia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sint, in
 Ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacer-
 dotibus Dei non habentes obrepunt, & latèter apud quosdam cõ-
 municare se credunt: quandò Ecclesia quæ Catholica vna est, scilicet
 vna non sit, neque diuisa, sed sit vtique connexa, & cohærentium sibi
 inuicem sacerdotum glutino copulata.
 Rom. Eccle- 8. IRENAEVS libro tertio aduersus hæreses, capite tertio: Ad hæc
 Ecclesiã (Romanã), ppter potentiorẽ principalitatem, neceßè est
 omnem

omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, sicut principa-
 tus. in qua semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea quæ est ab
 Apostolis traditio.
 9. HIERONYMVS ad Damasum epistola gnquagesima septi-
 ma: Ego nullum primum, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, Hieronymus
 Romano Fõ-
 tifici adhæret
 Matth. 16.
 Exod. 12.
 Gen 7.
 Extra Eccle-
 siam Rom. nõ
 est salus.
 id est, cathedræ Petri, communionẽ consocior: super illam petram
 ædificatam Ecclesiam scio. Quicumq; extra hanc domũ agnũ com-
 derit, prophanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnate
 diluuiõ. Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi
 non est, Antichristi est.
 10. ITEM ad eundem Damasum epistola quinquagesima octaua:
 Ego interim clamito, si quis cathedræ Petri iungitur, meus est.
 11. LEO MAGNVS epistola octogesimanona ad Episcopos per
 Viennensem prouinciam constitutos: Diuinæ cultum religionis quẽ
 in omnes gentes omnesq; nationes, Dei voluit gratia coruscare, ita
 Dominus noster Iesus Christus humani generis Saluator instituit,
 vt veritas quæ antea legis & Prophetarum præconio continebatur,
 per Apostolicam tubam in salutem vniuersitatis exiret, sicut scri-
 ptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis ter Psal. 18.
 ra verba eorum. Sed huius muneris sacramentum ita Dominus ad
 omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo
 Petro, Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret, vt
 ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffun-
 deret, vt exortem se mysterij intelligeret esse diuini, qui ausus fuis-
 set à Petri soliditate recedere. Hunc enim in consortium indiuidue
 vnitatis assumptum, id quod ipse erat, voluit nominari, dicendo:
 Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: vt
 æterni ædificatio templi, mirabili munere gratiæ Dei in Petri soli-
 ditate confisteret, hac Ecclesiam suam firmitate corroborans, vt il-
 lam nec humana temeritas posset appetere, nec portæ contra illam
 inferi præualerent. Cui Petro cum præ cæteris soluendi & ligandi
 tradita sit potestas, pascendarum tamen ouium cura specialitèr mã-
 data est. Cui quisquis principatum æstimat denegadum, illius qui-
 dem nullo modo potest minuere dignitatem, sed inflatus spiritu su-
 perbiæ suæ, semetipsum in inferna demergit. Petrus à Chri-
 sto caput Ec-
 clesiæ consti-
 tutus est.
 Matth. 16.
 Petri præ cæ-
 teris Aposto-
 lis priuilegiũ
 Matth. 16.
 Ioan. 21.
 Principatui
 D. Petri detra-
 hentes quò se
 demergant.
 Ecclesia do-
 mus est, tem-
 plũ & ciuitas
 S. Trinitatis.
 1. C. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiũ capite quin-
 quagesimo sexto: Rectus confessionis ordo poscebat, vt Trinitati
 subiungeretur Ecclesia, tanquam habitatori domus sua, & Deo tẽ-
 plum suum, & conditori ciuitas sua.

2. IDEM in psalmum octogefimum quintum super ea verba, **Cu**stodi animam meam, quoniam sanctus sum: Audeat & corpus Christi, audeat & vnus ille homo clamās à finibus terrę, cum capite suo & sub capite suo dicere, sanctus sum. Accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam baptisimi & remissionis peccatorum. Dicat & vnusquisque fidelium, sanctus sum. Non est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. Dic Deo tuo, sanctus sum, quia sanctificasti me. Si enim Christiani omnes & fideles & baptizati in illo, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit, Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: si membra sunt facti corporis eius, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt iniuriam, cuius membra sancta sunt.

Röm. 6.

Exodi 16.

Ecclesia in terris seculi habet consilium & Spiritum sponsi & Dei sui, cui dilectus inter vbera commoratur, ipsam cordis sui sedem principaliter possidens & conseruans. Nimirum ipsa est que vulnerauit cor eius, & in ipsam abyssum secretorum Dei, oculum contemplationis immerfit, vt & illi in suo, & sibi in eius corde, perennem faciat mansionem.

Sacrificiū Ecclesie Catholice tantum Deo acceptū.

Exodi 12.

Opus bonum fructuosè tantum in Ecclesia peragitur.

Genes. 7.

Exod. 33.

Veritas ex fo-

4. GREGORIVS libro trigesimo quinto Moralium, capite sexto: Sola Ecclesia Catholica est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola que pro errantibus fiducialiter intercedat. Vnde etiam de agni hostia Dominus precepit, dicēs: In vna domo comedetur, nec efferetis de carnibus eius forās. In vna namque domo agnus comeditur: quia in vna Catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina lex efferri forās prohibet: quia dari sanctū canibus vetat. Sola est, in qua opus bonum fructuosè peragitur, vnde & mercedem denarij nō nisi qui intrā vineam laborauerant, acceperunt. Sola est, que intrā se politos valida charitatis compage custodit. Vnde & aqua diluuij arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra arcam inuenit, extinxit. Sola est, in qua superna mysteria veraciter contemblemur. Vnde & ad Moysen Dominus dicit: Est locus apud me, & stabis supra petram. Et paulò post: Tollam manum meam, & videbis posteriora mea. Quia enim ex sola catholica Ecclesia veritas conspicitur,

tur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur.

5. IRENAEVS libro tertio aduersus hereses, capite quadragesimo: In Ecclesia posuit Deus Apostolos, prophetas, Doctores, & vniuersam reliquam operationem spiritus: cuius non sunt participes omnes, qui non concurrunt ad Ecclesiam. Vbi Ecclesia, ibi & spiritus: & vbi spiritus Dei, illic Ecclesia & omnis gratia: Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant eum, neque à matris illis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore Christi procedentem nitidissimum fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridam bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesie, ne traducantur, reijcientes verò Spiritum, vt non erudiantur. Alienati verò à veritate, dignè in omni volutantur errore &c.

1. D. AVGVSTINVS epistola centesima septuagesima ad Seuerinum consanguineum suum: Perspicis quàm sit dolendū, vt qui secundum carnem fratres sumus, in Christi corpore non vna societate viuamus: presertim quia facile tibi est, attendere & videre ciuitatem supra montem constitutam, de qua Dominus ait in Euangelio, quod abscondi non possit. Ipsa est enim Ecclesia Catholica: Vnde καθολικὴ Græcè appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet, idè secundum verbum Domini nostri Iesu Christi, abscondi non potest.

2. IDEM in epistola centesima sexagesima sexta ad Donatistas: In scripturis didicimus Christum, in scripturis didicimus Ecclesiam. Has scripturas comuniter habemus: quare non in eis & Christum & Ecclesiam comuniter retinemus? Nos vbi agnouimus eum, de quo dicit Apostolus: Abraham dicitur sunt promissiones & semini eius: non dicit, & feminibus tanquam in multis, sed tanquam in vno, & semini tuo quod est Christus: ibi agnouimus Ecclesiam, de qua dicit Deus ad Abraham, In femine tuo benedicentur omnes gentes. Vbi agnouimus Christum in Psalmo de se prophetantem: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: ibi agnouimus Ecclesiam in eo quod sequitur, Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Vbi agnouimus CHRISTVM in eo quod scriptum est, Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit vt gigas ad currendum viam: ibi agnouimus & Ecclesiam in eo, quod paulò superius dicitur: In omnem terram exiuit

la Cathol. Ecclesia conspicitur.

In Ecclesia Spiritus sanctus & veritas.

Hier. 2.

Ecclesia facile videri potest. Matth. 5. Catholica cur dicatur. Nulli licet ignorare Ecclesiam.

In scripturis vt Christus, ita & Ecclesia demonstratur. Galat. 3.

Genes. 22.

Psal. 2.

Psal. 18.

Ecclesia in sole posita.

exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. In sole posuit tabernaculum suum: Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ. Adfert deinde plura ex scripturis testimonia, veluti ex psalmo vigesimo primo, Conuertentur ad Dominum vniuersi fines terræ &c. Ex psalmo centesimo sexto, Exaltare super cælos Deus, & super omnem terram gloria tua. Ex psalmo septuagesimo primo, Et dominabitur à mari usque ad mare, &c. Item ex Danielis secundo capite, Lapidem creuissè, & factum montem magnum, & repleuissè omnem terram. Ex Abacuc tertio, Et laudis eius plena est terra. Ex Esaiæ quinquagesimo quarto capite, Lætare sterilis quæ non parit &c. Ex psalmo quadragesimo nono, Et vocauit terram à solis ortu usque ad occasum. Et ex Sophoniæ secundo capite, Adorabunt eum viri de loco suo, oēs insulæ gentium.

Augustinum quæ in Ecclesia Catholica teneant. Ioan. 21.

3. IDEM Augustinus contra epistolâ Manichæi, quam vocât fundamenti, capite quarto: Vt omittam syncerissimam sapientiâ, multa sunt alia quæ in Catholice Ecclesiæ gremio me iustissimè teneât. Tenet consensus populorum atque gentium, tenet authoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, usque ad præsentem Episcopatum successio sacerdotum. Tenet postremò ipsum Catholicæ nomen, quod non sine causâ inter tam multas hereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, vt cum omnes hæretici se Catholicos dici velint: quærenti tamè peregrino alicui, vbi ad Catholicam conueniatur, nullus hæreticorum vel basilicam suam, vel domum audeat ostendere.

Catholica nominatur ab vniuerso orbe.

4. IDEM libro de vera religione, capite septimo: Tenenda est nobis Christiana religio, & eius Ecclesiæ cõmunicatio quæ Catholica est, & Catholica nominatur, nõ solum à suis, verum etiam ab omnibus inimicis. Velint enim nolint, ve ipsi quoque heretici, & schismatum alumni, quandò non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, Catholicam nihil aliud quàm Catholicam vocant. Non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab vniuerso orbe nuncupatur.

Verus Catholicus quis sit.

5. VINCENTIVS Lirinensis in libello aduersus profanas oim hæreseon nouationes: Ille est verus & germanus Catholicus, qui veritatem Dei, qui Ecclesiâ, qui Christi corpus diligit, qui diuinæ religioni, quæ Catholice fidei nihil pponit, non hominis cuiuspiam auctoritatè, nõ amorè, nõ ingeniû, nõ eloquentiâ, nõ philosophiâ: sed hæc cuncta

cuncta despiciens, & in fide fixus & stabilis permanens, quicquid vniuersaliter antiquitus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum credendumque decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes, vel contra omnes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Et sub libri principii: In ipsa Catholica Ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus, quod vbiq; quod semper, quod ab omnibus creditum: hoc est etenim verè propriè catholicum, quod ipsa vis nominis ratioque declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, consensionem. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo: Si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur, Ecclesia: Antiquitatè verò ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctos maiores ac patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate, omnium vel certè penè omnium sacerdotum pariter & magistrorum definitiones, sententiasque sectemur. Quid igitur faciet Christianus Catholicus, si se aliqua Ecclesiæ particula ab vniuersalis fidei communiõe præciderit? Quid itaque, nisi vt pestifero corruptoque mēbro sanitatem vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua contagio non iam portunculam tantum, sed totam pariter ecclesiam commaculare conetur? Tunc item prouidebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate, duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnus, aut etiã prouinciæ alicuius error depræhendatur? Tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel inscitæ, si qua sunt vniuersaliter antiquitatis vniuersalis Concilij decreta pponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur? Tunc operam dabit, vt collatas inter se Maiorum consulat interrogetque sententias, eorum duntaxat, qui diuersis licet temporibus & locis, in vnus tamen Ecclesiæ Catholice communiõne & fide permanentes, magistri probabiles extiterunt: & quicquid non vnus aut duo tantum, sed omnes pariter vno eodemque consensu, apertè, frequenter, perseveranter, tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoque intelligat absque vlla dubitatione credendum.

Catholicum quid propriè dicatur.

Vniuersitas.

Antiquitas.

Consensus.

* aliàs Ecclesiæ

6. HIERONYMVS in dialogo aduersus Luciferianos: Breuementi tibi apertamque animi mei sententiam proferam: in illa esse Ecclesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, usque ad diem hanc durat.

In qua Ecclesia permanendum.

○

rat.

Antichristi
synagoga.

1. Tim. 4.

Catholicum
ex personarū
locorum &
temporum
vniuersitate
dicitur.

1. Cor. 12.

Communio
fidelium mem-
bris humani
corporis re-
spondet.

Schisma quā
graue pecca-
tum
Exod. 32.
Ierem. 36.

rat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur CHRISTI, non à Domino IESV CHRISTO, sed à quoquam alio nuncupari, vt puta Marcionitas, Valentinianos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam CHRISTI, sed Antichristi esse synagogā. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænunciauit.

7. BEDA in sextum caput cāticorum: Sicut vnus Dominus, vna fides, vnum baptismum, vnus Deus & pater omnium, ita est vna Catholica electorum omnium multitudo, per omnia & mundi loca, & tempora seculi, eidem vni Deo & patri subiecta.

1. E. AVGVSTINVS tractatu trigesimo secundo in Euāgelium Ioannis: Ecclesia est corpus CHRISTI, in hoc corpore membrum es: cum ergo membrum sis eius corporis quod loquitur omnibus linguis, crede te loqui omnibus linguis. Vnitas enim membrorum charitate concordat, & ipsa vnitas loquitur, quomodo tunc vnus homo loquebatur. Datus est spiritus ad manifestationem: quia alij datur per spiritum sermo sapientie &c. sed tu forsitan eorum omnium que dixi, nihil habes. Si amas, non nihil habes: si enim amas vnitatem, etiam tibi habet quisquis in illa habet aliquid. Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo: tollam inuidiam, & meum est quod habes: liuor separat, charitas iungit. Oculus solus videt in corpore, sed nunquid soli sibi oculus videt? Et manui videt, & pedi videt, & cæteris membris videt: non enim si aliquis ictus in pedem veniat, auertit se oculus inde, vt non præcaueat: &c.

2. EVSEBIVS Cæsarensis Ecclesiasticæ historiæ libro septimo, capite decimonono, vbi agit de Nepote Episcopo & eius schismate, refert ex Dionysio Alexandrino, quemadmodum ille Presbyteros hæresi Chiliastarum infectos instituerit: eosque valde paratos & p̄nptos fuisse ad assentiendum veritati perceptæ, & schismati atque errori abrenunciandum.

3. AVGVSTINVS libro secundo de baptismo contra Donatistas, capite sexto: Vos itaque Donatistæ, quid ad hæc dicitis? Si nostra sententia de baptismo vera est, omnes qui aliter sapiebant Cypriani temporibus, non sunt ab ecclesiæ vnitatem separati, donec illud quod aliter saperent, Deus illis reuelaret. Vos ergo quare separatione sacrilega pacis vinculum dirupistis? Deinde, quantum crimen sit schisma facere, his verbis explicauit: Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus p̄cnarum exemplis cauenda monstrauit, & idolum fabricatum atque adoratum est, & propheticus liber ira re-

gis

gis contemptoris incensus, & schisma tentatum & idololatria gladio punita est, exustio libri, bellica cæde & peregrina captiuitate, schisma hiatu terræ sepultis authoribus viuus, & cæteris cælesti igne Num. 16. consumptis: quis iam dubitauerit hoc esse sceleratius commissum, quod est grauius vindicatum?

4. IDEM Augustinus epistola decimanona ad Hieronymum scribens, ostendit se salua charitate ab eo dissentire circa reprehensionem, qua aduersus S. Petrum vsus est B. Paulus.

5. IDEM in libro de vera religione, capite sexto de bonis Christianis loquens, ita ait: Sæpe sunt diuina prouidentia per nonnullas inimicum turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana etiam bonos viros. Quam contumeliam vel iniuriam suam cum patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint, neque villas nouitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint, docebunt homines, quam vero affectu, & quanta synceritate charitatis DEO seruiendum sit: talium ergo virorum propositum est, aut sedatis remeare turbibus: aut si id non finantur, vel eadem tempestate perferente, vel nè suo reditu talis aut sauior oriatur, tenet voluntatem consulendi etiam eis ipsis, quorum motibus perturbationibusque cesserunt, sine vlla conuenticulorum segregatione vsque ad mortem defendentes & testimonio iuuantes eam fidem, quam in Ecclesia Catholica predicari sciunt. Hoc coronat in occulto pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt: immo plura sunt, quam credi potest. Ita omnibus generibus hominum & exemplorum ad animarum curationem & ad institutionem spiritualis populi vitur diuina prouidentia.

6. IDEM Augustinus sermone centesimo octogesimo primo de tempore, capite decimo tertio: Sanctorum communionem: id est, cum illis sanctis, qui in hac quam suscepimus fide defuncti sunt, societate & spei comunione teneamur. Si igitur cum sanctis in æterna vita communionem habere volumus, de imitatione eorum cogitemus. Debent enim in nobis aliquid recognoscere de suis virtutibus, vt pro nobis dignentur Domino supplicare.

7. ITEM in Enchiridio, capite quinquagesimo sexto: Ecclesia tota hic accipienda est, non solum ex parte qua peregrinatur in terris, à solis ortu vsque ad occasum laudans nomen Domini, & post vetustatis captiuitatem cantans canticum nouum: verum etiam ex illa qua in cælis semper ex quo condita est, coheret Deo, nec vllum sui casus malum experta est. Hæc in sanctis angelis beata persistit, & sine

O 2

parti

Pacem Eccle-
siæ quanti fa-
ciant boni
Christiani.

Ad sanctorum
communione
etiam defun-
cti pertinent.

Sancti pro nobis
in celo sup-
plicant.

Ecclesia triū-
phans militā-
ti opitulatur.

Piorū animā
defunctorum
ad Ecclesiam
pertinent, &
communio-
nem eius.

Purgatorius
ignis.

Matt. 12.

1. Cor. 12.

Extra ecclesi-
am nemo iu-
stus, aut iusti-
tiæ spiritum
tenere potest.

Spiritus sanctus
nō uiuificat
nisi membra
Ecclesiæ.

Rom. 7.

Vnitatis ho-
stis charitatē
non habet.
Iudas Iepist.

Sap. 1.

Ira Dei ma-
net super oēs

parti peregrinanti sicut oportet opitulatur: quia vtraque vna erit confortio æternitatis, & nunc vna est vinculo charitatis, quæ tota instituta est ad colendum vnum Deum.

7. **ITEM** libro vigesimo de ciuitate Dei, capite nono: Neque piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ etiā nunc est regnum CHRISTI. Alioquin nec ad altare Dei fieret eorum memoria in communione corporis CHRISTI: nec aliquid proderet ad eius in periculis baptismum currere, nè sine illo finiatur hæc vita: nec ad reconciliatiōem, si fortè per pœnitentiam malāmve conscientiam quisque ab eodem corpore separatus est. Cur enim fiunt ista, nisi quia fideles etiā defuncti, membra eius sunt?

8. **GREGORIVS** libro quarto Dialogorū, capite trigesimo nono: De quibusdam leuibus culpis esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quod veritas dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiam dixerit &c. vt infra de Sacramento Pœnitentiæ, quæstione nona, littera C.

1. **F. AVGVSTINVS** epistola quinquagesima ad Bonificiū Comitem: Multi vnum corpus sumus in CHRISTO. Ac per hoc nemo poterit esse iustus, quā diū fuerit ab vnitae huius corporis separatus. Quemadmodū enim membrum, si præcidatur ab hominis viui corpore, non potest tenere spiritum vitæ: sic homo qui præciditur de CHRISTI iusti corpore, nullo modo potest spiritum tenere iustitiæ, etiā si figuram membri teneat quā sumpsit in corpore. Et sub finem eiusdem epistolæ: Ecclesia Catholica sola corpus est CHRISTI, cuius ille caput est, Saluator corporis sui. Extra hoc corpus neminē viuificat Spiritus sanctus: quia sicut ipse dixit Apostolus, Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Non est autem particeps diuinæ charitatis, qui hostis est vnitatis. Non habent itaque spiritum sanctum, qui sunt extra Ecclesiam. De illis quippe scriptum est: Qui seipfos segregant, animales, spiritum non habentes. Sed nec ille eum percipit, qui fictus est in ecclesia: quoniam & indè scriptum est: Sanctus enim spiritus disciplina effugiet fictum. Qui ergo vult habere spiritum sanctum, caueat foris ab Ecclesia remanere, caueat in eam simulatè intrare: Aut si iam talis intrauit, caueat in eadem simulatione persistere, vt veraciter coalescat arbori vitæ.

2. **AVGVSTINVS** epistola centesima quinquagesima secunda ad Donatistas: Quisquis ergo ab hac Catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se viuere existimet, hoc solo scelerè

scelere, quod à CHRISTI vnitae disunctus est, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.

3. **IDEM** libro de vnitae Ecclesiæ, capite quarto: Quicumque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia, quia de CHRISTI corpore quod est Ecclesia, ab ipsius CHRISTI testificatione dissentiunt. Et paulò pòst: Quicumque credunt quidem, quod CHRISTVS IESVS, ita vt dictum est, in carne venerit, & in eadem carne, in qua natus & passus est, resurrexerit, & ipse sit filius Dei, Deus apud Deū, &c. sed tamen ab eius corpore, quod est Ecclesia, ita dissentiunt, vt eorum communio non sit cum toto quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in Catholica Ecclesia.

4. **ET** capite decimosexto eiusdem libri: Ad ipsam salutem ac vitam æternam nemo peruenit, nisi qui habet caput CHRISTVM. Habere autem caput CHRISTVM nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia.

5. **AVGVSTINVS**, vel secundum alios Fulgentius, libro de fide ad Petrum Diaconum, capite trigessimoseptimo: Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiam Catholicam baptizatum, participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finem vitæ huius, Catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omnem fidem, & nouerim omnia Sacramenta, charitatem autem non habeam, nihil sum. Nam & in diebus diluuij neminem legimus extra arcam

6. **DEINDE**, capite trigesimo octauo eiusdem libri: Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes Paganos, sed etiā omnes Iudæos, Hæreticos, atque Schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiūt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo & angelis eius.

7. **ET** capite trigesimo nono eiusdem libri: Firmissime tene, & nullatenus dubites, quemlibet Hæreticum siue Schismaticum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro CHRISTI nomine etiā sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet vnitatem, neque baptismum, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro nomine CHRISTI suscepta proficere poterit

ab Ecclesia
auulsos.

Non sufficit
de Christo re-
ctè sentire,
nisi etiā ec-
clesiæ vnitati
communica-
mus.

Extra ecclesiā
nulla salus.

Extra ecclesi-
am nemo po-
test fieri par-
ticeps vitæ
æternæ.

1. Cor. 13.

Gen. 7.

Extra ecclesi-
am manentes,
damnabuntur.

Martyriū ex-
tra ecclesiam
non saluat.

terit ad salutem, quam diu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseverat, quæ ducit ad mortem.

8. IRENAEVS libro quarto aduersus hæreses, capite quadagesimo tertio: Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris obaudire oportet, his qui successione habent ab Apostolis, sicut ostēdimus, qui cum Episcopatus successione charissima veritatis certum, secundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui absistunt à principali successione, & quocunque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, & sibi placētes, aut rursus vt hypocritas, quæstus gratia & vanæ gloriae hoc operantes. Omnes autem hi decidunt à veritate: Et hæretici quidem alienum ignem afferētes ad altare Dei, id est, alienas doctrinas, à cælesti igne comburentur, quæadmodum Nadab & Abiu. Qui verò exurgunt cōtra veritatem, & alteros adhortantur aduersus Ecclesiam Dei, remanent apud inferos, voragine terræ absorpti, quemadmodum qui circa Chore, Dathan, & Abyron. Qui autem scindunt & separant vnitatem Ecclesiæ, eandem quæ Ierohoam pœnam percipiunt à Deo.

9. GREGORIVS libro decimo quarto Moralium, capite secundo: Sancta vniuersalis ecclesia prædicat, saluari veraciter nisi intra se non posse, afferens quòd omnes qui extra ipsam sunt, minime saluabuntur.

10. CHRYSOSTOMVS homilia vndecima in Epistolam ad Ephesios: Nihil ita Deū iritat, sicut Ecclesiæ diuisio. Et si innumera bona operati fuerimus, non minores tamen pœnas dabimus, quàm qui corpus ipsius prosciderunt, si plenitudinem & integritatem Ecclesiasticam discerperimus. Illud enim lucro quidem factum est totius orbis, tametsi nō eo animo si reprobos illos respexeris. Istud verò nihil vsquam commodi habet, sed plurimum nocenti. Ista mihi non ad Ecclesiæ primores duntaxat dicuntur, sed & ad subditos. Vir quidam sanctus quippiam dixit, quod audaciam sapere videtur, atramen dixit. Quid autem est istud? Peccatum videlicet istud ne martyrij quidem sanguine deleri. Dic enim, quæso, quam ob causam martyrium subis? An non propter Christi gloriam? Quo itaq; pacto, qui animam pro Christo exponis, Ecclesiam oppugnans, pro qua animam suam tradidit Christus? Audi Paulum ipsum: Non sum, inquit, dignus, vt vocer Apostolus, quoniã Ecclesiam Dei persecutus sum, ac vastauit illã. Et interiectis quibusdã: Dico & obtestor, Ecclesiã scindere non minus esse peccatum, q̃ in hæresim incidere.

Hæreticorū & Schismaticorum pœna & interitus. Leuit. 10.

Num. 16. 3. Reg. 4.

Extra ecclesiã nemo saluatur.

Schismaticis peccatum.

Cyprianum intelligit.

Martyrij sanguine nō deletur peccatū Schismaticis.

1. Cor. 15.

11. CONCILIVM LATERANENSE magnum sub Innocentio tertio, canone primo: Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omninò saluatur.

12. CYPRIANVS libro primo, epistola vndecima ad Pompoum: Interfici Deus iussit Sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obediētes: & tūc quidem gladio occidebantur, quandò adhuc & circuncisio carnalis manebat: nunc autem quia circuncisio spiritalis esse ad fideles seruos Dei cœpit, spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de ecclesia eijciuntur. Neque enim viuere foris possunt, cum domus Dei vna sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia possit.

13. AVGVSTINVS libro primo contra aduersarium legis & Prophetarum, capite decimo septimo: Clauis regni cælorum sic dedit CHRISTVS Ecclesiæ, vt non solūm diceret, Quæ solueritis super terram, erunt soluta & in cælis: vbi apertissimè bonum, non malum, pro malo reddit Ecclesia: verūm & adiungeret, Quæ ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælo: quia bona est & vindicandi iustitia. Illud enim quod ait, Si nec Ecclesiam audierit, sit tibi tantum ethnicus & publicanus: grauius est, quàm si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subigeretur. Nam ibi quoquē subiunxit, Amen dico vobis, quæ ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: vt intelligeretur, quanto grauius sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Hic dicat iste, si placet, Siccine mandata Saluatoris accipimus iubentis, Nemini reddideritis malum pro malo: sed si quis vos percusserit in vnã maxillam, præbete & alteram, & dimittite iniurias fratribus vestris? Ecce ab hominibus nō reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs ecclesiæ clauibus, quàm quibuslibet grauiùs & durissimis, ferreis vel adamantinis nexibus.

14. IDEM sermone centesimo octogesimo primo de tempore, capite duodecimo: Quisquis ille est, & qualiscunque est, Christianus non est, qui in CHRISTI ecclesia non est. Sola quippe est per quam sacrificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Vndè etiã de agni hostia Dominus præcepit, dicens: In vna domo comedetis, nec efferetis de carnibus eius foras. In vna nanque domo agnus comeditur, quia in vna Catholica ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus diuina iussio efferri foras prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est in qua opus bonum fructuosè peragitur: vndè mercedem

Nemo saluatur extra ecclesiam.

Deut. 17.

Excommunicatio est gladius spiritalis.

Foris viuere nequeant.

Matt. 16. & 18.

Matt. 18.

Excommunicatio quantum timenda.

Matth. 5.

Nota pro excommunicatione.

Extra ecclesiam Christianus non est, & nihil Deo acceptum est.

Exod. 16.

Matth. 20.

denarij non nisi qui intra vineam laborauerant acceperunt. Sola est quæ intra se positos valida charitatis compage custodit, &c. vt Gregorius supra, litera C.

15. **ITĒM** in Psalmum octogesimo octauum, cōcione secūda: Amemus Dominū Deum nostrum, amemus ecclesiam eius: illum sicut patrem, istam sicut matrem: illum sicut Dominum, hanc sicut ancillam eius, quia filij ancillæ ipsius sumus. Sed matrimonium magna charitate compaginatur. Nemo offendit vnum, & promeretur alterum. Nemo dicat, ad idola quidē vado, arreptitios quidem & sortilegos consulo, sed tamē Dei Ecclesiā non relinquo, Catholicus sum: tenēs matrem, offendis patrem: alius item dicit, Absit à me, nō consulo sortilegum, non quæro arreptitium, non quæro diuinationes sacrilegas, nec eo ad adoranda demonia, non seruiō lapidibus, sed tamē in parte Donati sum. Quid tibi prodest nō offensus pater, qui offensam vindicat matrem? Quid prodest, si Dominum confiteris, Deum honoras, ipsum prædicas, filium eius agnoscis, sedentem ad dexteram patris confiteris, & blasphemias ecclesiam eius? Non te corrigunt exempla humani coniugij? Si haberes aliquem patronū, cui quotidie obsequeris, cuius limina seruiendo cōtereres, quem quotidie non dico salutes, sed & adorares, cui impenderes fidelia obsequia, si vnum crimen de eius coniuge diceres, nūquid domum eius intrares? Attendite ergō charissimi, tenete omnes vnanimiter Deum Patrem & matrem Ecclesiam.

16. **AVGVSTINVS** epistola ducentesima quarta ad Donatum presbyterum Donatistam: Foris autem ab ecclesia cōstitutus, & separatus à compage vnitatis & vinculo charitatis, eterno supplicio punireris, etiam si pro CHRISTI nomine viuis incenderis.

17. **CYPRIANVS** lib. 1. epist. 1. Inimicus & hostis ecclesie, quos alienauit ab ecclesia & foras duxit, vt captiuos & vinctos contēnit & p̄terit: eos p̄git laceſſere, in qbus Christum cernit habitare. Quāq̄ et si aliq̄ ex talibus fuerit apprehēsus, nō est qd sibi quasi in cōfessione nominis blandiatur, cū cōstet si occisi eiusmodi extra ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed p̄nam potiūs esse perfidie.

18. **IDĒM** libro quarto, epistola secunda ad Antonianum in fine: Apostatæ verō & desertores, vel aduersarij & hostes, & CHRISTI ecclesiam dissipantes, nec si occisi pro nomine foris fuerint, admitti secundū Apostolum possunt ad ecclesie pacem, quādō nec spiritus, nec ecclesie tenuerunt vnitatem.

19. **CYPRIANVS** in tractatu de Simplicitate Prælatorū, siue de ec-

Ecclesia amanda est tanquam mater.

Non prodest Deum colere & agnoscere, si Ecclesiā eius blasphemias.

Simile.

Martyrium extra ecclesiam inutile.

Pœna perfidie.

Admitti nequeunt ad ecclesie pacem. Ephe. 4.

de vnitate Ecclesie: Quisquis ab Ecclesia segregatus adulteræ iungitur, à promissis Ecclesie separatur. Nec perueniet ad Christi præmia, qui relinquit Ecclesiam Christi. Alienus est, profanus est, hostis est: Habere iam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit euadere quisquam, qui extra arcam non fuit: & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadit. Stare tu & viuere putas posse de Ecclesia recedentem, sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? cū dictum sit ad Raab, in qua præformabatur Ecclesia, Patrem tuum & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam: & erit, omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus sibi erit. Item sacramentū Paschæ nihil aliud in Exodi lege contineat, quàm vt agnus qui in figura Christi occiditur, in domo vna edatur. Caro Christi & sanctū Domini eijs foras non potest, nec alia vlla credentibus præter vnā Ecclesiā domus est. An secum esse Christum, cū collecti fuerint opinantur, qui extra Christi Ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluuntur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ nec passiōe purgatur. Esse martyr non potest, qui in Ecclesia non est: ad regnū peruenire nō poterit, qui eam quæ regnatura est, derelinquit. Cum Deo manere non possunt, quia esse in Ecclesia Dei vnanimis noluerunt. Ardeant licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidie: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest. An esse sibi cum Christo videtur, qui aduersus sacerdotes Christi facit? qui se à cleri eius & plebis societate secernit? Arma ille contra Ecclesiam portat, contra Dei dispositionē repugnat. Si extra Ecclesiam fuerit occisus, ad Ecclesie non potest præmia peruenire. Deus vnus est, & Christus vnus, & vna Ecclesia eius, & fides vna, & plebs in solidam corporis vnitatem concordie glutino copulata. Scindi vnitas non potest, nec corpus vnum discidio compaginis separari, diuulsis laceratione visceribus in frustra discerpi. Quidquid à matrice discesserit, seorsum viuere & spirare non poterit, substantiam salutis amittit.

20. **AVGVSTINVS** libro quarto de Symbolo ad Catechumenos, capite decimo: Huius conclusio sacramenti per sanctam Ecclesiam terminatur, quoniam si quis absq̄ ea inuētus fuerit, alienus erit à numero filiorum. Nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Nihilq̄ ei valebit quod credidit vel fecit

Deum patrem non habebit, qui Ecclesiā non habet matrem.

Extra Ecclesiam non est salus. Iosue 2.

Exod. 12.

Ne martyrio quidem schismatis macula deletur.

Pœna perfidie.

A matrice separatam viuere neq̄.

Extra Ecclesiam constituti.

Mater Ecclesia.

P

tanta

tanta bona sine fine summi boni. Ecclesia mater est spiritalis, Ecclesia sponsa Christi est, gratia eius dealbata, precioso sanguine dotata. Totum possidet quod à viro suo accepit in dote. Quæcunq; congregatio cuiuslibet hæresis in angulis sedet, concubina est, non marubina, & fortrona. Cùm respexerit ille sponsus, ei jceris tu vt ancilla cum filijs tuis, quoniam non erunt hæredes filij ancillæ cum filijs liberæ.

Heretici
sunt filij cõ-
tribinæ, & fo-
ras ei jciendi.
Gen. 21.

XIX

- Quid proponit articulus decimus?

A. Remissionem peccatorum, qua sine iustus & saluus esse nullus potest. Hûc autem verè diuitem thesaurum Christus^a nobis acerba morte, suoq; precioso sanguine comparauit, totus vt mundus peccatis eorumq; pœnis perpetuis liberaretur.

B. Cuius quidem thesauri per Christi gratiam participes duntaxat fiunt ij, ^b qui se Fide & Baptismo ad Christi adiungunt Ecclesiam, & in eius vnitate obedientiaq; persistunt. Deindè q de commissis post Baptismum peccatis ^c pœnitentiam ferid agût, & ijs aduersus peccata pharmacis quæ Christus instituit, hoc est, Sacramētis, conuenienter vtuntur.

C. Atque huic spectat potestas, vt vocât, ^d Clauium, quam Christus ad remittēda peccata ministris Ecclesiæ, & in primis Apostolo ^e Petro eiusque successoribus legitimis, vtpotè summis Ecclesiæ rectoribus, commendauit.

^a Esai. 33. d
Matth. 1. d & 9. a
Apoc. 1. b
Luc. 24. g
Acto. 10. g
Heb. 9. d
1. Ioan. 1. c
Ephe. 1. b
Col. 1. b Heb. 1. a

^b Act. 2. f 8. b g
Mar. 16. d Ioā. 1. a
Augu. in Ench.
cap. 65. & de ver-
bis Dom. fer. 11.

^c 2. Cor. 12. f
Act. 8. d Ioā. 20. e
Apoc. 2. b

^d Hier. epist. 1. ad
Heliod
Aug. hom. 49. &
50. Chryso. lib. 3.
de sacerdot.
Cypr. li. 1. epist. 2.
Luc. 10. f
Matth. 18. b
Ioan. 20. e

^e Mat. 16. e Io. 21. e
Hilar can. 16. in
Matt. Bern lib. 2.
de confid.
Concil. Floren.

ESAIAE trigesimaltertio: Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dñs rex noster: ipse saluabit nos, &c. Populus qui habitat in ea (Hierusalem), auferetur ab eo iniquitas.

MATTHAEI primo: Vocabis nomē eius IESVM: ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

MATTHAEI nono: Et videns IESVS fidem illorum, dixit paralytico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c.

APOCALYPSIS primo: Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

LVCÆ vigesimoquarto: Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.

ACTORVM decimo ait B. Petrus: Præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum.

AD Hebræos nono: Christus assistens Pontifex futurorū bonorum per amplius & perfectius tabernaculum nō manufactum, id est, non huius creationis: neque per sanguinē hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinē introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta. Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctū semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram

ab operibus mortuū ad seruiendum Deo uiuenti? &c.

PRIMAE Ioannis primo: Sanguis IESV Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.

AD Ephesios primo: Gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem eius (remissionem peccatorum) secundum diuitias gratiæ eius.

AD Colossenses primo: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnū filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum.

AD Hebræos primo: Purgationem peccatorum faciēs, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

ACTORVM secundo: His auditis, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESV Christi in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

ACTORVM octauo: Cùm verò credidissent Samaritani Philippo euangelizati de regno Dei, in nomine IESV Christi baptizabantur viri ac mulieres. Ibidem: Et cùm irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens, ait: Credo filium Dei esse IESVM Christum. Et iussit stare currum, & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus: & baptizauit eum.

MARCI decimosexto: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

POSTERIORIS ad Corinthios duodecimo: Timeo nè fortè
cùm

cùm venero, nõ quales volo inueniã vos, &c. nè iterū cū venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeã multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerūt pœnitentiã super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

ACTORVM octauo: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, (inquit Petrus ad Simonem Magum) & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

IOANNIS vigesimo: Accipite Spiritum sanctum: Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

APOCALYPSIS secūdo: Habeo aduersum te pauca, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaq; vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

LYCAE decimo: Altera die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait: Curam illius habe, & quodcūq; supererogaueris, ego cùm rediero, reddam tibi.

MATTHAEI decimo octauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erūt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo.

IOANNIS vigesimo: Accipite Spiritum sanctum: quorū remiseritis &c.

MATTHAEI decimosexto: Et tibi dabo (ait Dominus ad Petrum) clauēs regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.

IOANNIS vigesimo primo: Dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei, pasce agnos meos. Dicit ei iterū: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia

amo te. Dicit ei, pasc agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus quia dixit ei tertio, Amas me? Et dixit ei: Domine, tu omnia scis: tu scis quia amo te. Dicit ei, pasc oves meas.

PATRES.

1. B. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimo quinto: Quia plerunque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quacunq; alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus: recte constituuntur ab ijs qui Ecclesie presunt, tempora poenitentiae, vt fiat etiam satis Ecclesie, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa namq; proprie Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ita vt quibus dimittuntur, consequantur vitam eternam.

Psalm. 37.

Extra Ecclesia non est peccatorum remissio.

2. IDEM sermone vndecimo de verbis Domini: Remissio peccatorum quoniam non datur nisi in Spiritu sancto, in illa Ecclesia tantum modo dari potest, quae habet Spiritum sanctum. Et paulo post: Idem remissio peccatorum, qua in se diuisi Spiritus eueritur & expellitur regnum, idem societas vnitatis Ecclesie Dei, extra quam non fit ipsa remissio peccatorum, tanquam proprium opus est Spiritus sancti, Patre & Filio cooperantibus, quia societas est quodammodo Patris & Filij ipse Spiritus sanctus. Et nonnullis interiectis: In lectione secundum Matthaeum multo manifestius aperuit Dominus quod hic vellet intelligi: id est, quod ipse dicat verbum contra Spiritum sanctum, qui vnitati Ecclesiae corde impenitenti resistit, vbi in Spiritu sancto remissio fit peccatorum. Hunc enim Spiritum non habet, vt iam dictum est, qui etiam Christi Sacramenta portantes atque tractantes, ab eius congregatione seiuncti sunt.

Extra vnitatem Ecclesiae non est remissio pecc.

In Spiritu sancto peccat, q corde impenitenti vnitati Ecclesiae resistit.

Sacerdotes corpus Christi edificant, & ante die iudicij quodammodo iudicant ex Clauum potestate.

1. C. HIERONYMVVS epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quicquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus: qui clauis regni caelorum habentes, quodammodo ante iudicij diem iudicant: qui sponfam Domini sobria castitate conseruant.

2. AVGVSTINVS in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadragesimanona: Agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occulte ago, apud Deum

ago,

ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quae solueritis in terra, soluta erunt in caelo? Ergo sine causa sunt datae clauis Ecclesiae Dei? Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat?

Matth. 18. Ecclesiae datae sunt clauis ad remittenda peccata.

3. ET homilia quinquagesima eiusdem libri, capite decimo: Implicatus ergo tam mortiferis vinculis peccatorum, detrahat aut differt aut dubitat confugere ad ipsas clauis Ecclesiae, quibus soluitur in terra, vt sit solutus in caelo, & audeat sibi post hanc vitam, quia tantum Christianus dicitur salutem aliquam polliceri? Deinde vndecimo capite: Iudicet ergo seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mores conuertat in melius, ne cum iam non poterit, etiam praeter voluntatem a Domino iudicetur. Et cum in se protulerit seuerissimae medicinae sententiam, veniat ad antistites, per quos illi in Ecclesia clauis ministratur, & tanquam bonus incipiens iam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a praepositis sacerorum accipiat satisfactionis suae modum. Denique capite decimo sexto: Certiores sunt clauis Ecclesiae quam corda regia. Quibus clauibus quodcumq; in terra soluitur, etiam in caelo solutum esse promittitur. Et multo est honestior humilitas qua se quisque humiliat Ecclesiae Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors aeterna vitatur.

Clauis Ecclesiae.

Clauis in Ecclesia per Antistites ministrantur. Satisfactiois modus a sacerdotibus accipiendus.

Mors aeterna vitatur.

4. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Qui terram incolunt atque in ea versantur, ijs commissum est vt ea quae in caelis sunt, dispensent: ijs datum est vt potestatem habeant, quam Deus optimus neque angelis neque archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est, Quaecumque alligaueris in terra, erunt alligata & in caelo: & quaecumque solueris in terra, erunt soluta & in caelo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verum corporum solum. Id autem quod dico Sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad caelos vsque peruadit: vsque ad eum vt quaecumque inferne sacerdotes confecerint, illa eadem Deus superne rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum caelestium potestatem illis a Deo concessam? Quorumcunque enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quenam, obsecro, potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam Filio potestatem dedit: ceterum video ipsam eandem omnifariam potestatem a Deo filio illis traditam. Et paulo post: Nostri sacerdotes non corporis lepra, verum animae sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.

Sacerdotum potestas etiam angelis denegata. Mat. 16. & 18.

Sacerdotum vinculum ad caelos quadit.

Quanta eorum potestas.

Matth. 28.

Animae lepra purgant.

5. CY-

5. CYPRIANVS libro primo, epistola secunda ad Cornelium: Nec enim fas erat aut permittebat paterna pietas & diuina clementia, Ecclesiam pulsantibus claudi, & dolentibus ac deprecantibus spei salutaris subsidiū denegari, vt de seculo recedentes, sine communicatione & pace ad Dominum dimitterentur, quandō permiserit ipse, qui legem dedit, vt ligata in terris, etiā in cælis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hîc prius in Ecclesia soluerentur.

In Ecclesia militate remissio peccatorū obtineri potest.

Petrus Ecclesie petra.

Petri arbitrio Clauis cæli traduntur.

6. HILARIVS Pictaouorum Episcopus canone decimosexto in Matthæum: O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesie fundamentum, digna: ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio clauis æterni aditus traduntur, cuius terrestris iudicium præiudicata autoritas sit in cælo, vt quæ in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineant & in cælo.

7. BERNARDVS libro secundo de consideratione ad Eugeniū pontificem maximū: Agè indagemus adhuc diligentius quis sis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia Dei. Quis es? Sacerdos magnus, summus pontifex. Tu princeps Episcoporū, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, autoritate Moyse, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctiōe Christus. Tu es cui clauis traditæ, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum pastores: sed tu tanto gloriosius, quanto & differētius vtrinque præ ceteris nomen hereditasti. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, sed & pastorum tu vnus omnium pastor. Vndè id p. b. hem queris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico Episcoporū, sed etiam Apostolorum sic absolutè & indiscretè totæ commissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? Illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certè regni? Oves meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. Et fortè presentes ceteri cōdiscipuli erant, cū cōmittens vni vnitatem omnibus commédaret, in vno grege, in vno pastore, secundū illud: Vna est columba mea, forma mea, perfecta mea. Vbi vnitatis, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, sed diuisionem, recedentes ab vnitatis. Indè est quod alij singuli singulas sortiti sunt plebes, scientes sacramentum. Denique Iacobus qui videbatur columna Ecclesie, vna cōtētus est Hic-

Romani Pontificis quantas auctoritas.

Pastorum pastor. Probat ex sacris literis Bernardus Rom. pontificis auctoritatem. Ioan. 21.

Cant. 6.

Galat. 2.

est Hierosolyma, Petro vniuersitatem cedens. Pulchrè verò ibi positus est suscitare semè defuncti fratris, vbi occisus est ille. Nam dictus est frater Domini. Porrò cedente Domini fratre, quis se alter ingerat Petri prerogatiuæ? Ergò iuxta canones tuos alij in partè sollicitudinis, tu in plenitudine potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus: tua extenditur & in ipsos qui potestatem super alios acceperunt. Nonne si causa extiterit, tu episcopo cæli claudere, tu ipsum ab Episcopatu deponere, etiā & tradere satanæ potes? Stat ergò inconcussum priuilegium tuum tibi tam in datis clauibus, quàm in ouibus commendatis. Accipe aliud quod nihilominus prerogatiuam confirmat tibi. Discipuli nauigabāt, & Dominus apparebat in littore: quodq; iucundius erat, in corpore reddi uiuo. Sciens Petrus quia Dominus est, in mare se misit: & sic venit ad ipsum, alijs nauigio peruenientibus. Quid istud? Nempè signum singularis Pontificij Petri, per quod non nauim vnā, vt ceteri quicquid suam, sed seculum ipsum susceperit gubernādum. Mare enim seculum est: naues, Ecclesie. Indè est quod altera vice instar Domini gradens super aquas, vnicum se Christi vicarium designauit, qui non vni populo, sed cūctis præesse deberet. Siquidem aquæ multæ, populi multi. Ità cū quicquid ceterorum habeat suam, tibi vna cōmissa est grandissima nauis facta ex omnibus ipsa vniuersalis Ecclesia toto orbe diffusa.

8. CONCILIVM Florentinum in literis vnionis: Diffinimus sanctam Apostolicam sedem & Romanum Pontificem, in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorē esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusq; Ecclesie caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro IESV Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiā in gestis œcumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur.

Ioan. 28.

Matth. 14.

Apoc. 17.

Rom. Pōtiffem in vniuersum orbē primatū tenet.

In Petro plena et potestas tradita.

XX.

Quid habet vndecimus articulus?

A. Carnis resurrectionem, quæ in nouissimo die bonis, malisq; continget. Nam corpus hoc quod

Esa. 26. d
Iob. 19. d
Ezech. 37. a
1. Cor. 15. g

Q fragile,

PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Ipse Dominus in iussu & in voce archangeli & in tuba Dei descendet de celo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi: Deinde nos qui uiuimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

IOANNIS vndecimo: Dicit ei Martha, Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die.

ET capite quinto: Amen amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audiet vocem filij Dei: & qui audierint, uiuent. Et paulò post: Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem eius: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ: qui uero mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

Deut. 27. MATTHÆI vigesimo secundo: In illo die accesserunt ad eum Saducei, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit, Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta defunctus est: & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius usque ad septimum. Nouissimè autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergò cuius erit de septem, uxor? omnes enim habuerunt eam. Respondens autè Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque uirtutem Dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in celo. De resurrectione autè mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente uobis, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Nō est DEVS mortuorum, sed uiuentium.

Exod. 3. DANIELIS duodecimo: Et multi de his qui dormiunt in terræ

terræ puluere, euigilabunt, alij in uitam æternam, alij in opprobrium, ut videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Ad Philipenses tertio: Nostra autem conuersatio in cælis est: unde etiam Saluatorem expectamus Dominum nostrum IESUM Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem qua etiam possit subijcere sibi omnia.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.

Ad Romanos decimo quarto: Omnes stabimus ante tribunal Christi, & unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

MATTHÆI decimo tertio: In tempore messis dicam messoribus, Colligite primū zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem cōgregate in horreum meum. Sicut ergò colliguntur zizania, & igni comburuntur: sic erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sicut sol in regno patris eorum. Simile est regnum celorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium cōgreganti. Quam, cum impleta esset, educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in uasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium.

MATTHÆI vigesimo quinto: Et ibunt hi in supplicium

æternum, iusti autem in vitam æternam.

I O B decimonono: Scio quod redemptor &c.

A D Colossenses tertio: Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, &c.

P R I O R I S Petri tertio: Mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.

P R I O R I S ad Corinthios nono: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

A D Romanos sexto: Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentijs eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes: & membra vestra arma iustitiæ Deo. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.

P R I O R I S ad Corinthios decimoquinto: Seminatur in corruptione: surget in incorruptiõe. Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spiritale.

P A T R E S.

A. H I E R O N Y M V S in epistola centesima quinquagesima secunda ad Minerium & Alexandrum: Quæritis quo sensu dictum sit, & quo modo in prima ad Corinthios epistola Pauli Apostoli sit legendum: Omnes quidem dormiemus, non autem omnes immutabimur. An iuxta quædam exemplaria, non omnes dormiemus, oēs autem immutabimur: utrunque enim in Græcis codicibus inuenitur. Deinde adducens veterum super ea re explicationes & sententias, hæc ex Didymo commemorat: Didymus (inquit) non pedibus, sed verbis in Origenis transiens sententiam, contraria via graditur. Ecce mysterium vobis loquor: Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur. Quod ita differuit: Si non indi-

1. Cor. 15.

Omnes morituros.

geret resurrectio interprete, nec obscuritatem haberet in sensibus: nunquam Paulus post multa, quæ de resurrectione locutus est, intulisset: Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem dormiemus, id est, moriemur: non omnes autem, sed soli sancti, immutabimur. 1. Cor. 15. Scio quod in nonnullis codicibus scriptum sit: Non quidem omnes dormiemus, omnes autem immutabimur. Sed considerandum an ei, quod præmissum est, Omnes immutabimur, possit conuenire, quod sequitur: Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Si enim omnes immutabuntur, & hoc commune cum cæteris est, superfluum fuit dicere, Et nos immutabimur. Quamobrem ita legendum est: Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur. Si enim in Adam omnes moriuntur, & in morte dormitio est: omnes ergo dormiemus, siue moriemur. Dormit autem iuxta idioma scripturarum, qui mortuus est spe resurrectionis futura: 1. Theff. 4. Ioann. 11. Omnisque qui dormit, utique expergiscitur, si tamē non subita vis mortis eum oppresserit, & mors somno fuerit copula. Cumque omnes ita dormierint lege naturæ, soli sancti & corpore & anima in melius mutabuntur: ita ut incorruptio omnium resurgentium sit, gloria autem atque mutatio propriè sanctorum. Et paulò post Acacij Cæsareensis episcopi expositionem adfert, quem in hæc verba scripsisse ait: Dicamus primum de eo quod magis in plurimis codicibus inuenitur: Ecce mysterium dico vobis: Omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur. Dormitio mortem istam, quæ communis est omnium, significat: unde rectissimè posuit, quod omnes dormiamus, id est, moriamur, sicut supra dixit: Quo modo in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes viuificabuntur. 1. Cor. 15. Cum ergo omnes morituri sint, audite sacramenta, quæ dico: Omnes quidem moriemur, sed non omnes immutabimur. Commutatio qua Paulus mutandus & sancti sunt, glorificatiõ intelligitur. Incorruptio autem idcirco communis est omnium, quia in eo miserabiliores erunt peccatores, ut ad tormenta perpetui sint, & non mortali & incorruptibili corpore dissoluantur. Legimus in eadem epistola, Apostolo differente, sacramenta diuersitatem resurrectionis non in natura corporum, sed in varietate gloriæ: dum alij resurgunt ad pœnas perpetuas, alij ad gloriam sempiternam. Alia enim caro vocalitium, alia piscium, alia iumentorum, & corpora cælestia, & corpora terrestria. Sic, inquit, erit & resurrectio mortuorum. Cui sententiæ magis acquiescit Ecclesia, ut omnes communi morte moriamur, & non omnes mutemur in gloriam: iuxta illud quod Daniel Ecclesiæ sententia est oēs morituros, scri-

sed non oēs
ad gloriam
immutādos.
Dan. 12.

scribit, Multi dormientes in terrę puluere resurgent: alij in gloriam æternam, alij in confusionem & opprobrium sempiternum. Qui enim resurgunt in opprobrium & confusionem sempiternam, non resurgent in æternam gloriam, in quam Paulus, & qui cum eo sunt, mutabuntur. Atque in fine Hieronymus ita concludit: Illud autem in fine breuiter commoneo: hoc quod in Latinis codicibus legitur: Omnes quidem resurgemus, non omnes autem immutabimur: in Græcis voluminibus non haberi, sed vel, Omnes dormiemus, non autem immutabimur: vel, Non omnes dormiemus, omnes autem immutabimur: quorum quis sensus sit, supra diximus.

2. HIERONYMVS epistola sexagesima prima ad Pammachium aduersus errores Ioānis Hierosolymitani, qui Origenem secutus, corporis quidem resurrectionem futuram confitebatur, sed nō item carnis & eorumdem membrorum. Mihi crede, inquit, non est simplex silentium tuum, quod in expositione fidei tuæ ad decipiēdas aures ignorantium, nouiēs corpus, & ne semel quidem [carnes] nominas. Alia enim carnis, alia corporis definitio est. Omnis caro est corpus, non omne corpus est caro. Caro est propriē, quæ sanguine, venis, ossibus, neruisq; constringitur. Corpus quanquam & caro dicatur, interdum tamen æthereum vel aëreū nominatur, quod tactui visuiq; non subiaceret, & plerunquē visibile est & tangibile. In symbolo fidei & spei nostræ, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis & vnitatem Ecclesiæ, omne Christiani dogmatis sacramentū, carnis resurrectione cōcluditur. Et tu intantū in corporis, & iterū corporis, & tertio corporis, & vsq; nouiēs corporis vel fermōe vel numero immoraris: nec semel nominas carnem, quod illi semp nominat carnē, corpus verō tacēt. Et verba Iob adducēs, Rursum circūdabor pelle mea: Vbi hīc, inquit, corpus æthereum? vbi aëreum, & spiritui & aurę simile? Certē vbi pellis & caro, vbi ossa & nerui & sanguis & venæ, ibi carnis structura, ibi sexus proprietas. Et in carne, inquit, mea videbo Deum. Quando omnis caro videbit salutare Dei, id est, Iesum Deum, tūc & ego videbo redemptorem & saluatorem & Deum meum: videbo autem in ista carne quæ me nunc cruciat, quæ nunc præ dolore distillat. Quem visurus sum ego ipse &c. Is si non in sexu suo resurrecturus est, si non eisdem membris quæ iacere in stercore, si non eosdem oculos aperiat, ad videndum Deum quibus tunc videbat vermiculos, vbi erit ergo Iob? Ego liberē dicam, fidē Ecclesiæ apertissimē confitebor. Resur-

Iob 19.

Luc. 3.

recti-

rectionis veritas catholicæ, sine carne & ossibus, sine sanguine & membris intelligi non potest. Vbi caro & ossa & sanguis & membra sunt, ibi neceſsē est vt sexus diuersitas sit: vbi sexus diuersitas est, ibi Ioannes Ioannes, Maria Maria. Mea rusticitas sic credit, & sic intelligit sexum confiteri sine sexuum operibus: homines resurgere, & sic eos angelis adæquari. Nec statim superflua videbitur membrorum resurrectio, quæ caritura sint officio suo, cum adhuc in hac vita positi, nitamur, opera non implere membrorum. Et paulō pōst: Quid potentiam calumniaris? qui potest de medulla illa & de seminario vestro interiori, non carnes tantum de carnibus, sed corpus educere, & aliud ex alio facere, & de aqua, id est, de vilitate carniū, præciosa & aërii corporis vna mutare: potest vtiq; eadem potentia qua de nihilo cuncta fabricatus est, reddere quæ fuerunt: quia multo minus est restituere quod fuerit, quam facere quod non fuit. Miraris si de infantibus & senibus in perfecti viri ætatem resurrectio fiat, cum de limo terræ, absq; vllis ætatum incrementis, consummatus homo factus sit? Resurrectione carnis omniumq; membrorum si velim probare, & ad singula testimonia explanationes adiungere, multis libris opus erit. Profert deindē multa scripturæ testimonia quibus eam sententiam probat.

3. GREGORIVS libro decimo quarto moralium in Iob, capite trigesimo: Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta lux ipsa temporalis quasi moritur, dum superuenientibus noctis tenebris, ea quæ aspiciebatur, subtrahitur: & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis, suppressa iterum nocte, reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus arbuta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione cessare: & ecce subito quasi ex areſcenti ligno, velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructum gradescere, & totam arborem rediuiuo decore vestiri. Indefinenter cernimus parua arborum semina terræ humoribus commendari: ex quibus non longē pōst aspiciamus magna arbuta surgere, folia pomatq; proferre. Quid ergo mirum, si tenuissimum puluerem, vel à nostris oculis in elementis redactum, cum vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbuta redintegrat? Quia ergo rationales sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie & contemplatiōe colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit ratiōis, accessit in exemplū gratia redemptoris. Venit namq; cōditor noster, suscepit mortem,

In eadē carne
& iisdem mē-
bris resur-
gimus.

Potentia di-
uina circa
corpora

Resurrectio-
nis demon-
stratio per si-
militudines
rerum natu-
ralium.

Christus su-

R ostendit

caræ resurre-
ctiõis exem-
plar.

Job intellige.

Corpus no-
stru erit post
resurrectio-
ne palpabile.

Quisquis vi-
xit & mortu-
us est, resur-
get.

Monstra sine
vlla deforma-
tate naturæ
resurgent.

Materia car-
nis humanæ
non pit Deo,
quantis va-
rijs formis
subijciatur.

Nihil inde-
corum.

Nihil vitij
aut deforma-
tatis in San-
ctoru corpo-
ribus.

ostendit resurrectionem: vt qui resurrectionis spem ex ratione tenere nolimus, hanc ex eius adiutorio & exemplo teneremus. Et quis resurrectionis virtutem in se fieri posse desperat, verba in gentilitate positi viri fidelis erubescat, & penset quanto poenæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui iam resurrectionem Domini cognouit factam: si & ille suam credidit, qui adhuc Domini Iesu sperabat esse faciendam. Et capite trigesimo primo: In illa resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentia, sed palpabile per veritatem naturæ. In illa caelestis regni gloria caro secundum naturam erit, sed secundum passionum desideria non erit, qui deuicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. **ITEM** capite trigesimo tertio: Si post resurrectionem corpus palpabile non erit, profecto alius surgit quam moritur: quod dicta nefas est credere, quia ego morior, & alius resurgat.

4. **AVGVSTINVS** in Enchiridio ad Laurentium, capite octogesimo quarto: Resurrectionem carnem omnium quicumque nati sunt hominum atque nascentur, & mortui sunt atque moriuntur, nullo modo dubitare debet Christianus. Capite octogesimo quinto, & octogesimo sexto de abortiuis foetibus disputat, an resurrecturi sint. **AIT** autem capite octogesimo sexto: Ex quo incipit homo viuere, ex illo utique iam mori potest. Mortuus verò, vbiunque illi mors potuit euenire, quò ad resurrectionem non pertineat mortuorum, reperire non possum. **CAPITE** octogesimo de monstris foetibus ita ait: Neque enim & monstra que nascuntur & viuunt, quilibet citò moriantur, aut resurrectione negabuntur, aut ita vitiata resurrectione credenda sunt, ac non potius correctæ emendatæque natura. Capite octogesimo octauo: Non perit **DEO** terrena materies, de qua mortaliu creatur caro, sed in quolibet puluerem cineremve soluat, in quoslibet halitus aurasque diffugiat, in quacunque alioru corporum substantia vel in ipsa elementa vertatur, in quorumcunque animaliu etiã hominu tibi cedat carnemque mutetur, illi animæ humanæ pũcto temporis redit, que illam primitus, vt homo fieret, cresceret, viueret, animauit. Vide ista latius libro vigesimo secundo de Ciuitate Dei, capite vigesimo. **CAPITE** nonagesimo in Enchiridio: Indecorum aliquid ibi nõ erit, sed quicquid futurum est, hoc decebit, quia nec futurum est, si nõ decebit. **CAPITE** nonagesimo primo: Resurgent sanctoru corpora sine vllò vitio, sine vlla deformitate, sicut sine vlla corruptiõne, onere, difficultate, quantum attinet ad corruptiõnem,

onem, quæ nunc aggrauat animam, & ad vitia quibus caro aduersus spiritum concupiscit, tunc non erit caro, sed corpus. Quantum autem attinet ad substantiam, etiam tunc caro erit. Propter quod & post resurrectionem corpus Christi caro appellatum est. Sed ideo ait **Apostolus**: Seminatur corpus animale, resurget corpus spiritale: quoniam tanta erit tunc concordia carnis & spiritus, viuificatè spiritu subditam carnem, vt nihil nobis repugnet ex nobis, sed sicut foris neminem, ita nec intus nos ipsos patiamur inimicos.

5. **IDEM** Augustinus libro vigesimo secundo de ciuitate Dei, capite duodecimo, argumenta & calumnias infidelium contra resurrectionem proponit. **CAPITE** decimo tertio de abortiuis eadem tradit quæ in Enchiridio. **CAPITE** decimo quarto: Infantes (inquit) non in ea resurrecturi sint corporis exiguitate, qua mortui: sed quod eis tardius accessurum erat tempore, hoc sunt illo Dei opere miro atque celerrimo recepturi. **CAPITE** decimo quinto: Restat ergo vt suam recipiat quisque mensuram, quam vel habuit in iuuentute, etiam si senex est mortuus: vel fuerat habiturus, si antè est defunctus. Atque illud quod commemorauit **Apostolus** de mensura ætatis plenitudinis Christi, si de resurrectione corporum dictum est, sic accipiamus dictum, vt nec vltra, nec infra iuuenilem formam resurgant corpora mortuorum: sed in ea ætate & robore, vsque ad quam Christum hic peruenisse cognouimus. Circa triginta quippe annos definièrunt esse etiam seculi huius doctissimi homines iuuentutem. **CAPITE** decimo septimo: Mihi melius sapere videtur, quod vtrumque sexum resurrecturum esse non dubitant: non enim libido ibi erit, que confusio est causa, &c. Qui ergo vtrumque sexum instituit, vtrumque restituet. **CAPITE** decimo nono: Nulla erit deformitas, quam facit incongruetia partiu, vbi & que praua sunt, corrigetur: & quod minus est, que decet, vnde creator nouit, inde supplebitur: & quod plus est, que decet, materiam seruata integritate, detrahetur. Coloris porro suauitas quanta erit, vbi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum? Quæ claritas in Christi corpore cum resurrexit, ab oculis discipuloru potius abscondita fuisse, que defuisse credenda est. Non enim eam ferret humanus aspectus, quoniam ille a suis ita deberet attendi, vt posset agnosci. **CAPITE** vigesimo: Nescio quo autem modo sic afficimur amore martyru beatoru, vt velimus in illo regno in eoru corporibus videre vulneru cicatrices, que Christi noie ptulerunt: & fortasse videbimus. Non enim deformitas in eis, sed dignitas erit: & quædam, quamuis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit:

Caro vera
erit, sine car-
nali tamen
concupiscen-
tia.

1. Cor. 15.

Ætas & sta-
tura Resur-
gentium.

Ephe. 4.

In eodem
sexu.

Decor & pul-
chritudo.

Matt. 13.

Claritas.

Cicatrices
martyrum.

Membra amputata restituentur. Marth. 10.

nec ideo tñ si aliqua martyribus amputata & ablata sunt mēbra, sine ipsis mēbris erūt in resurrectione mortuorū: qbus dictū est, Capillus capitis vestri nō pibit. Sed si hoc decebit in illo nouo seculo, vt indicia gloriosorū vulnerū in illa immortali carne cernantur: vbi mēbra vt p̄ciderētur, p̄cussa vel secta sunt, ibi cicatrices: sed tñ ipsē mēbris redditis, nō p̄ditis, apparebūt. Quāuis itaq; oīa q̄ acciderūt corpori vitia, tūc nō erūt: nō sunt tñ deputāda, vel appellanda vitia, virtutis indicia. Absit autē vt ad resuscitanda corpora, vitāq; reddēda, nō possit omnipotentia creatoris oīa reuocare, q̄ vel bestia, vel ignis absumpsit: vel in puluerē cinerēve collapsū, vel in humorem solutū, vel in auras est exhalatū. Absit, vt sinus vllus, secretūq; naturā itā recipiat aliquid subtractū sensibus nostris, vt oīm creatoris aut lateat cognitionē, aut effugiat potestātē. Et post quādā: Et si omnibus perisset modis caro humana, nec vlla eius materies in vllis naturā latebris remāssisset, vnde vellet, eā repararet omnipotēs.

ATHANASIVS Alexandrinus Episcopus in Symbolo: Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, & reddituri sunt de factis proprijs rationem. Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

XXI

Quis est postremus Articulus?

A. De vita æterna, quā electis post mortē supeſse minimè dubitemus. Atq; hic fructus & finis est fidei, spei, paciētię & exercitatiōis Christianę. Cuius vitę cōsequēdę causa nullū pietatis opus arduum, nullus labor grauis, nullus dolor acerbus, nullū in agendo patiēdoq; tēpus diuturnū ac molestū verè credēti debet existimari. Quòd si vita hac, q̄ calamitatis alioquin plena est, nihil dulcius ac optabilius ducitur: quāto illa demū potior habenda est, a quę ab oīni malorum sensu & metu procū abest, quæ cælestibus & ineffabilibus sine fine gaudijs, delicijs

1. Cor. 2. c
Ioann. 17. a
Matt. 19. b d
25. d Apo. 2. b
cg 3. c d 7. d
21. b 22. c
Rom. 2. b
Tit. 1. 2. 2. d 3 b
2. Tim. 4. b
1. Ioā. 2. d 3. a
1. Pet. 1. a
Rom. 6. d

2 Aug. de ciuit. Dei li. 22. ca. 29. & 30 & li. 3. de lib. arbit. ca. vlt. Itē ser. 64. de ver. Dom. & li. 3.

cijs ac voluptatibus oīni ex parte semper abundat?

B. De qua vita CHRISTVS, ^b*Nolite timere pusillus grex*, inquit, *quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Qui & in extremo iudicij die dicet electis: ^c*Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.* Impijs verò in hunc modum loquetur: ^d*Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.* Id quod non solū ad ethnicos, Hereticos, Schismaticos & palàm flagitiosos ptinet: verum etiam ad Christianos, quos in mortali peccato mors opprimit, est referendum.

C. Adijcitur demum clausula isthęc ^e*Amen*, vt fidei & cōfessionis huius Christianę testimonium apud nos indubitatum esse ac solidū demonstrēt.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios secundo: Sed sicut scriptū est, (Esaie sexagesimo quarto scilicet) Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit DEVS ijs qui diligunt illum.

IOANNIS decimo septimo: Hęc est autem vita æterna, vt cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.

MATTHAEI decimonono: Et sunt Eunuchi qui seipſos castrauerunt propter regnum cęlorum. Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cęlorum. Magister bonc, quid boni faciā, vt habeam vitam

R 3 æter-

de Symb. ad Catēc. ca. 11.

b Lucæ 12. d

c Matth. 25. c

d Ibidem. d

e Aug. vel Fulgēcius in lib. de fide ad Petrū Diaconū cap. 38. & 40. f Eze. 18. a 33. b Rom. 6. d Sap. 1. d 1. Cor. 6. b g Hieron. ad Marcellam epist. 137.

eternam? Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Diues difficile intrabit in regnum celorum. Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. centuplum accipiet, & vitam eternam possidebit.

MATTHAEI vigesimo quinto: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Et ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam.

APOCALYPSIS secundo: Vincenti dabo edere de ligno vite, quod est in Paradiso DEI mei. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae. Vincenti dabo manna absconditum, &c. Qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea: dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi a Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

APOCALYPSIS tertio: Ecce venio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribentur super eum nomina Dei mei, & nomina civitatis Dei mei novae Hierusalem, quae descendit de caelo a Deo meo, & nomen meum novum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.

APOCALYPSIS septimo: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Ideo sunt ante thronum Dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Non esurient neque sitient amplius, nec cadet super illos sol, neque ullus aestus: quoniam agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitae fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

APOCALYPSIS vigesimo primo: Vidi sanctam civitatem Hierusalem novam, descendentem de caelo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. & audiui vocem magnam de throno

throno, dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt: & ipse Deus cum eis erit eorum Deus: & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quae prima abierunt. Qui vicerit, possidebit haec: & ero illi Deus, & ille erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et paulo post: Et sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Hierusalem descendentem de caelo a Deo, habentem claritatem Dei, & lumen eius simile lapidi precioso: &c. Et civitas non eget sole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna eius est agnus. Et portae eius non claudentur per diem: nox enim non erit illi. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium: nisi qui scripti sunt in libro vitae agni.

APOCALYPSIS vigesimo secundo: Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.

AD Romanos secundo: Qui reddet unicuique secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quaerunt, vitam aeternam. Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.

AD Titum primo: Paulus Apostolus secundum fide electorum Dei & agnitionem veritatis, quae secundum pietatem est in spem vitae aeternae, quam promisit quae non mentitur Deus ante tempora secularia.

ET capite secundo: Expectantes beatam spem & aduentum gloriae magni Dei & Salvatoris nostri IESU CHRISTI, &c.

ITEM capite tertio: Ut iustificati gratia ipsius, haeredes simus secundum spem vitae aeternae.

Poste-

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonū certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. In reliquo reposita est mihi corona iustitię, quam reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex: non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.

PRIMAE epistolę Ioannis secundo capite: Et hæc est re promissio quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

ET capite tertio: Charissimi, nunc filij Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniã cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hæc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

PRIORIS epistolę Petri primo capite: Benedictus Deus & Pater Domini nostri **IESV CHRISTI**, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem **IESV CHRISTI** ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in celis.

AD Romanos sexto: Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

EZECHIELIS decimo octauo: Anima que peccauerit, ipsa morietur.

EZECHIELIS trigesimo tertio: Impius in iniquitate sua morietur.

AD Romanos sexto: Stipendia peccati, mors.

SAPIENTIAE primo: Iniustitia est mortis acquisitio: impij autem manibus & verbis accersierunt illam.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quia iniquum regnum Dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij &c. neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.

Patres

PATRES.

1. **A. AVGVSTINVS** libro vigesimo secundo de ciuitate Dei, capite vigesimo nono: Propter quod ait Apostolus: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Præmium itaque fidei nobis visio ista seruetur, de qua & Ioannes Apostolus loquens: Cum apparuerit, inquit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Facies autem DEI, manifestatio eius intelligenda est, non aliquod tale membrorum, quale nos habemus in corpore atque isto nomine nuncupamus. Disputat deinde, an corporeis oculis Deum visuri simus: 1. Cor. 13.
1. Ioan. 3.

2. **ET** capite trigesimo eiusdem libri: Quanta erit illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus? Nam quid aliud agetur, vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur, nescio. Admoneor etiam sancto Cantico, vbi lego vel audio: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Vita æternæ felicitas quanta. 1. Cor. 15.
Psal. 83. Omnia membra & viscera incorruptibilis corporis, quæ nunc videmus per usus necessitatis varios & motus distributa, quoniam tunc non erit ipsa necessitas, sed plena, certa, secura, sempiterna felicitas, proficient in laudibus Dei. Omnes quippe illi, de quibus iam sum locutus, qui nunc latent harmoniæ corporalis numeri, non latebunt, intrinsecus & extrinsecus per corporis cuncta dispositi, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnę atque mirabiles videbuntur, rationales mētes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent. Certè vbi volet spiritus, ibi protinens erit corpus: nec volet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, vbi laudantis nec errore quisquam, nec adulatione laudabitur. Verus honor qui nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno: sed nec ad eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittetur esse, nisi dignus. Vera pax ibi est, vbi nihil aduersi, nec à seipso, nec ab alio quisquam patietur. Præmium virtutis erit ipse qui virtutem dedit, & qui seipsum quo melius & maius nihil possit esse, promisit. Hier. 31. Quid est enim aliud quod per prophetam dixit, Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs: nisi, ego ero vnde fatientur: ego ero quæcunque ab omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? Sic enim & illud rectè intelligitur, quod ait Apostolus, vt sit Deus oia in omnibus. Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. 1. Cor. 15. Hoc munus,

Præmiorum
in cælo di-
uerſitas.

nus, hic affectus, hic actus perfectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna, communis. Cæterùm qui futuri sunt pro meritis præmiorum etiã gradus honorum atque gloriarum, quis est idoneus cogitare, quanto magis dicere? Quòd tamen futuri sint, non est ambigendum. Atque id etiã beata ciuitas illa magnum in se bonum videbit, quod nulli superiori vllus inferior inuidebit, sicut nũc non inuident archangelis cæteri.

Nota de gau-
dijs regni cæ-
lestis.

Psal. 83.

3. IDEM Augustinus libro tertio de libero arbitrio, capite vigesimo quinto, eoq; vltimo: Tanta est pulchritudo iustitię, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis veritatis atque sapientię, vt etiã si non liceret ampliùs in ea manere, quàm vnus diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni huius vitæ pleni delicijs & circumfluentia temporalium bonorum, rectè meritoq; contemnerentur. Non enim falso aut paruo affectu dictum est: Quoniam melior est dies vnus in atrijs tuis super millia.

Quàm diligē-
ter laboran-
dum pro vita
æterna.

In vita æter-
na quid non
sit, faciliùs
explicatur,
quàm quid in
ea sit.

1. Cor. 2.

4. IDEM Augustinus sermone sexagesimo quarto de verbis Domini: Non magnum est diũ viuere aut semper viuere, sed magnum est beatè viuere. Antemus vitam æternam, & ex eo nouerimus, quantum pro vita æterna laborare debemus, cū videmus homines amatores presentis vitę temporalis atque finiendę, sic pro illa laborare, vt quandò venerit metus mortis, quidquid possunt faciant, non vt auferant, sed vt differant mortem. Quantum laborat homo quãdò mors imminet, fugiendo, latendo, quidquid habet dando & redimendo, laborando, cruciatus molestiasq; sustinendo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo potest? Faciliùs inuenimus in vita æterna quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Tantum valet quatum habes. Te da, & habebis illam: Non ibi erit lassari & dormire, nõ ibi erit esurire & sitire, nõ ibi erit crescere & senescere. Ecce quata tuli, & nondũ dixi quid ibi erit: Ecce iam vita est, iam incolumitas est, iam nulla poena, nulla fames, nulla sitis, nullus defectus, nihil horũ, & tamen nondũ dixi, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

Quid non sit
in ea.

1. Cor. 2.

5. ITEM libro tertio de symbolo ad Catechumenos, capite vndecimo, eoq; vltimo: Faciliùs possumus dicere in illa vita æterna quid ibi non sit, quàm quid ibi sit. Non est ibi mors, nõ est ibi luctus, non est ibi lassitudo, non est infirmitas, non est fames, nulla sitis, nullus estus, nulla corruptio, nulla indigētia, nulla molestia, nulla tristitia. Ecce diximus quid ibi non sit. Quid autem ibi sit, vltis nõsse? Hoc nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę

prepa-

preparauit Deus diligentibus se. Si in cor hominis non ascēdit, cor hominis illuc ascendat: mundetur cor ab omni immūditia, vt possit portare Deum, qui est vera sempiternaq; iustitia.

1. B. IDEM Augustinus vel secundũ alios Fulgētius, in libro de fide ad Petrum Diaconum, capite trigesimo octauo: Firmisimè tene & nullatenus dubites, non solum omnes Paganos, sed etiã omnes Iudæos, hæreticos atque schismaticos, qui extra ecclesiam catholicam presentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Hæretici &
Schismatici
extra Ecclesi-
am defuncti,
damnantur.
Matt. 25.

2. ET capite quadragesimo: Firmisimè tene & nullatenus dubites, non omnes qui intra ecclesiam catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam: sed eos qui percepto baptisate, rectè viuunt. Regnum enim cęlorum sicut infideles hæretici atque schismatici non habebunt, sic Catholici criminosi possidere non poterunt.

Soli probi ca-
tholici sal-
uantur.

1. D. HIERONYMVS ad Marcellam epistola centesima trigesima septima: Amen, Aquila *πεντις αμίνων* exprimit: quod nos, fideliter, possumus dicere, ductum aduerbium ex nomine fidei. Amen, Septuaginta *ἡμῶν*, id est, fiat: vnde & in fine librorũ (in quinque siquidem volumina psalterium apud Hebræos diuisum est) fiat fiat, transtulerunt: quod in Hebraico legitur, Amen amen, quo scilicet ea verè dicta quę sunt suprã, confirmantur. Vnde & Paulus asserit, non posse aliquem respondere Amen, id est, confirmare, quæ prædicata sunt, nisi intellexerit prædicationem.

Amen quid
designet.

1. Cor. 14.

XXII

*Est ne satis Christiano ea sola credere, quę comple-
ctitur Symbolum?*

A. Primũ & maximè quidem ea, quę Symbolo tradũtur Apostolico, cuius credēda, & aperte^a profitenda sunt. Ea verò explicatiõra fiunt ex collatione tum Symboli Patrum, tum eius quod Athanasio inscribitur.

Heb. 5 d. 6. a
1. Pet. 3. c

a Ambro. lib. 3. de virginibus.
Aug. lib. 1. de symb. ad Catechu. cap. 1. & lib. 2. cap. 8.

B. Secundò Christianus quęcunque scriptura^b

S 2

b diui-

b 2. Pet. 1. d
Rom. 15. a
2 Tim. 3. d
c Tolera. 1. ca.
21. Aug. ferm.
129 & 191. de
temp.
Hier. in sym.
ad Damascen.
Aug. contra
epist. fun. ca.
5. Trident.
fess. 4.
d Mat. 22. c

b diuina seu Canonica complectitur, credat neces-
sè est. Certos verò & legitimos scripturæ libros
non aliunde, quàm ex Ecclesiæ iudicio & autho-
ritate, petere fas est.

C. Tertio huc illa pertinet, quæ partim ex Sym-
boli articulis, partim ex scripturis, velut diuinis
fontibus necessariò deducuntur.

D. Quarto demùm pro sacrosanctis habenda
firmissimaque fide complectenda sunt, quæ Spiritus
sanctus credenda nobis reuelat pronunciatq;
per Ecclesiam, siue scripto illa, siue viuæ vocis tra-
ditione nobis commendentur, Quæ de re postea
commodiùs differetur.

E. Circa hæc igitur omnia fides orthodoxa ver-
satur, quæ sine Sectarij omnes frustra sibi ac alijs
gratiam & salutem in CHRISTO pollicentur.

SCRIPTURAE.

AD Hebræos quinto: Etenim cum deberetis magistri esse
propter tempus, rursùm indigetis vt vos doceamini quæ sint
elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte
opus sit, non solido cibo.

ET sexto capite: Quapropter intermittentes inchoationis
CHRISTI sermonem, ad perfectionem feramur, nõ rursùm
iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, &
fidei ad Deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque
manuum, ac resurrectionis mortuorum, & iudicij æterni.

PRIORIS Petri tertio: Dominum autem CHRISTVM
san-

sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactio-
nem omni poscenti vos ratione de ea, quæ in vobis est, spe.

POSTERIORIS Petri primo: Et habemus firmiorem pro-
pheticum sermonem: cui benefacitis attendetes quasi lucer-
næ lucenti in caliginoso loco, donè dies illucescat, & luci-
fer oriatur in cordibus vestris: hoc primùm intelligentes, qd
omnis prophetia Scripturæ, propria interpretatione non fit.
Non enim voluntate humana allata est aliquandò prophe-
tia: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homi-
nes.

AD Romanos decimoquinto: Quæcunque scripta sunt, ad
nostram doctrinam scripta sunt: vt per patientiam & conso-
lationem Scripturarum, spem habeamus. Deus autem paci-
entiæ & solatij det vobis id ipsum, sapere in alterutrum secun-
dum IESVM CHRISTVM: vt vnanimè, vno ore honorifi-
cetis Deum, & Patrem Domini nostri IESV CHRISTI.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Tu verò perma-
ne in ijs, quæ didicisti & credita sunt tibi, sciens à quo didi-
ceris: & quia ab infantia sacras literas nõsti, quæ te possunt
instruere ad salutem, per fidem quæ est in CHRISTO IESV.
Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum,
ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia:
vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

MATTHÆI vigesimo secundo: Erratis, nescientes scri-
pturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim neque nu-
bent, neque nubentur: sed sunt sicut angeli Dei in cælo. De
resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum
est à Deo dicente vobis, Ego sum Deus Abraham, & Deus Exo. 3.
Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viuenu-
tium.

PATRES

1. A. AMBROSIVS libro tertio de Virginibus; Symbolum
S 3 quoque

e Cyril. epist.
10. ad Nestor.
Iren. lib. 3. ca.
4. & lib. 4. ca.
45. & 63.
Hier. contra
Lucifer.
Vincen. Liri-
nen. con. no-
uatores.
f Leo ferm. 4.
de. Natiu. do.

Symbolum
quotidiè re-
censendum:
Militiæ sa-
cramentum.

quoque specialiter debemus tãquam nostri signaculum cordis, an-
telucanis horis quotidie recensere: quod etiam cum horremus aliqd,
animo recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento mi-
les in tentorio, bellator in prælio?

Symbolum
quotidiè di-
cendum.

2. AVGVSTINVS libro primo de Symbolo ad Catechume-
nos, capite primo: Accipite regulam fidei quod Symbolũ dicitur, &
cum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos: an-
tequã dormiatis, antequã procedatis, vestro symbolo vos munite.

Cum Symbo-
li sacramento
& Crucis ve-
xillo diabolo
occurrẽdũ.

3. IDEM libro secundo de Symbolo ad Catechumenos, capite
primo: Si quãdò voluerit aduersarius insidiari, nouerit redemptus,
eum Symboli sacramento & crucis vexillo ei debere occurri.

Canonicæ
scripturæ ex
ecclesiæ iudi-
cio æstimãdæ.

1. B. CONCILIVM primum Toletanum, canone vigesimo
primo in assertione Catholicæ fidei: Si quis dixerit vel crediderit,
alias scripturas, præter eas quas ecclesia Catholica recipit, in autho-
ritate habendas vel esse venerandas, anathema sit.

2. AVGVSTINVS sermone centesimo vigesimo nono de tem-
pore: Si quis aliquas scripturas præter eas quas Ecclesia Catholica
recepit, vel auctoritatem habendas esse crediderit, vel fuerit vene-
ratus, anathema sit.

3. IDEM sermone centesimo nonagesimo primo de tẽpore: No-
uum & vetus testamẽtum recipimus in illo librorum numero, quẽ
sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit auctoritas.

4. HIERONYMVS in explanatione Symboli ad Damasum:
Nouum & vetus testamentum recipimus in eo librorum numero,
quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit auctoritas.

5. AVGVSTINVS contra epistolam Manichæi, quam vocant
fundamenti, capite quinto: Ego verò Euangelio non crederem, nisi
me Catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione quarta in decreto de
Canonicis scripturis: Si quis autẽ libros ipsos integros cum omni-
bus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, &
in veteri vulgata Latina editione habetur, pro sacris & canonicis nõ
susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit,
anathema sit. Vide latius infrã de præceptis Ecclesiæ, quæstione de-
cima sexta, lit. A.

Non satis est,
Symbolum
patrũ verbis
profiteri.

1. D. CYRILLVS Alexandrinus vnã cum Alexandrina syn-
odo, epistola decima ad Nestorium: Nõ sufficit pietati tuæ, si sym-
bolum tantum fidei, quod olim à sancta & magna synodo in Nicea
in spiritu sancto congregata est expositum, nobiscũ consistere. Non
enim

enim rectè illud intelligis & interpretaris, sed magis peruersè, licet
dictione illius voce cõfitearis: sed cõueniet, vt & scripto & iureiurã-
do cõfiteare, cũ quod scelesti tua & pphana dogmata anathemati-
zes, tũ quod sensurus sis & docturus eadẽ, q̃ & nos oēs, & q̃ in oriẽte
sunt & occidente Episcopi & doctores, & populorũ p̃sides. Subieci-
mus verò hinc literis nostris cũ q̃ sentire debeas ac docere, tũ à qui-
bus abstinere cõueniat. Est enim hæc Catholicæ & Apostolicæ eccle-
siæ fides, quã pbant oēs tã occidẽtis, q̃ oriẽtis Orthodoxi Episcopi.

Docẽdum &
sentendũ
quod episco-
pi & ecclesiæ
doctores.

2. IRENÆVS libro tertio aduersus hereses, capite quarto: Nõ
oportet adhuc q̃rere apud alios veritatẽ, quã facile est ab ecclesia su-
mere, cũ Apostoli quasi in depositoriũ diues, plenissimè in ea cõtu-
lerint oĩa, q̃ sint veritatis, vt ois quicquid velit, sumat ex ea potũ vitę.
Hęc est enim vitę introitus, oēs autẽ reliqui fures sunt & latrones: p̃-
pter qd oportet deuitare quidẽ illos, q̃ aut sunt ecclesię, cum magna
diligẽtia diligere, & apprehendere veritatis traditionẽ. Quid si neque
Apostoli quidẽ scripturas reliquissent nobis, nõne oportebat ordinẽ
seq̃ traditionis, quã tradiderũt ijs qbus cõmittẽbãt Ecclesiã? cui or-
dinatiõĩ assentiũt multę gẽres Barbarorũ, eorũ q̃ in Christũ credũt,
sine caractere vel atramento scriptam habentes per spiritũ in cor-
dibus suis salutem, & veterẽ traditionẽ diligenter custodientes, &c.

Ab Ecclesia
petenda veri-
tas.

3. IDEM libro quarto, capite quadagesimo quinto: Paulus ait,
Posuit Deus primò in ecclesia Apostolos; secundò Prophetas, tertio

Traditiones
Apostolicæ
non scriptæ.

doctores. Vbi igitur charismata Dñi posita sunt, ibi discere oportet
veritatem, apud quos est ea quæ est ab Apostolis, Ecclesię successio,
& id quod est sanum & irreprobabile sermonis constat. Hi enim &
eam, q̃ est in vnum Deum qui omnia fecit, fidem nostrã custodiũt,
& eam quę est in filium Dei, dilectionem adaugent, qui tãtas dispo-
sitiones p̃pter nos fecit, & scripturas sine periculo nobis exponũt.

Ephe. 4.

4. ET capite sexagesimo tertio eiusdẽ libri: Agnitio vera est Apo-
lorum doctrina, & antiquus ecclesiæ status in vniuerso mundo, &
character corporis Christi, secundum successiões Episcoporum, qbus
illi eã, q̃ in vnoquoque loco est, Ecclesiã tradiderũt, q̃ puenit vsq̃ ad
nos custodita sine fictiõẽ, scripturarũ tractatiõẽ plenissima, neq̃ ab-
lationẽ recipiẽs lectio sine falsatione, & secundum scripturas expo-
sitiõẽ legitima & diligẽs, & sine periculo, & sine blasphemia, & p̃cipuũ
dilectiõis munus, quod est preciosius, quàm agnitio, gloriosius autẽ,
quàm ppheta: omnibus autẽ reliquis charismatibus supereminẽs.

Vndẽ veritas
petenda.

5. HIERONYMVS in dialogo aduersus Luciferianos, vbi Lu-
cifer itã ait: Etiam si scripturæ auctoritas non subesset, totius orbis
in

Totius orbis
consensus.

in hanc partem cōsensu instar p̄cepti obtineret. Nam & multa alia,
quæ per traditionem in ecclesijs obseruātur, auctoritatem sibi scri-
ptæ legis vsurpauerunt. Cui sententiæ Orthodoxus assentit.

Catholica
doctrina ab
hæretica
quomodo
discernenda.

Fides muni-
da scriptura-
rū & ecclesie
auctoritate.

Cur sola scri-
ptura nō suf-
ficiat.

6. VINCENTIVS Lirinēsis aduersus prophanas oīm here-
se-
on nouationes: Sæpè magno studio & summa attentione perquirēs
à quā plurimis sanctitate & doctrina p̄stantibus viris, quonā modo
possim certa quadā & quasi generali ac regulari via, Catholicę fidei
veritatē ab hereticę prauitatis falsitate discernere, huiusmodi semp
respōsum ab oibus ferē retuli: q; siue ego, siue qs alius vellet exurgē-
tiū hereticorū fraudes dephendere, laqueosq; vitare, & in fide sana
sanus atq; integer pmanere, duplici modo munire fidē suā Dño ad-
iuuātē deberet: Primo scilicet diuinæ legis auctoritate, tum deinde
Ecclesię Catholicę traditiōe. Hic forsitan regrat aliq;: cū sit p̄fectus
scripturarū canō, sibiq; ad omnia satis superq; sufficiat, qd opus est,
vt ei ecclesiasticę intelligētię iūgatur auctoritas? Quia videlicet scri-
pturā sacrā p̄ ipsā suā altitudine nō vno eodemq; sensu vniuersi ac-
cipiūt, sed eiuſdē eloquia aliter atq; aliter alius atq; alius interpre-
tatur, vt penē quot homines sunt, tot illinc sentētiæ erui posse vide-
antur. Aliter nanq; illā Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius,
aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter
Apollinaris, Priscillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Cęlestius, aliter
postremō Nestorius. Atqui idcirco multū necesse est p̄pter tātos tā
uarij erroris anfractus, vt propheticę & Apostolicę interpretatiōis
linea, secūdūm Ecclesiasticī & Catholici sensus normā dirigatur. In
ipsa itē Catholica Ecclesia magnoperē curandū est, vt id teneamus,
quod vbiq; quod semper, quod ab omnibus creditum est: &c.

Fidei com-
mendatio, &
quā ea sit ne-
cessaria.

Ephē. 4.

Heb. 10.

Abac. 2.

Ioan. 17.

E. LEO Magnus sermone quarto de Natiuitate Domini: Magnū
p̄fidiū est fides integra, fides vera, in qua nec augeri ab vllō quic-
quam, nec minui potest: quia nisi vna est, fides nō est, dicēte Apoſto-
lo: Vnus Dñs, vna fides, vnū baptisma, vnus Deus & pater oīm, qui
super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Huic vnitati, dile-
ctissimi, incōcūsis mentibus inherete, & in hac omnem sectamini
sanctitatem, & in hac p̄ceptis Domini deseruite: quia sine fide im-
possibile est placere Deo, & nihil sine illa sanctum, nihil castum est,
nihil viuum. Iustus enim ex fide viuit. Quam qui diabolo decipien-
te perdidit, viuens mortuus est. Quia sicut per fidem iustitia, itā
etiā per fidem veram vita obtinetur æterna, dicente Domino Sal-
uatore: Hęc est vita æterna, vt cognoscant te, solum verum
Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM.

CAPVT

CAPVT SECVN-¹⁴⁵

DVM DE SPE ET ORATI-

ONE DOMINICA.

I

Quid est Spes?

Virtus est diuinitus infusa, per quam
certa cum fiducia, nostrę salutis &
eternę vitę bona expectantur.
B. Parūm est alioquin Deo Deiq;
verbo fidē habere, ac diuina, quæ in
Ecclesia p̄dicantur, dogmata profiteri, nisi Chri-
stianus DEI bonitate percepta, spem indē concipi-
at ac fidutiam cōsequendę gratiē & salutis eter-
næ. Quæ spes tantoperē iustum fulcit in summis
ærumnis, vt etiam si mundi p̄fidijs oīmibus de-
stituatur, intrepidē tamen dicat: ^b *Etiā si occiderit*
me, in ipso sperabo. Et, ^c *In Deo speraui, non timebo quid*
faciat mihi caro. ^d *Deus meus in te confido, nō erubescam.*

Aug. in En-
chir. cap. 8.
1. Cor. 13. d
Rō. 5. a & 8. d
Tit. 2. d 3. b

1. Petr. 1. a
1. Ioan. 5. c
Iac. 1. a

Ioā. 14. b 15. a
16. d Mar. 11. c
Psal. 26. d 129.
b 72. d 61. b

1. Tim. 4. c
1. Theſſal. 5. b
Ephē. 6. c
Heb. 10. g 6. d

^a Eccles. 24. b
Rō. 8. g Psa. 30
d Prou. 28. a

b 1ob. 13. b

c Psa. 55. a

d Psa. 24. a

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nunc autem ma-
nent fides, spes, charitas, tria hęc: maior autem horum est
charitas.

AD Romanos quinto: Per quem & habemus accessum per
fidem in gratiā istam, in qua stamus, & gloriamur in spe glo-
rię filiorum Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in tri-
bulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur,

T patientia

patientia aut probationem, probatio vero spem, spes aut non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris &c.

AD Romanos octavo: Spe salui facti sumus. Spes autem que videtur, non est spes. Nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus.

AD Titum secundo capite: Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobrie & iuste & pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri IESU CHRISTI.

ET capite tertio: Ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitæ æternæ.

PRIORIS Petri primo capite: Regeneravit nos in spem viam &c.

PRIMAE Ioannis quinto: Et hæc est fiducia quam habemus ad Deum: quia quodcumque petierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

IACOBI primo: Probatio fidei vestræ patientiam operatur &c. Si quis aut vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur: non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid à Dño.

IOANNIS decimoquarto: Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.

IOANNIS decimoquinto: Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis. Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.

Item

ITEM capite decimosexto: Amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

MARCI undecimo: Omnia quecumque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis.

PSALMO vigesimosexto: Credo videre bona Domini in terra viventium. Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine dominum.

PSALMO centesimo vigesimo nono: Sustinuit anima mea in verbo eius: speravit anima mea in domino. A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in domino. Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius.

PSALMO septuagesimosecundo: Mihi autem adherere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam.

PSALMO sexagesimo primo: In Deo salutare meum, & gloria mea: Deus auxiliij mei, & spes mea in Deo est. Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra: Deus adiutor noster in æternum. Nolite sperare in iniquitate &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Speramus in Deum virtutum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Nos autem qui diei sumus, sobrii sumus, induti lorice fidei & charitatis, & galeam spem salutis.

AD Ephesios sexto: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite: & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

AD Hebræos decimo: Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim

T 2 vobis

vobis necessaria est: vt voluntatem DEI facientes, reportetis promissionem.

ET capite sexto: Fortissimum solatium habemus, qui cōfugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis.

ECCLESIASTICI trigesimoquarto: Spes timentium DEVM in salutem &c. Qui timet dominum, nihil trepidabit, & non pauebit: quoniam ipse est spes eius.

AD Romanos octauo: Quis ergò nos separabit &c. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neq; futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum; neque creatura alia poterit nos separare à charitate DEI, quæ est in CHRISTO IESU DOMINO nostro.

PSALMO trigesimo: Viriliter agite, & cōfortetur cor vestrum, omnes qui speratis in DOMINO.

PROVERBIORVM vigesimo octauo: Fugit impius nemi- ne persequente: iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.

EX PATRIBVS.

AVGVSTINVS in Enchiridio, capite octauo: Quid autem sperari potest, quod non creditur? Porro etiã aliquid quod non speratur, credi potest. Quis nanque fidelium pœnas non credit im- piorum, nec sperat tamen? Est itaq; fides & malarum rerum, & bo- narum: quia & bona creduntur, & mala. Est etiã fides & præterita- rum rerum, & præsentium, & futurarum. Item fides & suarum re- rum est, & alienarum. Spes autem non nisi bonarum rerum est, nec nisi futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum spem gerere perhibetur. Quæ cum ita sint, propter has causas distinguenda erit fides à spe: sicut vocabulo, ita & rationabili differentia. Nam quòd attinet ad non videre, siue quæ creduntur, siue quæ sperantur, fidei speiq; commune est. Cùm bona bonis futura esse creduntur, nihil aliud quàm sperantur.

Aliqua credū- tur quæ non sperantur. Discrimē in- ter fidē & spē.

Fidei & spei communio. Credere ali- quòdò signi- ficat sperare.

II

II

Quaratione hanc spem licet consequi?

A Primum huc pertinet ardens & frequens ad
 a Deum precatio. Deindè nutrienda Spes est &
 excitanda quotidiana meditatione bonitatis ac
 beneficiorum^b Dei, illorū præsertim, q̄ CHR-
 STVS Dominus pro immensa in nos charitate
 sua p̄stitit ac promisit vel immerentibus. Demū
 conscientia^c puritas coniungenda venit, eaque
 pijs operibus & inuicta in aduersis patiētia semp
 est^d comprobanda. Nam quibus bonæ consci-
 entia^e testimonium, aut melioris vitæ propositū
 deest, hi spem quam oportet, non adferunt, sed
 e præsumptionem potius, & vanam omninò fi-
 dutiam temerè iactant, quantunvis de Christi
 meritis Dei q; gratia glorientur.

B Spera, inquit^f Propheta, in Domino, & fac bo-
 nitatē. Idem q; rursus: Subditus esto Domino, & ora
 eum. Et alius, & Bonus est Dominus sperantibus in eum,^g
 anime quærenti illum. Quam spem ab omni timo-
 re^h disiungendam non esse, satis illud ostendit:
 a Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in
 eis qui sperant super misericordia eius.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Sine intermissi-
 one orate.

T 3 Lv-

a 1. Theff. 5. c
 Luc. 11. b 18. a
 Matt. 7. b
 Ecclesiastic. 18. c

b Eph. 2. a
 Tit. 3. a Rom 8. f
 Ioan 3. c 1. Io. 4. b
 Heb. 10. d Tit. 1. a
 Rom. 5. bd 8. d

c Pro 15. b
 1. Iohan. 3. d
 Aug lib. 1. de do-
 ctri Christ. ca. 37.
 & 40. & li. 3. cap.
 10. & in præfat.
 Psal. 31.

d 2. Cor 1. b
 Heb. 3. b 10. g
 1. Io. 3. a Col. 1. c
 2. Pet. 1. b

e 2. Pet. 2. d
 Ecclesiastic. 5. a b
 Greg. 33. Moral.
 cap. 15.

f Psal 36. a

g Thren. 3. c

h Greg. lib. 6.
 epist. 22. ad Gre-
 goriam. Bern. de
 festo Magdal.

a Psal. 146. b

LYCAE vndecimo: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

LYCAE decimo octauo: Oportet semper orare, & nõ deficere.

MATTHAEI septimo: Petite, & dabitur vobis &c.

ECELESIASTICI decimo octauo: Nõ impediatis orare semper.

AD Ephesios secundo: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suã, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & confedere fecit in cælestibus in **CHRISTO IESV**, vt ostenderet in seculis superuenientibus abundates diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos in **CHRISTO IESV**. Gratiã enim estis saluati per fidem, (& hoc non ex vobis, Dei enim donum est) non ex operibus, vt nõ quis gloriatur. Ipsi enim sumus factura, creati in **CHRISTO IESV** in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in eis.

AD Titum tertio: Eramus aliquandõ & nos insipientes, increduli, &c. Cum autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secũdũ suã misericordiã saluos nos fecit &c.

AD Romanos octauo: Nam quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui: vt ipse, sit primogenitus in multis fratribus. Si Deus pro nobis, quis cõtra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodõ non etiam cum illo omnia nobis donauit?

IOANNIS tertio: Sic Deus dilexit mundum, vt filiũ suũ vnigenitum daret &c.

PRIMAE Ioannis quarto: In hoc apparuit charitas Dei in

no-

nobis, quoniam filium suum vnigenitũ misit Deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc est charitas: nõ quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

AD Hebræos decimo: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionẽ indeclinabilem, (fidelis enim est qui repromittit) & cõsideremus inuicẽ in prouocationẽ charitatis & bonorũ operũ.

AD Titum primo: In spem vitæ æternæ, quam promissit q non mentitur **DEVS**.

AD Romanos quinto: Commendat charitatem suã **DEVS** in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, secũdũ tempus Christus pro nobis mortuus est, etc. Si in vniũ delicto mors regnauit per vnum: multo magis abundantiam gratiæ et donationis et iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum **IESVM** Christum. Vbi abundauit delictũ, superabundauit gratia: vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per **IESVM** Christum dominum nostrum.

AD Romanos octauo: Nõ sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.

PROVERBIORVM decimo quinto: Secura mens quasi iuge conuiuium.

PRIMAE Ioannis tertio: Charissimi, si cor nostrum nõ reprehenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quidquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Siue autem tribulamur, pro vestra exhortatiõẽ & salute: siue exhortamur, pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam

ea-

earundem passionum quas & nos patimur: & spes nostra firma est pro vobis, scientes quòd sicut focij passionum estis, sic eritis & consolationis.

AD Hebræos tertio: Christus verò tanquàm filius in domo sua: quæ domus sumus nos, si fidutiam & gloriam spei vsque ad finem firmam retineamus.

AD Hebræos decimo: Nam & vinculis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiã. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

PRIMÆ Ioãnis tertio: Videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

AD Colossenses primo: Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortẽ, exhibere vos sanctos & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso: si tamen permanetis in fide fundati & stabiles, & immobiles à spe euangelij quod audistis.

POSTERIORIS Petri primo capite: Quapropter fratres magis satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

POSTERIORIS Petri secũdo: Hi sunt fontes sine aqua, &c. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriæ eos qui paululũ effugiunt, qui in errore conuersantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis.

ECCLESIASTICI quinto: Nè dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu, neque adijcias peccatum

catum super peccatum. Et nè dicas, Misericordia Domini magna est, multitudinis peccatorũ meorũ miserebitur &c.

P A T R E S.

1. A. Augustinus libro primo de doctrina Christiana, capite trigésimo septimo: Si à fide quis ceciderit, à charitate etiã necesse est cadat: Porrò si & credit & diligit, benè agendo & præceptis bonorum morum obtemperando efficit, vt etiam speret se ad id quod diligit, esse venturum.

2. ET capite quadragesimo: Cũ diceret Apostolus, Finis præcepti est charitas: addidit, de corde puro: vt nihil aliud quàm id quod diligendum est, diligatur. Conscientiam verò bonam subiunxit, ppter spem. Ille enim se ad id quod credit & diligit, peruenturum esse desperat, cui malæ cõscientiæ scrupulus inest. Tertio, & fide (inquit) non ficta: Si enim fides nostra mendaciõ caruerit, tunc & nos diligimus quod non est diligendum, & rectè viuendo id speramus, vt nullo modo spes nostra fallatur.

3. Item libro tertio de doctrina Christiana, capite decimo: Spes sua cuique est in conscientia propria, quemadmodũ se sentit ad dilectionem Dei & proximi cognitionemq; proficere.

4. IDEM Augustinus in præfatione enarrationis Psalmi trigésimiprimi: Ipsa charitas benè operantis, dat ei spem bonæ conscientiæ: spem enim gerit bona conscientia. Quomodò mala conscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe. Finis (inquit Apostolus) præcepti est charitas de corde puro & conscientia bona & fide non ficta. Pro spe conscientiam posuit. Ille enim sperat, qui bonam conscientiam gerit. Quem verò pungit mala cõscientia, retrahit se à spe, & non sibi sperat nisi damnationem. Vt ergò speret regnum, habeat bonam conscientiam: & vt habeat bonam conscientiam, credat & operetur: quia quod credit, fidei est: quod operatur, charitatis est.

1. B. GREGORIUS Magnus libro trigésimo tertio Moraliũ in Job, capite decimo quinto: Pius ac iustus est conditor noster. Sed nemo dicat: quia pius est, venialiter pecco. Et nemo qui peccauerit, dicat: quia iustus est, de peccati remissione despero. Relaxat enim Deus facinus quod defletur, sed perpetrare quisq; timeat, quod, si dignè deflere possit, ignorat. Ante culpam ergò iustitiam metuat, post culpam tamen de pietate præsumat: neque ita iustitiam timeat, vt nulla spei consolatione conualefeat: neque ita confidat de miseri-

Spes vt formata sit, charitatem requirit & bonam conscientiam. Vide D. Tho. 1.2. q. 62. art. 4. & q. 65. art. 4. 1. Tim. 1.

1. Tim. 1.

Spes timori coniungenda.

cordia, vt adhibere vulneribus suis digna pœnitentiâ negligat medicinam: sed quem præsumit sibi pie parcere, semper etiã cogitet & districtè iudicare. Spes igitur præsumptionis nostrę habeat etiã morsum timoris: vt ad corrigenda peccata iustitia iudicantis terreat, quem ad fidutiam venię gratia parcentis inuitat.

2. IDEM Gregorius libro sexto epistolarũ, epistola vigesima secunda ad Gregoriam cubiculariam Augusta: Quod verò dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, Importunam se mihi existere, quoad usque scribam mihi reuelatũ, quia peccata tua dimissa sunt: rem & difficilem etiã & inutilem postulasti. Difficilem quidem, quia ego indignus sum cui reuelatio fieri debeat. Inutilem verò, quia securita de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in die vitę tuę ultimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quę dies quousque veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus Apostolus iam ad tertium cælum ascenderat, in paradysum quoque ductus fuerat, arcana verba audiuerat quę homini loqui non liceret: & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meum & seruituti subijcio, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cælũ ducitur: & iam timere nõ vult, qui adhuc in terra conuersatur? Perpende dulcissima filia, quia mater negligentię solet esse securitas. Habere ergò in hac vita non debes securitatem, per quam negliges reddaris: Scriptum est enim: Beatus vir qui semper est pauidus. Et rursus scriptum est: Seruite Domino in timore, & exultate ei cuna tremore. In paucis ergò huius vitę tempore mentem vestram necesse est vt tremor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodũ exultet.

3 BERNARDVS in sermõne de festo beatę Marię Magdalenę: Pedes isti sunt misericordia & iudicium: quorum alterum sine altero osculari vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indefinenter attendens, non statim tepidioris vitę quiete exoptet? Cũ enim recogitat vniuersitatis Dominum formam serui pro seruis suscipere, triginta & tribus annis operari salutem nostram in medio terrę huius, capi, ligari, lanceari, crucifigi, & hoc totum pati pro filijs hominum: statim deceptoriam spe sibi blanditur & alludit, gaudet obseruari in misericordia & miserationibus, iudicium nescit, ignorat iustitiam, & puniendã estimat non puniri. Fallitur qui sic osculatur misericordię pedem, vt pedem iudicij non attendat: qui totum de misericordię pede præsumit,

Securitas de remissione peccatorum periculosa est in hac vita.

2. Cor. 12.

1. Cor. 9.

Mater negligentię securitas.

Pro. 28.

Psal. 2.

Fugienda securitas & desperatio.

Deceptoriam spes, solã Dei misericordiã attendere.

Præsumptio ex sola fide.

sumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quod credit: Nec est iudicij pedi morosus incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat.

III

Quę bona sub spem cadunt, & Christiano speranda sunt?

PRAECIPVE quidem^a bona illa regni celestis, ^{a Tit. 2. d. 3. b} quę homines beant, nec sinunt vlla ex parte miseros esse. Tum illa quęcunque mortalibus in hac vita^b conducibilia, rectè à Deo desiderantur atque ^{b Heb. 4. d. August. in Enchir. cap. 114.} petuntur, in bonis sperandis & expectandis debent haberi. Ea verò præcipue relucet in Dominica Oratione, vtpotè quam Christus Dominus^c ore ^{c Matt. 6. b. Luc. 11. a} sacro prodidit, & admirabili sapientia præscripsit omnibus, qui spem suam ac vota oratione cupiunt Deo explicare.

S C R I P T V R A E.

AD Titum secũdo: Expectantes beatam spem & aduentum glorię magni Dei.

ET capite tertio: Vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitę æternę.

AD Hebræos quarto: Adeamus ergò cũ fidutia ad thronum gratię eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno.

MATTHAEI sexto: Sic ergò vos orabit: Pater noster qui es in cælis &c. Panem nostrum supersubstantialem &c.

LVCÆ vndecimo: Et factum est, cùm esset in quodam loco

loco orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes discipulos suos. Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomē tuum: Adueniat regnum tuum: Panem nostrum quotidianum da nobis hodiē: & dimitte nobis peccata nostra, si quidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis. Et nē nos inducas in tentationem.

EX PATRIBVS.

Quicquid sperandum est, Oratiōe Dominica continetur. Hier. 17.

AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimo decimoquarto: De ijs omnibus quæ fideliter sunt credenda, ea tantum ad spem pertinent, quæ in oratione Dominica continentur. Maledictus est enim omnis, sicut diuina testantur eloquia, qui spem ponit in homine: ac per hoc in semetipso qui spem ponit, huius maledicti vinculo innectitur. Ideò non nisi à Domino Deo petere debemus, quicquid speramus nos vel benè operaturos, vel pro bonis operibus adepturos.

IIII

Quæ forma est Dominicæ Orationis?

HAEC est, Pater noster qui es in caelis,

1. Sanctificetur nomen tuum,
2. Adueniat regnum tuum,
3. Fiat voluntas tua sicut in caelo & in terra,
4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodiē,
5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
6. Et nē nos inducas in tentationem,
7. Sed libera nos à malo. Amen.

V

Quæ summam in Dominica Oratiōe tractantur?

A. Septem

A. Septem^a in ea petitiones proponuntur, ad quas referri omnes^b omnium orationū species & formæ possunt ac debent, siue pro expetendis bonis, siue pro delendis peccatis, siue pro auertendis malis quibuslibet diuinam opem imploremus.

B. In prioribus autem tribus petitionibus, quæ propriè ad æterna pertinent, ordine poscuntur: in reliquis quatuor etiam temporaria, quæ & ipsa propter æterna consequenda sunt nobis necessaria.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurétium, capite centesimo decimoquinto: Apud Euangelistam Matthæum septem petitiones continere Dominica videtur oratio: quarum in tribus æterna poscuntur, in reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria.

2. IDEM libro secundo de sermone Domini in monte, capite de moseptimo: Harum septem petitionum consideranda & commendanda distinctio est. Nam cùm vita nostra temporaliter nunc agatur, atque speretur æterna: & cùm æterna priora sint dignitate, quàm temporalibus prius actis ad illa trāseatur, trium primarum petitionum impetrationes in hac vita, quæ in isto seculo agitur, exordium capiunt. Reliqua verò quatuor quæ petimus, ad temporalem istam vitam pertinere mihi videntur.

3. ITEM in epistola centesima vigesima prima ad Probam, capite duodecimo: Quamlibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis vel præcedendo format vt clareat, vel consequendo attendit vt crescat, nihil aliud dicimus, quàm quod in ista Dominica oratione positum est, si rectè & congruenter oramus. Quisquis autem id dicit, quod ad istam Euangelicam precem pertinere non possit, etiā si non illicite orat, carnaliter orat, quod nescio quemadmodum non dicatur illicite: quandoquidem spiritu renatos, non nisi spiritaliter decet orare. Et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, quantum existimo, nihil inuenies, quod non ista Dominica

^a Aug. in Enchir. cap. 115. & lib. 2. de ser. Dom. in monte, cap. 17.
^b Aug. epist. 121. ad Probā, cap. 12.

Septem petitiones, & earū distinctio.

Dominica oratione ois recta precatio cōtinetur

Alijs verbis
precari licet,
sed non alia.

contineat & cōcludat oratio. Vndē liberum est, alijs atque alijs verbis, eadem tamen, in orando dicere: sed non debet esse liberum, alia dicere. Hęc & pro nobis, & pro nostris, & pro alienis, atq; pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis oranda sunt: quanuis alius pro isto, alius pro illo, sicut se habēt propinquitates vel longinquitates necessitudinum, in corde orantis oriatur, aut extollat affectus.

VI

*Quid sibi vult initium Orationis, Pater noster
qui es in cælis?*

Exod. 15. a. b
Esa. 42. b. 63. d
Malach. 1. b
2. Cor. 1. a
Philip. 4. d
Apoc. 4. d
Rom. 8. c
Galat. 4. a
1. Petr. 3. d
Leo ser. 6. de
Natiuit. Do.

A. Pręfatiūcula est, & nos memores reddit summi beneficij, quo Deus Pater, ęterna illa maieestas, in cęlis perbeatę regnans, nos recepit in gratiam, & propter CHRISTVM filiū in suos quoq; filios & regni cęlestis hęredes per Spiritum sanctum adoptauit.

a Cyprian. in
serm. de orat.
Domin.

B. Quę tantorum beneficiorum memoria non solum^a attētionem excitat, sed etiam ad redemandum Patrem, illiq; obtemperandum prouocat filios, neque minus orandi impetrandiq; illis^b auget fidutiam.

b Lucę 11. b
Iacob. 1. a

S C R I P T V R A E.

EXODI decimoquinto: Quis similis tuī in fortibus Domine? quis similis tuī, magnificus in sanctitate, terribilis atq; laudabilis, faciens mirabilia?

ESAIÆ quadragesimo secūdo: Hęc dicit Dominus Deus creans cęlos, & extendens eos, firmans terram, & quę germinant ex ea: dans statum populo qui est super eam, & spiritum calcantibus eam: Ego Dominus, hoc est nomen meum: gloriam

gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam sculptilibus.

ESAIÆ sexagesimo tertio: Attende de cęlo, & vide de habitaculo sancto tuo & solio glorię tuę: vbi est zelus tuus & fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum & miseratio-num tuarum? Tu Domine pater noster, redemptor noster, a seculo nomen tuum.

MALACHIAE primo: Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? Et si Dominus ego sum, vbi est timor meus, dicit Dominus exercituum?

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Benedictus Deus & pater Domini nostri IESV CHRISTI, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.

AD Philipenses quarto: Deus autem meus impleat omne desiderium vestrū secundum diuitias suas in gloria, in Christo IESV. Deo autem & Patri nostro gloria in secula seculorum. Amen.

APOCALYPSIS quarto: Procidebāt vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viuentem in secula seculorum, & mittebāt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creāsti omnia.

AD Romanos octauo: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij, & hęredes: hęredes quidem Dei, cohęredes autē Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

AD Galatas quarto: Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erāt redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filij

filijs Dei, misit Deus spiritum filij sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. Itaque iam non es seruus, sed filius. Quòd si filius, & heres per Deum.

PRIORIS Petri tertio: Deglutiens mortem, vt vitę eterne heredes efficeremur.

LVCAE vndecimo: Quis autem ex vobis patrę petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nūquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali, nōstis bona dare filijs vestris: quāto magis pater vester celestis de celo dabit spiritum bonum petentibus se?

IACOBI primo: Postulet autem in fide, nihil hæsitans.

P A T R E S.

1. A. LEO Magnus sermone sexto de natiuitate Domini: Magnū est, dilectissimi, huius muneris sacramentum, & omnia dona excedit hoc donum, vt Deus hominem vocet filium, & homo Deum nominet Patrem.

1. B. CYPRIANVS in sermone de oratione Dominica: Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare & incubere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis & secularis abscedat, nec quicquam tunc animus quàm id solum cogiter, quod precatur. Quę autem segnitia est, alienari & capi ineptis cogitationibus & prophanis cum Dominum deprecari? quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loqueris. Quomodo te à Deo audiri postulas, cum te ipse non audias? Vis esse Deū memorem tuū cum rogas, quando tu ipse memor tuū non sis?

VII

Quis est sensus primę petitionis, Sanctificetur nomen tuum?

A. In nobis, quęadmodum in omnibus alijs, promoueri semper & augeri petimus, quicquid ad gloriam summi optimiq; Patris nostri spectat.

B. Id

Deum nominare Patrem, quàm sit eximium.

Attentio inter orandum.

Matth. 5. b
1. Petr. 2. e. 4. c
1. Cor. 10. g
Coloss. 3. c
Rom. 15. b
Eccles. 36. a

B. Id verò fit maximè, cum verę fidei confessio, Spes etiam & charitas, ac simul Christianę vitę sancta conuersatio suam in nobis lucem ac vim exerit, vt spectantes alij quoquę glorificent Patrem.

a Lucę 1. g
1. Petr. 1. c. 3. c
Philip. 2. b
b Matth. 5. b

S C R I P T V R A E.

MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in celis est.

PRIORIS Petri secundo: Obsecro vos tanquàm aduenas & peregrinos, &c. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt in eo quòd detrectant de vobis tanquàm de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis.

ET capite quarto: Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquàm ex virtute quam administrat Deus: vt in omnibus honorificetur Deus per IESVM CHRISTVM,

PRIORIS ad Corinthios decimo: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

AD Colossenses tertio: Omne quodcumq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini IESV CHRISTI facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

AD Romanos decimo quinto: Vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum & Patrę Domini nostri IESV CHRISTI.

ECCLESIASTICI trigesimo sexto: Immitte timorem tuū super Gentes, quę non exquisierunt te: vt cognoscant quia non est Deus nisi tu, vt enarrent magnalia tua. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis: vt cognoscant te, sicut & nos cognouimus, quoniã non est Deus præter te Domine. Glorifica manum & brachium dextrum &c.

X Lucę

LVCÆ primo: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus nostris.

Leuit. 11. g
19. a 20. b

PRIORIS Petri primo: Secundum eum qui vocauit vos, sanctum, ut & ipsi in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.

ET capite tertio: Cum modestia & timore conscientiam habentes bonam: ut in eo quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in CHRISTO conuersationem.

AD philippenses secundo: Vt sitis sine querela & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauae & peruersae: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

MATTHÆI quinto: Sic luceat lux vestra &c.

VIII

Quid continet secunda petitio, Adueniat regnum tuum?

A. Petimus, ut per gratiam & iustitiam suam regnet in Ecclesia Deus, immò & in mûdo vniuerso, eiectis hinc aduersarijs potestatibus, & cupiditatibus malis omnibus è medio profligatis.

B. Tum optamus & precamur, ut ex hoc mûdo, veluti è graui^a peregrinatione militiaque vocati, quæ primùm trãferamur ad regnum glorię & felicitatis eterne, ut cum Christo & Sanctis eius in sempiternum regnemus.

SCRIPTURAE.

MATTHÆI sexto: Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.

AD

AD Romanos decimoquarto: Non est regnum Dei esca & potus: sed iustitia, & pax, & gaudiû in Spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit Christo, placet Deo, & probatus est hominibus.

PSALMO vigesimosecundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuę ibi me collocauit.

PSALMO septuagesimonono: Qui regis Israël, intende: & deducis velut ouem, Ioseph: Excita potentiam tuam, & veni ut saluos facias nos.

LVCÆ primo: Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.

LVCÆ decimo septimo: Interrogatus autem à Phariseis, quando venit regnum Dei: respondit eis, & dixit: Non venit regnum Dei cum obseruatione: neque dicent, ecce hîc, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est.

PRIORIS ad Corinthios tertio: Nescitis quia templû DEI estis, & Spiritus DEI habitat in vobis? Si quis autem templû DEI violauerit, disperdet illum DEVS. Templum enim DEI sanctum est, quod estis vos.

ET capite quarto: Non in sermone est regnum DEI, sed in virtute.

AD Ephesios primo: Vt sciatis quę sit spes vocatiõis eius, & quę diuitię glorię hereditatis eius in sanctis, & quę sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus, secundum operationem potentię virtutis eius, quam operatus est in Christo, &c. Et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.

MATTHÆI decimo tertio: In cõsummatione seculi mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem.

PRIORIS ad Corinthios decimo quinto: Deinde finis, cum

X 2 tradide-

Matth. 6. d
Rom. 14. c
Psál. 22. a 79. a
Luc. 1. c 17. e
1. Cor. 3. c. 4. d
Ephes. 1. d
Matth. 13. f
1. Cor. 15. e d
Coloff. 1. b
Psál. 67. a
Phil. 1. d
Heb. 11. c
1. Petr. 2. b
Iob 7. a
1. Cor. 5. a b
Sap. 5. c
Apoc. 22. a
Matth. 8. b

tradiderit regnum Deo & Patri, cum euacuauerit omnem principatū & potestatem & virtutē. Oportet autē illū regnare, donēc ponat omnes inimicos sub pedibus eius &c.

AD Colossenses primo: Gratias agētes Deo & Patri, qui dignos nos fecit in partem fortis Sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & trāstulit in regnum filij dilectionis suę, qui est imago DEI inuisibilis, primogenitus omnis creaturę, &c. Et ipse est caput corporis Ecclesię, qui est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens, &c.

PSALMO sexagesimo septimo: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiāt, qui oderunt eum, à facie eius: Sicut deficit sumus, deficiant: sicut fluit cera à facie ignis, sic pereāt peccatores à facie DEI.

AD Philippenses primo: Desiderium habēs dissolui & esse cum Christo.

AD Hebræos vndecimo: Iuxta fidē defuncti sunt oēs isti, non acceptis repromissionibus, sed à longē eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, q̄a peregrini & hospites sunt super terrā. Qui enim hęc dicunt, significant se patriam inquirere.

PRIORIS Petri secundo: Obsecro vos tanquā aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs.

IOB septimo: Militia est vita hominis super terram, & sicut dies mercenarij, dies eius.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Audentes igitur semper, & scientes, quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino: (per fidem enim ambulamus, & nō per speciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.

SAPIENTIAE quinto: Iusti autem in perpetuum uiuent, & apud Dominū est merces eorum, & cogitatio illorū apud altissi-

altissimum. Idēo accipient regnum decoris & diadema speciei de manu Domini, quoniam dextera sua teget eos, & in brachio sancto suo defendet illos, &c.

APOCALYPSIS vigesimo secundo: Et videbunt faciem eius, & nomē eius in frontibus eorū. Et nox vltra non erit & non egebunt lumine lucernę, neque lumine solis quoniam Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in secula seculorum.

MATTHÆI octauo: Dico vobis quōd multi ab oriente & occidente venient, & recumbent cum Abrahā & Isaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eijicientur in tenebras exteriores.

IX

Quid includit tertia petitio, Fiat voluntas tua?

ROGAMVS, vt sicut in cælo Angeli & Beati omnes, nos quoq; in terris, quanuis imbecilles & exigui, exactam Deo præstemus obedientiam, nihil habentes prius, quā vt diuinæ volūtati tum in prosperis, tum in aduersis libenter nos subijciamus, & nostra^a quæ ad malum prona est, voluntate reiecta, in^b diuina semper acquiescamus.

SCRIPTURAE.

PSALMO centesimo secundo: Benedicite Domino omnes angeli eius potentes virtute, facientes verbū illius, ad audiendam vocem sermonum eius. Benedicite Domino omnes virtutes eius, ministri eius qui facitis voluntatem eius.

X 3 AD

Psal 102. d
Rom. 1. b
Acto. 9. a 21. c
Deut. 12. a
Heb. 13. d
Iac 4. d
Luc. 22. e
1. Pet. 4. a
Acto. 5. e
Iob 1. d
1. Pet. 5. c
a Gen. 8. d
Matth. 22. d
Bern. ser. 3 de
Resurrect.
b Ioā. 4. c. 5. e
6. d 1. Reg. 3. d

AD Romanos primo: Obsecrans si quo modo tandem aliquandò prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos.

ACTORVM nono: Domine, quid me vis facere?

ACTORVM vigesimoprimo: Et cum ei suadere nõ possemus, quieuius, dicentes: Domini voluntas fiat.

DEUTERONOMII duodecimo: Non facietis ibi quæ nos hinc facimus hodiè, singuli quod sibi rectum videtur.

AD Hebræos decimotertio: Deus pacis aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem.

IACOBI quarto: Ecce nunc qui dicitis, Hodiè aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annũ, & mercabimur, & lucrum faciemus, (qui ignoratis quid erit in crastino) pro eo vt dicatis: Si dominus voluerit: &, Si vixerimus, faciemus hoc aut illud.

LVCAE vigesimo secundo: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

PRIORIS Petri quarto: Qui passus est in carne, desijt à peccatis: vt iam non desiderijs hominum, sed voluntati DEI quod reliquum est in carne viuat temporis. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam.

ACTORVM quinto: Obedire oportet DEO magis quàm hominibus.

IOB primo: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita factum est. Sit nomẽ domini benedictum.

PRIORIS Petri quinto: Humiliamini sub potenti manu DEI, vt vos exaltet in tempore visitationis.

GENESIS octauo: Sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.

MATTHAEI vigesimo sexto: Vigilate & orate, vt nõ intretis

tretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

IOANNIS quarto: Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius.

IOANNIS quinto: Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

IOANNIS sexto: Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.

PRIMI Regum tertio: Et respondit Heli, dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

EX PATRIBVS.

1. BERNARDVS in sermone tertio de resurrectione Domini: In corde duplex est lepra, propria voluntas, & proprium consilium. Lepa vtraque nimis pessima, eoq; perniciosior, quo magis interior. Voluntatem dico propriam, quæ non est communis cum DEO & hominibus, sed nostra tantum, quandò quod volumus, non ad honorem Dei, non ad vtilitatem fratrum, sed propter nosmetipsos facimus, non intendentes placere Deo & prodesse fratribus, sed satisfacere proprijs motibus animorum. Huic cõtraria est recta fronte charitas, quæ Deus est. Hæc enim aduersus Deum inimicitias exercens est, & guerram crudelissimã. Quid enim odit aut punit Deus præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille desinet, nisi in propriam voluntatem? Etiam nunc cum frigus aut famem, aut aliquid tale patimur, quid læditur nisi propria voluntas &c? Porro voluntas propria quo furore Dominum maiestatis impugnet, audiant & timeant serui propriæ voluntatis. Primò nanque seipsam subtrahit, & subducit eius dominatui, cui tanquam auctori seruire iure deberet, dum efficitur sua. Sed nunquid contenta erit hac iniuria? Addit adhuc, & quòd in se est, omnia quoque quæ Dei sunt tollit & diripit. Quem enim modum sibi ponit humana cupiditas? Nonne qui per vsuram acquirit pecuniam modicam, similiter mundum lucrari conatur vniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret voluntati facultas? Dico fiducialiter, nemini qui sit in propria voluntate, posset vniuersus mundus sufficere. Sed vtinam vel rebus istis esset

Propria voluntas quæ sit, & q; pernicioiosa & q; execrabilis.

1. Iohan. 4.

Cesset voluntas propria & infernus non erit.

Desi maxime impugnat voluntas propria.

con-

contenta, nè in ipsum (horribile dictu) desquirit authorem. Nunc autem & ipsum (quantum in ipsa est) Deum perimit voluntas propria. Omnino enim vellet, Deum peccata sua aut vindicare non posse, aut nolle, aut ea nescire. Vult ergo eum non esse Deum, quæ quantum in ipsa est, vult eum aut impotentem, aut iniustum esse, aut insipientem. Crudelis planè & omnino execranda malitia, quæ Dei potentiam, iustitiam, sapientiam perire desiderat. Hæc est crudelis bestia, fera pessima, rapacissima lupa, & læna sæuissima. Hæc est immundissima lepra animi, propter quam in Iordane mergi oporteat, & imitari eum, qui non venit facere voluntatem suam. Undè & in passione, Non mea, inquit, voluntas, sed tua fiat. Lepra verò proprii consilij eo perniciosior est, quo magis occulta: & quanto plùs abundat, tanto sibi quisque sanior esse videtur. Hæc illorum est, qui zelum DEI habent, sed non secundum scientiam, sequentes errorem suum, & obstinati in eo, ita vt nullis velint consilijs acquiescere. Hi sunt unitatis diuifores, inimici pacis, charitatis, expertes, vanitate tumentes, placentes sibi, & magni in oculis suis, ignorantes DEI iustitiam, & suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quam vt vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat spiritum DEI? Idololatriæ scelus est, non acquiescere: & quasi peccatum ariolandi, repugnare.

X

Quid habet quarta petitio, Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè?

Ab omni boni authore ac fonte nos, veluti pauperes & mendici, ea desideramus, quæ ad hanc vitam corporis quotidie sustentandam sunt satis, victum scilicet & vestitum: prætereà quæ ad vitam animæ promouendam faciunt, nimirum ^a verbum Dei, animæ spirituale pabulum, sacrosanctâ ^b Eucha-

Ioan. 6.
Matth. 26.

Propriū cōsiliū q̄ perniciosum sit.
Rom. 10.

Rom. 10.

1. Reg. 15.

Iac. 1. a c
Psal. 39. d
Deu. 10. d
Gen. 28. d
1. Tim. 6. b
Pro. 30. a
Psal. 144. c

a Matth. 4. a
Amos 8 c
Ecclesiastic. 15. a
Pro. 9. b

^b Eucharistiam, panem illum cælestem, cæteraque salutifera Ecclesie Sacramenta ac Dei dona, quæ ad bene beateque viuendum pascunt, curant, confirmant hominem interiorem.

SCRIPTURAE.

IACOBI primo: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluentem, & non impropert. Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens à patre luminum.

PSALM trigésimonono: Ego autem mendicus sum & pauper: Dominus sollicitus est mei.

DEUTERONOMII decimo: Dominus Deus iudicium facit pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.

GENESIS vigésimo octauo: Vouit Iacob votum, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & custodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad vescendum, & vestimentum ad induendum, reuersusque fuero prosperè ad domum patris mei: erit mihi Dominus in Deum, cunctorumque; quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.

PRIORIS ad Timotheum sexto: Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus.

PROVERBIORVM trigésimo: Mendicitatem & diuitias nè dederis mihi: tribue tantum victui meo necessaria: nè forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis est Dominus? aut egestate compulsus, furer, & periurem nomen Dei mei.

PSALM centésimo quadragesimo quarto: Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imple omne animal benedictione.

Y MATTHAEI

b Matt. 26. a
6. b.
Ioann. 6.
Hier. in 6. c.
Mat. Cypr. in
ser. de Orat.
dom.
Amb lib 5. de
sacr. cap. 4.
Aug. lib. 2. de
ser. do. in mōte,
cap. 12.

MATTHAEI quarto: Scriptum est (Deuteronomij octavo): Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

AMO octauo: Eccè dies veniūt, dicit Dominus, & emitam famem in terram: non famē panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.

ECCLESIASTICI decimoquinto: Cibabit illū panē vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum.

PROVERBORVM nono: Venite, comedite panē meum, & bibite vinum quod miscui vobis.

MATTHAEI vigesimo sexto: Hoc est corpus meum.

ET capite sexto: Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiē.

IOANNIS sexto: Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita,

PATRES

Supersubstantialis panis.

1. HIERONYMVS in caput sextū Matthæi: Quod nos supersubstantialē expressimus, in græco habetur ἐπιούσιον: quod verbum Septuaginta interpretes ἐπιούσιον frequentissimè transferunt. Considerauimus ergò in Hebræo, & vbiunque ille ἐπιούσιον expresserunt, nos inuenimus SEGVLAM, quod Symmachus ἐξαιρετικόν id est, præcipuū vel egregium, transtulit: licet in quodam loco peculiare interpretatus sit. Quandò ergò petimus, vt peculiare vel præcipuū nobis Deus tribuat panē, illū petimus qui dicit: Ego sum panis viuus q̄ de cælo descendi. Possumus supersubstantialem panem & aliter intelligere: qui super omnes substantias sit, & vniuersas superet creaturas.

Ioan. 6.

2. CYPRIANVS in sermone de oratione Dominica: Panem nostrum vocamus, quia CHRISTVS noster (qui corpus eius cōtingimus) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, nè qui in CHRISTO sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedēte aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes, à cælesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi. Si quis ederit de meo pane, viuet in æternum. Panis autem, quem ego dederò, caro mea est, pro seculi vita. Quandò ergò dicit in æternū viuere, si quis ederit de eius pane, vt ma-

Eucharistia

Ioan. 6.

nifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum est & orandum, nè, dum quis abfentus separatur à CHRISTI corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente: Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et idē panem nostrum, id est, CHRISTVM dari nobis quotidie petimus, vt qui in CHRISTO manemus & viuimus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus.

Ioan. 6.

3. AMBROSIVS libro quinto de sacramentis, capite quarto: Memini sermonis mei, cum de Sacramentis tractarem. Dixi vobis, quidd ante verba CHRISTI, quod offertur, panis dicatur: vbi CHRISTI verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergò in oratione Dominica quæ postea sequitur, ait, Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed ἐπιούσιον dixit, hoc est, supersubstantialem. Non iste panis est qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Idēd græcè ἐπιούσιον dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt τῆς ἐπιούσιας ἡμέρας, aduenientem diem. Ergò quod Latinus dixit & quod Græcus, vtrunque vtile videtur. Græcus vtrunque vno sermone significauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis? &c.

Supersubstantialis.

Quotidianus

4. AVGVSTINVS libro secundo de sermone Domini in morte, capite duodecimo: Panis quotidianus aut p̄ ijs omnibus dicitur est, quæ huius vitæ necessitatem sustentant: aut pro sacramento corporis CHRISTI, quod quotidie accipimus: aut pro spiritali cibo, de quo Dominus dicit, Operamini escam quæ non corrumpitur. Et illud, Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi.

Ioan. 6.

Ibid.

XI

Quo pacto intelligitur quinta petitio, Dimitte nobis debita nostra?

A. Hic petimus, à labe peccati, quo nihil foedius, nihil animæ pestilentius esse potest, clementer expurgari, & ea ipsa quæ peccando contraximus, debita relaxari.

Thren. 4. b
1. Cor. 10. b
Leuit. 26. c
Num. 5. a. c
Exo. 32. f. g
Luc. 7. g
Tob. 12. c
Sap. 16. b
Psal. 10. a

Y 2 B. Nè

B. Nè verò frustranea sit precatio, animo in proximum perperam affecto, illud addimus, nos vindictæ^a cupiditate ac similitate posita, cum proximis in gratiam rediisse, & cuius ex animo noxam condonasse. Hoc est enim, quod CHRISTVS alibi voluit cum diceret:^b *Dimittite, & dimittimini. Et iterum:*^c *Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.*

SCRIPTURAE.

THRENORVM quarto: Denigrata est super carbones facies eorum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Nō simus concupiscentes malorū, sicut & illi concupiērūt: Neq; idololatræ efficiamini, sicut quidā ex ipsis: Neq; fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die vigintitria millia. Neq; tētemus Christū, sicut quidā eorū tentauerūt, & à serpentibus periērūt. Neq; murmuraueritis, sicut quidā eorum murmurauerunt, & periērunt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura contingebāt illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum deueniunt.

LEVITICI vigesimosexto: Quòd si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, si spreueritis leges meas, & iudicia mea contempseritis, vt non faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritū perducatis pactum meum, ego quoquè hæc faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustrà seretis sementem, quæ ab hostibus deuorabitur. PONAM faciē meam contra vos, & corruetis coram hostibus vestris, & subijciemini his qui oderunt vos. Fugietis nemine perfe-

^a Rom. 12 d
Coloff 3, b
Luc. 23. c
Act. 7. g
Mar. 11. c
Ephe. 4. g
b Luc. 6. f

^c Mat. 6. b
18. d c
Ecle. 28. a
Aug. in Ench.
cap. 74.

persequente. Sin autem nec sic obedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplūm propter peccata vestra, & conteram superbiam dicitur vestræ. Daboque vobis cælum desupèr sicut ferrum, & terram æneam. & cætera quæ sequuntur.

NUMERORVM quinto: Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ solēt hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum domini atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum, &c. Si declinasti à viro tuo, atque polluta es, & cōcubuisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis: Det te dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur: Ingreduantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumefcente putrescat femur.

EXO DI trigesimosecundo: Hæc dicit dominus deus Israel, ponat vir gladium super femur suum, (inquit Moyses ad filios Leui, cum Israelitæ adorassent vitulū) & occidat vnusquisq; fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntq; filij Leui iuxta sermonem Moyfi, cecideruntque in die illa quasi trigintatria nullia hominum. Et ait Moyses &c. Qui peccauerit mihi, (inquit dominus) delebo eū de libro meo. Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.

LVCAE septimo: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

TOTIAE duodecimo: Qui faciunt peccatum & iniquitatem, hostes sunt animæ suæ.

SAPIENTIAE decimosexto: Homo occidit per malitiam animam suam.

PSALMO quinquagesimo: Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius la-

ua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & oēs iniquitates meas dele.

AD Romanos duodecimo: Nulli malum pro malo reddētes. Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum ire. Scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuā, dicit dominus Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Deut. 12.

AD Coloffenses tertio: Nunc autē deponite & vos omnia, iram, indignatiōem &c. Induite vos sicut electi dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatē, modestiam, patientiam, supportantes inuicē, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquē habet querelam: sicut & dominus donauit vobis, ita & vos.

LVCAE vigesimotertio: Pater, dimitte illis: non em̄ sciunt quid faciunt.

ACTORVM septimo: Domine, nē statuas illis hoc peccatū.

MARCI vndecimo: Et cum stabitis ad orādum, dimitte si quid habetis aduersus aliquem: vt & pater vester qui in cælis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in cælis est, dimittet vobis peccata vestra.

AD Ephesios quarto: Estote inuicē benigni, misericordes, donantes inuicē, sicut & deus in CHRISTO donauit vobis,

LVCAE sexto: Dimittite, & dimittemini.

MATTHAEI sexto: Si dimiseritis hoībus peccata eorū, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autē nō dimiseritis hoībus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

MATTHAEI decimo octauo: Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusquē redderet vniuersum debitum.

bitum. Sic & pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris. Et paulò antè: Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotiēs peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vique septiēs? Dixit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septiēs: sed, vsque septuagies septiēs.

ECCLESIASTICI vigesimo octauo: Qui vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram: & à deo quærit medelam? In hominem similem sibi nō habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reseruat iram: & propitiationem petit à DEO? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari.

EX PATRIBVS.

1. B. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentiū, capite sexagesimo quarto: Quisquis roganti & peccati sui pœnitēti non ex corde dimittit, nullo modo existimet à Domino sua peccata dimitti, Matt. 6. quoniam mētiri veritas non potest: Si non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Ad tam magnum tonitruum qui non expergiscitur, non dormit, sed mortuus est.

Tonitruum magnum.

XII

Quid continet sexta petitio, Nē nos inducas in tentationem?

Quoniam præsens hæc vita perindè ac militia est super terram, dum varijs tentationibus semper impugnamur, grauitèrque cum mundo, carne, & Satana conflictamur, idcirco piè solliciti diuinam opem imploramus, nē huiusmodi aduersariorum

impu-

Iob. 7. a
Iudith. 8. c
Tob. 3. d. 12. c
Ma. 4. a. b. 26. d
Heb. 2. d
2. Theff. 3. a
1. Ioan. 2. c. 5. a
Matt. 16. d
1. Co. 9. d. 10. e
Iac. 4. b. 1. b

1. Pet. 5. e
2. Pet. 2. b
Eph. 6. b c
Colof. 3. a
Apoc. 2. b c g
2. Tim. 4. b

impugnationibus succumbamus, atque succumbendo damnemur, sed ut in hac perpetua pugna durantes, Dei que dextera nitentes, potestati Sanae resistamus fortiter, contemnamus mundum, castigemus carnem, atque ita demum velut inuicti milites CHRISTI, post victoriam coronemur.

a. 2. Tim. 2. a

Neque enim coronabitur, Apostolo teste, nisi qui legitime certauerit.

SCRIPTURAE.

IOB septimo: Militia est vita hominis super terram.

IUDITH octauo: Memores sint, quia tentati sunt Patres nostri, ut probarentur, si verè colerent Deum suum. Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tētatus est, & per multas tribulationes probatus, dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transfierunt fideles. Illi autem qui tentationes non susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suam & improprium murmurationis suae contra Dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus periērunt. Et nos ergò non vlciscamur nos pro his quae patimur: sed reputantes peccatis nostris haec ipsa supplicia minora esse, flagella Domini, quibus quasi serui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem nostram euenisse credamus.

TOBIAE tertio (ait Sara:) Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quod vita eius, si in probatione fuerit, coronabitur: si autè in tribulatione fuerit, liberabitur: & si in corruptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillam facis, & post

post lachrymationem & fletum, exultationem infundis.

ITEM capite duodecimo ait Raphael ad Tobiam: Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.

MATTHAEI quarto: Ductus est IESVS in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.

ET capite vigesimosexto: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.

AD Hebraeos secundo: In eo in quo passus est ipse tentatus, potens est & eis qui tentantur, auxiliari.

POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: Fidelis autem Dominus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

PRIMAE Ioannis secundo: Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & verbum DEI manet in vobis, & vicistis malignum: Nolite diligere mundum & c. quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitae: quae non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia eius. Qui autem facit voluntatem DEI, manet in aeternum.

ET capite quinto: Omne quod natum est ex DEO, vincit mundum. Et haec est victoria quae vincit mundum, fides nostra.

MATTHAEI decimosexto: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

PRIORIS ad Corinthios nono: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Ibidem: Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere.

ET capite decimo: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Tētatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autè DEVS est, qui non patietur vos tētari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tētatione prouentum, ut possitis sustinere.

IACOBI quarto: Nescitis quia amicitia huius mundi inimica est DEI? Quicumque ergò voluerit amicus esse se-

Z culi

culi huius, inimicus DEI constituitur.

IACOBI primo: Beatus vir qui suffert tentationē: quoniā cū pbatus fuerit, accipiet coronā vitæ, quā repmisit Deus diligentibus se. Nemo cū tentatur, dicat quoniā à Deo tē- tatur. DEVS em̄ intentator malorum est: ipse autē neminem tentat. Vnusquisq; verò tentat à concupiscētia sua abstra- ctus & illectus. Deindē cōcupiscētia cū cōceperit, parit pec- catū: peccatū verò cū consummatū fuerit, generat mortē.

PRIORIS Petri capite quinto: Aduersarius vester diabo- lus tanq̄ leo rugiens circuit, querens quē deuoret. Cui resi- stite fortes in fide. DEVS autē omnis gratiæ, modicum passus ipse perficiet, confirmabit, solidabitq̄.

POSTERIORIS Petri secundo: Nouit Dominus pios de tentatione eripere.

AD Ephesios sexto: Induite vos armaturā DEI, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniā non est nobis collu- ctatio aduersus carnē & sanguinē: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cō- tra spiritualia nequitiae in caelestibus. Propterea accipite ar- maturā DEI, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare &c.

AD Colossenses tertio: Mortificate mēbra vestra q̄ sunt sup- terrā, fornicationē, immunditiā, libidinē, cōcupiscētiā malā.

APOCALYPSIS secūdo: Vincēti dabo edere de ligno vi- tæ, quod est in Paradiso DEI mei. Esto fidelis vsq; ad mortē, & dabo tibi coronā vitæ. Qui vicerit, nō lædet à morte secūda. Vincēti dabo manna absconditū. Qui vicerit & custodierit vsq; in finē opera mea, dabo illi potestatem super gentes &c.

POSTERIORIS ad Timotheum quarto: Bonū certamen cer- tauī, cursum cōsummaui, fidē seruauī. In reliquo reposita est mihi corōa iustitię, quā reddet mihi Dñs in illa die, iustus iu- dex:

dex nō solūm autē mihi, sed & ijs qui diligunt aduentū eius. POSTERIORIS ad Timotheū secūdo: Labora sicut bonus miles CHRISTI ES v. Nemo militās deo, implicat se negocijs secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Nam & qui certat in agone, non coronatur nisi legitimē certauerit.

XIII

*Quid est in septima & postrema petitione,
Libera nos à malo?*

A. PRECAMVR ad extremū, vt huius seculi calami-
tatibus, q̄bus exercētur etiā pij, nō finat nos Deus
p̄di & euerti cū impijs, sed vt benignitate sua nos
liberet, quatenus saluti nostrę cōuenit, atq; ab omī
malo cū corporis, tū animę, siue in hac vita, siue
in futura ppitius tueatur. Nam & ipse itā p̄misit,
^a *Inuoca me in die tribulatiōis, erua te, et honorificabis me.* a Psal. 49. e
2. Cor. 1. d
Amb. in Psal.
40.
Hier. in c. 6.
Matth.

B. DEMVM totā precatiōem hac vna voce, Amen,
claudimus, vt nostrā in orādo simul & impetrādo
fidutiā cōprobemus, tū propter CHRISTI, q̄ nō fal-
lit, p̄missionem, ^b *Petite, inquit, & dabitur vobis: tū* b Matth. 7. b
Luc. 11. b
Ioann. 16. d
pp̄ter patris erga nos immēsam clementiā & pro-
p̄sam in oēs misericordiā, vt hinc Ioānes dixerit,
^c *Quodcumq; petierimus secuudū voluntatē eius, audit nos.* c 1. Ioan. 5. e

SCRIPTURAE.

TERTII Regū octauo: Si fugerit populus tuus Israel ini-
micos suos, (quia peccaturus est tibi) & agētes poenitētiā,
& confitentes nomini tuo venerint, & orauerint, & depre-
cati te fuerint in domo hac, exaudi in cēlo, & dimitte pecca-
tum

tum populi tui Israel, & reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit cælum, & nō pluerit propter peccata eorum, &c. Itā Salomon in oratione sua.

PROVERBIORVM decimō: Quasi tempestas transiens nō erit impius: iustus autem quasi fundamentum sempiternum. Expectatio iustorū, letitia: spes autem impiorū peribit. Fortitudo simplicis, via Domini: & pauor his qui operantur malum. Iustus in æternum non commouebitur: impij autem nō habitabunt super terram.

ECCLESIASTICI vigesimotertio: Nē incidam in conspectu aduersariorum meorum, & gaudeat inimicus meus. Domine pater & deus vitæ meæ, nē derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorū nē dederis mihi, & omne desiderium auerte à me. Aufer à me ventris concupiscentias, & concubitus concupiscentiæ nē apprehendāt me, & animę irreuerenti & infrunitæ nē tradas me.

IEREMIAE secundo: Nunquid seruus est Israel aut vernaculus? quare ergo factus est in prædam? Super eum rugiērūt leones, & dederunt vocem suam, posuerunt terrā eius in solitudinem: ciuitates eius exustæ sunt, & nō est qui habitet in eis. Nunquid non istud factū est tibi, quia dereliquisti Dñm deum tuum eo tempore, quo ducebat te per viam?

TOBIAE primo: Cū rex Sennacherib iratus multos occideret ex filijs Israel, Tobias sepeliebat corpora eorum. At vbi nūciatum est regi, iussit eum occidi, & tulit omnem substantiam eius. Tobias verò cū filio suo, & cū vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum. post dies verò quadragintaquinque, occiderunt regē filij ipsius, & reuersus est Tobias in domū suā, omnisq; facultas eius restituta est ei.

TOBIAE secundo: Contigit autem vt quadam die fatigatus à sepultura, veniēs in domum suam, iactāset se iuxta parietem

rietem, & obdormisset: & ex nido hirundinum dormiēti illi calida stercola inciderent super oculos eius, fieretque cæcus. Hanc autem tentationem ideò permisit dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Nam cū ab infantia sua semper Deum timuerit, & mādāta eius custodierit, nō est cōtristatus cōtra Deum, quòd plaga cæcitatē euenerit ei: sed immobilis in Dei timore permansit, agēs gratias deo omnibus diebus vitæ suę. Nam sicut beato Iob insultabāt reges, itā isti parētes & cognati eius iridebant vitā eius, dicētes: Vbi est spes tua, pro qua elemosynas & sepulturas faciebas? Tobias verò increpabat eos, dicēs: Nolite itā loqui, qm̄ filij sanctorum sumus, & vitā illam expectam⁹, quā deus datur⁹ est his q̄ fidē suā nunq̄ mutāt ab eo.

ECCLESIASTICI vicefimo septimo: propter inopiā multi deliquerūt. Si non in timore dñi tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.

APŌCALYPSIS tertio: Quoniā seruāsti verbū patientiæ meæ, & ego seruabo te ab hora tentationis, q̄ ventura est in orbem vniuersum tentare habitātes in terra. Ecce venio citò: tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.

PSALMO vigesimoquarto: Oculi mei semper ad dominū, quoniā ipse euellet de laqueo pedes meos. Respice in me, & miserere mei, quia vnicus & paup̄ sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatę sunt: de necessitatib⁹ meis erue me. Vide humilitatem meā & laborē meū, et dimitte vniuersa delicta mea. Respice inimicos meos, quoniam multiplicati sunt, et odio iniquo oderunt me. Custodi animā meā, et erue me: nō erubescā, quoniā speraui in te. Innocētes et recti adhæserunt mihi, quia sustinui te. Libera Deus Israel ex omnibus tribulationibus suis.

PSALMO trigésimo: Inclina ad me aurem tuā, accelera ut ēruas me. Educes me de laqueo hoc quem absconderūt mihi: quoniā tu es protector meus. Saluāsti de necessitatibus animam meā. Nec cōclusisti me in manibus inimici. statuisti in loco spatioſo pedes meos. Eripe me de manu inimicorū meorum, & à perfequētibus me. Illustra faciem tuam super seruum tuum, saluum me fac in misericordia tua.

PSALMO trigésimotertio: Exquisiui Dominum, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Ille pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum: & de omnibus tribulationibus eius saluauit eum. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Clamauerunt iusti, & Dominus exaudiuit eos: & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. Iuxta est Dominus ijs qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit. Multae tribulationes iustorum: & de omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorum: vnum ex his non cōteretur. mors peccatorum pessima: & qui oderūt iustum, delinquent. Redimet Dominus animas seruorum suorum: et non delinquent omnes qui sperant in eo.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Ideò et per ipsum, Amen Deo, ad gloriam nostram.

LVCAE vndecimo: Petite, et dabitur vobis.

IOANNIS decimosexto: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

P A T R E S.

1. **B. AMBROSIVS** in Psalms quadragesimū super ea verba, Fiat, fiat: In hebreo habet, Amē, amē: ut asseruerūt q̄ librū legerūt in Hebraicis literis scriptū. Græcus hoc loco, γένοιτο, γένοιτο dixit: quod est, fiat, fiat. Quod verbū diuersas significationes habet, ut sit interdum imperātis, interdum precantis, interdum cōfirmantis aliqd. Imperātis est, cum superior inferiori statuit, qd faciendū sit vel sequendū.

Pre-

Precantis est sicut illud, Fiat volūtas tua. Non enim Deo quis imperat, sed precē fundit. Confirmantis est, cum benedicit Propheta, vel sacerdos, vel sanctus aliquis, & populus respondet, Fiat, fiat. Sicut enim cum sacerdos benedicit, populus respondet, Amen, confirmās benedictionē sibi, quam plebi sacerdos à Domino deprecatur: ita in Psalmo responsum est, Fiat, fiat, quasi, Amen, amen. Amen autē confirmationis verbum euidenter ostenditur in Euangelio, vbi Dominus confirmans sermonem suum, dicit: Amen dico vobis. Maior autē vis est, vbi repetitus est sermo: quod in libro Euāgelij secundum Ioannem frequētius inuenimus: quia ipse maximē de cælestibus & profundis mysterijs est locutus. Indicium quoq; est libri finiti, Fiat, fiat. Nam in quinque libris diuisum videtur esse Psalterium.

2. **HIERONYMVS** in caput sextū Matthæi. Amen signaculū orationis Dominicę est: quod Aquila interpretatur, fideliter: nos, verē, possumus dicere.

XIIII

Quæ est summa orationis Dominicæ?

A. FORMVLAM absolutam continet nō solūm orandi ac postulādi bona, verūm etiā deprecādi ac fugiendi mala quælibet.

B. INTER bona verò primū est illud expetendū, ut Pater cælestis ab omnibus semper & vbiq; glorificetur: deindè verò, ut illi⁹ regni participes efficiamur: tum ut ea nobis adminicula suppetāt, quibus ad regnū DEI cōmodè puenitur. Quale est ex parte quidē animę nostre, volūtati diuinę cōformari, ex parte verò corporis, victum habere necessariū.

C. QVAE autē secundo loco ad finē vsque totius precatōnis adduntur, affectū exprimunt mala deprecātis, ut DEI gratia & virtute aut penitens illa re-

mo-

moueatur, peccata nimirum bonorum omnium corruptelae, & reliquorum lerne malorum, aut eadem sic temperentur, ne sua vi salutis consequenda officere possint. Eiusmodi sunt variae in hoc mundo tentationes, & quaelibet tum praesentis, tum futurae vitae calamitates.

D. RELIQUA de Oratione tractanda, in eum reseruabuntur locum, qui bonorum operum generatiplicia declarabit.

DE SALVTATIONE

ANGELICA.

XV

Quae salutatio dici Angelica solet?

Lucæ 1. c. e.
Chryso. & Iacob.
in Liturgijs. Au.
ser. 2. de Annuci.
Ambr. in c. 1. Luc.
Chrysol. ser. 140.
& sequent. Bern.
Hom. 3. super
Missus est. Fulgēt.
in ser. de laude
B. Virginis.

EA, quae sanctissimae Virgini Dei; matri
his verbis defertur: *Aue Maria gratia plena,
Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, &
benedictus fructus ventris tui IESVS: Sancta Ma-
ria mater DEI, ora pro nobis peccatoribus nunc & in
hora mortis nostrae. Amen.*

SCRIPTURAE.

LVCAE primo: Et ingressus Angelus, ad eam dixit: Aue gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quae cum audisset, turbata est in sermone eius, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait Angelus ei: Ne timeas MARIA, inuenisti enim gratiam apud DEVM. Ecce concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen eius IESVM.

Hic

hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. et dabit illi dominus DEVS sedem David patris eius, et regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque; et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur filius DEI. Et paulo post: Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth, et exclamauit voce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. et beata quae credidisti, quoniam perficientur ea quae dicta sunt tibi a Domino.

PATRES.

CHRYSOSTOMVS in liturgia, siue in Missa sua: Precibus Domine eius quae genuit te Deiparae, & semper virginis Mariae, sanctarum omnium potestatum spiritualium, preciosi prophetae praecursoris ac Baptistae Ioannis, sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai, cuius & memoriam celebramus, miserere & serua nos. Ibidem sapientis: Sanctissimae, incontaminatae, super omnes benedictae, gloriosae Dominae nostrae Deiparae, & semper virginis Mariae cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus. Iterum: Precibus sanctissimae Deiparae seruator serua nos. Et paulo post: Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, per preces dominae nostrae Deiparae, & semper virginis Mariae, sancti & gloriosi Apostoli & Euangelistae huius. Et quibusdam interpositis: Vt vere dignum & iustum est, glorificare te Deiparae & semper beatissimam, & penitus incontaminatam matrem Dei nostri &c. ut infra quaestione decimanona. Aue gratia plena Maria, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: quoniam saluatorem animarum peperisti nostrarum. Rursum: Intercessione immaculae Dominae nostrae Deiparae, & semper virginis Mariae dignum me fac, ut sine condemnatione accipiam immaculatum tuum

Intercessio
B. Virginis &
Sanctorum
aliorum.

Preces Dei-
parae.
Psal. 67.
Preces Mariae
& Sanctorum.

Salutatio
Angelica.

Intercessio
Dominae
nostrae.

Aa

tuum

Preces & supplicationes
Mariæ & oſm
Sanctorum.

tuum donum in remiſſionem peccatorum, &c. Iterum: Dirige noſtram viam, & confirma nos in timore tuo omnes, cuſtodi vitã noſtram, ſtabili noſtros grefſus, precibus & ſupplicationibus ſanctæ Deiparæ, & ſemper virginis Mariæ, & omnium ſanctorum.

Preces & interceſſiones B.
Virginis &
Sanctorum.

2. IACOBVS Apoſtolus & frater Domini in Liturgia ſiue Miſſa ſua: Commemorantes ſanctiſſimam, immaculatam, glorioſiſſimam Dominam noſtram matrem Dei, & ſemper virginem Mariã, cum omnibus ſanctis & iuſtis, noſipſos, & inter nos, & omnem vitã noſtram Chriſto Deo commendemus. Ibidem: Commemorationẽ agamus ſanctiſſimæ, immaculatæ, glorioſiſſimæ, benedictæ dominæ noſtræ matris Dei, & ſemper virginis Mariæ, ac omnium ſanctorum, & iuſtorum, vt precibus atq; interceſſionibus eorum omnes miſericordiam conſequamur. Et poſt quædam: Aue Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, quia ſaluatorem peperisti animarum noſtrarũ.

Salutatio
Angelica.

Dignum eſt, vt te verè beatam dicamus Deiparam ſemper beatam, & omnibus modis irreprehẽſam, & matrem Dei noſtri, honorabiliorem quàm Cherubim, & glorioſiorem quàm Seraphim, quæ ſine corruptione Deum verbum peperisti, te reuerà Deiparam magnificamus. Tibi ò plena gratiæ, vniuerſa creatura gratulatur, Angelorum cœtus, & hominum gẽnus, quæ eſt templum ſanctificatum, paradifus ſpiritualis, virginum gloria, ex qua Deus carnem aſſumpſit, & puer factus eſt Deus noſter, qui eſt ante ſecula. tuum enim vterum thronum fecit, & tuum ventrem latiore ac ampliore cœlis ipſis reddidit. tibi ò gratiæ plena, vniuerſa creatura gratulatur: gloria tibi.

Laudes Dei-
paræ.

Vniuerſa cre-
atura Mariæ
gratulatur.

3. AVGVSTINVS ſermone ſecundo de Annun-
ciatiõẽ Domini, qui eſt ſermo decimo octauus de ſanctis: Deſcendit Angelus de cœlo, miſſus à patre Deo in noſtrę redemptionis exordium, ad beatam ſalutando Mariam: Aue, ait, gratia plena, Dominus tecum. Impleta eſt ergò gratia, & Eux vacuata eſt culpa. Maledictio Eux, in benedictionem mutatur Marię. Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecum. Tecum Dñs in corde, tecum in ventre, tecum in vtero, tecum in auxilio. Gratulare beata virgo: Chriſtus rex è cœlo ſuo incarnatur in vtero tuo, ex ſinu Patris in vterũ dignatur deſcendere matris. Benedicta tu, inquit, in mulieribus, quæ vitam & viris & mulieribus peperisti. Mater generis noſtri pœnam intulit mundo: genitrix Domini noſtri ſalutem attulit mundo. Auſtrix peccati Eua, auſtrix meriti Maria, Eua occidendo obfuit, Maria viuificando profuit. Il-

Expoſitio
Salutationis
Angelicæ.

Comparatio
cum Eua.

la percuffit, iſta ſanauit. Pro inobedientia enim obediẽtia commutatur, fides pro perfidia compenſatur. Et poſt quædam: O beata Maria, ſeculum omne captiuum tuum deprecatur aſſenſum, te apud Deum mundus ſuæ fidei obſidem fecit. Noli morari virgo, nuncio feſtinanter reſponde verbũ, & ſuſcipe filium: da fidem, & ſenti virtutem. Ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi ſecũdũm verbum tuum. Nec mora, reuertitur nunciuſ, & virginalẽ thalamum ingreditur Chriſtus. Efficitur ſubitò prægnãſ beata Dei genitrix, & cuncta per ſecula prædicatur felix. Quid mirum ſi ſine corruptiõẽ naſcitur, qui de ſanctificatione concipitur? Non enim decebat, vt ille qui nobis aſſerebat ſalutem, matri præperet integritatis dignitatẽ. Nam qui terra, mari, cœloq; nõ capitur, intra vnũ corpusculi mēbra ſuſcipitur. Hæc eſt illa nouitas, Hieremiæ Prophetæ vaticinio prænunciata: Faciet, inquit, Dominus nouum ſuper terrã, fœmina circumdabit virum. O fœmina ſuper fœminas benedicta, quæ virum omninõ non nouit, & virum ſuo vtero circumdedit. Circundat virum Maria, Angelo fidem dando: quia Eua perdidit virum, ſerpenti conſentiendo. O beata Maria, quis tibi dignè valeat iura gratiarum ac laudum præconiã rependere, quæ ſingulari tuo aſſenſu mundo ſuccurriſti perditò? Quas tibi laudes fragilitas humani generis perſoluat, quæ ſolo tuo commercio recuperandi aditum inuenit? Accipe itaque quaſcũque exiles, quaſcũque meritis tuis impares gratiarum actiões: & cum ſuſceperis vota, culpas noſtras orando excuſa. Admitte noſtras preces intra ſacrarium exauditiõis, & reporta nobis antidorum reconciliationis. Sit per te excuſabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mēte poſcimus. Accipe quod offerimus, redona quod rogamus, excuſa quod time-
mus: quia tu eſt ſpes vnica peccatorum, per te ſperamus veniam delictorum, & in te beatiffima noſtrorum eſt expectatio præmiorum. Sancta Maria, ſuccurre miſeris, iuua puſillanimes, reſoue ſebiles: &c. vt infrã quæſtione decimanona. Aſſiſte parata votis poſcentiũ, & repende omnibus optatum effectum. Sint tibi ſtudia aſſiduè orare pro populò Dei, q̄ meruiſti benedicta redẽptorem ferre mundi.

4. AMBROSIVS in caput primum Lucæ: Maria benedictionis nouam formulam mirabatur, quæ nuſquàm lecta eſt, nuſquàm antè comperta, Soli Mariæ hæc ſalutatio ſeruabatur. Benè enim ſola gratia plena dicitur, q̄ ſola gratiã, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, vt gratiã repletur authore. Ibid. Nec mirũ ſi Dñs redempturus mundũ, operatiõem ſuã inchoauit à matre, vt p̄ quam ſalus

Lucr.

Felix per cõ-
ſta ſecula.

Hiere. 31.

Inuocatio B.
Virginis.

Spes vnica
peccatorum
poſt Chriſtũ.

Salutatio an-
tè inaudita.

Gratiã quã
nulla alia
meruit, con-
ſecuta eſt.

Luc. 1.

omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pig-
nore. Vnde & meruit audire, Beata quæ credidisti. Et verè beata, quæ
sacerdote præstantior: cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem.

5. PETRVS Chryfologus Archiepiscopus Rauēnas, sermōe cē-
tesimo quadragesimo & sequentibus, exponit Euangelium de An-
nunciatiōe Dñica, atq; inter cætera sermone cētesimo quadragesi-
mo sic ait: Facta est verè nunc mater viuientium per gratiam, quæ ma-
ter antè extitit morientium per naturā. Quātus sit Deus, satis igno-
rat ille, qui huius virginis mentem non stupet, animum non mira-
tur: pauet cælum, tremunt angeli, creatura non sustinet, natura non
sufficit: & vna puella sic Deum in sui pectoris capit, recipit, oblectat
hospitio, vt pacem terris, cælis gloriam, salutē perditis, vitā mor-
tuis, terrenis cum cælestibus parētelam, ipsius Dei cum carne com-
mercium pro ipsa domus exigat pensione, pro ipsius vteri mercede
conquirat, & impleat illud Prophetæ: Ecce hereditas Dñi filij, mer-
ces fructus vëtris. Deindè sermōe cētesimo quadragesimo scēdo:

Psal. 126.
Fructus ven-
tris.

Agit cum MARIA Angelus de salute, quia cū Eua angelus egerat de
ruina. Ante causam dignitas virginis annunciat ex nomine: nam
MARIA Hebræo sermone, Latinè domina nūcupatur. Et sermo-
ne centesimo quadragesimo tertio, Aue gratia plena. Quia singulis
gratia se est largita per partes, MARIAE verò simul se totam dedit
gratiæ plenitudo. Omnes, inquit Euāgelista, de plenitudine eius ac-
cepimus: Verè benedicta, quæ fuit maior cælo, fortior terra, orbe
latior: nam Deum quem mundus nō capit, sola cepit. Portauit De-
um, qui portat orbem: genuit genitorem suum, nutriuit omniū vi-
uentium nutritorem.

MARIA.

Ioann. 1.

6. BERNARDVS homilia tertia de laudibus Virginis matris,
super Euāgelium, Missus est Angelus Gabriel: vbi explicat Angelicā
salutatiōem, atque inter cætera ita scribit: Legimus in Actibus Apo-
stolorum & Stephanum plenum gratia, & Apostolos fuisse repletos
spiritu sancto: sed longè dissimiliter à MARIA. Alioquin nec in
illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum
in Maria: nec illi conceperūt de spiritu sancto, quō Maria. Quid mi-
rum si gratia plena erat, cum qua Dñs erat? Præuenit suū nunciū ad
virginem quam amauerat, quā sibi elegerat, cuius decorē concupi-
erat: Meritō autē concupiuit rex decorē virginis. Fecerat enim quic-
quid longè antea præmonita fuerat à patre suo Dauid, dicente sibi:
Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populū tuū
& domum patris tui. Et si hoc feceris, concupiscet rex decorē tuum:

Incli-

Act. 6.

Plena gratia.

Psal. 44.

Inclinauit aurem suam ad obedientiam, & cor suum ad disciplinā,
& oblita est populum suum & domum patris sui: quia nec populū
suum augere proles successione, nec domui patris sui relinquere cu-
rauit hæredem: sed quicquid honoris in populo, quicquid de pater-
na domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia arbitrata est
vt stercora, vt Christū lucrifaceret. Nec fecellit eam intentio, quan-
dō & Christum sibi filium vendicauit, nec propositum pudicitæ
violauit. Benè igitur gratia plena, quæ & virginitatis gratiā tenuit,
& insuper fecunditatis gloriam acquisiuit. Non dixit, Dominus in-
te: sed, Dominus tecum. Deus enim qui vbique æqualiter totus est,
per suam simplicam substantiam, aliter tamen in rationalibus crea-
turis, quàm in cæteris, & ipsarum aliter in bonis, quàm in malis est
per efficaciam. Itā sanè est in irrationalibus creaturis, vt tamen non
capiatur ab ipsis. A rationalibus autem omnibus quidem capi po-
test per cognitionem, sed à bonis tantum capitur etiam per amorē.
In solis ergo bonis itā est, vt etiam sit cum ipsis propter cōcordiam
voluntatis. Sed cū itā sit cum omnibus sanctis, specialiter tamen
cum Maria, cum qua vtique tanta ei consensio fuit, vt illius non so-
lūm voluntatem, sed etiam carnem sibi coniungeret, ac si de sua
virginisq; substantia vnum Christū efficeret, vel potius vnus Chri-
stus fieret: qui etsi nec totus de Deo, nec totus de virgine, totus ta-
men Dei & totus virginis esset: nec duo filij, sed vnus vtriusq; filius.
Nec tantum Dominus filius tecum, quem carne tua induis: sed &
Dominus Spiritus sanctus, de quo concipis, & Dominus Pater, qui
genuit, quem concipis. Non quia tu benedicta, idè benedictus fru-
ctus ventris tui: sed quia ille te præuenit in benedictionibus dulce-
dinis, idè tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris
tui, in quo benedictæ sunt omnes gentes: de cuius plenitudine tu
quoque accepisti cum cæteris, etsi differentiùs à cæteris. Benedictus
in odore, benedictus in sapore, benedictus in specie. Ex cuius bene-
dictione benedicta etiam tu in mulieribus: quia non potest mala ar-
bor fructum facere bonum. Benedicta inquam tu in mulieribus,
quæ illam generalem maledictionem euasisti, qua dictum est: In tri-
stitia paries filios: & nihilominus illam, qua secutum est, Maledicta
sterilis in Israël: ac singularem consecuta es benedictionem, vt nec
sterilis maneat, nec cum dolore parturias. O virgo prudēs, o virgo
deuota, quis te docuit, Deo placere virginitatem? Tu non dicā præ-
ceptum, sed nec consilium habes, nec exemplum, nisi quod vnctio
docebat te de omnibus, ac sermo Dei viuus & efficax antè tibi fa-

Phil. 3.

Dominus te-
cum.

Benedicta.

Benedictus
fructus.

Matth. 7.

Genes. 3.

Maria virginitatē vouit.

ctus est magister, quàm filius: priùs instruxerit mentem, quàm induerit carnē. Christo ergò deuoues te exhibere virginem, & nescis quòd ipsi exhiberi te oportet etiam matrem. Eligis in Israel esse cōtempnibilis, & vt illi placeas cui te probāsti, maledictum incurrere sterilitatis: & ecce maledictio benedictione commutatur, sterilitas fœcunditate recompenfatur.

Comparatur cum Eua. Gen. 3.

7. FVLGENTIVS Ruspensis Episcopus in sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Facta est Maria fenestra cæli, quia p ipsam Deus, &c. vt infrà quæstione decimanona. Tria denique mala Eua, à tribus bonis Mariæ probantur exclusa. Nam Eua dictū est: In doloribus & tristitia paries, & ad virum conuersatio tua, & ipse dominabitur tui. Tribus ergò his malis se subiugant fœminæ, quæ Mariam non sequuntur, dolori, tristitiæ, seruituti. Maria autem e cōtrariò, quàm præclarissimis tribus bonis sublimetur, a uscultā: Salutationis Angelicæ, benedictionis diuinæ, & plenitudinis gratiæ. Sic enim eam legitur salutasse: Aue Maria, gratia plena, benedicta tu inter mulieres. Cùm dixit, Aue, salutationem illi cælestē exhibuit. Cùm dixit, gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam primæ sententiæ, & plenam benedictionis gratiam restitutam. Cùm dixit, benedicta tu inter mulieres, virginitatis eius benedictum fructum expresit, vt ex eo benedicta dicatur inter mulieres, quæcunq; perseuerauerit virgo: maledicta enim Eua fuerat, quam nūc credimus per Mariam ad benedictionem gloriæ remeasse. Venite virgines ad virginem, venite concipientes ad concipientem, venite parturientes ad parturientem, venite matres ad matrem, venite lactantes ad lactantem, venite iuuentulæ ad iuuentulam. Ideò omnes istos cursus naturæ virgo Maria in Domino nostro IESV CHRISTO suscepit, vt omnibus ad se confugientibus fœminis subueniret, & sic restauraret omne genus fœminarum ad se venietium, noua Eua seruando virginitatem, sicut omne genus virorum Adam nouus recuperat Dominus Iesus Christus.

Ad se confugientibus subuenit.

XVI

Vndè hic modus Deiparam virginem salutandi profluxit?

A. Primùm ex Euangelicis verbis & exemplis nata est hæc salutatio, quandò nos ita docēt afflati diuino

diuino spiritu magnus Gabriel Archangelus, ^a & ^a Luc. 1. ee præcursoris Domini mater sancta Elisabetha.

B. Deinde confirmat nobis hanc salutandi formulam vsus & consensus Ecclesiæ perpetuus, quæ sancti Patres ^b & maiores in hunc vsque diem religiosissimè obseruârunt, ac obseruari à nobis voluerunt.

^b Athanas. in euag. de sancti Deipara & plures alij.

LVCÆ primo, vt suprà quæstione præcedenti.

ATHANASIVM, pluresque alios, vide quæstione decima octaua & decimanona sequentibus.

XVII

Quid prodest huiusmodi salutatione vti?

A. His præclaris verbis admonemur primùm summi beneficij, quod per Mariam Deiparam æternus pater inchoare voluit in Christo, & humano generi redimendo clementer exhibere. ^{Galat. 4. a}

B. Tum insignis hæc est commendatio sacrosanctæ & admirandæ virginis, quam nobis Deus inuentricem gratiæ ac vitæ genitricem esse decreuit. ^{Lucæ 11. d. 1. c}

C. Quarè nihil mirū si post pia vota, quæ in præcatione Dominica deo commendauimus, hîc acceptæ per Christum gratiæ memores, non modò Christi matrem, sed etiam Deum Patrem in eadē virgine Deipara laudemus, & colletantes angelis, eandem reuerenter, & sæpè quidem, salutemus.

Scriptu-

DE SALVATIONE
SCRIPTURAE.

AD Galatas quarto: Vbi venit plenitudo temporis, misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.

LVCAE vndecimo: Factum est autem cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit, Quinimmò.

LVCAE primo: Et ait angelus ei: Nè timeas Maria, inuenisti enim gratiam apud Deum. eccè concipies in utero, &c.

XVIII

Quis est huius Salvationis sensus?

Andreas Hierof. Archiepisc. Cretensis in salutationem angel.
Iren. lib. 3. ca. 31. 33
Hier. ad Eustocho. de custod. virg. Innocent. 3. ser. 2. de assumptione. Bern. ho. 2. super Missus est. Aug. ser. 2. de Annunciat.

A. Primis quidem verbis iure gratulamur, & gratulando prædicamus eam, quæ nobis Euam secundam, eamque felicem præstitit. Etenim quod illa prior mundo intulit Væ maledictionis, hæc suo salutifero partu sustulit, ipsamque maledictionem filiorum Adæ, benedictione perpetua commutauit.

B. Digna quidem illa, quæ gratia plena prædicetur, vt quæ plena Deo, plena virtutibus, sola (nam Ambrosij verbis vtemur) gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repletur authore. Et quis potuit in eius anima vel corpore locus esse vitiorum, quando sancti sanctorum

Amb. in 1. ca. Luc.

ctorum est templum effecta?

C. Additur porro, *Dominus tecum*: quia & virtus Patris illi singulariter^a obubrauit, & Spiritus sanctus cumulatissimè superuenit, & ^b verbū caro factum ex illa tanquam sponsus de thalamo suo, admirabiliter processit.

D. Ad hæc, *benedicta in mulieribus*, quia virginitate sponsa simul & fecunditate mater existit, quam proinde summo iure^c beatam dicunt, semperque dicent omnes generationes. Mulier tota^d pulchra & immaculata, virgo ante partum, in partu, & post partum, ^e semper incorrupta, ab omni^f peccati labe libera, super caelos omnes exaltata, quæ nec minus viuificatio profuit, quam infelix Eua obfuit mortalibus occidendo.

E. Et *benedictus fructus ventris tui IESVS*, vt qui ex MARIA radice^g velut flos ascendens, & ipse quodammodo terræ fructum se præstitit, & æternæ salutis fructum ita membris suis, sicut^h vitis palmitibus succum & vigorem suppeditat. Verè^a beatus venter, qui te portauit & edidit mundo Saluatorem: verè beata vbera, quæ de caelo plena, filium Dei lactauerunt.

F. Et additur demum ab Ecclesia, *Sancta Maria mater DEI, ora pro nobis peccatoribus nunc & in hora*

Bb

mortis

^a Luc. 1. d

^b Ioan. 1. a
Psal. 18. a

^e Isa. 7. e
Ezech. 44. a

^c Luc. 1. e

^d Cant. 4. b

^e Amb. ep. 87.
Hier. in Heluid. & in apolo-
g. p. lib. ad-
uersus Iouin.
^f Aug. de nat. & grat. ca. 36.
Cœc. Tridēt. sess. 5. Itē sess. 6. canone 23.

^g Isa. 11. a

^h Ioan. 15. a

^a Luc. 11. d

Vide antiquū Breuiarium Ro. & nouum ex edicto cœcilij Trident. editum.

e Ephraem de
laudib. Maria
& in orat. ad
eandē. Itē in
lamēt. B. virg
Iren. lib. 5.
Nazian. i. Cy-
priani. & in
Trago. Chri-
stus patiens.
Fulgēt. in ser.
de laudib. B.
virg. Ansel-
mus de excel-
lētia B. virgi-
nis, cap. 12.
Bern. serm. 2.
dom. i. post
oct. Epiph. &
ser. i. & 4. de
Assumpt.

mortis nostrae. Quippe sanctorum Patrum vestigijs
insistentes, non modò laudabilem & admirabilem
illam virginem, quę sicut lilium est inter spinas,
salutamus, sed & eam virtute Dei auctam esse tāta
credimus atque profitemur, vt possit prodesse, fa-
uere, annuere miseris mortalibus, dum hi pręser-
tim se suaq; vota illi commendāt, ac diuinā gratiā
matris intercessione supplices expetunt.

S C R I P T V R A E.

L V C A E primo: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus
altissimi obumbrabit tibi.

I O A N N I S primo: Verbum caro factum est, & habitauit in
nobis.

P S A L M O decimo octauo: Et ipse tanquā sponsus pro-
cedens de thalamo suo. Exultauit vt gigas ad currēdam viā,
à summo cælo egressio eius.

E S A I A E septimo: Ecce virgo concipiet & pariet filium,
& vocabitur nomen eius Emmanuel.

E Z E C H I E L I S quadragesimo quarto: Porta hęc clausa erit:
non aperietur, & vir non transiet per eam: quoniam Domi-
nus Deus Israel ingressus est per eam, eritq; clausa principi.

L V C A E primo: Respexit humilitatem ancillę suę: ecce enī
ex hoc beatā me dicent omnes generationes, quia fecit mihi
magna qui potens est.

C A N T I C O R V M quarto: Tota pulchra es amica męa, &
macula non est in te.

E S A I A E vndecimo: Egredietur virga de radice Iesse, &
flos de radice eius ascendet. Et requiescet super eam spiritus
Domini, spiritus sapientię & intellectus, &c.

oannis

I O A N N I S decimo quinto: Ego sum vitis, vos palmites.
qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multum: quia
sine me nihil potestis facere.

L V C A E vndecimo: Factum est autem cū hęc diceret, ex-
tollēs vocem quędam mulier de turba, dixit illi: Beatus ven-
ter qui te portauit, & hubera quę suxisti. At ille dixit: Quin-
immò: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

C A N T I C O R V M secundo: Sicut liliū inter spinas, sic ami-
ca mea inter filias.

P A T R E S.

1. A. ANDREAS Hierosolymitanus Archiepiscopus Cretensis, Luc. 1. Dominus te- cum.
in salutationem angelicam: Aue, inquit, gratia plena: Dominus tecum. Qui est ante te, hodiē tecum est, & paulò post erit ex te. Illud quidem ab omni æternitate, hoc autem in tempore. O immensam humanitatem, ò benignitatem incredibilem. Non fuit satis gaudiū indicasse, nisi ipsum gaudij authorem inesse Virgini significaret. Illud enim, Dominus tecum, perspicuē Regis pręsentiam declarat, q sic ex ipsa corpus assumit humanum, vt à propria gloria nō recedat. Aue gratia plena, Dominus tecum. Gaude letitię instrumētum, per quod tristis execrationis sententia in letum gaudij iudicium commutatur. Gaude verē benedicta, gaude virgo pręclarissima, gaude ornatissimum diuinę glorię templum. Gaude sacrosanctum regis palatium, gaude thalame, in quo sibi Christus humanitatem spon- sam adiunxit. Gaude electa à Deo antequā genita. Gaude diuinū inter Deum atque homines conciliationis perfugium. Gaude the- saure vitę immortalis, gaude cælum, in quo sol glorię splendet: do- micilium cælo pręstantius. Gaude vnicum illius, qui nusquā capitur, amplissimum habitaculum. Gaude sancta terra virginea, ex qua nouus Adam formatur, qui veterem Adam seruet. Gaude fer- mētum sanctū ac Deo gratum, ex quo totius generis humani massa fermentatur, & in vnus corporis Christi panem euadit, & mira- bili ratione coaugmētatur. Gaude gaudij mater sempiterni, gaude noua Dei arca, in qua Dei Spiritus conuiescit. Arca, in qua noster Noë Christus humanitatem seruauit: arca, in qua nouę glorię san- ctificatio, & qui natura sanctus est, in virginea nature officina cor- pus sibi ratione mirabili fabricatus est, non deponens id quod erat: Figurę B. vir- ginis. Gen 7. Exod. 37.

Bb 2 est

Exod. 16.
Hebr. 9.
Psal. 80.
Esaie 6.

est enim immutabilis: sed assumens id quod non erat: est enim benignus & hominum amantissimus. Gaude vna aurea, quæ cōtines illum, qui dulce manna & mel è petra ingrato populo subministrauit. Gaude Seraphica mystici carbonis ardentis forceps. Salue spiritale præcognitionis perspicuè speculum, per quod Prophete in finitam erga nos Dei submissione mysticè vaticinati sunt. Gaude speculum, per quod iustitiæ solè venientè è cælo suspicientes ij q̄ densis in tenebris peccati versabantur, illustrati sunt. Salue Prophetarum & Patriarcharum omnium decus, & clarissima arcana præcognitionis humanæ tuba. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Et merito benedicta: benedixit enim te Deus tabernaculum suum, quoniam paternæ gloriæ plenum Christum Iesum, hominè eundem & Deum in ijs ex quibus, & in quibus naturis consistit, admirabili ratione in vtero tuo gessisti. Benedicta tu in mulieribus, quæ cælestem thesaurum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei reconditi, in sacro virginitatis tuæ penu, sine angustia comprehendisti. Tu verè benedicta es, cuius vterus aræ cumulus est: quia benedictionis fructum, immortalitatis spicâ Christum, sine semine, sine cultoris labore multiplicem frugū innumerabiliū messes nostræ salutis Agricole produxisti. Tu verè benedicta, quæ sola ex omnibus matribus creatori tuo mater electa es, & quod est matrum omnium proprium ignoras: cuius quoq; excellentia virginitatis, maternis doloribus corrupta nō est, virgineo germine tuo signa tuæ castitatis integra cōseruante. Tu verè benedicta, quæ sola sine viri coniunctione filium genuisti, qui cælos condidit, & terram virginitate tua cælis exæquauit. Benedicta tu in mulieribus, quæ sola benedictionem suscepisti, quam Deus per Abrahamâ gētibus omnibus promisit. Tu verè benedicta, quæ sola benedicti filij Iesu Christi & Saluatoris nostri declarata es mater, per quâ clamâtes gentes. Benedictus qui venit in nomine Domini: &, Benedictū nomen gloriæ eius in secula: &, Implebitur gloria eius omnis terra: fiat, fiat. Benedicta tu in mulieribus, quam beatam dicunt omnes generationes: quam reges honorant, principes venerantur, diuites populi obsecrant, virgines quæ vel præcesserunt vel sequuntur, in templum Regis comitantur. Benedicta tu in mulieribus, quam Esaie oculis propheticis aspiciens, prophetissam, & virginem, & laterem, & locum, & caput libri obfiguratum arcana ratione nominauit. Benedicta tu verè, quam Ezechiel auroram, & portam conclusam, per quam solus Deus ingressus est, & rursum cōclusam appellauit. Tu sola verè be-

Benedicta in mulieribus.

Coloss. 2.

for. *, no-
stræq; salu-
tis agricolâ

Psal. 117. & 71.

Luc. 1.

Diuites Mariâ obsecrât.

Esaie 8.

Ezech. 44.

re benedicta, quam vir desideriorū Daniel motem vidit, & Abacuc admirabilis montem opacum. Montem quoque Dei, montem pinguem, montē coagulatum, motem in quo placitum est Deo habitare, te tuus ille progenitor atq; rex propheticè decantauit. Benedicta tu in mulieribus, quâ Zacharias rerum diuinarum inspector eximius candelabrū aureū vidit septē lucernis, & septē infusorijs, id est, septem Spiritus sancti muneribus exornatū. Tu verè benedicta, quæ tantumquam paradisi intra te contines ipsius Eden plantatorem Christum: qui infinita virtute ex almo vtero tuo prodiens instar fluij, quatuor principijs præ Euangeliū rigat faciem vniuersa terræ. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Fructus, ex quo protoplastus Adam vescēs, euomet veterem illam portionē, per quam fraudis venenum hausit. Fructus, ex quo ligni amaritudo dulcescit: qui expurgat humanitatē, qui vero Israël fontes vberimō præbet in solitudine, qui aquas amaras efficit dulces, & noui panis ac cibi imberem emittit. Benedictus fructus, qui ex incorrupta virginei vteri planta maturus racemos extulit. Benedictus fructus, ex quo fontes emanant aquæ salietis in vitam æternam. Fructus, ex quo vitalis panis Dñici corporis, & salutare immortalitatis poculum conficitur. Benedictus fructus, quem omnis lingua cælestium, terrestriū & inferorum celebrat triplici sanctitate, in vna diuinitate trinitatem indicans personarum.

2. IRENAEVS libro tertio aduersus hæreses, capite trigésimo primo: Quemadmodum protoplastus ille Adâ de rudi terra & adhuc de virgine (nondum enim pluerat Deus, & homo nō erat opatus terram) habuit substantiam, & plasmatum est manu Dei, id est, verbo Dei: omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit Dominus limum à terra, & plasmauit hominem: Ità recapitulans in se Adam ipse verbum existens ex Maria, quæ adhuc erat virgo, rectè accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine viri natus est, merito dicerent & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidē sumptus est, & verbo Dei plasmatum est, oportebat id ipsum verbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem.

3. ET capite trigésimo tertio: Sicut Eua inobaudiens facta, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est mortis: sic & Maria habes prædestinatum virum, tamen virgo obaudiens, & sibi & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Euz inobedienciæ nodus soluti-

Dan. 2.
Abac. 3.
Psal. 67.

Gen. 2.

Gen. 3.

Exod. 17. 15.
& 16.

Benedictus fructus.

Ioan. 4.

Philipp. 2.

Adam ex terra adhuc virgine formatus.

Gen. 2.

Ioan. 1.

Gen. 2.

Comparatur cum Eua.

Vniuerso generi humano facta est causa salutis.

Esa. 11.
Maria virga.

Cant. 2.
Dan. 2.
Maria mons est.

Esa. 9.
Vita per Mariam.

Confertur cum Eua.

Gen. 3.

Luc. 1.

Gen. 2.

Matt. 2.

Genes. 3.
Luc. 2.

Genes. 2.

Hiere. 31.

Eua in Aue mutatum.

lutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit virgo Eua per incredulitatem, hoc virgo Maria soluit per fidem.

4. **HIERONYMVS** epistola vigesima secunda ad Eustochium de custodia virginitatis: Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Virga, mater est Domini, simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine cohærente, & ad similitudinem Dei vnione fecunda. Virgæ flos, Christus est, dicens: Ego flos campi, & lilium conuallium. Qui & in alio loco lapis prædicatur abscissus de monte sine manibus: significante Propheta, virginem nasciturum esse de virgine. Manus quippe accipiuntur pro opere nuptiarum. In doloribus iugiter Eua parturiebat: postquam verò virgo cõcepit in utero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humeros eius, Deum, fortem, patrem futuri seculi: soluta maledictio est. Mors per Eua, vita per Mariam. Ideoq; & ditius virginitatis donum fluxit in foeminas, quia cõcepit à foemina.

5. **INNOCENTIUS** tertius sermone secundo de Assumptione Mariæ virginis: Oportebat, vt sicut per foeminam mors intrauit in orbem, ita per foeminam vita rediret in orbem: & ideò quod dānauit Eua, saluauit Maria, vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Illa consensit diabolo, & vetitum pomum comedit, secundum illud: Tulit de fructu, & comedit, deditq; viro: Ista credidit angelo, & filium promissum concepit, secundum illud: Ecce concipies & paries filium. Illa comedit pomum ad mortem, iuxta quod fuerat illi prædictum: Quacumq; die comederis, morte morieris. Ista concepit filium ad salutem, sicut ei fuerat prænotatum: Vocabis nomen eius IESVM: Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Illa peperit in dolore, secundum illud: Multiplicabo ærumnas tuas, & cõceptus tuos, & in dolore paries. Ista generauit in gaudio, secundum illud: Annuncio vobis gaudium magnū, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodiè Saluator, qui est Christus Dñs, in ciuitate Dauid. Illa fuit de solo viro producta, quoniam ædificauit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierè: sed produxit virum & foeminam. Hæc autè producta fuit de viro & foemina, sed solum virum produxit: Quia nouum fecit Dominus super terram, foemina circumdedit virum gremio vteri sui. Illa dicta est Eua, huic dictum est Aue: quia per hanc mutatum est nomen Eua: Aue, inquit, gratia plena, Dominus tecū. Quasi diceret: Illa fuit plena peccato, sed tu plena gratia. Illa fuit maledicta in mulieribus, sed benedicta tu in mulieribus. Fructus ventris illius fuit maledictus Cain,

Cain, sed fructus ventris tui erit benedictus IESVS. Et sub finem: Ipsa est ergò aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata. Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, sol in die. Nox autem est culpa, diluculum pœnitentia, dies gratia. Qui ergò iacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium cor eius ad compunctionem illustret. Quis enim de nocte inuocauit eam, & nō est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Qui verò ad diluculum pœnitentiæ surgit, respiciat auroram, deprecetur Mariam: vt ipsa per filium cor eius ad satisfactionem illuminet. Quis enim deuotè inuocauit eam, & non est exauditus ab ea? Ipsa est mater pulchræ dilectionis & sanctæ spei. Quia verò militia est vita hominis super terram, (nam mundus positus est in maligno: caro concupiscit aduersus spiritum, oculus deprædatur animam, mors ingreditur per fenestras: nec est nobis colluctatio tantum aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus spiritualia nequitię in cœlestibus, aduersus rectorem tenebrarum harū. Aduersarius enim noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret) quicumque sentit impugnationem ab hostibus vel à mundo, vel à carne, respiciat castrorum aciem ordinatam, deprecetur Mariam, vt ipsa per filium mittat auxilium de sancto, & de Sion tueatur.

6. **BERNARDVS** homilia secunda de laudibus Virginis Matris super Euāgelium, Missus est: Curre Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre respondeat, ipsa matris opprobrium auferat: ipsa patri pro matre satisfaciatur: quia ecce si vir cecidit per foeminā, iam non erigitur nisi per foeminam. Quid dicebas o Adam? Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi. Verba malitiæ sunt hæc, quibus magis augeas quam deleas culpam. Veruntamen sapientia vicit malitiam: cum occasione veniæ, quā à te Deus interrogando elicere tentauit, sed non potuit, in thesauro indeficientis suæ pietatis inuenit. Redditur nempe foemina pro foemina, prudēs pro fatua, humilis pro superba: quæ pro ligno mortis, gustum tibi porrigat vitæ, & pro venenoso cibo illo amaritudinis, dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergò iniquę excusationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine, Mulier quam dedisti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factum est super mel ori meo, quia in ipso viuificasti me. Ecce enim ad hoc missus est angelus ad virginem. O admirandam & omni honore dignissimā virginem, o foeminam singulariter venerandam, super omnes foemi-

Cant. 6.

Peccator deprecatur Mariam.

Ecclesiastici 24.

Pœnitens deprecatur Mariam.

Iob. 7.

1 Ioann. 5.
Galat. 6.

Thren. 3.
Hier. 9.

Ephes. 6.
1. Pet. 5.

Qui tentatur, Mariam inuocent.

Psal. 19.
Maria restauratrix Eua.

Gen. 3.

Sapient. 7.

Laus B. Virginis.

nās

nas admirabilem, parentum reparatricem, posterorum purificatricem. Missus est, inquit, angelus ad virginem. Virginem carne, virginem mente, virginem professione, virginem denique qualem describit Apostolus, mente & corpore sanctam. Nec nouiter, nec fortuito inuentam, sed à seculo electam: ab altissimo præcognitam & sibi præparatam, ab angelis seruata, à Patribus præfigurata, à Prophetis promissam. Scrutare scripturas, & proba quæ dico. Visne ut & ego aliqua ex his testimonia hæc inseram? Ut pauca loquar de pluribus, quæ tibi aliam prædixisse Deus videtur, quando ad serpentem ait: Inimicitias ponam inter te & mulierem? Et si adhuc dubitas, an de Maria dixerit: audi quod sequitur, Ipsa conteret caput tuum. Cui hæc seruata victoria est, nisi Mariæ? Ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimoda maligni suggestionem tam de carnis illecebra, quam de mentis superbia deduxit ad nihilum. Quam verò aliam Salomon requirebat, cum dicebat: Mulierem fortem quis inueniet? Et multis testimonijs alijs in medium producis, ita concludit: Vides quam pulchrè & concorditer sanctorum miracula, & mystica dicta sibi inuicem concinunt? Vides quod stupendum sit hoc vnum de virgine, & in virgine factum miraculum, quod tot miracula præuenerunt, tot oracula promiserunt? Vnus nimirum fuit Spiritus prophetarum: licet diuersis modis, signis & temporibus eandem rem diuersi non diuerso spiritu & præuiderunt, & prædixerunt. Quod Moyse monstratum est in rubo & igne, Aaron in virga & flore, Gedeoni in vellere & rore, hoc apertè Salomon præuidit in forti muliere & eius precio, apertius Hieremias præcinit de femina & viro, apertissimè Esaias declarauit de virgine & Deo. Et in fine sermonis: Loquamur pauca, & super hoc nomine (Maria) quod interpretatur, maris stella dicitur: & matri virgini valde conuenienter aptatur. Ipsa nanque aptissimè sideri comparatur: quia sicut sine sui corruptione sidus suum emittit radium, sic absque sui læsione virgo parit filium. Nec sideris radius suam minuit claritatem, nec virgini filius suam integritatem. Ipsa est igitur nobilis illa stella ex Jacob orta, cuius radius vniuersum orbem illuminat: cuius splendor, & præfulget in supernis, & in inferos penetrat, terras etiã perlustrans, & calefaciens magis mentes, quàm corpora, fouet virtutes, excoquit vitia. Ipsa in qua est p̄clara & eximia stella, sup hoc mare magnum & spatiosum necessariò subleuata, micans meritis, illustrans exēplis. O quisquis te intelligis in huius seculi p̄fluuiio magis inter p̄cellas & tēpestates fluctuare, quàm per terrā ambulare: nè auertas oc-

los

los à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis. Si insurgant venti tentationum, si incurras scopulos tribulationum: respice stellam, voca Mariam. Si iactaris superbiæ vndis, si ambitiois, si detractionis, si æmulationis: respice stellam, voca Mariam. Si iracundia aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concusserit mentis, respice ad Mariam. Si criminum immanitate turbatus, conscientiæ fœditate confusus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias absorbere tristitiæ, desperationis abyssos: cogita Mariam. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde, & ut impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum. Ipsam sequens, non deuias: ipsam rogans, non desperas: ipsam cogitans, non erras. Ipsa tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non defatigaris, ipsa propitia peruenis, & sic in temetipso expiris, quam merito dictum sit, Et nomen virginis Maria.

6. AVGVSTINVS sermone secundo de Annuntiatione Dominica, ut supra quæst. 15.

1. B. AMBROSIVS in primū caput Luca: Benè sola gratia plena dicitur, quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratia repletur auctore.

1. D. AMBROSIVS in epistola octogesimaprima ad Syricium Papam: ut supra de symbolo, quæstione decima, litera A.

2. HIERONYMVS aduersus Heluidium probat perpetuam virginitatem Mariæ, & argumenta contraria refutat ex professo.

3. HIERONYMVS in Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum: Christus virgo, mater virginis nostri virgo perpetua, mater & virgo. Iesus enim clausis ingressus est ostijs: & in sepulcro eius, quod nouum & in petra durissima fuerat excisum, nec ante quis, nec postea positus est. Hortus conclusus, fons signatus: de quo fonte ille fluuius manat, iuxta Ioël, qui irrigat torrentem vel funium, vel spinarum: funium peccatorum, quibus ante alligabamur: spinarum, quæ suffocant sementem Patrisfamilias. Hæc est porta orientalis, ut ait Ezechiel, semper clausa, & lucida, operiens in se vel ex se proferens sancta sanctorum, per quam sol iustitiæ & pontifex noster secundum ordinem Melchisedek ingreditur & egreditur.

Respondeant mihi, quo modo IESVS ingressus est clausis ostijs, cum palpadas manus, & latus considerandum, & ossa carnemque monstrauerit: nè veritas corporis phantasma putaretur: & ego respondebo, quo modo sancta Maria sit & Mater, & Virgo: virgo post partum,

C c mater

Inuocanda Maria in tentatione & periculis.

Ut impetres eius orationis suffragium, nè deseras conuersationis exemplum.

Gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est.

Ioann. 20. Luc. 23.

Cant. 4. Ioel 3.

Ezec. 43. 44. & 46.

Ioann. 20. Luc. 24.

Vt ianuam clausam in-

gressus, ita ex
matre virgi-
ne natus.

Virginitatis
veriusq; se-
xus dedicatio

Maria sine
peccato.

1. Ioan. 1.

Conceptio
B. Virginis.

Maria sine
peccato ve-
niali.

Laudes B.
Virginis.
Spes despe-
rantium.

Iudic 6.
Exod. 25.
Heb. 9.

mater antequam nupta. Igitur vt dicere coeperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusq; sexus virginitatem dedicauere.

4. **AVGVSTINVS** libro de natura & gratia, capite trigesimo-sexto: Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quaestio-nem: Vnde enim scimus, quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quae concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum: Hac ergo virgine excepta, si omnes illos sanctos & sanctas cum hic viuerent, congregare possemus, & interrogare vtrum essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus? vtrum hoc quod Pelagius dicit, an quod Ioannes Apostolus? Rogo vos, quantalibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, vna voce clamassent, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.

5. **CONCILIVM** Tridentinum sessione quinta in decreto de peccato Originali: Declarat tamen haec ipsa sancta synodus, non esse suae intentionis comprehendere in hoc decreto, vbi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam virginem Mariam, Dei genitricem, sed obseruandas esse constitutiones fel. rec. Xisti Papae IIII. sub poenis in eis constitutionibus contentis, quas innouat.

6. **ET** sessione sexta, canone vigesimotertio: Si quis hominem femel iustificatum, dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere: atque ideò eum, qui labitur & peccat, nunquam verè fuisse iustificatum, aut contra, posse in tota vita peccata omnia, etià venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quoadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia: anathema sit.

1. **F. EPHRAEM** in oratione de laudibus sanctissimae Dei Matris: Intemerata, prorsusq; pura virgo Deipara, regina oim, spes desperantium, dña mea gloriosissima, eademq; optima, sublimior caelicolis, purior solis radijs & splendoribus, honoratior Cherubim & Polymmatibus, id est, multoculis spiritibus, sanctior Seraphim, & nulla cõparatione caeteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria Prophetarum, Apostolorum pconium, & honor Martyrum, sanctorum laetitia, & lumen studiosorum, Abraham, Isaac & Iacob, decus Aaron, Moyfis splendor, & Gedeonis vellus, Hierarcharum coetus, & omnium sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa. Acerra aurea, lucerna micantissima, vrna caeli manna gestans, tabula scripta legem ferens mortalibus, arca vera, charta diuina.

nissima, omnium princeps, circumspecta & lucifera virgo, consolatio sanctissima, & omnium dux, sacratissima puella. O rube in cubo, & patens pedum, & viridans Aaron illius virga. Virga profecto extitisti, & flos filius tuus. E radice Dauid & Salomonis genuit Christus noster creator, Deus & Dñs omnipotens, altissimus & solus. Tu quo ad corpus, Deum & verbum genuisti, virgo ante partum, virgo in partu, virgo post partum. Per te reconciliati sumus Christo Deo meo filio tuo. Tu peccantium & auxilio destitutorum adiutrix. Tu portus procella vexatorum, solatium mundi, carcere clausorum, liberatrix celeberrima. Tu orphanorum susceptio, tu captiuorum redemptio, tu aegrotantium exultatio, & omnium salus. Tu solitariorum stabilimentum, & spes mundanorum. Tu virginum decus, corona, & gaudium. Sub alis tuis custodi me & protege. Miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quam plurimis creatorem Deum meum & Iudicem offendi, ne aduersus me glorietur satanas exitiosissimus. Non mihi alia fiducia est virgo sincera. Tu enim meus portus est virgo inuiolata, & praesens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te est celeberrima mater imploro, & aduolore tibi dña mea suppliciter clamans, ne dulcis filius tuus, & vitae omnium dator, ob multa quae patraui scelera, tollat me de medio &c. Dignare virgo te tuum seruum laudare, & dicere: Aue Dei splendidissimum & luculentissimum vas: aue dña Maria, gratia plena: aue in mulieribus virgo beatissima: aue stella fulgentissima, ex qua Christus prodijt: aue illustrissima lux, mater & virgo: aue quae mirifice regem omnium peperisti: aue per quam nobis sol praclarissimus illuxit: aue domina cunctis sublimior: aue canticum Cherubim, & hymnus angelorum: aue pax, gaudium, & salus mundi: aue generis humani laetitia: aue Patrum praconium, & prophetarum decus: aue Martyrum pulchritudo, & corona sanctorum: aue piorum gloria, & in solitudine degentium hymnus: aue praclarissimum hierarcharum caelestium ornamentum: aue prastantissimum orbis terrae miraculum: aue lignum vitae, gaudium & voluptas: aue vallum fidelium, & mundi salus: aue tranquille portus, & a fluctibus agitarum liberatrix: aue nostra periclitantium auxiliatrix: aue flos gratiae & consolationis: aue refugium peccatorum, & hospitium: aue spes oim proborum iuxta mulierumq; regina & tutela: aue mundi mediatrix gloriosissima: aue vniuersi terrarum orbis conciliatrix: aue dña, sceptrum fidelibus tuis imperans: aue porta caelorum, ascensus oim.

Exod. 3.
Num. 17.
Esa. 11.

Per Mariam
Christo re-
conciliati.

Adiutrix,
portus, libe-
ratrix, redē-
ptio, salus,
spes post De-
um Maria.

Implorat au-
xilium B.
Virginis.

Nota Mariae
maximae.

Salutat B.
Virginem.

Pax, gaudij,
salus mundi.

Liberatrix
& auxiliatrix

Refugium,
spes, tutela.

Mundi media-
trix & conciliatrix.

Per B. Virginis & Sactorum preces misericordiam flagitat à Deo.

Per intercessionem eius gloria æternam consequi exoptat.

Conciliatrix & aduocata. Spes Christianorum apud Deum.

Oratio ad B. Virginem. Unica spes desperatorum: subsidium, auxilium, presertim in hora mortis & iudicij.

Proteatrix & auxiliatrix, presertim in hora mortis & iudicij.

Spes desperantium. Lucæ 1.

Conciliatrix & aduocata. Spes Christianorum apud Deum.

aut referamentum portarum paradisi: aut quæ mœrores sedasti, adornatrix omnium: aut clavis cælorum & regni Christi &c. Precibus Dei genitricis semper virginis, & exercitus cælestium, ac cœtus angelorum, Cherubim, Seraphim, Prophetarum, Martyrum, Hierarcharum, sanctorum studioforum intercessionibus, & omnium beatorum supplicationibus, miserere tuæ creature Deus mi clementissime. A dextris in hora iudicij colloca humiles seruos tuos. Ne ô Dñe vitæ author ad opera, quæ nos mortales legem puaricati commisimus, aspexeris: quin potius aspice ad mitissimam humanitatem & misericordiam tuam. Amen.

2. IDEM in oratione ad sanctissimam Dei genitricem: Immaculata, impolluta, incorrupta, pudica virgo, Dei sponsa, dñia nostra, vnica spes desperatorum, oppressorum subsidium, & ad te currentium auxilium presentissimum, oim denique Christianorum profugium: meam fordidissimam, indignisq; labijs expressam orationem, admitte, nec non tuum quidem filium, meum autem herum & Deum, materna tua liberalitate volens exora, vt mihi quoq; mitissima illa suæ pietatis viscera referet, & posthabitis innumerabilibus peccatis meis, ad pœnitentiam me conuertat, probeq; sua complere mandata cõcedat. Ad sis mihi semper virgo misericors, clemens, & benigna, in presenti quidem vita feruens protectrix & auxiliatrix, hostiles impetus repellens, & me deducens ad salutem, ac in supremo vitæ momento miseram meam animam conseruans, & tenebrosos malorum dæmonum aspectus ab ea procul abigens: in terribili autem die iudicij ab æterna dñatione me liberans, postremo inaccessam tuum filij & Dei gloriæ me heredem efficiens. Quam p intercessionem fauoremq; tuum dñia mea sanctissima, Dei mater, te etiã atq; etiã oro, affeq; valeat gratia, miseratioe, & humanitate vnigeniti tui filij Dñi, & Dei, ac Saluatoris nostri IESV Christi, cui conuenit ois gloria, honor, & veneratio cum æterno eius Patre, & sanctissimo optimoq; vitæ auctore spiritu nunc & semp, & in secula seculorum, Amen.

3. IDEM Ephraem in threno seu lamentatione sanctissimæ Dei genitricis, quæ dicitur sancta & magna parascæue: Nos te ô immaculata & bñdicta filij tui Deiq; oim mater inculcata, pura, integra, sacrosanctissima, desperantium spes & damnatorum, collaudamus: benedicimus tibi, vt gratia plena quæ CHRISTVM genuisti, omnes tibi aduoluimur, omnes te imploramus: Erue nos ô intemerata à cunctis diaboli tentationibus. Esto nostra conciliatrix & aduocata in hora iudicij, libera nos à futuro igne & tenebris: & tui filij gloria virgo nos dignare. Tu nanque es spes apud Deum Christianorum sanctissima, cui honor in secula seculorum. Amen.

4. IRE-

4. IRENAEVS libro quinto aduersus hæreses: vt infra, quæst. sequent.

5. GREGORIVS Nazianzenus in Oratione in sanctum Cyprianum: Virgo quædam erat nobilis & decora, cuius pulchritudo iuuenem Cyprianum amore sauciauit. Tætabat igitur eam, sed nullo internuncio nisi demone quodam & corporis & voluptatum amatore. At illa postquam malum sensit ac insidias cognouit, omnibus alijs omisis, ad Deum confugit, ac sponsum suum cõtra cupidinem execrandam protectorem facit: qui & Susannam liberauit, & Teclã saluauit: hanc quidem à senibus amarulentis, illam autem à Proco Tyranno, & patre magis etiam tyranno. Et quisnam ille erat? Christus, q & spiritus increpat, & eos qui in submersionis periculo erant, subleuat, & pedester per mare ambulat, & dæmonum legiones in profundum præcipitat, & liberat iustum ex lacu, leonibus pro cibo expositum, & manuum extensione feras superantem liberat & prophetaum profugum à ceto deuoratum, qui in visceribus etiam fidem seruabat: saluat etiam in flamma pueros Assyrios, cum rogum angelus refrigeraret, ac tribus se quartum adiungeret. Hæc & plura alia cum commemorasset, virginem Mariam rogauit, vt periclitati virgini opem ferret, se iunijq; & humi cubationis pharmacum obiecit, ac interim pulchritudinem tanquam insidiatricem tabefecit, quod subtractione materiæ, passionum flammam consumeret, simulque Deum humilitate placauit. Siquidem ex cunctis rebus nulla magis quam aduersitate colitur, ac lachrymis clementiam retribuit. Vincit virgo, vincitur dæmon: tentator ad amatorem accedit, victum se prædicat.

6. IDEM in tragedia, quæ inscribitur, Christus patiens: vt in quæstione sequenti.

7. FVLGENTIVS in sermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris, vt supra, quæstione decima quinta.

8. ANSELMVS Archiepiscopus Cantuariensis in libro de excellentia gloriosissimæ virginis Mariæ, capite duodecimo: Rogamus te domina per ipsam gratiam, qua te pius & omnipotens Deus sic exaltauit, & omnia tibi secum possibilis esse donauit, quatenus id apud ipsum nobis impetres & obrineas, vt plenitudo gratiæ, quam meruisti, in nobis sic operetur, quod participium beati premij nobis eius misericorditer quandoq; condonetur. Ad hoc quippe Deus non ster per te factus est frater noster, vt quemadmodum ipse dignatus est confors fieri nostræ humanitatis; sic nos mereamur confortes fieri

Cc 3 fieri

Dan. 13.

Luc. 9. Matth. 14. 8.

Dan. 6. Ionæ 2. Dan. 3.

Virgo quædam B. virginem inuocauit, & exaudita est.

Inuocatio B. virginis.

feri suæ diuinitatis. Intende ergò domina pijsissima, vt nobis ad effectum proueniat, propter quod Deus noster ex tuo castissimo utero factus homo inter homines venit: nec sis quæsumus exoratu difficilis, quia proculdubio idem benignissimus filius tuus Dominus noster Iesus Christus erit ad concedendum quicquid voles promptissimus & exaudibilis. Tantummodò itaq; velis salutem nostrā, & verè nequaquam salui esse non poterimus. Quid igitur stringet larga misericordiæ tuæ viscera Domina contra nos, vt nolis saluare nos? Certè Deus noster (teste Propheta) misericordia nostra est, & tu eiusdem Domini nostri absque dubio vera mater. Si tu ergò quæ Dei mater es, & eò reuerà misericordiæ mater & gratiæ, denegas nobis effectum misericordiæ, cuius tam mirabiliter facta es mater, qd faciemus, cum idem filius tuus aduenerit cunctos æquo iudicaturus iudicio? Subueni ergò nobis domina pijsissima, & non cōsiderata peccatorum nostrorum multitudinem, velle tuum ad miserendum nobis inflecte. Cogita quæso & recogita apud te, quia non ad dānandum, sed ad saluandum peccatores conditor noster ex te factus est homo. Cur itaque non iuuabis nos peccatores, quandò propter nos in tantam celsitudinem es leuata, vt te dominam habeat & veneretur omnis pariter creatura? Ab initio renouationis humanę omnibus sub tuum præsidium confugientibus hucusq; succurristi, & idcirco præ omni creatura, omni laude dignissima dici & esse meruisti. Eia succurre, oramus, vt laus quam per tot secula dignè possedisti, continua tibi duret in gratia ipsa, qua mundo perduto subuenisti. Tibi ergò nos commendamus, tu procura ne pereamus: effice potius, vt salus nostra de die in diem multiplicetur, & filio tuo Domino nostro Iesu Christo vita nostra iugi deuotione famuletur.

9. BERNARDVS sermone secūdo Dominicæ primę post octauas Epiphaniæ: Quotiès mihi necesse est, fratres, post lachrymosas querimonias vestras exorare matrem misericordię, vt suggerat suo benignissimo filio, quoniam vinum non habeatis? Et ipsa, dico vobis, charissimi, si piè à nobis pulsata fuerit, nō deerit necessitati nostræ: quoniā misericors est, & mater misericordiæ. Nam si compassa est verecundiæ illorum, à quibus fuerat inuitata: multò magis compatietur nobis, si piè fuerit inuocata. Placent enim illi nuptiæ nostræ, & pertinent ad eam multò amplius illis, nimirum de cuius utero tanquam è thalamo suo cælestis sponsus processit.

10. IDEM sermone primo in Assumptione beatæ Mariæ: Præcessit nos regina nostra, præcessit, & tam gloriosè suscepta est, vt fiducialiter

Christus ad
cōcedendum
facilis quic-
quid Maria
postulauerit.

Psal. 58. & 143.
Mater miseri-
cordiæ rectè
dicitur Maria

Sub eius præ-
sidio confu-
giētibus fem-
per succurrit.

Mariæ inuo-
catio.
Mater miseri-
cordiæ.

Psal. 18.

rialiter sequantur dominam seruuli clamantes, Trahe nos post te in odore vnguentorum tuorum curremus. Aduocatam præmisi peregrinatio nostra. quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ suppliciter & efficaciter salutis nostræ negocia pertractabit. Ascendens ergò in altum virgo beata, dabit ipsa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deesse poterit, nec voluntas. Regina cælorum est, misericors est. Deniq; mater est vnguenti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius seu pietatis magnitudinem cōmendare: nisi fortè aut nō creditur Dei filius honorare matrem, aut dubitare quis potest omnino in affectum charitatis transisse Marię viscera, in quibus ipsa quæ ex Deo est charitas nouè mensibus corporaliter requieuit.

11. ITEM sermone quarto in eadē solennitate: Sileat misericordiam tuam virgo beata, si quis est, qui inuocatam te in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos qdem seruuli tui ceteris in virtutibus congraudemus tibi, sed in hac potius nobis ipsis. Laudamus virginitatem, humilitatem miramur, sed misericordia miseris sapiet dulcior, misericordiā amplectimur charius, recordamur sapius, crebrius inuocamus. Hęc est enim, quæ totius mundi reparationem obtinuit, salutem omnium impetravit. Cōstat enim pro vniuerso genere humano fuisse sollicitam, cui dictum est: Ne timeas Maria: Inuenisti gratiam, vtiq; quam quærebas. Quis ergò misericordię tuę, ò benedicta, longitudinem & latitudinem, sublimitatem & profundum queat inuestigare? Nam longitudo eius vsq; in diem nouissimum inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tuā quoq; misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationē, & profundum eius sedentibus in tenebris & in ymbra mortis obtinuit redemptionem. Per te enim cælum repletum, infernus euacuat^{us est, instaurata ruine cælestis Hierusalem, expectantibus miseris vita p̄dita data. Sic potētissima & pijsissima charitas & affectu cōpatiēdi, & subueniēdi abūdat effectu, quæ locuples in vtroq;. Ad hūc igitur fontem sitibunda properet anima nostra, ad hunc misericordiæ cumulum tota sollicitudine miseria nostra recurrat. Sit pietatis tuæ ipsam quam apud Deum gratiam inuenisti, notam facere mundo: reis veniam, medelam eggris, puillis corde robur, afflictis consolationem, periclitantibus adiutorium & liberationem sanctis tuis precibus obtinendo. In hac quoque die solennitatis & lætitiæ dulcissimum MARIÆ nomen cum laude inuocantibus seruulis, per}

Cantic. 1.
Aduocata.
Mater miseri-
cordiæ.

Regina cælo-
rum.
Cur Mariæ
tanta sit pietas
seu potestas.

Maria inuo-
cata nemini
deest.

Luc. 1.

Mariæ in oēs
beneficia.

tere-

Rom. 9. **ter**regina clemens gratiæ suę munera largiatur IESVS CHRIS-
TVS filius tuus Dominus noster: qui est super omnia Deus benedi-
dictus in secula.

XIX

Patrum de Maria Virgine testimonia.

Lib. 5. contr.
hæref.

A. Irenæus: Sicut Eua seducta est, vt effugeret Deum, sic MARIA suasa est obedire Deo, vtî virginis Euę virgo Maria fieret aduocata: & quę admodum adstrictum est morti genus humanũ per virginem, soluatur per virginẽ, e qua lance disposita virginalis inobediẽtię p virginalẽ obediẽtiã.

In Liturgia.

B. Chrysostomus: Vt verè dignum & iustũ est, glorificare te Deiparã & semper beatissimã & penitens incõtaminatam matrem Dei nostri, honoratiore Cherubim, & gloriosiore incõparabiliter Sera-
phim, q̄ citra corruptionem Deum peperisti: verè Deiparã te magnificamus. *Aue gratia plena Maria, Dominus tecum, benediãta tu in mulieribus, & benediãtus fructus ventris tui*, quoniam saluatorem animarum nostrarum peperisti.

Lib. 2. de vir-
ginibus.

C. Ambrosius: Sit nobis tanq̄ in imagine descri-
pta virginitas vitaq̄; **B. Marię**, de qua velut speculo refulget species castitatis & forma virtutis. Quid nobilius dei matre? qd splẽdidius ea, quã splendor elegit? qd castius ea, q̄ corp⁹ sine corporis cõtagiõẽ generauit? talis fuit Maria, vt ei⁹ vni⁹ vita oĩm disci-
plina sit.

D. Atha-

In Euang. de
sanc. nostra
Deipara.

D. Athanasius: Quandoquidẽ ipse Rex est, q̄ natus est ex virgine, idẽq̄; Dñs & Deus: eapropter & mater q̄ eum genuit, & Regina & Domina, & Deipara propriè & verè censetur. Ista noua Eua mater vitæ appellatur, variegataque permanet ad primitias vitæ immortalis omnium viuentium. Dicimus eam igitur iterum atque iterum & semper & vna de quaquẽ beatissimam. Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima virgo, quæ etiã à partu virgo permansisti. *Aue gratia plena, Dominus tecum: beatam te prædicant omnium angelorum & terrestrium hierarchię. Benediãta tu in mulieribus, & benediãtus fructus ventris tui.* Intercede hera & domina, & regina, & mater Dei pro nobis.

In trag. Chri-
stus patiens

E. Gregorius Nazianzenus:
*O ter beata mater, ò lux virginum,
Quæ templa cæli lucidissima incolis,
Mortalitatis liberata sordibus,
Ornata iam immortalitatis es stola:
Meis benignam ab alto aurem exhibe verbis,
Measq̄ virgo suscipe, obsecro, preces.*

F. Augustinus: Sancta Maria, succurre miseris, iu-
ua pusillanimes, refoue flebiles, ora p̄ populo, in-
terueni pro clero, intercede pro deuoto scemineo
sexu: sentiant omnes tuum iuuamen, quicumque

Ser. 2. de An-
nun. Domini.

D d cele-

celebrant tuam commemorationem.

Sermo. de
laudib. Ma-
riz.

G. FVLGENTIVS: Facta est Maria fenestra celi, quia per ipsam DEVS verum fudit seculis lumen. Facta est Maria scala celestis, quia per ipsam Deus descendit ad terras, vt per ipsam homines ascendere mereantur ad celos. Facta est Maria restauratio foeminarum, quæ per ipsam à ruina primæ maledictionis probantur esse subtractæ.

Ser. 2. de aduē-
tu. Lege eun-
dē hom. 2. su-
p. Missus est.
& in illud
Apoc. Signū
magnū appa-
ruit. Item in
ser. de natiui-
tate Virginis.

H. BERNARDVS: Virgo regia ipsa est via, per quam Saluator aduenit, procedens de ipsius vtero: tanquam sponsus de thalamo suo. per te accessum habeamus ad filium ò benedicta inuentrix gratiæ, genitrix vite, mater salutis, vt per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis.

PATRES.

1. **A. IRENAEVS** libro quinto contra hæreses: Sicut Eua seducta est, &c. vt in textu.
1. **B. CHRYSOSTOMVS** in Liturgia, vt in textu, & supra quæstione decimaquinta.
1. **C. AMBROSIVS** libro secundo de virginibus: Sit vobis ò sancte virgines, tâquam in imagine descripta virginitas vitaq; beatæ Mariæ, de qua velut in speculo refulget species castitatis & forma virtutis. Hinc sumatis licet exempla viuendi: vbi tanq; in exemplari magisteria expressa probitatis, quid corrigere, qd effugere, quid tenere debeatis, ostēdūt. Primus discēdi ardor, nobilitas est magistri. Quid nobilior DEI matre? Quid splendidus ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagione generauit? Nam de ceteris eius virtutibus quid loquar? Virgo erat non solum corpore, sed etiã mente: q; nullo doli ambitu syncerum adulteraret affectum. Corde humilis, verbis grauis, animi prudens, loquēdi parcior, legendi studiosior: non in incerto diuitiarum, sed in prece

Mariæ virtu-
tes, & quæ vi-
uendi ratio
sacrit.

pau-

pauperis spem reponens. Intēta operi, verecunda sermone: arbitriū mētis solita non hominē, sed Deū querere. Nullū ledere, bene velle omnibus, assurgere maioribus natu, æqualibus nō inuidere, fugere iactantiam, rationem sequi, amare virtutem. Quandò ista vel vultu læsit parentes? quandò dissensit propinquis? quandò fastidiuit humilem? quādò derisit debile? quādò vitauit inopem? Eos solos solita cæcus virorum inuisere, quos misericordia nō erubesceret, neq; præteriret verecundia. Nihil toruum in oculis, nihil in verbis pro-cax, nihil in actū inuerecundum. Non gestus fractior, nō incessus solu-tior, non vox petulantior: vt ipsa corporis species simulacrū fue-rit mentis, figura probitatis. Bona quippe domus in ipso vestibulo debet agnosci, ac primo p̄tendat ingressū, nihil intūs latere tenebra-rum: vt mens nostra nullis retinaculis corporalibus impedita, tanq; lucernæ lux intūs posita, foris luceat. Quid ego exequar ciborum parfimoniam, officiorum redundantiam, alterum vltra naturam superfuisse, alterum penē ipsi naturæ defuisse? Illic nulla intermissa tēpora, hinc congeminos ieiunio dies? Et si quandò reficiendi suc-cessisset voluntas, cibus plerunq; obuius, qui mortē arceret, nō de-licias ministraret. Dormire non prius cupiditas, q̄ necessitas fuit: & tamen cū quiesceret corpus, vigilare animus, qui frequenter in somnis aut lecta reperit, aut somno interrupta cōtinuat, aut dispo-sita gerit, aut gerenda pronūciat. Prodire domo nescia, nisi cū ad Ecclesiam conueniret, & hoc ipsum cū parentibus, aut propinquis. Domestico operosa secreto, forensi stipata comitatu, nullo meliore tamen sui custode, quàm seipsa: quæ incessu affatūq; venerabilis, nō tam vestigium pedis tolleret, quàm gradum virtutis attolleret. Vt tamen alios habeat virgo membrorum custodes suorum: morum autem suorum se habeat ipsa custodem. Plures erunt, de quibus di-scat, seipsa se doceat, q̄ virtutes magistras habet: q̄a quicquid egerit, disciplina est. Sic Maria intendebat omnibus, quasi à pluribus mo-neretur: sic implebat oīa virtutis officia, vt non tam disceret, q̄ do-ceret. Talē hanc Euāgelista mōstrauit, talē angelus reperit, talē Spi-ritus sanctus elegit. Quid enim in singulis morer? vt eā parentes di-lexerint, extranei p̄dicauerint, quæ digna fuit, ex qua Filius Dei na-sceretur? Hæc ad ipsos ingressus angeli inuenta domi in penetrabi-bus sine comite, nē quis intētionem abrūperet, nē quis obstreperet. Neq; enim comites foeminas desiderabat, q̄ bonas comites cogita-tiōes habebat. Quinetiã tū sibi minūs sola videbat, cū sola esset. Nā quēadmodū sola, cui tot libri adessent, tot Archāgeli, tot Prophetæ?

Ieiunia
Maria.

Lucr.

Deniq; & Gabriel eam, vbi reuifere solebat, inuenit: & angelū Maria quasi viri specie mota trepidauit, quasi non incognitum audito nomine recognouit. Itā peregrinata est in viro, quā non est peregrinata in angelo: vt agnoscas aures religiosas, oculos verecundos. Denique salutata obmutuit, & appellata respondit: sed quā primo turbauerat aspectu, postea promisit obsequium. Quā verō religiosa in propinquas fuerit, scriptura diuina significat. Nam & humilior facta est, vbi se à Deo cognouit electam: & statim ad cognatā suā in montana processit, non vtique vt exemplo crederet, q̄ iam crederat oraculo. Beata enim, inquit, quā credidisti. Et tribus cum ea mensibus mansit. Tanti autem interuallo temporis non fides quaritur, sed pietas exhibetur. Et hoc, posteaquā in vtero parētis exiliens puer matrem Domini salutauit, prius compos deuotionis, q̄ naturæ. Indē tōr sequentibus signis, cūm sterilis pareret, virgo conciperet, loqueretur mutus, adoraret magus, expectaret Simeon, sidera nunciarent, Maria mobilis ad introitum, immobilis ad miraculum, conseruabat, inquit, hæc omnia in corde suo. Quauis mater Domini, discere tamē præcepta Domini desiderabat: & quæ Deum genuerat, Deum tamen scire cupiebat. Quid, quōd annis quoq; omnibus ibat in Hierusalē solenni die Paschæ, & ibat cum Ioseph? Vbiq; in virgine comes singularum virtutum est pudor. Hic indiuiduus debet esse virginitati, sine quo non potest esse virginitas. Nec ad templum igitur Maria sine pudoris sui custode processit. Hæc est imago virginitatis. Talis enim fuit Maria, vt eius vnus vita, omniū disciplina sit. Si igitur author nō displicet, opus probemus, vt quācunque sibi eius exoptat præmium, imitetur exemplum. Quantæ in vna virgine species virtutum emicant? Secretum verecundiæ, vexillum fidei, deuotionis obsequium: virgo intra domū, comes ad ministerium, mater ad templum. O quantis illa virginibus occurret: quantas complexa ad Dominū trahet, dicens: Hæc torum filij mei, hæc thalamos nuptiales immaculato seruauit pudore. Quemadmodum eas ipse Dominus commendabit Patri, nimirum illud repetēs suum: Pater sancte, istę sunt quas seruauit tibi: in quibus filius hominis caput reclinans quieuit: peto vt vbi ego sum, & ipse sint mecum. Sed non solum sibi debent prodesse, quā non solæ vixerūt sibi. Hæc parentes redimat, hæc fratres. Pater iuste, mundus me non cognouit: istę autem me cognouerunt, & mundum cognoscere noluerūt. Quæ pompa illa, quanta angelorum lætitia plaudentium, quōd habitare mereatur virgo in cælo, quæ cælestem vitam vixit in seculo?

Tunc

Luc. 1.

Matt. 2.

Luc. 2.

Luc. 2.

Mariæ vita, omniū disciplina est.

Ioan. 17.

Exod. 15.

Psal. 42. & 49.

Tunc etiā Maria tympanum sumens, choros virginales excitabit, cantantes Domino, quōd per mare seculi, sine secularibus fluctibus transfierunt. Tunc vnaqueq; exultabit, dicens: Introibo ad altare Dei mei, ad Deum qui lætificat iuuentutem meam. Immolo Deo sacrificium laudis, & reddo altissimo vota mea. Neque enim dubitauerim vobis patere altaria, quarū mentes altaria Dei confidēter dixerim: in quibus quotidie pro redemptione corporis CHRISTVS immolatur. Nam si corpus virginis Dei templum est, animus quid est, qui tanquā membrorum cineribus excitatis, sacerdotis æterni redopertus manu, vaporem diuini ignis exhalat? Beatæ virgines, quæ tam immortalis spiratis gratia, vt horti floribus, vt templa religione, vt altaria sacerdote. Ergō sancta Maria disciplinam vitæ in-formet.

1. D. ATHANASIVS in sermone super Euāgelium de sanctissima nostra Deipara: Quando quidem ipse rex est, qui natus est ex virgine &c. vt in textu.

E. GREGORIVS Nazianzenus in fine Tragædiæ suæ, quæ inscribitur, CHRISTVS patiens:

O rer beata mater, o lux virginum, &c. vt in textu.

Measque virgo suscipe, obsecro, preces:

Nam solus est honor hic tibi à mortalibus,

Quæ facta verbi mater es diuinitus:

Confisus vndè verba persoluo tibi,

Plexamque de prato coronam florido

Tibi offero regina, quōd me plurimis

Dignata quondam gratijs, varijs adhæc

Me liberat semper calamitatibus,

Multisq; defensas ab aduersarijs,

Tam qui videntur, quā videri qui haud queunt.

Me flecte tandem, quomodò in vita auctior

Virtute fiam, teq; semper præsidem

Vitæ meæ, ac demum benignam ac sedulam

Inuocat B. virginem.

Mariæ auxiliium & beneficium.

Præses vitæ & aduocata.

*Habeam aduocatam filio coram tuo,
Cum cæteris charis Deo virgunculis.
Nè me ergò tradier finas tortoribus,
Aut per ditori hominum fieri ludibrio:
Adiſte, & à tenebris & igne libera:
Fac vt fide tuaque ſaluer gratia:
Per te ex Deo nobis profecta eſt gratia.
Quare hunc tibi hymnum pango chariſterion:*

*Salue puella gratioſa, mater &
Virgo omnium caſtiſſima ac pulcherrima,
Exercitibus præſtantior cæleſtibus,
Regina mundi, gaudium mortalium,
Semper benignam te exhibe mortalibus,
Mibiq; ſis ſalus vbique maxima.*

Regina mudi.

1. F. AVGVSTINVS ſermone ſecundo de Annunciatione Dominica: Sãcta Maria, ſuccurre miſeris, &c. vt in textu, & ſuprà in quæſtione decima quinta.

1. G. FVLGENTIVS in ſermone de laudibus Mariæ ex partu Saluatoris: Facta eſt Maria fenestra cæli, &c. vt in textu, & ſuprà, quæſtione decima quinta.

1. H. BERNARDVS ſermone ſecundo in Aduentu Domini: Virgo regia ipſa eſt via, per quã Saluator aduenit, procedens ex ipſius utero, tanquã ſponſus de thalamo ſuo. Tenentes ergò viam, ſtu deamus & nos dilectiſſimi ad ipſum p eam aſcẽdere, qui per ipſam ad nos deſcendit, per eam venire in gratiam ipſius, qui per eam in noſtram miſeriam venit. Per te acceſſum habeamus ad filium ò benediãta inuentrix gratiæ, genitrix vitæ, mater ſalutis, vt per te nos ſuſcipiat, qui per te datus eſt nobis. Excuset apud ipſum integritas tua culpam noſtræ corruptionis, & humilitas Deo grata noſtræ veniam impetret vanitati. Copioſa charitas noſtrorum cooperariat multitudinem peccatorum, & ſecũditas glorioſa ſecunditatẽ nobis cõferat meritorũ. Domina noſtra, mediatrix noſtra, aduoca-

Oratio ad B. virginem.

Domina, mediatrix, & aduocata noſtra

ta

ta noſtra, tuo filio nos reconcilia, tuo filio nos cõmenda, tuo nos filio reſſenta. Fac ò benediãta per gratiam quam inueniſti, per progatiuam quã meruiſti, per miſericordiam quam peperiſti: vt qui te mediante fieri dignatus eſt particeps infirmitatis & miſeriæ noſtræ, te quoque intercedente, participes faciat nos gloriæ & beatitudinis ſuæ IESVS CHRISTVS filius tuus Dominus noſter, qui eſt ſu-

Rom. 9.

per omnia Deus benediãtus in ſecula, Amen.
2. BERNARDVS ſermone ſecundo de laudibus virginis matris ſuper Euãgelium, Miſſus eſt: Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationis: reſpice ſtellam, voca Mariam: &c. vt ſuprà, quæſtione decima octaua, A.

3. IDEM in ſermone de verbis Apocalypſis, Signũ magnũ apparuit in cælo: Et quidẽ ſufficere poterat Chriſtus, ſiquidẽ & nunc ois ſufficiencia noſtra ex eo eſt: ſed nobis bonũ non erat, eſſe hominem ſolũ: Cõgruũ magis, vt ad eſſet noſtrę reparatiõis ſexus vterq; quorũ corruptiõis neuter deſuiſſet. Fidelis planẽ & potẽs mediator Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus, ſed diuinã in eo reuerentur homines maieſtatẽ. Non ſola illi cõtatur miſericordia, cantatur pariter & iudiciũ: ga etũ didicit ex his q̄ paſſus eſt, compaſſionem, vt miſericors fieret, habet tamen & iudiciariam poteſtatẽ. Opus eſt mediatore ad mediatorẽ iſtũ, nec alter nobis vtilior, q̄ Maria. Crudelis nimirũ Eua, per quã ſerpens antiquus peſtiferũ etiã ipſi viro virus infudit: ſed fidelis Maria, q̄ ſalutis antidotũ & viris & mulieribus ppinavit. Illa enim miſtra ſeductionis, hæc propitiatiõis. Illa ſuggeſit ſuaricatiõem, hæc iniecit redemptionẽ. Quid ad Mariã accedere trepidet humana fragilitas? Nihil auſterũ in ea, nihil terribile, tota ſuauiſ eſt, oĩbus offerens lac & lanam. Reuolue diligentius euangelicę hiſtoriæ ſeriem vniuerſam, & ſi quid fortẽ increpatorium, ſi quid durum, ſi quod deniquẽ ſignum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, decãterò ſuſpectam habeas & accedere verearis. Quid ſi (vt verẽ ſunt) plena magis oĩa pietatis & gratiæ, plena manſuetudinis & miſericordię, q̄ ad eam pertinent inueneris: age gratias ei, qui talem tibi mediatricẽ benigniſſima miſeratiõẽ prouidit, in qua nihil poſſit eſſe ſuſpectũ. Deniq; omnibus oĩa facta eſt, ſapientibus & inſipientibus copioſiſſima charitate debitricẽ ſe fecit, oĩbus miſericordiæ ſinũ aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuerſi: captiuus redemptionem, eger curationẽ, triſtis conſolationẽ, peccator veniã, iuſtus gratiã, angelus lætitiã: deniq; tota Trinitas gloriã, Filij perſona carnis humanę ſubſtantiã, vt nõ ſit, qui ſe abſcondat à calore eius. Ipſa eſt

Apoc. 12.

1. Cor. 3.

Pſal. 100.

Heb. 12.

Opus eſt mediatore ad mediatorẽ Chriſtum.

Maria benigna mediatrix.

1. Cor. 9.

De Mariæ plenitudine accipiũt vniuerſi.

Pſal. 118.

Maria cōtri-
uit caput ser-
pentis.
Genef. 3.

Cūctas here-
ses interemit.

Luc. 1.

Mariæ pedi-
bus pedédū.

Potentia eius
media inter
Christum &
Ecclesiam.

Stellæ duode-
cim in coro-
na B. Virgi-
nis, sunt 12.
priuilegia.

Ecclesie ora-
tio ad matrē
misericordie
& mediatrix
apud solē iu-
stitiæ.

Cantic. 8.
Matth. 15.
Genef. 24.

est quondam à Deo promissa mulier, serpētis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planē calcaneo in multis versutis insidiatus est, sed sine causa. Sola enim cōtriuit vniuersam hereticam prauitatem. Alius non de substantia carnis suę Christum edidisse dogmatizabat, alius paruulū nō pepisse, sed reperisse sibilabat: alius (vel post partū) viro cognitā blasphemabat: alius Dei matrē audire non sustinens, magnum illud nomen theotocos, impijssimē suggillabat: sed cōtriti sunt insidiatores, cōculcati supplantatores, cōfutati derogatores, & beatam eam dicunt oēs generationes. Amplectamur Mariæ vestigia fratres mei, & deuotissima supplicatione beatis illius pedibus prouoluamur. Teneamus eam, nec dimittamus, donēc benedixerit nobis. Potens est enim. Nempē vellus est mediū inter rorē & aream, mulier inter solem & lunā, Maria inter Christū & Ecclesiam cōstituta. Et quibusdā interiectis: Quis stellas nominet, quibus Mariæ regium diadema cōpactum est? Supra hominē est coronæ huius rationem exponere, indicare compositionem. Nos tamen pro modulo nostræ exiguitatis abstinētes à periculoso scrutinio secretorū, nō incongruē forsitan duodecim stellas istas, duodecim prerogatiuas gratiarū intelligere videamur, quibus Maria singulariter adornatur. Siquidē inuenire est in Maria prerogatiuas cęli, prerogatiuas carnis, prerogatiuas cordis: & si fuerit ternarius iste per quaternariū multiplicatus, habemus fortē stellas duodecim, quibus Reginæ nostræ diadema p̄fulgeat vniuersis. Mihi sanē singularis rutilat fulgor, primō quidē in Marię generatione: secundō in angelica visitatione: tertio in spiritus superuentione: quarto in filij Dei inenarrabili conceptione. Sic & in his quoque sidereum planē irradiat decus, quæ virginitalis primiceria, quod sine corruptiōe fœcūda, quod sine grauamine grauida, quæ sine dolore puerpera. Nihilominus etiā speciali quādam splendore in Maria coruscant mansuetudo pudoris, deuotio humilitatis, magnanimitas credulitatis, martyriū cordis. Et in fine sermonis: iam te mater misericordię per ipsum syncerissimę tuę mētis affectū, tuis iacens, puoluta pedibus luna, mediatricem sibi apud solē iustitię constitutā deuotis supplicatiōibus interpellat, vt in lumine tuo videat lumen, & solis gratiam tuo mereatur obtentu, quā verē amauit prę omnibus, & ornauit, stola glorię induens, & coronā pulchritudinis ponēs in capite tuo. Plena es gratiarū, plena rore cęlesti, innixa super dilectū, delicijs affluens. Ciba hodiē pauperes tuos domina, ipsi quoque catelli de micis edant, nec puero Abrahæ tantū, sed & camelis potum tribuas de superfluenti hydria tua, quia

quia tu verē puella es præelecta & præparata altissimi filio tuo, qui est super omnia Deus benedictus in secula, Amen.

4. IDEM in sermone de natiuitate Mariæ: Altius ergo intueamini, quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari, quod totius boni plenitudinem posuit in Maria: vt proinde si quid spei in nobis est, si quid gratiæ, si quid salutis, ab ea nouerimus redundare, quæ ascendit delicijs affluens. Hortus planē deliciarum, quem nō modō afflauerit veniens, sed & perflauerit superueniens auster ille diuinus, vt vndiq; fluant & effluant aromata eius, charismata scilicet gratiarum. Tolle corpus hoc solare, quod illuminat mundum, vbi dies? Tolle Mariam hęc maris stellam, maris vtiq; magni & spatiosi, quid nisi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac densissimę tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus, & votis omnibus Mariam hęc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam: hęc inquam volūtas eius est, sed pro nobis. In omnibus siquidem & per omnia prouidens miseris, trepidationem nostram solatur, fidē excitat, spem roborat, diffidētiam abigit, erigit pusillanimitatem. Ad Patrem verebaris accedere, solo auditu territus ad folia fugiebas. IESVM tibi dedit mediatorem. Quid non apud talem Patrem Filius talis obtineat? Exaudietur vtiq; pro reuerentia sua: Pater enim diligit Filium. An verō trepidas & ad ipsum? Frater tuus est & caro tua, tentatus per omnia absq; peccato, vt misericors fieret. Hūc tibi fratrem Maria dedit: sed forsitan & in ipso maiestatem vereare diuinam, quod licet factus sit homo, manserit tamen Deus. Aduocatū habere vis & ad ipsum? Ad Mariam recurre. Pura siquidem humanitas in Maria, non modō pura ab omni contaminatione, sed & pura singularitate naturæ. Nec dubius dixerim: exaudietur & ipsa pro reuerentia sua. Exaudiet vtiq; matrem filius, & exaudiet filium pater. Filioli, hęc peccatorum scala, hęc mea maxima fiducia est, hęc tota ratio spei meæ. Quid enim? Potest ne filius aut repellere, aut finire repulsum? non audire, aut non audiri filius potest? Neutrum planē. Inuenisti (ait angelus) gratiam apud Deum. Feliciter. Semper hęc inueniet gratiam, & sola est gratia qua egemus. Prudens virgo non sapientiam sicut Salomon, non diuitias, non honores, non potentiam, sed gratiam requirebat. Nimirum sola est gratia qua saluamur. Quid nos alia concupiscimus fratres? Quæramus gratiam, & per Mariam quæramus: quia quod quærīt inuenit, & frustrari non potest. Et in fine sermonis: Ceterum quicquid illud est quod offerre

E e paras,

Rom. 9.
Honorari Ma-
riam voluit
Deus.

Cantic. 8.
Cantic. 4.

Psal. 103.

1. Tim. 2.
Hebr. 5.

Nota.
Maria aduo-
cata ad Chri-
stum.

Scala pecca-
torū à Maria
ad filium, & à
Filio ad Patrē

Luc. 1.

Per Mariam
quærenda
gratia.

paras, Mariæ commendare memento, vt eodem alieo ad largitorē gratiæ gratia redeat, quo influxit. Neque enim impotens erat Deus & sine hoc aquē ductu (scilicet Mariæ) infundere gratiam prout vellet, sed tibi vehiculum voluit prouidere. Fortē enim manus tuę aut sanguine plene, aut infectæ muneribus, q̄ non eas ab omni munere excusasti. Ideoq̄ modicū istud quod offerre desideras, gratissimis illis, & omni acceptione dignissimis Marię manibus offerendū tradere cura, si nō vis sustinere repulsam. Nimirū cādidissima quædam lilia sūnt, nec caufabitur ille liliorum amator inter lilia nō inuentum, quidquid illud sit, quod inter Marię manus inuenerit.

CAPVT TER- TIVM DE CHARITATE ET DECALOGO.

I

Est ne satis Christiano, in fidei ac spei doctrina institui?

Refert summoperē, illum qui fidem ac spem est consecutus, Charitate quoque præditum esse. Nam de his tribus coniunctim docet Paulus: *Nunc manent, a inq̄t, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior aut̄ horū est Charitas.* Magna certē Fides, quę satis esse ^b queat ad montes transferendos, & patrāda miracula: magna etiam Spes, salutis quędam ^c galea & ancora, quę proposita DEI bonitate & præmij magnitudine, tum efficacem consolationem laborantibus, tum fidutiam singularem precantibus suggerit. Maxima verò Charitas, ^dvirtu-

a 1. Cor. 13. d

b 1. Cor. 13. a
Mar. 11. e
Matth. 7. c

c 1. Theff. 5. b
Ephes. 6. c
Hebr. 6. d

^dvirtutum om̄ium princeps, q̄ modum finemq̄; nescit, nec moriētes deserit, morte ipsa fortior, qua sine Fides & Spes Christiano quidem inesse, sed ad bene beateq̄; viuēdum ^esufficere minime possunt. Vndē à Ioanne dictum est: *Qui non diligit, manet in morte*, quāuis interim credat ac speret ille, vt fatuę virgines in ^fEuangelio nobis exemplo esse possunt.

d Prosper lib. 3. de
vita contempla.
ca. 13. & 15. Aug. in
Psal. 47. Idē tract.
5. in ep. Ioā. Itē in
Ench. cap. 117. &
ser. 53. de tēpore.
e Aug. 15. de Tri-
nit. cap. 18.
f 1. Ioan. 3. c

g Matth. 25. a
Aug. ser. 23. de ver-
bis Domini.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nunc manent fides, spes, charitas, &c. vt in textu.

IBIDEM: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem itā vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum itā vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

MARCI vndecimo: Habete fidem Dei Amen dico vobis, quia quicumq̄; dixerit huic monti, Tollere & mittere in mare, & nō hēsitaauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat: fiet ei.

MATTHAEI septimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cęlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cęlis est, ipse intrabit in regnū cęlorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc

E c 2 confi-

confitebor illis, Quia nunquam noui vos: discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto capite: Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti lorica[m] fidei & charitatis, & galeam spem salutis.

AD Ephesios sexto: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite: & gladium spiritus, quod est verbum Dei.

AD Hebraeos sexto: Confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut ancoram habemus animę tutam ac firmam, & incedentem vsq; ad interiora velaminis, &c.

PRIMAE Ioannis tertio: Qui non diligit, manet in morte.

MATTHAEI vigesimo quinto: Nouissimè veniunt & reliquę virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico vobis, nescio vos.

P A T R E S.

Lais charitatis.

1. PROSPER, Regiensis Episcopus libro tertio de vita contemplatiua, capite decimotertio: Charitas est, vt mihi videtur, recta voluntas ab omnibus terrenis ac presentibus prorsus auersa: iuncta Deo inseparabiliter, & vnita: igne quodam sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa: inquinamenti omnis extranea, corrumpi nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia quę carnaliter diliguntur excelsa, affectionum omnium potentissima, diuinę cõtemplationis auida, in omnibus semper inuicta, summa actionũ bonarum, salus morum, finis cęlestium p̄ceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarum mentium, causa meritorum bonorum, p̄mium perfectorum. In peccatis suis mortuos suscitatur, languentes sanat, perditos instaurat, spem desperatis inspirat, pacificas mentes inhabitat: fructuosa in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omninõ fidelibus: quam fides concipit, ad quam spes currit, cui profectus oim seruit, ex qua quicquid est boni operis, viuit, sub qua obediẽtia crescit, per quam patientia vincit, propter quam carnalia blandi-

menta

menta deuotio religiosa contemnit: sine qua nullus Deo placuit, cū qua nec potuit aliquis peccare, nec poterit. Hęc est charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem viam nominat sanctus Apostolus. Et verè ipsa est via, q̄ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via peruenit nullus quod tendit: ita sine charitate, quę dicta est via, non ambulare possunt homines, sed errare.

2. ET capite decimo quinto: Ergo si charitatem Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, facile peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta contemnimus, & omnia quę difficilia sunt humanę fragilitati, vel aspera, etiam cum delectatione perficimus: si tamen Deum charitate perfecta, quę nobis ex illo est, ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quę si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, vnde peccati desiderijs seruiamus, Et quid est diligere Deum, nisi illi occupare animum, concipere fruendę visionis eius affectum, peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximum, quem ipse in se censuit diligendum, in ipso amore seruare legitimum modum, nec peruertere dilectionis ordinem constitutum? Ordinem dilectionis illi peruertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum, qui contemnendus est, diligunt, aut corpora sua minus diligenda plus diligunt, aut proximos non sicut seipso, aut Deum plus quam seipso forte non diligunt. Sed de mundo, quod diligi omninõ non debeat, ipsius Dei nostri per sanctum Ioanem Apostolum vox est dicentis: Nolite diligere mundum. Corpus autem nostrum, quia pars nostri est, ad hoc nobis diligendum, vt saluti eius ac fragilitati naturaliter cõsulamus, & agamus quatenus spiritui ordinatę subiectum, ad æternam salutem accepta immortalitate & incorruptione perueniat: non suis voluptatibus diffluendo, animę rigorem sibi cedentis emolliat, puritatem polluat, & totam dignitatem suę delectationis morbo corrumpat. Proximos autem tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas utilitates nostras, non propter sperata beneficia vel accepta, non propter affinitates vel consanguinitates, sed propter hoc tantum, quod sunt naturę nostrę participes, diligamus: quia non eos sicut nos ipsos amamus, quando propter illa superius dicta diligimus. Neque enim ideo proximum tanquam seipsum diligit quisque, quia sibi frater aut soror, pater aut filius, mater aut filia, nepos aut neptis est. Carnaliter quippe amat qui taliter amat: quoniam

Nullus sine Deo placuit, & cū illa nemo peccare potuit. 1. Cor. 12.

1. Tim. 1. Quam perfectos nos faciat charitas.

Deut. 6. Matt. 22. Luc. 10. Marc. 12.

* aliis copulari animo,

Ordo dilectionis à quibus peruertatur. Vide Aug. li. 1 de doctr. Christ. ca. 27.

1. Ioann. 2. Corpus quod diligendum.

Proximum quando diligamus sicut nos ipsos.

Proximi nostri quinam sunt.

non illi tantum proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis iungit, sed proximi nostri credendi sunt omnes homines, naturæ nostræ, sicut dixi, participes. Nam si propinquos nostros quantumvis incompositos, turpes, ac male moratos, plus quam quoslibet sanctos, quos à nobis secundum sanguinem vocamus extraneos, diligamus: non solum carnaliter diligimus, sed etiam grauius in tali eorum dilectione peccamus. Proinde secundum nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & ad æternam vitam consequendam, sicut nobis, salutem eorum consulimus, quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & sicut nobis subueniri optamus, ita eis pro viribus subuenimus: aut si facultas defuerit, voluntatem subueniendi tenemus. Quapropter hæc est proximi tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo: & malum quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi verò plus, quam se, diligunt Deum, qui pro eius amore suæ ad tempus salutem non parcunt, seipsos tribulationibus ac periculis tradunt, nudari facultatibus proprijs, patriæ suæ extorres fieri, parentibus & vxoribus ac filijs suis renunciare parati sunt, & ut totum dicam, ipsam corporis mortem non solum non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quam à DEO vita vitæ suæ discedere. Iste igitur nobis dilectionis ordo seruandus est, iuxta illud, quod dicit Spiritus sanctus: Ordinauit in me charitatem: ut sicut ordinata charitas poscit, DEVM principaliter diligamus: & propter ipsum in ipso ea, quæ diligenda sunt, tantum quantum ipse præcipit, diligamus. Ipse enim præcipit, ut corpora nostra propter nos, proximos sicut nos, & ipsum plus diligere, quam nos debeamus: ita sanè, ut eis quos nobis coniunctiores familiaritas facit, si eos fama non reprobatur, & vita commendat, nos amplius impendamus, omnium profectus nostros esse credamus, & de aliorum peccatis, tanquam de nostris misericorditer lugeamus. Sic ergo possunt in hac vita illi esse perfecti, qui perfectè diligunt Deum. Et illi perfectè Deum diligunt, qui volendo quod vult Deus, & nolendo quod non vult, nec vllis peccatis quibus offenditur, acquiescunt: & semper se ad virtutes, quas ipse dignatur donare, diligendas & habendas extendunt. Hi sunt, qui omnia bona que implere potuerint, ab illo se adiutos ut possint, veraciter credunt: quicquid mali commiserint, vitio suæ voluntatis ascribunt: quicquid boni non potuerint implere, ab illo, ut possint, iugiter petunt: cum

Diligentes Deum plus quam seipsos

Ordo dilectionis. Cant. 2.

Leuit. 19. Matt. 22.

Perfectè qui Deum diligant.

potuerint, illi gratias agunt. Bona eius quæ fuerint consecuti, etiam alijs conferri socialiter volunt, & vsq; in suos inimicos dilectionis suæ latitudinè porrigentes, hoc omnes cupiunt esse, quod ipsi sunt.

3. AVGVSTINVS in Psalmum quadagesimumseptimum: Intellige vim charitatis. Ipsa est virtus quam nemo vincit. Huius ignem nulli fluctus seculi, nulla flumina tentationis extinguunt. De hac dictum est: Valida est sicut mors dilectio. Quomodo enim mors quando venit, resisti ei non potest, quibuslibet artibus, quibuslibet medicamentis occurras, violentiam mortis vitare non potes, quia mortalis natus es: sic contra violentiam charitatis mundus nihil potest. Ecce rarior enim similitudo data est de morte. Quomodo enim mors ad auferendum violentissima est, sic charitas violentissima est ad saluandum. Per charitatem enim multi mortui sunt seculo, ut viuerent Deo. Hac charitate accensi martyres, non simulati, non vana gloria ventilati, non tales de quibus dictum est: Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest: sed tales, quos verè Christi & veritatis charitas perduceret ad passionem. Quid eis fecerunt tentationes sciantium? Maiorem violentiam habuerunt oculi sciantium suorum, quam persecutiones insectantium. Quam multos enim tenebant filij, ne parentur: quam multorum genibus prouoluebantur vxores, ne viduæ relinquerentur: quam multos parentes filij prohibebant mori, sicut nouimus & legimus in passione beatæ Perpetuæ. Facta sunt ista, sed lachrymæ quantalibet, & quantolibet impetu fluere, quomodo ardorem charitatis extinguere? Hæc est virtus Sion, cui & alibi dicitur: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis: Annunciate in turribus eius, ponite corda vestra in virtute eius.

4. IDEM tractatu quinto in epistolam beati Ioannis, super ea verba, In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli: Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum: Certe iam manifestatū est vnde dicat, & qui non diligit, inquit, fratrem suum. Dilectio ergo sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. Signet se omnes signo crucis Christi: Respondeant oēs, Amē. Cantet omnes, Halleluia: Baptizentur oēs, intrēt omnes Ecclesias, faciant parietes basilicarum: non discernuntur filij Dei à filijs diaboli, nisi charitate. Qui habent charitatem, nati sunt ex DEO: qui non, non sunt nati ex Deo: Magnū iudiciū, magna discretio. Quicquid vis, habe: hoc solum non habeas, nihil tibi prodest: alia si non habeas, hoc habe, & implēsti legem. Qui enim diligit alterum, legem impleuit, ait Apostolus:

Cant. 8. Quis charitas valida sicut mors.

1. Cor. 13.

Psalm. 122.

1. Ioan. 3. Charitas separat filios Dei à filijs diaboli.

Sola charitas sufficit, & sine ea nihil.

Rom. 13.
March. 13.

stolus: Et plenitudo legis charitas. Puto istam margaritam esse illā. Homo negociator describitur in Euāgelio, qui inuenit vnam margaritam, & vendidit omnia quæ habebat, & emit eam. Hæc est margarita preciosa charitas, sine qua nihil tibi prodest quodcumq; habueris, quam si solam habeas, sufficit tibi.

1. Cor. 13.

5. **IDEM** Augustinus in Enchiridio ad Laurētium, capite centesimo decimo septimo: Charitas, quam fide ac spe maiore dixit Apostolus, quāto in quocumq; maior est, tāto melior est in quo est. Cum enim quaeritur, vtrum quisq; sit homo bonus, nō quaeritur quid credat aut speret, sed qd amet. Nā qui recte amat, pculdubid recte credit & sperat: qui verò nō amat, inaniter credit, etiāsi sunt vera q̄ credit. Inaniter sperat, etiāsi ad verā felicitatē doceatur ptinere q̄ sperat, nisi & hoc credat ac speret, quod sibi petenti donari possit, vt amet.

Homo bonus esse iudicatur non ex fide aut spe, sed ex charitate.

Charitatis laus.

6. **ITEM** sermone quinquagesimo tertio de tempore: Charitas omnium arx est virtutum, promissio regni, præmium summum sanctorum in cælo, quia in perenni gaudio nihil gratius, nihil dulcius habent sancti perfecto amore Dei. Quem quia præsentem vident, suauis diligunt, & dulcius fruuntur ipso bono. In omnibus præceptis Dei charitas obtinet principatum, sine cuius perfectione nihil Deo placere posse Paulus Apostolus testatur, quia nec martirium, nec seculi contemptum, nec eleemosynarum largitionem sine charitatis officio quicquam proficere posse ostendit.

1. Cor. 13.

7. **AVGVSTINVS** libro decimo octavo de Trinitate, capite decimo octavo: Nullū est isto Dei dono excellentius. Solum est quod diuidit inter filios regni & filios pditiōis æternæ. Datur & alia p spiritum sanctū munera, sed sine charitate nihil p̄sunt. Nisi ergo tantū impertiatu cuiq; Spiritus sanctus, vt eum Dei & pximi faciat amatorē, à sinistra nō transfertur ad dexterā. Nec spiritus pprie dicitur donū, nisi propter dilectionem: quam qui nō habuerit, si linguis hominum loquatur & angelorum, sonans æramētū est & cymbalum tinniens. Et si habuerit pphetiam, & scierit omnia sacramenta, &c. Quātum ergo bonum est, sine quo ad æternam vitam neminem bona tāta perducunt? Ipsa verò dilectio siue charitas, nam vnus rei est vtrunque nomen, si habeat eam qui non loquitur linguis, nec habet prophetiam, nec omnia scit sacramenta, omnemq; scientiam, nec distribuit omnia sua pauperibus, vel non habendo quod distribuat, vel aliqua necessitate prohibitus, nec tradit corpus suum vt ardeat, si talis passionis nulla tentatio est, perducit ad regnum, ita vt ipsam fidem nō faciat vtilem nisi charitas. Sine charitate, quippe fides potest

Excellentia & necessitas charitatis.

1. Cor. 13.

rest quidē esse, sed non & prodesse. Propter quod & Apostolus Paulus. In **CHRISTO**, inquit, **IESV** neque circuncisio, neque præputium aliquid valet, sed fides quæ per dilectionem operatur: sic eam discernens ab ea fide qua & dæmones credunt & contremiscunt. Dilectio igitur quæ ex Deo est, & Deus est, propriè spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabitat Trinitas. Quocirca rectissimè spiritus sanctus cum sit Deus, vocatur etiā donū Dei. Quod donum propriè quid nisi charitas intelligenda est, quæ perducit ad Deum, & sine qua quodlibet aliud donum Dei non perducit ad Deum?

Sine charitate fides esse potest, sed nō prodesse. Galat. 5. Iacob. 2.

Rom. 5.

8. **AVGVSTINVS** de verbis Domini sermone vigesimo tertio: Intentum me fecit Euāgelium sanctum. Etiam ipsas virgines & ipsas ferentes lāpades, alias dixit prudētes, alias stultas. Vnde intuemur, vnde discernimus? De oleo. Aliquid magnum significat oleum, valde magnum: Putas non charitas est? Quærendo dicimus, non sententiam præcipitamus. Vnde mihi videatur oleum charitas significari, dicam vobis: Apostolus dicit: Adhuc supereminentiorem vobis viam demonstro. Supereminentiorem viam quam demonstrat? Si linguis hominum loquatur & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æramētum sonans, aut cymbalum tinniens. Ipsa est supereminens via, id est, charitas, q̄ merito oleo significatur. Omnibus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, oleū supereminet. Mitte oleum, superinfunde aquā, oleum supereminet. Si ordinem seruaueris, vincit: si ordinem mutaueris, vincit: Charitas nūquam cadit. Ibid. Sapientium lampades ardebant de oleo æterno, de consciētix securitate, de interiore gloria, de intima charitate.

Matt. 23.

Oleū charitas 1. Cor. 12.

1. Cor. 13.

II

Quid verò est Charitas?

A. Virtus infusa diuinitus, qua sincerè diligitur propter se Deus, & propter Deum proximus.

Matt. 22. d
Luc. 10. e.

Marci. 12. c

B. Diligendus enim præcipue est Deus in omnibus, & super omnia, & propter se solum, vt q̄ vnus summum æternūq; bonum existit, quod solum

Aug. lib. 3. de doctr. Christ. cap. 10.

a Ber. in tractatu de diligendo Deo.

Ff

no

b1. Cor. 10. g
Colof. 3. c

nostros explet animos: cuius amor & honor nostræ tum voluntatis, tum actionis omnis initium & scopus esse debet.

c Aug. ho. 38.
ex 50.
d Au. in psal.
118. concione
8. Item ser. 53.
& 59. de tempore.

C. Deindè propter Deum amandus proximus, hoc est, citra discrimen homo quilibet, quando inter nos omnes proximi, maximaq; propinquitate coniuncti sumus, secundum eandem scilicet naturam humanam filijs Adæ communem, & ob diuinam gratiam æternamque gloriam cunctis, qui velint, communicabilem.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI vigesimo secundo: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi IESVS: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

LVCAE decimo: Et ecce quidam legisperitus surrexit tentans illum, & dicens: Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum sicut teipsum. Dixitq; illi: Rectè respondisti. hoc fac, & viues. Ille autem volens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Suspiciens autem Iesus, dixit: Homo quidam descendebat ab Ierusalem in Iericho, &c. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille

aliàs, suscipiens

ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi IESVS: Vade, & tu & fac similiter.

MARCI duodecimo: Interrogauit eum vnus de Scribis, quod esset primum omnium mandatum. IESVS autè respondit ei: Quia primum omnium mādatum est, Audi Israël, Dominus Deus tuus deus vnus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi, Diliges proximum tuum tanquam teipsum. Maius horum aliud mandatum non est. Et ait illi Scriba: Bene Magister, in veritate dixisti, quia vnus est deus, & non est alius præter eum, & vt diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tanquam seipsum, maius est omnibus holocaustibus & sacrificijs. IESVS autè videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longè à regno Dei.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

Ad Colossenses tertio: Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini IESV CHRISTI facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS libro tertio de doctrina Christiana, capite decimo: Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se arque proximo propter Deum.

1. B. BERNARDVS in tractatu de diligendo Deo: Vultis à me audire, quare & quomodo diligendus sit Deus? Et ego: Causa diligendi Deum, Deus est: Modus, sine modo diligere. Ob duplicem autem causam Deum dixerim propter seipsum diligendum: siue quia nihil iustius, siue quia nil diligi fructuosius potest. Meretur amari propter seipsum Deus, & ab infideli: qui etsi nesciat CHRISTVM, scit tamè seipsum. Proindè inexcusabilis est omnis etiã infidelis, si nõ diligit Dominum Deum suum ex toto corde, tota anima, tota virtute sua. Clamat nempe intus ei innata & non ignota rationi iustitia,

Charitas quid sit.

Causa & modus diligendi Deum.

Ff 2 stitia,

Quomodo
Deus amari
mereatur.

Psal. 144. &
146.
Philip. 4.

Deus sine p-
mij intuitu
diligendus,
nec tamen si-
ne premio di-
ligitur.
1. Cor. 13.

1. Cor. 9.
Verus amor
meretur
præmium.

Nota
Proximi di-
lectio pura
non est, nisi
propter Deum
fiat.
Proximi dile-
ctio non est
sine Dei dile-
ctione.

Quibus gra-
dibus amoris
ad veram cha-
ritatem ascen-
datur.
1. Cor. 13.

stitia, quia ex toto se illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat, &c. Et quibusdam interpositis: Hic primum vide, quo modo, immo quam sine modo à nobis DEVS amari mereatur, qui prior ipse dilexit nos tantus & tantum, & gratis tantillos & tales. Et cum dilectio quæ tendit in DEVM, tendat in infinitum, tendat in infinitum. (nam & infinitus DEVS est, & immensus) quisnam quæso debeat finis esse nostri vel modus amoris? Quid quod amor ipse noster non iam gratuitus impenditur, sed re- penditur debitus? Amat ergo immensitas, amat æternitas, amat su- pereminens scientiæ charitas, amat Deus, cuius magnitudinis non est finis, cuius sapientiæ non est numerus, cuius pax exuperat omnem intellectum, & vicem rependimus cum mensura. Non sine premio diligitur Deus, etsi absque premio intuitu diligendus sit. Vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est. Qui ppe non querit quæ sua sunt. Affectus est, non contractus, nec acquiritur pacto, nec acgrit. Spontè afficit, & spontaneum facit. Verus amor seipso contentus est. Habet premium, sed id quod amat. Nam quidquid propter aliud amare videaris, id planè amas, quod amoris finis per- tendit, non per quod tendit. Paulus non euangelizat ut comedat, sed comedit ut euangelizet, eò quod amet non cibum, sed Euange- lium. Verus amor premium non requirit, sed meretur. Præmium sanè necdum amanti proponitur: amanti debetur, perseveranti red- ditur. Postea verò, ut perfecta iustitia sit diligere proximum, DEVM in causa habere necessè est. Alioquin proximum purè diligere quomodo potest, qui in Deo non diligit? Porro in Deo diligere non potest, qui Deum non diligit. Oportet ergo Deum diligi prius, ut in Deo diligi possit & proximus. Facit ergo etiam se diligi Deum, qui & cætera bona facit. Et in fine: Quia carnales sumus, & de carnis co- cupiscètia nascimur, necessè est, ut cupiditas nostra vel amor noster à carne incipiat, quæ si recto ordine dirigitur, quibusdam suis gra- dibus duce gratia proficiens, spiritu tandem consummabitur: quia non prius quod spirituale, sed quod animale, deinde quod spirituale. Et prius necessè est portemus imaginem terrestris, deinde cælestis. In primis ergo diligit seipsum homo propter se. Caro quippe est, & nil sapere valet præter se. Cumque se videt per se non posse subsistere, Deum quasi necessarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in secundo gradu Deum, sed propter se, non propter Deum. At verò cum ipsum ceperit occasiõe propriæ necessitatis colere & frequentare, cogitando, legendo, orando, obediendo: quadam huiusmodi familiaritate paula- tima

tim sensimque Deus innotescit, consequenter & dulcescit: & sic gustato, quæ suavis est Dominus, transit ad tertium gradum, ut diligat Deum non iam propter se, sed propter ipsum. Sanè in hoc gradu diu statur: & nescio si à quoquam hominum quartus in hac vita perfectè apprehenditur, ut se scilicet diligat homo tantum propter Deum.

1. C. AVGVSTINVS homilia trigésimo octava ex libro quin-
quaginta homiliarum: Incipiat homo amare Deum, & non amabit
in homine nisi Deum: videat enim charitas vestra primum, amicit-
iæ amor qualiter debeat esse gratuitus. Non enim propterea debes
habere amicum vel amare, ut aliquid tibi præstet. Si propterea il-
lum amas, ut præstet tibi vel pecuniam vel aliquod commodum tē-
porale, non illum amas, sed illud quod præstat. Amicus gratis amā-
dus est, propter sese, non propter aliud. Si hominem te hortatur
amicitiæ regula, ut gratis diligas: quàm gratis amandus est DEVS,
qui iubet ut hominem diligas? Nihil delectabilius DEO. Nam in
homine sunt quæ offendant, per amicitiam tamen cogis te, ut etiam
illa quæ offendunt, in homine toleres propter amicitiam. Si ergo
non debes propter quædam toleranda dissolvere hominis amicitiam,
DEI amicitia: quibus rebus debet cogi ut dissolvatur à te? Nihil in-
uenis delectabilius Deo. Deus non est qui te offendat, si tu eum non
offendas, nihil illo pulchrius, nihil illo dulcius. Sed diciturus es mi-
hi. Non illum video, quomodo sum amaturus quem non video? Et
quomodo dicis amare quem non vides? Modò ostendo vnde con-
eris videre, quod istis oculis non potes videre. Ecce amas amicum,
quid in illo amas? Gratis eum amas. Sed fortè amicus iste tuus, ut
alia omittam, senex homo est. Fieri enim potest ut habeas amicum
senem. Quid amas in senem? Incuruum corpus, album caput, rugas in
fronte, contractam maxillam? Si corpus quod vides, nihil de formi-
us præ senectute: & tamen aliquid amas, & corpus quod vides non
amas, quia deformè est: vnde vides quod amas? Si enim quæram à
te, quare amas? responsurus es mihi, homo est fidelis. Ergo fidem
amas. Si fidem amas: quibus oculis videtur fides, ipsis oculis vide-
tur Deus. Incipe ergo Deum amare, & amabis hominem propter
Deum. Ibidem: Si omnis qui amat, saluum vult habere quod amat,
si intelligat quæ sit vera salus, incipit illam amare in se, & ipsam co-
gitur veram amare & in amico.

2. IDEM Augustinus in psalmum centesimum decimum octa-
uum, concione octava: Omnis homo est omni homini proximus:
nec ulla cogitanda est longinquitas generis, ubi est natura commu-
nis.

Ff 3 nis:

Gratuitus
amor.

Dei amicitia
dissolui non
debet.

Omnis homo
proximus,

Luc. 10.

nis: quanquam nec proximum nouerat qui Domino ait, Et quis est mihi proximus? quando illi est propositus homo quidam, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, incidit in latrones, cui proximum non fuisse nisi qui cum illo fecit misericordiam, ipse qui interrogauerat, iudicauit: patuitque, in faciēda misericordia neminem alienum esse putandum ab eo qui diligit proximum. Et post pauca: ut sciamus diligere Deum, sciendus est Deus: & ut sciat homo diligere proximum tanquam seipsum, prius debet diligendo Deum diligere seipsum. Quod unde poterit scire, si nescit Deum, si nescit & seipsum?

Proximi nostri sunt omnes Christiani.

Ioann. 3.

3. ET sermone quinquagesimo tertio de Tempore: Si forte quis libet querat, quis sit proximus, sciat omnem Christianum recte proximum dici, quia omnes in baptismo filij Dei sanctificamur, ut fratres simus spiritualiter in charitate perfecta. Nobilior est generatio spiritualis quam carnalis, de qua in Euangelio ipsa veritas ait: Nisi qui renatus fuerit ex aqua &c. Qui autem taliter intelligens proximum diligit, sine dubio charitatem veram in semetipso tenebit.

Inimicus quando diligendus.

Proximus est omnis homo.

4. ITEM sermone quinquagesimo nono de Tempore: Sic autem diligendus est inimicus, non in quantum inimicus, sed in quantum homo est, ut ei hoc velis prouenire quod tibi, id est, ut ad regnum correctus reuocatusque perueniat. Proximus est autem omnis homo. Omnes proximi sumus conditione terrenae natiuitatis & mortalitatis, & etiam spe caelestis hereditatis: quia nescimus quis quid futurus sit, quoniam aut Iudeus aut hereticus aut paganus: forte enim per misericordiam Dei conuerteretur ad Deum, & inter sanctos primum locum habere merebitur.

III

Quot sunt Charitatis praecepta?

A. Duo quidem summaria, quorum primum de diligendo Deo, sic^a in veteri nouaque lege proponitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum*

^a Deut. 6. a
Matth. 22. d
Marci 12. c
Lucæ 10. e
Gregor. li. 10.
Moral. c. 6.
& 7.

cundum autem simile est huic, Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus praeceptis vniuersa lex pendet & Propheta.

E. HAEC charitas est^b plenitudo legis & summa iustitiae. hoc est^c vinculum perfectionis: charitas, inquam,^d de corde puro, & conscientia bona,^e & fide non ficta.

SCRIPTURAE.

DEUTERONOMII sexto: Audi Israel, Dominus DEVS noster, Deus vnus est. Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Eruntque verba haec, quae ego praecipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostijs domus tuae.

MATTHAEI vigesimo secundo: MARCI duodecimo, LUCAE decimo, ut supra, quaestione praecedenti.

AD Romanos decimo tertio: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam, non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum: in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum, dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

AD Colossenses tertio: Induite viscera misericordiae, benignitatem, &c. Super omnia autem haec, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.

PRIORIS ad Timotheum primo: Finis praecepti est charitas

ritas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

EX PATRIBVS.

1. A. GREGORIUS Magnus libro decimo Moraliū in Iob, capite sexto: Dei dilectio per tria distinguitur: quia ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute diligi conditor iubetur. Qua in re notandum est, quod diuinus sermo cum Deum diligi præcipit, non solum narrat ex quo, sed etiam informat ex quâto, cum subiungit, ex toto: vt videlicet qui perfecte Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta deriuatur, cum & per quendam iustum dicitur: Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias. Et per semetipsam veritas dicit: Quæ vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Quibus duobus scilicet vtriusque testamenti mandatis, per vnum malicia compefcitur, per aliud benignitas prærogatur: vt malum quod pati non vult, quisque non faciens, cesserit à nocendi opere: & rursùm bonum quod sibi fieri appetit, impendens, erga vtilitatem se proximi exerceat ex benignitate.

2. DEINDE capite septimo eiusdem libri: Bene ergò lex DEI multiplex dicitur: quia nimiram cum vna eademq; sit charitas, si mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Cuius diuersitatem breuiter exprimimus, si in electis singulis bona illius restringendo numeremus. Hæc nanque primùm per Abel & electa Deo munera obtulit, & fratris gladium non reluctando tolerauit. Hæc Enoch & inter homines spiritualiter viuere docuit, & ad sublimem vitam ab hominibus etiam corporaliter abstraxit. Hæc Noë, despectis omnibus, solum Deo placabilem ostendit, atque in arcæ fabricam studio longi laboris exercuit, & mundo superstitem pio opere exercendo seruauit. Hæc per Sem & Iaphet humiliter verenda patris erubuit, & superiecto doris pallio, quæ non videbat, abscondit. Hæc Abrahamæ dextram quia ad mortem filij obediendo extulit, hunc prolis innumeræ, gentium patrem fecit. Hæc Isaac mentem quàm semper ad munditiam tenuit, caligantibus ætate oculis, ad videnda longè post ventura dilatauit. Hæc Iacob compulsi & amissum bonum filium medullitè gemere, & prauorum filiorum præsentiam sub æquanimitate tolerare. Hæc Ioseph docuit à fratribus venundatum, libertate animi infracta seruitium perpeti, & eisdem post fratribus mente non elata principari. Hæc Moysen, delinquente populo, & vsque ad peti-

petitionem mortis in precibus strauit, & vsque ad interfectionem populi per zeli studiū erexit: vt & pro pereunte plebe sese morti obijceret, & contra peccantem protinùs vice Domini irascentis sauiet. Hæc Phinees brachium in vltionem peccantium erexit, vt arrepto gladio coeuntes transfugeret, & iram Domini iratus placaret. Hæc Iosue exploratorem docuit, vt & priùs contra falliloquos Iosue 9. ciues veritatem verbo defenderet, & hanc postmodum gladio contra hostes allegaret. Hæc Samuel & in principatu humilem præbuit, & integrum in deiectione seruauit: qui cum persequentem se plebem diligeret, ipse sibi testimonium extitit, quia culmen ex quo deiectus est, non amauit. Hæc Dauid ante iniquum regem & humiliter militate commouit ad fugam, & pietate repleuit ad veniam: qui persecutorem suum & timendo fugit vt dominum, & tamen cum potestatem ferendi reperit, non agnouit inimicum. Hæc Nathan & contra peccantem Regem in auctoritatem liberæ increpationis sustulit, & cum Regis culpa deesset, in petitione humiliter strauit. Hæc per Esaiam nuditatem carnis in prædicatione non erubuit, & subducto carnali velamine, superna mysteria penetrauit. Hæc Heliam, quia feruoris zelo viuere spiritualiter docuit, ad vitam quoque & corporaliter abstraxit: Hæc Helisæum, quia magistrum simpliciter diligere instituit, magistri spiritui dupliciter impleuit. Per hanc Hieremias, ne in Aegyptum populus descenderet, restitit: sed tamen & inobedientes diligens, quod descendi prohibuit, & ipse descendit. Hæc Ezechielem, quia priùs à terrenis desiderijs sustulit, post per cinnamum capitis in aère librauit. Hæc in Daniele quia à regijs dapibus gulam compefcuit, ei & esurientium ora leonum clausit. Hæc tribus pueris, quia in tranquillitate positus incendia vitiorum subdidit, tribulationis tempore & flammam in fornace temperauit. Hæc in Petro & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circuncisione submouenda, minorum verba humiliter audiuit. Hæc in Paulo & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circuncisionis negotio longè se imparis prioris sensum audenter increpauit. Multiplex ergò ista lex Dei est, quæ singulis rerum articulis non permutata congruit, & causis feruantibus non variata coniungit.

Gg IIII

Tob. 4.

Matth. 7.

Virtus charitatis multiplex.

Gen. 4.

Gen. 5.

Gen. 7.

Gen. 9.

Gen. 22.

Gen. 27.

Gen. 37.

Gen. 42.

Exod. 32.

Num. 25.

Iosue 9.

1. Reg. 3.

1. Reg. 14.

2. Reg. 12.

Esa 20.

4. Reg. 2.

Ibid.

Iere. 42.

Ezec. 8.

Dan. 14.

Dan. 3.

Act. 15.

Galat. 2.

III

Quo indicio se prodit sincera Charitas?

^a Greg. hom. 30. in Euang.

A. PROBATIO^a dilectionis seu charitatis, exhibitio est operis, & diuinorum obseruatio mandatorum. Vnde & Ioannes CHRISTO dilectus inquit:

^b 1. Ioann. 5. a

^b *Hæc est vera charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauiam non sunt. Et rursum:*

^c 1. Ioan. 2. a

^c *Qui dicit se nôsse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus.*

^d Ioan. 14. b e

B. QVINETIAM CHRISTVS ipse docet: ^d *Si diligitis me, mandata mea seruate. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Qui non diligit me, sermones meos non seruat.*

SCRIPTURAE.

PRIMAE Ioannis quinto, Primæ Ioannis secundo, Ioannis decimoquarto, vt in textu.

EX PATRIBVS.

Ioan. 14.

GREGORIVS homilia trigesima in Euangelia: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Probatio ergo dilectionis, exhibitio est operis. Hinc in epistola sua idem Ioannes dicit: Qui dicit, diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Verè enim diligimus, si ad mandata eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria diffuit, profectò Deum non amat: quia ei in sua voluntate contradicit.

³ Ioan. 2. & 4.

V

V

Quæ sunt mandata Dei, ad Charitatem præcipuè spectantia?

DECEM Dei verba primùm per Moysen Iudæis tradita, & deindè per CHRISTVM & Apostolos^a Christianis omnibus commendata, quæ & Decalogi nomen obtulerunt, atque ita recensentur:

^a Exod. 20. a b 34. d Leuit. 19. a b Deut. 4. a b 5. a b 10. a

^a Matt. 19. c 5. c 22. b Mar. 10. & 12. c Luc. 18. d & 10. e Rom. 2. b 13. c 7. b Gal. 5. e Iac. 2. b 1. d 4. c 1. Tim. 1. b Concil. Triden. sess. 6. can. 19. 20. & 21.

Ego sum Dominus Deus tuus.

I. Non habebis Deos alienos coram me. Nō facies tibi sculptile, ^b vt adores illud.

^b Leuit. 26. a Exponunt Decalogum Orig. in Exod. hom. 8. Aug. quæst. 71. in Exo. & serm. 95. de temp. & de 10. chordis.

II. Nō assumes nomē Domini Dei tui in vanū.

III. Memento vt diem Sabbati sanctifices.

III. Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quā Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

IX. ^c Non concupisces vxorem proximi tui:

^c Deuteron. 5. c.

X. Non domum, non agrum, nō seruum, nō ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.

SCRIPTURAE.

Gg 2

EXODI

EXODI vicesimo: Locutusque est Dominus cunctos sermones hos: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quae est in caelo desuper, & quae in terra deorsum, nec eorum quae sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque colles: Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me: & faciens misericordiam in millia his qui diligunt me, & custodiunt precepta mea. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit in fontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. Memento ut diem Sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus caelum & terram, & mare, & omnia quae in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum. Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longaeuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Non occides, Non moechaberis, Non furtum facies, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, Non concupisces domum proximi tui: nec desiderabis uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quae illius sunt.

ET capite trigesimo quarto: dixit Dominus ad Moysen, Scribe tibi verba haec, quibus & tecum & cum Israel pepigi foedus. Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes: panem non comedit, & aquam non bibit, & scripsit in tabulis foederis decem. Cumque descenderet

Moy-

Moyses de monte Sinai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quod cornuta esset facies sua ex confortio sermonis Domini.

LEVITICI decimonono: Locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere ad omnem coetum filiorum Israel, & dices ad eos. Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Vnusquisque patrem suum & matrem suam timeat. Sabbata mea custodite. Ego Dominus Deus vester. Nolite conuerti ad idola, nec deos conflatiles faciatis vobis. Ego Dominus Deus vester. Non facietis furtum, Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum suum. Non periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus. Et in fine capitis: Custodite omnia precepta mea & vniuersa iudicia, & facite ea. Ego Dominus.

DEUTERONOMII quarto: Et nunc Israel audi precepta & iudicia quae ego doceo te, ut faciens ea, viuas, & ingrediens possideas terram, quam Dominus Deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo: custodite mandata Domini Dei vestri, quae ego praecipio vobis. Scitis quod docuerim vos praeccepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus meus: sic facietis in terra ea, quam possessuri estis, & obseruabitis, & implebitis opere. Haec est enim vestra sapientia, & intellectus coram populis, ut audientes vniuersi precepta haec, dicant, En populus sapiens & intelligens, gens magna. Nec est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Dominus Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quae est enim alia gens sic incluta, ut habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legem, quam ego proponam hodie ante oculos vestros? Custodi igitur temetipsum & animam tuam sollicitè. Ne obliuiscaris verborum quae viderunt

Gg 3 derunt

derunt oculi tui, & nē excidant de corde tuo cunctis diebus vitæ tuæ. Docebis ea filios ac nepotes tuos, diē in quo stetisti coram domino DEO tuo in Horeb, quando dominus locutus est mihi, dicens: Congrega ad me populum, vt audiant sermones meos, & discant timere me omni tempore quo viuunt in terra, doceantq; filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat vsq; ad cælum: erantq; in eo tenebrę, & nubes, & caligo. Locutusq; est dñs ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitus non vidistis, & ostendit vobis pactū suum, quod præcepit vt faceretis, & decem verba quæ scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihiq; mandauit in illo tempore, vt docerem vos cęrimonias & iudicia, quę facere deberetis in terra quam possessuri estis. Custodite igitur sollicitę animas vestras.

ET capite quinto: Ego Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Nō habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem om̄ium, q̄ in cælo sunt desup̄er, & quę in terra deorsum, & quę versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & non coles. Ego em̄ sum Dominus Deus tuus, Deus emulatoꝝ, reddens iniquitatē Patrum super filios in tertiā & quartam generationē his qui oderunt me, & faciens misericordiā in multa millia diligentibus me, & custodientibus præcepta mea. Non vsurpabis nomen domini DEI tui frustra, quia nō erit impunitus, q̄ super re vana nomē eius assumpserit. Obserua diem Sabbati, vt sanctifices eum, sicut præcepit tibi dominus DEVS tuus. Sex diebus operaberis, & facies om̄ia opera tua. Septimus dies Sabbati est, id est, requies domini DEI tui. Non facies in eo quicquam operis, tu & filius tuus & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & om̄e iumentū tuū, & peregrinus qui est intra portas tuas: vt requiescat seruus tuus

tuus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quod & ipse serueris in Aegypto. & eduxerit te inde dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, vt obseruares diem Sabbati Honora patrē tuū & matrem, sicut præcepit tibi dominus Deus tuus, vt lōgo viuas tēpore, & benefut tibi in terra, quā dominus Deus tuus daturus est tibi Non occides. Neq; mœchaberis. Furtumq; non facies. nec loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, nō seruum, non ancillam, non bouem, nō asinum, & vniuersa quę illius sunt. Hęc verba locutus est dominus ad omnem multitudinem vestram in monte de medio ignis, & nubis, & caliginis, voce magna, nihil addens amplius, & scripsit ea in duabus tabulis lapideis, quas tradidit mihi.

ITEM capite decimo In tēpore illo dixit dominus ad me: Dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerūt, & ascēde ad me in montem, faciesq; arcam ligneam, & scribam in tabulis verba quæ fuerunt in his, quas antē confregisti, ponesq; eas in arca. Feci igitur arcā de lignis setim. Cumq; dolassem duas tabulas lapideas instar priorum, ascendi in montem, habēs eas in manibus. Scripsitq; in tabulis iuxta id quod prius scripserat, verba decē, quę locutus est dominus ad vos in monte de medio ignis, quando populus congregatus est, & dedit eas mihi. Reuersusq; de monte descēdi, & posui tabulas in arcam quam feceram, quæ hucusquē ibi sunt, sicut mihi præcepit dominus.

MATTHÆI decimonono: Et ecce vnus accedens, ait illi: Magister bone quid boni faciam vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei, Quid me interrogas de bono? Vnus est bonus, DEVS. Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi, Quæ? IESVS aut̄ dixit: Nō homicidiū facies, nō adulterabis,
Non

Nō facies furtū, Non falsum testimoniū dices, Honora patrē tuum & matrem tuam, diliges proximum tuū sicut teipsum.

ITEM capite quinto: Nolite putare, quoniam veni soluere legem aut Prophetas, &c. vt infra quæstione sequenti.

ET vigesimosecundo, vt suprā quæstione secunda.

MARCI decimo. Procurrens quidā genuflexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciā, vt vitam æternā percipiam? **I**ESVS autē dixit ei: Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi vnus, **D**EVS. Præcepta nōsti. Nē adulteres, Nē occidas, Nē fureris, Nē falsum testimonium dixeris, Nē fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem. At ille respondens ait illi: Magister, hæc omnia obseruauī à iuuentute mea. **I**ESVS autem intuitus eum, dilexit eum.

ET capite duodecimo, vt suprā quæstione secunda.

LVCAE decimo octauo: Et interrogauit eum quidā princeps, dicens: magister bone, quid faciens vitam æternā possidebo? dixit autē ei **I**ESVS, Quid me dicis bonū? nemo bonus nisi solus **D**EVS: Mandata nōsti: Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimonium dices, Honora patrem tuum & matrem.

LVCAE decimo, vt suprā quæstione secunda.

AD Romanos secundo: Non enim auditores legis iusti sunt apud **D**EVM, sed factores legis iustificabuntur.

ET capite decimotertio: nemini quicquā debeatis: nisi, vt inuicem diligatis. Qui em̄ diligit proximū, legē impleuit. nā, Nō adulterabis, non occides, nō furaberis, nō falsum testimoniū dices, nō cōcupisces, & si quod est aliud mandatū in hoc verbo instaurat, diliges proximū tuū sicut teipsum dilectio pximi malū nō opatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

ITEM capite septimo: Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem nam
con-

concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces, &c. Itaque lex quidem sancta, & mandatū sanctum, & iustum, & bonum, &c.

AD Galatas quinto: Vos in libertatem vocati estis fratres: tantum nē libertatem in occasione detis carnis, sed per charitatem seruite inuicem. Omnis enim lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

IACOBI secundo: Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege, quasi transgressores. Quicumque autem totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Qui em̄ dixit, Non mœchaberis: dixit &, Non occides. quod si non mœchaberis, occides autem: factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari.

ET capite primo: Qui perspexerit in lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

ET capite quarto: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum: detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legē, non es factor legis, sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere et liberare.

PRIORIS ad Timotheum primo: Finis autem præcepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. A quibus quidam aberrantes, conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime vtatur.

LEVITICI vigesimosexto: Non facietis vobis idolum et sculptile, nec titulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis
Hh netis

netis in terra vestra, vt adoretis eum.

DEUTERONOMII quinto: Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces vxorem pximi tui, non domum, non agrum, non seruum, non ancillā, non bouem, non asinum, et vniuersa quæ illius sunt.

P A T R E S.

Præcepta
euangelica.

CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone decimo-
nono: Si quis dixerit nihil præceptum esse in Euangelio præter fidē,
cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libe-
ra: aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, anathema sit.

Mandata Dei
& Ecclesiæ
Christianis
obseruanda.

ET canone vigesimo: Si quis hominem iustificatum, & quātum-
libet perfectum, dixerit non teneri ad obseruantiam mandatorum
Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credendum: quasi verò Euangelium
sit nuda & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione obserua-
tionis mandatorum, anathema sit.

Christus le-
gislator.

ITEM canone vigesimoprimo: Si quis dixerit CHRISTVM
IESVM à Deo hominibus datum fuisse vt redemptorem cui fidat,
non etiā vt legislatorem, cui obediant: anathema sit.

VI

*Quid sibi vult hoc exordium, Ego sum Dominus
Deus tuus?*

Deut. 6. a d 4.
d 10. d
Malach. 1. b d
Hier 32. c
Psal. 46. a

A. Decalogum exorditur Deus à notitia sui, &
ab insinuatione Maiestatis suæ, vt cognitum Le-
gislatorem magis reueremur, eiusque propositis
mandatis maior apud omnes authoritas constet.

a Mat. 5. c 19. c
28. d
Heb. 5. c
Psal. 118. a c
1. Ioan. 3. d
Aug. quæst.
140 super
Exodum.

Nempe tam seriò nobiscum agitur, vt si vnquam
salui esse velim⁹, hinc velut in clarissimo speculo,
diuinæ maiestatis voluntatem, omnemque rectè
viuendi rationem certò contèplemur, agnitamque
le-

legem illam sanctissimam, ^b adiuuante CHRISTI
spiritu, accuratè seruemus.

b Rom. 8. c
1. Ioan. 1. c.
Philip. 4. c

B. Nec enim præcipit solùm, sed ^c benedictionē
quoque promittit & opem tribuit noster Legisla-
tor. ^d Spiritum meum, inquit, ponam in medio vestrū, &
faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cu-
stodiatis & operemini.

c Psal. 83. b
Deut. 28. a bd Ezech. 36. f
& 11. d

C. Quare cum CHRISTVS etiā præce-
pisset, Tollite iugum meum super vos, nè quis cau-
saretur difficultatem, adiecit: Iugum enim me-
um suauē est, & onus meum leue, ijs videli-
cet, qui gratiæ spiritu imbuti, in
charitate non ficta am-
bulant.

Mat. 11. d
1. Ioan. 5. a
Con. Tri. sess. 6. ca.
11. & can. 13.
Chrysof. lib. 1. de
Cōpunc. cordis.
Basil. quæst. 176. in
regulis breuiori-
bus.
Aug. de nat. & gra.
cap. 43. & 69. Item
ser. 61. & 191. de tēp.
Hiero in symb. ad
Dama.

S C R I P T V R A E.

DEUTERONOMII sexto: Hæc sunt præcepta & cære-
moniæ atque iudicia, quæ mandauit dominus deus vester vt do-
cerem vos, & faciatis ea in terra ad quam trāsgredimini pos-
sidendam, vt timeas dominum DEVM tuum, & custodias
omnia mādata & præcepta eius, quæ ego præcipio tibi & filiis ac
nepotibus tuis cunctis dieb⁹ vitæ tuæ, vt prolongentur dies
tui. Audi Israël, & obserua, vt facias quæ præcepit tibi domi-
nus, & bene sit tibi, & multipliceris ampliùs, sicut pollicitus
est dominus deus patrum tuorum tibi terram lacte & melle
manantem. Audi Israël, dominus deus noster, deus vnus est,
&c. Et in fine capituli: Præcepitque nobis domin⁹, vt faciamus

Hh 2 omnia

omnia legitima hæc, et timeamus dominum deum nostrum, ut bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie. Eritq; nostrî misericors, si custodierimus & fecerimus omnia præcepta eius coram Domino Deo nostro, sicut mandauit nobis.

ET capite quarto: Caue nè quandò obliuiscaris pacti Domini Dei tui, quod pepigit tecum: & facias tibi sculptam similitudinem eorum, quæ fieri Dominus prohibuit, quia Dominus Deus tuus ignis consumens est, deus æmulator. Ibid. Scito ergò hodiè, & cogitato in corde tuo, quòd dñs ipse est deus in cælo sursum, & in terra deorsum, & non sit alius. Custodi præcepta eius atque mandata quæ ego præcipio tibi: ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, & perman eas multo tempore super terram, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

ITEM capite decimo: Circumcidite igitur præputiũ cordis vestri, & ceruicem vestrã nè induretis amplius, quia dñs deus vester ipse est deus deorum, & Dominus dominantium, deus magnus & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera. Facit iudicium pupillo & viduæ, amat peregrinum, et dat ei victum atq; vestitum. et vos ergò amate peregrinos, quia et ipsi fuistis aduenæ in terra Aegypti. dñm deũ tuum timebis, et ei serui es: ipsi adharebis, iurabisq; in nomine illius. Ipse est laus tua, et deus tuus, qui fecit tibi hæc magna et terribilia, quæ viderunt oculi tui.

MALACHIAE primo: Magnificetur Dominus super terminũ Israël. Filius honorat Patrem, et seruus dñm suum: si ergò pater ego sum, ubi est honor meus? et si Dominus ego sum, ubi est timor meus? dicit Dominus exercituum. Et in fine: Rex magnus ego, dicit Dominus exercituum, et nomen meum horribile in gentibus.

HIEREMIAE trigessimosecundo: Non erit tibi difficile omne

omne verbũ. Qui facis misericordiã in millibus & reddis iniquitatem patrũ in sinum filiorũ eorum post eos. Fortissime, magne, & potens, Dominus exercituum nomen tibi. Magnus cõsilio, & incomprehensibilis cogitatu: cuius oculi aperti sunt super oēs vias filiorũ Adam, ut reddas vnicuiq; secundum vias suas, et secundum fructum adinventionum eius.

PSALMO quadragemosexto: Quoniam Dominus exesus, terribilis, Rex magnus super omnem terram.

MATTHAEI quinto: Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas. Nõ veni solvere, sed adimplere. Amẽ quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, iota vnũ, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Qui ergò soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Qui autẽ fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum. dico em̃ vobis, quia nisi abũdauerit iustitia vestra plus quàm Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audistis quia dictum est antiquis, Non occides. qui autẽ occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autẽ dixerit fratri suo, Raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue: reus erit gehẽnæ ignis. Si ergò offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, qui frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. Audistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Dictũ est: Quicumque dimiserit vxorem suam, det ei libellũ repudij. Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiserit &c. Iterum audistis quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem do-

mino iuramenta tua. Ego autē dico vobis, non iurare omnino, neq; per cælum, quia etc Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum iudicio cõtendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliũ. Audistis quia dictum est, Diliges proximũ tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autē dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecutentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solẽ suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si em̄ diligitis eos qui vos diligunt, quã mercedem habebitis? nõne & publicani hoc faciũt? Et si salutaueritis fratres vestros tãtũm, quid amplius facitis? nõne & ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

MATTHÆI decimonono: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

ET capite vigesimo octauo: Euntēs ergo docete oēs gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filij et Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandauī vobis.

AD Hebræos quinto: Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

PSALMO centesimo decimo octauo: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Tu mandãsti, mandata tua custodiri nimis. Maledicti qui declinant à mandatis tuis.

PRIMÆ Ioannis tertio: Et hoc est mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. Et qui seruat mandata eius, in illo manet, et ipse in eo. Et in hoc scimus quoniã manet in nobis, de spiritu quem dedit nobis.

AD

AD Romanos octauo: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram.

IOANNIS primo capite: De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moysem data est, gratia & veritas per IESVM CHRISTVM facta est.

AD Philippenses quarto: Omnia possum in eo qui me confortat.

PSALMO octogesimo tertio: Etenim benedictiones dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem.

DEUTERONOMII vigesimo octauo: Si audieris vocẽ domini Dei tui, vt facias atque custodias omnia mandata eius quæ ego præcipio tibi hodiẽ, faciet te dominus deus tuus excellentiorem cunctis gẽtibus quæ versantur in terra. Venientq; super te vniuersæ benedictiones istę, & apprehendent te: si tamen præcepta eius audieris. Benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro. Benedictus fructus vëtris tui, & fructus terrę tuæ, fructusq; iumentorum tuorum, greges armentorũ tuorũ, & caulæ ouium tuarum. Benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuæ. Benedictus eris ingrediens & egrediens. Dabit dominus inimicos tuos qui confurgunt aduersũm te, corruentes in conspectu tuo: per vnã viam venient contra te, et per septem fugient à facie tua. Emitteret dñs benedictionem super cellaria tua, et super omnia opera manuum tuarũ: benedicetq; tibi in terra quam acceperis. Suscitabit te dominus sibi in populum sanctum, sicut iurauit tibi, si custodieris mandata domini DEI tui, et ambulaueris in vijs eius. Videbuntq; omnes terrarum populi, quod nomen dñi inuocatum sit super te, et timebunt te. Abundare te faciet dñs omnibus bonis, fructu vteri tui, et fructu iumentorum tuorum, fructu terræ tuæ, quam iurauit dominus patribus tuis, vt daret tibi. Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum, vt tribuat

buat pluuia terræ tuæ in tempore suo: benedicetque cunctis operibus manuum tuarum, et foenerabis gentibus multis, et ipse à nullo foenus accipies. Constituet te Dominus in caput, et non in caudam, et eris semper supra, et non subter: si tamen audieris mandata Domini Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodiè, et custodieris et feceris, ac nõ declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad sinistram, nec secutus fueris Deos alienos, neque colueris eos.

Ezechielis trigésimo sexto: Dabo vobis cor nouũ, et Spiritũ nouũ ponã in medio vestrũ, et auferã cor lapideũ de carne vestra, et dabo vobis cor carneũ. Et spiritũ meũ ponã in medio vestrũ &c. vt ï textu. Et habitabitis in terra quã dedi patribus vestris: & eritis mihi in populũ, & ego ero vobis in Deũ. Et saluabo vos ex vniuersis inquinamentis vestris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltra opprobrium famis in Gentibus.

Et capite vndecimo: Dabo eis cor vnum, & spiritum nouum tribuam in visceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea custodiant, faciantque ea: et sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum.

MATTHAEI vndecimo: Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite à me quia mitis sum et humilis corde: et inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, et onus meum leue.

PRIMAE IOANNIS quinto: In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos DEI, cum Deum diligamus, et mandata eius faciamus. Hæc est enim charitas Dei, vt mandata eius custodiamus: et mandata eius graua non sunt.

PA-

1. A. AVGVSTINVS quæstione centesima quadragesima super Exodum: Cũ tam multa locutus sit Deus; duæ tantũ tabulæ dantur Moyfi lapideæ, quæ dicuntur tabulæ testimonij future in arca. Nimirũ omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conscripta sunt, pendere intelliguntur, si diligenter quærantur & bene intelligantur: quomodo hæc ipsa rursũ decem præcepta, ex duobus illis, dilectione scilicet Dei & proximi, in quibus tota lex pendet & prophetæ.

Ex decalogo
pendent oia
Dei præcepta
Matth. 22.

1. C. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite vndecimo: Nemo autem, quantumuis iustificatus, liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet: nemo temeraria illa & à patribus sub anathemate prohibita voce vt, DEI præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia: nam DEVS impossibilia non iubet, sed iubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis: & adiuuat, vt possis. Cuius mandata graua non sunt, cuius iugum suaue est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei; Christum diligunt: qui autem diligunt eum, vt ipse testatur, seruant sermones eius. Quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt.

Iustificati
adstringuntur
ad obseruati-
onem præce-
ptorum.
Dei mandata
non impossi-
bilia.
1. Ioan. 5.
Matth. 11.
Ioan. 14.

licet enim in hac mortali vita quatumuis sancti & iusti in leuia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est & humilis & verax: Dimitte nobis debita nostra. quo fit, vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobriè, iustè, & piè viuètes, proficere possunt per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hæreditatemque consecuturum, etiam si Christo non compatitur, vt & conglorificetur. nam & Christus ipse, vt inq̃t Apostolus, cum esset filius Dei, didicit ex ijs quæ passus est, obedientiam: & cõ-

Peccata venia-
lia iustitiã nõ
tollunt.
Matth. 6.
Luc. 11.
Rom. 6.
Tit. 2.

summatum, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicēs: Nescitis quod ij qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertũ: sic pugno, non quasi aërem verberãs: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: nõ fortè cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus:

Deus neminẽ
prior deserit.

Rom. 8.
Hebr. 5.

1. Cor. 5.

Ii Satagite,

2 Petr. 1.
Iustus nõ pec-
cat in quocũ-
que opere.

Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electio-
nem faciatis. Hęc enim facientes, non peccabitis aliquandõ. Vnde
constat, eos orthodoxę religionis doctrinę aduersari qui dicunt, iu-
stum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut quod into-
lerabilius est, pœnas æternas mereri: atque etiam eos, qui statuit in
omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum sordidiã
excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, vt
inprimis glorificetur Deus, mercedem quoq; intuentur æternam:
cũ scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes
tuas propter retributionem. & de Moyse dicat Apostolus, quod re-
spiciebat in remunerationem.

Mercedẽ etiã
intueri ope-
rãtes possunt
Psalm. 118.
Hebr. 11.

Dei mandata
non impossi-
bilia.

2. ITEM canone decimo octauo: Si quis dixerit, Dei p̄cepta ho-
mini etiam iustificato & sub gratia constituto, esse ad obseruandum
impossibilia, anathema sit.

Facilia sunt
Dei p̄cepta
Matth. 11.

3. CHRYSOSTOMVS in libro primo de Compũctione cor-
dis: Reuerã ipse pronunciauit de p̄ceptis suis, quod nihil in eis la-
boriosum sit & nihil onerosum, dicens: Iugum enim meum suauē
est, & onus meum leue. Et nos econtrã graua efficitur, quę ille le-
uia constituit: & quę ille suauia posuit, nos facimus amara peccan-
do. Quod si laboriosum aliquid esset in p̄ceptis, decenter & me-
ritõ virtutem labor comitaretur: p̄m̄ia enim proposita sunt post
laborem. Nunc verõ infelix anima ne hanc quidem reuerẽtiam di-
uinis legibus dabit, vt sileat & quiescat, nõ ad p̄uaricationem la-
borando perueniat, quãuis sint aliqua in quibus paululum laboris
est adhibendum, in his dumtaxat, in quibus Paulus dicit: Nam quod
in p̄senti est momentaneũ & leue tribulationis nostrã, supra mo-
dum immensum æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Vides
ergõ etiam quicquid in p̄senti est, leue esse, etiam si tribulatio sit.
Quo modo leue? Quia immensum pondus futuræ gloriæ leuem fa-
cit p̄sents temporis tribulationem, etiam si sensibus nostris gra-
uius videatur. Deniq; & ipse causas in consequentibus exponit, vt
omne id duci leue debeat, quicquid p̄sents temporis in-
tulerit. Ait enim: Non respicientibus nobis quę videntur, sed quę
non videntur. Quę enim videntur, temporalia sunt: quę autem nõ
videntur, æterna sunt.

Matth. 7.
Deus, q̄a bo-
nus & iustus,
impossibilia
non iubet.

4. BASILIVS in regulis breuioribus, siue concisiõs disputatis,
interrogatione centesima septuagesima sexta, agēs de inimicorum
dilectione: Sine dubio (inquit) non p̄cepisset hoc qui bonus ac iu-
stus est, nisi etiam facultatem qua id faceremus, fuisset largitus.

5. AVGV-

5. AVGVSTINVS in libro de natura & gratia, capite quadra-
gesimo tertio: Non igitur Deus impossibilia iubet, sed iubendo ad-
monet & facere quod possis, & petere quod non possis.

Nota.

6. ET capite sexagesimonono: Valdẽ bona sunt p̄cepta, si legiti-
mẽ his vtamur. Eo quippe ipso quo firmissimẽ creditur, Deum iu-
stum & bonum impossibilia non potuisse p̄cipere, hinc admone-
mur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.
Omnia quippe sũt facilia charitati, cui vni Christi sarcina leuis est,
aut ea vna est sarcina ipsa quę leuis est: secundũ hoc dictum est, Et
p̄cepta eius graua non sunt: vt cui graua sunt, consideret nõ po-
tuisse diuinitũs dici, graua non sunt, nisi quia potest esse cordis af-
fectus, cui graua nõ sunt, & petat quo destituitur, & impleat quod
iubetur: Et quod dicitur ad Israel in Deuteronomio, si piẽ, si sanctẽ,
si spiritaliter intelligatur, hoc idem significat, quia vtique cũ hoc
testimonium commemorasset Apostolus, Propẽ est verbum in ore
tuo, & in corde tuo: quod hic habet, in manibus tuis: In corde enim
sunt spiritales manus: Hoc est, inquit, verbum fidei quod p̄dica-
mus. Conuersus ergõ quisque, sicut p̄cipitur, ad Dominum Deũ
suum ex toto corde suo, & ex tota anima sua, mandatum Dei nõ ha-
bebit graue. Quomodõ est enim graue, cũ sit dilectionis manda-
tum? Aut enim quisque non diligit, & idẽ graue est: aut diligit, &
graue esse non potest.

Quia bonus
& iustus est,
impossibilia
p̄cipere nõ
potuit Deus.

Omnia faci-
lia charitati,
Matth. 11.

1. Ioan. 5.

Deut. 30.

Rom. 10.

7. IDEM Augustinus sermone sexagesimo primo de tempore: Sed
dicit aliq; Nulla ratione possum inimicos meos diligere. In omni-
bus scripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu econtrariõ respondes,
non posse. Considera nunc, vtrum tibi, an Deo debeat credi. Et idẽ
quia veritas mentiri non potest, iam vanas excusationes suas relin-
quat humana fragilitas: quia nec impossibile aliquid potuit impe-
rare, qui iustus est: nec damnaturus est hominem pro eo, quod non
potuit vitare, qui pius est.

Iustitię & pi-
etati diuinę
rep̄gnat, di-
cere, impossi-
bilia nobis p̄-
cepta esse.

8. ITEM sermone centesimo nonagesimo primo de tempore: Est
autem patrum nostrorum fides hęc: Credimus in Deum Patrem
omnipotentem, &c. Execramur etiam blasphemiam eorum, qui
dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse p̄ceptum, & man-
data Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari. lis.

Blasphemia
est execrabi-
lis.

9. HIERONYMVS in explanatione Symboli ad Damasum:
Execramur etiam eorum blasphemiam, &c. vt Augustinus.

Iterũ.

VII

Quid complectitur in se primum præceptum?

Deu. 12. a. 4. b. c. 18.
b. 1. Reg. 28. a
Psal. 113. b. e
Leuit. 19. f. 20. a. c.
Ecclesiastici 34. a.

A. Prohibet ac damnat idololatriam, obseruationes superstitiosas, vsum etiam artis magicæ vel diuinatoriæ.

a Aug. lib. 10. de ciuit. Dei. cap. 1 & epist. 49. ad Deo-gratias, quæst. 3.

B. Docet etiam atque exigit, vt nullam prorsus creaturam, quantumuis excellentem, pro Deo habeamus, sed solum vnum verum, æternũ, immensumque Deum credamus & confiteamur, eiq; vni sacrificium & singularem summumq; cultum, quem Græci *λατρείαν* appellant, exhibeamus.

b Aug. 10. de ciuit. Dei. ca. 1. & 4. Contra Faustũ lib. 15. ca. 9. & lib. 20. c. 21.

10. 4. c. Rom. 10. c.
1. Ioan. 4. b. c.
Mat. 4. b. Luc. 4. b.
Esaiæ 43. a. b.
1. Timoth. 6. c.
Rō. 9. b. Psal. 83. d.

C. Hoc fit, vt super omnia colamus, inuocemus, adoremus summum illud æternumque bonum, Optimum Maximum Creatorem, Redemptorem, Saluatorem, vnum & immortalẽ Deum, qui est super omnia benedictus, omnis gratiæ & glorię largitor.

S C R I P T V R A E.

DEUTERONOMII duodecimo: Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt oēs gentes, quas possessuri estis, deos suos super montes excelsos & colles, & subter omne lignũ frondosum. Dissipate aras earũ, & confringite statuas, lucos igne cõburite, et idola cõminuite: dispdite noĩa earũ de locis illis.

ET capite quarto: Locutusq; est dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, & formam penitus nõ vidistis. Custodite igitur sollicitè animas vestras. Non vidistis aliquam

aliquam similitudinem in die qua locutus est vobis Dñs in Horeb de medio ignis: nõ fortè decepti faciatis vobis sculptam similitudinẽ, aut imaginem masculi vel fœminæ, similitudinem omnium iumentorum quæ sunt super terrã, vel auium sub cælo volantium, atq; reptiliũ q̄ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis: nõ fortè eleuatis oculis ad cælum, videas solem & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dñs Deus tuus in ministerium cunctis gentibus q̄ sub cælo sunt.

ITEM capite decimo octauo: Qñ ingressus fueris terram, quã Dñs Deus tuus dabit tibi, caue nõ imitari velis abominaciones illarum gentiũ. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam, ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator, neq; qui pythones consulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dñs, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris & absq; macula cum dño DEO tuo. Gentes istæ quarũ possidebis terram, augures & diuinos audiũt: tu autem à DOMINO DEO tuo aliter institutus es.

PRIMI Regum decimo octauo: Saul abstulit magos & ariolos de terra: & interfecit eos, q̄ pythões habebãt in vêtre.

PSALMO centesimo decimo tertio: Simulacra gentium argentum & aurũ, opa manuũ hoĩm. Os habent & non loquentur: oculos habent & nõ videbunt. Aures habet & non audiẽt: nares habet & nõ odorabunt. Manus habent & non palpabũt: pedes habet & nõ ambulabũt: nõ clamabũt in gutture suo. Similes illis fiãt q̄ faciũt ea, & oēs q̄ cõfidunt in eis.

LEUITICI decimonono: Nõ augurabimini, nec obseruabitis somnia. Nõ declinetis ad magos, nec ab ariolis aliq̄ sciscitemini, vt polluamini per eos. ego Dñs Deus vester.

ET capite vigesimo: Anima q̄ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cū eis, ponā faciē meā cōtra eā, vt interficiā eam de medio populi sui. Et in fine capitis: Vir siue mulier, in q̄bus pythōicus vel diuinatiōis fuerit spiritus, morte moriant: lapidibus obruet eos: sanguis eorū sit sup illos.

ECCLESIASTICI trigesimoquarto: Ab immūdo quid mundabitur? & à mendace quid verum dicitur? Diuiniatio erroris & auguria mēdacia, & somnia malefacientiū, vanitas est.

IOANNIS quarto: Venit hora et nūc est, qm̄ veri adoratores adorabūt Patrē in spiritu et veritate. Nam et Pater tales q̄rit, qui adorent eū, Spiritus est Deus: et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare.

AD Romanos decimo: Dicit em̄ scriptura, Omnis qui credit in illum, nō confundet. Nō em̄ est distinctio Iudēi & Grēci: nā idem dñs oīm, diues in oēs qui inuocāt illū. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

PRIMAE Ioannis quarto: Oīs qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit DEVM. Qui non diligit, non nouit DEVM: qm̄ DEVS charitas est. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, qm̄ filium suum vnigenitum misit DEVS in mundū, vt viuamus per eum. In hoc est charitas: nō quasi nos dilexerimns deum, sed qm̄ ipse prior dilexit nos, et misit filium suum propitiationē pro peccatis nostris. In hoc cognoscimus, qm̄ in eo manem⁹ et ipse in nobis, qm̄ de spiritu suo dedit nobis. Et nos vidim⁹ et testificamur, qm̄ Pater misit filiū suum Saluatorem mūdi.

MATTHAEI quarto: Tunc dicit ei IESVS: Vade Satana: scriptū est enim, dñm DEVM tuū adorabis, et illi soli seruiēs.

LVC AE quarto: Respondens IESVS, dixit illi: Scriptum est, dominum deum tuum adorabis, et illi soli seruiēs.

ESAI AE quadagesimotertio: Et nunc hęc dicit dñs creans te Iacob, et formās te Israel. Noli timere, quia redemi te, &

et vocaui te nomine tuo: meus es tu. Cūm tranſieris p̄ aquas, tecum ero, et flumina non operient te: cūm ambulaueris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te. Quia ego dominus Deus tuus sanctus Israel Saluator tuus. Ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Ego sum, ego sum dominus, & non est absq; me Saluator. Ego annunciaui, & saluaui. Et ab initio ego ipse, & non est qui de manu mea eruat: operabor, & quis auertet illud?

PRIORIS ad Timotheum sexto: Præcipio tibi corā Deo qui viuificat omnia, & CHRISTO IESU qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem: vt serues mādātum sine macula, irreprehensibile vsq; in aduentum dñi nostri IESU CHRISTI: quem suis temporibus ostēdet beatus & solus potens, Rex regum & Dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominū vidit, sed nec videre potest, cui honor & imperium sempiternum, Amen.

AD Romanos nono: Ex quibus est CHRISTVS secundū carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amē.

PSALMO octogesimo tertio: Quia misericordiam & veritatem diligit Deus: gratiā & gloriam dabit Dominus. Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: Dñe virtutum, beatus homo qui sperat in te.

P A T R E S.

1. B. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Quæ *λατρεία* Græcè nuncupatur, & Latine interpretatur seruitus: sed ea qua colimus Deum, vel quæ *θεωρία* Græcè, Latine autem Religio dicitur: sed ea q̄ nobis est erga Deum, vel quā illi *θεοσεβία*, nos verò non vno verbo exprimere, sed Dei cultum possumus appellare: hanc ei tantūm Deo deberi dicimus, qui verus est Deus, facitq; suos cultores Deos. Quicumque igitur sunt in cælestibus habitationibus immortales & beati, si nos non amāt, nec beatos esse nos volunt, colēdi ytiq; non sunt. Si autem amant, & beatos volunt, p̄fectō

Latine cultus soli Deo debetur.

fectò indè volunt, vndè & ipsi sunt: an aliundè ipsi beati, aliudè nos?

2. ET epistola quadragesima nona ad Deogratias, q̄stione tertia: Neq̄ illinc excusant impij sua sacrilega sacra & simulacra, quòd eleganter interpretatur quid q̄q̄ significant. Omnis quippe illa interpretatio ad creaturà refertur, nò ad creatorè, cui vni debetur seruitus religionis illa, q̄ vno noie Latria Græcè appellatur. Nec nos dicimus terrà, maria, cælum, solè, lunam, stellas, & quafidã non in p̄mptu fitas cælestes potestates, esse dæmonia: sed cùm omnis creaturã partim corporalis sit, partim verò incorporalis, quã etiã spiritaleni vocamus, manifestũ est, id quod à nobis piè ac religiosè fit, à voluntate animi p̄fici, q̄ creatura spiritalis est, & omni corporali p̄ponenda. Vndè colligitur, corporali creaturã nò esse sacrificandũ. Restat spiritalis, q̄ vel pia, vel impia est. Pia scilicet in hominibus & angelis iustis & Deo ritè seruièribus: Impia verò in hominibus & angelis iniq̄is, quos etiã dæmões dicimus. Ac p̄ hoc nec spiritali, quãuis iustã, creaturã sacrificandum est. Quoniã quãto magis pia est & subdita Deo, tanto minùs se tali honore dignatur, quem scit nò deberi nisi Deo. Quanto ergò perniciosius est sacrificare dæmonijs?

3. IDEM libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: Nunc videndum ac differendũ est, quantũ Deus donat, immortales ac beati in cælestibus sedibus, dñatiõibus, principatibus, potestatibus cõstituti, quos isti deos, & ex q̄bus quofidã vel bonos dæmões, vel nobiscũ angelos nominat, quò credèdi sint velle à nobis religionè pietatèq̄ seruari, hoc est, vt aperiùs dicã, vtrũ etiã sibi, an tantũ Deo suo, qui etiã noster est, placeat eis vt sacra faciamus, & sacrificemus, vel aliq̄ nostra seu nosipfos religionis ritibus cõsecremus. Hic est enim diuinitati, vel si expressiùs dicendũ est, deitati debitus cultus, p̄pter què vno verbo significandũ, qm̄ satis mihi idoneũ non occurrit Latinũ, Græco, vbi necesse est, in sinuo, qd velim dicere. Latria q̄ppe nostri, vbi cunq̄ sanctarũ scripturarũ positũ est, interpretati sunt seruitutè. Sed ea seruitus, q̄ debetur hominibus, secundũ quã p̄cipit Apostolus, seruos dñis suis subditos esse debere, alio nomine Græcè nũcupari solet. Latria verò, secundũ cõsuetudinè qua locuti sunt, q̄ nobis diuina eloqa condiderũt, aut semp, aut tam frequèter vt penè semp, ea dicitur seruitus q̄ p̄inet ad colendũ Deũ. Proindè si tantũ modò cultus ipse dicatur, nò soli Deo deberi videtur. Dicimur enim etiã: colere hoies, q̄s honorifica vel recordatiõè vel p̄sentia frequètam. Nec solũ ea, q̄bus nos religiosa humilitate subijcimo, sed quafidã etiã q̄ subiecta sunt nobis, coli phibetur. Nã ex hoc verbo agricolæ, & corloni,

Latria.

Corporali
creaturæ nò
sacrificandũ.

Nec spiritali.

Latino noie
desituimur
ad cultũ soli
Deo debitum
significandũ.Seruitus.
Ephè. 6.
Dulia.

Cultus.

loni, & incolæ vocatur. Ac p̄ hoc cultũ quidè nò deberi nisi Deo, p̄pria quadã notiõè verbi huius, verissimum est. Sed quia & aliarũ rerũ dicitur cultus, ideò Latinè vno verbo significari cultus Deo debitus non potest. Nam & ipsa religio, quanuis distinctiõis nò quemlibet, sed Dei cultum significare videatur: vndè isto nomine interpretati sunt nostri eam, quæ Græcè *θρησκεία* dicitur: tamen quia Latina loquedi consuetudine, non solũ imperitorum, verũm etiã doctissimorum & cognationibus humanis atque affinitatibus, & quibusq̄ necessitudinibus dicitur exhibenda religio: non eo vocabulo vitatur ambiguum, cùm de cultu deitatis vertitur quæstio: vt fidenter dicere valeamus, religionem non esse nisi Dei cultum: quoniam videtur hoc verbum à significando obseruantia propinquitatis humanæ insolenter auferri. Pietas quoque propriè Dei cultus intelligi solet, quam Græci *εὐσεβείαν* vocant. Hæc tamen & erga parentes officiosè haberi dicitur: More autem vulgi hoc nomen etiã in operibus misericordiæ frequètur: quod ideò arbitror euenisse, quia hæc fieri p̄cipuè Deus mandat, eaq̄ sibi vel pro sacrificijs, vel p̄ sacrificijs placere testatur. Ex qua loquendi consuetudine factum est, vt & Deus ipse dicatur pius: quem sanè Græci nullo suo sermonis vsu *εὐσεβείην* vocant, quanuis *εὐσεβείαν* pro misericordia illorum etiã vulgus vsurpet. Vndè in quibusdam scripturarũ locis, vt distinctio certior appareret, non *εὐσεβείαν*, quod ex bono cultu, sed *θειοσεβείαν*, quod ex Dei cultu compositum resonat, dicere maluerũt. Vtrumlibet aut horum, nos vno verbo enunciare non possumus. Quæ itaque *λατρεία* Græcè nuncupatur, & c. vt paulò antè in hac quæstione.

4. ITEM capite quarto eiusdè libri decimi: Huic (vni Deo Deorũ) nos seruitutem, quæ latria Græcè dicitur, siue in quibusq̄ sacramentis, siue in nobisip̄s debemus. Huius enim templũ simul oēs & singuli tẽpla sumus, quia & oim̄ concordia & singulos inhabitare dignatur: non in omnibus q̄ in singulis maior, quoniã nec mole distenditur, nec partitione minuitur. Cùm ad illũ sursũm est, eius est altare cor nostrum: eius vnigenito cum sacerdote placamur: ei cruentas victimas cẽdimus, quandò vsq̄ ad sanguinè pro eius veritate certamus: & suauissimũ adolemus incẽsum, cũ in eius cõspectu pio sanctoq̄ amore flagramus: ei dona eius in nobis, nosq̄ ipsos vouemus, & reddimus: ei beneficiorũ eius solènitatibus festis & diebus statutis dicamus sacramusq̄ memoriam, nè volumine tẽporum ingrata subrepat obliuio: ei sacrificamus hostiã humilitatis & laudis in arae cordis igne seruidè charitatis. Ad hũc videndũ sicut videri poterit,

Religio.

Pietas.

Latria.

Dies festi cur
instituti.

K k

eiq̄

eiq; coherendū, ab omni peccatorū & cupiditatū malarū labe mūdāmur, & eius nomine cōsecramur. Ipse enim fons nostrę beatitudinis, ipse omnis appetitionis est finis. Hūc eligētes, vel potiūis religentes, amiseramus enim negligentēs: hunc ergō religentes, vnde & religio dīsta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, vt perueniēdo quiescamus: idēd beati, quia illo sine perfecti. Bonum enim nostrum, de cuius sine inter Philosophos magna contētio est, nullū est aliud, q̄ illi coherere, cuius vnus anima intellectualis in corporeo, si dici potest, amplexu, veris impletur fecundaturq; virtutib;. Hoc enim bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute p̄cipimur. Ad hoc bonū debemus & a q̄bus diligimur, duci: & quos diligimus, ducere. Sic cōplentur duo illa p̄cepta, in quibus tota lex p̄det & prophetę: Diliges Dñm Deū tuū in toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mēte tua: & diliges proximum tuum tanquā reipsam. Vt enim homo sese diligere nōset, constitutus est ei finis, quōd referret omnia, quę ageret vt beatus esset. Non enim qui se diligit, aliud esse vult quām beatus. Hic autem finis est, adherere Deo. Iam igitur scienti diligere seipsam, cūm mandatur de proximo diligendo sicut seipsam, quid aliud mandatur, nisi vt ei quantum potest, cōmendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hęc vera religio, hęc recta pietas, hęc tātūm Deo debita seruitus. Quęcunq; igitur immortalis potestas quantalibet virtute p̄dita, si nos diligit sicut seipsam, ei vult esse subditos, vt beati simus, cui & ipsa subdita beata est. Si ergō nō colit Deum, misera est, quia Deo priuatur: si autē colit Deum, non vult se coli pro Deo. Illi enim potiūis diuinę sentētię suffragatur, & dilectionis viribus fauet, qua scriptum est: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Domino soli. Nam vt alia nunc taceam, q̄ pertinet ad religionis obsequiū, quo colitur Deus, sacrificiū certē nullus hominum est, qui audeat dicere deberi, nisi Dño soli. Multa deniq; de cultu diuino vsurpata sunt, quę honoribus deferūtur humanis: siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera: itā tamen, vt quibus ea deferuntur, homines haberentur, qui dicuntur colendi & venerandi: si autem eis multum additur, & adorandi. Quis verō sacrificandū censuit, nisi ei, quem Deū aut sciuit, aut putauit, aut finxit? Quām porrō antiquus sit in sacrificando Dei cultus, dīto illi fratres Cain & Abel satis indicant, quorum maioris Deus reprobauit sacrificium, minoris aspexit.

5. IDEM Augustinus libro decimo quinto contra Faustum Manicheum, capite nono: Adonai, verbum Hebręum est, & interpreta-

TUR

tur Dominus, eo modo quo solus Deus dicitur Dominus: sicut latrīa, quod verbum Gręcum est, & interpretatur seruitus, non quęcunque, sed illa, qua tantummodō Deo seruitur.

6. ET libro vigesimo contra eundem, capite vigesimo primo: Populus Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiunetur: itā tamē, vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quauis in memorias martyrum, constitua-

Soli Deo cōsuetuuntur altaria, quauis in memorias martyrum. Sanctis non offeruntur sacrificia.

Martyres & Sācti quomodo colantur.

Latria, diuinitati debita seruitus.

Nulli creaturę sacrificatur.

Act. 14.

Apo. 19. & 22.

Dæmones expetunt sacrificia.

aliās, re-dire

Deo s̄ memorijs Martyrum sacrificatur.

6. ET libro vigesimo contra eundem, capite vigesimo primo: Populus Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur, atque orationibus adiunetur: itā tamē, vt nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum, quauis in memorias martyrum, constitua-

mus altaria. Quis enim antistitum in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquandō dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat, ad acuendam charitatem & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Colimus ergō martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorum cor ad talem pro Evangelica veritate passionem paratum esse sentimus. At illo cultu, quę Gręcē latrīa dicitur, Latine vno verbo dici non potest, cūm sit quędam propriē diuinitati debita seruitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi vnum Deum. Cūm autem ad hunc cultum pertineat oblatio sacrificij, vnde idololatria dicitur eorum, qui hoc etiā idolis exhibent: nullo modo tale aliquid offerimus, aut offerendum p̄cipimus, vel cuiquam martyri, vel cuiquam sanctę animę, vel cuiquam angelo: & quisquis in hunc errorem delabitur, corripitur per sanam doctrinam, siue vt corrigatur, siue vt caueatur. Ipsi enim sancti vel homines vel angeli exhiberi sibi nolunt, quod vni DEO deberi nōrūt. Apparuit hoc in Paulo & Barnaba, cūm commoti miraculis quę per eos facta sunt, Lycaonij tanquā dijs immolari voluerunt: cōscisis enim vestimentis suis, confitentes & persuadentes se deos non esse, ista sibi fieri vetuerunt. Apparuit & in angelis, sicut in Apocalypsi angelum se adorare prohibentem ac dicentem adoratori suo, Conferuus tuus sum & fratrum tuorum. Ista sibi planē superbi spiritus exigunt, diabolus & angeli eius, sicut per omnia templa & sacra gētilium. Et post pauca: Longē minoris peccati est ebriū derideri a martyribus, quā vel ieiunum sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sacrificare DEO in memorijs martyrum: quod frequentissimē facimus illo duntaxat ritu, quo sibi sacrificari noui testamenti manifestatione p̄cepit: quod pertinet ad illum cultum, qui latrīa dicitur, & vni Deo debetur.

KK 2

VIII

Quomodo præter Deum sanctos colimus & inuocamus?

A De sanctis, hoc est, sanctificatis & in Christo renatis omnibus hoc loco nõ agimus, sicut^a Paulus hoc nomẽ ad Christianos oēs crebrò refert: sed eos intelligimus, qui vera suę sanctitatis^b in cælo præmia sunt consecuti. De quibus idem Paulus testatur, quòd^c *per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & adepti repromissiones.*

B. Ac hi verè quidem sancti & immaculati, sine macula & ruga, hæc præstantiora Ecclesiæ mēbra, & electa, prorsus organa diuini spiritus, in quibus peccatū ac malū iam nullū cadere potest. Qui sancti partim ex Angelica, partim ex humana natura cōstāt, creaturæ quidē illæ oīm nobilissimæ ac beatissimæ, quibus datū est, vt summis & æternis in cælo bonis affluāt, & cū^d Christo dño semp coniūctissimè viuāt.

C. Igitur & illius gratia, quæ apud nos in terris geruntur, possunt^d intelligere: & quoniam eximia in fratres etiã absentes charitate flagrant, salutis nostræ cura^e tanguntur, nobis ppetuò fauēt & optāt quæq; salutaria, tantoque studiosiùs causam nostrã agūt, quosunt minùs de seipsis solliciti, quoq; maiorẽ
finã

a Rom. 1. a
2. Cor. 1. a
Philip. 4. d
Colof. 1. a
Philem. b
b Apoc. 7. c. d

e Heb. 11. f

Ephe. 5. f.
Apoc. 5. c. 7. c
d 21. a g 22. a
Ephe. 4. f
1. Cor. 6. d

d Philip. 1. c
2. Cor. 5. a b
Grego. 4. moral. c 32.

e Greg. lib. 12. moral. ca. 33. & 1. 4. dial. cap. 33. Au. de cura pro mort. ca. 15. & 16. Orig. contra Celsum lib. 8. 4. Reg. 5. g 6. b
1. Cor. 14. e
f Dan. 10. c. d Matt. 18. b
Heb. 1. d. Tob. 12. c. Luc. 15. b. Act. 5. d 12. a Apo. 5. b 8. a Cyprian. de mortalit.

sincerè^g charitatis ac virtutis oīs, quibus beatis congruit, perfectionem continenter exercent.

D. EST igitur cur hæc cæli lumina & Ecclesia firmamenta, simul & ornamenta post Deum maxima^h veneremur: est cur sanctos hos præ cæteris mortalibus quantumlibet excellentibus magni faciamus, prædicemus, imitemur, & amemus plurimum: est cur eosdem tanta taliq; dignitate iam auctos, magnis afficiamus honoribus, pro nostra quidem exiguitate: est deniquè cur eos ipsos pro Christiana pietate compellemus siue^a inuocemus, non sanè vt per se largiantur, sed vt apud DEVM omnis boni largitorem nobiscum precentur, sintque vel immerentibus fauentes & efficaces intercessores.

E. CVIVS MODI cultus & inuocatio si rectè fiat, nimirum vt summus ille^b cultus & honos summo DEO debitus, quem λατρεία diximus, integrè constet, nihil sanè habet incommodi, neque cum scriptura^c pugnat, sed firmis Ecclesiæ testimonijs cōprobatur, multumque affert vtilitatis.

F. QVOD autem hunc in modum sanctos colimus, & cùm Ecclesia inuocamus, adè CHRISTI Saluatoris & Domini nostri glo-

KK 3 riam

g Hiero. in Vigilant. Berna. in vigil Pet. & Pau. & se. 2. de S. Vict.

h Damasee. lib. 4. orthod. fid. cap. 16.

a Basil. in 40. mart. & in Mamate. Nazia. in Cypria. Athan. Basil. Amb. de viduis & de fide resur. & in ca. 22. Luc. Chryso. h. 6. 66. ad pop. Ephrem de laudi. marty. Hiero. in epitaph. Pau. Aug. de cura p. mor. c. 4. & li. 7. cõt. Donat. ca. 1. Berna. ser. 66. in Cantic. Theod. li. 8. græcar. aff. & in Philotheo. Prudentius in li. Peri Stephan. 6. Syn. action. 6. Vide etiã supra in Salut. Angelicã. Gen. 48. c. Iob 5. a Gen. 32. f. Osee 12. a Zach. 1. c. Hiere. 15. a

b Aug. 1. 10. de ciuit. Dei c. 1. & li. 20. contra Faust. c. 21. Itẽ li. 8. de ciuitat. Dei ca. 27.

c Rom 15. g Heb. 13. e Ephe. 6. c Coloff. 4. a 1. Theff. 5. d 2. Theff. 3. a Lu. 7. a Iob 42. b. e

d Tridēt. Conc. sessō. 25.

riam d non obscurat, vt etiām magis illu-
stret, amplifcet, augeatq;. Hic enim CHRIS-
TI Redemptoris virtus eximia splendescit
ac gloria, quod is non quidem in se tātum,
sed in sanctis e etiam suis est apparetque po-
tēs, gloriosus, mirabilis: quod eosdem f ho-
norat ipse, nimisque s honorari vult in cæ-
lo & in terra: quod per eos iridē, & propter
h eos multa largit, & parit sapē immeren-
tibus. Nec em̄ obscurum est, quod a Abra-
ham, Isaac, Iacob, David, Hieremias, quan-
quām defuncti, viuis tamen profuisse le-
gantur.

e Psal. 67. g Ioann 14. b
f Ioan. 12. d Matth. 19. d
Luc. 19. c Apoc. 2. g 3. d
g Psalm. 138. d

h Chryso. h6. 2. in Psal.
50 & h6. 27. in Mat. & 42.
in Gene. Item serm. de
virtutib. & vitijs.

a Gene. 26. a e Exod. 32. c
3. Re. 15. a Esa 37 g 4. Reg.
19. g 2 Machab. 15 b c

b Amb. de viduis. f & in c.
21. Luc. Leo ser. 1. & 2. de
Petr. & Pau. Et in sermo-
nib. de animaduersar. P6-
tif. Paulinus ad Cytheriū
& de B. Felice. Maximus
de Tanninis martyrib.
Basil. in 40. mart. Augu.
quæst. 108. in Exo. Euse-
de præpar. euāg. li. 13. c. 7.
c Hiero. cōtra Vigilāt. &
in epist ad Ripariū. & in
cap. 65. Esaie. 2. Synod.
Nicen. & Gangrenf.

d 4. Reg. 13. d Augu. 22. de
ciuit. Dei. c. 8 Damasc. li.
16. Baf. in Psal. 115. Chry-
sost. in Iuuent. & Max.
Itē in Babylā. Amb. epist.
85 & ser. 91. & 92. Tridēt.
sess. 25. Act. 19 b 5. c Lucæ
8. f Matth. 14. d Gen. 19. a
23. a 33. a b 42 b Iosue 5 d
5. Re. 20. g 25. d 4. Reg. 2. c

G. VNDE Patres cūm de Sanctis loquū-
tur, b suffragatores eos & intercessores pa-
tronosque nostros frequenter appellant.
Nec immeritō sanē, quod Sanctorum fida
suffragia, cūm humiliter & piē in CHRISTI
nomine implorantur, experientia teste,
multis opitulentur.

H. QVARE iam pridēm damnati sunt c Vi-
gilantiani, qui Sanctos & horum d Reliqui-
as sacras suis fraudant honoribus, quos illis
Ecclesia tribuit Orthodoxa.

I. NEC audiendi etiām calumniatores, q
singūt diuinum honorem in homines hac

ra

ratione transferri, Sanctos pro dijs adorari, creatu-
ras creatori à Catholicis exæquari. Nam longē se-
cūs rem habere, cūm alia multa conuincunt, tum
vetus & solennis illa testatur supplicatio, quam Li-
taniā vocant. Vbi DEVS diuinæque personæ pri-
mūm, ac multō quidem sublimiūs quām e Sancti
& Sanctorum ordines omnes coluntur & inuocā-
tur. Hinc & illē de Sanctis institutē feriæ, quas Au-
gustinus, aduersūs Faustum Manicheūm scribēs,
f itā defendit: Populus Christianus, inqt, memo-
rias Martyrum religiosa solennitate concelebrat,
& ad excitandam imitationem, & vt meritis eorū
consocietur, atque orationibus adiuuetur.

e Bern. ser. de
4. modis orā-
di. Victor l. 3.
de persecut.
Vandal.

f Lib. 20. cōt.
Faust. ca. 21. In
Psal. 88. cōci-
2. & ser. 47. de
sanctis Bern.
in vigil. Petri
& Pau. Irido.
lib. 1. de offi.
Eccl. cap. 34.
& 35.

SCRIPTURAE.

A. AD Romanos primo: Omnibus qui sunt Romæ dile-
ctis Dei, vocatis sanctis.

POSTERIORIS ad Corinthios primo: Paulus Apostolus
IESV CHRISTI per voluntatem Dei, & Timotheus frater:
Ecclesiae Dei quæ est Corinthi, cū omnibus sanctis, qui sunt
in vniuersa Achaia.

AD Philippēses quarto: Salutate omnē sanctum in CHRIS-
TO IESV. Salutant vos omnes sancti.

AD Colossenses primo: Paulus Apostolus IESV CHRIS-
TI per voluntatem dei, & Timotheus frater: eis qui sunt Co-
lossis, sanctis & fidelibus fratribus in CHRISTO IESV. Au-
dientes fidem vestram in CHRISTO IESV, & dilectio-
nem quam habetis in sanctos omnes.

AD Philemonem. Gaudium magnū habui & consolatio-
nem

nē in charitate tua, quia viscera sanctorū reuerūt p̄ te frater.

A P O C A L Y P S I S septimo: Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedet super thronum, & Agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorum & quatuor animalium: & ceciderunt in conspectu throni in facies suas, & adorauerunt Deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Amē. Et respondit vnus de senioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt & vnde venerunt? Et dixi illi: Dñe mi, tu scis. Et dixit mihi: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni: idè sunt ante thronū dei, & seruiūt ei die ac nocte in tēplo ei⁹: & qui sedet in throno, habitabit super illos. Nō esuriēt, neq; sitient amplius, nec cadet super illos sol, neq; vllus estus, quoniā Agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarū, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum.

A D Hebræos vndecimo: Sancti per fidē deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones.

B. A D Ephesios quinto: Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiā, nō habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

A P O C A L Y P S I S quinto: Quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderūt corā Agno, habētes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorū, quæ sunt oratiōes Sanctorū: & cantabāt canticū nouū, dicētes: Dignus es dñe accipere librū, & aperire signacula eius: quoniā occisus es, & re-

de-

demisti nos Deo in sanguine tuo, ex oī tribu & lingua, & populo & natiōe, & fecisti nos Deo nostro regnū & sacerdotes, & regnabimus sup terrā. Et vidi, & audiui vocē angelorum multorū in circuitu throni & animalū et seniorū, et erat numerus eorū millia millium, dicentiū voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem, et diuinitatem, et sapientiā, et fortitudinē, et honorē, et gloriā, et benedictionē.

I B I D E capite septimo, vt paulò antè hac eadē q̄stione citatū.

E T capite vigesimo primo: Et ego Ioānes vidi sanctā ciuitatē Hierusalē nouā, descendētē de celo, à Deo paratā, sicut sponsam ornatā viro suo. Et audiui vocē magnā de throno, dicentē: Ecce tabernaculū Dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erūt, et ipse Deus cū eis erit eorū deus: et absterget deus oēm lachrymā ab oculis eorū: et mors vltà nō erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit vltà, quæ prima abiērūt. Ac in fine: et ciuitas nō eget sole neq; luna, vt luceāt in ea. nā claritas Dei illuminabit eā, et lucerna eius est Agnus. Et ambulabūt gētes in lumine eius: et reges terræ afferēt gloriā suā et honorē in illā. Et portę eius nō cludent per diē, nox em̄ nō erit illic. Et offerēt gloriā et honorē gentiū in illā. Non intrabit in eā aliquod coinquinatū, aut abominatiōne faciēs et mendaciū, nisi qui scripti sunt in libro vitę Agni.

E T capite vigesimo secūdo: et omne maledictū nō erit amplius, et sedes Dei et Agni in illa erūt, et serui eius seruiēt illi. et videbūt faciē eius, et nomē eius in frōtibus eorū. et nox vltà nō erit: et nō egebunt lumine lucernę, neq; lumine solis, quoniam dñs deus illuminat illos, et regnabunt in secula seculorum.

A D ephesios quarto: Nolite contristare spiritum sanctum Dei: in quo signati estis in die redemptionis.

P R I O R I S ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam mēbra vestra tēplum sunt spiritus sancti qui in vobis est, quæ habetis à Deo, et non estis vestri?

AD Philippenſes primo: Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quod ſi viuere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam ignoro. Coarctor autem eſt duobus: deſideriũ habens diſſolui & eſſe cum Chriſto, multo magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Scimus quoniam ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quæ ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis &c. Audentes igitur ſemper, & ſcientes quoniam dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino. (per fidem enim ambulamus, & non per ſpeciem) audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.

C. QUARTI Regum quinto capite: Et dixit Eliſeus: Vnde venis Giezi? Qui reſpondit, Non iuit ſeruus tuus quoquam. At ille ait, Nonne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tuum?

ET capite ſexto: Rex autem Syriæ pugnabat contra Iſraël, conſiliumque inijt cum ſeruis ſuis, dicens: In loco illo & illo ponamus inſidias. Miſit itaque vir Dei ad regem Iſraël, dicens: Caue ne trãſeas in locum illum: quia ibi Syri in inſidijs ſunt. Miſit itaque rex Iſraël ad locum quem dixerat ei vir Dei, & poccupauit eum, & obſeruauit ſe ibi non ſemel neque bis. Cõturbatumque eſt cor regis Syriæ per hac re, & cõuocatis ſeruis ſuis, ait: Quare non indicatis mihi, quæ perditio mea ſit apud regem Iſraël? Dixitque vnus ſeruatorum eius: Nequaquam dñe mi rex, ſed Eliſeus propheta qui eſt in Iſraël, indicat regi Iſraël omnia verba quæcumque locutus fueris in cõclauo tuo.

PRIORI ſad Corinthios decimoquarto: Si omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota: cõuincit ab omnibus, diiudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem, adorabit Deum, pronuncians quod verè deus in vobis ſit.

DA

DANIELIS decimo: Et ait ad me (vir lineis veſtitus &c.) noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affigeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remaſi tibi iuxta regem Perſarum. Veni autem, vt docerem te quæ vëtura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus, quoniam adhuc viſio in dies &c. Nunquid ſcis quare venerim ad te? & nunc reuertar, vt præliar aduerſum principem Perſarum. Cum ergo egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Veritatem annuncio tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis: & nemo eſt adiutor meus in omnibus hijs, niſi Michael princeps veſter.

MATTHÆI decimo octauo: Videte ne contemnatis vnum ex hijs puſillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cælis ſemper vident faciem patris mei qui in cælis eſt.

AD Heb. I. cap. Nonne omnes (angeli) ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſteriũ miſſi propter eos, quæ hæreditatẽ capiẽt ſalutis?

TOBIAE duodecimo: Quoniam orabas cum lachrymis & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, et mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam domino. Et quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit vt tentatio probaret te. Et nunc miſit me dominus vt curarem te, & Saram vxorem filij tui à dæmonio liberarem. Ego enim ſum Raphael angelus vnus ex ſeptem, qui aſtamus ante dominum.

LVCAE decimo quinto: dico vobis quod ita gaudium erit in cælo ſuper vno peccatore poenitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem iuſtis, qui non indigent poenitentia.

ACTORVM quinto: Angelus autem domini per noctem aperiens ianuam carceris, et educens eos, dixit: Ite, et ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.

LI 2 ET

ET capite duodecimo: Et ecce angelus Domini adstitit, et lumen refulsit in habitaculo: percussoque latere Petri &c.

APOCALYPSIS quinto, vt supra hac eadem quaestione.

ET capite octauo: Et alius angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: et data sunt illi incensa multa, vt daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum: quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus in celsorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo.

D. GENESIS quadragesimo octauo ait Iacob: Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis.

IOB quinto: Voca ergo si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum conuertere.

GENESIS trigesimo secundo: Et ecce vir luctabatur cum eo vsque mane. Qui cum videret, quod eum superare non posset, tetigit neruum femoris eius, & statim emarcuit. Dixitque ad eum, Dimitte me: iam enim ascendit aurora. Respondit, non dimittam te, nisi benedixeris mihi. Ait ergo: Quod nomen est tibi? Respondit: Iacob. At ille, Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praeualebis? Interrogauit eum Iacob: Dic mihi, quo appellaris nomine? Respondit: Cur quaeris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocauitque Iacob nomen loci illius Phanuel, dicens: Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.

OSEAE capite duodecimo: In utero supplantauit fratrem suum, & in fortitudine sua directus est (Iacob) cum angelo. Et inualuit ad angelum, & confortatus est: fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum.

ZACHARIAE primo capite: et respondit Angelus Domini, & dixit: Domine exercituum, vsquequod tu non misereberis Ierusalem & urbium Iuda, quibus iratus es: iste iam septuagesimus

agesimus annus est. Et respondit Dominus angelo qui loquebatur in me, verba bona, verba consolatoria.

IEREMIAE decimo quinto: Et dixit Dominus ad me, Si steterit Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum.

E. AD Romanos decimo quinto: Obsecro ergo vos fratres pro Domino nostro IESUM CHRISTUM, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea &c.

AD Hebraeos decimo tertio: Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus, in omnibus bene volentes conuersari: Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

AD Ephesios sexto: Vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis, & pro me, vt detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium euangelij, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipso audeam, prout oportet me loqui.

AD Colossenses quarto: Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi.

PRIORIS ad Thessalonicenses quinto: Fratres, orate pro nobis. POSTERIORIS ad Thessalonicenses tertio: De cetero fratres, orate pro nobis, vt sermo Dei currat & clarificetur, sicut et apud vos, & vt liberemur ab importunis & malis hominibus.

LVCAE septimo: Centurionis autem cuius seruus male habebat, erat moriturus: quoniam illi erat preciosus. et cum audisset de Iesu, misit ad eum seniores Iudeorum, rogans eum vt veniret & saluaret seruum eius. At illi cum venissent ad IESUM, rogabant eum sollicitate, dicentes ei: Quia dignus est vt hoc illi praestes: &c.

IOB quadragesimo secundo: Dixit Dominus ad Elipaz Themaniten, Iratus est furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniam

niam nō estis locuti corā me rectum, sicut seruus me⁹ Iob. Sumite ergō vobis septē tauros & septē arietes, & ite ad seruum meum Iob, & offerite holocaustum p vobis: Iob autē seruus meus orabit p vobis: faciem ei⁹ suscipiā, vt nō vobis imputetur stultitia: neq; eū locuti estis ad me recta sicut seru⁹ meus Iob. Abiērunt ergō Elipaz Themanites, & Baldad Suhites, et Sophar Naamathites: & fecerunt sicut locutus fuerat Dñs ad eos, & suscepit Dñs faciem Iob. Dñs quoquē conuersus ad pœnitentiam Iob, cūm oraret ille pro amicis suis.

F. PSALMO sexagesimosextimo: mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suę.

IOANNIS decimoquarto: Amen amen dico vobis: qui credit in me, opera q̄ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrem vado.

ITEM duodecimo. Si quis mihi ministrat, me sequat^r: & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus.

MATTHÆI decimonono: Amē dico vobis, q̄ vos qui secuti estis me, in regeneratiōe cūm sederit filius hoīs in sede maiestatis suę, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et oīs qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomē meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

LVCAE decimonono: Venit autem primus, dicens: Dñe, mna tua decem mnas acquisiuit. Et ait illi: Eugē bone serue, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habēs super decem ciuitates. Et alter venit, dicens: Dñe, mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu esto super quinque ciuitates.

APOCALYPSIS secundo: Qui vicerit, & custodierit vsq; in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquā vas figuli confringentur, sic-

ut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam. Et capite tertio: ecce sto ad ostium & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius.

PSALMO ceteresimo trigesimo octauo: mihi autē nimis honorificati sunt amici tui de⁹: nimis cōfortat⁹ est principat⁹ eorum.

GENESIS vigesimo sexto ait Dñs ad Isaac: ero tecū, & benedicā tibi. tibi eū et semini tuo dabo vniuersas regiōes has, cōplēs iuramētum quod spopōdi Abrahā patri tuo. Et multiplicabo semen tuū sicut stellas cœli, daboq; posteris tuis vniuersas regiōes has, et benedicent in semine tuo oēs gentes terrę, eō quod obedierit Abraham voci meę, & custodierit p̄cepta & mādāta mea, et cœremonias legesq; seruauerit. Et nōnullis interpositis: apparuit ei Dñs in ipsā nocte, dicens: ego sum deus Abrahā patris tui: noli timere, q̄a ego tecū sum: benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum p̄pter seruum meum Abrahā.

EXODI trigesimo secundo: meyses orabat dñm deum suum, dicens: Cur dñe irascitur furor tu⁹ contra populū tuum, quē eduxisti de terra Aegypti in fortitudine magna, & in manu robusta? nē q̄so dicāt Aegyptij, Callidē eduxit eos, vt interficeret in mōtib⁹ et deleret e terra: q̄scat ira tua, et esto placabilis sup nequitia populi tui recordare Abrahā, Isaac, & Israel seruorum tuorum, q̄bus iurāsti p̄ te ipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cœli: & vniuersam terrā hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam semper. Placatusque est Dominus nē faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum.

TERTII Regum decimo quinto: Ambulauitq; (Abiam) in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor

cor eius pfectum cum Dño Deo suo, sicut cor Dauid patris eius. Sed ppter dauid dedit ei dñs Deus suus lucernam in Ierusalé, vt suscitaret filium eius post eum, & statueret Ierusalé: eò quòd fecisset Dauid rectum in oculis Dñi, et nò declinasset ab omnibus, quæ præceperat ei, cunctis diebus vitæ suæ.

ESAIÆ trigesimo septimo: Hęc dicit Dñs de rege Assyriorum: Nò intrabit ciuitatē hęc, & nò iaciet ibi sagittā, & nò occupabit eam clypeus, & nò mittet in circuitu eius aggerē. In via qua venit, p eam reuertet, & ciuitatē hanc nò ingrediet, dicit Dominus. Et ptegam ciuitatem istam, vt saluē eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Egressus est autem angelus Domini, & percussit in castris Assyriorum centum octogintaquinque millia.

QUARTI Regum decimonono: Protegamq; vrbem hanc, & saluabo eam propter me & propter Dauid seruum meum.

SECUNDI machabeorū decimo quinto: Machabeus autē semper confidebat cum omni spe auxilium sibi à deo affuturum, & hortabatur suos nē formidarent. Singulos autem illorum armavit nò clypei & hastę munitione, sed sermonibus optimis & exhortatiōibus, exposito digno fide somnio, p quod vniuersos lætificauit. Erat autem huiuscemodi visus: Oniam q̄ fuerat summus sacerdos, virū bonū et benignū, verecundū visu, modestum moribus & eloq̄o decorū, & qui à puero in virtutib⁹ exercitatus sit, man⁹ ptendentē orare p omni populo Iudeorū: post hoc apparuisse & aliū virū etate et gloria mirabilē, & magni decoris habitudine circa illū. respondentē verò Oniā dixisse, hic est fratrū amator & populi Israel: hic est q̄ multū orat p populo et vniuersa sancta ciuitate, Jeremias ppheta dei. extēditse autē Ieremiā dextrā, et dedisse Iude gladiū aureū, dicētē: Accipe sanctū gladiū mun⁹ à deo, in quo deijcies aduersarios populi mei Israel. Et post q̄dam: Iudas verò, & qui

& qui cum eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dñm cordibus orantes, prostrauerunt non minus trigintaquinque millia.

H. QUARTI Regum decimotertio: Quidam autem sepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in sepulcro Elisei. Quod cū tetigisset ossa Elisei, reuixit homo, & stetit super pedes suos.

I. ACTORVM decimonono: Virtutes non quilibet faciebat Deus per manū Pauli, ita vt etiā super languidos deferrentur à corpore eius sudaria vel semicinctia, & recedebāt ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

ET capite quinto: Magis autē augebatur credentium in Dño multitudo virorum ac mulierum. ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis. vt veniēte Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis, &c.

LVCAE octauo: Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti eius: & confestim stetit fluxus sanguinis eius.

MATTHÆI decimo quarto: Et cū cognouissent eum viri loci illius, miserūt in vniuersam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicunq; tetigerūt, salui facti sunt.

GENESIS decimonono: Veneruntq; duo angeli Sodomam vesperè, sedente Loth in foribus ciuitatis. Qui cū vidisset eos, surrexit et iuit obuiam eis: adorauitq; pronus in terram, et dixit: Obsecro domini, declinate in domum pueri vestri, et manete ibi.

ET capite vigesimotertio: Surrexit Abraham, et adorauit populum terræ, filios videlicet Heth.

ITEM capite trigesimotertio: Et ipse (Iacob) p̄grediens, M m ado-

adoravit pronus in terrā septiēs, donēc appropinquaret frater eius. Et appropinquātes ancillæ & filij earum, incurvati sunt. Accessit quoq; Lia cū pueris suis: et cūm similiter adorāssent, extremi Ioseph et Raehel adorauerunt.

CAPITE quadragesimosecundo. Cumq; adorāssent Ioseph fratres sui, et agnouisset eos etc.

I OS VE quinto: Cū autē esset Iosue in agro vr̄bis Iericho, leuauit oculos, et vidit virum stantē cōtra se, euaginatū tenentē gladiū, perrexitq; ad eum, et ait: Noster es, an aduersariorum? Qui respondit: Nequaquā, sed sum princeps exercitus Dñi, et nunc venio. Cecidit Iosue pnus in terrā. Et adorans, ait: Quid Dñs meus loquitur ad seruum suum? Solue, inquit, calceamentum tuum de pedibus tuis: locus enim in quo stas, sanctus est. Fecitq; Iosue vt sibi fuerat imperatum.

PRIMI Regum vigesimo: Surrexit Dauid de loco qui vergebat ad Austrum, et cadens pnus in terram, adoravit tertio, et osculātes se alterutrū, fleuerūt pariter (Dauid et Ionathas.)

ET capite vigesimoquinto: Cūm autē vidisset Abigail Dauid, festinauit, et descēdit de asino, et p̄cidit corā Dauid sup faciem suā, et adoravit super terram, et cecidit ad pedes eius.

QUARTI Regum secundo: Videntes autē filij p̄phetarum qui erant in Iericho econtrā, dixerunt: Requieuit spiritus Elię super Eliseum. Et venientes in occursum eius, adorauerunt eum proni in terram.

PATRES.

1. B GREGORIVS libro quarto Moraliū, capite trigesimosecundo: Postquā de corporibus transeūt p̄dicatores Ecclesię, nequaquā per morarum spatia, sicut antiqui Patres, a cęlestis patrię p̄ceptione differuntur. Mox q̄ppe vt à carnis colligatiōe exeunt, in cęlesti sede quiescūt, Paulo attestāte, qui ait: Scimus quoniā si terrestris domus nostra huius habitatiōnis dissoluatur, q̄ ædificatiōe ex Deo habemus, domū nō manufactā, eternā in cęlis. Prius autē quā redēptor

Patres noui testamēti nō differuntur à patria cęlesti post mortē. 2. Cor. 5.

noster morte sua humani generis poenā solueret, eos etiā qui cęlestis patrię vias sectati sunt, post egressum carnis, inferni claustra tenuerunt: non vt poena quali peccatores plecteret, sed vt eos in locis remotioribus quiescētes, quia necdū intercessio mediatoris aduenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Vndē iuxta eiusdē redemptoris nostri testimoniū, diues qui apud inferos torquetur, in sinu Abrahę req̄scere Lazarū cōtemplatur. Qui p̄fectō si adhuc in imis non essent, hos ille in tormentis positus non videret. Vndē & idem redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, vt suos qui ei inhæserant, ad cęlestia reducat. Sed quōd nunc homo redemptus ascendit, illuc p̄fectō si peccare noluisse, etiam sine redemptione pertingeret.

Luc. 16.

1. C. IDEM libro duodecimo Moraliū, capite decimotertio: Sicut hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorum animæ quo loco habeātur, ignorāt: itā mortui vitam in carne viuentiū, post eos qualiter disponatur, nesciūt: quia & vita spiritus, lōgē est à vita carnis: & sicut corporea atq; incorporea diuersa sunt genere, itā etiā distincta cognitione. Quod tñ de animabus sanctis sentiendū non est: quia quæ intūs omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendū est, quæ foris sit aliquid quod ignorent. Sed carnales quicq; quia amorē p̄cipuum filijs impendunt, hoc eos B. Iob nescire postmodū asserit, qd hīc vehementer amauerunt: vt siue nobiles siue ignobiles sint filij, nesciant, quorum eos semper cura fatigabat.

Animæ sanctorum oīa in Deo vidēt, quæ scilicet ad eorū gloriā & nostrā salutem conducunt. Iob 14.

2. IDEM libro quarto Dialogorū, capite trigesimalotertio: Quia in illa æterna hæreditate omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt?

In Dei claritate omnia sciunt.

3. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerēda, capite decimoquinto: Proindē fatendum est, nescire quidem mortuos qd hīc agatur, sed dum hīc agitur: postea verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt. Non quidem omnia, sed quæ finuntur indicare, qui finuntur etiam ista meminisse: & quæ illos, quibus hæc indicāt, oportēt audire. Possunt & ab angelis, qui rebus q̄ agūtur hīc, p̄stō sunt, audire aliquid mortui, quod vnumquēq; illorum audire debere iudicat, cui cūcta subiecta sunt. Nisi enim essent angeli, qui possent interesse & viuorum & mortuorum locis, non dixisset Dñs IESVS, Contigit autē mori inopē illū, & ferri ab angelis in sinum Abrahæ. Nunc ergō hīc, nunc ibi esse potuerunt, qui hinc illuc quem Deus voluit abtulerunt. Possunt etiam spiritus mortuorum

Quot modis mortui possint ea quæ hīc gerūtur, cognoscere.

Luc. 16.

Spiritu Dei
reuelante

2. Cor. 12.
1. Reg. 18.

Ecclef. 4.6.

Deut. 34.
Matt. 17.
4 Reg. 2.

Quauis Sã-
cti viuorum
rebus inter-
sint, non oēs
tamen mor-
tui interesse
possunt.

Augustini
dubitatio de
modo quo in
diuersis lo-
cis adsunt.

Oratio pro
mortuis.

aliqua quæ hîc aguntur, quæ necessarium est eos nôsse, & q̄ necessarium non est eos nôsse, non solum præterita vel præsentia, verum etiam futura spiritu Dei reuelante cognoscere: sicut non omnes homines, sed Prophetæ dum hîc viueret, cognoscebant nec ipsi omnia, sed quæ illis esse reuelanda Dei prouidentia iudicarat. Mitri quoque ad viuos aliquos ex mortuis, sicut e contrario Paulus ex viuis in Paradisum raptus est, diuina scriptura testatur. Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam regi futura prædixit: quauis nonnulli non ipsum fuisse qui potuisset magicis artibus euocari, sed aliquem spiritum tam malis operibus congruentem, illius existiment similitudinem figurasse: cum liber Ecclesiasticus, quem Iesus filius Sirach scripsisse traditur, & propter eloquij nonnullam similitudinem Salomonis pronuntiatur, contineat in laude patrum, quod Samuel etiam mortuus prophetauerit. Sed si huic libro ex Hebræorum, quia in eo non est, canone contradicitur, quid de Moyse dicturi sumus, qui certè & in Deuteronomio mortuus, & in Euangelio cum Helia, qui mortuus non est, legitur apparuisse uiuentibus?

ET capite decimosexto: Alij sunt humanarum limitum rerum, alia diuinarum signa virtutum: alia sunt quæ naturaliter, alia quæ mirabiliter fiunt. Quauis & naturæ Deus adsit ut sit, & miraculis natura non desit. Nô igitur idè putandû est, viuorum rebus quoslibet interesse posse defunctos, quoniam quibusdam sanandis vel adiuuandis Martyres adsunt: sed idè potius intelligendû est, quod per Diuinam potentiam martyres viuorum rebus intersunt, quoniam defuncti per naturam propriam, viuorum rebus interesse non possunt. Quoniam ista q̄stio vires intelligentiæ meæ vincat, quæ admodum opitulentur martyres ijs quos per eos certum est adiuuari: vtrû ipsi per seipso adsint vno tempore tam diuersis locis, & tanta inter se longinqtate discretis, siue vbi sunt eorum memoriæ, siue præter suas memorias vbicunq; adesse sentiuntur: an ipsis in loco suis meritis congruo ab omni mortalium conuersatione remotis, & tamen generaliter orationibus pro indigentia supplicantium, sicut nos oramus pro mortuis, quibus vtiq; nô presentamur, nec vbi sint vel quid agant scimus, Deus omnipotens qui est vbicq; p̄sens, nec concretus nobis, nec remotus à nobis, exaudiens martyrum preces, per angelica ministeria vsquequaque diffusa, præbeat hominibus ista solatia, quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda: & suorum merita martyrum vbi vult, quando vult, quomodo vult, maximeq; per eorum memori-

as

as, quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Christi, pro cuius illi confessione sunt passi, mirabili atq; ineffabili potestate ac bonitate commender.

5. ORIGENES libro octauo contra Celsum: Vnus est nobis placandus Deus, vniuersorum Dominus, vnius fauor ambiendus per pietatem virtutesq; cæteras. Si vult præter hunc placari etiam alios, cogitet quod sicut moto corpore vmbra quoque ipsius mouetur, ita cum aliquis Deum habet propitium, sequitur ut amicos habeat omnes eius angelos, animas & spiritus. Sentiunt enim qui sint digni fauore celestium numinis, quibus non solum ipsi benè volunt, verum etiam dant operam, ut Deum ei seruire volentibus, concilient, & vnâ nobiscum precantur: ut quotquot eum colimus, audeamus dicere, hominibus bonæ voluntatis precantibus vltro se adiungere innumera sanctorum angelorum millia, & intercedere pro mortali nostro genere, & (ut ita loquar) laborare nobiscum in hoc certamine.

6. CYPRIANVS in sermone de mortalitate: Patriam nostram paradysum computamus, parentes patriarchas habere iam cepimus: qui non properamus, & currimus, ut patriam nostram videre, ut parentes salutare possimus? Magnus illic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrum, filiorum: frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secunda, & adhuc de nostra salute sollicita. Ad horum conspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? qualis illic celestium regnorum voluptas sine timore moriendi, & cum æternitate viuendi? quam summa & perpetua felicitas? illic Apostolorum gloriosus chorus, &c.

7. HIERONYMVS aduersus Vigilantium: Mortuum (Samuelem) suspicaris, & idcirco blasphemias. Lege Euangelium: Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob: non est Deus mortuorum, sed viuorum. Si ergo viuunt, honesto iuxta te carcere non clauduntur. Ais enim, vel in sinu Abraham, vel in loco refrigerij, vel subter aram Dei, animas Apostolorum & martyrum confedis, nec posse suis tumulis, & vbi voluerint, adesse p̄sentem. Senatoriæ videlicet dignitatis sunt, ut non inter homicidas teterrimo carcere, sed in libera honestaq; custodia in fortunatorum insulis, & in campis Elysijs recludantur. Tu Deo leges pones? Tu Apostolis vincula iniicies, ut vsq; ad diem iudicij teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? De quibus scriptum est: Sequuntur agnum quocunq; vadit. Si agnus vbicq; ergo & hi, qui cum agno sunt, vbique esse credendi sunt. Et cum Diabo-

Angeli & san-
ctorum animæ
nostra nôrunt,
ac pro nobis
& nobiscum
precantur.

Sãcti nos ex-
pectant & de
nostra salute
sunt solliciti.

Sãcti nô sunt
appellandi
mortui.
Marci 12.
Lucæ 16.
Apoc. 6.
Sanctos non
posse viuus
adesse, hæref.
est Vigilanti.

Sancti sunt
cum agno.
Apoc. 14.

Non minus q̄

dæmones nobis adesse possunt. An tantū viui pro viuis, an verò etiam mortui p̄ viuis orare possunt. Apoc. 6. Resp̄sio pulchra. Exod. 32. Actor. 7. Actor. 27. Eccl. 9. Sancti dormientes appellantur. Ioan. 11. 1. Theff. 4. In ferijs sanctorum tria consideranda. Sancti in cælis oratio & potentia. Charitatis incrementū in cælo. Psal. 141. Ioan. 14.

lus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbiq; præfentes sint: martyres, post effusionem sanguinis sui, arca operientur inclusi, & inde exire non poterunt? Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus, mutuo pro nobis orare possumus: postquam autem mortui fuerimus, nullius sit pro alio exaudienda oratio: præsertim cum martyres, vltionem sui sanguinis obsecrantes, impetrare non quierint. Si Apostoli & martyres, adhuc in corpore cõstituti, possunt orare pro cæteris, quandò pro se adhuc debent esse solliciti: quanto magis post coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moyse sexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus imitator Domini sui, & primus martyr in Christo, pro persecutoribus veniã deprecatur: & postquam cum Christo esse cõperint, minùs valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta sex sibi dicit in nauī animas condonatas: & postquam resolutus, esse cõperit cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro ijs, qui in toto orbe ad suum Euangelium crediderunt, mutire non poterit? Meliorq; erit Vigilantius canis viuens, quàm ille leo mortuus? Rectè hoc de Ecclesiaste proponerem, si Paulum in spiritu mortuū confiterer. Denique sancti non appellantur mortui, sed dormientes. Vnde & Lazarus, qui resurrecturus erat, dormisse perhibetur. Et Apostolus verrat Thessalonicenses de dormientibus contristari.

8. BERNARDVS in vigilia Petri & Pauli Apostolorum: Tria sunt quæ in festiuitatibus sanctorum vigilanter considerare debemus: auxilium sancti, exemplum eius, confusionem nostram. Auxilium eius, quia qui potens in terra, potētior est in cælis ante faciem Domini Dei sui. Si enim dum hîc viueret, misertus est peccatorib⁹, & orauit pro eis: nunc tanto ampliùs, quanto verius agnoscit miseria nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatē eius non immutauit, sed augmentauit. Neque enim quia impassibilis omnino, ided & incompassibilis factus est: sed nunc potiùs induit sibi viscera misericordiæ, cum ante fontē misericordiæ existit. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos, vt solliciti sint de nobis, quia iuxta vocem Apostoli, Deus prouidet pro nobis, nè sine nobis consummentur, sicut ait sanctus Dauid: Me expectant iusti donèc retribuas mihi. Debemus etiam attendere exemplum eius: quia quandiu in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est, non declinauit ad dexteram, neque ad sinistram: sed viam regiam tenuit donèc veniret ad illum, qui dicit: Ego sum via, & veritas, & vita. Sed & diligentiori intuitu confusionem nostram inspicimus: quia homo illis

illis similis nobis fuit passibilis, ex eodem luto formatus, ex quo & nos. Quid est ergò quod nõ solum difficile, sed & impossibile credimus, vt faciamus opera quæ fecit, & sequamur vestigia eius? Sic ergò in sanctorum festiuitatibus & gaudere & confundi debemus: gaudere, quia patronos præmissimus: confundi, quia eos imitari nõ possumus. Quid illis potentius dum fuerunt in terris? quorum alteri traduntur clauēs regni cælorum, alteri magisterium gentium: alter Ananiam & Sapphiram occidit in verbis oris sui, alter donat quidquid donat in persona Christi, & cum infirmatur, tunc fortior est & potens. Quàm potentiores sunt in cælis, qui tam potentes fuerunt in terris? Et qui nobis reliquerunt maiora exempla, quàm illi qui in fame & siti, in frigore & nuditate, & in omnibus illis quæ Paulus enumerat, iugiter sunt afflicti, & demùm felici martyrio regna cælestia conscenderunt? Verè nobis rubor confusionis sunt, quos vix audemus respicere, nè dicam imitari. Oremus ergò eos, vt ipsi propitium nobis reddant amicum suum, iudicem nostrum.

9. IDEM sermone secundo de sancto Victore: Factus de medio, appropiauit Deo, vt multo plures eius intercessione saluentur. Habet ex hominibus cui hominum peccata donet, misericors & miserator Dominus. Habet tempus & locum intercedendi pius & misericors aduocatus. Equidem locum quietum & tempus feriatum. In terris visus est, vt esset exemplo: in cælum leuatus est, vt sit patrocinio. Hic informat ad vitã, illic inuitat ad gloriam. Factus est mediator ad regnum, qui fuit incitator ad opus. Bonus mediator, qui sibi iam postulans nihil, totum in nos transferre desiderat, & supplicantis affectum & supplicationis fructum. Quid enim quærat sibi qui nullius eget? Dominus conseruat eum & viuificat eum, & beatū facit eum in gloria, nihil illi deerit in loco pascuæ collocato. Introiuit in potentias Domini: gaudeamus, quia nunc potentior est ad saluandum. Hodie Victor posito corpore, quo solo prepediri ab introitu gloriæ videbatur, tanto alacrior, quanto expeditior penetrauit in sancta, similis factus in gloria sanctorum. Anima eius in bonis demorabitur. Quæris vbi? Cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Ità cum talibus, & tali in loco sibi sedet: Sedet excelsa & fulgida, sedet lætabunda & laudans. Sedet delicata & ornata monilibus, stipata malis, fulcita floribus. Sedet inquam sibi vacua curis, delicijs affluens, abundans ocij & quietis ad vacandum sapientiæ. Quæ sedit & fleuit super flumina Babylonis, sedet modò ad fontem

Patroni p̄ t̄tes.

Matth. 16. Act. 9. & 5. 2. Cor. 2. & 12.

Heb. ii.

Orandi Apostoli, vt Christi nobis propitii reddat.

Aduocatus.

Mediator ad regnū, de nobis tantum sollicitus.

Psal. 40.

Potentior ad saluandum.

Psal. 24. Matth. 8.

Anima sanctorum in cælis degunt cū Angelis. Cantic. 2.

Psal. 136.

vitæ

vita &c. Sedet media angelorum, digna planè eorum consortio, quorum desiderio flagrat, puritate nitet, castimonia decoratur. Sedet inter Apostolos vir Apostolicæ gratiæ: nec est quod se abscondat à cuneo prophetarum: quem illi prædixerunt, glorificauit & portauit in corpore suo. Neque se putat victoriosus martyrum choris Victor noster arcendum, qui duro & diuturno martyrio viuētem sui corporis hostiam immolauit. Sedet veteranus miles debira iam suauitate & securitate quierus. Securus quidem sibi: sed nostrī sollicitus. Non enim cum putredine carnis simul se exiit visceribus pietatis: nec sibi sic induit stolā gloriæ, vt nostræ pariter miserię suęq; ipsius misericordię obliuionem indueret. Non est terra obliuionis, quam anima Victoris inhabitat, non terra laboris, vt occupetur in ea, non deniq; terra, sed cælum est. Nunquid cælestis habitatio animas quas admittit indurat, aut memoria priuat, aut spoliat pietate? Fratres, latitudo cæli dilatat corda, nō arctat: exhilarat mentes, nō alienat: affectiones non contrahit, sed extendit. In lumine Dei serenatur memoria, nō obscuratur. In lumine Dei discitur, quod nescitur: nō quod scitur, dediscitur. Superni spiritus illi qui ab initio cęlos inhabitant, nunquid quia incolunt cęlos, despiciūt terras, & nō magis eas visitant & frequentant? Nunquid quod semper vident faciem patris, ministerium euacuāt pietatis? Omnes nihilominus administratorij spiritus sunt, missi in ministeriū propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Quid ergo? Discurrunt angeli, & succurrunt hominibus: & qui ex nobis sunt, nesciunt nos? nec nōrunt iam compati, in quibus passi sunt & ipsi? Qui dolores nesciunt, sentiunt tamen nostros: & qui venerunt de magna tribulatione, non recognoscunt iam in quo fuerunt? Scio qui dixit, Me expectant iusti donec retribuas mihi. Iustus est Victor etiam expectans nostram proculdubid retributionem. Non est ille pincerna Pharaonis, qui inuentam gratiam retinuit sibi, prophetæ sui pariter & captiui minimè recordatus. Minister Christi est, Christum sequitur. Non est ille oblitus suæ promissionis, nec socio passionis regni consortium denegauit. Non est discipulus contra magistrum, non potest Victor quicquam facere, nisi quod viderit magistrum facientem. Opera q̄ ille fecit, & iste fecit similiter. Iam cęlos ingressus quos & ante apertos beatis oculis suspiciebat, verè nūc reuelata facie specularatur gloriam Dei, absorptus quidē, sed non oblitus clamorē pauperū. Beata visio, qua in eandem imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. O victrix anima, quę sicut passer

Solliciti de nobis sancti.

Non inhabitant terram obliuionis.

In cælo auget charitas, pietas & memoria.

Hebr. 1.

Sancti nō minus nostri cura tanguntur q̄ Angeli.

Psal. 141.

Genes. 40.

Inuocat Victorē.

transuo-

transuolans, mundi laqueos euasisti: respice ad incautas animas intricatas illis, periclitantes in illis, vt tuo patrocinio eruamur. O miles emerite, qui Christianæ militiæ duris laboribus angelicæ felicitatis requiem commutasti: respice ad imbelles & imbecilles commilitones tuos, qui inter hostiles gladios & spiritales nequitas, tuis laudibus occupamur. O victor inclyte, qui & de terra & de cęlo gloriosissimè triumphasti, illius gloriam nobiliter superbus despiciēs, & huius regna piè violētus diripies, respice de cælo ad vincētos terræ, vt hæc sit tuorum cōsummatio triumphorū, si & nobis demum vicisse te sentiamus. Nam si ex re nomen tibi, perfecta veritas nominis ex nostra liberatione censebitur: & certè deest interpretationi quā diū nos q̄ tui sumus, minimè liberamur. Quā piūm, quā dulce, quā suaue ò Victor in hoc loco afflictionis & in hoc corpore mortis te canere, te colere, te precari? Nomen tuum & memoriale tuum fauus distillans in labijs captiuorum, mel & lac sub lingua eorum, qui tui memoria delectantur. Eia ergo fortis athleta, dulcis patrone, aduocate fidelis: exurge in adiutorium nobis, vt & nos de nostra ereptiōe gaudeamus, & tu de plena victoria glorieris. Omnipotens pater, peccauimus tibi facti filij alieni, sed appropiauimus in Victore, qui dum vicis cupiditatem suam, vincat & iram tuam, nos quoquē in gratiam potenter restituat. O victor IES V, te in nostro Victore laudamus, q̄ te in illo vicisse cognoscimus. Da ei piissime IES V sic de sua in te victoria gloriari, vt non subeat obliuio nostri. Fili DEI, immirte ei, nostri semper in conspectu tuo memorem esse, nostram in tuo tremēdo iudicio suscipere & agere causam.

1. D. IOANNES Damascenus libro quarto Orthodoxę fidei, capite decimo sexto: Honorare decet sanctos vt amicos CHRISTI, vt filios & hæredes Dei: quem admodum ait Deiloquus Ioānes Euāgelista: Quicumq; autē receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri: quare nō amplius sunt serui, sed filij. Si autē filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autē CHRISTI. Et Dominus in sacris Euangelij Apostolis dicit: Vos amici mei estis, non etiā vos vocaui seruos: nam seruus nescit quid facit Dñs eius. Si autē & rex regnātium, & Dñs Dominantium, & Deus Deorum, conditor omnium & Dominus dicitur, omninō & sancti, dij & domini & reges. Nam horum Deus, qui Deus & Dñs & rex est & dicitur. Ego enim sum (inquit Moyfi) Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Deū Pharaonis fecit Deus Moyfen. Deos autem dico & reges & Dominos, non natura, sed vt affectus regentes, illorum dominantes, & di-

Nn uinæ

Cantic. 4.

Patronus, aduocatus.

Oratio ad Deum Patrem.

Oratio ad Christum.

Sancti honorandi tanquam amici & filij Dei.

Ioan. 1. Gal. 4. Rom. 8.

Ioann. 15.

Exod. 3. Exod. 7.

uinę imaginis similitudinem (secundum quā geniti fuerunt) inobli-
teratam custodientes. Nam & dicitur rex, regis imago, q̄ vniti sunt
Deo secundum voluntatem, quiq̄ illum suscipiunt inhabitatorem,
& qui id participatiōe sunt effecti gratia, quod ipse est natura. Quo-
modò igitur non honorandi sunt, qui cultores & amici & filij Dei
existunt? Nam honor erga gratos & benignos conferuos, beneuolē-
tię erga communem Dñm iudicium est. Hi promptuarium Dei &
pura habitacula facti sunt. Inhabitabo enim eos, dicit Dominus, &
inambulabo, & ero eorum Deus. Et quod iustorum animę in manu
Dei sunt, & nō tanget illos mors, dicit diuina scriptura. Nam mors
sanctorum, dormitio magis est, quam mors: Laborauerūt enim in
præsenti seculo, & viuunt in æternum. Et preciosa in conspectu Do-
mini, mors sanctorum eius. At quid preciosius, quam in manu Dei
esse? Vita enim est Deus, & lux: & q̄ in manu Dei sunt, in vita & luce
existunt. Quod autē p̄ mentē corpora eorū inhabitauerit Deus, dicit
Apostolus: Nescitis quia corpora uestra Spiritus sancti habitatis in vo-
bis templū est? Dñs autē spiritus est, & si quis templum Dei corruerit,
corrūpet & illū Deus. Quomodò igitur nō honorāda sunt animata
tēpla Dei & animata tabernacula? Hi viuētes in fiducia Deo assisunt.

2. BASILIVS homilia vigesima in quadraginta Martyres: Hi sunt
qui nostrā obtinentes regionem, quasi quædam turres cōtra aduer-
sariorum incursum refugium exhibent: Nec vno in loco sese clau-
serunt, sed in multis locis hospitio recepti, multorum patrias orna-
uerunt: nec tamen separati, sed inter se commixti: si in singulos ipsos
diuiseris, proprium numerum non excedunt: si verò in vnum con-
gregaueris, quadraginta nihilominus erunt, ac ita vt ignis natura p̄-
manēt: nam ille & ad p̄gradientem trāsit, & totus est apud habentē:
sic hi quadraginta sunt vnum, & omnes apud singulos. Beneficium
igitur hoc, fratres dilectissimi, gratiam hāc minimē deficientem ex
Deo obtinemus. Paratum est hic Christianis auxilium, ecclesia vi-
delicet martyrum, exercitus triumphantium, chorus laudantium
Deum. Sæpē operā dedistis, sæpē laborāstis, vt vnum pro vobis orā-
tem inueniretis: quadraginta sunt hi, vnam oratiōis emittentes vo-
cem. Vbi enim sunt duo vel tres in nomine Domini congregati, ibi
Deus est. Vbi verò quadraginta fuerint, quis dubitet Deum esse p̄-
sentem? Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus
lætatur, hos oret: hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis.
Hic mulier orans pro filijs auditur: peregrinanti viro reditum inco-
lumem, ægrotanti verò salutem implorat. Cū his ergò martyribus

no-

nostras effundamus preces. Et paulò post: O sanctum chorum, ò sa-
crum ordinē, ò cuneū inexpugnabilem, ò cōmunes generis humani
custodes, optimi curarū focij, precum ac votorum inuicem suffra-
gatores, legati apud Deū potentissimi, astra mundi, flores Ecclesia-
rum. Vos nō terra cōtexit, sed cælum excepit. Apertę sunt vobis pa-
radisi portę, dignum profectò exercitibus angelorum, Patriarchis,
Prophetis, & iustis omnibus spectaculum.

3. IDEM in homilia vigesima sexta de martyre Mamante: Memo-
res estote martyris, quotquot illo per somnia positi estis, quotquot
in hoc loco cōstituti, adiutorem ipsum ad precādum habuistis, qui-
buscunq; ex nomine aduocatus ipsis adfuit operibus, quotquot ab-
errātes ad viā reduxit, quoscunq; sanitati restituit, quibuscunq; pue-
ros iam mortuos ad vitā reductos reddidit, q̄tquot vitę terminos
progauit. Collectis in vnū his oībus, ex communi symbolo marty-
ri encomium construite. Conferte inter vos mutuò, q̄ quisq; nouit,
illa subministret ignorantī q̄ ignorat, illa accipiat ab eo q̄ nouit, atq;
ita quasi ad cōuiuuium quod quisq; habet cōferentes, nostrę ignosce-
te imbecillitati. Ita nanq; demum sunt martyris encomia, spiritua-
lium charismatū diuitię. Et post pauca: Ad Martyris verò memoriā
& tota regio mota est, & ad illius festū diem vrbs vniuersa immuta-
ta gestit. Neq; cognati diuitum ad Maiorū suorū sepulcra declināt,
sed oēs ad pietatis locum tendunt. Et in fine: Deus Ecclesiā hanc im-
motam ac magnis martyrū turribus munitā conferuet, & oēs furē-
tiū hereticorū insidias & incursum in trāquillitate ac silētio auertat.

4. GREGORIVS Nazianzenus oratiōe in sanctū Cyprianū: Tu
verò nos ab alto, ppicius respice, nostrumq; sermonē ac vitā dirige,
& sanctum ouile hoc pascere, aut vnā rege, ac reliqua, quātum possibi-
le est, ad meliora dispone, molestosq; lupos syllabarū ac verborum
venatores illos abige: ac sanctę Trinitatis cui nūc adstas, splēdorem
nobis p̄fectiorē & clariorē gratificare, quā adoramus, quam glorifi-
camus, de cui⁹ nos Republica sumus, adorātes patrē in filio, filium
verò in Spiritu sancto, cui & paulò post assistemus, synceriores & il-
lasi in ipso CHRISTO Dño nostro. Et paulò antē: Corpus Cypri-
ani latebat, eratq; thesurus ille apud mulierculā quandā pietate fer-
uidā, idq; tēpore longo: siue quia Deus deuotā illam honorare volue-
rit, ac ideo illi martyre concesserit: siue quia desiderium nostrū exer-
cere destinauerit, num ægrē laturi essemus, si martyrū priuaremur
reliquijs. Quum verò martyrum Deus nequaquam ferret, vt omni-
um bonum, vnus solū priuatum esset, neque commune in illius

Nn 2 gra-

Itē tanq̄ Dei
templa.
2. Cor 6.
Sap. 3.

Psal. 115.

1. Cor. 6.
1. Cor. 3.Refugiū con-
tra aduersari-
orum incur-
sum.Quadraginta
sunt oēs apud
singulos.Christianerū
auxilium.Orant sancti
pro nobis.
Matth. 18.Inuocandi
sunt marty-
res.Custodia ge-
neris huma-
ni.Suffragatores
et legati apud
Deū potentissi-
mi: quos cælū
excepit.Sancti mar-
tyris in hoies
beneficia.Ad festū diē
& memoriā
martyris cō-
fluunt.Turres sunt
q̄bus munimur
Ecclesię.Inuocat S.
Cyprianū, &
eius auxiliū
implorat.Sanctę Trini-
tati adstat Cy-
prianus.Reliquiarū S.
Cypriani
thesaurus.

gratiam damno afficere vellet, per reuelationem corpus publicauit; idq; sceminæ cuidam tali honore dignæ manifestauit, quo & mulieres sanctificarentur, &c. Hæc igitur breuiter percurramus, vt debitum illius honorem vel parumper delibaremus, reliqua verò à vobis ipsis adijciantur, quò & vos aliquid martyri offeratis: veluti dæmonum purgationem, morborum dissolutionem, futurorum cognitionem: omnia potest Cyprianus, & puluis cum fide, quemadmodum nòrunt ij qui sunt experti, ac miraculum ad nos vsq; transmiserunt, temporiq; tradiderunt futuro. quin potius maiora his offeratis, & qualia eos decent qui illum ritè venerantur, corporis nempè exinanitionem, animæ eleuationem, prauitatis declinationem, virtutis incrementum, &c.

5. IDEM Nazianzenus in oratione funebri in Athanasium Alexandriæ episcopum: Athanasium laudans, virtutè ipsam laudabo. Hinc enim solū nominare, virtutè ipsam est laudare: quoniã oëm virtutè in se comprehendens habebat, seu vt rectius dicã, habet. Deo enim viuunt oës, qui secundum Deum viuunt, etiã si hinc sint digressi, quæadmodum & Abraham, & Isaac, & Jacob audit, Deus ille Deus, tãquàm non DEVVS mortuorum sit, sed viuentium. Virtutem verò laudans, Deum ipsum laudabo, à quo hominibus peruenit virtus, vt ad ipsum propter cognationem splendoris deducamur, seu potius reducamur. Et sub finem: Tu autè è supernis propitius nos respice, & populum hunc sanctum dirige Trinitatis sanctę adoratorem, q̄ in Patre & Filio & sancto veneratur Spiritu, contemplationeq; comprehenditur. & nos in pace quidem foue & compasce: in certamine autem dirige & suscipe, & cum te ipso statue & ijs qui tales sunt vt tu, etiam si magna sit petitiõ, in ipso CHRISTO Domino nostro.

6. IDEM in oratione funebri, in laudem Basilij Magni dicta: Ceterum nostra, quòcunque Deo placuerit, ferantur: ferentur autem intercessionibus illius melius. Et in fine: Nunc in cælis degit, ibiq; p̄ nobis, vt arbitror, sacrificia offert, ac p̄ populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omninò reliquit. Vobis autem qui gesta eius celebratis, in primis consulo, vt semper ad eum respiciatis, & tanquàm ipse videat & videatur, præparem mihi spiritui. Et paulò post: Tu autem sacrum ac diuinum caput ex alto nos respice, & carnis stimulum instructionem nostram à DEO nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totamq; vitam nobis in melius permuta: quum verò emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis, quò simul viuentes, Trinitatem sanctam

&

& beatam pariter aspiciamus purius & perfectius, cuius nunc simulacrū mediocriter percipimus. ibi desiderium sistemus, ac eam accipiemus retributionè, quã pugnado acquisiuimus & acquirimus.

7. AMBROSIVS in libro de viduis: Magnis, inquit, tenebatur febribus, & rogauerunt illum pro ea. Et tu habes proximos, qui DEO pro te supplicent, habes Apostolos proximos, habes martyres proximos, si ipsa martyribus deuotionis societate, misericordiæ quoque muneribus appropinques. Proximus est enim qui misericordiam facit. Fac tu misericordiam, & eris Petro proxima. Non sanguinis necessitudo, sed virtutis cognatio facit proximos: quia non in carne ambulamus, sed in spiritu. Ama ergò propinquitatem Petri, affinitatem Andreę: pro te rogent, & recedat cupiditatis tuæ verbo Dei pulsæ. Et post pauca: Habetis ergò viduæ auxiliū, si tales vobis generos posteritatis vestræ patronos, tales proximos eligatis. Ergò rogauerunt pro vidua Petrus & Andreas: Vtinam existat aliquis, qui tam citò possit rogare pro nobis, vel certè iste qui pro socru rogat Petrus & Andreas frater eius. Tūc enim pro affinitate poterant, nunc iam possunt pro nobis & pro omnibus impetrare. Videtis enim quòd magno peccato obnoxia, minis idonea sit quę p̄ se precetur, certè quę pro se impetret. Adhibeat igitur ad medicum alios precatores. Aegri enim, nisi ad eos aliorū precibus medicus fuerit inuitatus, pro se rogare nō possunt. Infirma est caro, mens ægra est, & peccatorum vinculis impedita, ad medici illius sedem debile non potest explicare vestigium. Obscrandi sunt angeli pro nobis, qui nobis ad præsidium dati sunt: martyres obscrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrociniū vindicare. Possunt pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiã si qua habuerūt peccata, lauerunt. Isti enim sunt Dei martyres, nostri præfules, speculatores vitæ actuumq; nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostræ infirmitatis adhibere, qui & ipsi infirmitatem corporis, etiã cum vincerent, cognouerunt.

8. IDEM Ambrosius oratione secūda in morte fratris de fide resurrectionis, in fine: Quòd si in hoc erro, quia angelis me post mortè sociari malo quàm bestijs, libenter in hoc erro: neque vnquàm hac me opinione, dum viuo, fraudari patiar. Quid enim mihi superest solati, quàm quòd me citius ad te frater spero venturum, nec digressus tui inter nos longa diuortia fore, tuisq; intercessionibus mihi hoc posse conferri, vt citius desiderantem tui aduoces?

9. ITEM in caput vigesimum secundum Lucę: Vndè te euocem,

N n 3 Petre,

Oia potest Cyprianus, & puluis cum fide.

Imitatio Sanctis gratiffima.

Deo viuunt Sancti. Mat. 22.

Qui Sanctos laudat, virtutè: & qui virtutè laudat, Deum laudat virtutis & sanctitatis authorem.

Inuocat S. Athanasium Nazianzenus.

In cælis p̄ nobis offert sacrificia Basilii, & p̄ populo precatur.

Inuocat S. Basilium.

Luc. 4. Martyres & Apostoli pro nobis orant.

Luc. 10.

Peccatis obnoxij adhibere debet alios simul precatores.

Obscrandi Angeli & martyres

Præfules, speculatores vitæ nostræ & intercessores sunt Martyres.

intercessores Satyri.

Inuocat B.
Petrum.

Petre, vt doceas me quid flens cogitaueris? Vndè, inquam, te euo-
cem? De cælo, vbi iam choro inferus es angelorum, an etiã de tu-
mulo? quia nõ putas iniuriam & ibi esse, vndè Dominus resurrexit.
Doce nos quid tibi profuerint lachrymæ tuæ.

Sepulcra &
natalicia apo-
stolorum cla-
ra sunt.

Imperatores
Sãctis suppli-
cãt, vt pro se
apud Deũ in-
tercedant.

Protectores
Imperatorũ.

10. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesimafexta ad populũ
Antiochenum: CHRISTVS tunc oẽm terrarũ orbẽ ad se traxit ad-
orandũ, cum mortuus fuisset. Et quid de Christo loquor, cum & di-
scipulos postq̃ obiẽrũt, tũc effulgere fecerit? Quid dico discipulos?
Nam & eorũ loca & sepulcra simul & tẽpora perenni memoria ce-
lebrari curauit. Tu verò mihi sepulcrũ ostendas Alexãdri, & profer
diẽ quò vitã finiuit. Sed nihil horũ insigne, sed oĩa destructa sunt &
exterminata: Christi verò seruorũ & sepulcra clara sunt, regiã affe-
cuta ciuitatẽ, & dies notissimi mũdo festã afferẽtes letitiã. Et illius
quidẽ loculũ & pprij nesciũt, horũ aut̃ sciunt & barbari: Et seruorũ
crucifixi sepulcra regijs aulis sunt clariora, non magnitudine & edi-
ficiorũ pulchritudine, (nã & in hoc qdẽ superãt) sed qd multo ma-
ius est, cõuenientiũ studio. Nã & ipse q̃ purpurã indutus est, accedit
illa cõplexurus sepulcra, & factu deposito, stat sanctis supplicatur, &
vt pro se apud Deũ intercedãt: & scenarũ fabrũ, & piscatorẽ etiã
mortuos vt pfectores orat, q̃ diademate redimẽtõ incedit. Audebis
igitur, q̃so, horũ dominũ nũcupare mortuũ, cuius serui vel mortui
terrarũ orbis regũ sunt protectores? Nec hoc tantũ quis Romã fieri
viderit, verũ & Constantinopoli. Nã & his Constantinũ Magnũ ipsi-
us filius honore magno censuit haberi, si p foribus piscatoris pater-
nũ corpus collocaret. Et quod in regijs sunt ianitores regibus, hoc
sunt in monumẽto piscatoribus reges: & illi quidẽ vt dñi loca tenẽt
interiora, hi verò tanq̃ inq̃lini & vicini, aulẽ ianuã sibi gratũ habuẽ-
re deputari, & infidelib⁹ ex his ostẽdentes, quod in resurrectione ma-
ior erit piscatoribus dignitas. Si hĩc enim itã in sepulcris, multo ma-
gis & in resurrectione ordo cõmutatus est. Reges quidem ministro-
rũ, subditi verò regũ vicẽ induerũt, quinimodõ & splendidiorẽ. Et
quod hoc non assentatio sit, ipsa veritas ostendit. Ex illis enim & hi
illustres facti sunt. Multo nanq; ceteris regalibus sepulcris hæc mo-
numẽta sunt clariora. Nam illic quidem magna solitudo, hĩc autem
magnus concursus. Quod si velis & regalibus aulis monumenta cõ-
parare, rursum & hĩc victoria: nam illic quidem multi deterrentes,
hĩc verò multi vocãtes & attrahẽtes diuites, pauperes, viros, muli-
eres, seruos, liberos. Illic magn⁹ timor, hĩc inexplicabilis voluptas.
Sed dulce spectaculũ est, regẽ aureis indutũ & coronatũ spectare, &
adstantes

adstãtes duces & principes, ductores, tribunos & militũ magistros:
verũm hæc tanto sunt illis honestiora & magis reuerenda, vt illa fa-
bulẽ sint & ludicra. Simul ac enim pauimenta calcaueris, ad cælum
mentem locus transmiserit, & ad supernum regem & illum angelo-
rum exercitũ & sublimẽ thronum, & inaccessibilẽ gloriam. Et hĩc
quidem regnans alicui subiecto præcipit, vt hunc quidem soluat, il-
lum verò liget: sanctorum aut̃ ossa non hanc habent miserabilem &
abiectam potestatem, sed illa multo maiorẽ. Dẽmonas enim sistunt
& torquẽt, & vincos ab illis soluunt sæuissimis vinculis. Quid hoc
foro magis reuerẽdum, cum videatur nemo, nemo dẽmonis instet
lateribus, voces sentiuntur & lacerationes, flagella, tormentaq; ac
linguẽ ardentes, terribilem illam vim dẽmone nõ ferente? Et cor-
pus induti, incorporeas opprimunt potestates. Et cinis & ossa, & fa-
uilla inuisibiles illas potestates dilaniant. Itaq; quod regias quidẽ au-
las videat, nullus vnq; peregrinat⁹ fuerit: multi verò reges plerunq;
huius spectaculi gratia pegrinati sunt. Futuri nanq; iudicij vestigia
& signa sanctorum ædes exhibent, vbi dẽmones flagellantur, corri-
guntur homines & liberantur.

Reliquiã Sã-
ctorũ dẽmo-
nas torquent.

Peregrinati-
ones ad San-
ctorum sepul-
cra.

11. EPHRAEM in sermone de sanctis martyribus: Precamur beatif-
simi martyres, q̃ p Dño saluatore, proq; illius charitate spõte & im-
pigrẽ tormẽta subistis, atq; idẽd familiaris Dño coniuncti estis, vt
p nobis miseris & peccatoribus, & negligẽtiẽ squalore sordentibus
Dñm interpellare dignemini, vt supueniat in nos gratia Chrĩ, q̃ cor-
da nostra radio sanctẽ charitatis illustret, vt ipsum toto corde dili-
gere possimus. Vos nepe verẽ beati atq; gloriosi estis, quos angeli &
hoĩes pari cõsensu beatos p̃dicant. Et circa finẽ: Nunc igit̃ õ beatissi-
mi viri, õ gloriosissimi martyres Dei, me miserũ vestris iuuate pre-
cibus, vt in illa hora misericordiam cõsequar, quãdõ manifesta erũt
occulta hoĩm. Et post pauca: Ego itẽ imbecillis accepto vestris me-
ritis ac precibus robore, cecini tota deuotiõẽ animi ante sanctas re-
ligas vestras hymnum vestrẽ laudis & gloriã. Pro me igitur misero
ante thronũ maiestatis adistite, vt vestris precibus saluari merear,
ac vobiscum æterna beatitudine perfrui.

Oratio ad S.
Martyres, vt
eorum preci-
bus adiuue-
tur.

1. Cor. 4.

12. HIERONYMVS in Epitaphio Paulẽ viduẽ, ad Eustochiũ epi-
stola vigesima septima: Nõ mœrem⁹ q̃ talẽ amissim⁹, sed gratias agi-
mus q̃ habuimus, immò habemus. Deo em̃ viuũt oĩa: & qd quid re-
uertitur ad Dñm, in familiẽ numero cõputatur. Quanq̃ amissio illi-
us, cõlestis domus habitatio sit: q̃ quandiũ in corpore fuit, pegrinata
est à Dño. Et postea describẽs eiusdẽ pegrinationẽ p terrã sanctã, In-
dẽ

Deo viuunt
Sancti.

2. Cor. 5.

dē diuertēs, inq̄, vidit duodecim Patriarcharū sepulcra & Sebastē, id est, Samaritanū, q̄ in honorem Augusti ab Herode Græco sermone Augusta est nominata. Ibi siti sunt Elifæus, & Abdias Propheta, & quo maior inter natos mulierū nō fuit, Iōānes Baptista. Vbi multis intremuit cōsternata mirabilibus: Nanq̄ cernebat varijs demones rugire cruciatibus, & ante sepulcra Sanctorū vbulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonū, sibilare serpentum, mugire taurorū, alios rotare caput, & post tergum terrā vertice tangere: &c. miserabatur omnium, & per singulos effusus lachrymis CHRISTI clementiā deprecabatur. Et in fine: Vale ô Paula, & cultoris tui vltimā senectutē orationibus iuuua. Fides & opera tua CHRISTO te sociant: præsens, facilius quod postulas, impetrabis.

13. AVGVSTINVS in libro de cura p̄ mortuis gerenda, capite quarto: Prouisus sepeliendis corporibus apud memoriā Sanctorū locus, bonę affectiōis humanę est erga funera suorum: quoniā si nō nulla religio est vt sepeliantur, nō potest nulla esse, quādō vbi sepeliantur, attenditur. Sed cū talia viuorum solatia requirūtur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video, quæ sunt adiumenta mortuorū, nisi ad hoc, vt dum recolūt vbi sint posita eorū q̄s diligunt corpora, eisdē sanctis illos tanquā patronis susceptos apud Dñm adiuuādos orādo cōmendēt. Quod quidē facere possent, etiā si talib⁹ locis eos hūare nō possent. Cū itaq̄ recolit anim⁹, vbi sepultū sit charissimū corp⁹, & occurrit locus noiē martyris venerabilis, eidē martyri animā dilectā cōmēdat recordātis & precātis affect⁹.

14. Idē libro septimo de baptismo cōtra Donatistas, capite primo: Beatus Cyprianus quidem iam corpore quod corrumpitur, nō aggrauāte animā, nec deprimente terrena in habitatione sensum multo cogitantem, sereni⁹ perspicit veritatem, quam meruit adipisci per charitatem. Adiuuet itaque nos orationibus suis in istius carnis mortalitate, tanquā in caliginosa nube laborantes, vt donante Domino, quantum possumus, bona eius imitemur.

15. BERNARDVS sermone 66. in Cātica Canticorū: Videte detores, videte canes. Irridēt nos q̄ baptizamus infantes, q̄ oramus p̄ mortuis, q̄ Sanctorū suffragia postulamus. In omni genere hoīm atq̄ in vitroq̄ sexu festināt p̄scribere Christū, in adultis & paruulis, in viuīs & mortuis. Hinc quidē infantib⁹ ex impossibilitate naturæ, indē verò adultis ex difficultate cōtinētię p̄scribētes. Porro mortuos viuētū fraudātes auxilijs, viuētes nihilomin⁹ Sāctorū q̄ decesserūt, suffragijs spoliātes. Absit: Non relinquet Dñs plebē suam, quæ est

Apud sepulcra sanctorū demones torquentur.

Inuocat Paulam Hieronymus. Præsens Christo, facilius impetrabit.

Defuncto et animæ sanctis commendantur tanq̄ patronis.

Sap. 9.

Inuocat S Cyprianum B. Augustinus.

Hæretici Catholicos etiam hodie irridēt quod baptizent infantes, orent pro mortuis, & Sanctorum postulet suffragia.

Psal. 94

est sicut arena maris: nec contentus erit paucitate hæreticorum, qui omnes redemit. Neque enim parua, sed planē copiosa apud Deum redemptio. Quātus verò numerus istorum ad magnitudinem precij? Se magis precio fraudant, q̄ ipsum euacuare conātur. Et pauld erunt: Vincuntium preces & hostias mortui q̄ opūs habebūt & digni erunt, mediātib⁹ percipient angelis: & eorū qui iam peruenierunt, viuētib⁹ adhuc nequaquam solatia deerunt per Deū, qui vbiq̄ est, & in Deo nusquam affectu charitatis absentium.

16. THEODORETVS Cyrensis Episcopus de Græcarum affectionum curatione libro octauo, qui est de Martyribus: Hi sunt igitur verē hominum duces, principes, propugnatores, custodes, per quos à nobis infortunia auertuntur, proculq̄ arcētur, quæ à demonibus inferuntur mala. Et sub finem: Martyrum templa conspiciuntur, magnitudineq̄ præstantia, omni præterea ornatus genere variata, splendoremq̄ quodammodō pulchritudinis suę latē fundentia. Neq̄ verò ad hæc per annum semel, aut bis, aut quinque aduentamus: sed in eis septenmerò dies festos peragimus, septē diebus singulis eorum martyrum Domino laudes hymnosq̄ cantamus. Quiq̄ homines prospera sunt valetudine, cōseruari eam sibi à martyribus petunt: qui verò ægritudinem aliquam patiuntur, sanitatem expostunt. Insup̄ & steriles viri & mulieres, dari sibi filios petunt: Qui verò parentes sunt, integra sibi & propria custodiri quæ consequuti sunt dona. Item qui peregrē aliquod proficiscuntur, petunt martyres sibi comites esse in via, vel poti⁹ itineris duces. Qui verò iam sospites redierunt, gratias agunt, acceptum beneficiū confitentes. Non qui se ad deos accedere arbitrentur, sed qui orent Dei Martyres tanquā diuinos homines, intercessoresq̄ sibi eos apud Deum aduocent ac precentur. Piē verò fideliterq̄ precatos ea maximē consequi quæ desiderant, testantur illa, quæ votorum rei dona persoluunt, manifesta nimirū adeptę sanitatis indicia. Nam alij quidem oculorum, alij verò pedum, alij porrò manuum simulacra suspendunt ex argento aurove confecta. Gratissimē nanq̄ accipit eorum Dominus quæcūq̄ sunt dona: nec exigua, nec vilia dedignatur, quippe qui ea pro ferentis facultate metitur. Hęc itaq̄ omnium spectaculo exporrecta, testantur morborum depulsiōne, cuius ipsa certissima signa sunt, à sanitatē cōsequutis allata. Hęc inquam sepulcorum ibi Martyrum quę sit virtus, ostendunt. Martyrum autem virtus, quem ipsi coluerunt Deum, verum esse Deū declarat.

17. IDEM Theodoretus in Philotheo siue in historia sanctorū Pa-

Psal. 129.

Beatorū solatia viuīs non deerunt.

Martyres sūt hoīm duces, ppugnatores & custodes.

Templa martyrum q̄ sunt illustria, & quo modo à fidelibus frequētentur.

Implorātur à fidelibus auxilia martyrum.

Non inuocantur martyres tanq̄ dij, sed tanq̄ aduocati & intercessores.

Nota vsū suspendendi ad memorias martyrum imagunculas, accepta beneficia significantes.

Virtus Sāctorum, Dei gloria illustrat.

Theodoretus
Sanctorum preces
postulat,
quorum vitas
scripturus est

Iacobum inuocat.

Julianum Sabam
inuocat, ac in
sequentibus
vitis reliquos

trum, vita prima quæ est Iacobi Nisibensis. Hoc mihi quoque in præsentia opus est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, quæ partim ante nos & nostris temporibus claruere, & veluti quasdam leges ijs qui imitari volent, velim proponere. Horum ergo sunt preces inuocanda, & incipiendum est narrare. Et in fine: Hæc enim de viro diuino recensuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans vt cõsequar eius benedictionem. Deinde in vita secunda, quæ est Iuliani Sabæ, in fine: Ego autem hæc de eo sistens orationem, transibo ad alium, rogans sanctos qui in hanc ingrediuntur narrationem, per suam intercessionem mihi supernam conciliare beneuolentiam. Item vita tertia, quæ est Marciani, in fine: Rogo & queso, vt per horum omnium intercessionem diuinum cõsequar auxilium. Similiter vita quarta, quæ est Eusebij, in fine: Rursus est addenda, quæ illinc capitur, vtilitas, cum horum magnorum virorum benedictionis rogauerimus vt simus participes. Et in fine quæ vitæ quæ est Publij: Planè scio, quod si eorum memoriam fecero in hominibus, futurum sit, vt ij quoque mei meminerint apud Deum vniuersorum. Iterum in calce vitæ sextæ, quæ est Simeonis Prisci: Ego autem nunc oro, vt quæ dare potest, eius cõsequar intercessionem: & scio me consecuturum. Omnino enim dabit petitionem, imitans Domini benignitatem. Rursus in vita septima, quæ est Palladij: Mihi autem quoque detur cõsequi auxiliu, qui eorum memoria lingua sanctificauit. Præterea in octaua, quæ est Aphraatis: Oro quoque, vt eius cõsequar intercessionem. Iterum in vita nona, quæ est Petri: Ego autem cuius, dum adhuc esset superstes, percepi benedictionem, ea vt nunc quoque fruatur precatus, finem imponam huic narrationi. Item in decima, quæ est Theodosij. Rogo, vt eius quoque cõsequar benedictionem. Et in vndecima, quæ est Romani: Cum hinc itaque benedictionem mihi conciliauero, aliorum quoque athletarum res gestas narrabo. Rursus in vita duodecima, quæ est Zenonis: Ego autem cum eum, vt pro me ad Dominum intercedat, orauero, me ad aliam conuertam narrationem. In decimaquarta, quæ est Mesymæ: Cuius ego vtiã ad aliquam partem exigua sustollar eorum adiutus precibus. In decimaquinta, quæ est Acepsimæ: Cuius verbis & operibus instructi, vtiã eius etiam precibus adiuti, cælesti vocatione digni efficiamur in Christo Domino nostro. In decima octaua, quæ est alterius Eusebij: Ego autem rogo, vt illam cõsequar intercessionem, quam hucusque percepi, dum esset adhuc superstes. Credo enim eum viuere, & habere puriorẽ ad Deum fiduciam. Item vigesima vita, quæ est Maris: Cum itaque nunc orauero, vt eius cõsequar auxilium, imponam finem narrationi. Et in vigesima prima, quæ

Sancti viuunt,
& puriorẽ ha-
bent ad Deum
fiduciam.

quæ est Iacobi alterius: Nostram imbecillitatem sustentet ac suffulciat suis orationibus, vt cõfirmati, multas quas alij in nos cõsecuti sunt victorias, eis eripiamus, & victores è vita excedamus. Et in vigesima septima Baradati: Mihi autem detur, vt eorum suffultus precibus, non sim procul ab hoc monte, sed paulatim conscendam, & me eorum cõtemplationis voluptate expleam. Deinde in vigesima octaua Thalelæi: Horum sanctorum martyrum concedatur intercessionibus, vt nos ab his adiuti, simus vehementes amatores certaminum philosophiæ. Demum in trigesima & vltima, quæ est Domning: Eos obsecro, quorum vitam conscripsi, ne me despiciant, procul degentem ab illorum spiritali chorea: sed trahant infra iacentem, & ad virtutis tollant altitudinem, & suo choro coniungant, vt non solum laudem alienas diuitias, sed ipse etiam habeam aliquam laudis occasionem, & factò & verbo & cogitatione glorificans seruatorem vniuersorum.

18. Prudentius in libro quod inscribitur *περί σελήνης*, siue de Coronis, hymno primo, in Hemiterium & Chelodonium Calagurritanos.

Illitas cruore sancto nunc arenas incolæ

Confrequentant, obsecrantes voce, votis, munere.

Exteri, nec non & orbis huc colonus aduenit:

Fama nam terras in omneis præcucurrit proditrix,

Heic patronos esse mundi, quos precantes ambiant.

Nemo puras heic rogando frustra congestit preces:

Lætus hinc tersis reuertit supplicator fletibus,

Omne, quod iustum poposcit, impetratum sentiens.

Tanta pro nostris periculis cura suffragantium est,

Non finant, inane vt vllus voce murmur fuderit:

Audiunt, statimque ad aurem Regis æterni ferunt.

Indè larga fonte ab ipso dona terris influunt:

Supplicum causas petitis quæ medelis irrigant.

Nil suis bonis negauit Christus vnquam restibus.

IDEM Prudentius in libro *περί σελήνης*, hymno secundo in diuum Laurentium, sub finem:

Quæ sit potestas credita,

Et muneris quantum datum,

Probant Quiritum gaudia,

Quibus rogatus annuis.

Quod quisque supplex postulat,

Fert impetratum prosperè:

O o 2 . . . Poscunt,

Peregrinatio
ad martyrum
sepulcra.

Patroni mun-
di.

Impetrantur
postulata.

Sancti audiunt
preces nostras.

Rogatus annuit
Laurentius.
Impetrat orantes
quod postulant.

Poscunt, litantur, indicant,
Et tristis haud vllus redit.

Ceu præstò semper adfies,
Tuosq; alumnos vrbicos
Lactante complexus sinu,
Paterno amore nutrias.

Hos inter, ò CHRISTI decus,
Audi poetam rusticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem sua.

Indignus, agnosco & scio,
Quem CHRISTVS ipse exaudiat:
Sed per patronos martyres
Potest medelam consequi.

Audi benignus supplicem
CHRISTI reum Prudentium,
Et seruientem corpori,
Absolue vinculis seculi.

ET in hymno tertio eiusdè libri in Eulaliam virginem Lusitanam:

Ista comantibus è folijs
Munera virgo, puerq; date:
Ast ego ferta choro in medio
Texta feram pede dactylico,
Vilia, marcida, festa tamen.

Sic venerarier ossa libet,
Ossibus altar & impositum;
Illà DEI sita sub pedibus
Prospicit hæc, populosq; suos
Carminè propitiata fouet.

ITEM hymno quarto in decem & octo Cæsaraugustanos:

Hæc sub altari sita sempiterno,
Lapsibus nostris veniam precatur
Turba, quam seruat procerum creatrix
Purpureorum.

Nos pio fletu, date, perluamus
Marmorum sulcos, quibus est operta
Spes, vt absoluam retinaculorum
Vincula meorum.

Sterne te totam generosa sanctis
Ciuitas mecum tumulis: deindè

Inuocat S.
Laurentium.

Per patronos
martyres ij q
indigni sunt
à Christo au-
diri, medelã
cõsequuntur.

Sancti prospiciunt
nostra.

Veniã precatur
martyres
nostris lapsibus.

Inuocatio.

Mox resurgenteis animas, & artus
Tota sequeris.

DEINDE hymno quinto in Vincentium Cæsaraugustanum:

Adesto nunc, & percipe
Voces precantum supplices,
Nostri reatus efficax
Orator ad thronum Patris.
Per te, per illum carcerem,
Honoris augmentum tui,
Per vincla, flammæ, vngulas,
Per carceralem stipitem.

Per fragmen illud testeum,
Quo parta creuit gloria.
Per quem trementes posteri
Exosculamur lectulum:

Miserere nostrarum precum;
Placatus vt Christus suis
Inclinet aurem prosperam,
Noxas nec omnes imputet.

Si ritè solennem diem
Veneramur ore & pectore,
Si sub tuorum gaudio
Vestigiorum sternimur:

Paulisper huc tu illabere,
Christi fauorem deferens,
Sensus grauari vt sentiant
Leuamen indulgentiæ.

ITEM hymno nono in Cæsarianum Forocornelianum:

Suggere, si quod habes iustum vel amabile votum,
Tibi si qua spes est, si quid intus æstuas.

Audit, crede, preces martyr prosperrimus omneis,
Ratasq; reddit quas videt probabileis.

Pareo, complector tumulum, lachrymas quoquè fundo:
Altar tepescit ore, saxum pectore.

Tunc arcana mei percenseo cuncta laboris:

Tunc, quod petebam, quod timebam, murmuro:
Et post terga domum dubia sub sorte relictam,

Et spem futuri forte nutantem boni,
Audior, vrbem adeo, dextris successibus vtor,

Inuocat S.
Vincentium.

Audit preces
nostras.

DE CHARITATE

Domum reuertor, Cassianum prædico.

PRAETEREA in eodem libro Peristophanon, hymno decimo in Romanum Antiochenum:

Romane, CHRISTI fortis assertor Dei,
Elinguis oris organum fautor moue:
Largire comptum carmen infantissimo:
Fac vt tuarum mira laudum concinam:
Nam scis & ipse posse mutos eloqui.

Et post medium:

Puerum poposcit carnifex: mater dedit,
Nec immorata est fletibus: tantum osculum
Impressit vnum. Vale, ait, dulcissime,
Et cum beatus regna CHRISTI intraueris,
Memento matris iam patronæ ex filio.

In fine verò:

Vellem, sinister inter hædorum greges
Vt sum futurus, eminens dignoscerer,
Atq; hoc precante, diceret rex optimus:
Romanus orat: transfer hunc hædum mihi:
Sit dexter agnus, induatur vellere.

In Hippolytum ad Valerianum Episcopum, hymno vndecimo:

Mira loci pietas, & prompta precantibus ara:
Spes hominum placida prosperitate iuuat.
Heic corruptelis animiq; & corporis æger
Oraui quoties stratus, opem merui.
Quod lætor reditu, quod te venerande sacerdos,
Complecti licitum est, scribo quod hæc, eadem
Hippolyto scio me debere: Deus cui CHRISTVS
Possè dedit, quod quis postulet, annuere.

IN Cyprianum Carthaginensem, hymno decimotertio eiusdem libri *περι στερημάτων*:

Desine flere bonum tantum. tenet ille regna cæli,
Nec minus inuolitat terris, nec ab hoc recedit orbe:
Differit, eloquitur, tractat, docet, instruit, prophetat.
Nec Libyæ populos tantum regit, exit vsque in ortum
Solis, & vsque obitum. Gallos fouet, imbuit Britannos,
Præsidet Hesperia, Christum serit vltimis Iberis.
Denique doctor humi est, idem quoq; martyr in supernis.
Instruit heic homines, illinc pia dona dat patronus.

IN

Inuocat Romanum.

Puerum iam iam martyrio coronandum orat mater vt ei patronus fiat.

Sanctorum intercessio.

Precantes exaudit Hippolytus ex Christi munere.

Sancti in cælo degentes, nostris etiã rebus inter-sunt.

Ex cælo dona dant patroni.

ET DECALOGO.

IN eodem libro, hymno decimoquarto in Agnetem virginem Romanam:

Agnis sepulcrum est Romulea in domo
Fortis puellæ, martyris inclytæ.
Conspectu in ipso condita turrium.
Seruat salutem virgo Quiricium.
Nec non & ipsos protegit aduenas,
Puro ac fideli pectore supplices.

Et sub finem:

O virgo felix, ô noua gloria,
Cælestis arcis nobilis incola,
Intende nostris colluuiionibus
Vultum genello cum diademate:
Cui posse soli Cunctiparens dedit,
Castum vel ipsum reddere fornicem.
Purgabor oris propitiabilis
Fulgore, nostrum si iecur impleas.
Nil non pudicum est, quod pia visero.
Dignaris, almo vel pede tangere.

19 SEPTIMA Synodus generalis quæ est secunda Nicena, actione sexta, in fine: Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatæ Deiparæ & semper virginis Dominæ nostræ Mariæ, item sanctorum angelorum, omniumq; sanctorum, salutantes & venerandas illorum reliquias, vt nos sanctitudinis eorum fiamus participes. Sic enim reddemur perfecti in omne opus bonum in CHRISTO IESV Domino nostro.

E. 1. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite primo: vt supra quæstione septima, B.

2. IDEM libro vigesimo contra Faustum Manichæum, capite vigesimo primo, vt supra eodem in loco.

3. ITEM libro octauo de ciuitate Dei, capite vigesimo septimo: Nec tamen nos eisdem martyribus templa, sacerdotia, sacra, & sacrificia constituimus: quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus sanè memorias eorum tanquam sanctorum hominum Dei, qui vsq; ad mortem suorum corporum pro veritate certarunt, vt innotesceret vera religio, falsis religionibus fictisq; conuictis: quod etiã si qui antea sentiebant, timendo reprimebãt. Quis autem audiuit aliquandò fidelium, stantem sacerdotè ad altare etiã super sanctum corpus martyris ad Dei honorem cultumq; constructum,

Auxilium & beneficia S. Agnetis.

Inuocat Agnetem.

Postulanda intercessio B. virginis, Angelorum, & omnium Sanctorum.

Reliquiæ Sanctorum honoranda.

Martyribus non sacrificamus aut diuinos honores tribuimus.

Cur eorum memorias honoramus.

Sacrificium
Missæ nõ of-
ferretur Sacto-
rum cuiquã.

Honor mar-
tyrum.

Sanctificatur
eibus per me-
rita martyrii.

Sacrificium
Christiano-
rum.

Ecclesiæ per-
petuus vsus.

Sanctorum
intercessio.

Inuocatio.
Implorare
eorum auxiliũ.

Impiẽ senti-
unt illi, q in-
tercessionem
& inuocatio-
nem Sancto-
rum negant.

Anathema
Hagioma-
chis.

ctum, dicere in precibus: Offero tibi sacrificiũ Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offeratur Deo, qui eos & homines & martyres fecit, & sanctis suis angelis cælesti honore sociavit: vt ea celebritate, & Deo vero de illorum victorijs gratias agamus, & nos ad imitationem talium coronarum atq; palmarum eodem inuocato in auxilium, ex eorum memoria renouatione adhortemur? Quæcunq; igitur adhibentur religiosorum obsequia in martyrum locis, ornamenta sunt memoriarum, non sacra vel sacrificia mortuorum tanquam deorum. Quicunque etiã epulas suas ed deferunt, quod quidem à Christianis melioribus non fit, & in plerisque terrarum nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id faciunt, quas cum apposuerint, orant, & auferunt, vt vescantur: vel ex eis etiã indigentibus largiantur, sanctificari ibi eas volunt p merita martyrum in nomine Domini martyrum. Non autem ista esse sacrificia martyrum nouit, qui nouit vnũ, quod Deo illic offertur, sacrificium Christianum.

1. F. Conciliũ Tridentinum sessio vigesima quinta in decreto de inuocatione, veneratiõẽ, & reliquijs sanctorum, & sacris imaginibus: Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus curamq; sustinentibus, vt iuxta Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vsum à primæuis Christianæ religionis temporibus receptum, sanctorumq; Patrum cõsensionem, & sacrorum Conciliorũ decreta, in primis de Sanctorum intercessione, inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos vnã cum Christo regnantes, oratiões suas pro hominibus Deo offerre: bonum atque vtile esse suppliciter eos inuocare: & ob beneficia impetranda à Deo per filium eius IESVM CHRISTVM Dominum nostrum, qui solus noster redemptor & saluator est, ad eorum orationes, opem, auxiliũque confugere: illos verò qui negant Sanctos, æterna felicitate in cælo fruẽtes, inuocandos esse: aut qui afferunt, vel illos pro hominibus non orare. vel eorum, vt pro nobis etiã singulis orent, inuocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, aduersarij: honori vnus mediatoris Dei & hominum IESV CHRISTI: vel stultũ esse, in cælo regnantibus voce vel mente supplicare: impiẽ sentire, &c. Si quis autem his decretis contraria docuerit, aut senserit, anathema sit.

2. CHRYSOSTOMVS homilia secũda in Psalmũ quinquagesimũ: Videtis charissimi, quanta est penitentia virtus, & conuer-

uersionis ad Deum ab operibus malis? Hic enim sanctus Dauid non solũ cum in corpore esset, placuit Deo: sed & post mortem suam viuus inuenitur præstitisse grande solatium. Contigit nanque Ezechia regi, inimicas in temporibus Iudæorum gentes circunvallasse Hierosolymã. Et cum esset Ezechias iustus vir, rogauit Deum: & prostratus, lachrymis deprecabatur, vltionem de aduersarijs postulans. Venit ad eum Esaias propheta, & dicit: Nẽ putaret ille, quia iustitia sua exauditus est: & certẽ iam defecerat Dauid, & habebat multos annos requiescens. Quid ergò dicit ei? Protegam hanc ciuitatem propter me, & propter Dauid seruum meum. Dauid mortuus est, & merita eius vigent. O rem admiradam, ò ineffabilis clementia Dei: homo mortuus viuo patrocinatur: ò iustorum & post consummationem inexpugnabilis pugna virorum.

3. IDEM homilia vigesima septima in Mathæum: Aded post illa vulnera Dauid refulsit, sic se à maculis abluir, itã mundum effecit animum, vt vel mortuus peccantibus posteris suis succurreret: & quod de Abraham, id quoque de Dauid Deum dixisse scriptura testatur, immò verò multo magis de Dauid. De Abraham enim scriptum est: Recordatus sum testamenti mei quod erat ad Abraham: hinc verò non dicit testamenti, sed propter Dauid seruum meum protegam ciuitatem hanc.

4. ITEM homilia quadragesima secunda in Genesim: Aliorũ virtus multorum tegere valet malitiam. Multa enim Domini bonitas est, & sæpè solet etiam propter paucos multis dare salutem. Et quid dico, propter paucos iustos? Sæpè quandò non inuentus est in præfenti vita iustus, propter defunctorum virtutem, viuentium miseretur & curam habet: vndè clamat, dicens: Protegam ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid puerum meum. quasi diceret: Licet ipsi indigni sint, & nullam salutis habeant occasionem: verũ quia solitus sum misericorditer agere, & ad miserandum promptus sum, propter me ipsum faciam, & propter puerum meum Dauid: & qui ante tot annos è vita migravit, hic author fit salutis his qui sua sese perdidit desidia.

5. ET in sermõẽ de virtutibus & vitijs: Quandò Deus viuos homines, quibus loquendi fiducia sit, quicq; peccatores restituere possit, nullos prorsus inuenerit, tum verò ad mortuos ille profugiens: per eos, inquit, peccata remitto. Quo modo enim fatur? Hanc ego, inquit, mea ipse gratia tutor urbem, Dauid etiam filij mei causa, ab hac iam pridem vita decessit. Aspice Sanctorum quãta sit virtus.

Pp

Neque

Sancti post
mortẽ viuẽ-
tibus pfunt.

4. Reg. 19.
Esa. 37.

Dauidis
mortui me-
rita vigent.

Mortuus Da-
uid peccanti-
bus succur-
rit.

Exod. 6.
4. Reg. 19.
Esa. 37.

Propter de-
functos ius-
tos miseretur
Deus viu-
entium.
4. Re. 19.
& 20.

Propter mor-
tuos iustos
miseretur
Deus.
1. Re. 19. & 20.

Sanctorum
virtus etiam
in vestibus,
reliquijs, &
alijs rebus,
quibus vsi fue-
re, elucefcit.

4 Re. 2. Da. 3.
4. Reg. 6.

Exo. 14. & 17.
Act. 19. & 5.

Cinis Marty-
rum dæmões
expulit.

Martyres pa-
troni Regum
supplicantiu

Experientia
de Sanctoru
auxilio & be-
neficijs.

Ioan. 21.
B. Petrus ad-
huc officium
pastoris auxi-
lio & oratio-
nibus exer-
cet.

Romæ urbis
curâ gerit spe-
ciale.]

B. Petri præ-
sentia.

Petri merita,
cura, & auxi-
lium in admi-
nistratioe

Neque enim sua verba tantum aut corpora, sed ipsa etiam corporis tegmina, semper omni sunt possessione angustiora. Heliq; siquidem leonina pellis Iordanem discindere fecit. Trium pueroru calcei per ignes ambulauerunt. Elisei lignum potuit vndarum mutare naturam, quas quidem superficie sua quasi tergo ferrum sustinere cogit. Moyses virga mare rubrum dehiscere iussit, petram disrumpere valuit. Pauli vestes morbos fuderunt, Petri vmbra mortem fugauerunt.

Sanctorum martyrum cinis improbos dæmões expulit. Summa igitur cum potestate omnia faciunt, sicut Helias.

1. B. AMBROSIVS in libro de viduis, vt a hac eadẽ questione, D. 2. IDEM in caput vigesimum primum Luca: Mortuis regibus, in perpetuum Martyres regnum cælestis gratiæ honore succedunt: & illi fiunt supplices, hi patroni.

3. LEO Magnus sermone primo in natali Apostolorum Petri & Pauli: Sicut & nos experti sumus, & nostri probauere Maiores, credimus atque confidimus, inter omnes labores istius vitæ ad obtinendam misericordiam Dei, semper nos specialium patronorum orationibus adiuuandos, vt quantum proprijs peccatis deprimumur, tantum Apostolicis meritis erigamur.

4. ET sermone secundo de eisdem: Post resurrectionem suam Dominus beato Petro Apostolo post regni clauis, ad trinam æterni amoris professionem, mystica insinuatione ter dixit: Pasce oues meas: quod & nunc proculdubio facit, & mandatum Domini pius pastor exequitur, confirmans nos exhortationibus suis, & pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suæ curam omni populo Dei, sicut credendum est, vbique prændit, quanto magis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quos in sacro dormitiõis toro eadem qua præsedit, carne requiescit?

5. IDEM sermone primo in anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum: Nec abest, vt confido, ab hoc cœtu etiã beatissimi Apostoli Petri pia dignatio & fida dilectio: nec vestra deuotione ille deseruit, cuius nos reuerentia cõgregauit. De vestro itaq; & ipse gaudet affectu, & in confortibus honoris sui obseruantiam Dominicæ institutionis amplectitur, probans ordinatissimam totius Ecclesiæ charitatem, q; in Petri sede Petrum suscipit, & à tanti amore pastoris nec in persona tam imparis tepescit hæredis.

6. ITEM in sermone secundo: Petrus nunc plenius & potentius ea, q; sibi commissa sunt peragit, & omnes partes officiorum atq; curarum in ipso & cum ipso, per quæ est glorificatus, exequitur. Si quid itaque

Pontificiæ
dignitatis.

itaque à nobis recte agitur recteq; discernitur, si quid à misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur, illius est operu atq; meritorum, cuius in sede sua viuunt potestas & excellit autoritas.

7. ET sermone tertio in eodem anniuersario: IESVS CHRISTVS tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiæ principem fecit: vt si quid etiam nostris temporibus recte per nos agitur recteq; disponitur, illius operibus, illius sit gubernaculis deputandum, cui dictum est: Et tu conuersus, confirma fratres tuos. Et cui post resurrectionem suam Dñs ad trinam æterni amoris professionem mystica insinuatione ter dixit: Pasce oues meas. Quod nunc quoq; proculdubio facit, & mandatum Dñi pius pastor exequitur, cõfirmans nos cohortationibus suis, & pro nobis orare non cessans, vt nulla tentatione superemur. Si autem hanc pietatis suæ curam omni populo Dei, sicut ut credendum est, vbique prændit, quanto magis nobis alumnis suis opem suam dignatur impendere, apud quos in sacro beatæ dormitionis toro eadem qua resedit, carne requiescit.

8. PAVLINVS Nolanus in carmine ad Cytherium de naufragio Martiniani, dum refert quemadmodum beatus Felix eundem à graui periculo liberauit:

In ora lapsus, ora non lædit sua:

In faxa fusus & rubos,

Nec sente vultum, nec lapide artus contudit,

Felicis exceptus manu.

Qui iam propinquantem ædibus fratrem suis,

Non passus occursum mali

Suis periculum in sinibus capeffere,

Hostem remouit inuidum,

Et hunc fidelis compotem voti, suis

Confessor induxit locis.

Nostrisq; iuxta sedibus gratum intulit

Felix patronus hospitem.

9. IDEM Paulinus in vita & miraculis sancti Felicis martyris Nolaniani, q; plurima habet, quæ tum ad sanctoru inuocationem, intercessionem, venerationem, & potestatem stabiliendam faciunt, tum ad reliquiaru sanctarum honorem & commendationem: ex quibus pauca subiicimus. Ait igitur in natali secundo:

Et maria intraui duce te, quia cura pericli

Cessit amore tui: nec te sine: nam tua sensi

Præsidia, in Domino superans maris aspera Christo.

P p 2

Semper

B. Petri cura
& auxilium.

Luc. 22.
Ioann. 21.

Orare non
cessat.

B. Felix No-
lanus cui
suo opem
tulit.

Inuocat S.
Felicem Pau-
linus.

Semper æo. & terris te propter tutus & vindis.
Sis bonus o felixq; tuus, dominumq; potentem
Exores: liceat placati munere Christi
Post pelagi fluctus, mundi quoq; fluctibus actis
In statione tua placido consistere portu.
Hoc bene subductam religauit littore classem:
In te cõpositæ mihi fixa sit ancora vitæ. *Et in natali tertio:*

Inuocatio
eiusdem.

Nunc precor æterna nobiscum pace serenum
Posce diem: hoc iterum liceat gaudere reuerso.
Annuatq; hîc & vota tuis & carmina festis,
Reddere placati tranquillo numine CHRISTI.
Hic amor, hic labor est nobis: hæc vota tuorum
Suscipe, commendaq; Deo, vt cum sedula cura
Seruitium nostrum longo tibi penderit æuo,
Tunc demum placidos pietate laboris alumnos
Absoluas mittente manu, positasq; tuorum
Ante tuos vultus animas, vestare paterno
Nè renuas gremio, Domini fulgentis ad ora:
Quem bonitate pium, sed maiestate tremendum,
Exora, vt precibus plenis meritisq; redonet
Debita nostra tuis: cum tu quoque magna piorum
Portio, regnantem Felix comitaueris agnum:
Posce ouium grege nos statui, vt sententia summi
Iudicis hoc quoq; nos iterum tibi munere donet,
Nè malè gratatis læuos adiudicet hædis,
Sed potius dextræ positos in parte salutis,
Munifico pecori laudatis aggreget agnis. *In natali sexto:*

Eccè vides tumulum sacra martyris ossa tegentem,
Et tacitum obtento seruari marmore corpus.
Membra latent positi, placida caro morte quiescit,
In spem non vacuam rediuiuæ condita vitæ.
Vnde igitur tantus circumstat limina terror?
Quis tantos agit huc populos? quænam manus vrget
Dæmonas? inuitosq; rapit? frustra q; rebelli
Vocere clamantes compellit ad usq; sepulcrum
Martyris, & sancto quasi fixos limine sistit?

Reliquiarum
virtus & ho-
nor.

Præsidet suis
reliquijs.

ET quibusdam interiectis:
Præsidet ipse suis sacer ossibus: ossaq; sancti
Corporis in tumulo non obsita puluere mortis,

Arcano

Arcano æterna sed prædita semine vitæ,
Viuisum spirant animæ vitricis odorem,
Quo medicina potens datur exorantibus ægris.
Quanta resurgentis virtus & gloria cinget,
Coniectare licet, cum gratia tanta sepultos
Ambiat: & quanto rediuiua decore micabunt
Corpora, in obscuris cum sit lux tanta fauillis?
Quid nobis minimis horum præstare coronæ
Sufficiunt, quorum & cineres dant comoda viuis?
Cernere sæpè iuuat varijs spectacula formis
Mira salutantum, & sibi quæque accommoda votis
Poscentum, videas etiam de rure colonos
Non solum gremio sua pignora ferre paterno,
Sed pecora ægra manu sæpè introducere secum,
Et sancto quali conspicuo mandare licenter:
Moxq; datam sua confisos ad vota medelam
Experto gaudere Deo, & iam credere sana,
Et verè plerunquè breui sanata sub ipso
Limine, læta suis iumenta reducere tectis.

Reliquiarum
virtus.

Pecora ægra
ad Sanctorum
sepulcra in-
duci solita.

R V R S V M in Natali octauo:

Concurramus ad hunc spe conspirante patronum,
Suscipiat nostras placida pietate querelas,
Et dum natalem ipsius celebramus ouantes,
Ille preces nostras meritis pius adferet altis,
Inq; vicem flebit nobis, quia mente dicata
Nos letamur ei, non est cura hæc noua sanctis,
Exorare Deum pro peccatoribus ægris,
Viq; boni meriti meritum superare sinistrum.

Refugium ad
sanctos.

Non est info-
litum sanctis,
orare p pec-
catoribus.
Inuocat S. Fe-
licem.

ET pauld post: Sancte Deo dilecte, Dei tu dextera Felix,
Esto precor nobis tu munitissima turris.

D E N I Q V E natali nono:

Ergo tuos etiam Felix imploro parentes,
Hic quoque ades mihi nunc, poscas & adesse vocatos,
Qui colitis lætos Paradisi cælitus hortos,
Quiq; sub excelsa Domini requiescitis ara,
Pulcher Apostolici chorus agminis, & Patriarchum
Gens prior, ambo chori procerum, quos agmine bino
Per duodena Deus signauit nomina Patres,
Gentibus & populis regnum ad cæleste vocandis.

Inuocat pa-
triarchas,
Apostolos,
Prophetas, &
martyres.

Vos etiam sancti supplex deosco Prophetæ,
In nostra qui carne Deum fore præcinnuistis:
Vos quoque corporibus cæcis & sanguine fuso
Occisum & viuum testati martyres Agnum,
Omnes diuinis à fontibus vna propago,
Quos pius Abraham, facer Isaac, leuis Iacob
Progeniére Deo per non numerabile semen,
Et bifidum meritis cælestibus atque caducis
Aequantes his astra poli, his telluris arenam.
Credo equidem vos officio pietatis ad istum
Vndique conuenisse diem Felicis amore,
Vt confessoris focij celebretis honorem.

Vide Ambro. 10. **MAXIMVS** Episcopus Taurinensis, in natali sanctorum Taurinorum martyrum, Octauij, Aduentitij, & Solutoris: Cum omnium sanctorum martyrum, fratres, deuotissime natalem celebrare debemus, tum præcipue eorum solennitas tota nobis veneratione curanda est, qui in nostris domicilijs proprium sanguinem profuderunt. Nam licet vniuersi sancti vbiq; sint, & omnibus profint: specialiter illi tñ pro nobis interueniunt, qui & supplicia perculere pro nobis. Et paulò post: Cuncti igitur martyres deuotissime percolèdi sunt, sed specialiter ij venerandi sunt à nobis, quorum reliquias possidemus. illi enim nos orationibus adiuuāt, isti etiam adiuuāt passione. cum his aut nobis familiaritas est. semper enim nobiscum sunt, nobiscum morantur. hoc est, & in corpore nos viuentes custodiunt, & de corpore recedentes excipiūt: hinc ne peccatorum nos labes assumat, ibi ne inferni horror inuadat. Nam idèd hoc à Maioribus prouisum est, vt sanctorum ossibus nostra corpora sociemus: vt dum illos tartarus metuit, nos pœna nō tãgat: dū illos Christus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum sanctis ergo martyribus gescentes euadimus inferni tenebras eorum, pprijs meritis, attñ cōfocij sanctitate.

Exod. 26.

Martyrum orationibus propitiatur Deus peccatis populi.

11. **BASILIVS** homilia vigesima in quadraginta martyres, vt supra hac eadem questione, D.
12. **AVGVSTINVS** quaestione centesima octaua in Exodum: Iubet vela cooperiri pellibus arietinis rubricatis. Aries autem rubricatus, cui non occurrat Christus passione cruentatus? Significantur his etiam martyres sancti, quorum orationibus propitiatur Deus peccatis populi sui.

EVSEBIVS Pamphili Cesareensis Episcopus, in libro decimo tertio de preparatiōe euangelica, capite septimo: Sed videamus quod de his

de his dicat Plato, qui pro defensione patriæ magno animo militantes, mortui sunt: Nonne igitur, inquit, eos qui militiæ fortiter, p patriam facientes interiērūt, aurei generis fuisse dicemus? Omniñd, inquit. Credemus igitur Hesiodo, postquã aurei generis hoies mortui sunt, à multis hoies angustijs semideos factos liberare, mortaliūq; oim esse custodes: ac in posterum q̄i deos colemus, eorumq; adorabimus monumenta. Similiter etiam oēs, qui præclare vixerunt, quoq; modo mortui sunt, honorabimus. Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites, vt Dei amicos honorantes, ad monumenta quoq; illorum accedimus: vota quæ ipsis facimus, tanquam viris sanctis, quorum intercessione ad Deum nō parum iuuari profitemur. Hæc à Platone collegimus, vt ostederemus Hebraica illum philosophiam munitum, nostris consentanea scripsisse.

H. 1. **HIERONYMVS** contra Vigilantiū: Gallia vernaculum hostem sustinent, & hominē moti capitis, atq; Hippocratis vinculis alligandū, sedentē cernunt in Ecclesia, & inter cetera verba blasphemiar, ista quoq; dicunt: Quid necesse est, te tanto honore nō solum honorare, sed etiam adorare illud nescio quod, qd in modico vasculo transferendo colis? Et rursum in eodem libro: Quid puluerē, linteamine circumdatū, adorando oscularis? Et in cōsequentibus: Proprium gentilium videmus sub prætextu religionis introductum in ecclesias, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi, & vbi cunq; puluisculum nescio quod, in modico vasculo preciofo linteamine circumdatum, osculantes adorare. Magnū honorē p̄bent huiusmodi homines beatissimis martyribus, quos putāt de vilissimis cereolis illustrandos: quos agnus, qui est in medio throni, cum omni fulgore maiestatis suæ illustrat. Quis enim, o insanum caput, aliquandō martyres adorauit? quis hominē putauit Deum? Nonne Paulus & Barnabas cum à Lycaonibus Iupiter & Mercurius putarentur, & eis vellēt hostias immolare, sciderunt vestimēta sua, & se homines esse dixerunt, nō q̄ meliores non essent olim mortuis hominibus Ioue atq; Mercurio, sed q̄ sub gētilitatis errore honor eis Deo debitor deferretur. Quod & de Petro legimus, q̄ Cornelium se adorare cupientē manu subleuauit, & dixit: Surge, nam & ego homo sum. Et audes dicere, Illud nescio quod, qd in modico vasculo trāsferendo colis? Quid est illud, nescio quod, scire desidero. Expone manifestiūs, vt tota libertate blasphemēs. Puluisculū, inquit, nescio quod in modico vasculo preciofo linteamine circumdatū. Dolet martyrum reliquias preciofo opiri velamine, & nō vel panis vel cilicio colligari, vel pijci in sterquilinū,

Christianorū consuetudo Constantini tempore in precandis sanctis. Plato plerq; sua ex doctrina Iudæorū hauit.

Vigilantiū hæresis contra sanctorum reliquias, & accētos cereos.

Apoc 21. Responso Hieronymi, non adorari martyres tanquam Deum.

Astor. 14.

Astor. 10.

vt

Reliquijs san-
ctorū exhibi-
tus honor.
Dæmones
apud eas ru-
giunt.

Martyres nō
indigēt cere-
orū lumine,
sicut nec Cū-
stus vnguēto.
Matth 26.

Rom. 14.
Idololatrias
appellabat Vi-
gilātius eos, q
accendūt ce-
reos ad hono-
rem marsyrū.

Cur interdū
accendantur
Luminaria.
Matth 25.
Luc. 12.
Ioan. 5.

Psal. 118.
Ossa aposto-
lorum vene-
randa.
Tumuli san-
ctorum sunt
Christi alta-
ria.

vt solus Vigilātius ebrius & dormiēs adoret. Ergō sacrilegi sumus,
qn̄ Apostolorū basilicas ingredimur? Sacrilegus fuit Constantinus
impator, q̄ sanctas reliq̄as Andreæ, Lucæ, & Timothei trāstulit Cō-
stantinopolim, apud q̄s dæmones rugiūt, & inhabitatores Vigilātij,
illorū se sentire præsentiā cōfidentur? Sacrilegus dicendus est & nūc
Augustus Archadius, q̄ ossa beati Samuelis longo post tempore de
Iudæa transtulit in Thraciam? Omnes Episcopi non solūm sacrile-
gi, sed & fatui iudicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos
in serico & vase aureo portauerunt? Stulti omnīū Ecclesiarum po-
puli, qui occurrerūt sanctis reliquijs, & tanta lætitia, quasi p̄sentem
viuentemq̄ prophetam cernerent, susceperunt, vt de Palæstina vsq̄
Chalcedonem iungerētur populorum examina, & in Christi laudē
vnā voce resonarent? Videlicet adorabant Samuelē, & non Christū,
cuius Samuel & Leuita & prophetae fuit? Et quibusdā interpositis:
Causabantur quondam & Apostoli, quōd periret vnguētum, sed
Domini voce correpti sunt. Neq̄ enim Christus indigebat vnguēto,
nec martyres lumine cereorū: & tamen illa mulier in honore Chri-
sti hoc fecit, deuotioq̄ mentis eius recipitur: & quicumq̄ accendūt
cereos, secundū fidem suam habent mercedem, dicēte Apōstolo:
Vnusquisque in suo sensu abundet. Idololatrias appellas huiusmodi
homines? Nō dissiteor omnes nos qui in Christū credimus, de ido-
latriæ errore venisse. Non enim nascimur, sed renascimur Chri-
stiani: & quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere non
debemus, nē simili eum videamur cum idolis honore venerari? Il-
lud fiebat idolis, & idcirco detestandum est: hoc fit martyribus, &
idcirco recipiendum est. Nam & absq̄ martyrum reliquijs per to-
tas Orientis Ecclesias, quandō legendum est Euangelium, accen-
duntur luminaria iam sole rutilante, non vtique ad fugandas tene-
bras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Vndē & virgines illæ
Euangelicæ semper habent accensas lampades suas: & ad Apōstolos
dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus
vestris. Et de Ioanne Baptista: Ille erat lucerna ardens & lucens: vt
sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Psalterio
legimus: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen
semitis meis. Malē facit ergō Romanus Episcopus, qui super mor-
tuorum hominum Petri & Pauli, secūdum nos ossa veneranda, se-
cūdum te vilem puluisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos
eorum Christi arbitratur altaria? Et non solūm vnus vrbis, sed to-
tius orbis errant Episcopi, qui cauponē Vigilantium contemnētes,
ingre-

ingrediuntur basilicas mortuorum, in quibus puluis vilissimus &
fauilla nescio quæ, iacet linteamine conuoluta, vt polluta omnia
polluat, & quasi sepulcra Pharisaica foris dealbata sint, cum intūs
immundo cinere iuxta te, immunda omnia oleant atque sorde-
ant. Et post hæc de barathro pectoris tui cœnosam spurcitiā euo-
mens, audes dicere: Ergō cineres suos amant animæ martyrum &
circuuoiant eos, semperq̄ præsentes sunt, nē forte si aliquis preca-
tor aduenerit, absentes audire non possint? O portentum in terras
vltimas deportādum. Rides de reliquijs martyrum, & cum autho-
re huius hæreseos Eunomio Ecclesijs CHRISTI calumniam stru-
is: nec tali societate terreris, vt eadem contra nos loquaris, quæ ille
contra Ecclesiam loquitur? Omnes enim sectatores eius, basilicas
Apostolorum & martyrum non ingrediuntur, vt scilicet mortuum
adorent Eunomium. Argumentatur contra signa atque virtutes,
quæ in basilicis martyrum fiunt: & dicit eas incredulis prodesse, nō
credētibus: quasi nunc hoc quærat, quibus fiant, & non, qua vir-
tute fiant. Nolo mihi dicas, Signa infidelium sunt: sed responde, quo
modo in vilissimo puluere, & fauilla nescio qua, tanta fit signorum
virtutumq̄ præsentiā. Sentio, sentio infelicissime mortalium, quid
doleas, quid timeas. Spiritus iste immundus, qui hæc te cogit scri-
bere, sapē hoc vilissimo tortus est puluere, imō hodieq̄ torquetur,
& qui in te plagas dissimulat, in cæteris confitetur. Nisi fortē in
morem gentium impiorumq̄ Porphyrij & Eunomij, has præ-
stigijs dæmonum esse coningas, & non verē clamare dæmones, sed
sua simulare tormenta. Do consilium ingredere basilicas marty-
rum, & aliquandō purgaberis: inuenies ibi multos socios tuos, &
nequaquam cereis martyrum qui tibi displicent, sed flammis inui-
sibilibus comburēris: & tunc fateberis, quod nunc negas.

2. IDEM Hieronymus in epistola quinquagesimatertia ad Ripa-
rium Presbyterum aduersus Vigilantium: Ais, Vigilantium, qui
κατ' ἀντίφρασιν hoc vocatur nomine, nā Dormitantius rectius dicere-
tur, os fœtidum rursus aperire, & putorem spurcissimum contra
sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos qui eas suscipimus,
appellare Cinerarios & idololatrias, qui mortuorum hominum os-
sa veneremur. O infelicem hominem, & omni lachrymarum fonte
plangendum, qui hæc dicens, non se intelligat esse Samaritanum &
Iudeum, qui corpora mortuorū pro immundis habent, & etiā vasa,
quæ in eadem domo fuerint, pollui suspicantur, sequentes occiden-
tem literam, & non viuificantem spiritum. Nos autem non dico

Matth. 23.

Absentes au-
dire possunt.

Eunomij hæ-
resis.

Miracula mar-
tyrum.

Vigilantius à
dæmone im-
pellitur ad
impugnandū
reliquias san-
ctas.

Dormitantius
Reliquiarum
sanctarū op-
pugnator.

Idololatrias
& Cinerarios
nos appellat
Vigilantius.

Non adoramus martyri reliquias.

Honor Sanctorum redudat in Dominum.

Matth. 10. Immunda esse mortuorum corpora asserit Vigilantius.

Deut 34.

Mar. 16.

Psal. 115.

4 Reg. 13.

Exod. 13. Iosue 24.

Genes. 50.

Act. 8.

martyrum reliquias, sed ne solem quidem & lunam, non angelos, non archangelos, non Cherubim, non Seraphim, & omne nomen quod nominatur & in presentis seculo & in futuro, colimus & adoramus: ne seruiamus creaturæ potius, quam Creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus autem reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus. Honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos suscipit, me suscipit. Ergo Petri & Pauli immunda sunt reliquiae? ergo Moyfi corpusculum, immundum erit, quod iuxta Hebraicam veritatem ab ipso sepultum est Domino? Et quotiescunq; Apostolorum & Prophetarum, & omnium martyrum basilicas ingredimur, toties idolorum templa veneramus? accensiq; ante tumulos eorum cerei, idololatriæ insignia sunt? Plus aliquid dicam, quod redundet in authoris caput, & insanum cerebrum vel sanet aliquandò, vel debeat, ne tantis sacrilegijs simplicium animæ subuertantur. Ergo & Domini corpus in sepulcro positum, immundum fuit: & angeli qui candidis vestibus utebantur, mortuo cadaueri atque polluto prebebant excubias, vt post multa secula Dormitantius somniaret, imò eructaret immundissimam crapulam, & cum Iuliano persecutore, Sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa conuerteret? Si non sunt honorandæ reliquiae martyrum, quomodo legimus: Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius? Si ossa mortuorum polluunt contingentes, quo modo Elifus mortuus mortuum suscitauit, & dedit vitam corpus, quod iuxta Vigilantium iacebat immundum? Ergo omnia castra Israelitici exercitus & populi DEI fuere immunda, quia Ioseph & Patriarcharum corpora portabant in solitudine, & ad sanctam terram immundos cineres pertulerunt? Ioseph quoq; qui in typo precessit Domini Saluatoris nostri, sceleratus fuit: qui tanta ambitione Iacob in Hebron ossa portauit, vt immundum patrem auo & atuo sociaret immundis, & mortuum mortuis copularet. O precidendam linguam à medicis, imò insanum curandum caput, vt qui loqui nescit, discat aliquandò reticere. Iterum dicam: Ergo martyrum immunda sunt reliquiae? & quid passi sunt Apostoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione precederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctus in nostrum gaudium verteretur?

3. HIERONYMVS in caput sexagesimum quintum Esaiæ: Nihil fuit sacrilegij quod Israel populus pretermitteret, non solum in hortis immolans, & super lateres thura succendens: sed sedens quoq; vel

vel habitans in sepulcris, & in delubris idolorum dormiens, vbi stratis pellibus hostiarum incubare soliti erant, vt somnijs futura cognoscerent &c. Et intantum procacitatis ac superbiæ augmenta cupiebant, vt quicumque non simili duceretur errore, eum arbitrentur immundum, contactum que eius fugerent: quemadmodum Samaritani & Iudæi nobis faciunt, omnes que hæretici: quales nuper sub magistro cerebroso in Gallia pullularunt, qui basilicas martyrum declinantes, nos qui ibi orationes ex more celebramus, quasi immundos fugiunt. Hoc autem non tam illi faciunt, quam habitantes in eis demones, fortitudinem & flagella sancti cineris non ferentes.

4. SECVNDVM Concilium Nicenum actione septima, in definitione ipsius Synodi: Qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorum hæreticorum Ecclesiasticas Traditiones contaminare, aut nouam quandam vaniloqueotiam inducere, aut quicquam de consecratis in Ecclesia abijcere, Euangelij inquam depictum codicem, aut figuram Crucis, aut imaginis alicuius picturam, aut reliquias Martyrum, quas sciuerint esse germanas & veras, aut contra ista vafre & improbe aliquid excogitare, quod sit contra constitutionem Ecclesiasticam: aut vti tanquam communibus, sacratis DEO, repositis preciosis, aut monasterijs reuerendis: si fuerint Episcopi aut Clerici, deponuntur: si monachi aut laici, communionem priuantur.

IN eadem Synodo, actione tertia, lecta est epistola Orientalium Episcoporum ad Tharasium Constantinopolitanum Archiepiscopum, quam Sancta Synodus approbavit, vbi hæc verba leguntur: Apostolicas Ecclesiæ Traditiones, quibus veneratio cultura que Sanctorum docetur, recipimus & veneramus. Eos autem vt ministros, amicos, & filios DEI existentes, honoramus. Honor enim qui à conseruis idem sentientibus inuicem exhibetur, indicium est benevolentiae erga Dominum. Sunt enim promptuaria DEI & pura CHRISTI habitacula, Spiritus que Sancti immaculata specula. Quin etiam animæ eorum in manu DEI existunt, vt scriptum est. DEVS enim vita existens, cum Sancti in DEI manu sint, in vita & lumine necessum est vt existant. Et ob id preciosa in conspectu Domini mors Sanctorum eius. Hi viuentes, in libertate DEO adstiterunt. Seruator noster CHRISTVS fontes salutare, Sanctorum reliquias nobis reliquit, multis modis beneficia in debiles fun-

Hæretici & Vigilantius fugiunt Christianos, qui Martyrum basilicas orandi causa ingrediuntur.

Nota quorundam impulsu id faciant.

Imagines erucis & Sanctorum, & Reliquiarum.

Traditio Apostolica de Sanctorum venerazione.

Cur Sanctos veneramus.

Sap. 3:

Psal. 115. Reliquie fontes sunt salutare & multa beneficia prestant.

Athanasium
intelligit.

Psal. 67.
Psal. 15.

Eustathiani
hæretici loca
Martyrum
contemnunt.

Miracula
Geruasij &
Protasij.

Ex terra fan-
cta.

Ad Reliquias S.
Stephani cõ-
ueniens mul-
titudine.

Miracula.

dentis, vnguentum redolentis suauitatis scaturientes. Et vt inquit magnus Doctor, cui ab immortalitate nomen est, martyrum ossa morbos fugant, infirmis medicantur, cæcis visum impartunt, lepras emundant, tentationes & mœrores soluunt. Atque id per CHRISTVM qui in ipsis habitat. Benè etiam Psalmographus cecinit: Mirabilis Deus in sanctis suis. Et iterum: Sanctus in terra illius, mirificas fecit omnes voluntates eius in ipsis.

5. CONCILIVM Gangrense in proœmio: Quoniã sancta Episcoporum synodus inuenit multa fieri indecenter ab his, qui Eustathium secuti sunt, necessariò statuit palàm omnibus factis, amputare vniuersa quæ ab eodem malè commissa sunt. Loca sanctorum martyrum vel basilicas contemnere, & omnes qui illuc conueniunt, reprehendere inuenti sunt.

ET canone vigesimo: Si quis arrogancia vtens, & martyrum congregationes abhorrens, & sacra quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuset, sit anathema.

6. AVGVSTINVS libro vigesimo secundo de ciuitate Dei, capite octauo: Miraculum quod Mediolani factum est, cum illic effemus, quando illuminatus est cæcus, ad multorum notitiam potuit peruenire, quia & grandis est ciuitas, & ibi erat tunc Imperator, & immenso populo teste res gesta est, concurrente ad corpora Martyrum Protasij & Geruasij. Quæ cum laterent & penitus nescirentur, Episcopo Ambrosio per somnium reuelata, reperta sunt, vbi cæcus ille depulsis veteribus tenebris diem vidit. Narrat ibidem inter alia miracula Augustinus, de quodam orationis loco à Tribunitio viro ipsius Augustini permisso ædificato, in quo terra sancta de Hierosolymis allata, reuerentiæ causa locata seruabatur: quòd cum fuisset iuuenis quidam paralyticus allatus, orauerit, atque inde continuò (inquit) pedibus suis saluus abscessit. Et post alia quædam commemorata miracula, nonnulla de beati Stephani reliquijs narrat: quorum primum verbis huiusmodi recenset: Ad aquas Tibilitanas, inquit, Episcopo afferente Proiecto, reliquias martyris gloriosissimi Stephani, ad eius memoriam veniebat magnæ multitudinis concursus & occurfus. Ibi cæca mulier, vt ad Episcopum portantem pignora sacra duceretur, orauit, flores quos ferebat, dedit: recepit, oculis admouit, protinus vidit. Stupentibus qui aderant, præibat exultans, viam carpens, & viæ ducem vterius non requirens. Ibidem aliud hisce verbis recenset: Memorati memoriam martyris, quæ posita est in castello Synicensi, quod Hipponensi colonias

vi-

vicinum est, eiusdem loci Lucillus Episcopus, populo præcedente atque subsequente, portabat: fistula, cuius molestia iam diu laborauerat, & familiarissimi sui medici, qui eam secaret, operiebatur manus, illius piæ sarcinæ vestigatione, vbi sanctas attigit reliquias, repère sanata est. Nam deinceps eam in suo corpore non inuenit. Et pluribus alijs miraculis, quæ per eiusdem sancti reliquias Dominus operatus est, enumeratis, ita subiungit: Si miracula sanitarum, vt alia te ceam, modò velim scribere, quæ per hunc martyrem, id est, gloriosissimum Stephanum, facta sunt in colonia Calamenfi, & in nostra, plurimi conficiendi sunt libri, nec tamen omnia colligi poterunt: sed tantum de quibus libelli dati sunt qui recitarentur in populis. Refert deinde de fratribus septem & tribus sororibus, eos per maledictionem matris tali pœna diuinitus multatos, vt horribiliter quateretur omnes tremore membrorum, & quòd cum irent, omnium in se aspectum conuerteret. Venisse autem ex his duos, fratrem & sororem, ad beati Augustini ciuitatem, & cum memoriam gloriosissimi martyris Stephani frequentassent, eos omni populo Deum glorificante, ante loci sancti cancellos sanitatem recepisse.

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo sexto: Fôtes nobis salutaris dominator CHRISTVS præbuit sanctorum reliquias, multimoda beneficia scaturientes, vnguentum suauitatis emanâtes: & nullus discredat. Si enim ex rupe & firmo saxo aqua in eremo profiluit, volente DEO, & ex maxilla asini Samsoni sitienti, ex martyrum reliquijs vnguentum suauè olens emanare incredibile est? nullo pacto profectò eis qui sciunt Dei virtutem, & ab ipso sanctorum honorè. In lege omnis qui tangebatur mortuum, immundus efficiebatur. Verum ij non mortui: nam ex quo ipsa vita, is qui vitæ causa est, inter mortuos computatus est, eos qui in spe resurrectionis & fide quæ in ipso est, dormierunt, non mortuos appellamus. Mortuum enim corpus quomodò miracula operari potest? Quomodò igitur per eos dæmones abiguntur, infirmi curantur, cæci vident, leprosi mundantur, tentationes & tristitiæ soluntur. Omne donum bonum à Patre luminum, per eos ijs qui inhæribili fide petunt, descendit. Quantum sanè laborares, vt inuenires adiutorem, qui ad mortale regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores ergò totius generis, Deo pro nobis supplicationes porrigentes, non honorandi sunt? certè honorandi. Tempora à nobis Deo erigenda sunt in ipsorum nomine: fructus afferendi illorum memoriam venerantibus, & in ipsis lætantibus spiritu, vt

Reliquiarum
virtus & be-
neficia.
Exod. 17.
Num. 20.

Iud. 15.

Num. 19.

Sanctos non
appellamus
mortuos.

Iac. 1.

Adiutores
nostri sunt, &
idcirco ho-
norandi.

propria inuocantium lætitia fiat, nè nos nõ colere tentati, è conuer-
fo ipsos iritemus. Nam ijs à quibus DEVS colitur, & eius serui de-
lestantur: & quos despicit Deus, & eius despiciunt clientes. In Psal-
mis, & hymnis, & odis spiritualibus, cum compunctione & miseri-
cordia indigeamus, sanctos fide veneremur, à quibus maximè De-
us colitur. Statuas illis erigamus, & visibiles imagines: & nos ipsi
animatæ statuæ & imagines ipsorum, virtutum imitatione efficiamur.
Deiparam, vt propriè & verè Dei matrem, honoremus: Præ-
cursorem Ioannem, vt prophetam & baptistam, & missum, & mar-
tyrem. Neque enim inter natos mulierum surrexit maior Ioanne,
vt Dominus dixit, & regni eius primus præco factus est. Apostolos
vt fratres Domini & inspectores & ministros in passionibus eius.

Statuas Sactis
erigamus.

Cur singulo-
rum ordinis
Sacti honore
prosequendi
sint.

Matt. 11.

Rom. 8.

Quos præsciens, prædestinavit cõformes fieri imaginis filij sui De-
us & pater, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertio pastores
& doctores. Martyres verò Domini ex omni ordine delectos, vt
milites CHRISTI, & qui eius biberunt calicem, tunc viuificæ eius
mortis baptismate baptizati, vt communicantes passionibus eius
& gloriæ. Quorum dux exercitus est protodiaconus CHRISTI,
& missus, & protomartyr Stephanus. Et sanctos Patres nostros ex-
ercitatores, qui diuturniore martyrio conscientia certauerunt, qui
circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egeni, tribulati, afflicti,
in solitudinibus errantes, & montibus & speluncis & cauernis ter-
ræ, quibus non erat dignus mundus. Prophetas ante gratiæ tempus,
Patriarchas iustos, qui prænuiciauerunt Christi aduentum. Horum
omnium attendentes conuersationem, emulamur fidem, bonitatè,
spem, zelum, vitam, tolerantiam passionum, & sustentiam vsque
ad sanguinem, vt & corona gloriæ cum ipsis participemus.

Heb. 11.

Heb. 12.

8. BASILIUS homilia in Psalmum centesimum decimum-
quintum: Pro legis Iudaicæ ritu, si qui moriebantur, horum mor-
ticia habebantur abominationi. Contrà mors si cuiquam irroga-
tur pro CHRISTI nomine, preciosæ censentur reliquiæ sancto-
rum eius. In priori lege dicebatur Sacerdotibus & Nazariis il-
lud: Non contaminabitur super villo mortuo. Et, Si quis tetigerit
cadauer, immundus erit. Et hoc, Lauabit vestimenta sua. Nunc è
diuerso martyris ossa quisquis attigerit, ob gratiam corpori insi-
dentem fit quadantenus sanctificationis particeps. Quare preciosa
est in conspectu Domini mors sanctorum eius.

Leuit. 21.
Num. 6. & 19.

Tangentes re-
liquas facias,
sunt quodã
modò sancti-
tatis partici-
pes.

5. CHRYSOSTOMVS sermone in Iuuentium & Maxi-
mum

num martyres: Illos non indignum fuerit & columnas, & scopu-
los, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam Ecclesi-
am sicut columnæ sustinent: sicut turres muniunt: & sicut scopuli,
omnes vndarum affultus repulerunt, multam interim ipsi seruante
tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusse-
runt: & sicut tauri, anima promptitudineq; eadem suaue CHRI-
STI iugum traxere. Idcirco sepè eos inuisamus, tumultos adorne-
mus, magnatq; fide reliquias eorum contingamus, vt inde benedi-
ctionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites vulnera, quæ
in prælijs sibi inflicta, regi monstrantes fidenter loquuntur: ita & il-
li in manibus abscisa capita gestantes, & in medium afferentes,
quæque voluerint, apud regem cælorum impetrare possunt. Pro-
indè magna fide pmpitudineq; huc veniamus, quò & visis sancto-
rum monumentis, & consideratis eorum præmijs, inde varios the-
sauros vndiquaque colligamus: & per præsentem vitam ita iuxta
voluntatem Dei transeamus, vt in portum æternitatis cum multis
mercibus ingrediamur, fruituri regno cælorum in CHRISTO
IESV Domino nostro.

Martyres
sunt turres &
columnæ.

Tumuli eorũ
inuifendi, &
magna fide
reliquiæ con-
tingendæ be-
nedictionis
consequendæ
gratia.

Quæ volue-
rint, impetra-
re possunt.

6. IDEM in libro contra gentiles, de vita sancti Babylæ Antio-
cheni episcopi ac martyris: Atqui poterat Babylas vel ex eplo Enoch
transferri, vel Heliæ modo rapi, vt qui vtriusque æmulator fue-
rat. At DEVS qua est in humanum genus benignitate, inter alias
quas infinitas nobis salutis nostræ occasiones dedit, & hanc quo-
quæ viam nobis à se munitam esse voluit, idoneum ad virtutem ca-
peffendam stimulum, relictis scilicet interim apud nos sanctorum
reliquijs. Nam post sermonis facultatem ipsa certè sanctorum se-
pulcra proximum locum obtinent, ad animas hominum in ipsos
sanctos intuentium, ad virtutum earundem emulationem excitan-
das. Ac sicubi quis huiusmodi cõditorijs adstat, suũ statim sensum
ab hac, quam dico, vi correptum animaduertit: capfulæ enim aspe-
ctus in animã inuadens, ipsam percellit & exuscitat, ac pindè afficit,
quasi qui illic mortuus iacet, preces simul fundat, præsensq; adesse
ce rnatur: deindè fit, vt qui se sic affectũ sentit, mira alacritate gesti-
ens, aliusq; prorsus quodam modo affectus, ita ex eo loco decedat.
Quisquis porrò animũ advertere velit ad eos, q; mortuos lucu p-
sequitur, pbe indè edocebitur, imaginationè de mortuis conceptã
solere ex ipsis locis in animos insinuare: q; vbi mortuorũ sepulcris
adstiterunt, protinens quasi ibidè sepultos corã stãtes contueatur,
sic

Sanctorum
reliquiæ ad
quid à Deo
relictæ.

Sepulcra
Sanctorum
quid nobis
profinet.

fic eosdem in ipso statim vestibulo inclamant: plerique autem intolerabili dolore vexati, reliquum vitæ tempus ad demortuorum monumenta habitare sibi in animum induxerunt. Id quod nequaquam fecissent, nisi à locorum aspectu consolationem aliquam cepissent. Et quid hinc de locis ac sepulcris verba facio? quum & sæpè vestis sola mortuorum visâ, & verbum vnum in mentem influens, animum nostrum excitet, & memoriam interlabentem refricet, quibus de causis ipsas nobis sanctorum reliquias Deus reliquit. Et nonnullis interiectis: Ea est enim sanctorum potestas, ut illorum superstitum dæmones ne umbras quidem aut vestes ferre possint, vita autem sanctorum & oculos quoque reformident.

7. AMBROSIVS epistola octogesima quinta ad sororem suam de inuentione corporum sanctorum Geruasij & Protasij: Respexit sanè humilia Dominus, qui latentes sub ignobili cespite reliquias sanctorum, suæ Ecclesiæ reuelauit, quorum anima in cælo, corpus in terra, suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem, quos videtis ut eos cum principibus populi sui collocarit. Principes populi quos alios, nisi sanctos martyres æstimare debemus? quorum iam in numerum diu antè ignorati Protasius Geruasiusque proferuntur, qui sterilem martyribus Ecclesiam Mediolanensem, iam plurimorum matrem filiorum, lætari passionis propriæ fecerint & titulis & exemplis. Et post pauca: Cognouistis, immò vidistis ipsi multos à dæmonijs purgatos, plurimos etiam ubi vestem sanctorum manibus contigerunt, ijs quibus laborabant debilitatibus absolutos. Reparata vetusti corporis miracula, quo se per aduentum Domini IESV gratia terris maior infuderat, umbra quadam sanctorum corporum plerosque sanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? quanta indumenta super reliquias sacratissimas, & tactu ipso medicabilia repossuntur? Gaudent omnes extrema linea contingere, & qui contigerit, saluus erit. Gratias tibi Domine IESV, quod hoc tempore tales nobis sanctorum martyrum spiritus excitasti, quo ecclesia tua præsidia maiora desiderat. Cognoscant omnes, quales ego propugnatores requiram, qui propugnare possint, impugnare non soleant. Hos ego acquisivi tibi plebs sancta, qui profint omnibus, nemini noceant. Tales ego ambio defensores, tales milites habeo. Quorum quo maiora, eo tutiora patrocina sunt. Iterum post pauca: Patronos habebamus, & nesciebamus! Succedat victimæ triumphales in locum ubi Christus hostia est. Sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione.

Dæmones reformidat. Sanctorum loculos.

Reuelatio reliquiarum Sanctorum. Psal. 112.

Miracula ad Sanctorum reliquias.

Oraria & vestimenta reliquijs admota medicamentum præstât.

Propugnatores, defensores, & patrô.

passione. Hunc ego locum prædestinaueram mihi. Dignum est enim, ut ibi requiescat sacerdos, ubi offerre consuevit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem, locus iste martyribus debebatur. Condamus ergo reliquias sacrosanctas & dignis ædibus inuehamus, totumque diem fida deuotione celebremus.

8. IDEM sermone nonagesimo primo de inuentione corporum sanctorum Geruasij & Protasij: Celebritati vestræ, qui solent, inuident. Et quia celebritatem vestram inuidis animis ferre non possunt, causam celebritatis odere, atque in tantum amentia prædeunt, ut negent martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Sed hoc non mirum. Siquidem tanta est incredulorum perfidia, ut tolerabilior sit diaboli plerunque confessio. Dicebat enim Diabolus: IESV fili Dei viui, quid venisti ante tempus torquere nos? Et cum hæc audirent Iudæi, ipsi tamen Dei filium denegabant. Et nunc audistis clamantes dæmones & confitentes martyribus, quod pœnas ferre non possint, & dicentes: Quid venistis, ut ante tempus nos tam grauiter torqueatis? Et Arriani dicunt: Non sunt isti martyres, nec torquere diabolum possunt, nec aliquem liberare: cum tormenta dæmonum, ipsorum voce probentur: & beneficia martyrum, remedijs cæcorum & absolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, sed ille non negat se sanatum. Clamat, quia ut contigit fimbriam de veste martyrum, qua sacræ reliquiæ vestiuntur, redditum sibi lumen sit. Et paulò post: Sed quæro, quid non credant, vtrum à martyribus possint aliqui visitari: hoc est CHRISTO non credere. Ipse enim dixit: Et maiora his facietis. An ab istis martyribus, quorum merita iam dudum vigent, corpora dudum reperta sunt? Quæro hic, vtrum mihi, an sanctis martyribus inuideant? Si mihi, nunquid à me aliquæ virtutes fiunt? nunquid meo opere, meo nomine? Cur igitur mihi inuident quod meum non est? Si martyribus, (restat enim ut si mihi non inuident, martyribus inuidere videantur) ostendunt alterius fidei fuisse martyres, quam ipsi credunt. Neque enim aliter eorum operibus inuiderent, nisi fidem in his fuisse eam, quam isti non habent, iudicarent. Fidem illam Maiorum traditione firmatam, quam dæmones ipsi negare non possunt, sed Arriani negant. Non accipio diaboli testimonium, sed confessionem. Inuitus dixit diabolus, & exactus & tortus. Quod neqtia supprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere nesciunt Arriani. Dicebant hodie & superiore die vel nocte dæmones: Scimus quia martyres estis. Et

Arriani negant martyrum merita, quæ dæmones confitentur.

Matth. 8.

Cæco restitutus aspectus ex fimbriæ contactu. Martyrum miracula negantes, Christo non credunt. Ioan. 14.

Martyres alterius fidei fuerunt hæretici: & idcirco eis inuident.

R r Arriani

Arriani dicunt: Nescimus, nolumus intelligere, nolumus credere. Dicunt dæmones martyribus: Venistis perdere nos? Arriani dicunt: Non sunt dæmonum vera tormēta, sed ficta & composita ludibria. Audiui multa componi. hoc nemo vnquam fingere potuit, vt dæmonem se esse simularet.

Arriani dicebant esse ficta tormenta dæmonum.

Reliquiæ sanctorum muniunt ciuitates.

9. ET sermone nonagesimo secūdo in Natali Sanctorum martyrum Nazarij & Celsi: Exultant felices singularum vrbium populi, si vnus saltem martyr reliquijs muniantur. Ecce nos populos martyrum possidemus. Gaudeat terra nostra nutritrix cælestium militum, & tantarum parens fœcunda virtutum. Beatum itaque Nazarium martyrem CHRISTI sancta Mediolanensis Ecclesia licet totum corpore secum retineat, & mundo tamen totum in benedictione transmisit. Hæc est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per vniuersum mundum seminatur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Et sub finem: Licet hic tantus CHRISTI testis preciosus confessione, preciosior sanguine, crudeli vulnere preciosior, & tinctæ veste candidior, licet hic Mediolanensium peculiaris putetur priuilegio sepulcri, sed omnium est communione suffragij. Neque enim istius vrbis charitas proflua & fides auara tantum huic martyri derogauerit dum sibi arrogat, vt solum erga mœnia sua, patrociniij illius beneficia afutura esse crediderit. Non clauditur locus, quod diffunditur meritis. Inuocasti vbiq̄e martyrem, vbiq̄e te exaudit ille qui honoratur in martyre. Moderante itaque eo qui pensat vota tua, & dispensat munera sua, intantum vicina præsentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum fuerit fides deuota suscepti. Et pauld̄ post: Honoremus beatos martyres principes fidei, intercessores mundi, præcones regni, cohæredes Dei. Quod si dicas mihi, quid honoras in carne iam resoluta atque consumpta, de qua nulla iam Deo cura est? Et vbi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per prophetam? Preciosa est, inquit, in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum, Mihi autem valde honorificandi sunt amici tui Deus. Honorare debemus seruos DEI, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: Dominus, inquit, custodit omnia ossa eorum, & vnum ex his non conteretur. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro CHRISTI nomine cicatrices, honoro videntis memoriam perennitate virtutis, honoro per confessionem Domini sacratos cineres, honoro in cineribus semina æternitatis, honoro corpus quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod

Martyrū merita & suffragia multis communia.

Honorandi martyres tam intercessores mundi.

Psal. 119. & 148.

Psal. 33.

Veneratio Reliquiarū.

quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reuerentur & dæmones? quod & affligerunt in supplicio, sed glorificant in sepulcro. Honoro itaque corpus, quod Christus honorauit in gladio, quod cum CHRISTO regnabit in cælo.

10. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima quinta, in decreto de inuocatione, veneratione, & reliquijs Sanctorum, & sacris imaginibus: Sanctorum quoque martyrum, & aliorum cum Christo viuentium sancta corpora, quæ viua membra fuerunt Christi & templum Spiritus sancti, ab ipso ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, doceant Episcopi & cæteri docendi munus sustinentes, à fidelibus veneranda esse: per quæ multa beneficia à Deo hominibus præstantur: ita vt affirmantes, Sanctorum reliquijs venerationem atque honorem non deberi, vel eas aliæ sacra monimenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ causa sanctorum memorias frustra frequentari: omnino damnandos esse, prout iam pridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Ecclesia. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut senserit, anathema sit.

Reliquiarum veneratio & beneficia.

Anathema.

I. BERNARDVS in sermone de quatuor modis orandi: Sunt quos adhuc peccati conscientia terret & cruciat, nondum accepta resistendi virtute, tunc scilicet cum primum ipsos in peccatorum cæno iacentes spiritus veritatis irradiat, & excitans erubescere facit & timere Deum, dum vident immanitatem criminum, meritorum exiguitatem, & velut ardentem coram se gehennam expauescentes, quoniam in seipsis boni nil inueniunt, aliunde apprehendunt vnde tegantur. Sciunt enim quod non sit tutum in conspectu Domini Dei sui vacuos apparere contra legis præceptum, & multo minus id præsumere plenis stercore manibus audent. Quia ergo timent, & meritò timent per seipsos accedere, student quasi per alios supplicare. Tale est illud oratiōis genus, quo solemus vti, dicentes: Sancte Petre, ora pro nobis, & similia. Maximè verò illud obsecratio est manifesta: Per passionem tuam, libera nos Domine, & cætera in hunc modum. Huic ergo minimè expedit per seipsum ad Christum accedere, sed tangere, si quam inuenit eius simbriam, hoc est, eum considerare hominem, quem humiliorem viderit, & extremum in Ecclesia quæ est vestis Christi: eum inquam, qui elegit abiectus esse in domo Dei, oportet considerare, quoniam is verè est simbria posita in ora vestimenti, ad quam vniq̄e spiritualis vni-

Exod. 23. & 34

Litaniarum precationes; Sancte Petre, Ora pro nobis: & p̄ passionē tuam libera nos Domine, quibus potissimū conueniant.

Psal. 132.

guenti descendens à capite copia tota decurrit. Hunc si beneficijs aliquibus seu prece humili, aut confessione pura tetigerit, vt affectum eius erga se moueat ad compatiendum sibi, habeat fidem, & sine dubitatione sanabitur. Illud tamen nouerit simbria, non à se, sed à Christo exiisse virtutem, qui & tangi se protestatur in simbria.

Inuocat angelos, patriarchas, Prophetas, Apostolos.

2. **VICTOR** Africanus libro tertio de persecutione Vuandalorum circa finem: Adestote Angeli Dei mei, qui nunquam deestis, constituti in ministerio vestro propter eos qui hereditatem capesuri sunt æternæ salutis, & videte Africanum totam dudum tantarum Ecclesiarum cuneis sultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modò sedentem viduam & abiectã. Deprecamini patriarchæ, de quorũ stirpe generis nata est, quæ nunc laborat in terris. Orate sancti prophetæ, cognoscetes afflictam, quã antea vaticinante præconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores eius, quam vt congregaretis, vniuersum orbem ascendente in vobis Domino, vt equi velocissimi cursitastis. Præcipue tu Petre beate, quare siles pro ouibus & agnis, à communi Domino magna tibi cautela & sollicitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Hierusalem vsque ad Illyricum prædicasti Euangeliũ Dei, cognosce quid Vuandali faciunt Arriani, & filij tui gemunt lugendo captiui. Vniuersi ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus quia indignũ est vobis pro nobis orare, quia ista quæ venerunt nobis, non ad probationem, quomodò sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed & pro malis orate iam filijs, quia & Christus orauit etiam pro inimicis Iudæis. Sufficiant castigatiõ quæ iustè illata sunt nobis, & iam iamq; delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, sufficit: iam cohibe manũ tuam. Quis ignoret hæc nobis probrorum nostrorum scelera procurasse, aberratibus à mādatis Dei, & in lege eius nolētibus ambulare? Sed prostrati rogamus, vt nõ spernatis vestros miseros peccatores, per eum qui vos ad apostolicũ culmẽ prouexit humiles piscatores.

3. **AVGVSTINVS** libro vigesimo contra Faustum Manichæũ, capite vigesimo primo: vt in textu, & suprà, quæstione septima, B.

Natalitia sanctorum celebranda.

4. **IDEM** in Psalmum octogesimum octauum, concione secunda in fine: Natalitia sanctorum cum sobrietate celebrate, vt imitemur eos qui præcesserunt, & gaudeant de vobis, qui orant pro vobis, vt benedictio Domini in æternum maneat super vos, fiat fiat.

5. Et sermone quadragesimo septimo de sanctis: Quotiescunque fratres charissimi sanctorum martyrum solennia celebramus, ita ipsis

ipsis intercedentibus expectemus à Domino consequi temporalia beneficia, vt ipsos martyres imitando accipere mereamur æterna. Ab ipsis enim sanctorum martyrum in veritate festiuitatum gaudia celebrantur, qui ipsorum martyrum exempla sequuntur. Solennitates enim martyrum exhortationes sunt martyriorum, vt imitari nõ pigeat, quod celebrare delectat. Sed nos volumus gaudere cum sanctis, & tribulationem mundi nolimus sustinere cum ipsis. Qui enim sanctos martyres, in quãtũ potuerit, imitari noluerit, ad eorum beatitudinem non poterit peruenire: sic & Paulus Apostolus prædicat, dicens: Si fuerimus socij passionum, erimus & consolationum: & Dominus in Euangelio, Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Recusat esse in corpore, qui odium non vult sustinere cum capite.

6. **BERNARDVS** in vigilia Petri & Pauli Apostolorum, vt supra in hac eadem quæstione, C.

7. **ISIDORVS** libro primo de Ecclesiasticis officijs, capite trigesimo quarto: Festiuitates Apostolorum, seu in honore martyrum solennitates, antiqui patres in venerationis mysterio celebrari sanxerunt, vel ad excitandam imitationem, vel vt meritis eorum con sociemur, atq; orationibus adiuuemur: ita tamen, vt nulli martyri, sed ipsi Deo martyrum offeramus, quãuis in memorijs martyrum constituamus altaria. Quis enim antistitũ, in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquãdò dixit, Offerimus tibi Petre aut Paule, aut Cypriane: sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum, quos coronauit, quò ex ipsorum locorum amore maior affectus exurgat ad augendam charitatem, & in illis, quos imitari possumus, & in illo quo adiuuante possumus. Colimus ergò martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei, quorũ cor ad talem pro Euãgelica veritate passionem paratum esse sentimus. Sed illos tãro deuotiũs, quanto securiũs post certamina omnia superata, quãto etiã fidentiore laude prædicamus iam in illa vita feliciores victores, q̃ in ista adhuc vsque pugnantes.

8. **ET** capite trigesimo quinto: Omnes festiuitates pro varietate regionum, diuersaq; in honorem martyrum tẽpora, ided à viris prudentibus instituta sunt, nè fortè rara congregatio populi fidem minueret in Christo. Propterea ergò dies aliqui constituti sunt, vt in vnum omnes pariter conuenirent, vt è conspectu mutuo & fides crescat, & læticia maior oriatur.

Festi dies sanctorum qua utilitate celebrantur.

Imitatio Sanctorum necessaria.

Ioan. 15.

Festa Sanctorum cur ad celebrandũ instituta. Eadem habet Rabanus lib. 2. de instit. cler. c. 43.

Ex B. Aug. li. 20. cont. Fau. c. 21. & li. 8 de Ciuit. Dei, cap. 27.

Cur dies festi Sanctorum instituti. Eadem habet Rabanus lib. 2. de instit. cler. cap. 43.

IX

Pugnátne cum hoc primo præcepto vsus receptus imaginum Christi atque Sanctorum?

Baruch. 6. d. Deu. 4. c. 5. a
Psalm. 113. b & 134. c
Sap. 14. b c d
1. Cor. 10. b 8. b

a Leuit. 26. a
Tertull. lib. 2. aduersus
Marcionem.

b Basl. de spi. sanct. c. 18.
Damas. li. 4. c. 17. orthodox.
fid. Ath. ser. 4. c6. Arria.

c 7. synod. Itē 8. synod.
can. 3. Aug. lib. 1. de conf.
euang. c. 10. Damasus in
vita Siluestri. Athan. de
pass. imagin. c. 4. Gre. 1. 9.
epist. 9. & 1. 7. indict. 2.
epi. 53. & 109. Dam. lib. 4.
c. 17. ortho. Euf. 1. 7. eccle.
hist. c. 14. Sozo. li. 5. c. 20.
Nicep. 1. 2. c. 7. & 43. & li.
6. c. 16. Nicetas de imperio
Manuelis Comneni.
li. 5. & Ioannis Comneni.
Jonas Aurelian. de imag.
cultu. & Damascenus in
tribus lib. de imaginib.

d Exo. 25. b 37. a Num. 7. g.
& 21. b 3. Reg. 6. c d
e 2. Syn. Nic. act. 7. & syn.
8. can. 7. Nicep. 1. 16. c. 27.
Greg. 1. 9. epi. 9. ad Serenū
Massilien. Trid. sess. 25.

f Gen. 1. d. Phil. 2. a

A. HAVDQVAQVAM, quia nō, sicut Ethnici solent, adoramus sculptilia, ligna, lapides, perindè ac ^a DEOS quosdā, (id enim hoc præcepto cauetur maximè) sed more Christiano ac mēte pia CHRISTVM ipsum & Sanctos illic veneramur, vbi per imagines propositas nobis ^b representantur.

B. ITA tum præsens, tum vetus ^c Ecclesia summo consensu docet, commēdans nobis pias & venerandas Imagines: vt quarū vsum Apostolica etiam traditione cōmendatum acceperimus, & sacrosancta Patrum Synodo approbatum retineamus. Immò & veteri ^d Synagogæ suas Deus imagines dedit.

C. QVAPROPTER damnatus ^e est error Iconoclastarum, vt qui inter simulacra deorum & imagines Christi atq; Sanctorū discrimen nullum constituerēt: neq; rationē temporis gratiæ seu nouæ Legis haberent, quo Deus homo factus, imaginē similitudinemq; ^f suā initio à se creatā ipse induit, atq; in

in ea se nobis repræsentauit. Neq; solūm imperitus error, sed etiam nefandus istorū ^f furor est, qui sacris è locis imagines ipsas & in his Dominicam quoq; crucem eijciunt, ac sacrilegis manibus sacra ferè omnia, vbi possunt, demoliūtur.

d Paulus Diacon.
li. 6. de gestis Lā-
gobard. cap. 14.
& lib. vlt. de ge-
stis Romā. in fin.
Ioā. Patriarcha
Hierosol. in vita
Damaseni.

SCRIPTURAE.

BARUCH sexto capite, multis verbis hortatur Ieremias Iudæos, vt sibi caueant ab idololatria Babyloniorum: ostēdens à plurimis effectibus imbecillia esse idola, penitusque sensu carētia ac vanissima, vbi inter cætera sic ait: Lapidibus de monte similes sunt diuillorum, lignei & lapidei & aurei & argentei. Qui autem colunt ea, confundentur & c.

DEUTERONOMII quarto: Non vidistis aliquam similitudinē in die qua locutus est vobis Dominus in Horeb de medio ignis: nè fortè decepti, faciatis vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel foeminae, similitudinem oīm iumentorū q̄ sunt super terram, vel auium sub cælo volantium, atq; reptiliū, q̄ mouentur in terra, siue piscium qui sub terra morantur in aquis: nè fortè eleuatis oculis ad cælum, videas solem & lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt.

ET capite quinto: Nō facies tibi sculptile, nec similitudinē omnium quæ in cælo sunt desuper, & q̄ in terra deorsum, & q̄ versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea, & non coles.

SAPIENTIAE decimoquarto: Initium fornicationis, est exquisitio idolorum: & adinuentio illorum, corruptio vitæ est. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuū. Superuacuitas enim hominum hæc adinuenit in orbem terrarum: & ideò breuis illorum finis est inuētus. Acerbo enim lu-

luctu dolens pater, citò sibi rapti filij fecit imaginem: & illū qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanq̄ Deum colere cœpit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniēte tempore, conualefcēte iniqua consuetudine, hic error tanq̄ lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta. Et hos quos in palām homines honorare non poterant, propter hoc quòd longè essent, è longinquo figura eorum allata, euidētē imaginē regis quē honorare volebant, fecerunt, vt illum qui aberat, tanq̄ p̄sentem colerent sua sollicitudine. Prouexit autē ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaborauit arte sua, vt similitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tanquàm homo honoratus fuerat, nunc DEVM æstimaerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deseruientes homines, incōmunicabile nomen lapidibus & lignis imposuerunt. Et non suffecerat errasse eos circa Dei scientiam, sed & in magno viuentes inscientiæ bello, tot & tam magna mala pacē appellant. Et paulò pòst: Infandorū idolorū cultura, omnis mali causa est, & initium & finis. Aut em̄ dum lætantur, insaniunt: aut certè vaticinantur falsa, aut viuunt iniustè, aut peierāt citò. Dum em̄ confidunt in idolis quæ sine anima sunt, malè iurātes noceri se non sperāt. Vtraq; ergò illis euēniēt dignè, qm̄ malè senserūt de Deo, attendētes idolis, & iurauerunt iniustè in dolo contemnentēs iustitiam. Non enim iurantium est virtus, sed peccantium pœna perambulat semper iniustorum præuaricationem.

PSALMO centesimo decimotertio: Simulacra gentium, argentū & aurum, opera manuum hoīm. Os habent & non loquen-

loquentur, oculos habent & non videbunt. Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt: pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis.

ET centesimo trigesimoquarto: Simulacra gentium argentum & aurum, &c. Neque enim est spiritus in ore ipsorum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est, Exod. 32 Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

ET capite octauo eiusdem epistolæ: De efcis autem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quòd nullus est Deus, nisi vnus. Nam etsi sunt qui dicantur dij, siue in cælo, siue in terra, (siquidem sunt dij multi, & domini multi) nobis tamen vnus Deus, pater, ex quo omnia & nos in illo: & vnus Dominus IESVS CHRISTVS, & nos per ipsum.

LEVITICI vigesimo sexto: Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigētis, nec in signem lapidem ponētis in terra vestra, vt adoretis eum. Ego enim sum Dominus deus vester.

EXODI vigesimo quinto: Duos quoquē Cherubim aureos & productiles facies ex vtraque parte oraculi. Cherub vnus sit in latere vno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorij tegant, expandentes alas & operientes oraculum, respiciantq; se mutuo versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca, in qua pones testimonium quod dabo tibi. Indè præcipiam & loquar ad te supra propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim, qui erunt super arcam testimonij, cuncta quæ mandabo per te filijs Israël.

Sf

RVR-

RURSVM capite trigesimo septimo: Duos etiã Cherubim ex auro ductili, quos posuit ex vtraque parte propitiatorij, Cherub vnum in summitate vnus partis, & Cherub alterum in summitate partis alterius: duos Cherubim in singulis summitatibus propitiatorij, extendentes alas, et regentes propitiatorium, seque mutuò et illud respicientes.

NUMERORVM septimo: Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum foederis, vt consuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad se de propitiatorio, quod erat super arcam testimonij inter duos Cherubim, vnde et loquebatur ei.

ET capite vigesimo primo: Orauit Moyses pro populo, et locutus est dominus ad eum: Fac serpentem æneum, et pone eum pro signo, qui percussus aspexerit eum, viuet. Fecit ergò Moyses serpentem æneum, et posuit eum pro signo. Quem cum percussi aspicerent, sanabantur.

TERTII Regum sexto: Et fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum, decem cubitorum altitudinis, quinque cubitorum ala Cherub vna, et quinque cubitorum ala Cherub altera: id est, decem cubitos habentes à summitate alæ vnus vsque ad alæ alterius summitatem. Decem quoque cubitorum erat Cherub secundus: in mensura pari, et opus vnum erat in duobus Cherubim, id est, altitudinem habebat vnus Cherub decem cubitorum, et similiter Cherub secundus. Posuitque Cherubim in medio templi interioris: extendebant autem alas suas Cherubim, et tangebant ala vna parietem, et ala Cherub secundi tangebant parietem alterum: alæ autem altere in media parte templi se inuicem contingebant. Textit quoque Cherubim auro. Et omnes parietes templi per circuitum sculpsit varijs cælaturis et torno: et fecit in eis Cherubim, et palmas, et picturas varias, quasi prominentes de pariete et egrediètes. Sed et pauimentum domus textit auro

auro intrinsecus et extrinsecus. Et in ingressu oraculi fecit duo ostiola de lignis oliuarum, postesque angulorum quinque. Et duo ostia de lignis oliuarum, et sculpsit in eis picturam Cherubim, et palmarum species, et anaglypha valde prominentia, et textit ea auro: et operuit tam Cherubim, quam palmas et cætera auro. Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangulatos, et duo ostia de lignis abiegnis altrinsecus: et vtrunque ostium duplex erat, et seipsum tenens aperiebatur. Et sculpsit Cherubim, et palmas et cælaturas valde eminentes: operuitque omnia laminis aureis.

GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram, et præsit piscibus maris, etc. Et creauit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, ad imaginem dei creauit illum.

AD Philipenses secundo: Qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inuentus vt homo.

P A T R E S.

1. A. TERTULLIANVS libro secundo aduersus Marcionem: Proinde & similitudinem verans fieri omnium que in cælo & in terra & in aquis, ostendit & causas, idololatriæ scilicet substantiam cohibentes. subijcit enim, Non adorabitis ea, neque seruietis illis. Serpentis autem ænei effigies postea præcepta Moyfi à Domino, non ad idololatriæ titulum pertinebat, sed ad remediandos eos, qui à serpentibus infestabantur. Et taceo de figura remedij. Sic & Cherubim & Seraphim aurea in arcæ figuratum exempli, certè simplex ornamentum, accommodata suggestui, longè diuersas habendo causas ab idololatriæ conditione, ob quam similitudo prohibetur, non videntur similitudinum prohibitarum legi refragari, non in eo similitudinis statu depræhensa, ob quem similitudo prohibetur.
2. BASILIVS Magnus libro de spiritu sancto ad sanctum Amphilochium

Nō absolute
prohibita sunt
sculptilia,
sed quæ ad
idololatriam
eriguntur.
Num. 21.
Exod. 25.

philochium Iconij Episcopum, capite decimo octavo: Rex dicitur regis imago, non autem duo reges. Neque enim potestas scinditur, neque gloria diuiditur. Quemadmodum autem principatus ac potestas nobis dominans, vna est: sic & glorificatio quam illi deferimus, vna est, nō multæ. Itaque imaginis honor ad exemplar primū refertur.

Honor imaginis ad primum exemplar refertur.

Disputat aduersus eos qui reprehendunt imaginem Christi & Sanctorum venerationem.

Gen. i. Basili. cap. 18. lib. de Spiritu sancto.

Exod. 33. Exod. 25.

Nō tam quid fiat, quān qui & quo animo fiat, videndū.

Gen. 8.

Sculptilia quatenus dæmonū simulaera erant, prohibebantur. Itē quia diuinitatem per exprimere conabantur.

Deut. 4.

Gen. 18.

Baruch 3.

3. DAMASCENVS libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimo septimo: Quia nonnulli nobis exprobrant, quod adoramus & veneramur Saluatoris nostri, & reginæ nostræ Deiparæ imaginem, insuper & reliquorum sanctorum & famulorum CHRISTI: audiunt quod à principio DEVS hominem ad suam imaginem fecerit. Cuius igitur gratia inuicem adoramus, nisi quatenus ad imaginem Dei facti sumus? Nam, ut inquit Deifer & magnus in diuinis Basilius, imaginis honor ad exemplaris trāsferitur honorem. Exemplar autem est, quod imaginem efformat, & ex quo, quod deducitur, fit. Cuius gratia Mosaiicus populus tabernaculū in circuitu adorabat, imaginem & formam gerens celestium, magis autem & totius creaturæ. Dixit igitur Deus Moyfi: Vide feceris omnia secundum formam tibi ostensam in monte. Et Cherubim obumbrantia propitiatorium, nōne opera sunt manuum hominum? Quid autem in Hierosolymis celebratissimum templum, nōne manufactum est, & hominum arte constructum? Diuina autem scriptura accusat adorantes sculptilia, ac etiā sacrificantes dæmonibus: sacrificabant autem Græci, sacrificabant & Iudæi: sed Græci dæmonibus, Iudæi verò Deo. Et detestabile erat Græcorum sacrificium, & damnabile: Iudæorum autem Deo benè acceptabile. Sacrificauit enim Noë, & odoratus est Deus odorem suauitatis, bonæ voluntatis & beneuolentia ad ipsum suauitatem suscipiens. Sic Græcorum sculptilia, quia dæmoniorum erant simulacra, detestabilia & interdicta sunt. Ad hæc, inuisibilis & incorporei, incircumscriptibilis & insurabilis DEI quis potest facere representationem? Insipientiæ igitur & extremæ impietatis est, figurare diuinitatem. Hinc in antiquo testamento tritus non fuit imaginum vsus. At verò posteaquam Deus per viscera misericordiæ suæ secundum veritatem factus homo est propter nostram salutē, non ut Abrahæ, visus est in specie hominis, non ut prophetis, sed secundum substantiam veraciter factus homo est, diuersatus in terra, & cū hominibus cōuersatus est, miracula operatus est, passus est, crucifixus est, sepultus est, resurrexit, assumptus est.

Et

Et hæc omnia secundum veritatem gesta sunt, & visa ab hominibus, & scripta nobis ob memoriam & doctrinam sunt, cū præsentibus non essemus: vt cū non viderimus, audientes & credentes, adipsamur beatitudinem DEI. Et quia non omnes literas nōrunt, neque lectioni incumbunt, patres nostri consenserunt, veluti quædam trophæa, hæc in imaginibus representare ad promptam memoriam. Siquidem ob negligentiam frequenter cogitatione non tenentes passionem CHRISTI, imaginem transfexionis CHRISTI videntes, in Saluatoris passionis memoriam redimus, & proidentes adoramus, non materiam, sed imagine representatum: vt neque materiam, ex qua scriptum est euangelium: sic neque crucis materiam adoramus, sed quod typo figuratim exprimitur: nam quid refert crux à materia, si non habet CHRISTI representationem? Identidem & de Dei matris imagine: nam honor ad ipsam, in illum qui ex ea incarnatus est, reuocatur. Similiter autem & Sanctorum fortia facta præparant nos ad fortitudinem, & zelum, & imitationem virtutis illorum, & gloriam DEI. Vt enim diximus, honorem qui exhibetur benignis gratisque conferuis, beneuolentia ad communem Dominum præ se ferre indicium: sic & imaginis honor ad prototypum, id est, exemplar, imaginisque veritatem transfertur. Est autem hæc traditio non scripta, perinde ac adorationis ad Orientem, adorare scilicet crucē, aliatque plurima, ijs quæ dicta sunt, similia. Fertur autem & quædam historia, quod Dominus Abagaro Edessenorum ciuitatis regi, qui pictorem miserat, vt Domini similem pingeret imaginem: non valente autem pictore ob resplendentem faciei suæ claritatem, ipse vestimentum suæ faciei diuinæ & viuificæ applicans, in vestimento sui ipsius imaginem absterfit, & sic desideranti misisse Abagaro. Quod autem plurima sancti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus gentium Apostolus: Ecce fratres state, & tenete traditiones nostras, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Corinthios: Laudo autem vos fratres, quia per omnia mei meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones tenetis.

4. ATHANASIVS sermone quarto contra Arrianos: In imagine regia species regis & forma apparet, & in rege imaginis species: sine enim omni discrepantia vultus regis in imagine expressus est, vt qui videt imaginem, videat in ea regem: & vicissim, qui regem intueatur, agnoscat illum ipsum eundem esse, qui in imagine representatur. Cæterum quia in ambobus nulla est dissimilitudo, si quis

Imagines, librorum loco sunt.

Imago crucis fixi, memoria passiois inuentibus reuocatur.

Adorantes imaginē, non materiam, sed quod representatur, adoramus.

Imagines Sanctorum nos excitat ad ipsorum imitationem.

Honor imaginis ad prototypum trāsferitur. Traditio non scripta, est cultus & vsus Imaginum.

Eiusdem historie & imaginis meminit Nicephorus ecclesie hist. 1.2. c.7. & li.17. c.16. Euaagrius ecclesie hist. 1.4. c.26. Septima Synactis.5. Constantinus Porphyrogen. apud Metaphrasten 16. Augusti.

Apostolicæ Traditiones non scriptæ. 2. Thess. 2. 1. Cor. 11.

post conspectam imaginem velit regem videre, huic ad eum modum ita imago iure loqueretur: Ego & rex vnum sumus: ego enim in illo sum, & ille in me: & quod in me animaduertis, id quoque in eo animaduertas: & quod videris in illo, videris & in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regem, quippe cum ipsa imago nihil aliud sit, quam regis forma ac species.

Adorans imaginem regis, ipsum regem adorat.

1. B. SECVNDA Synodus Nicena, quæ est septima generalis trecentorum quinquaginta Episcoporum, celebrata est contra eos qui imagines CHRISTI & sanctorum ex Ecclesijs eijciunt, ac earum venerationem improbant. Constat verò septem actionibus.

IN SECVNDA actione recitatur epistola synodica Adriani primi Pontificis Romani, ad Constantinum Imperatorē & Irenen eius matrem: in qua inter cætera hunc in modum ait: Hi principes Apostolorum sunt, (Petrum & Paulum intelligit) qui Catholicam Orthodoxam fidem auspicati, per scripta quidem veluti legibus latitis fidem suam seruandam præceperunt: omnibus scilicet, qui in sedes illorum successuri erant, & in fide eorum vsque ad consummationem seculi permanfuri, atque ita nostra seruat Ecclesia, & sanctas eorum figuras veneratur. vnde in hunc vsque diem venerandis horum imaginibus Ecclesiæ nostræ ornata ac conspicua sunt. Quem admodum sanctissimus & beatissimus Papa Syluester in principio Christianorum nostrorum orthodoxa fide testatur. Deinde recitata historia, quomodo Constantinus Magnus per beatum Petrum & Paulum nocte admonitus, à beato Syluestro in fide eruditus fuerit, & ad baptismum suscipiendum inuitatus, ita subiungit: Postquam finem narrationis fecisset, quæsiuit Imperator, qualesnam arbitraretur esse Deos Petrum & Paulum, quos viderat? Respondit Pater, nequaquam esse Deos, sed seruos & discipulos Domini nostri IESV CHRISTI, quos in hoc elegisset, vt omnes gentes conuerterent,

Ex epist. Synodica Adriani 1. in eadē 2. actiōe ab vniuersa Synodo recepta & approbata.

Ecclesia Rō. ab Apostolis edocta, veneratur Sanctorum Imagines.

Syluester habebat D. Petri & Pauli Imagines.

Eadem de ijs imaginibus refert Nice. lib. 7. cap. 33.

Constantinus Magnus Ecclesijs imaginibus exornauit.

vt crederent in eum. Hæc cum audiuiisset Imperator, percontatus est, num alicubi essent historiæ illorum: mox beatus Syluester per Diaconos adferri, quas habebat, Apostolorū imagines iussit, quas cum Imperator aspexisset, clara voce proclamauit: Hi sunt quos per visum conspexeram, neque amplius incredulus sum: paretur lauacrum in meam salutem. Constructo autem lauacro, cum sacro rore tinctus esset, confestim est sanitati pristina restitutus. Deinde non immemor accepti beneficij, Ecclesias Dei exædificare cœpit, columnas eorum passim sacris imaginibus in memoriam incarnationis Domini nostri IESV CHRISTI, omniumq; sanctorum reuerenti-

retiam exornauit: nec alia de causa, quam vt Christianismum in lucem & veritatem, Deiq; cultum prouehere, & omnes gentes à cultu idolorum, & diabolica deceptione conuerteret. Quemadmodum etiã Diuus Pater Gregorius Apostolorum successor prædicauit, ob id depingi in templis Euangelicas historias, vt homines illiterati, & qui sacros libros legere nequeunt, (quorum sanè maxima pars est) conspectis illis, redderent Deo gloriam, & reducerent in mentem, quæ in carne conuersatio Domini nostri IESV CHRISTI fuisset: Vt taceam interim Orthodoxos alios & Christianissimos Imperatores, cum sacerdotibus omnibus & honestis viris Deum colentibus, simul etiã cum vniuerso Christiano populo, qui omnes iuxta antiquam sanctorum Patrum traditionem, venerandas imagines & receperunt & tenent, & in memoriam & compunctionem cordis conferuant, & in hunc vsque diem venerantur. Neque aliter fiebat in partibus & regionibus istis, donèc proauus vester ex impiorum quorundam instructione venerandas imagines abstulit. Ex quo tempore magnus error Græciam istam inuasit, vnde non contemnendum scandalum in mundo factum est. Sed vix illis, per quos scandala in mundum irrepserunt. In eadem epistola nonnullis scripturæ exemplis & testimonijs adductis, illud ex Gregorio Nysseno subiicit: Vidi (inquit ille, de Patriarcha Abrahamâ sermonem faciens) non infrequenter passionis figuram, neque sine lachrymis eiusmodi picturam transij, cum scilicet opus artificij in personam significatam demonstratum esse viderem. Quinetiam in epistola Diui Basilij, qua in Iulianum desertorem inuehitur: Confiteor filij incarnatam *ἀνομομίαν*: deinde sanctam Mariam quæ secundum carnem illum peperit, hanc Deiparâ vocans. Suscipio etiam sanctos Apostolos, Prophetas & martyres, qui pro me apud DEVM supplicant, quò per illorum mediationem propitius mihi fit Deus noster benignissimus, & remissionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob causam & historias imaginum illorum honoro, & palam adoro. Hoc enim nobis traditum à Sanctis Apostolis, non est prohibendum, sed in omnibus Ecclesijs nostris eorum historias erigimus. Adfert deinde Chrysoctomi, Cyrilli, Athanasij, Ambrosij, & beati Stephani Episcopi Bostrensis testimonia: ex quo Stephano hæc citat: Omnis imago, siue angelorum, siue Prophetarum, aut Apostolorum, aut Martyrum, aut alioqui iustorum virorum, in nomine Dei facta, sancta est. Non enim ipsum lignum honoratur, sed ipsum illud quod in ligno datur contemplandum: atque ita per recordationem

Ad Serenum Massiliensem lib. 9. ep. 9. & ad eundē ep. 109. lib. 7. in dictione 2.

Oēs orthodoxi sunt in eadem sententiâ.

Leo Isaurus. Isidomachus Imperator. Matth. 18.

Gregorij Nysseni testimonium.

Pictura immolationis Isaac. Gregorij ad lachrymas commouet

Basilij Magni testimonium. Sancti pro nobis supplicat.

Honorat imagines S. Basilij ex Apostolorum traditione.

Stephani Bostrensis testimonium.

Nō honoratur lignum aut materia.

onem

328
Vide Panopliam Euthymij tit. 19.

Nota.

Approbatio huius epistolae.

Ex epistola Orientalium Episcoporum à Synodo approbata & recepta.

Imagines Christi & Sanctorum venerantur Orientales Episcopi.

Nō in materia aut coloribus honorem constituunt.

In figuratum honor redūdat.

Ex B. Chrysoftomo.

Imagines Meletij Antiocheni episcopi.

Vide eadem apud Niceph. lib. 12. cap. 14.

Fusile picturam amavit Chrysoft.

Ex Nysseno. Genes. 22.

Ex Athanasio de passione imaginis.

In templis imago crucis ad Orientem.

onem veneratio exhibetur. Omnes enim principes, etiam si pessimi sint peccatores, adoramus & reuerenter salutamus. quid vetat igitur, quod minus non liceat & sanctos DEI ministros venerari, & in memoriam eorum imagines statuere & erigere, ne in obliuionem perpetuam veniant? Hanc autem Adriani epistolam vniuersa Synodus in eadem actione secunda recepit & approbavit.

IN actione tertia ab eadem Synodo approbantur literæ Orientalium Episcoporum ad Tharasium Patriarcham Constantinopolitanum: in quibus inter cætera sic scribunt: Sanctas imagines reueremur, principid adorantes Dei verbi, propter nos incarnati, Domini nostri & Seruatoris IESU CHRISTI, qui formam serui adsumpsit, imaginem. Veneramus etiam & adoramus imaginem Deiparæ, & Domine nostræ irreprehensibilis, immaculatæ, & inexplicitæ castitatis matris, quæ illum peperit. Quinetiam sanctorum Apostolorum, Prophetarum, & victorum martyrum, sanctorumq; & beatorum, veluti amicorum Dei imagines colimus, non in materia aut coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis aded, quorum typum imagines gestant, debemus impartientes: cum sciamus, iuxta Basilij Magni sententiam, quod imaginis honor exhibitus, ad ipsum prototypum referatur.

IN actione quarta adducuntur multa testimonia scripturæ sacræ, & sanctorum patrum, ac historiarum nonnulla de pio & vtili vsu imaginum: quæ longum esset perscribere. Inter cætera verò ex beato Chrysoftomo in encomio in Meletium refertur, quod in annulis, in poculis, in phialis, in thalami parietibus, & vbiq; sanctam Meletij imaginem multi pinxerint. Deinde in oratione, quod veteris & noui testamenti vnus sit Legislator: Ego, inquit, & ex cera fusilem picturam pietate plenā amaui. Præterea ex oratione beati Gregorij Nysseni de deitate Filij & Spiritus, & in Abraham: Vidi sapiens inscriptionis imaginem, & sine lachrymis transire non potui, cum tam efficaciter pictura ob oculos poneret historiam. Procumbit enim ante aram Isaac genibus innixus, circumductas ferens in tergo manus. Ibidem recitatus est Diui Athanasij libellus de CHRISTI imagine, quam ludæi in Beryto transfixerant. Præterea lecta est in actione beati Patris Nili epistola ad Olympiodorū proconsulem, qui constituerat ædificare templum: Debet esse firmæ & virili sententiæ genuinum, in sacro loco ab Oriente sanctissimi templi, vnicam & solam effigiari crucem. Per solam enim salutiferā crucem, genus humanum liberatum est. Perq; hanc desperabundis vndiq; spes

spes annunciatur. Verum noui & veteris testamenti historijs hinc inde parietes templi repleri doctissimi pictoris opera velim, quod scilicet hi qui literas non norunt, neque sacram scripturam legere queunt, contemplatione picturæ in memoriam reducant, quoniam germanè vero illi Deo per fortia facta seruièrunt, atque in certam excitentur gloriosorum & laudatorum facinorum, per quæ cum cælo terram commutârunt, venerantes scilicet per contemplationem ea quæ non viderunt.

ET in fine actionis quartæ sancta Synodus dixit: Venerandas imagines veneramus. Nos veteri Ecclesiæ legislationi insistamus, Nos statuta patrum conseruemus. Nos, qui addunt aut auferunt aliquid de Ecclesia, anathematizamus. Nos nuperam Christianorum accusatorum inuentionem anathematizamus. Nos venerandas imaginum salutamus. Nos, qui sic nolunt, anathemati subijcimus: Christianorum accusatoribus, videlicet Iconoclastis, anathema &c.

ACTIO sexta continet refutationem hereticorum, qui in Constantinopolitano conciliabulo sub Leone hæretico Imperatore imagines damnauerant: quorum argumenta & sententiæ referuntur per Gregorium quendam Neocæsareensem, qui iam resipuerat: & per Epiphanium Diaconum, nomine sanctæ Synodi egregiè refelluntur. Distributa est hæc actio per sex tomos. In quarto autem tomo ita legitur: Quod autem cum multis alijs, quæ in Ecclesia obseruantur sine scriptura, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum temporibus latè per historias traditum est, de imagine maximè heremorrhoidis, quam multis scriptoribus confirmare possumus. Huiusmodi aut cum ipso Domino imago in statuam conflata est. Contingit autem ipsa simbria statuæ Dominicæ, quemadmodum in Euangelio traditum est, vnde etiam salutem consequuta est, atque hæc in libris multorum Ecclesiasticorum scriptorum reperire licet. Quinetiam Basilij Magnus, cuius scripta per omnes terræ fines resonant, in diuersis opusculis suis mentionem imaginum facit. Gregorius etiam illius & carne & spiritu frater, Nyssensiu Præsul, in sermone in Abraham, idem sentit. Item alter Gregorius, qui à theologia nomen sortitus est, in versibus à se conditis, qui de virtute inscribuntur, assentit. & Ioannes, qui os auro splendidius & lucidius consecutus est, in oratione funebri in Meletium Episcopum Antiochiæ, & in sermone qui inscribitur, quod veteris & noui testamenti vnus sit legislator. Cyrillus itè expiator Nestorianæ heresis, in epistola ad Acaciū Episcopū Scythopoleos, Anastasius Episcopus

In parietibus historiæ sacræ depingenda.

Approbat. Synodus imaginum venerationem.

Anathema Iconoclastis.

Conciliabulum Constantinop. de colendis imaginibus.

Ab Apostolis perduris Traditio ab historijs & patribus approbata. Matt. 9.

Basilij.

Greg. Nyssenus. Nazianzenus.

Chrysostomus.

Cyrrill. Alex. Anastasius

Sophronius
Maximus
Omnes Patres
imagines receperunt.

Theopoleos, Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus? Oēs enim sancti patres nostri imagines receperunt. Quam ob causam mendaces depræhenduntur in hoc, quod dicunt, non esse patrum traditionem.

Traditio ecclesiastica de Imaginibus.

ACTIONE septima demùm in definitione sanctæ, magnæ, & vniuersalis in Nicea Synodi secundæ: Fatemur vniuersim nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto siue consuetudine valentes & decretas, retinere velle, quarum de numero est imaginum effiguratio, vt quæ historiæ Euangelicæ promissionis concinat, ad credulitatem veræ & non phantasticæ incarnationis Dei, & ad vtilitatem similitudinis, quâ nobis exhibet, vtiliter inuentâ. His sic se habentibus, regiã viam incedentes, & sanctorum nostrorum & diuinorum Patrum doctrinæ insistentes, & Catholicæ ecclesiæ, in qua sanctus Spiritus inhabitat, traditione obseruantes: definimus cum omni diligentia & cura, venerandas & sanctas imagines ad modum & formã venerandæ & viuificantis crucis è coloribus & tessellis, aut alia quauis materia cõmodè paratas, dedicandas, & in templis sanctis Dei collocandas, habendasq;: tum in sacris vasis & vestibus, tum in parietibus & tabulis, in ædibus priuatis, in vijs publicis: maximè autè imaginè Dñi & Dei Seruatoris nostri IESV Christi, deindè intemeratæ Domine nostræ Deiparæ, venerandorum angelorum, & omnium deindè sanctorum virorum. Quod scilicet per hanc imaginum pictarum inspectionem, omnes qui cõtemplantur, ad prototyporum memoriam & recordationem & desiderium veniant, illisq; saluationem & honorariam adorationem exhibeant, non secundum fidem nostram, veram latrariam, quæ solum diuinæ naturæ cõpetit: sed quemadmodum typo venerandæ & viuificantis crucis, & sanctis euangelij, & reliquis sacris oblationibus suffitorum & luminarium reuerenter accedimus, quemadmodum veteribus piè in consuetudinem hoc adductum est. Imaginis enim honor in prototypum resultat: & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum. Sic enim sanctorum nostrorum patrum obtinet disciplina, vel traditio Catholicæ Ecclesiæ, quæ à finibus vsque ad fines Euangelium suscepit. Paulo ergo sic in Christo loquẽti, omniq; apostolico cõtuiti & patribus sanctis idem sentientibus inherẽtes, seruamus traditiones quas suscepimus. Et subscriptione facta, sancta Synodus exclamauit: Oēs sic credimus, oēs idẽ sapimus, oēs approbãtes subscripsimus. Hęc est fides Apostolorum, hęc est fides Patrum, hęc est fides Orthodoxorum, hęc fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in vnum Deum,

Synodi definitio de honorandis Imaginibus.

Vtilitas Sanctorum Imaginum.

Qualis veneratio ijs debetur.

Hęc est fides Apostolorum & Orthodoxorum.

iii

in Trinitate laudatum, venerandas imagines amplexamur.

2. OCTAVA synodus generalis, Constantinopolitana, canone tertio: Sacram imaginem Domini nostri IESV Christi & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutē consequuntur omnes: ita per colorum imaginariã operationem & sapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est, profuerunt vtilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & scriptura quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum est enim, vt secundum congruentiam rationis & antiquissimã traditionem, propter honorem, quia ad principalia ipsa refertur, etiã deriuatiuæ imagines honorentur, & adorentur, vt sanctorum euangeliorum sacer liber, atq; typus preciosus crucis.

Imagines venerandæ.

3. AVGVSTINVS libro primo de consensu Euangelistarum, capite decimo de ijs loquens, qui se Christi libros ad Petrum & Paulum scriptos legisse, & in eis magicam artem descriptam inuenisse mentiuntur: Cum vellent (inquit) tale aliquid fingere Christum scriptis se ad discipulos suos, cogitauerunt, ad quos potissimum scribere potuisse facile crederetur, tanquam ad illos qui ei familiarius adhaesissent, quibus illud quasi secretum dignè committeretur, & occurrit eis Petrus & Paulus. Credo quod pluribus locis simul eos cum illo pictos viderunt, quia merita Petri & Pauli etiã propter eundem passionis diem, celebrius & solenniter Roma commendat.

S. Petrus & D. Paulus cum Christo simul pingi olim solebant.

4. DAMASVS Papa libro Pontificali in vita Syluestri: Huius temporibus fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas & ornauit: Basilicam Constantinianam, vbi posuit dona ista: Fastigium argenteum, habens in fronte Saluatorem sedentem in sella quinque pedum, pensantem libras + centum viginti. Et duodecim Apostolos, habentes singuli quinos pedes, pensantes libras nonaginta, cum coronis ex argento purissimo. Item à tergo respicientem in abside Saluatorem, sedentem in throno in pedibus quinque ex argento purissimo, pensantem libras centum quadraginta. Et angelos quatuor ex argento in quinis pedibus, qui pensant singuli libras centum quinque cum gemmis Alabandenis. Et infra: Annexum ex stipa Ammiantum in labro fontis agnum ex auro purissimo, fundentem aquam, pensantem libras triginta. Ad dexteram agni, saluatorem ex argento purissimo, in pedibus quinque, pensantem libras centum septuaginta. In leua agni, beatum Ioannem Baptistam ex argento, in pedibus quinque, tenentem titulum scriptum, qui hoc habet: Ecce agnus Dei, ec-

Constantinus Magnus collocavit in templo argenteas statuas Saluatoris & 12. apostolorum. Vt quid perditio hæc, dicitur fortè cum Iuda Iconomachus aliq. Angelorum quatuor imagines argenteas. Agni. Saluatoris. Ioannis Baptistæ.

T t 2

Cc Ioh. 1.

Cruce aurea.

cè qui tollit peccata mundi, pensantem libras centum. Ibidem: Super corpus beati Petri, super os quo conclusit illud, fecit crucem auream purissimam, pensantem libras centum quinquaginta. Sed & crucem auream super locum beati Pauli Apostoli posuit, pensantem libras centum quinquaginta.

Lectus est hic libellus in septima synodo generali, actione 4.

5. ATHANASIVS libello de passione imaginis Domini nostri IESV CHRISTI, qualiter crucifixa est in Syria, in vrbe Beryto, capite quarto: Postquam curati sunt (perunctione sanguinis qui ex imagine fluxerat) cuncti, qui ægritudine detinebantur, currebat omnis multitudo Iudæorum ad domum sanctæ Ecclesiæ, quæ in eadem vrbe erat, vbi & Metropolitanum inuenerunt. Cuius prouoluti vestigijs, se peccasse, se grauitè deliquisse, magnis vocibus fatebantur. Is cum ab eis perquireret omnem rei gestæ veritatem, sanctam iconam Domini Saluatoris eidem demonstrantes, annunciauerunt cuncta, quæ in ea exercuerant: & qualiter ab ictu lanceæ sanguis & aqua emanauit ex latere ipsius, nec non & de mirabilibus ab ea ostensis ipsi retulerunt per ordinem. Ille verò interrogabat, qualiter icona ipsa ab eis fuisset reperta, & si ab aliquo eam accepissent. At illi retulerunt ei, quod quidam Christicola per obliuionem in cellula synagogæ proxima dimisisset eandem iconam, dum se ad alium locum transferret hospitandi gratia. Qui statim iubetur inquiri: & repertus, in præsentia Domini Metropolitanum statuitur. Cumque ab eo studiosissimè fuisset interrogatus, quomodo icona apud se deuenisset, vel à quo tam mirabiliter posita esset, respondit dicens, quod Nicodemus, qui ad IESVM nocte venerat, proprijs manibus eam composuisset, & moriens, Gamalieli tradidisset. Gamaliel autem doctoris gentium Pauli magister, cum diem sibi cerneret adesse extremum, Iacobo eam reliquit, & Iacobus Symeoni, & Symeon Zachæo, & sic per successiones temporum in Hierosolyma perdurauit, vsquequò subuersio illius vrbs patrata est quadagesimo & tertio anno post ascensionem Domini Saluatoris ad cælos. Sed biennio antequàm Titus & Vespasianus eandem subuerterent urbem, admoniti sunt à Spiritu sancto fideles, atque discipuli CHRISTI, vt relicta vrbe, ad regnum se transferrent Agrippæ Regis, quia ipse tunc Agrippa Romanis federatus erat. Qui egressi ab vrbe, omnia quæ ad cultum nostræ religionis vel fidei pertinere videbantur, secum auferentes, in has regiones se transfulerunt. Quo tempore etiam icona cum cæteris

A Nicodemus facta Christi imago, postea ris relicta.

Ioan. 3.
Act. 22.

cæteris rebus Ecclesiasticis deportata, vsque hodiè in Syria permansit, quam ego ipse à parentibus ex hac luce migrantibus mihi traditam, iure hæreditario vsque nunc possedi. Hæc certa & manifesta ratio est de icona sancta Domini Saluatoris, qualiter de Iudæa in Syriam partes deuenit.

6. GREGORIVS libro nono epistolarum, epistola nona ad Serenum Mafsiliensem Episcopum: Perlatum ad nos fuerat, quod inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, nè adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari vetuisses, omninò laudauimus, fregisse verò reprehendimus. Dic frater, à quo factum sacerdote aliquandò auditum est quod fecisti? Si non aliud, vel illud te non debuit reuocare, nè despectis alijs fratribus, solum te sanctum & esse crederes sapientem? Aliud est enim, picturam adorare: aliud, per picturæ historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus, quia in ipsa etiam ignorantes vident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Quod magnoperè à te, qui inter gentes habitas, attendi debuerat, nè, dum recto zelo incaute succenderis, ferocibus animis scandalum generares. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesijs, sed ad instruendas solummodò mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admittit, si zelum discretionè condijsses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectum gregem non dispergere, sed potiùs dispersum poteras congregare: vt pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa disperforis incumberet.

7. ET libro septimo, indictione secunda, epistola quinquagesimatertia ad Secundinum: Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum diaconum rogasti, misimus. Vnde valde nobis tua postulatio placuit, quia illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem præ oculis habere desideras. Ab re non facimus, si per visibilia inuisibilia demonstramus. Sic homo qui alium ardentè videre desiderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti se præparat, vt de visione eius hilaris recedat. Scio quidem, quod imaginem Saluatoris nostri non ideò petis, vt quasi DEVM colas, sed ob recordationem filij DEI in eius amore recalcas, cuius te ima-

Episcopus q. imagines sanctorum nè adoratur confregerat, repræhenditur.

Pictura idiotarum libri.

Imagines nò sunt in Ecclesijs ppositæ ad adorandû, scilicet latræ cultu.

Imagines deuotionem excitant.

Ante imaginē non quasi ante diuinitatē prosternimur.

Transmittit Gregorius imagines Christi, B. Virginis, Petri & Pauli.

ginem videre consideras. Et nos quidem non quasi ante diuinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam filium DEI reducit, animum nostrum aut de resurrectione lætificat, aut de passione demulcet. Ideoque direximus tibi sartarias duas, imaginem DEI Saluatoris, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque Apostolorum Petri & Pauli continentes, per supradictum filium nostrum, & vnam crucem, clauim etiam pro benedictione à sanctissimo corpore Petri Apostolorum principis, vt per ipsum à maligno sis defensus, per cuius signum munitum te esse credis: & ex eo te protegat, qui iuuenilia semper suggerit recordari: vt in bonis actibus perseueras, alios in eius amore accendas, propter quem te fecisti haberi, vt vitæ huius mala quæque inimicus suggerit retroacta mētis prouentibus quasi facilius inardescas, pro cuius amore vitam etiam velis finire. Ipse quoque te protegat vsque in finem, qui cunctum mundum dignatus est redimere IESVS CHRISTVS.

8. IBIDEM epistola centesimanona ad Serenum Mafsiliensem Episcopum: Indico dudum ad nos perueuisse, quod fraternitas vestra quosdam imaginū adoratores, aspiciens, easdem Ecclesiæ imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum vos, nè quid manu factum adorari possit, habuisse laudamus: sed frangere easdem imagines non debuisse iudicauimus. Idcirco enim pictura in Ecclesijs adhibetur, vt hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent.

9. DAMASCENVS libro quarto Orthodoxæ fidei, capite decimo septimo: vt supra hac eadem quæstione, A.

10. EVSEBIVS Cæsarensis libro septimo Ecclesiasticæ historiæ, capite decimo quarto: Quoniam in huius ciuitatis (Cæsareæ Philippi, quam Paneadem vocant) mentionem incidi, operæ precium arbitror, historiam hoc loco citare, quæ digna planè videtur, quam memoriæ ad posteritatem commendemus. Mulierem illam sanguinis profluuii afflictatam, quam sanctorum Euangeliorum testimonio à seruatore nostro morbi remedium inuenisse cognouimus, ex ea ciuitate oriundam, illiusque domum ibi ostendi, & admirabilia quædam Seruatoris in eam beneficij monumenta & quasi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius, æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus instar supplicantis

Respexit imaginum cōfractorem.

Picturæ cur in Ecclesijs adhibeantur.

Hæc eadem refert Nicephorus 1. 6. hist. eccl. cap. 15.

Matt. 9. Mar. 5. Luc. 8.

cantis, in anteriorem partem extensis, super editum lapidem collocatam: huic erectione viri erectam imaginem, ex eadem materia cōflatam, vestitu ad talos demisso decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem, ad cuius pedes in ipsa basi peregrinam quandam & inusitatam herbæ speciem enasci: quam quidem, vbi ad ænei vestitus fimbriam excreuerit, morbis cuiusque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc statuam, effigiem IESV exprimere dicunt: quam ad nostram vsque ætatem manentem, ipsi ad eam ciuitatem profecti, oculis cernebamus. Nec planè mirum, eos, qui ex gentilibus prognati, à Seruatore dum inter homines viuebat, beneficijs affecti fuissent, ista effecisse, cum & nos Petri & Pauli Apostolorum, & CHRISTI etiam ipsius, imagines in picturis colorum varietate expressas, conseruatasque aspeximus.

11. SOZOMENVS historiæ Ecclesiasticæ libro quinto, capite vigesimo: Illud porro dicitur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidē, vt CHRISTI potentiā planè indicat, ita iram diuinam aduersus Imperatorem accensam euidenter ostendit. Cum certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœnicea, quam Paneadem vocant) præclaram esse CHRISTI statuam, quam mulier quæ sanguinis profluuii laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat, eā deturbauit, suamque in eius loco posuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapsus, statuam illā circiter pectus persequit, caputque vnā cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuisa. Ex quo quidē tempore ad hodiernum diem atra tanquam fulminis ictu ambuga manet. Id temporis igitur Gentiles statuam CHRISTI tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent, at Christiani postea eius fragmenta cum collegissent, in Ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur. Ex basi supra quam hæc statua locata erat, herba quædam, vt narrat Eusebius, quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cuius generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omninò nouit.

12. NICEPHORVS Callistus libro secundo historiæ Ecclesiasticæ, capite septimo: Postquam Augarus scripto suo persuadere CHRISTO quod voluisset (vt scilicet ad se veniret, ipsumque quo iam dudum affligebatur, inueterato morbo liberaret) non potuit, desperatō IESV propter responsum acceptū aduentu, quid caperet consilij incertus, eo tamen quo in CHRISTVM tenebatur desiderio, percussus

Mulier in euangelio cōmē data à Christo, eius imaginē erexit. Miraculum.

Eusebius eam imaginē oculis conspexit.

Imagines Petri & Pauli.

Iulianus apostata statuam illam Christi deturbauit.

Apostata imago de cælo tacta est.

Fragmenta imaginis Christi in Ecclesia custodita.

Eusebius supra.

De hac Imagine Edessena supra meminit Damascenus.

cūlus, pictorem eximium ad eum misit, ei que vt diligenter & accuratē faciem eius in pictura effingeret, imaginē que pro desiderato illo sibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco sublimiori stans, pingere CHRISTI vultum, vt decebat, conabatur. Quum verō cōceptum opus non succederet, (diuinus quippe splendor & gratia in vultu eius coruscans, impedimento erat) re ea cognita Saluator textum lineum petit, in eo que prius loto faciem suam exprimit, & ad Augarum mittit. Dicitur quoque Perfarum rex, manu ingenioq; promptum pictorem misisse, & per hunc feruenti fidei desiderio, simul & ipsius CHRISTI, & quæ eum diuino modo genuit, matris, quàm celerrimē imaginem depictam accepisse. Atque hæc quidem ex tabularijs & archiuis ciuitatis Edeffæ, quæ tum regia administrabatur potestate, sunt desumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conscripti hæc quoque complectebantur, ex Syrorum lingua translata.

Alij cum Abgarum, alij Abgarum nominant.

Lucas primus pinxit imagines Christi, B. Virginis, & principum Apostolorū.

Imagines Christi, B. Mariæ, Petri & Pauli, à S. Luca depictæ.

13. E T eiusdem libri capite quadragesimotertio: Fertur Lucas quoque primus, CHRISTI, & quæ eum ita, vt DEVM decebat genuit, matris, atque item principum Apostolorum effigiem pingendi arte adumbrasse, vnde in omnem deinde habitabilem orbem tam venerandum & preciosum opus est illatum.

14. IDEM Nicæphorus libro sexto, capite decimosexto: Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, ipsiusq; adeo CHRISTI, & quæ eum supra naturæ captū mirificè genuit virginis matris, coloribus adumbratas imagines plurimas ad hunc vsque diem conseruatas esse nouimus. Ac Lucas quidem Apostolus ipsas accuratè, opus id exorsus, manibus suis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoq; viri, pro eo atque par erat, veluti seruatores suos in signis & picturis seruantes, idem fecere.

15. NICETAS Choniates libro quinto de rebus gestis Manuëlis Comneni Imperatoris: Pannonijs superatis, Imperator tanta victoria lætus & exultans, DEO gratijs actis, statim rei bene gestæ nuncios in vrbem mittit: ac post dies aliquot & ipse Constantinopolim ingressus, triumphum ducit ab Orientali porta, quæ ad arcem patet, eumq; ob insignē & incruentam victoriam quâ splendidissimè & magnificentissimè adornat. Expansæ sunt oēs purpureæ & auratæ vestes: & ciues alij aliudē ad pompā illā cōfluentes instar torrētis ex mōte decurrētis, fora, ædes, tēpla, officinas, & loca oīa vrbis amplissimè deferuerūt. Sunt & captiui in triūpho ducti, Platea illa vtrinq;

sug-

suggesta habuit ad binas & ternas contignatiōes educta, testa quoq; oīa spectatoribus referta fuerunt. Impatorē quadrigæ argenteæ auratæ cum equis niue candidioribus præcedebāt: quibus imposta erat imago inuictæ adiutricis & insuperabilis commilitōis matris Dei. Eum currum Imperatoris propinqui atq; amici, senatus, viri magistratibus & dignitatibus insignes, ponē sequebātur. Deinde ipse Imperator prodijt equo feroci infidens, vir inclytus & maximus, ornamentis illustribus insignis.

Imago B. Virginis inuictæ adiutricis, in curru triumphali constituta.

IDEM Nicetas de Imperio Ioannis Comneni: Illud insignem eius pietatem testatur: Cū Romanæ phalanges vrgentibus hostibus, & audaciū se inferentibus laborarēt, imaginem Dei genitricis cum gemitu & miserabilibus gestibus intuens, lachrymas bellicis sudoribus calidiores fundebat, neque id frustra. Statim enim cælesti robore armatus, Scythicā aciem profligat: quemadmodū olim Moyses extensione manuum Amalechiticas turmas dissipauit.

Imperator ante imaginē B. Virginis lachrymas fundit non frustra.

Exod. 17.

IONAS Aurelianensis episcopus, scripsit libros tres imperante Ludouico, de cultu imaginū aduersus Claudiū Taurinensē episcopū, discipulū Felicis Episcopi Vrgelitanensis, in Concilio Fræcofordiensī, sub Adriano primo & Carolo Magno celebrato, dānati: qui nō solum picturas sanctarū rerū gestarū, (vt ipse Ionas ait in principio libri primi) verū etiam cruces materiales, quibus ob honorem & recordationem redemptionis suæ sancta consuevit vti Ecclesia, à cunctis parochiæ suæ basilicis dicitur deleuisse, euertisse, & penitus abdicasse.

Claudius Taurinensis Iconoclasta ab Iona Aurelianensē cōfutatur.

DAMASCENVS scripsit libros tres aduersus eos, qui sanctas imagines traducunt & criminantur, p̄cipuè verò aduersus Imperatorem Leonem Isaurum Iconomachum: in quibus doctissimè confutat argumenta Iconoclastarum, & veterem Ecclesiæ traditionem de vsu & cultu sanctarum imaginum propugnat ac defendit, multis etiam antiquorum Patrum testimonijs, & historiarum exemplis adductis, quæ nimis longum foret ascribere.

Damascenus Imperatorem Iconoclastā oppugnat.

1. C. SECVNDA Synodus Nicena, actione septima, in definitione: Sancta Synodus exclamauit: Hæc est fides Apostolorum, hæc est fides patrum, hæc est fides Orthodoxorum, hæc fides orbem terrarum confirmauit. Credentes in vnum Deū, in Trinitate laudatū, venerandas imagines amplexamur. Qui secūs agunt, anathemate pelluntur. Qui sic non sentiunt, ab Ecclesia depelluntur. Nos antiquæ Ecclesiæ legislationi infistimus, nos decreta Patrū custodimus, nos adijcētes aliquid aut auferentes Ecclesiæ anathematizamus. Nos

Fides Apostolorum & Orthodoxorū. Anathemate feriuntur à sancta synodo oēs Iconomachi, & eorum falsa doctrina.

Eadem ana-

V v

ve-

338
themata etiā sine actiōis 4 & 5. plata à synodo fuere

venerandas imagines suscipimus. Nos, qui secūs faxint, anathema te percillimus. Quicunq; sententias sacra scripturæ de idolis, cōtra venerandas imagines adducunt, anathema. Qui venerandas imagines idola appellat, anathema. Qui dicunt, quōd imagines Christiani vt deos adorent, anathema. Qui scientes communicant cum illis, qui contra venerandas imagines sentiunt, aut eas dehonestant, anathema. Qui audent Ecclesiam Catholicam dicere idola aliquādo suscepisse, anathema.

Anathema ijs q scripturas de idolis, cōtra imagines citant, aut eas idola appellant.

2. SYNODVS octaua generalis canōe septimo: Valdē proficiūt est & venerabiles imagines pingere, sed & proximos disciplinas diuinæ ac humanæ sapientiæ docere. Non autem bonū est, nec omnino proficiuum, ab indignis horum aliquid fieri. Huius rei gratia nequaquam imagines operari in sacris templis, sed neq; in quouis loco docere anathematizatos ab hac sancta & vniuersali synodo, definimus & promulgamus, vsq; à propria seductione ac malitia conuertantur. Quisquis ergō post hanc definitiōem ad picturę sanctarū imaginum in Ecclesijs, aut doctrinæ actionem quoquo modo eos admiserit, si quidem clericus fuerit, proprio gradu periclitetur: si laicus, communionē priuetur.

*videtur legendum, quousquē.

3. NICEPHORVS libro decimo sexto historiæ Ecclesiasticæ, capite vigesimo septimo: Xenaias quidam erat (Philoxenum Græca lingua rectē vocer) genere Persa, & fortuna seruus, peridoneus satanæ minister, qui sub Calandionis Episcopatu, quum ab hero suo profugisset, ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, quum quidem nondū diuino regenerationis lauacro initiatus esset. Calandion vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex signis & coniecturis quibusdam cognouit, ab Ecclesia eum proscripsit. Vbi verō Calandioni Petrus Cnaphæus successit, Xenaiam ille non solum recepit: verumetiam nondū baptismo initiatum, vicinæ Hierapolis Episcopum creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus vbi tandem se episcopatum viro nondū baptizato mandasse intellexit, dixisse fertur, sufficere ei pro baptismo consecrationem. Xenaias iste primus (d̄ audacem animā, & os impudēs) vocē illam euomuit: Christi & eorum qui illi placuere, imagines venerandas nō esse. Itaq; impietatis istud mancipiū magno cū tumultu multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, & non exigua ex Cynegico siue Venatico monasterio multitudine assumpta, vna cū innata sibi impbitate, in urbē puenit: & Flauiano vim maximā intentaui, vt Chalcedoneñ synodum & Leōis tomū ille anathemate dānaret.

Prophanas Xenaias primus linguam laxauit cōtra imagines sanctas.

GRE-

4. GREGORIVS libro nono epistolarū, epistola nona ad Serenum Masiensensem Episcopum, vt supra, in hac questione, B.

5. CONCILIVM Tridentinū sessione vigesima quinta, in decreto de Inuocatiōe, veneratiōe & reliquijs Sanctōrū & sacris imaginibus: Doceant imagines Christi, Deiparæ virginis, & aliorū sanctōrum, in templis præsertim habendas & retinendas, eisq; debitū honorem & venerationem impertiendam: non q̄ credatur inesse aliqua in ijs diuinitas vel virtus, propter quam sint colendæ: vel q̄ ab eis sit aliquid petendū, vel quōd fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat à gentibus, quæ in idolis spem suam collocabant: sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita vt per imagines quas osculamur, & corā quibus caput aperimus & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illę similitudinem gerunt, veneremur. Id quod Conciliorum, præsertim verō secundæ Nicenæ synodi decretis cōtra imaginū oppugnatores est sancitū. Illud verō diligenter doceat Episcopi, per historias mysteriorum nostrę redemptionis, picturis vel alijs similitudinibus expressas, erudiri & confirmari populū in articulis fidei commemorandis, & assiduē recolendis: tum verō ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solum quia admonetur populus beneficiorum & munerum, quæ à Christo sibi collata sunt: sed etiā quia Dei per Sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subijciuntur: vt pro ijs Deo gratias agant, ad Sanctōrumq; imitationem, vitam moresq; suos componant: excitenturq; ad adorandum ac diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit aut senserit, anathema sit.

Imagines sanctorum retinendæ, & quo modo aut quo sine honorandæ.

Per imagines quas osculamur, & coram quibus pctubimus, Christum adoramus, & Sanctos veneramur.

Nicenæ 2. synodus. Pictæ historiæ sacræ qd utilitatis adferant.

Anathema Iconomachis

Leonis Imperatoris furor.

6. D. PAVLVVS Diacōus de gestis Lōgobardorū libro sexto, capite decimo quarto: Hac tempestate Leo Imperator apud Constantinopolim sanctōrum imagines depositas incendit. Romano quoq; Pōtifici idem facere, si imperialem gratiā habere vellet, mandauit. Sed Pōtifex id facere contēpsit. Omnis quoq; Rauenneñ exercitus & Venetiārū, talibus iussis vno animo restitēre, & nisi eos Pontifex prohibisset, imperatorē sup se cōstituire aggressi fuissent. Per idem tempus Leo Imperator ad peiora pgressus est, ita vt cōpelleret oēs Cōstantinopoli habitātes tam vi, q̄ blādīmētis, vt deponerētur vbi cunq; haberentur imagines tam Saluatoris nostri, q̄ eius sanctæ Genitricis, & oīm Sanctōrū, easq; in medio vrbs incendio cōcremari fecit. Et quia pleriq; ex populo tale scelus fieri ppediebant, aliquot

Refert tamen Zenaras eum à Gregorio Rom. Pontif. synodico anathemate obstrictum. Incēdi mādāt impius Leo imagines Saluatoris & Sāctorū

ex eis capite truncati, alij alia parte corporis multati sunt. Cuius errori Germanus Patriarcha non consentiens, à propria sede depul-
sus est, & eius loco Anastasius presbyter ordinatus est.

IDEM Paulus libro vltimo de gestis Romanorum, in fine eadē ad verbum repetit.

IOANNES Patriarcha Hierosolymitanus, in vita sancti Ioan-
nis Damasceni: Ingruerant vniuerso orbi nox horrida atq; profunda
tenebræ, ita vt obscurarentur venerabiliū imaginū præclaræ figuræ.
Illarum author fuit, non à triuio aliquis ac plebeius, qui in exigua
tantum parte orbis, malitiam suam disseminaret, sed vir ille (vt sic
dicam) manu fines orbis complectens, Romanorum videlicet
princeps. Is potentia inflatus, vi summa nitebatur, vt ad vnam ve-
nerandas imagines omnes, & locis in omnibus, demoliri posset. Et
eapropter imaginum cultores partim dilaniari faciebat, sicut leo
rapiens & rugiens, verè tam animo quàm corpore leo: partim in-
diuersa rugitu suo fugabat, atque aded sæuiebat, vt fidelium pleriq;
in subterraneis speluncis sese occulerent, existimarentq; tutius, leo-
nibus ac draconibus conuenire, quàm cum illo illiusq; familiari-
bus habitare. Nonnulli etiam metu perterriti, vsque in extremos
orbis terminos procurrerunt. Leo enim rugiet, & quis non formi-
dabit? Ab ipso inquam, quasi à conspectu colubri fugiebant. At Ioan-
nes ille non leonina feritate, sed gratia nomen sortitus, spiritualiq;
gratia plenus, aduersus singularem hunc serpentem, vt stomachari
& exardescere cœpit, (ita autem stomachabatur, vt rectè & virtutè,
& zelum dixeris stomachationem) nō ad Sauromatas cum Thraci-
bus, neque ad columnas Herculis cum Constantinopolitanis pro-
fugit, neque ad desertiora loca ex palatijs transijt propter rugitum
Leonis. Sed & cum versaretur Damasci, & cum monasticam in so-
litario Palæstinæ loco exerceret, strenuus & impavidus aduersus
Leonem pugnabat. Quanuis autem ille strenuissimus meus athle-
ta, tanto locorum interuallo abesset à tyranno, libris tamen & ser-
monibus cor illius dissecabat, velut tricuspilibus hastis quas igne
spiritus sancti fabricabat, vitali aqua solidans. In eadem historia re-
fert, quomodò ipsi Damasceno per B. virginem manus restituta sit,
quam propter imaginum defensionem amiserat.

X

Quid nobis præscribit secundum præceptum?

A. PRO-

A. Prohibet abusum diuini nominis & irreue-
rentiam, quæ cōmittitur à periuris, blasphemis,
& per Deum, Sanctos, vel sacra^a temerè iuranti-
bus, contra illud.^b *Nolite iurare: sit sermo vester, est
est, non non.*

B. Deindè requirit, vt iuxta rectū lingue vsum
ingentem reuerentiam diuino nomini exhibe-
amus, iuramenta seruemus, vota Deo & Eccle-
siæ facta non violemus, deniquè vt verbū^c Dei
tractemus reuerenter.

SCRIPTURAE.

EXODI vigesimo: Non assumes nomen Domini Dei tui
in vanum: Nec enim habebit infontem Dominus eum, qui
assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

LEVITICI decimonono: Non piurabis in nomine meo,
nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.

ET quinto capite: Si peccauerit anima, & audierit vocem
iurantis, testisq; fuerit quod aut ipse vidit, aut conscius est:
nisi indicauerit, portabit iniquitatem suam. Anima quæ iu-
rauerit & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel
bene, & id ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaq;
postea intellexerit delictum suum, agat pœnitentiã pro pec-
cato, & offerat de gregibus agnum siue capram, orabitque
pro ea sacerdos & pro peccato eius.

ECCLESIASTICI vigesimotertio: Iurationi non assue-
scat os tuum. Multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei
non fit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum non ad-
miscaris: quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim ser-
uus interrogatus assidue, à liuore non minuitur: sic omnis

Vv 3 iu-

Exodi 20. b
Leuit. 19. c. 5. a b
Eccl. 23. b 27. b
Zach. 5. a b & 8. c
Leu. 24. c Mat. 5. f
a 8. Tolet. can. 2.

b Matt. 5. f Iac. 5. c

Psal. 33. a Ier. 4. a
Psal. 14. b & 75. b
Eccl. 5. a 1. Ti. 5. b
Deuter. 25. d

c Psal. 49. c
2. Cor. 2. d 4. a
Trident. syno.
sess. 4.

Cruelitas
Imperatoris
in imaginum
cultores.
Plura de hui-
us Impatoris
Leois crudeli-
tate, filiorūq;
eius Constanti-
ni Coprony-
mi & Leonis
Copronymi,
vide apud Io-
annē Zonarā,
annalium to-
mo 3.
Damasceni
libertas &
constantia.

Scripta Da-
mascēi in de-
fensionē ima-
ginū sanctarū

iurans & nominans, in toto à peccato non purgabitur. Vir multum iurans, implebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. Et si frustraerit, delictum illius super ipsum erit: & si dissimulauerit, delinquit dupliciter: & si in vacuum iurauerit, non iustificabitur. Replebitur enim retributione domus illius. Indisciplinatè loquelè non assuescat os tuum: est enim in illa verbum peccati. Homo assuetus in verbis improprij, in omnibus diebus suis non erudietur.

ET capite vigesimo septimo: Loquela multum iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium.

ZACHARIAE quinto: Ego video volumen volans. Et dixit ad me (angelus scilicet): Hec est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ: quia omnis fur, sicut ibi scriptum est, iudicabitur: & omnis iurans, ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud, dicit Dominus exercituum: & veniet ad domum furis & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eum, & ligna eius, & lapides eius.

ITEM capite octauo: Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo &c. & iuramentum mendax nè diligatis. Omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit Dominus.

LEVITICI vigesimo quarto: Educ blasphemum (inquit Dominus ad Moysen) extra castra, & ponant omnes qui audierunt, manus suas super caput eius, & lapidet eum populus vniuersus. Et ad filios Israel loqueris: Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur.

MAT-

MATTHAEI quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per cælum, quia thronus DEI est: neque per terram, quia scabellum est pedum eius: neque per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iuraueris: quia non potes vnum capillum album facere aut nigrum. Sit sermo autem vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, à malo est.

IACOBI quinto: Ante omnia, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum. Sit autem sermo vester, est, est: non, non: vt non sub iudicio decidatis.

PSALMO trigesimalotertio: Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo.

IEREMIAE quarto: Si reuerteris Israel, ait Dominus, ad me conuertere. Et iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & in iustitia: & benedicent eum gentes, ipsumque laudabunt.

PSALMO decimo quarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? &c. Qui iurat proximo suo, & non decipit.

ET Psalmo septuagesimo quinto: Vouete & reddite Domino Deo vestro.

ECCLESIASTIS quinto: Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere. Displicet enim ei infidelis & stulta promissio. Sed quodcunque voueris, redde: multoque melius est nõ vouere, quam post votum promissa non reddere.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Adolescentiores autem viduas deuota. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

DEUTERONOMII vicesimotertio: Cum votum voueris

ris

ris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud dominus Deus tuus. & si morat^r fueris, reputabitur tibi in peccatum: Si nolueris polliceri, absq; peccato eris. Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promissisti domino DEO tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es.

PSALMO quadragesimonono: Immola DEO sacrificium laudis, & redde altissimo vota tua. Ibidem: Peccatori autem dixit DEVS, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

POSTERIORIS ad Corinthios secundo: Non sumus sicut plurimi, adulterantes verbum DEI, sed ex sinceritate, sed sicut ex DEO, coram DEO in CHRISTO loquimur.

ET capite quarto: Abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum DEI, sed in manifestatione veritatis, commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram DEO.

P A T R E S.

A. CONCILIVM Toletanum octauum, canone secundo, multa differit de incautis iuramentis. Ac inter alia quidem docet, iuramenta resolui nō posse, quia scriptum sit, Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Cæterum iuramenta illicita seruanda non esse, ex beati Ambrosij testimonio, qui libro primo Officiorū hunc in modum loquitur: Est etiam contra officium nonnunquam, soluere promissum, & sacramētum custodire: vt Herodes, qui iurauit, quoniam quicquid petitura esset, daret filix Herodiadis: & necem Ioannis præstitit, nē promissum denegaret. Nam de Iephte quid dicam, qui immolauit filiam, quæ sibi victori primū occurerat, quō votum impleret, quod sponderat, vt quicquid sibi primū occurrisset, offerret Deo? Melius fuerat nihil tale promittere, quā promissum soluere parricidio. Item in libro tertio: Purum ergō ac sincerum oportet esse affectum, vt vnusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctitate possideat, nec fratrem circumscriptione verborum seducat. Nihil promittat inhonestum. At si promi-

Exod. 20.

lib. 1. cap. 30.
Incauta iuramenta an seruanda sint, ex B. Ambrosij sententia.
Matth. 14.
Iud. 11.

lib. 3. cap. 12.

promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quā facere qd turpe sit. Sæpè plerique constringunt se iurifurandi sacramento, & cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse, sacramento tamē contemplatione faciunt, quod sponderint. Sicut de Herode supra scriptimus, qui saltatrici præmium turpiter promissit, crudeliter soluit: Turpe est, quod regnum pro saltatione promittitur: crudele, quod mors prophetæ pro iurifurandi religione datur. Quanto tolerabilius tale fuisset periurium sacramento? Et post pauca de Iephte disputans: Mirabilis, inquit, necessitas, quæ soluitur parricidio. Melius est non vouere, quā vouere id quod sibi is, cui promittitur, nolit exolui. Et post paululum: Non semper igitur promissa soluenda omnia sunt. Deniq; ipse Deus, sicut scriptura indicat, frequenter mutat suam sententiam. Hæc ibi ex Ambrosio. Deinde ex Ildoro: Non est conseruandum sacramentum, quod malè & incaute promittitur, velut si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum, quā permanere in stupri flagitio. Similiter ex Synonymis: In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Quod incaute vouisti, non facias. Impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Ibidem sic aiunt eadem de re Concilij Patres: Dum periuramus, creatorem quidem offendimus, sed nos tātummodò maculamus. Cum verò noxia promissa complemus: & Dei iussa superbè contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nosipfos crudeliori gladio trucidamus.

B. CONCILIVM Tridentinum sessione quarta, in decreto de editione & vsu sacrorum librorum: Post hæc temeritatem illam reprimere volens sancta synodus, qua ad profana quæque conuertuntur & torquetur verba & sententiæ sacræ scripturæ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, yana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, sortes, libellos etiam famosos: mandat & præcipit, ad tollendam huiusmodi irreuerentiam & contemptum, nē decæterò quisquam quomodolibet verba scripturæ sacræ ad hæc & similia audeat vsurpare: vt omnes huius generis homines, temeratores & violatores verbi Dei, iuris & arbitrij pœnis per Episcopos coerçantur.

XI

Quid imperat tertium præceptum?

Xx

A. Po-

Matth. 14.
Marc. 6.aliis misera-
bilis.
Iud. 11.

Iona 3.

Ex Ildoro. lib.
2. sentēt. siue
de summo
bono, cap. 31.
Vide Gratia-
nū 22. quæst.
3. & 4.Verba sacræ
scripturæ nō
licet ad ppha-
na cōuertere.

Exod. 20. b. 31. c.
Deu. 5. b. Leu. 23. a.
Hic. 17. d. Esa. 56. b.
Apo. 1. c. Act. 20. b.
1. Corinth. 16. a.
Aug. ad Ianu. ep.
119. cap. 12. & 13.
& epist. 118. ca. 1.
Item serm. 154. de
temp. Leo epist.
81. ad Dioscor.

A. Postulat Sabbatum seu diem festum in Ecclesia, pijs operibus transigi. Vult igitur, ut animus tunc adsit curis vacuus, qui se liberè transferat ad cultum interiorem & exteriorem Deo in fide, spe, & charitate præstandum. Vult ut expediti, Diuina meditemur beneficia, tractemus sacra, oremus & adoremus Deum cum priuatim, tum publicè cum alijs in a spiritu & veritate.

a Ioan. 4. c

Deu. 5. b. Nû. 15. d.
Leuit. 23. e.
Ignat. ad Philip.
Leo ser. 3. de 40.
Greg. lib. 11. ep. 3.
Hicro. in ca. 4. ad
Galat. Aug. cont.
Adimantii, ca. 16.
& ser. 251. de tēp.
Cōc. Mogūt. can.
36. 2. Matif. can. 1.
Agathen can. 31.
& 47.

B. Prohibet autem diebus festis laborare, operibus vacare mechanicis, & occupationibus deditum esse profanis, nimirum ut ocio sancto vacemus, ad eūdo templum, & audiendo publicū Ecclesię sacrum seu Missam, & statam concionem, quemadmodum hoc præceptum obseruare pij consueuerunt.

SCRIPTURAE.

EXODI vigesimo: Memento ut diem sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini DEI tui est: Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, seruus tuus & ancilla tua, iumentum tuum & aduena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit dominus cælum & terram & mare, & oīa quę in eis sunt, & requieuit in die septimo: idcirco benedixit dominus diei Sabbati, & sanctificauit eum.

ET capite trigesimo primo: Videte ut Sabbatum meum custodiatis: quia signum est inter me & vos in generationibus vestris: ut sciatis quia ego Dominus, qui sanctifico vos.

Custo-

Custodite Sabbatum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus: in die septimo Sabbatum est, requies sancta domino. omnis qui fecerit opus in hac die, morietur. Custodiant filij Israel Sabbatum, & celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me & filios Israel, signum quę perpetuum: sex enim diebus fecit dominus cælum & terram, & in septimo ab opere cessauit.

DEUTERONOMII quinto: Obserua diē Sabbati, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati est, id est, requies domini Dei tui, non facies in eo quidquam operis tu & filius tuus & filia, seruus & ancilla, & bos, & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus qui est intra portas tuas, ut requiescat seruus tuus & ancilla tua, sicut & tu. Memento quod & ipse seruiers in Aegypto, & eduxerit te inde dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, ut obserues diem sabbati.

LEUITICI vigesimotertio: Locutus quę est dominus ad Moysen, dicēs: Loquere filiis Israel, & dices ad eos: Hęc sunt ferię domini, quas vocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus: dies septimus, quia Sabbati requies est, vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo: Sabbatum domini est in cunctis habitationibus vestris. Hęc sunt ergo ferię domini sanctę, quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo, quartadecima die mensis ad vesperum, phase domini est: & quintadecima die mensis huius, solennitas azymorum domini est. Numerabitis ab altero die Sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, vsq; ad alteram diem expletionis hebdomadę septimę, id est quinquaginta

Xx 2 quaginta

quaginta dies, & sic offeretis sacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis vestris. Mense septimo, prima die mensis erit vobis Sabbatum memoriale elangentibus tubis, & vocabitur sanctum: Omne opus seruile non facietis in eo, & offeretis holocaustum domino. Decimo die mensis huius septimi dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisq; animas vestras in eo, & offeretis holocaustum domino. Omne opus seruile non facietis in tempore diei huius: quia dies propitiationis est, vt propitietur vobis dominus Deus vester: Omnis anima que afflicta non fuerit die hac, prohibet de populis suis: & que operis quippiam fecerit, delebo eam de populo suo. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum sempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus vestris. Sabbatum quietiōis est, et affligetis animas vestras die nono mensis. A quintodecimo die mensis huius septimi, erunt ferię tabernaculorum septē diebus domino. Dies primus vocabitur celeberrimus atq; sanctissimus: omne opus seruile non facietis in eo. Et septem diebus offeretis holocausta domino. Dies quoq; octauus erit celeberrimus atq; sanctissimus, & offeretis holocaustum dño: est em̄ coet̄ atq; collectę: omne opus seruile nō facietis in eo. Hęc sunt ferię dñi, quas vocabitis celeberrimas atq; sanctissimas: &c.

HIEREMIAE decimosextimo: Hęc dicit Dominus: Custodite animas vestras, & nolite portare pondera in die Sabbati: nec inferatis per portas Ierusalem. Et nolite eicere onera de domibus vestris in die Sabbati, & omne opus nō facietis: sanctificate diem Sabbati, sicut precepi patribus vestris.

ESAIÆ quinquagesimosexto: Quia hęc dicit dominus Eunuchis, Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quę ego volui, & tenuerint foedus meū: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen

nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Et filios aduenę qui adhærent Domino, vt colant eū, & diligant nomen eius, vt sint ei in seruos: omnem custodiētē Sabbatū, nē polluat illud, & tenentē foedus meū: Adducā eos in mortem sanctum meū, & lætificabo eos in domo orationis mee: holocausta eorum & victimę eorū placebunt mihi super altari meo: quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis.

APOCALYPSIS primo: Fui in spiritu in Dominica die,

ACTORVM vigesimo: Vna autē Sabbati cū conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cū eis: &c.

PRIORIS ad Corinthios decimosexto: De collectis autē q̄ fiunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesijs Galatię, itā & vos facite. Per vnā Sabbati vnusquisq; vestrū apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit, vt non cū venero, tunc collectę fiant.

IOANNIS quarto: Sed venit hora, & nūc est, quādō veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate. Nam & Pater tales q̄rit, qui adorent eū. Spiritus est Deus, & eos qui adorāt eum, in spiritu et veritate oportet adorare.

DEUTERONOMII quinto: Obserua diem Sabbati, etc. vt suprā, hac quæstione.

NUMERORVM decimoquinto: Factū est autē, cū essent filij Israel in solitudine, et inuenissent hoīem colligentē ligna in die Sabbati, obtulerunt eum Moyfi et Aaron et vniuersę multitudini. Qui recluserūt eum in carcerē, nesciētes qd super eo facere deberēt. Dixitq; dñs ad Moysem: Morte moriatur homo iste. obruat eum lapidibus om̄is turba extra castra. Cumq; eduxissent eum forās, obruerunt eum lapidibus, et mortuus est sicut præceperat dominus.

LEVITICI vigesimotertio: vt suprā, hac quæstione.

Præceptū de
colendo Sab-
bato quō ad
Christianos
pertineat.

Pſalm. 45.

Matt. 11.

Exod. 20.
Deut. 5.

1. **A. AVGVSTINVS** epistola centesima decimanona ad Ianuarium, capite duodecimo: Ideoq; inter omnia illa decem præcepta solum ibi quod de Sabbato positū est, figuratē obseruandum præcipitur: quam figuram nos intelligendam, non etiā per ocium corporale celebrandā, suscepimus. Cū enim Sabbato significetur spiritalis requies, de qua dictū est in Pſalmo: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus, & quod vocantur homines ab ipſo Dño, dicente: Venite ad me oēs, q; laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. Tollite iugum meū sup̄ vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus vestris. Cetera tñ ibi præcepta, p̄prie sicut præcepta sunt, sine vlla figurata significatiōe obseruamus. Nā & idola non colere manifestē didicimus, & nō accipere in vanū nomē Dñi Dei nostri, & honorare patrē & matrē, & nō mœchari, nō occidere, non furari, non falsum testimonium dicere, non concupiscere vxorem proximi, non concupiscere vllam rem pximi, non figuratē aliud p̄tendunt & mysticē aliud significant, sed sic obseruantur, vt sonant. Obseruare tñ diem Sabbati non ad literam iubemur secundam ocium ab opere corporali, sicut obseruant Iudæi: & ipsa eorū obseruatio, quia ita præcepta est, nisi aliam quandam spiritalē requiem significet, ridenda iudicatur. Vndē non incōuenienter intelligimus ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratē in scripturis dicuntur, quandoquidem non solum id in decalogo figuratē præcipitur, vbi requies commendatur, quæ vbiq; amatur, sed in solo Deo certa & sancta inuenitur.

Dies Domi-
nicus in locū
Sabbati suc-
cessit apud
Christianos.

2. **DEINDE** capite decimotertio: Dies tamē Dñicus nō Iudæis, sed Christianis resurrectionē Dñi declaratus est, & ex illo habere cœpir festiuitatem suam. Animæ quippe oīm sanctorum ante resurrectionem corporis sunt quidē in requie, sed in ea non sunt actiōne, qua corpora recepta vegetantur. Talem quippe actiōnem significat dies octauus, qui & primus: quia non aufert illam requiem, sed glorificat. Nō enim redit cum corpore difficultas ex corpore, quia nec corruptio. Oportet enim corruptibile hoc indui incorruptionem, & mortale hoc indui immortalitatem. Quapropter ante resurrectionem Dñi, quannīs sanctos Patres plenos spiritu prophético octauæ sacramentum nequaquam lateret, quo significatur resurrectio: Nam & pro octaua Pſalmus inscribitur, & octauo die circūcidebatur infans. Et in Ecclesiaste ad duorum testamentorum significationem dicitur: Illis septem, & illis octo reseruatū est: tñ illis est oc-
cul-

1. Cor. 15.

Eccles. 11.

cultatum, & solum celebrandum sabbatū traditū est, quia erat antea requies mortuorū. Resurrectio autē nullius erat donēc veniret Christus, qui resurgens ex mortuis, iam non moreretur, & mors illi vltra non dīaretur. Sed postq; facta est talis resurrectio in corpore Dñico, vt p̄iret in capite Ecclesiæ, qd corpus Ecclesiæ speraret in fine, iam etiā dies Dñicus, i. octauus, q; & primus, inciperet celebrari, ipsa etiā causa intelligitur, cur obseruandū Pascha, vbi agnū occidere & comedere iubetur, quod manifestissimē passionē Dñi p̄figurat, nō eis ita p̄ceptum, vt attenderent occurrere Sabbatum, & cum mense nouorū & tertiā lunæ hebdomadam cōcurrere, vt eundem quoq; diem Dñs potiūs sua passione signaret, qui etiam Dominicū, id est, octauum, qui & primus est, declaraturus aduenerat.

4. **ITEM** epistola ceterima decimo octaua ad Ianuarium, capite primo: Illa quæ non scripra, sed tradita custodimus, quæ quidē tototerrarum orbe obseruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata atq; statuta retineri, sicuti, quod Dñi passio & resurrectio, & ascensio in celum, & aduentus de cælo Spiritus sancti anniuersaria solennitate celebrantur. Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa quacuncq; se diffundit Ecclesia.

Anniuersaria solennitates Christianorum ab Apostolis instituta, vel à plenarijs Concilijs.

4. **IDEM** Augustinus sermone ceterimo quinquagesimo quarto de tempore: Venerabilis est hæc dies, qui Dominicus dies, & dies primus atq; p̄fectus est, & dies clarus, in quo visa est prima lux, in quo trāsgressi sunt filij Israel mare rubrum siccis pedibus, & in quo pluit manna filijs Israel in deserto, & quo Dñs baptizatus est in Iordane, quo vinū de aqua in Cana Galilææ factum est: Quo benedixit Dñs quinq; panes, quibus satiauit quinq; millia hominum: In quo resurrexit Dñs à morte: Quo intrauit Dñs in domus clausas, vbi erāt discipuli congregati propter metum Iudæorum: In quo spiritus sanctus descendit in Apostolos: Et in quo speramus Dominum nostrum IESVM Christum ad iudiciū venturū: In quo die omnis creatura reformabitur in melius, vt sol & luna septuplum lumē accipiant, & sancti homines vitam æternā propter merita bonæ obedientiæ recipiant à Deo.

Diei Dominicæ commēdatio.

Gen. 1.
Exod. 14.
Exod. 16.
Matt. 3.
Ioann. 2.
Matt. 14.
Ioan. 20.

Astor. 2.

Esa. 30.

5. **LEO** Magnus epistola octogesima prima ad Dioscorū, capite primo: Dies resurrectionis Dominicæ tantis diuinarum dispositionum mysterijs est consecrata, vt quicquid est à Domino insignis constitutum, in huius diei dignitate sit gestū. In hac mundus lumpsit exordium: in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita

Dominicæ diei excellētia.

Gen. 1.

& vita

Marc. 16.
Matt. 28.

& vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino prædicãdi omnibus gentibus Euangelij tubam sumũt, & inferendũ vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioãnes Euangelista testatur) congregatis in vnũ discipulis, ianuis clausis, quum ad eos Dominus introisset, insufflauit, & dixit: Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccãta, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac deniq; promissus à Dño Apostolis Spiritus sanctus aduenit.

Ioann. 20.

Ioan. 14. & 16.
Act. 2.

1. **B. IGNATIVS** in epistola ad Philippenses: Dies festos nolite inhonorare.

Diebus festis sicut ornãsur corpora & templa, itã & anima suis ornamentis exornãda est & à vitijs purganda.

2. **LEO Magnus** sermone tertio de Quadragesima: Si rationabile & quodammodò religiosum videtur, per diem festũ in vestitu nitidiorè prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere, si ipsam quoq; orationis domum propensiorè tunc cura & ampliore cultu, quantum possumus, adornamus: nõne dignum est, vt anima Christiana, quã verum vinumq; Dei templum est, speciem suã prudenter exornet, & redemptionis suã celebratura sacramentũ, omnium circumspẽctione præcaueat, nè vlla eã macula iniquitatis obfuscer, aut duplicis cordis ruga dedecoret? Nam quid prodest honestatis formam præferens cultus exterior, si interiora hominis aliquorum fordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur, quã animi puritatem & speculationis obnubilant, abstergenda seduld, & quadam elimatione radenda sunt. Scrutetur quisque conscientiam suã, scq; ante se statuat proprij censura iudicij &c. Vndè quia dum mortali carne circundamur, non desinit nobis antiquus hostis laqueos peccati vbiq; prætere, & tunc maximè aduersus Christi membra sæuire, quandò ab eis sunt celebrãda sacratiora mysteria, meritò doctrina spiritus sancti hac eruditioẽ imbuit populũ Christianum, vt ad Paschale festum quadraginta dierum continentia se præparet.

Ad festum Paschæ celebrandũ quadragesimali ieiunio præparamur ex Spiritus sancti doctrina.

Die Dominico quid agendum.

3. **GREGORIVS** libro vndecimo epistolarũ, epistola tertia ad Romanos ciues: Dñico die à labore terreno cessandum est, atq; omnimodò orationibus insistentũ, vt si quid negligentiã per sex dies agitur, per diem resurrectionis Dominicã precibus expietur.

An Paulus prohibeat quosuis dies obseruari à Christianis.

4. **HIERONYMVS** in caput quartũ ad Galatas: Dicat aliquis: Si dies obseruari non licet, & menses, & tempora, & annos: nos quoquẽ simile crimen incurrimus, quartam sabbati obseruantes, & parasceuen, & diem Dominicam, & ieiunium Quadragesimã, & Paschæ festiuitatẽ & Pentecostes lætitiã: & pro varietate regionum

num diuersa in honore martyrum tempora constituta. Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet, Non eosdem Iudaicã obseruationis dies esse quos nostros. Nos enim non azymorum pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. Nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed spiritus sancti veneramur aduentum. Et nè inordinata congregatio populi fidem minueret in CHRISTO, propterea dies aliqui constituti sunt, vt in vnum omnes pariter veniremus.

Iudaica festa non celebratur à Christianis.

Cur dies festi instituti sint.

5. **AVGVSTINVS** in libro contra Adimantum Manichæi discipulum, capite decimosexto: Nos quoquẽ & Dominicum diem & Pascha solẽniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festiuitates. Sed quia intelligimus quòd pertineant, nõ tempora obseruamus, sed quã illis significantur temporibus.

Solennitates Christianorũ

6. **IDEM** sermone ducentesimo quinquagesimo primo de tempore. Sciendum est, fratres charissimi, quòd idè à sanctis patribus nostris constitutum est Christianis & mandatum, vt in solennitatibus Sanctorum, & maximè in Dominicis diebus, ocium haberent, & à terreno negotio vacarent, vt paratiorẽ & promptiorẽ essent ad diuinum cultum, cum non haberent, quod eos indè retardaret incommodum, relinquerentq; eo tempore terrenam sollicitudinẽ, quòd facilius possent Dei intendere voluntatem. Indè ipse Dominus per prophetam dicit: Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. At hi qui diuersis curis ac negocijs implicati, hanc sententiã Dei spernunt, & diuinã contemplationi vacare nolunt, timeo quòd in futuro iudicio illis ianuam Domini pulsantibus atque aperiri poscentibus, Dominus respondeat, Amen dico vobis, nescio vos. Disceditè à me omnes qui operamini iniquitatem. Et qui modò Deum quære negligunt, ab ipso tunc respuũtur. Idcirco fratres mei, non sit vobis molestum, in Dominicis diebus & in Natalijs Sanctorum, diuino studere cultui. Dominicum ergò diem Apostoli & Apostolici viri idè religiosa solennitate habendum sanxerunt, quia in eodem redemptor noster à mortuis resurrexit. Quiq; idè Dominicus appellatur, vt in eo à terrenis operibus vel mundi illecebris abstinentes, tantum diuinis cultibus seruiamus, dantes scilicet diei huic honorem & reuerentiam propter spem resurrectionis nostrã, quam habeamus in illa. Nam sicut ipse Dominus IESVS CHRISTVS & saluator resurrexit à mortuis, itã & nos resurrecturos in nouissimo die speramus. Apparet autem hunc etiã in scripturis sanctis esse solenne. Ipse enim est primus dies seculi, in ipso formata sunt

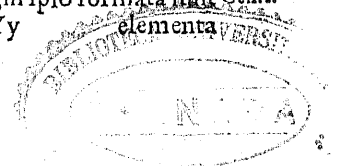
Cur à terrenis negocijs Christiani feriatur, diebus festis & Dominicis.

Psal. 45.

Luc. 13.

Cur dies Dominicus ex Apostolorũ institutione celebratur. Matt. 28.

Yy

creta ab illo, vbi vxor nominata est. Illud autem vbi dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me: apparet huius rei diligentio- rem executionem esse in ijs quæ subiecta sunt. Quod enim pertinet, Non facies tibi idolum, neque vllum simulacrum: quæcunque in cælo sunt sursum, & quæcunque in terra deorsum, & quæcunque in aqua sub terra, non adorabis ea, neque seruias illis: nisi ad id quod dictum est, Non erunt tibi dij alij præter me? Et pauld post: In illis duobus præceptis, non mœchandi, & non furandi, ipsa opera notata sunt: in his verò extremis, ipsa concupiscentia: quæ tantum differunt, vt aliquandò mœchetur, qui non concupiscit vxorem proximi, cum alia aliqua causa illi miscetur: aliquandò autem concupiscat, nec ei miscetur, pœnam timens: & hoc forsitan lex ostendere voluit, quod vtraque, peccata sint. Et in fine eiusdem quæstionis: Si furti nomine bene intelligitur omnis illicita vsurpatio rei alienæ: non enim rapinam permittit, qui furtum prohibuit, sed vtiquæ à parte totum intelligi voluit, quicquid illicitè rerum proximi aufertur: profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus vsus prohibitus debet intelligi. Et quod dictum est, Non occides: non putandum est fieri contra hoc præceptum, quandò lex occidit, vel occidi aliquem Deus iubet. Ille enim facit qui iubet, quandò ministerium negare non licet.

2. IDEM in Psalium trigessimum secundum, concione prima: Cùm attendis superiora dona Dei, quid tibi contulerit præceptorum, quia doctrina cælesti te imbuerit, quid tibi desuper ex illius veritatis fonte præceperit, conuertere & ad Psalterium, & psalle Domino in psalterio decem chordarum. Præcepta enim legis decem sunt. In decem præceptis legis habes psalterium. Perfecta res est. Habes ibi dilectionem Dei in tribus, & dilectionem proximi in septem. Et vtiquæ nõsti Domino dicente, quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Dicit tibi DEVS desuper, quia Dominus Deus tuus Deus vnus est. Habes vnã chordam. Non accipias in vanum nomen Domini Dei tui: habes alteram chordam, Obserua diem Sabbati, non carnaliter, non Iudaicis delicijs, qui ocio abutuntur ad nequitiam. Melius enim vtiquæ tota die foderent, quàm tota die saltarent. Sed tu cogitans requiem in DEO tuo, & propter ipsam requiem omnia faciens, abstine ab opere seruili. Omnis enim qui facit peccatum, seruus est peccati: vtinam hominis, & non peccati. Hæc tria pertinent ad dilectionem DEI, cuius cogita vnitatem, veritatem, & voluntatem.

Est

Quomodo differat sextum & septimum mandatum à nono & decimo.

Nomine furti & mœchiæ quid intelligatur.

Quinti præcepti explicatio.

Deut. 5. Dilectio Dei tribus præceptis explicatur: proximi verò, septem.

Matt. 22. Deut. 6. Deut. 5. Ibidem.

Mindus malus effect in die festo fodere, quàm saltare.

Ioan. 8.

Est enim quædam voluntas in Domino, vbi verum sabbatum, vera requies. Vndè dicitur, Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Quis enim sic delectat, quàm ille qui fecit omnia quæ delectant? In his tribus charitas Dei, in septem alijs charitas proximi, nè facias alij quod pati non vis. Honores patrem & matrem, quia vis te honorari à filijs tuis. Non mœchaberis: quia nec mœchari vxorem post te vis. Non occides: quia & occidi non vis. Non fureris: quia furtum pati non vis. Non falsum testimonium dicas: quia odisti aduersum te falsum testimonium dicentem. Non concupisces vxorem proximi tui: quia & tuam non vis ab alio concupisci. Non concupisces rem aliquam proximi tui: quia si quis tuam concupiscit, displicet tibi. Conuerte & in te linguam, quandò tibi displicet, qui tibi nocet. Hæc omnia præcepta Dei sunt, sapientia donante data sunt, desuper sonant. Tange psalterium, imple legem, quam Dominus Deus tuus non venit soluere, sed adimplere. Implebis enim amore, quod timore non poteras.

XIII

Quid proponit & iniungit quartum præceptum?

A. DOCENTVR hîc filij, quid suis debeant parentibus, quorum & ope in hanc lucem editi, & labore liberaliter sunt educati. Docetur & subditi, suum deferre officium maioribus, id est, omnibus qui dignitate & potestate quadam siue in politicis, siue in Ecclesiasticis magistratibus generis præcellunt.

B. DEBENT autem & illi parentibus, & hi maioribus suis tum interiorè, tum exteriorè^b quædam reuerentiam & obseruantiam,^c opem itidè^m & obedientiam.

C. VETATVR præterea, nè quacunque ratione

Yy 3 vel

Deut. 5. b
Coloss. 3. d
Eph. 6. a
Eccl. 3. a. b
Prou. 23. e
Tobia 4. a
a Rom. 13. a. b
Heb. 13. c
Tit. 3. a. 2. e
1. Tim. 2. a. 6. a
1. Pet. 2. c. 5. b
Eph. 6. a
Coloss. 3. d

b Leuit. 19. g
1. Pet. 2. c
Genes. 43. f
1. Tim. 6. a
Eccles. 4. a
Act. 10. d
e 1. Tim. 5. e
1. Cor. 9. b
Mat. 10. b. 22. b
Luc. 10. b
Ambro. lib. 5. hexaem. c. 16.

d Matth. 15. a
Hebr. 13. c
Exo. 21. c 22. d
Leuit. 20. b
Deu. 21. d 27. c
Prou. 20. c 28.
d 30. b. c
Eccles. 3. b

vel^d offendamus, vel contristemus personas eius
modi sublimiores, siue verbis aut signis, siue factis
id committatur.

SCRIPTURAE.

A. DEUTERONOMII quinto: Honora patrem tuum & matrem, sicut praecepit tibi Dominus DEVS tuus, vt longo viuas tempore, & bene sit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi.

AD Colossenses tertio: Filij, obedite parentibus per oia: hoc enim placitum est in Domino.

AD Ephesios sexto: Filij, obedite parentibus vestris in Domino. Hoc enim iustum est. Honora patrem tuam & matrem tuam: (quod est mandatum primum in promissione) vt bene sit tibi, & sis longaeuus super terram.

ECCLESIASTICITERTIO: Filij sapientiae, Ecclesia iustorum: et natio illorum, obedientia & dilectio. Iudicium patris audite filij, & sic facite, vt salui sitis. DEVS enim honorauit patrem in filiis: & iudicium matris exquirens, firmavit in filios: sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filiis, & in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum, honorat parentes, & quasi dominus seruiet his qui se genuerunt. In opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio a Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne gloriaris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui, & dedecus filij pater sine honore. Fili,

fulcipe

fulcipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua. Eleemosyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia aedificabitur tibi, et in die tribulationis commemorabitur tui: et sicut in sereno glacies, soluentur peccata tua. Quam malae fame est, qui derelinquit patrem: & est maledictus a Deo, qui exasperat matrem.

PROVERBIORVM vigesimotertio: Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contempnas cum senuerit mater tua. Iterum: Gaudeat pater tuus & mater tua, & exaltet quae genuit te.

TOTIBI AE quarto: Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri vt mori potuisset, vocauit ad se Tobiam filium suum, dixitq; ei: Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli: & honorem habebis matri tuae oibus diebus vitae eius. Memor enim esse debes, quae & quanta pericula passa sit propter te in utero suo. Cum autem & ipsa compleuerit tempus vitae suae, sepelias eam circa me.

AD Romanos decimotertio: Ois anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo. Quae aut sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, DEI ordinationi resistit. Qui autem resistit, ipsi sibi damnationem acquirunt. nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa praestatis: Ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo oibus debita: cui tribu-

tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timoré, timoré: cui honorem, honorem.

AD Hebræos decimotertio: Obedite prepositis vestris, & subiaccete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciât, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

AD Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos, esse, neminem blasphemare.

ET capite secundo: Seruos hortare dñis suis subditos esse, in oïbus placentes, non contradicentes: non fraudantes, sed in oïbus fidem bonam ostendentes, vt doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.

PRIORIS ad Timotheũ secundo: Obsecro igitur primũm oïum fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt: vt quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate. Hoc em̄ bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo.

ITEM capite sexto: Quicumq; sunt sub iugo serui, dños suos oï honore dignos arbitrétur: nè nomen Dñi et doctrina blasphemetur. Qui aut̄ fideles habent dños, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij participes sunt. Hac doce, & exhortare.

PRIORIS Petri secũdo capite: Subiecti estote oï humanę creaturę propter Deum: siue regi, quasi p̄cellenti: siue ducibus, tanq̄ ab eo missis ad vindictã malefactorũ, laudẽ verò bonorũ: q̄a sic est volũtas dei, vt benefaciẽtes obmutescere faciatis imprudentiũ hominum ignorantia: quasi liberi, et nõ quasi velamen habentes malitię libertatem, sed sicut serui dei. Oes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem hono-
rifi-

rificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantũm bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

ET capite quinto: Similiter adolescentes subditi estote senioribus.

AD Ephesios sexto: Serui, obedite dñis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruietes, quasi hominibus placentes, sed vt serui CHRISTI, facientes volũtatem Dei ex animo, cum bona voluntate seruietes, sicut Domino & non hominibus, scientes quoniam vnusquisq; quodcunq; fecerit bonũ, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

AD Colossenses tertio: Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruietes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Deum. Quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut Dño, & nõ hominibus: sciẽtes quod à Dño accipietis retributionẽ hereditatis.

B. LEVITICI decimonono: Coram cano capite cõsurge, & honora personam senis: & time Dominum Deum tuum.

PRIORIS Petri secũdo: Subiecti estote &c. vt paulò antè.

GENESIS quadragesimotertio: Ingressus est Ioseph domum suam, obtuleruntq; ei munera, tenentes in manibus suis, & adorauerunt proni in terram.

PRIORIS ad Timotheum sexto: Quicumq; sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur: nè nomen Domini & doctrina blasphemetur.

ECCLESIASTICI quarto: Presbytero humilia animam tuam, & magnato humilia caput tuum.

ACTORVM decimo: Et factum est cum introisset Petrus, obuius venit ei Cornelius: & prõcidens ad pedes eius, adorauit.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui benè p̄sunt pre-
Zz sby-

sbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè q̄ laborant in verbo & doctrina. Dicit enim scriptura: Non alligabis os boui trituranti. Et, Dignus est operarius mercede sua.

PRIORIS ad Corinthios nono: Quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius nō edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominē hęc dico? An & lex hęc non dicit? Scriptum est enim in lege Moyfi, Non alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos vtiq; dicit? Nam ppter nos scripta sunt, quoniā debet in spe qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminauimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, nē quod offendiculum demus Euangelio Christi. Nescitis, qm̄ qui in sacrario operantur, quę de sacrario sunt edunt: & qui altari deseruiunt, cum altari participant? Itā & Dñs ordinauit ijs, qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuere.

MATTHAEI decimo: Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neq; duas tunicas, neq; calceamenta, neque virgam. dignus enim est operarius cibo suo.

ET capite vigesimo secundo: Reddite ergò q̄ sunt Cæsaris, Cæsari: & quę sunt Dei, Deo.

LUCÆ decimo: In eadem domo manete, edentes & bibentes quę apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. In quancunq; ciuitatem intraueritis, & susceperint vos, manducate quę apponuntur vobis.

C. MATTHAEI decimo quinto: Ipse autem respondēs, ait illis. quare & vos transgredimini mandatū Dei propter traditionem

ditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcunq; est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris &c. vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. hoc enim non expedit vobis.

EXODI 21. qui percusserit patrem suū aut matrem, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo vel matri, morte moriatur.

ET vigesimo secundo: Dijs non detrahes, & principi populi tui non maledices. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis reddere.

LEVITICI vigesimo: qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Patri matriq; qui maledixerit, sanguis eius sit super eum.

DEUTERONOMII vigesimo primo: Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempserit, apprehendent eum, & ducent ad seniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentq; ad eos, Filius noster iste proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comestationibus vacat, & luxurię atq; conuiujs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malū de medio vestri, & vniuersus Israel audiens pertimescat.

ET capite vigesimo septimo: Maledictus qui non honorat patrem suum & matrem. & dicet omnis populus, Amen.

PROVERBIORVM vigesimo: qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lucerna eius in medijs tenebris.

ITEM vigesimo octauo: qui subtrahit aliqd à patre suo, et

à matre; et dicit, hoc nō esse peccatū, particeps homicidę est.

ET capite trigesimo: Generatio quę patri suo maledicit, et quę matri suę non benedicit, etc. Ibidem: Oculum quę subfannat patrem, et qui despicit partū matris suę, effodiant eū corui de torrentibus, et comedant eum filij aquilę.

ECCLESIASTICI tertio: Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes eum in vita illius, &c. vt suprā.

EX PATRIBVS.

Ciconiarum
pietas in pa-
rentes.

for. *dicā,
quod

B. AMBROSIVS libro quinto hexaemeron, capite decimosexto: Quam verò rationabilium excedat pietatem ac prudētiam ciconię clementia, considerandum, quam nec post exemplum quidē rationabilium quisquā nostrorum imitari poterit. Nam depositi patris artus, per longæuum senectutis plumarū tegmine alarumq; remigio nudatos, circumstantes soboles pennis proprijs fouet. Et quid dicā, collatio cibo pascit, quā etiā ipsa reparat naturę dispēdia, vt hinc atq; inde subleuantur senē fulcro alarū suarū ad volandū exerceant, & in pristinos vsus desueta iam reuocent pij patris membra? Quis nostrū leuare ægrum non fastidiat patrem? Quis fessum senē suis humeris imponat, quod in ipsa historia vix credibile habetur? Quis, vt pius sit, nō hoc seruulis mādāt obsequiū? At verò auius nō est graue, quod pietatis est plenū: nō est onerosum, quod soluitur naturę debito. Nō recusant aues pascere patrē, quod etiā p̄scripta necessitate, sub terrore p̄narū pleriq; hoīm recusarunt. Aues nō scripta, sed nata lex stringit. Aues ad hoc munus nullo p̄cepto conueniunt, sed gratiæ naturalis officio. Aues non erubescunt reuerendi senis mēbra portare. Est enim vectura pietatis: quod eō vsq; frequēti testificatione percrebuit, vt congruā mercedem remunerationis inuenerit. Nam Romanorum vsu pia auis vocatur. Et quod vix vni Imperatori consulto Senatus delatum dicitur, hoc iste aues in commune meruerunt. Habent ergō aues istę decreta patrū ad p̄prie insignie clementiæ. Pios enim filios, patrū prius oportuit iudicio p̄dicari. Habēt etiā vniuersorū suffragia. Nam retributio beneficiorum antipelargosis noiatur. Pelargos em̄ ciconia dicitur. Virtus itaq; ab his nomē accepit, cū relatio gratiarū ciconiæ vocabulo nūcupatur.

XIIII

Quid includit quintum Præceptum?

A. NON

A. Non solūm externam prohibet cędem & vim omnem quę corpus & vitam proximi lędit, sed etiam iram, odium, rancorem, indignationem, vindictę cupiditatem, & quosuis internos affectus ad proximi læsionem propensos, amputat.

B. Requirit verò animi mansuetudinem, humanitatem, clementiam, comitatem, beneficentiam: nimirum vt iniuriarū facilē obliuiscamur, nec vindictam expetamus, sed ita condonemus inuicem offensas, sicut in Christo Deus nobis donauit.

SCRIPTURAE.

GENESIS nono: Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis: de manu viri & de manu fratris eius requiram animam hominis. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei factus est homo.

LEVITICI vigesimoquarto: Qui percusserit & occiderit hominem, morte moriatur. Qui irrogauerit maculā cui-libet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei: fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet. qualē infixit maculam, talem sustinere cogetur. Qui percusserit hominem, punietur.

ET capite decimonono: Non eris criminator, nec susurro in populo. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Ego Dominus. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicē argue eum, nē habeas super illo peccatum. Non queras

Zz 3 ultionem,

Genes. 9. a
Leuit. 24. c 19. d
Deuter. 5. b
Exod. 20. c 21. c
Matth. 5. c Iac. 2. b
1. Ioā. 3. c Eph. 4. g
Col. 3. b Psal. 4. a
Rom. 12. c d
Deuter. 32. c
Eccl. 28. a b
Hebr. 10. f 12. d

2 Eph. 4. a Col. 3. b
Rom. 12. c d
1. Pet. 3. b Eph. 6. b
Philip. 4. b
Mat. 6. b 5. g 18. c d
Luc. 6. f Mar. 11. c
Prouerb. 24. d

b Ephes. 4. g

ultionem, nec memor eris iniuriæ civium tuorum,

DEUTERONOMII quinto: Non occides.

EXODI vigesimo: Non occides,

ET vigesimoprimo: Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius: constituam tibi locum in quem fugere debeat. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias: ab altari meo euellens eum, vt moriatur &c.

MATTHÆI quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Raca: reus erit cõcilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.

IACOBI secundo: Qui dixit, Nõ mœchaberis: dixit & Nõ occides.

PRIMÆ Ioannis tertio: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida nõ habet vitam æternam in semetipso manentem.

AD Ephesios quarto: Irascimini, & nolite peccare. sol nõ occidat super iracundiam vestram. Ibidem: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia.

AD Colossenses tertio: Nunc autem deponite & vos oia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.

PSALMO quarto: Irascimini, & nolite peccare.

AD

AD Romanos duodecimo: Nulli malum pro malo reddentes: Non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. scriptum est enim: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.

DEUTERONOMII trigesimosecundo: Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore.

ECCLESIASTICI vigesimo octavo: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: & peccata illius seruans seruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi, peccata soluetur. Homo homini referuat iram, & à Deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam. & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, referuat iram: & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Memento nouissimorum, & desine inimicari. Tabitudo enim & mors imminent in madatis eius. Memorare timorem Dei, & non irascaris proximo. Memorare testamētum Altissimi, & despice ignorantiã proximi. Abstine te à lite, & minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacẽ habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna filuæ, sic ignis exardescit: & secundum virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secundum substantiam suam, exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem, & lis festinans effundit sanguinem: & lingua testificans adducit mortem. Si sufflaueris, quasi ignis exardebit: & si expueris super illam, extinguetur. vtraque ex ore proficiscuntur. Sufurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes.

AD Hebræos decimo: Scimus qui dixit, Mihi vindictam, ego retribuam.

ET capite duodecimo: Contemplantes nõ quis desit gratiæ Dei:

tia Dei: nè qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi.

B. AD Ephesios quarto: Obsecro itaque vos ego vinculus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

AD Colossenses tertio: Induite vos ergò sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem: & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. Super oia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: & pax CHRISTI exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore.

AD Romanos duodecimo: Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. Si fieri potest, quòd ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci à malo: sed vince in bono malum.

PRIORIS Petri tertio: In fide autem, omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed e contrariò, benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hereditate possideatis.

AD Ephesios sexto: Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas, sciètes quia & illorum & vester Dñs est in cælis: & personarum acceptio non est apud eum.

Ab Philippenfes quarto: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in

CHRISTO

CHRISTO IESU. Deceterò fratres, quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ et didicistis, et accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.

MATTHÆI sexto: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.

ET capite quinto: Audistis quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Qui petit à te, da ei, & volenti mutuari à te, nè auertaris. Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid ampliùs facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Estote ergò vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

ITEM decimo octauo: Accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotiès peccabit in me frater meus, & dimittà ei? vsq; septiès? Dixit illi IESUS: Non dico tibi vsque septiès, sed vsq;

Aaa

septua-

septuagies septies. Ibidem: Nonne ergo oportuit & te misereri conferui tui, sicut & ego tui miserus sum? &c.

LV CAE sexto: Dimittite, & dimittimini.

MARCI vndecimo: Dum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra, &c.

PROVERBIO RVM vigesimoquarto: Ne dicas, Quo modo fecit mihi, sic facia ei: reddam vnicuique secundum opus suum.

AD Ephesios quarto: Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem; sicut et Deus in CHRISTO donauit vobis,

XV

Quid habet sextum praeceptum?

Leuit. 20 b 19. f. Deut. 22. c. 23. c. Matt. 5 e. Ec. cle 4.1 d. 1. Cor. 6. b. d. Ephe. 4. d. 5. a. Pro. 6. d. Iudae b c

A. Prohibet fornicationem, adulterium, & omnem concubitum illegitimum, ac impuram qualemcunque libidinem.

B. Caueri praeterea & praescindi vult occasiones, quae carnis libidinem iritant ac fouent, vt sunt^a obscena verba, cantilenae inhonestae, gestus impudici.

C. Requirit ex aduerso fidem^b in coniugio, tum pudicitiam omnem siue^c cordis in cogitationibus & desiderijs, siue^d corporis in lingua, facie, oculis, auribus, tactu, atque omnidemum habitu cultuq; exteriore, vt siue soli, siue cum alijs viuamus, non modò luxus & intemperatię notam effugiamus, verum etiam

^a Colof. 3. b. Ephe. 5. a. 2. Pet. 2. b. c

^b 1. Thef. 4. a. Heb. 13. a. Tob. 4. b. 1. Cor. 7. a. b. c Tob. 3. c. Matt. 15. b. Dan. 13. b. f. d 1. Tim. 5. b. Eccl. 9. a. b. Iob. 31. a. b. Pro. 6. c. d. Gen. 9. d. Deut. 25. c. Gen. 38. b. 1. Tim. 2. c. 1. Pet. 3. a. Esa. 3. c. d. Amos 6. b. Iac. 5. a. Rom. 13. d. Ezech. 16. f. 1. Tim. 5. a. d

am modestiam, frugalitatē, continentiamq; sedulo exerceamus.

SCRIPTURAE.

A. LEVITICI vigesimo: Si moechatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte moriantur & moechus & adultera. Qui dormierit cum nouerca sua, &c. & post plura alia enormia peccata ita subiicitur: Custodite leges meas atque iudicia, & facite ea: ne & vos euomat terra quam intraturi estis & habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsus sum ante vos. Omnia enim haec fecerunt, et abominatus sum eas.

ITEM capite decimonono: Ne prostituas filiam tuam, ne contaminetur terra, et impleatur piaculo.

DEUTERONOMII vigesimo secundo: Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter et adultera: et auferes malum de Israel. Et paulò superius: Quòd si verum est quod obijcit, et non est in puella inuenta virginitas: eijcient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent viri ciuitatis illius: et morietur, quoniam fecit nefas in Israël vt fornicaretur in domo patris: et auferes malum de medio tui. et similia multa in eodem capite.

ET capite vigesimotertio: Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filijs Israël. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo domini Dei tui, quicquid illud est quod vouerint: quia abominatio est vtrunque apud Dominum Deum tuum.

MATTHAEI quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui

viderit mulierē ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

ECCLESIASTICI quadragesimoprimo capite: Erubescite à patre & à matre de fornicatione: à respectu mulieris fornicariæ. Nè respicias mulierem alieni viri, & nè scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.

PRIORIS ad Corinthios sexto capite: An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, &c. regnum dei possidebunt. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt **CHRISTI**? Tollens ergò membra **CHRISTI**, faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adhæret meretrici, vnū corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne vna. Qui autem adheret Domino, vnus spiritus est. Fugite fornicationem: Omne em̄ peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra, templum sunt spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti em̄ estis precio magno. Glorificate & portate deum in corpore vestro.

AD Ephesios quarto: Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut et Gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habètes intellectum, alienati à vita Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitate[m] cordis ipsorum, qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudiciæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.

ET quinto capite: Fornicatio aut̄ & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelli-

intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno **CHRISTI** & **DEI**. Nemo vos seducat in anibus verbis, propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiae.

PROVERBIORVM sexto: Quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ, Vt custodiant te à muliere mala, et à blanda lingua extraneæ. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nè capiaris nutibus illius: precium enim scorti vix est vnus panis: mulier autem viti preciosam animam capit. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim vt esurientem impleat animam: depræhensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam: turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

IUDAS in epistola sua canonica: Subintroiêrunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, &c. Sicut Sodomæ & Gomorrhæ, & finitimæ ciuitates simili modo exornicatæ, et abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem autem blasphemât. Hi sunt in epulis suis, maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascètes, etc. et in fine. Alijs

autem miseremini in timore, odientes et eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.

B. AD Colossenses tertio: Nunc autem deponite et vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. Et paulò superiùs: Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quæ est simulacrorum seruitus, propter quæ venit ira DEI super filios incredulitatis.

AD Ephesios quinto: Fornicatio autem et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitude, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

SECUNDAE Petri secundo capite: Et ciuitates Sodomorum et Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum qui impiè acturi sunt. ponens: et iustum Lot oppressum à nefandorum iniuria ac luxuriosa conuersatione eripuit: aspectu enim et auditu iustus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Nouit Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruare cruciandos: magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant, Dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes: sectas nõ metuunt introducere blasphemantes. Hi verò velut irrationabilia pecora, naturaliter in captiõnem et in perniciem, in his quæ ignorant, blasphemâtes, in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, voluptatem existimantes diei, delicias coinquinationis & maculæ: delicijs affluentibus, in conuiujs suis luxuriantes vobiscum, oculos habentes plenos adulterij & incestibilis delicti.

C. PRI-

C. PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Hęc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: vt abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore, nõ in passione desiderij, sicut et Gentes quæ ignorant Deum.

AD Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus, et torus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit Deus.

TOTIBI quarto: Omnibus diebus vite tue in mente habeto Deum: et caue nõ aliquandò peccato consentias, et prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

MATTHÆI decimoquinto: Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt: et ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemia. Hęc sunt quæ coinquinant hominem.

DANIELIS decimotertio: Videbãt eam (Susannam) senes quotidie ingredientem et deambulantem, et exarserunt in concupiscentiam eius, et euerterunt sensum suum, et declinauerunt oculos suos vt non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergò ambo vulnerati amore eius, nec indicauerunt sibi vicissim dolorem suum: erubescabant enim indicare sibi concupiscentiam suam etc. Et in fine capitis: Et dixit ei Daniel: Semen Chanaan, et non Iuda, species decepit te, et concupiscẽtia subuertit cor tuum.

PRIORIS ad Timotheum quinto capite: Adolescentiores viduas deuota. Cùm enim luxuriatæ fuerint in CHRISTO, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Simul autem & ociosæ discunt circuire domos, non solum ociosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

ECCLE-

ECCLESIASTICI nono: nè respicias mulierem multiuolam, nè fortè incidas in laqueos illius. Cum saltatrice nè assiduus sis: nec audias illam, nè fortè pereas in efficacia illius. Virginem nè conspicias, nè fortè scandalizeris in decore illius. Nè des fornicarijs animam tuam in vlllo: nè perdas te, & hæreditatem tuam. Noli circumspicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere compta, & nè circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi periêrunt: & ex hoc cõcupiscentia quasi ignis exardescit. Speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. Colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere nè sed eas omninò, nec accumbas cum ea super cubitum: & non alterceris cum illa in vino, nè fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

I O B trigesimo primo: Pepigi foedus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me **D E V S** desupèr, & hæreditatem Omnipotens de excelsis? Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum: scortum alterius sit vxor mea, &c. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

P R O V E R B I O R Y M sexto capite: Vt suprà, hac eadem quæstione.

G E N E S I S nono: Cum vidisset Cham pater Chanaan, verenda scilicet patris sui esse nudata, nunciauit duobus fratribus suis foràs. At verò Sem & Iaphet pallium imposuerunt humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt verenda patris sui: faciesque eorum auersæ erant, & patris virilia non viderunt. Euigilans autem Noë ex vino, cum didicisset quæ fecerat ei filius suus minor, ait: Maledictus Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Dixitque, Benedictus

Do-

D O M I N U S D E V S Sem, sit Chanaan seruus eius. Dilatet **D E V S** Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, sitque Chanaan seruus eius.

D E V T E R O N O M I I vigesimo quinto: Si habuerint inter se iurgium viri duo, & vnus contra alterum rixari cõeperit, volensque vxor alterius eruere virum suum de manu fortioris, miseritque manum, & apprehenderit verenda eius: abscindes manum illius, nec flecteris super eam vlla misericordia.

G E N E S I S trigesimo octauo: Dixit ergò Iudas ad Onan filium suum, Ingredere ad vxorem fratris tui, & sociare illi, vt suscites semen fratri tuo. Ille sciens non nasci sibi filios, introiens ad vxorem fratris sui, semen fundebat in terram: nè liberi, fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, eò quòd rem detestabilem faceret.

P R I O R I S ad Timotheum secundo: Volo ergò viros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & discipatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.

P R I O R I S Petri tertio: Similiter & mulieres subditæ sint viris suis: vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples, &c.

E S A I A E tertio: Et dixit Dominus, Pro eo quòd eleuatæ sunt filia Sion, & ambulauerunt extento collo, & nutibus

Bbb tibus

tibus oculorum ibant, & plaudebant: ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant: Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia; & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murænu- las, & olfactoriola, & innaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra. Et erit pro suavi odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in pralio. Et moerebunt atque lugebunt portæ eius, & desolata in terra fedebit.

AMOS sexto: Væ qui opulenti estis in Sion, & cæt. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui canitis ad vocem psalterij: Sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur super cõtritione Ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium: & auferetur factio lasciuientium. Iuravit Dominus DEVS in anima sua, dicit Dominus exercituum, detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis.

IACOBI quinto: Agite nunc diuites, plorate, vlulantes in miserijs vestris quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum et argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus.

bus. Epulati estis super terram, & in luxurijs enutrastis corda vestra in die occisionis.

AD Romanos decimotertio: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die, honestè ambulemus: non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, & cætera: sed induimini DOMINVM IESVM CHRISTVM, & carnis curam nè feceritis in desiderijs.

EZECHIELIS decimosexto: Viuo ego, dicit Dominus DEVS, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa, & filiæ eius, sicut fecisti tu & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & ocium ipsius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me: & abstuli eas sicut vidisti. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccauit: sed vicisti eas sceleribus tuis, & iustificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es. Ergò & tu porta confusionem tuam, quæ vicisti sorores tuas peccatis tuis, sceleratiùs agens ab eis: iustificatæ sunt enim à te: ergò & tu confundere, & porta ignominiam tuam, quæ iustificasti sorores tuas.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Nam quæ (vidua) in delicijs est, viuens mortua est. Te ipsum castum custodi.

XVI

*Quid docetur in septimo
præcepto?*

Bbb 2 A Prohi-

Leuit. 19. b c g
Eph. 4. f
1. Cor. 6. b
Luc. 6. e
Act. 8. d
4. Reg. 5. f g
Deut. 25. c
Pro 11. a 20. b
Ecclef. 10. a
1. Theff. 4. b

Pfal. 14. a b
Luc. 6. d
Eze. 18. a b c d
Rom. 13. b
Matth. 5. f g

A. Prohibetur omnis rei alienæ illicita contractatio & usurpatione per furtum, rapinam, simoniam, usuram, lucra iniusta, dolum malum, & quosuis contractus alios, quibus fraterna læditur charitas, ac proximus fraude circumuenitur.

B. Exigit eregionè hoc præceptum, vt in omni negotio seu commercio inuiolata seruetur æquitas, & proximi vtilitas, sicubi sese offerat occasio, quacunque ratione ac ope nostra promoueat.

SCRIPTURAE.

A. LEVITICI decimonono: Nō facietis furtum. Nō morabitur opus mercenarij tui apud te vsque manè. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura. Statera iusta et æqua sint pondera, iustus modus, æquusque sextarius.

A D Ephesios quarto: Qui furabatur, iam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti.

PRIORIS ad Corinthios sexto: Iam quidem omninò delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quarè non magis iniuriam accipitis? quarè non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis et fraudatis: et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum DEI non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, etc. neque fures, neque auari, neque rapaces regnum dei possidebunt.

Lv-

LVCAE sexto: Si mutuū dederitis his à quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? Nam & peccatores peccatoribus facerantur, vt recipiant æqualia. Veruntamen diligite inimicos vestros: benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, & eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos.

ACTORVM octauo capite: Quum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum, daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri. Non est tibi pars, neque fors in sermone isto. cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad dominum, vt nihil veniat super me horum quæ dixistis.

QUARTI Regū quinto: Dixit Giezi puer viri DEI, Pepercit dominus meus Naaman Syro isti, vt non acciperet ab eo quæ attulit: viuit dominus, quia curram post eum, & accipiam ab eo aliquid. Et secutus est Giezi post tergum Naaman: quem cum vidisset ille currentem ad se, desiliit de curru in occursum eius, & ait: Rectène sunt omnia? Et ille ait: Rectè. Dominus meus misit me ad te, dicens: Modò venerunt ad me duo adolescentes de monte Ephraim, ex filijs prophetarum: da eis talentum argenti, et vestes mutatorias duplices, etc. Et dixit Eliseus, Vnde venis Giezi? Qui respondit, non iuit seruus tuus quoquam. At ille ait, Nōne. cor meum in præsentia erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum

Bbb 3 tui?

tui? Nunc igitur accepisti argentum, & accepisti vestes, vt emas oliueta, & vineas & oues & boues & seruos et ancillas. Sed & lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo, vsque in sempiternum. Et egressus est ab eo leprosus quasi nix.

DEUTERONOMII vigesimo quinto: Non habebis in saculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. Ponderus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi: vt multo viuas tempore super terram, quam Dominus DEVS tuus dedit tibi: abominatur enim Dominus tuus eum qui facit hæc, & auerfatur omnem iniustitiam.

PROVERBIORVM vndecimo: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius.

ET capite vigesimo: Ponderus & pondus, mensura & mensura, vtrunque abominabile est apud Deum.

ECCLESIASTICI decimo: Nihil agas in operibus iniuriæ. Odibilis coram DEO est & hominibus superbia: & execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum à gente in gentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.

PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Nè quis supergrediatur neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

B. PSALMO decimo quarto: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quæ requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam: Qui loquitur veritatem in corde suo, quæ non egit dolum in lingua sua: nec fecit proximo suo malum, &c. Qui iurat proximo suo, et nõ decipit, qui pecuniam suam non dedit ad vsuram, et munera super innocentem non accepit: qui facit hæc, non mouebitur in æternum.

Lv-

LVCAE sexto: Ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem petenti te, tribue: & qui aufert quæ tua sunt, nè repetas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter.

EZECHIELIS decimo octauo: Vir si fuerit iustus, & fecerit iudicium & iustitiam, in montibus non comederit, & cæter. & hominem non contristauerit: pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, ad vsuram non accommodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum suam, & iudicium verum fecerit inter virum & virum: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit, vt faciat veritatem: hic iustus est, vita viuet, ait Dominus DEVS. Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, & cæter. egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, ad vsuram dantem, & amplius accipientem: nunquid viuet? nõ viuet: cum vniuersa hæc detestanda fecerit, morte morietur, sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit, et non fecerit simile eis: virum non contristauerit, pignus non retinuerit, & rapinam non rapuerit: à pauperis iniuria auerterit manum suam, vsuram et superabundantiam non acceperit, iudicia mea fecerit, in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet, & cætera.

AD Romanos decimo tertio. Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis: nisi, vt inuicem diligatis.

MATTHAEI quinto: Audistis quæ dictum est, Oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo: sed

fed si quis te percusserit in dexteram maxillam, etcæt. & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Qui petit à te, da ei: & volenti mutare à te, nè auertaris. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt fitis filij patris vestri qui in cælis est.

XVII

Quid in octauo præcepto comprehensum est?

Leuit. 19. b. c.
Exod. 23. a
Deu. 5. c. 16. d
19. c. 27. c
Prou. 12. c. 4. d
24. c. 25. c
Iac. 4. c
1. Pet. 2. a
Ephe. 4. f. g
Pro. 17. a. b. c. d
18. a. b. 19. a
Rom. 1. d
Psal. 5. a
Apo. 21. b. 22. c
Iac. 3. a. b. c

A. PROHIBEMVR eo falsum dolosumve testimonium in quenquam proferre, & quoquo modo proximi causam in iudicio subuertere, vel etiam extra iudicium famam illius lædere: quod sanè fit à susurronibus, detractoribus, maledicis, criminatoribus & adulatoribus. Breuiter omne mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus hic interdicitur.

Matth. 12. c
Coloff. 3. b
Ephe. 4. g
Prou. 15. a
Ecclesi. 6. a

B. DOCEMVR interùm de proximo benè & comòdè loqui, nempe ad illius defensionem & utilitatem sine furo, simulatione, infidijs ve.

SCRIPTURAE.

A. LEVITICI decimonono: Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum. Non facies calumniam proximo tuo, nec vi opprimes eum. Nò maledices furdo. Nò facies quod iniquum est, nec iniustè iudicabis. Iustè iudica proximo tuo. Nò eris criminator, nec susurro in populo, etc.

EXODI vigesimotertio: Non suscipies vocem mendacij: nec coniungas manum tuam vt pro impio dicas fal-

falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendū malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoq; non misereberis in iudicio. Non declinabis in iudicium pauperis. Mendacium fugies. Infontem & iustum non occides: quia auerfor impium. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum.

DEUTERONOMII quinto: Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

ET capite decimosexto: Iudices & magistrōs constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dedit tibi, per singulas tribus tuas: vt iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personā, nec munera: quia munera excæcant oculos sapiētum, & mutant verba iustorum. Iustè quod iustum est persequeris: vt viuas, & possideas terram quam Dominus Deus tuus dedit tibi.

ITEM capite decimonono: Non stabit testis vnus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum preuaricationis, stabunt ambo quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumq; diligentissimè perscrutantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium: reddent ei sicut fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tuo: vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius.

RURSVM capite vigesimoseptimo: Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. & dicet omnis populus, Amen.

Ccc Prouer-

PROVERBIORVM duodecimo: Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. Est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia: lingua autem sapientium sanitas est. Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacij. Dolus in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium. Abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.

ET capite quarto: Remoue à te os prauum, & detrahentia labia sint procul a te.

ITEM capite vigesimoquarto: Time Dominum, fili mi, & regem: & cum detractoribus non commiscearis: quonia repente confurget perditio eorum: & ruinam vtriusque quis nouit? Cognoscere personam in iudicio, non est bonum. Qui dicunt impio, iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. qui arguunt eum, laudabuntur, & super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur, qui recta verba respondet. Nè sis testis frustra contra proximum tuum, nec laetes quenquam labijs tuis. Nè dicas, Quo modo fecit mihi, sic faciam ei: reddam vnicuique secundum opus suum.

ET capite vigesimoquinto: Iaculum & gladius & sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium.

IACOBI quarto capite: nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum: detrahit legi, & iudicat legem.

PRIORIS Petri secundo: Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & oēs detra-

detractioes, sicut modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscite.

AD Ephesios quarto: Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo: quoniam sumus inuicem membra: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.

PROVERBIORVM decimosextimo: Malus obedit lingue iniquæ, & fallax obtemperat labijs mendacibus. Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens. Qui celat delictum, quærit amicitias: qui altero sermone repetit, separat fœderatos. Plus proficit correptio apud prudentem, quàm centum plagæ apud stultum. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. qui vertit linguam, incidet in malum. Munera de sinu impius accipit, vt peruertat semitas iudicij. Non est bonum, damnum inferre iusto, nec percutere principem qui recta iudicat.

ET capite decimo octauo: Labia stulti miscent se rixis, & os eius iurgia prouocat. Os stulti contritio eius, & labia ipsius ruina animæ eius. Verba bilinguis, quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad interiora ventris.

ITEM decimono capite: Testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

AD Romanos primo: Tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea quæ non conueniunt: repletos omni iniquitate, &c. plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurriones, detractores, Deo odibiles, con-

tumeliōfos, &c. qui cū iustitiam DEI cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

PSALMO quinto: Odisti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendacium. Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Ibidem: quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est. Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus. Decidant à cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam iritauerunt te Domine.

APOCALYPSIS vigesimoprimo: Timidis autem & incredulis etc. et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.

ET capite vigesimo secundo: Beati qui lauant stolas suas: ut sit potestas eorum in ligno vitæ, et per portas intrent in ciuitatē. Foris canes & venefici, & impudici, & homicide, & idolis seruiētes, & omnis qui amat & facit mendacium.

IACOBI tertio: Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest etiam freno circunducere totum corpus. Si autem equis frena in ore mittimus ad consentiendum nobis, etiam omne corpus illorum circunferimus. Et ecce naues, cum magnæ sint, & à ventis validis minentur: circunferuntur autem à modico gubernaculo vbi impetus dirigitis voluerit. Ità et lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam syluam incendit. Et lingua, ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehenna. Omnis enim natura bestiarum & volucrum & serpentium

pentium & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum et patrem: et in ipsa maledicimus homines quod ad similitudinem Dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hæc ità fieri. Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amarā aquam? Nunquid potest fratres mei, ficus vvas facere, aut vitis ficus? Sic neque, salsa, dulcem potest facere aquam. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. non est enim ista sapientia deorsum descendens: sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia et omne opus prauum.

B. MATTHÆI duodecimo: Bonus homo de bono thesauro profert bona: et malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autē vobis quoniam omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

AD Colossenses tertio: Nunc autē deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpē sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem. Ibidem: Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia: docentes & commonentes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri IESU CHRISTI facite, gratias agentes Deo & Patri per ipsum.

AD Ephesios quarto: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det

gratiam audientibus. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Estote autem inuicem benigni.

PROVERBIORVM decimoquinto: Responſio mollis frangit iram: sermo durus suscitatur furorem. Lingua sapientium ornat scientiam: os fatuorum ebullit stultitiam. Lingua placibilis, lignum vitæ: quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Labia sapientum disseminabunt scientiam: cor stultorum dissimile erit.

ECCLESIASTICI sexto: Noli fieri pro amico inimicus proximo: improperium enim & contumeliam malus hereditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua eucharis in bono homine abundat.

*gratioſa

XVIII

Duo postrema præcepta quid continent?

A VETANT concupiscentiam vxoris ac rei alienæ: vt non solum ab vxore aliena, illicitis commercijs, & externa apertaque iniustitia nos abſtineamus, sed etiam ne voluntate quidem noceamus cuiquam, aut nocere deliberemus.

B. IGITUR hoc vtrunq; præceptum cordis sinceritatem & benevolentiam erga omnes integram esse vult, vt quæ in rem & salutem proximi cedunt, optemus ex animo, neq; cupiditati vnquam cum leui alterius iniuria consentiamus.

SCRIPTURAE.

DEV-

DEUTERONOMII quinto: Non concupisces vxorem proximi tui. Non domum, non agrum, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, & vniuersa quæ illius sunt.

ECCLESIASTICI vigesimoquinto: Nè respicias in mulieris speciem, & non concupisces mulierem in specie.

MATTHÆI quinto: Audistis quia dictum est antiquis, Non moechaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.

AD Romanos decimotertio: Non adulterabis &c. non concupisces, & si quod est aliud mandatū, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

PRIORIS ad Theſſalonicenses quarto: Hæc est voluntas Dei: sanctificatio vestra: vt abſtineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisq; vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderij, sicut & Gentes quæ ignorant Deum: et nè quis supergrediatur in negotio fratris sui, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.

IACOBI primo: Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.

ESAIÆ primo: Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, et causa viduæ non ingreditur ad illos.

ET capite quinto: Noli attendere ad possessiones iniquas, & nè dixeris, Est mihi sufficiens vita. nihil enim proderit in tempore vindictæ & obductionis. Nè sequaris in fortitudine tua concupiscentiam cordis.

ECCLESIASTICI decimo octauo: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ

con-

Deut. 5. c
Eccle. 25. d
Matt. 5. d
Rom. 13. c
1. Theſſ. 4. b
Iac. 1. a Eſa. 1. c
Eccle. 5. a 18. d
Pſal. 9. c 61. c
Actor. 20. g

Iob 31. a b
1. Cor. 10. f
Tob. 9. d 10. d
Gen 24. g
1. Tim. 6. b

concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.

PSALMO nono: Exacerbavit Dñm peccator &c. Insidiatur vt rapiat pauperem: rapere pauperem dum attrahit eum.

PSALMO sexagesimo primo: Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere.

ACTORVM vigesimo: Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui.

B. IOB trigessimoprmo: Pepigi fœdus cū oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partē haberet in me Deus desup̄, & hæreditatem Omnipotēs de excelsis? Si deceptū est cor meū super muliere, & si ad ostiū amici mei insidiatus sum, &c. Hoc enim nefas est, & iniquitas maxima.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

TOBIAE nono: Eleuit Gabelus, benedixitque Deum, & dixit: Benedicat te Deus Israel, quia filius es optimi viri, & iusti, & timentis Deum, & eleemosynas facientis: & dicatur benedictio super vxorem tuam, & super parentes vestros: & videatis filios vestros, & filios filiorum vestrorū vsq; in tertiam & quartam generationem: et sit semen vestrū benedictū à Deo Israel, qui regnat in secula seculorum.

ET capite decimo: Raguel Tobiam saluum atque gaudentem dimisit à se, dicens: Angelus Dñi sanctus sit in itinere vestro, perducaturq; vos incolumes, et inueniatis omnia rectè circa parentes vestros, et videant oculi mei filios vestros priusquam moriar.

GENESIS vigesimoquarto: Dimiserunt ergo eam et nutricem illius, seruumque Abraham et comites eius: imprecantes prospera sorori suæ, atque dicentes: Soror nostra es, crescas in mille millia, et possideat semen tuum portas inimicorum suorum.

PRI-

PRIORIS ad Timotheum sexto: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, et inseruerunt se doloribus multis. Tu autē ô homo Dei hæc fuge.

XIX

Quò demùm referenda sunt mandata Decalogi omnia?

A. AD Charitatem, quam nobis geminam duæ illæ^a tabulæ, quibus DEI digito mandata hæc in- Exod. 32. b & 34. a. scripta fuere, commendant. Docent enim primæ mandata, quæ ad Charitatem DEI: mandata verò secundæ Tabulæ, quæ ad Charitatem proximi spectant.

B. IGITUR ex his decem duo quidem priora id faciunt, vt quæ vitia cultui honoriq; DEI maximè aduersantur, Idololatria scilicet ac periurium, in primis caueamus. Tertium porrò mandatum admonet, verum purumque cultum corde, ore, ac opere fideliter exhibendum esse. Quod sane vbì rectè obseruatur, solus vtiq; DEVS in omnibus & super omnia diligitur ac honorificatur.

C. IAM summa Præceptorum, quæ ad proximum diligendum pertinent, vel hoc vno constat,

D d d

^b *Quod*

b Tob. 4. c

c Matth. 7. b
Luc. 6. d

Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nè aliquandò alteri facias. Cui respondet illa CHRISTI sententia: c Omnia quaecunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & Prophetæ.

SCRIPTURAE.

EXODI trigesimo secundo: Reuersus est Moyses de monte, portans duas tabulas testimonij in manu sua, scriptas ex vtraque parte, et factas opere Domini: scriptura quoquè Dei erat sculpta in tabulis.

ET capite trigesimo quarto: Præcide tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba, quæ habuerunt tabulæ quas fregisti. Excidit ergò duas tabulas lapideas, quales antea fuerant: et de nocte consurgens, ascendit in montem Sinai, sicut præceperat ei Dominus, portans secum tabulas.

TOBIAE quarto: Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nè tu aliquandò alteri facias.

MATTHAEI septimo: Omnia quaecunque etc. vt in textu.

LUCAE sexto: Prout vultis vt faciant vobis homines, et vos facite illis similiter.

XX

*Quæ sunt fraternæ charitatis officia
& argumenta?*

1. Cor. 13. b
Greg. lib. 10.
Moral. cap. 8.

A. DE his Paulus ita differit: *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa: Non quærit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum: non gaudet super iniquitate:*

tate: congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

B. CHRISTVS VERÒ, vt seipsum nobis verè perfectæq; charitatis exemplum præbeat, in postrema illa cœna, quâ præclaris suæ charitatis indicijs mirè condiuit, tam seriò dixit: ^d *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Ac iterum, c Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Quod tanti est sanè momenti, vt paulus affirmet, f Qui diligit proximum, legem impleuit.*

C. IGITUR vt hunc de Charitate locum oraculo diuino absoluamus, ^g *Elige vitam, vt & tu viuas, & semen tuum: & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas. Ipse enim est vita tua, & longitudo dierum tuorum.*

D. TVM nè quisquam dubitet, Euangelicam CHRISTI doctrinam hac in parte cum Lege quadrare, dictum illud à CHRISTO meminerimus: ^h *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et alibi post commendata Charitatis præcepta & opera, idem hæc verba subiunxit: a Hoc fac, & viues. b Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

E. Ex hisce factoribus ^c erāt Abel, Noë, Abrahā, Zacharias, & ceteri, quos scriptura iustos apud De-

Ddd 2 um

c Gen. 6. h 7. a
In oratione
Manassis.
Sapient. 10. b e
Mat. 23. d 1. g

um fuisse testatur, vt qui opere & veritate Deum proximumque diligenter.

d Psal. 118. d

e Psal. 118. x

f Psal. 118. d

g Psal. 118. c

F. QVARE David inter eos haud postremus & sanctè gloriabundus canit, ^d *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum: ° Dilexi, seruaui, custodiui mandata tua & testimonia tua: f In custodiendis illis retributio multa. s Maledicti, qui declinant à mā-datis tuis.*

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio, vt suprā in textu A.

IOANNIS decimotertio: Ante diem festum Paschæ, sciēs IESVS quia venit hora eius vt transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

LVCÆ vigesimosecundo: Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim Apostoli cum eo, et ait illis: Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar. Et accepto pane gratias egit, et fregit: et dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem, etc.

IOANNIS decimotertio: Mandatum nouum do vobis etcæt, vt in textu. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.

IOANNIS decimoquinto: Sicut dilexit me pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea, si præcepta mea seruaucritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego patris mei præcepta seruaui, et maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum vobis; vt gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrū imple-

impleatur. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.

AD Romanos decimotertio: Nemini quicquam debeatis: nisi, vt inuicem diligatis, qui enim diligit proximum, legem impleuit. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo legis est dilectio.

DEUTERONOMII trigesimo: Elige vitam, & cæter. vt in textu.

MATTHÆI decimonono, LVCÆ decimo, AD Romanos secundo, vt in textu.

GENESIS sexto: Noë vir iustus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulauit.

GENESIS septimo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum coram me in generatione hac.

IN oratione Manassis: Tu igitur Domine DEVS iustorum, non posuisti poenitentiam iustis, Abraham, & Isaac, & Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt.

SAPIENTIAE decimo: Propter quod cum aqua deleteret terram, sanauit iterum sapientia, per contemptibile lignum iustum gubernans. Hæc & in consensu superbiæ, cum se nationes extulissent, sciuit iustum, & conseruauit sine querela Deo, & in filijs misericordiam fortem custodiuit. Hæc iustum à pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim. Hæc profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas, & cæt. Hæc venditum iustum non dereliquit, sed à peccatoribus liberauit eum. Hæc populū iustum, & semē sine querela liberauit à nationibus quæ illum depri-mebant. Et reddidit iustis mercedem laborum sudrum, & c.

MATTHAEI vigesimotertio: Ut veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti vsque ad sanguinem Zachariæ.

ET capite primo: Ioseph aut vir eius cum esset iustus, &c. **IOB** decimotertio: Si fuero iudicatus, scio q̄ iustus inueniar.

LVCAE primo: Fuit in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia: & vxor illius de filiabus Aaron, & nomen illius Elizabeth. Erant autem iusti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini sine querela.

ET capite secundo: Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo.

IACOBI secundo: Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filiū suū super altare? &c.

PSALMO centesimo decimo octauo: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Et meditabar in mandatis tuis, quæ dilexi. Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi. Superbi iniquè agebant vsquequaque: à lege autem tua non declinaui. Memor fui nocte nominis tui Domine, & custodiui legem tuam. Non dereliqui mandata tua. Ab omni via mala prohibui pedes meos, vt custodiam verba tua. A iudicijs tuis nō declinaui, quia tu legem posuisti mihi. Posuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis nō erraui. Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Dilexi mandata tua super aurum & topazion. Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquā odio habui. Multi q̄ persecutur me, & tribulant me: à testimonijs tuis non declinaui. Vide quoniam mandata tua dilexi Domine. Iniquitatem odio habui, & abominat sum: legem autem tuam dilexi. Custodiuit anima mea testimonia tua, et dilexit ea vehementer.

menter. Seruaui mandata tua & testimonia tua: quia omnes viae meæ in conspectu tuo.

PSALMO decimo octauo: Iudicia Domini vera, iustificata in semetipsa: Desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum: & dulciora super mel & fauum. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa.

PSALMO centesimo decimo octauo: Increpasti superbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.

EX PATRIBVS.

GREGORIVS libro decimo Moralium, capite octauo: Legis multipliciter bene Paulus enumerat, dicens: Caritas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non iritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Patiens quippe est charitas, quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est, quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc, quod in presenti mundo nihil appetit, inuidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cum præmium internæ retributionis anxie desiderat, de bonis se exterioribus non exultat. Non agit perperam: quia quo se in solum DEI ac proximi amorem dilatat, quicquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quo ardentè intus ad sua fatagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quia cuncta, quæ hinc transitorie possidet, velut aliena negligit: cum nihil sibi esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscat. Non iritatur: quia & iniurijs lacessita, ad nullos se ultionis suæ motus excitat: cum pro magnis laboribus maiora post præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicibus eruit, versari in animo quod inquinat nescit. Non gaudet super iniquitate: quia quo sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione aduersantium exultat. Congaudet autem veritati: quia vt se ceteros diligens, per hoc quod rectum in alijs cõspicit, quasi de augmento proprii profectus hilarescit. Multiplex ergo ista lex Dei est, quæ cõtra vniuersum culpæ iaculū, quod perimendam mentem impetit, instructiōis suæ munimine semper occurrit: vt quæ antiquus hostis varia circumfusiōe nos obsidet, ipsa hinc de nobis multipliciter expugnet.

Charitas quomodo patiens sit, benigna &c.

DE PRAECEPTIS EC- CLESIAE.

I

*Sunt ne praeter Decalogum alia praepcepta Christi-
stianis obseruanda?*

A. SUNT vtique, quando^a Legislator &^b Magister noster CHRISTVS non solum docuit^c praepcepta Decalogi, sed etiam in vniuersum praepcepit, quae ad obedientiam Apostolicis & Ecclesiasticis mandatis praestandam spectant.

^a Iacob. 4. c
^b Matth. 23. b
^c Matth. 19. c

B. Hinc extant Euangelicae illae sententiae: ^d *Sicut misit me pater, & ego mitto vos. e* *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. f* *Si non audierit eos, dic Ecclesiae: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Vbi summum atque extremum iudicium Christus defert, deferriq; iubet ad Ecclesiam, ^g id est, ad Ecclesiae Praepositos & Rectores, sicut Chrysostomus ^h interpretatur, & verba Euangelij mox sequentia, declarant atque conuincunt.

^d Ioan. 20. e
& 17. c

^e Lucae 10. c

^f Matth. 18. c

^g 3. Reg. 8. b

^h homil. 61 in
Matt. & Basil.
ca. 30. cōstituta
monast. Item
Theophylac.
& Euthymias
in ca. 18. Mat.

C. Proinde nec frustra scriptum est de Apostolo Paulo: ^a *Perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, praecipiens custodire praepcepta Apostolorum & Seniorum.*

^a Act. 15. g
& 16. a

SCRIPTURAE TESTIMONIA AD
marginem citata.

IA-

IACOBI quarto capite: Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & liberare.

MATTHAEI vigesimotertio: Magister vester vnus est, CHRISTVS.

MATTHAEI decimonono: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Dicit illi adolescens: Quae? Iesus autem dixit: Non homicidium facies, Non adulterabis, Non facies furtum, Non falsum testimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

IOANNIS vigesimo & decimoseptimo, LVC AE decimo, MATTHAEI decimo octauo, vt in textu.

TERTII libri Regum octauo capite: Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiae Israel. Omnis enim ecclesia Israel stabat.

ACTORVM decimo quinto: Paulus vero, electo Sila, profectus est, traditus gratiae DEI a fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, praecipiens custodire praepcepta Apostolorum & seniorum.

ACTORVM decimo sexto: Cum autem pertransirent ciuitates (Paulus scilicet & Silas,) tradebant ijs custodire dogmata, quae erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymis.

PATRES AD MARGINEM CITATI.

1. B. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesima prima in Mattheum: Si autem eos non audierit, dic Ecclesiae: praesulibus scilicet atque praesidentibus.

2. BASILIVS eapite trigesimo Constitutionum monasticarum: Sin arcanò curari noluerit, adhibedi de fratribus erunt etiam, qui caeteris intelligentia videantur praestare: quemadmodum est in sacrosancto Euangelio: Si autem te non audierit & caetera. quod sine ipsis quidem auscultauerit, tum demum ad Antistitem ipsum animi ipsius morbum deferre oportebit.

Matth. 18.

3. THEOPHYLACTVS in caput decimum octauum
Ee Mat-

for.* eum Matthæi: Quod si te non audierit, & cum duobus vel tribus testibus argueris, nē graueris tunc Ecclesiæ Præsidibus inuulgare peccatum.

4. E V T H Y M I V S in idem caput Matthæi: Ecclesiam nunc vocat Præsides fidelium Ecclesiæ. Renuncia illis quæ circa hunc aguntur: fortasē illi immutabūt eum, veritū dignitatem ipsorum.

II

Cuiusmodi porrò sunt Apostolorum Seniorumque præcepta, quæ Paulus custodire inſit?

a Ecclef. Hierar. c.1. Et Basil. de Spir. sancto, ca.27. Euseb. li.1. de môst. euang. ca.8. Epiph. hæ. 61. cōtra Apolto. Tertul. de corōa militis.

b 1. Ioan. 4. b

A. P A V L I discipulus Dionysius Areopagita testatur, duplicis ea generis, vtpotē partim scripta, partim non scripta esse. Ad vtrunque genus pertinet, quod Ioannes affirmat Euangelista: *Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.*

B. A C primum quidem genus, quod literis mādatur, scriptisque legibus constat, satis est perspicuum: quia libris canonicis constat.

C. P O S T E R I V S verò circa præcepta & instituta ea versatur, quæ vno Traditionum nomine compræhendi, & à Patribus c nuncupari solent.

e Cypr. de ablut. pedū Hiero. cōtra Lucifer. Chryso. in 2. ad Theff. 2. homil. 4.

Non enim scripto, vtī superiora, sed viua voce tradita, & velut per manus à Maioribus ad nos transmissa, Ecclesiæque commendata retinentur.

PATRES DE TRADITIONIBVS SCRIPTIS
& non scriptis.

1. A. DIO-

1. A. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiast. Hierarch. cap. primo: Primi illi nostri sacerdotalis muneris duces, in ijs quæ nobis sunt familiaria, summa illa & super substantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sacre definiunt leges) nobis tradiderunt.

Partim scripta, partim non scripta Apostolorū dogmata.

2. B A S I L I V S in libro de Spiritu sancto, cap. vigesimo septimo: Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prodita, quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque partem vim habent ad pietatem, nec his quisquam cōtradicit, quisque sanè vel tenuiter expertus est, quæ sint iura Ecclesiastica. Nam si consuetudines quæ scripto proditæ non sunt, tanquàm haud multum habentes momenti, conemur rejicere, impudentes & ea damnabimus, quæ in Euāgelio necessaria ad salutem habentur: immò potius ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est, (vt eius, quod primū est & vulgatissimum, primo loco commemorem) vt signo crucis eos, qui spem collocauerunt in Christum, signemus, quis scripto docuit? Vt ad Orietem versis precemur, quæ nos docuit scriptura? Inuocationis verba, quum ostenditur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit? Nec enim his contenti sumus, quæ commemorat Apolto. aut Euangelium: verum alia quoque, & antè & post dicimus, tanquàm multum habentia momenti ad mysterium, quæ ex Traditione citra scriptum accepimus. Consecramus autem aquam baptismatis, & oleum vnctionis, præterea ipsum qui baptismum accipit, ex quibus scriptis? Nōne à tacita secretaque Traditione? Ipsam porrò olei inunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vndè est traditum? Reliqua item quæ sunt in baptismo, veluti renunciare Sathanæ & angelis eius, ex qua scriptura habemus? Nōne ex priuata & arcana hac Traditione? Nōne ex doctrina, quam patres nostri in silentio, quod curiosos & ociosos summouet, seruârunt? Pulchrè quidem illi, nimirum docti arcanorum venerationem silentio conseruari. Nam quæ nec intueri fas est nō initiatis, qui conueniebat, horum doctrinam publicitè circumferri scripto? Aut quid tādè sibi voluit magnus ille Moyses, qui non omnia quæ erant in templo, passus sit omnibus esse peruia: sed prophanos extra sacros cancellos statuit, sed priora atria purioribus permittens, Leuitas solos dignos censuit, & cætera? Addit deinde: Ad eundem profectò modum, & qui

Parem vim ad pietatem habent.

Nota.

Enumeratur aliquot Traditiones non scriptæ.

Crucis signū. Orare versùs Orientem.

Verba inuocationis sub Missæ sacrificio.

In Sacrificio plura dicuntur quæ in euāgelio & Apolto habentur.

Ceremoniæ Baptismi.

Cur multa scribi non debuerint.

Eee 2 in

in primordijs Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli & Patres, in occulto silentio que mysterijs suam seruauere dignitatem. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares ac vulgares aures effertur. Hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, nè dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum. Aliud autem est dogma, aliud edictum. Nam dogmata silentur, edicta verò publicantur.

3. EVSEBIUS libro primo de demonstratione Euangelica, capite octauo: Cæterum Moyses in tabulis inanimatis, Christus autem in mentibus præditis, perfecta noui testamenti documenta descripsit: eius verò discipuli ad magistri sui nutū, auribus multorum doctrinam suam comimodantes, quæcunque quidem veluti vltra habitum progressis, à perfecto ipsorum magistro præcepta fuerant, ea ijs qui capere poterant, tradiderunt: quæcunque verò ijs conuenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationis que indigentes, ea ipsi, ad imbecillitatem multorum se demittentes, partim literis, partim sine literis quasi iure quodam non scripto, seruanda commendârunt.

4. EPIPHANIVS hæresi sexagesima prima contra Apostolicos: Oportet autem & Traditione vti. Non enim omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in Traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis: & alibi, Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et, Si continetis, nisi frustra creditis.

5. TERTULLIANVS de corona militis: Habentes obseruationem inueteratam, quæ præueniēdo statim fecit: Hanc si nulla scriptura determinauit, certè cōsuetudo corroborauit, quæ sine dubio de traditione manauit. Quomodo enim vsurpari quid potest, si traditum prius non est? Etiam in traditionis obtentu exigenda est, inquis, authoritas scripta. Ergo quæramus, an & traditio non scripta, non debeat recipi. Planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præiudicent aliarum obseruationum, quas sine vllius scripturæ instrumento, solius Traditionis titulo, exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique vt à Baptismate ingrediar, aquam adiutori, ibidem, sed & aliquanto prius, in Ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Inde suscepti lactis & mellis con-

cor.

cordiam prægustamus. Exq̄ ea die, lauacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ sacramentum & in tempore victus, & in omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis coetibus, nec de aliorum manu, quàm præsentium, sumimus. Oblationes pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus. Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate, à die Paschæ in Pentecosten vsque, gaudemus. Calicis aut panis etiam nostri aliquid decuti in terram, anxie patimur. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad eubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem CRVCIS signaculo terimus. Harum & aliarum eiusmodi disciplinarum, si legem exoptules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætenditur authrix, consuetudo confirmatrix, & fides obseruatrice, &c. Et paulò post: His igitur exemplis renunciatur erit, posse etiam non scriptam Traditionem in obseruatione defendi, confirmatam consuetudine, idonea teste probata tunc Traditionis ex perseverantia obseruationis. Consuetudo autem etiam in ciuilibus rebus pro lege suscipitur, cum deficit lex.

1. C. CYPRIANVS in sermone de ablutione pedū: Sicut par est spiritui sancto & CHRISTO diuinitas, ita in suis institutis æqua est authoritas & potestas: nec minus ratum est, quod dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quàm quod ipse tradidit, & in sua commemorationem fieri præcepit: Manet singulis propria dignitas, & vniformis in suo genere stat actio omnium: nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi vel mutari.

2. HIERONYMVS in Dialogo aduersus Luciferianos, ita Luciferum dixisse refert: An nescis Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per Traditionem in Ecclesijs obseruantur, authoritatè sibi scriptæ legis vsurpauerunt: veluti in lauacro ter caput mergitare: deinde egressos lactis & mellis prægustare concordiam, ad infantie significationem: die Dominico & per omnem Pentecosten, nec de geniculis adorare, & ieiunium soluere: multaq̄ alia scripta non sunt, quæ rationalis sibi obseruatio vindicauit. Cui Orthodoxus responder: Non quidem abnuo hanc esse ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui

Ecc 3. longè

Communiō
Eucharistiæ.Oblationes
p̄ defunctis.
Stationes.Eucharistiæ
custodia.Crucis signa-
culum.

Consuetudo.

Traditionum
Apostolicarū
vis & autho-
ritas.Act. 8 19.
Totius orbis
consensus in-
star præcepti.Traditiones
quædam re-
cententur.
Cæremoniæ
Baptismi.
Stationes.Partim lite-
ris, partim si-
ne illis non-
nulla seruanda
cōmendârunt
Apostoli.In Scriptura
sacra non oīa
expressè con-
tinētur sed ex
Apostolorū
Traditione nō
nulla habentur.1. Cor. 11. 14.
& 15.Consuetudi-
nis Ecclesiæ
sacrae vis.Traditiones
aliquot non
scriptæ enu-
merantur.
Cæremoniæ
Baptismi.

Confirmati-
onis sacra-
mentum.

longè in minoribus vrbibus per Presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem sancti Spiritus, manum impositurus, excurrat. Sed quale est, vt leges Ecclesiæ ad hæresim transferas?

Non omnia
Apostoli li-
teris manda-
runt.
Eadem fide di-
gna & scripta
& non scripta
Traditio Ec-
clesiastica.

3. CHRYSOSTOMVS in secundum caput posterioris epistolæ ad Thessalonicenses, homilia quarta, super hæc verba: State & tenete Traditiones &c. Hinc patet, quod non omnia per epistolam tradiderint, sed multa etiã sine literis. Eadè verò fide digna sunt tam illa, quàm ista. Itaque traditionem quoquè ecclesiæ fide dignã putamus. Traditio est, nihil quæras amplius.

III

*Est ne vtrunque hoc præceptorum genus obseruatum
necessarium?*

a 2. Theff. 2. d
& ibid. Chry-
sost. ac Theo-
phylact.

A. Est planè, si Doctorem Paulum sequimur ita præcipientem: *State, & tenete Traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram.*

b 1. Cor. it. a

Vndè laudat hoc nomine Corinthios, quod apostolica^b præcepta, quæ viua voce tradita iam acceperant, sedulo custodirent. Tum admonet Thessalonicenses, ^c vt ab omni se fratre subducant, qui inordinatè, & non secundum traditionem ab Apostolis acceptam, ambulat.

c 2. Theff. 3. b

B. Atque hoc est, quod sacrosancta Synodus Nicena^d diuinæ scripturæ consonans, verbis tam luculètis expressit: Oportet nos ecclesiasticas Traditiones, siue scripto, siue consuetudine in Ecclesia retentas, vnanimiter & inuiolabiliter obseruare.

d 1. Nicæa cō-
tra Iconoma-
chos, actione
7. Item 8. Syn-
od. can. 1.

re.

e De ablut.
pedum.

re. Et apud Cyprianum^e legimus, non minùs ratum esse, quod dictante spiritu sancto Apostoli tradiderunt, quàm quod Christus ipse tradidit. Sicut enim par est Spiritui sancto & CHRISTO Diuinitas: ita vtriusque in suis institutis æqua est auctoritas & potestas.

f ibidè

SCRIPTURAE.

SECUNDÆ ad Thessalonicenses secundo: State, & tene &c. vt in textu.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Laudo vos fratres, quod per omnia meī memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Et ibidè: Cætera autem, cum venero, disponam.

SECUNDÆ ad Thessalonicenses tertio: Denunciamus autem vobis fratres, in nomine Domini nostri IESU CHRISTI, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.

PATRES.

1. A. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in secundã ad Thessalonicenses, vt supra, quæstione secunda, C.

2. THEOPHYLACTVS in caput secundum secundæ ad Thessalonicenses, super ea Apostoli verba, Itaque fratres state, &c. Vel hinc etiã perspicuum est, quod pleraque etiã sine scriptis per sermonem, id est, viua voce tradiderint, non solùm per epistolam. Similiter autem & hæc & illa fide digna sunt. Itaque & Ecclesiæ traditionem fide dignam existimemus. Traditio est, nihil amplius quæras.

Apostolicarū
Traditionum
dignitas.

1. B. CONCILIVM secundum Nicenū actione septima in ipsa definitione: Si quis Traditionem Ecclesiæ, siue scripto, siue consuetudine valentem non curauerit, anathema. Et paulò antè: Fatemur autem vnanimiter nos Ecclesiasticas traditiones, siue scripto, siue consuetudine valentes & decretas, retinere velle: quarum numero est imaginum effiguratio. Item infra: Igitur qui ausi fuerint aliud sentire, aut docere, aut more impiorum hereticorum

Traditio scri-
pta & nō scri-
pta.

Imaginum fi-
guratio.

Ec-

Hæretici Ecclesiasticas Traditiones contaminare solent.

Ecclesiasticas Traditiones contaminare, aut contra ista vafre & improbè aliquid excogitare, quod sit contra constitutionè ecclesiasticam: si fuerint Episcopi aut Clerici, deponuntur: si Monachi aut Laici, communionem priuantur.

Traditiones Ecclesiasticas suscipiuntur.

2. OCTAVA synodus generalis Constantinopolitana canone primo: Regulas, quæ sanctæ Catholicæ atque Apostolicæ, tam à sanctis famatissimis Apostolicis, quam ab Orthodoxorum vniuersalibus, necnon & locis Concilijs, vel etiã à quolibet deo loquo Patre ac magistro, Ecclesiæ traditæ sunt, seruare atque custodire profitemur: his & propriam vitam, & mores, Regentes, & omnem sacerdotij catalogum, atque omnes qui Christiano censentur vocabulo, pœnis & damnationibus, & è diuerso receptionibus & iustificationibus, quæ per illas prælatæ sunt atque definitæ, canonicè subijci decernentes. Tenere quippe traditiones quas accepimus, siue per sermonem, siue per epistolam sanctorum qui antea fulserunt, Paulus apertè admonet.

2. Theff. 2.

IIII

Quomodo cognoscemus, quæ sint Apostolicæ & probatæ in Ecclesia Traditiones?

a In epist. 118. ad Ianuariũ, cap. 1.

A. De his nobis regulam obseruatu dignam Augustinus^a præscribit: Illa, inquit, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe seruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atque statuta retineri. Sic idem^b contra Donatistas, immò hæreticos omnes differens, hoc grauitè admonet, Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum rectissimè creditur.

b. lib. 4. cap. 4. & lib. 2. cap. 7. Item lib. 5. cap. 23.

B. Cui

B. Cui Leo ille Magnus^c consonans, ait: Dubitandum non est, quicquid in Ecclesia in consuetudinem est deuotionis retentum, de Traditione Apostolica, & de sancti Spiritus prodire doctrina.

PATRES.

1. A. AVGVSTI. epist. centesima decima octaua ad Ianuariũ, capite primo: Illa quæ non scripta, sed tradita & cæt. vt in textu: sicuti quiddam Domini passio & resurrectio, & ascensio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus sancti, anniuersaria solennitate celebratur: Et si quid aliud tale occurrerit, quod seruetur ab vniuersa quacunque se diffundit Ecclesia. Festorum quorundam dierum observatio ex Apostolica traditione descendit.
 2. IDEM Aug. lib. quarto contra Donatist. cap. vigesimo quarto: Quod vniuersa tenet Ecclesia & c. vt in textu.
 3. ITEM libro secundo, capite septimo: Multa non inueniuntur in literis Apostolorum, neque in Concilijs posteriorum: & tamen quia per vniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita & commendata creduntur. Apostolicæ Traditiones.
 4. SIMILITER lib. quinto contra Donatist. cap. vigesimo tertio: Sunt multa quæ vniuersa tenet Ecclesia, & ob hoc ab Apostolis præcepta benè creduntur, quanquam scripta non reperiantur.
- B. LEO Magnus serm. secundo de ieiunio Pentecostes: Dubitandum non est & c. vt in textu.

V

Cuiusmodi sunt traditiones Apostolicæ, quæ Christianis veniunt obseruandæ?

A. EXEMPLA satis multa apud Patres extant, & eos quidem, qui vel ante mille annos fidem publicam meruerunt. Nimirum secundum Traditionem^a Origenes & ^b Augustinus docent, paruulos esse baptizandos.

a In c. 6. epist. ad Rom.
b Lib. 10. de gen. ad lit. ca. 23. & contra Donat. lib. 4. cap. 24.

Fff B. ^c Dio.

c De ecclēf. hierar. cap. 7.
d In exhortatione ad castitatem, & de corona militis.

B. ^c DIONYSIVS & ^d Tertullianus ostendunt, precationes & oblationes pro defunctis ad altare fieri oportere.

e Ad Marcellam contra errores Montani epist. 54.
f Contra Aërium hæresi 75.

C. HINC ^e Hieronymus & ^f Epiphanius statas Ecclesiæ ieiunationes, præsertim Quadragesimæ, obseruandas esse commonstrant.

g In officio Mediolanēsi.
h In Liturgia.

D. SIC etiam ^g Ambrosius & ^h Chrysostomus eorum dignitatem adstruunt, quæ in sacro Missæ officio solenniter peraguntur.

a Li. 4. de Orthod. fide ca. 17 & in libris de imaginibus.
b Actio. 6. t. 6. 4. & actioe 7.

E. TUM præter ^a Damascenum Patres, quos Nicæna Synodus secunda ^b citat, eadem ratione testatur, quod CHRISTI & Sanctorum eius Imagines deceat venerari.

c Lib. de Spiritu sancto, cap. 27.

F. DEMUM, vt ceteros omittamus, Magnus ille ^c Basilius ob Traditionem retineri vult sacræ Christianismæ, aliasque solennes cæremonias, quæ Sacramentis sanctissimis adhibentur.

d Ibidem.

G. Et addit ^d Basilius: Si instituta cõsuetudinesque non scriptas tanquam in eis vis magna non insit, semel repudiare aggrediemur, clā ac pedetētim ratas ipsas Euāgelij sententias improbabitur, aut potius ad inane nomen eius prædicationem contrahemus. Sed apostolicum existimo ^e ait, ijs etiam Traditionibus, quæ scriptæ non sunt, inhærere.

e Cap. 29. eiusdem libri.

Baptismus paruulorū ex Apostolorū traditione.

PATRES.
1. A. ORIGENES in caput sextū epistolę ad Romanos: Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit, etiam paruulis baptismum dare.

2. AV-

2. AVGVSTINVS libro decimo de Genesi ad literam, capite vigesimotertio: Consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est, neque villo modo superflua deputanda, nec omninō credenda, nisi Apostolica esset Traditio.

3. IDEM libro quarto contra Donatistas, capite vigesimoquarto: Si quisquam in hac re (de baptizandis paruulis) auctoritatem diuinam quærat, quanquam quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilij institutū, sed semper retentum est, nō nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimē creditur: tamen veraciter conijcere possimus, quid valeat in paruulis baptismi sacramentum, ex circuncisione carnis, quam prior populus accepit, &c.

Consuetudo vniuersalis indicat Apostolicam traditionem.

1. B. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite septimo: Quamnam verō de huiusmodi prece, quam super defuncto peragit p̄sul, ex diuinis ducibus nostris Traditio peruenit ad nos, operæ precium est vt dicamus &c.

Oratur pro defunctis ex Apostol. traditione.

2. TERTVLLIANVS in exhortatione ad castitatem: Et iam repete, apud Deum pro cuius spiritu postules, pro qua oblationes annuas reddas.

Pro vxore defuncta postulat & oblationes sunt.

3. ITEM in libro de corona militis, loquens de Traditionibus non scriptis: Oblationes, inquit, pro defunctis, pro natalitijs, annua die facimus.

Oblationes pro defunctis.

1. C. HIERONYMVS in epistola quinquagesimaquarta, ad Marcellam contra errores Montani: Nos vnā Quadragesimam secundū Traditionem Apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo ieiunamus.

Observatio Quadragesimæ, secundū tradit. Apost.

2. EPIPHANIVS contra Aërium hæresi septuagesimaquinta: A quo verō non assensum est in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & profabbato ieiunium est in ecclesia decretum? Si verō etiam oportet constitutionem Apostolorum proferre, quomodo illic decreuerunt, quarta & profabbato ieiunium per omnia, excepta Pentecoste: & de sex diebus Paschatis, quomodo præcipiunt nihil omninō accipere, quam panem & salem & aquam, &c. manifestum est. Deinde verō si non de eodem argumento quartarum & profabbatorum, ijdem Apostoli in Constitutione dixissent, etiam aliter vndique demonstrare possemus. Attamen de hoc exacte scribunt. Assumpsit autem Ecclesia, & in toto mūdo assensus factus est, antequam esset Aërius, & qui ab ipso appellantur Aëriani.

Abstinētia ferie 4. & 6.

Vide Clemētē li. 5. cõstit. Apostol. cap. 16. & 19.

1. D. CHRYSOSTOMI Liturgia siue officium Missæ, quod Græcè ipse post S. Basiliū & B. Iacobum cõscripsit, extat. Quo pa-

Consuetudo vniuersalis ante exortio hæreticos.

FFF 2 cto

cto autem noui testamenti nouam oblationem docuerit CHR I-
STVS, eamq; ab Apostolis Ecclesia accipiens, in vniuerso mundo
offerat Deo, videatur latius infra in quaestione septima de Eucharis-
tia, B. C.

Imaginū ve-
neratio ex
Apost. tradit.
Orare versūs
Orientem.
Crucis vene-
ratio.

Traditiones
non scriptas
aliquas esse
sacrae literae
docent.

2. Thess. 2.

1. Cor. 11.

Imaginū ve-
neratio à Pa-
tribus com-
probata.

Ab Apostolo-
rū tēporibus
viguit vsus &
veneratio
Imaginū.
Vide supra
de Decalogo
quæst. 9.

Imagines re-
ceptae ab or-
ibus Patribus.

1. E. D A M A S C E N V S libr. quarto orthodoxæ fidei, capite
decimo septimo: Imaginis honor ad prototypum, id est, exemplar,
imaginisq; veritatem transfertur. Est autem hæc Traditio non scri-
pta, perinde ac adorationis ad Orientem, adorare scilicet crucem,
& alia plurima, ijs quæ dicta sunt, similia. Quod autē plurima san-
cti Apostoli tradiderint sine scripto, scribit Paulus Gentium Apo-
stolus: Ecce fratres, stete, & tenete Traditiones nostras, quas edo-
cti estis siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Et ad Co-
rinthios: Laudo autem vos fratres, quia per omnia mei meministis,
& sicut tradidi vobis, Traditiones tenetis.

2. I D E M in libris tribus de imaginibus, plurimorū patrū anti-
quorum testimonia citat de veneratione Imaginum: vt Dionysium
Areopagitam, Basilium, Chrysostomum, Leontium, Seuerianum,
Sophronium, Ambrosium, Gregorium Nyssenum, Theodoretum,
Athanasium, Cyrillum, Gregorium Nazianzenum, Eusebium
Pamphili, Stephanum Bostrensem, Cyrillum Hierosolymitanum,
& plures alios.

3. I N secunda Synodo Nicena, actione sexta, tomo quarto: Quod
autem cum multis alijs, quæ in Ecclesia obseruantur sine scriptu-
ra, nobis imaginum veneratio tradita sit, ab Apostolorum tempo-
ribus latè per historias traditum est, de imagine maximè hæmor-
rhoisæ, quam multis scriptoribus confirmare possumus. Quinetiã
Basilius Magnus, cuius scripta per omnes terræ fines resonant, in di-
uersis opusculis suis mentionem imaginum facit. Gregorius etiã
illius & carne & spiritu frater, Nyssensium p̄sul, in sermone in Abra-
ham, idem sentit. Item alter Gregorius, qui à Theologia nomē for-
titus est, in versibus à se conditis, q de virtute inscribuntur, assentit.
Et Ioannes qui os auro splendidius & lucidius cōsecutus est, in ora-
tione funebri in Meletium Episcopum Antiochiæ, & in sermone
qui inscribitur, Quod veteris & noui Testamenti vnus sit legisla-
tor. Cyrillus item expiator Nestorianæ hæresis, in epistola ad Aca-
cium Episcopū Scythopoleos. Anastasius Episcopus Theopoleos,
Sophronius, Maximus. Sed quid hos nominatim citamus? Omnes
enim sancti Patres nostri imagines receperunt.

4. F. B A S I L I V S libro de spiritu sancto, capite vigesimo se-
ptimo:

ptimo: Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus è
doctrina &c. vide supra quaestione secunda, A.

VI

Quantum hodiè circa Traditiones Apostolicas &
Ecclesiasticas aberratur?

A. Plurimum, dum eas plerique contemnunt,
alij negligunt, aut certè pluris non faciunt, quàm
Politico^a magistratum cōstitutiones: & hæc
instituta esse hominum fingunt, quæ vel obserua-
re, vel omittere liberum sit, exiguæque, aut nullius
omninò frugis: ipsi *ἀδιάφορα* vocant.

B. Sunt qui vniuersas ferè Traditiones eiusdem
esse ponderis volunt, atque adeò scèdè commiscēt
scripturæ loca, perinde ac idem sit iudiciū de Tra-
ditionibus^b Pharisaicis & apostolicis, de^c Iudaicis
&^d Ecclesiasticis, de priuatis seu particularibus, ^e &
ijs quæ totius Ecclesiæ consensu receptæ, commu-
nique piorū vsu tot seculis comprobatae, ac veluti
per manus ad nos transmissæ vbiq; ferè gentium
comperiuntur.

a Rom. 13. a

b Matt. 15. a
c Colof. 2. b d
Marci. 7. a b
d 2. Thess. 2. d
Act. 15. c 16. a
e August. in
Episto. ad Iu-
nuar. 118. cap.
1. & 2. Itē epi.
86. ad Casula.

SCRIPTURAE.

AD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus
sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi à Deo.
Quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit po-
testati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi

Fff 3 damna-

damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac: & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat.

MATTHAEI decimoquinto: Sine causa colunt me, docētes doctrinas & mandata hominum & paulò antè: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem: &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri, munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram,

AD Coloffenses secundo: Videte nè quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non secundum Christum. Et in fine: Si ergò mortui estis cum CHRISTO ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decernitis? Nè tetigeris, neq; gustaueris, neque contractaueris: quæ sunt omnia in interitum ipso vsu, secundum præcepta & doctrinas hominum: quæ sunt rationem quidè habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

MARCI septimo: Pharisei & omnes Iudæi, nisi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum: & à foro venientes, nisi baptizentur, non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruire, baptismata calicum & vrcorum & ærumentorum & lectorum.

SECUNDAE ad Theſſalonicenses secundo: State, & tene

te traditiones quas didicistis, siue per sermonè, siue per epistolam nostram.

ACTORVM decimoquinto: Paulus verò, electo Sila, profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus. Perambulabat autè Syriam & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & Seniorum.

CAPITE decimosexto: Cùm pertransirent ciuitates (Paulus & Silas,) tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & Senioribus qui erant Hierosolymis.

PATRES.

1. B. AVGVSTINVS in epistola ad Ianuarium, centesima decima octaua, capite primo: Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, &c. vt suprâ questione quarta, A.

2. IBIDEM capite secundo: Alia verò quæ per loca terrarum regionesq; variantur, sicuti est quòd alij ieiunant Sabbato, alij verò non: alij quotidie communicant corpori & sanguini Dominico, alij certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbato tantum & Dominico, alibi tantum Dominico. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberas *habet obseruationes. Nec disciplina vlla est, in his melior graui prudentiq; Christiano, quam vt eo modo agar, quo agere viderit Ecclesiã ad quamcunque fortè deuenit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores iniungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos viuatur, societate seruandum est. Credo te aliquandò ex me audisse, sed tamen etiã nunc commemoro: Mater mea Mediolanum me consecuta, inuenit Ecclesiam Sabbato non ieiunantem: cœperat perturbari & fluctuare quid ageret, cùm ego talia non curabam, sed propter ipsam consului de hac re beatissimæ memoriæ virum Ambrosium. respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret: quia si melius nõ sset, id potius obseruaret. Cumq; ego putãsssem, nulla reddita ratione, autoritate sola sua nos voluisse admonere, nè Sabbato ieiunaremus, subsecutus est, & ait mihi: Cùm Romam venio, ieiuno Sabbato: cùm in hinc sum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuipiã non vis esse scandalo, nec quenquam

Traditiones & Consuetudines particulares quantum ab vniuersalibus differat.

* Liberæ sunt. quia licuit ijs Ecclesijs quæ ea susceperunt nõ suscipere, & susceptas vel retinere, vel autoritate publica emendare, aut etiã abrogare.

Nota. Ieiunium Sabbati.

quam tibi. Hoc cum matri renunciaſſem, libenter amplexa eſt. Ego verò de hac ſententia etiam atque etiam cogitans, ita ſemper habui, tanquam eam cæleſti oraculo ſuſceperim.

3. IDEM Auguſtinus in epiſtola octogefima ſexta, ad Caſulanum preſbyterum, idem repetit B. Ambroſij reſponſum.

VII

Quid verò de ijs iudicandum, qui Eccleſiæ Traditiones repudiant, ac prohibilo habent?

a 2. Theſſ. 2. d
b Cor. 11. a
c Matt. 18. c

A. Hos verbum Dei redarguit ac damnat, cum Traditiones^a obſeruandas eſſe decernit, cum iubet

^b Eccleſiam audire, & apoſtolorum Seniorumque

c Act. 15. c 16. a
d Rom. 13. a
e Matt. 22. e
f Matt. 23. a
g Luc. 10. e
h 1. Pet. 2. e
i Rom. 13. a
j Tit. 3. a

^c præcepta cuſtodire. Verbum Dei eſt quod ſubijcit nos Magiſtratibus cum^d Politicis, tum^e Eccleſiaſticis, modeſtis^f iuxta & dyſcolis propter^g conſcientiam: vult illorum legibus & reuerentiam^h & obedientiam deferri maximam. *Obedite, inquit, a*

a Heb. 13. c
b Matt. 23. a

præpoſitis veſtris, & ſubiaceſte eis: Omnia^b quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum opera verò eorum nolite facere.

c 1. Theſſ. 4. b
d 1. Cor. 14. g
e Ioan. 20. e
f 17. c Luc. 10. c
g Cypria. lib. 4. epiſt. 9. ad Florentium Puppianum. Baſil. cap. 23. conſtit. monaſticarum. h Rom. 13. a

B. Quapropter iſti non tam homines ſpernunt, quam Deum ipſum Opt. Max. quem in^d apoſtolis, eorumque^e ſucceſſoribus audire ac reuereri ſanè oportebat. Igitur planè verbo Dei reſiſtunt, dum^d potestate & ordinationi Dei reſiſtunt, & hinc ſibi damnationem acquirunt, ſi Paulo^f credimus.

C. Ni

C. Nimirum diuina eſt iſthæc ordination, quæ nec aboleri poteſt humana authoritate, vt certis legibus, ijs que partim ſcriptis, partim non ſcriptis, quas^g Apoſtolica nobis commendat traditio, Eccleſia regatur, dogmata conſeruentur, religio vindicetur, alatur, concordia, diſciplina retineatur.

g Baſil. de ſpi. ſanc cap 27. Au lib 4. contra Donat. ca. 24. & lib 2. ca. 7. lib. 5. ca. 23. & 26. Epiph. Hæref. 55. Euseb lib. 7. Eccleſ. hiſt. cap. 30.

SCRIPTURAE.

A. SECVNDÆ ad Theſſalonicenſes ſecundo: Statc, & tene traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Laudo vos fratres, quod per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

MATTHÆI decimo octavo: Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.

ACTORVM decimo quinto: Paulus, electo Sila, perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmandus Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum.

ET capite decimo ſexto: Cum pertransirent ciuitates, trahebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolymis.

AD Romanos decimo tertio: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo: quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt.

MATTHÆI vicesimo ſecundo: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.

ET capite vicesimo tertio: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Oia ergo quæcunque dixerint &c.

Ggg LYCÆ

L V C A E decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

P R I O R I S Petri secundo capite: Subiecti estote omni humanae creaturae propter Deum, siue Regi, quasi praecellenti: siue ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas Dei, ut bene facientes obmutescere faciatis imprudetium hominum ignorantiam. Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiae libertatem, sed sicut serui Dei. Deum timete, Regem honorificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis.

A D Romanos decimotertio: Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruietes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

A D Titum tertio: Admone illos Principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.

A D Hebraeos decimotertio: Obedite praepositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

B. P R I O R I S ad Thessalonicenses quarto: Itaque qui haec spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit spiritum suum sanctum in nobis.

P R I O R I S ad Corinth. decimoquarto: Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

I O A N N I S vicesimo: Sicut misit me pater, & ego mitto vos.

I T E M

I T E M Ioannis decimosextimo: Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mundum.

L V C A E decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

A D Romanos decimotertio: Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistit, ipsi sibi damnationem acquirunt.

P A T R E S.

1. **B. C Y P R I A N V S** libro quarto, epistola nona ad Florentinum Pappianum: Nec haec iacto, sed dolens profero, cum te iudicem Dei constituas & **C H R I S T I**, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Praepositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui audit vos, me audit: & qui me audit, audit eum qui me misit: & qui reijcit vos, me reijcit, & eum qui me misit. Quae Apostolis dicta, ad Successores eorum pertinent. Luc. 10.

2. **B A S I L I V S** in constitutionibus monasticis, capite vigesimo tertio: Quod Apostolis dixit, Qui vos audit & c. intelligendus est in commune legem sanxisse in posteros, qui aliorum futuri erant moderatores, id ex multis iisdemque certissimis diuinarum literarum testimonijs, manifestissimisque argumentis probari potest. Matt. 10. Luc. 10.

1. **C. B A S I L I V S** Magnus in libro de spiritu sancto, capite vicesimosextimo: ut supra quaestione secunda, A.

2. 3. 4. **A V G V S T I N V S** libro quarto contra Donatistas, capite vicesimo quarto, **E T** libro secundo, capite septimo: **I T E M** libro quinto, capite vicesimotertio, ut supra quaestione quarta, A.

5. **I D E M** Augustinus libro quinto contra Donatistas, capite vicesimosexto: Quod autem nos admonet Cyprianus, ut ad fontem recurramus, id est, ad Apostolorum Traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est, & sine dubitatione faciendum. Ad Apostolicam Traditionem conformandum.

6. **E P I P H A N I V S** haeresi quinquagesima quinta contra Melchisedechianos: Termini nobis positi sunt, & fundamenta, & aedificatio fidei, & Apostolorum Traditiones, & scripturae sanctae, & successiones doctrinae, & vndiquaque veritas Dei munita est. Apostolorum Traditiones. Successio doctrinae.

7. **E V S E B I V S** libro tertio Ecclesiasticae historiae, capite trigesimo: Ignatius cum iter per Asiam faceret, licet attentissima cura a satellitibus, qui illum ductabant, obseruaretur, Ecclesias tamen cuiusque ciuitatis, ad quam forte proficisceretur, familiaribus colloquijs pijsque hortationibus confirmavit: ac primum, ut haereses, quae

Traditioni
Apost. mor.
dicus adhæ-
rendum.
Ignatius cam
seripris man-
dauit.

iam tum primò nasci & emergere cœperunt, maximè præcauerent, sedulò admonuit. Deindè hortatus est, vt Apostolorum Traditioni mordicùs adhæresceret: quâ quidè asseueratèr testificat^o, quò tuti-
us posteritati reseruariet, necessariò scriptis mandandù existimauit.

VIII

Quid patres hac de re iudicârunt?

A. Origenes q̄ celebris & puetustus est author, in hæc verba scripsit: ^a Hæreticus nobis habendus est om̄is ille, qui CHRISTO se credere profitetur, & aliud de veritate Christianæ fidei credit, quàm habeat definitio Traditionis Ecclesiasticæ. Tum idem alibi: ^b Illa sola credenda est veritas, inquir, q̄ in nullo ab Ecclesiastica discordat Traditione.

B. Et Hieronymi verbù est: ^c Ego illud te breui-
ter admonendù puto, Traditiones Ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ità obseruâdas, vt à Maioribus traditæ sunt.

C. Augustinus verò ità ^d docet: Si qd diuinæ scri-
pturæ p̄scribit authoritas, nō est dubitandù, qn ità
facere debeamus vt legimus: similiter etiã, si qd p̄
orbè frequētet Ecclesia, *Nam hoc* qn ità faciendum
sit, disputare, insolentissime insanie est. Ac rursus
idem: ^e In his rebus, de quibus nihil certi statuit
scriptura diuina, mos populi Dei, vel instituta Ma-
iorum pro lege tenenda sunt. Et ^f sicut præuarica-
tores diuinarum legum, ità contemptores Eccle-
siasticarum consuetudinum coërcendi sunt.

D. De-

D. Demùm Tertullianus, doctissimus & anti-
quissimus Ecclesiæ scriptor, toto libro ^g aduersùs
eos disputat, qui nihil quod literis sacris nō sit ex-
pressum, admittunt, grauietque contendit Tra-
ditiones & obseruationes quasdam Ecclesiasticas
esse non scriptas, quæ non possint nisi ab Hære-
ticis repudiari. *Si quis autem videtur contentiosus es-
se,* (vt Paulinis ^h verbis vtamur) *nos talem consuetudi-
nem non habemus, neq; Ecclesia Dei.*

PATRES.

A. IRENAEVS libro quarto contra hæreses, capite quadrage-
simotertio: Obaudire oportet Presbyteris Ecclesiæ, qui successio-
nem habent ab Apostolis, qui cùm Episcopatus successione chari-
sima veritatis certum secundùm placitum Patris acceperunt. Reli-
quos verò qui absistunt à principali successione & quocunq; loco
colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos & malæ sententiæ,
vel quasi scindentes & elatos, & sibi placentes: aut rursus vt hypo-
critas, quæstus gratia & vanæ gloriæ hoc operantes.

IX

Agè verò quid est Ecclesia?

A. Ecclesia est omnium CHRISTI fidem atque
doctrinam profitentium vniuersitas, quam Prin-
ceps Pastorum CHRISTVS tum Petro Apostolo,
tum huius^a successoribus pascendam tradidit atque
gubernandam.

B. Quare nomen Ecclesiæ non merentur, sed
^b falsò arrogât sibi Hæretici & Schismatici omnes,

Ggg 3 qui

Lib. de præ-
scriptiõibus
aduersùs hæ-
reticos.
h. 1. Cor. 11. c
Qui Presby-
teri audiendi.
Rom. 12. b
1. Cor. 12. b
1. Pet. 5. b
Ioan. 21. c
Matth. 6. 1. c
a Chryso. li. 2.
de sacerdotio
Cœcilii Flo-
rētini. Bern.
li. 2. de Cõfid.
ad Eugeniu.
b Hier. cõtra
Lucifer. Cy-
prian. lib. 4.
epist. 9.

qui etsi fidem atque doctrinam CHRISTI profiteri videntur: tamen summi Pastoris ac Pontificis, quem CHRISTVS ouili Ecclesiae loco suo praefecit, & perpetua^c successione in Romana Ecclesia vsque conseruauit, oues esse detrectant.

C. Hanc Petri Cathedram, hunc Ecclesiae primatum qui negant & oppugnant, primum illi quidem CHRISTI magnificas promissiones

* Petro factas, & mysticas regni caelestis clauis illi vni traditas, aliaque multa de Petro Apostolorum^d principe, ore, vertice scripta non intelligunt: Deinde pacem Ecclesiae, ordinemque certum manifeste perturbant, quae absque summo Antistite & huius praecellenti authoritate nec rite gubernari, neque in vnitatem atque contra portas inferorum soliditate necessaria diu contineri posset. Postremo Patribus, horumque Synodis & scriptis de hac illustri Ecclesiae^e nota consentientibus, immo & totius orbis Christiani consonae voci, detrahunt impudenter.

D. Agnouit hanc Ecclesiam, eiusque dignitatem Hieronymus, cuius haec verba^f sunt: Qui Petri Cathedrae iugitur, meus est. Agnouit Optatus^g Afer, qui Petri Cathedram inter veras Ecclesiae notas primam esse testatur. Agnouit Augustinus,^h qui apertè scribit, in Romana Ecclesia

^c Iren. li. 3. c. 3. Opat. lib. 2. Au. epi. 165. & 42. & in Psa. contra partem Donati.

* Matth. 16. c.

Ioan. 21. e. Luc. 22. c. Mat. 10. a. Ioan. 1. f. Mat. 17. d. Act. 1. c. d. Cypr. de simpl. In ca. 16. Mat. Hilarius, Hiero & idè lib. 1. in Iouinia. Cyril. in Ioan. li. 2. ca. 12. Aug. in Ioan. tra. 56. & 124. Orig. h. 2. in diuers. euag. & tra. 6. in Mat. Basil. de poenit. Chryf. h. 87. in Ioan. & 55. in Mat. itè 9. de poenit. Leo Magnus ser. 3. in anniuers. Pötif. & epist. 89. ad Episc. Viennensis prouin.

^e Aug. cötr. epist. Funda c. 4. Itè de vtilitate credèdi, cap. 17. & 11. cötra Faust. cap. 2.

^f Ad Damasc. epi. 58 & ad eundem epist. 57.

^g Li. 2. cötr. Dona.

^h Epist. 162. 90. 92. 93. & 165.

sia semper Apostolicae Cathedrae principatum vixisse. Agnouit^a Cyprianus, qui omnium haeresum & schismatum pullulantium causam in eo statuit, quod vni & summo sacerdoti ac iudici vice CHRISTI non obtemperatur. Agnouit Ambrosius,^b vt dixerit se in omnibus cupere Romanam sequi Ecclesiam.

E. His autem omnibus antiquior, & Apostolorum temporum vicinus, vereque Apostolicus vir Irenaeus,^c tale tribuit elogium Ecclesiae Romanae: Ad hanc, inquit, Ecclesiam propter potentiorum principalem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles: in qua semper ab ijs qui sunt vndique, conseruata est ea, quae est ab Apostolis, traditio.

SCRIPTURAE.

AD Romanos duodecimo: Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in CHRISTO, singuli autem alter alterius membra.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & CHRISTVS: Etenim in vno spiritu omnes nos, in vnum corpus baptizati sumus.

PRIORIS Petri quinto capite: Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam.

^a Li. 1. epi. 3. & li. 4. epi. 9. Itè Hier. cötr. Luciferia. & Leo epist. 84. ad Anast. Thessa. Ionic. cap. 11.

^b Lib. 3. de Sacra. ca. 1. & de obitu Satyri.

^c Lib. 3. cap. 3. Tertul. de script. haeret. Cypria. lib. 4. epi. 8. & lib. 3. epi. 11. Theod. li. 2. hist. ca. 4. Bern. epi. 190. ad Innocent. & li. 2. de Cöfid. Cöci. Chalcedon. act. 3. Anaclet. epi. 1. & 3. Marcel. epist. 1. Syno. Ale. ad Felicè.

IOANNIS vigesimoprimum: Cùm ergò prandissent, dicit Simoni Petro IESVS: Simon Ioannis, diligis me plùs his? Dicit ei: Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterùm: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine, tu oia scis: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oues meas.

MATTHAEI decimosexto: Et ego dico tibi quia tu es Petrus: & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non praeualebunt aduersus eam. Et tibi dabo clauis regni caelorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in caelis.

MATTHAEI decimosextimo: Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intrasset in domum, praeuenit eum IESVS, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergò liberi sunt filij. Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.

LVCAE vigesimosecundo: Ait autem Dominus Simoni: Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos.

MATTHAEI decimo: Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius &c.

Io-

IOANNIS primo: Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas: quod interpretatur Petrus.

ACTORVM primo: In diebus his exurgens Petrus in medio fratrum, dixit: Viri fratres, oportet impleri scripturam & cætera.

PATRVM TESTIMONIA DE PASTORE VNI-
uersalis Ecclesiae.

1. A. CHRYSOSTOMVS libro secundo de Sacerdotio: Ioan. 21. Notati Petrus, et successores eius curam committam. Matth. 24. Luc. 12. Quam de causa idem ille sanguinem effudit suum? certè vt pecudes eas acquireret, quarum curam tum Petro, tum Petri successoribus committebat. Iure igitur ac meritò sic loquebatur CHRYSOSTVS: Quisnam fidelis seruus & prudens, quem Dominus super familiam suam constituit?
2. CONCILIVM Florentinum, vt supra de Symbolo, quaestione decimanona, C.
3. BERNARDVS libro secundo de consideratione ad Eugenium Pontificem Maximum: Agè indagemus adhuc diligentius quis sis, quam geras videlicet pro tempore personam in Ecclesia DEI. Rom. Pontificis quanta dignitas & auctoritas. Quis es? Sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu princeps episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctione Christus. Tu es cui clauis tradita, cui oues creditæ sunt. Sunt quidem & alij caeli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentiùs vtrunque præ cæteris nomen hæreditasti. Nota. Matth. 16. Ioan. 21. Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi vniuersi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, sed & pastorum tu vnus omnium Pastor. Pastorū omnium pastor. Vnde id probem quæris? Ex verbo Domini. Cui enim non dico Episcoporum, sed etiã Apostolorum, sic absolute & indiscrete totæ commissæ sunt oues? Si me amas Petre, pasce oues meas. Quas? Ex Scripturis probat. Ioan. 21. Illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oves meas, inquit. Cui non planum, non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, vbi distinguitur nihil. Et cætera, vt supra de Symbolo, eadem quaestione.

1. B. HIERONYMVVS in dialogo contra Luciferianos: Breuiem tibi aperta mentis mei sententiam proferam: In illa esse Ecclesiam. In qua Ecclesia

Hhh

clesia

si permanen- dum.

Hereticorū Ecclesia est Antichristi synagoga.

Scripturarū citatio non semper recte fit.

Sine episco- po & summo Sacerdote nō est Ecclesia.

Qui cū Episcopo nō est, in Ecclesia non est.

Sacerdotum connexio.

Successio Rō. Pontificum.

Fides in suc- cessione ppe- tuō cōserua- ta, confundit hereticos.

Ecclesiae Rō. dignitas & cō- stantia in fide Apostolica.

Romani Pōti- fices ex ordi- ne numeran- tur vsque ad Irenaei statē.

clesia permanendum, quæ ab Apostolis fundata, vsque ad diem hęc durat. Sicubi audieris eos, qui dicuntur CHRISTI, non à Domi- no IESV CHRISTO, sed à quoquam alio nuncupari, vt putà Marcionistas, Valentinianos, Montenses siue Campitas: scito non Ecclesiam CHRISTI, sed Antichristi esse synagogam: ex hoc enim ipso quodd postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænuñciauit. Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare quod dicunt, cū & diabolus de scripturis aliqua sit locutus, & scripturæ non in legendo consistant, sed in intelligendo.

2. CYPRIANVS libro quarto, epistola nona ad Florentium seu Puppianum: Etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, Ecclesia tamen à CHRISTO non recedit: & illi sunt Ecclesia, plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Vndè scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo: & si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus DEI non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt. quandò Ecclesia quæ catholica vna est, scissa non sit, neq; diuisa, sed sit vtique connexa, & coherentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata.

3. IRENAEVS aduersus hæreses libro tertio, capite tertio: Sed quoniam valde longum est, in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare successiones, maximæ & antiquissimæ & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & constitutæ Ecclesiae, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatē & malam sententiam præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter potentio- rem principalitatem, necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles: in quo semper ab his qui sunt vndique, conseruata est ea, quæ est ab Apostolis, Traditio. Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli ecclesiam, Lino episcopatum administrandæ Ecclesiae tradiderunt. Succedit autem ei Anacle- tus: post eum tertio loco ab Apostolis Episcopatum sortitur Clemens, qui & vidit ipsos Apostolos, & contulit cum eis, cū ad hanc insonantem prædicationem Apostolorum & traditionem ante

ocu-

oculos haberet: Huic autem Clementi succedit Euaristus, & Eua- risto Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Si- xtus, & ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissimè Martyrium fe- cit, ac deinceps Higinus, post Pius, post quem Anicetus. Cū au- tem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione & successione, ea quæ est ab Apostolis in Ecclesia traditio, & veritatis pconiatio pue- nit vsque ad nos. Et est plenissima hæc ostensio, vnam & eandem vi- uificatricem fidem esse, quæ in Ecclesia ab Apostolis vsque nunc sit conseruata, & tradita in veritate.

4. OPTAVS Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Probamus eam esse Ecclesiam Catholicam, quæ sit in toto terrarum orbe diffusa. Eius iam commemoranda sunt ornamenta: & viden- dum vbi sint quinque dotes, quas tu sex esse dicis, inter quas Cathedra est prima: Vbi nisi federit Episcopus, coniungi altera dos non poterit, qui est annulus: videndum est, qui & vbi prior Cathedra fe- derit. Si ignoras, disce: si nōsti, erubescere. Ignorantia tibi adscribi non potest. Restat ergo vt noueris. Scientem errare, peccatum est. Nam ignorantibus nonnunquam solet ignosci. Igitur negare non potes, scire te in vrbe Roma Petro primò Cathedram Episcopalem esse collatam: In qua federit omnium Apostolorum caput Petrus: vndè & Cephas appellatus est: in quo vna Cathedra, vnitas ab oibus ser- uaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: vt iam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem cathedram, al- teram collocaret. Ergò cathedra vnica, quæ est prima de dotibus, se- dit prior Petrus. Cui successit Lino, Lino successit Clemens, Cle- mēti Anacleus & c. Iulio Liberius, Liberio Damaso, Damaso Siri- cius hodiè, qui noster est socius, cum quo nobis totus orbis com- mercio formatarum, in vna communionis societate concordant. Vestræ Cathedræ vos originem reddite, qui vultis vobis sanctam Ecclesiam vindicare.

5. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesima quinta ad Generosum: Si ordo Episcoporum sibi succedentium consideran- dus est, quanto certius & verè salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesie figuram gerenti, Dñs ait: Super hanc petram ædi- ficabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Pe- tro enim successit Lino, Lino Clemens, Clementi Anacleus, & ce- teri, Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In hoc ordine successio- nis nullus Donatista Episcopus inuenitur. In illum autem ordinem

Irenaei statē

Recte fidei indicium.

Primaria nota Ecclesie.

aliis, in quo vno cathedræ vnitas, vel, quo in vna Cathedra, vnitas.

Successio Rō. pōtificū vsq; ad statem Optati.

Heretici ori- ginē suæ Cathedræ redde- re nequeunt.

A Petro vsq; ad Augu. statē Rom. Pont. in eadem doctrina fidei consentientes. Matth. 16.

Cōtr. Rō. Pōt. hostes Aug. responsio.

Hhh 2 Epi-

Episcoporum qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium, qui nunc eandem cathedram sedet, etiã si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiæ & innocentibus Christianis : quibus Dominus prouidens, ait de præpositis malis: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. vt certa sit spes fidelis, quæ non in homine, sed in Domino collocata, nunquam tēpestare sacrilegi schismatis dissipetur.

Matth. 23.

Ecclesiæ ppa gatio p sedes Apostolorum & successiones Episcoporum.

Petri sedes, & cōtinuata in ea, Rō Pontif. successio petra est insuperabilis.

Plura testimonia de success. Pontif. quæ ad marginē citata non sunt Petrus sedit in cathedra Ecclesiæ Rō.

Not. cōt Rō. Pontificū vituperatores. Matth. 23.

Matth. 23.

6. I T E M in epistola quadragesimasecunda ad Madaurenſes: Videtis certē multos præcisos à radice Christianæ societatis, quæ per sedes Apostolorum & successiones Episcoporum certa per orbem propagatione diffunditur, de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi areſcentia sarmenta gloriari, quas hereses & schismata nominamus. Præuisa, prædicta, scripta sunt omnia.

7. I D E M Augustinus in psalmo contra partem Donati: Numerate sacerdotes, vel ab ipsa Petri sede: & in ordine illo Patrum, quis cui successit, videte. Ipsa est Petra, quam non vincunt superbæ inferiorum portæ.

8. I T E M libro secundo contra literas Petilianæ Donatistæ, capite quinquagesimo primo: Veruntamen si omnes per totum orbem tales essent, quales vanissimè criminari, cathedra tibi quid fecit Ecclesiæ Romanæ, in qua Petrus sedit, & in qua hodiè Anastasius sedet? Quare appellas cathedram pestilentiæ, cathedram Apostolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui, & non facere, nunquid Dominus I E S V S CHRISTVS propter Phariseos, de quibus ait: Dicunt & non faciunt, cathedræ in qua sedebant, vllam fecit iniuriam? Nōne illam cathedram Moyſi commendauit, & illos, seruato cathedræ honore, redarguit? Ait enim: Cathedram Moyſi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Hæc si cogitaretis, non propter homines, quos infamatis, blasphemaretis cathedram Apostolicam cui non communicatis. Sed quid est aliud, quàm nefcire dicere, & tamen non posse nisi maledicere?

1. C. C Y P R I A N V S in tractatu de simplicitate Prælatorum, siue de vnitare Ecclesiæ, vt suprâ de Symbolo, quæstione decimo octaua, B. autoritate quinta.

2. H I L A R I V S in caput decimum sextum Matthæi: O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundamentum, digna que ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbi-

Petrus Ecclesiæ fundamentum.

Petri potestas.

Matth. 16.

arbitrio clauēs æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium, præiudicata autoritas sit in cælo, vt quæ in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem conditionem obtineat & in cælo.

3. H I E R O N Y M V S in decimum sextum caput Matthæi: Sicut ipse lumen Apostolis donauit, vt lumen mundi, appellarentur, ceteratq; ex Domino sortiti sunt vocabula: ita & Simoni, qui credebat in petram CHRISTVM, Petri largitus est nomen. Ac secundum metaphoram petræ, rectè dicitur ei, Aedificabo Ecclesiam meam super te. Ibidem: Prudens lector inquirat, quomodo post tantam beatitudinem, Beatus es Simon Bariona &c. nunc audiat, Vade retro me Satana, scandalum mihi es. Aut quæ sit tam repentina cōuersio, vt post tanta præmia satanas appelletur. Sed si cōsideret qui hoc querit, Petro illam benedictionem & beatitudinem ac potestatem, & ædificationem super eum Ecclesiæ in futuro promissam, non in præſenti datam, intelliget. Aedificabo, inquit, super te Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & dabo tibi clauēs regni cælorum: omnia de futuro. Quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo prauæ confessionis error inuenisset locum.

Multa sua nomina Christus Apostolis etiã communicauit. Matth. 5. Petrus petra dicitur.

Super Petrum ædificata Ecclesia. Matth. 16.

Apud Matthæum promissa est ædificatio Ecclesiæ super Petrū.

In Petro error habere locum nō potuit, nisi ante Primum acceptum.

4. I D E M libro primo aduersus Iouinianū: At dicis, super Petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti clauēs regni cælorum accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur: tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cōstituto, schismatis tollatur occasio.

Matth. 18.

Ioan. 20.

Petro principatus datur ad cauendum schisma.

5. C Y R I L L V S Alexandrinus libro secundo in Ioannem, capite duodecimo: Nec Simon fore iam nomen sibi, sed Petrus prædicit, vocabulo ipso commodè significas, quod in eo tanquam in petra lapideq; firmissimo, suam esset ædificaturus Ecclesiam.

Ioan. 1.

Petrus qd significet. Aedificanda Ecclesia in Petro.

6. A V G V S T I N V S tractatu quinquagesimo sexto in Euāgelium Ioānis: Quis enim nesciat, primum Apostolorum esse beatissimum Petrum?

Petrus Apostolorum primus.

7. I D E M tractatu centesimo vigesimo quarto: Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita grunnosa, cuius Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figura. Quod enim ad ipsum proprie pertinet,

Propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiam representabat.

Petrus primus Apostolus.

Matth. 16.

Petro ad Ecclesiam utilitatem communem claves datae sunt.

Petrus à petra dictus.

Apostolorum vertex.

Petro datae claves non caeli, sed caelorum.

Matth. 16.

Apostoli ceteri ligati & solvunt in caelo, non in omnibus caelis.

Petrus in fundamento collocatus.

Matth. 16.

Aliter Petrus petra, aliter CHRISTVS.

Ioann. 8. Matth. 5.

Matth. 10.

tinet, natura vnus homo erat, gratia vnus Christianus, abundantiore gratia vnus idemque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claves regni caelorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis: vniversam significabat Ecclesiam, quae in hoc seculo diuersis tentationibus velut imbribus, fluminibus, tempestatibusque quatitur, & non cadit: quoniam fundata est super petram, vnde & Petrus nomen accepit, non enim à Petro petra, sed Petrus à petra: sicut non CHRISTVS à Christiano, sed Christianus à Christo vocatur.

8. ORIGENES in diuersos Euangelistas homilia secunda: Nemo nos existimet Petro Iohannem praeferre. Quis hoc fecerit? Quis esset altior Apostolorum illo, qui est & dicitur vertex eorum?

9. IDEM tractatu sexto in Matthaeum: Non modica differentia est, quod Petro quidem datae sunt claves non vnus caeli, sed multorum caelorum, ut quaecumque ligauerit super terram, sint ligata non tantum in vno caelo, sed in omnibus caelis: & quae soluerit super terram, sint soluta non solum in vno caelo, sed in omnibus caelis. Ad eos autem, qui multi sunt ligatores & solutores in terra, sic dicit, ut soluant & alligent non in caelis, sicut Petrus: sed in vno caelo, quia non sunt in tanta perfectione, sicut Petrus, ut alligent vel soluant in omnibus caelis.

10. BASILIUS Magnus in homilia de poenitentia, quae est inter homilias variorum argumentorum vltima: Petrus tertio abnegauit, & collocatus est in fundamento. Petrus dixerat iam antea, & beatus pronuntiatus fuerat: dixerat, Tu es filius Dei excelsi: & vicissim audierat, se esse petram, ita laudatus à Domino: Licet enim petra esset, non tamen petra erat ut Christus. Ut Petrus petra erat. Nam CHRISTVS verè est immobilis petra. Petrus verò propter petram. Axiomata namque sua IESVS largitur alijs. Largitur autem ea non euacuatus, sed nihilominus habens. Lux est: Vos estis lux mundi, inquit. Sacerdos est, & facit sacerdotes. Ovis est, & dicit: Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Petra est, & petram fecit. Quae sua sunt, largitur seruis suis. Argumentum hoc est opulenti, habere videlicet, & alijs dare.

11. CHRY-

11. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima septima in Ioannem, in ea verba, Simon Ioannis, diligis me? Quid tadem alijs omisis de his duntaxat Petrum affatur? Os erat Apostolorum & princeps & vertex ipsius coetus, propterea & Paulus eum praeter alios visurus ascendit: simul ut ei ostenderet iam sibi fiduciam habendam: tanquam enim negationis obliuisceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit. Et paulò post: Nam cum magna CHRISTVS Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium praedixisset, &c.

12. ITEM homilia quinquagesima quinta in Matthaeum: Quid igitur Petrus, omnium Apostolorum os, vertex confortij totius? cum omnes interrogati essent, ipse solus respondet. Ibidem: Ecclesiae futurum pastorem constituit. Et paulò post: Quae Deus concedere solus potest, peccatorum scilicet remissionem, & ut Ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irumpentibus immobilis maneat, cuius pastor & caput, piscator homo atque ignobilis, terrarum orbe reluctantem adamantis naturam firmitate superet: haec inquam omnia quae solius Dei sunt, se pollicetur daturum.

13. IDEM homilia nona de poenitentia: Petrum cum dico, petram nomino indelebilem, non se: crepidinem immobilem, Apostolum magnum, primum discipulorum, primum vocatum, & primum obedientem.

14. LEO Magnus sermone tertio in anniuersario pontificatus sui: De toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniversarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae patribus praepositur: ut quauis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & CHRISTVS. Ibidem. Et ego, inquit CHRISTVS, dico tibi: hoc est, Sicut meus pater tibi manifestauit diuinitatem meam, ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, id est, cum ego sim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, praeter quod nemo potest aliud ponere: tamè tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris: ut quae mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. Eandem sententiam de duplici petra iisdem verbis repetiuit sermone secundo in natali Apostolorum Petri & Pauli,

15. IDEM

Os & princeps Apostolorum: quem ob eam causam etiam Paulus inuist. Gal. 1.

Cura fratrum Petro commissa. Orbis terrarum cura ei demandata.

Os & vertex Apostolici confortij.

Ecclesiae pastor & caput & adamantinum fundamentum.

Petra & crepido immobilis.

Vnus Petrus Apostolis & omnibus Ecclesiae patribus praepositur.

Primarius omnium pastor Christus, secundarius verò omnium pastor Petrus. Matth. 16.

Nota quomodo Christus & quomodo Petrus petra sit. Eph. 2. 1. Cor. 3.

15. IDEM epistola octogesima nona ad Episcopos per Viennensem prouinciam constitutos: Cùm Petro præ cæteris soluendi & ligandi tradita sit potestas, pascendarum tamen ouium cura specialiter mandata est. Cui quisquis principatum aestimat denegandum, illius quidem nullo modo potest minuere dignitatem, sed inflatus spiritu superbiæ suæ, semetipsum in inferna demergit.

16. AVGVSTINVS contra epistolam Manichei, quam vocant fundamenti, capite quarto: Tenet me in Ecclesia Catholica, ab ipsa sede Petri Apostoli, cui pascendas oues suas post resurrectionem Dominus commendauit, vsque ad præsentem Episcopatum, successio sacerdotum.

17. IDEM in libro de utilitate credendi ad Honoratum, capite decimo septimo: Cùm igitur tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gremio, quæ vsque ad confessionem generis humani, ab Apostolica sede per successiones Episcoporum, frustra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiã miraculorum maiestate damnatis, culmen autoritatis obtinuit: cui nolle primitias dare, vel summæ profectio impietatis est, vel præcipitis arrogantie.

18. ET libro vndecimo contra Faustum Manichæum, capite secundo: Vides in hac re, quid Ecclesiæ Catholice valeat autoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum serie, & tot populorum consensione firmatur.

DE ROMANA ECCLESIA

1. D. HIERONYMVS ad Damasum epistola quinquagesima octaua: Quorsum ista tam longo repetita principio videlicet, vt paruum magnus adspicias, vt diues pastor morbidam non contemnas ouem. Et paulo post: Ego igitur, vt antea iam scripsi, CHRISTI vestem in Romana vrbe suscipiens, nunc barbaro Syriæ limite teneor. Et ne putes alterius hæc de me fuisse sententiam, quid mererer, ipse constitui. Verum vt ait gætilis poeta: Cælum, non animum, mutat, qui trans mare currit. Itã me incessabilis inimicus post tergum secutus est, vt maiora in solitudine bella nunc patiar. Hinc enim perfidij sulca mundi, Arriana rabies fremit: Hinc in tres partes scissa Ecclesia, ad se rapere me festinat. Monachorum circa manetum antiqua in me surgit autoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi

hæ-

hære se dicunt: possem credere, si hoc vnus assereret: nunc aut duomentiantur, aut omnes. Idcirco obtestor beatitudinem tuam, per Crucem Domini, per necessarium fidei nostræ decus, per passionem CHRISTI, vt qui Apostolos honore sequeris, sequaris & meritis: itã in solio cum duodecim iudicaturus sedes: itã te alius senam cum Petro cingat, itã municipatum cæli cum Paulo consequaris, vt mihi literis tuis, apud quem in Syria debeam communicare, significes. Noli despiciere animam, pro qua CHRISTVS mortuus est.

2. IDEM epistola quinquagesima septima ad Damasum: Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam Domini tunicam, & desuper textam, minutatim per frustra discerpit, & CHRISTI vineam exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficile, vbi fons signatus & hortus ille conclusus sit, possit intelligi: Ideo mihi cathedræ Petri, & fidedem Apostolico ore laudatam, censui consulendam, in dè nunc meæ animæ postulans cibum, vnde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis & interiacens longitudo terrarum, me à precioso margaritæ poruit inquisitione phibere. Vbi-
cunquæ fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta patrum seruetur hæreditas. Ibi cespitè terra fecundo, Dominici seminis puritatem centeno fructu refert: Hic obruta sulcis frumenta, in lolium auenasque degenerant. Nunc in Occidente sol iustitiæ oritur: in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, supra sidera posuit thronum suum. Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa & argentea: hinc testacea vasa vel lignea virgam ferream & æternum operiuntur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A sacerdote victimam salutis, à pastore præsidium ouis flagito. Faceat inuidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi CHRISTVM sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri, communionem cõsocior: super illam petram edificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noë non fuerit, peribit regnante diluuiio. Et post pauca: Non noui Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum: Quicumque tecum non colligit, spargit: hoc est, qui CHRISTI non est, Antichristi est. Et in fine: Quamobrem obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per homouisionem Trinitatem:

Iii

nitatem:

Apostolos honore sequitur Rom. 16. titifex.

Ioan. 19. Cant. 2.

Hierem. 2. Cant. 4.

Ad fidem Rom. Ecclesiæ hæresibus grafsantibus confugit Hieronymus.

Rom. 1. Luc. 17.

In Rom. Ecclesiæ fides incorrupta.

Esa. 14. Matt. 5.

Nota Hieronymi erga Rom. pontificem reuerentiam: quem & pastorem suum agnoscit, & B. Petri successorem.

Romane Ecclesiæ cõmunio.

Super cathedræ Petri edificata ecclesia Matt. 16.

Exo. 12.

Extra Rom. Ecclesiæ cõmunio non est salus.

Rom. 16. nō cõmunicat, ad Antichristum pertinet.

nitatem: vt mihi epistolis tuis, siue tacendarum, siue dicendarum hypostaseon detur authoritas. Et ne forte obscuritas loci, in quo dego, te fallat, per batulos literarum, ad Euagrium presbyterum, quem optimè nosti, dignare scripta transmittere: simul etiã, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campenses cum Tarfensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiunt, quã vt autoritate communionis vestrę fulti, tres hypostases cum antiquo sensu prædicent.

3. OPTATIVS Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Probamus eam esse Ecclesiam Catholicam, &c. vt supra hac eadem quæstione, B. authorit. 4.

4. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesima secunda ad Episcopos Donatistarum: Erat Carthago transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima nobilis: vnde non mediocris vtique autoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanę Ecclesię, in qua semper Apostolicę cathedrę viguit principatus, & cæteris terris vnde Euangelium ad ipsam Aphricam venit, per communicatorias literas esse coniunctum: vbi paratus esset causam suam dicere, si aduersarij eius ab eo illas Ecclesias alienare conarentur.

5. IDEM cum Patribus Concilij Carthaginensis, in epistola nonagesima ad Innocentium Pontificem Romanum: Si ergo Pelagus episcopalibus gestis, quę in Oriente confecta dicuntur, etiã tuę generationi iustè visus fuerit absolutus, error tamen ipse, & impietas, quã tam multos asserores habet, per diuersa dispersos, etiã autoritate Apostolicę sedis anathematizanda est. Et paulò superius: Hoc itaque gestum, domine frater sancte, charitati tuę intimãdum duximus, vt statutis nostrę mediocritatis, etiã Apostolicę sedis adhibeatur authoritas, pro tuenda salute multorum, & quorundam peruerfitate etiã corrigenda.

6. IDEM cum Patribus Mileuitani concilij epistola nonagesima secunda ad eundem Innocentium: Quia te Dominus gratię suę p̄cipuo munere in sede Apostolica collocavit, talemq; nostris temporibus præstitit, vt nobis potiùs ad culpam negligentię valeat, si apud tuam venerationem, quę pro Ecclesia suggerenda sunt, tacerimus, quã ea tu possis vel fastidiosè vel negligenter accipere, magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligentiam quæsumus adhibere digneris. Noua quippe hæresis, &

nimium

nimium perniciofa tempestas surgere inimicorum gratię CHRISTI cœpit.

7. INTER eiusdem Augustini epistolas nonagesimatertia, est Innocentij ad Patres concilij Mileuitani: Diligenter & congruè Apostolico cõsultis honori, honori inquam illius, quem p̄ter illa quę sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ecclesiarũ, super anxijis rebus quã sit tenenda sententia: antiquæ scilicet regulę formam sequi, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse seruatum. Verũ hæc missa facio: neque enim hoc vestram credo latere prudentiam. Quid etiã actione firmãstis, nisi scientes, quod per omnes prouincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper emanent: præsertim quotiès fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris authorem, referre debere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ecclesijs in commune prodesse.

8. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesima quinta ad Generosum: Si ordo Episcoporum, &c. vt supra litera B. authoritat. 5.

9. CYPRIANVS libro primo, epistola tertia ad Cornelium Roman. Episcop. Neque enim aliundè hæreses abortę sunt, aut nata sunt schismata, quã indè, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice CHRISTI cogitatur: cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum cõsensum, iudicem se iam non Episcopi, sed Dei faceret: nemo discidio vnitatis CHRISTI Ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris hæresim nouam conderet. Et paucis interpositis: CHRISTI aduersarius & Ecclesię eius inimicus, ad hoc Ecclesię præpositum sua infestatione persequitur, vt gubernatore sublato, atrocius atque violentius circa Ecclesię naufragia grassetur. Ibidem: Post ista adhuc insuper Pseudoepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad Petri Cathedram atque ad Ecclesiam principalem, vnde vnitatis sacerdotalis exorta est, à schismaticis & prophanis literas ferre, nec cogitare eos esse Romanos, (quorum fides Apostolo prædicante laudata est) ad quos perfidia habere non possit accessum.

Sollicitudo omnium Ecclesiarum incumbit Rom. pontifici, ad res dubias decidendas.

In fidei negocijs iudex est.

Sumi pontificis contemptus hæresum & schismatum causa est.

Petri Cathedra & Ecclesia principalis.

Rom. r. Ad Rom. Ecclesiam perfidia nullus accessus.

In Rom. ecclesia semp Apostolicę Cathedrę viguit principatus.

Apost. sedis authoritas in hæresib. anathematizandis Petitur Concilij confirmatio à Roman. pontifice.

Rom. pontificis autoritas imploratur ad sedandam tempestatem Pelagię hæresis.

Hæresum & schismatum origo ex summi pontificis contemptu.

Ex dignitate summi sacerdotis pendet ecclesiæ salus

Inter Apostolos discretio potestatis.

Episcoporum inter se distinctio.

Penes Petri sedem, vniuersalis Ecclesiæ cura.

Rom. Ecclesiæ formam in omnibus sequi cupit Ambrosius.

Episcopi Catholici cum Rom. Ecclesiâ conueniunt.

10. ITEM libro quarto, epistola nona ad Pappianum Florentinum: Indè enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, & Ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominibus iudicatur.

11. HIERONYMVS aduersus Luciferianos: Ecclesiæ salus in summi sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quædam & ab hominibus eminens detur potestas, tot in ecclesijs efficiuntur schismata, quot sacerdotes.

12. LEO Magnus epistola octogesimaquarta ad Anastasium Thesalonicensem Episcopum, capite vndecimo: Hæc connexio totius quidem corporis vniuersitatem requirit, sed præcipuè exigit concordiam sacerdotum. Quibus cum sit dignitas communis, non est tamen ordo generalis: quoniam & inter beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis: & quum omnium par esset electio, vni tamen datum est, vt cæteris præemineret. De qua forma, Episcoporum quoquè est orta distinctio: & magna dispositione prouisum est, nè omnes sibi omnia vendicarent, sed essent in singulis prouincijs, quorum inter fratres haberetur prima sententia: & rursus quidam in maioribus vrribus constituti, sollicitudinem susciperent ampliolem: per quos ad vnam Petri sedem vniuersalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil vsquam à suo capite disideret.

13. AMBROSIVS de Sacramentis libro tertio, capite primo: Non ignoramus quòd Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus sequimur & formam. Hanc tamen consuetudinem non habet vt pedes lauet. Vide ergò nè fortè propter multitudinem declinavit. In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam.

14. IDEM in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri: Aduocauit ad se Episcopum, nec vllam veram putauit, nisi verè fidei gratiam, percontatusq; ex eo est, vtrumnam cum Episcopis Catholicis, hoc est, cum Romana Ecclesiâ conueniret, & fortè & ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat: Lucifer enim se à nostra tunc temporis cõmunionem diuiserat.

1. IRENAEVS libro tertio contra hæreses: Ad hanc Ecclesiam &c. vt in textu.

2. TERTULLIANVS de præscriptionibus aduersus hæreticos: Agè iam qui voles curiositatem meliùs exercere in negotio salutis tuæ, percurrere Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsè ad-

huc cathedræ Apostolorum suis locis præsententur, & cætera. Si Italia adiacet, habes Romam, vnde nobis quoquè autoritas præstò est. Felix ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur, vbi Apostolus Ioannes posteaquam in oleum igneum demersus, nihil passus est, in insulam relegatur.

3. CYPRIANVS libro quarto, epistola octaua ad Cornelium: Nos singulis nauigantibus, nè cum scandalo villo nauigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos esse, vt Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem agnoscerent ac tenerent.

4. IDEM libro tertio, epistola vndecima ad Cornelium: Nos inquit, (quidam reuersi ad Ecclesiam) Cornelium Episcopum sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ, electum à Deo omnipotente & CHRISTO Domino nostro scimus. Nec ignoramus vnum DEVM esse, vnum CHRISTVM esse Dominum, quem confessi sumus, vnum Spiritum sanctum, vnum Episcopum in Catholica Ecclesia esse debere.

5. THEODORETVS historia Ecclesiastica libro secundo, capite quarto: Athanasius, intellectis insidijs, clam se subduxit Alexandria, & rectà in Occidentem contendit. Etenim Iulium Episcopum, qui tum Romanam rexerat Ecclesiam, Eusebiani de criminibus, quæ falsò contra Athanasium confinxerant, per literas certiores fecerant. Ille Ecclesiæ canonem secutus, & eos iussit Romam venire, & diuinum Athanasium, quò pro se in iudicio ipse responderet, vocauit. Qui vt primum fuit accersitus, eò maturè contendit. Tragediæ autem authores Romam idè non sunt profecti, quòd intellexerunt sua mendacia manifestò fore deprehensa.

6. BERNARDVS epistola centesima nonagesima, ad Innocentium Papam: Oportet ad vestrum referri apostolatum pericula quæ & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum nanque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, vbi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe huius prærogatiua sedis. Cui enim alteri aliquandò dictum est, Ego pro te rogavi Petre, vt non deficiat fides tua? Ergò quod sequitur, à Petri successore exigitur: Et tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos. Id quidem modò necessarium. Tempus est vt vestrum agnoscatis pater amantissime principatum, probetis zelum, ministerium honoretis. In eo planè Petri impletis vicem, cuius tenetis & sedem, si vestra admouitione corda in fide fluctuantia confirmatis, si vestra auctoritate conteritis fidei corruptores.

Apostolorum cathedræ.

Romanæ Ecclesiæ commendatio.

Ecclesiæ Catholicæ radicem & matricem est Romana.

Episcopus Ecclesiæ Catholicæ est Romanus Pontifex.

Vnus Episcopus in Catholica Ecclesia.

Rom. Pontifex Episcoporum causas examinat.

Hæreticorum ingenium.

Ad Rom. Põ. controversiæ de fide referendæ sunt.

In Rom. Eccl. & sede nõ potest fides deficere.

Luc 22.

Rõ. Pontificis est, fidei corruptores cõterere.

418
Pōtēstas Rō.
quanta digni-
tas & autho-
ritas.

7. IDEM libro secundo de consideratione ad Eugenium: Quis es? Sacerdos magnus, summus pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum, tu primatū Abel, gubernatu Noë, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyse, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vnctiōe CHRISTVS. Tu es cui clauēs traditæ, cui oues creditæ sunt, &c. vt suprà de Symbolo, quæstione nona, C. auctorit. 7.

8. IN quarta generali Synodo Chalcedonensi, actione tertia, offerantur libelli Theodori Diaconi, Ischyriōis diaconi, Athanasij Presbyteri, & Sophronij Christiani contra Dioscorum scripti ad Leonem Papam & Concilium: in quibus appellant Leonem vniuersalem Archiepiscopum & Patriarcham magnæ Romæ. Cuius legati in eadem actione dicuntur in Cōcilio primatum Leonis tenere: & primi sententiam aduersus Dioscorum pronunciant in hæc verba: Vnde Sanctissimus & Beatissimus Archiepiscopus magnæ & senioris Romæ Leo, per nos & præsentem sanctam Synodū vnā cum ter beatiss. & omni laude digno beato Petro Apostolo, qui est petra & crepido Catholicæ Ecclesiæ, & ille qui est recte fidei fundamentum, nudauit eum tam Episcopatus dignitate, quam etiam ab omni sacerdotali alienauit ministerio. In fine autem eiusdem actionis in relatione sanctæ Synodi Chalcedonensis ad beatum Papam Leonem de gestis generaliter in Synodo confirmatio petitur, atque inter cetera ita dicitur: Hæc sunt quæ tecum, qui spiritu præsens eras, & complaceat tanquam fratribus deliberasti, & qui penè per tuorum vicariorum sapientiam videbaris à nobis, effecimus. Indicamus verò, quia & alia quædam pro rerum ipsarum ordinata quiete, & propter Ecclesiasticorum statutorum definitiuum firmitatem, scientes quia & vestra sanctitas addiscens, & probatura & confirmatura est eadem. Et sub finem: Rogamus igitur, & tuis decretis nostrū honora iudicium: & sicut nos capiti in bonis adiecimus cōsonantiam, sic & summitas tua filijs (quod decet) adimpleat.

9. ANA CLETVS Pontifex epistola prima ad omnes Episcopos, & cunctos fideles: Quod si difficiliores ortæ fuerint quæstiones, aut Episcoporum vt maiorum iudicia, aut maiores causæ fuerint, ad sedem Apostolicam (si appellatum fuerit) referantur, quoniam Apostoli hoc statuerunt iussione Saluatoris, vt maiores & difficiliores quæstiones semper ad sedem referantur Apostolicam, super quam CHRISTVS vniuersam construxit Ecclesiam, dicente ipso ad beatum principem Apostolorum Petrum: Tu es, in-

Vniuersalis
Archiepisco-
pus.
Per Legatos
pess Cōcilio.

Petrus petra
& crepido
Ecclesiæ Ca-
tholicæ.

Petitū cōfir-
matio Cōciliij
Chalcedonē-
sis generalis à
Rom. Ponti-
fice.

Causæ maio-
res ad Sedem
Apostolicam
referendæ ex
iussu & insti-
tuto Aposto-
lorum.

quit, Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & cætera.

10. IDEM epistola tertia ad omnes Episcopos & sacerdotes: Hæc verò sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obrinuit, & eminetiam potestatis super vniuersas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem affecta est, sicut ipse beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, &c. Adhibita est etiā societas in eadem Romana vrbe beatissimi Apostoli Pauli vasis electiōis, qui vno die, vno quoque tempore gloriosa morte cum Petro, sub principe Nerōe agonizans, coronatus est, & ambo sanctam Romanam ecclesiam consecrârunt, alijs que omnibus vrbibus in vniuerso mundo, eam sua præsentia atque venerando triumpho prætulerunt. Et licet pro omnibus assidue apud Deum omnium sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim est mihi Deus, cui seruo in spiritu meo in Euangelio filij eius, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Prima ergo sedes est cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ, quam (vt memoratum est) beatissimi Petrus & Paulus suo martyrio consecrârunt. Sic Roma quæ prius erat cacodæmonis artificio omnium errorum mater & alitrix, excussis tenebris, & vanis superstitionum ritibus abiectis, filiorū Dei, exorto sole iustitiæ, facta est copiosa propagatrix. Secunda autem sedes apud Alexandriam beati Petri nomine à Marco eius discipulo atque Euangelista consecrata est, quia ipse & in Aegypto primum verbum veritatis, directus à Petro, prædicauit, & gloriosum suscepit martyrium. Cui venerabilis successit Abilius. Tertia autem sedes apud Antiochiam, eiusdem (id est, beati Petri) Apostoli nomine habetur honorabilis, &c. Indè nanque & beati Apostoli inter se statuerunt, vt Episcopi singularum scirent gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum potior eorū sollicitudo pertineret. Nam & inter beatos Apostolos quædam fuit discretio. Et licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino est concessum, & ipsi inter se id ipsum voluerunt, vt reliquis omnibus præfesset Apostolis, & Cephas, id est, caput, & principium teneret Apostolatus: Qui & eadem formam suis successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis tenendam tradiderunt. Et nō solum hoc in nouo testamento est constitutum, sed etiā in veteri fuit. Vnde scriptum est: Moyse & Aarō in Sacerdotibus eius, id est, prius inter eos fuerunt, Et quantum ita ordina-

Matth. 16.

Primatū Ec-
clesiæ Romæ
na à Christo
obtinēt.

Matth. 16.

Petrus & Pau-
lus vno eo-
demq; tēpore
Romæ passi,
Romanā Ec-
clesiam cōse-
crârunt.

Rom. 1.

Prima sedes
Romana.

2. Sedes Ale-
xandrina.

3. Antioche-
na.

Inter Apo-
stolos distin-
ctio.

Episcoporū
discrimen.

Psal. 98.

tum

Rom. 15.
Matth. 20.
Mar. 10.

tum fuerit, nemo tamen quod suum est querat, sed quod alterius. Vnde ait beatus Apostolus Paulus: Vnusquisque placeat proximo suo in bonum ad ædificationem. Et sicut ipse Saluator suis ait Discipulis: Qui maior est vestrum, erit minister vester, &cæt. Si quæ verò causæ difficiliores inter vos ortæ fuerint, ad huius sanctæ Sedis apicem eas, quasi ad caput referete, vt Apostolico terminentur iudicio: quia sic Dominum velle, ab eoque ita constitutum esse, antedictis testimonijs declaratur. Hæc verò Apostolica sedes, cardo & caput (vt præactum est) omnium Ecclesiarum, à Domino, & non alio est constituta. Et sicut cardine ostium regitur, sic huius sanctæ Sedis autoritate omnes Ecclesiæ, Domino disponente reguntur.

Cardo & caput omnium Ecclesiarum à Christo constituta est Apostolica sedes.

2. Cor. 11.

11. MARCELLVS Pontifex in epistola prima ad episcopos Antiochenæ prouinciæ: Sollicitudinem omnium Ecclesiarum iuxta Apostolum circumferetes, diuinæ circa nos gratiæ memores esse debemus, qui nos per dignationis suæ misericordiam, ob hoc ad fastidium Sacerdotale prouexit, vt mandatis ipsius inhærentes, in quadam Sacerdotum eius specula cõstituti, prohibeamus illicita, & sequenda doceamus. Vnde directis p Bonifacium Diaconum nostrum literis, admonemus, vt quæ malè pullulant, abscondantur, & malefacta corriganur, atq; bona sectentur, & Patrum nostrorum exempla & statuta imitentur. Rogamus ergò vos fratres, vt non aliud doceatis neque sentiat, quàm quod à beato Petro Apostolo, & à reliquis Apostolis & Patribus accepistis. Ab illo enim primò instructi estis: idèd non oportet vos proprium derelinquere patrem, & alios sequi. Ipse enim caput est totius Ecclesiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Eius sedes primitus apud vos fuit, q̄ postea (iubente Domino) Romam translata est, cui (admirante diuina gratia) hodierna præsidemus die. Nec ab eius dispositione vos deuiare oportet, ad quam cuncta maiora Ecclesiastica negocia (diuina disponente gratia) iussa sunt referri, vt ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsere principia. Si vestra verò Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ cessit sedi, nulla est quæ eius non subiecta sit ditioni, ad quam omnes quasi ad caput, iuxta Apostolorum eorum que successorum sanctiones, Episcopi qui voluerint, vel quibus necessè fuerit suffugere, eamq; appellare debent, vt inde accipiant tuitionem & liberationem, vnde acceperunt informationem atque cõsecrationem. Quod omnibus minimè conuenit denegare Episcopis, sed absque vlla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione liberè ire cõceda-

Petrus totius Ecclesiæ caput. Matth. 16.

Petri sedes ab Antiochia Romam translata iubente Domino.

Maioris momenti negocia eò referenda.

Episcoporum refugium & appellatio ad sedem Rom. Consecratio Episcoporum vnde.

cedatur. Simulq; iisdem (inspirante Domino) constituerunt, vt nulla Synodus fieret præter eiusdem Sedis autoritatem: nec vllus Episcopus, nisi in legitima Synodo, suo tempore Apostolica autoritate conuocata, super quibuslibet criminibus pulsatus, audiat vel iudicetur: quia (vt paulò superius prælibatum est) Episcoporum iudicia, & summarum causarum negocia, siue cuncta dubia, Apostolicæ sedis autoritate sunt agenda & finienda. Et omnia comprouincialia negocia, huius sanctæ vniuersalis & Apostolicæ Ecclesiæ sunt retractanda iudicio, si huius Ecclesiæ Pontifex præceperit. Nec cui liceat sine præiudicio Romanæ Ecclesiæ (cui in omnibus causis debet reuerentia custodiri) relictis his Sacerdotibus, qui in eadem prouincia Dei Ecclesias nutu diuino gubernant, ad alias conuolare prouincias, vel aliarum prouinciarum Episcoporum iudicium experiari vel pati: sed omnibus eiusdem prouinciæ Episcopis congregatis, iudicium autoritate huius sedis terminetur: quod tamen (vt præfactum est) per eius vicarios, si libuerit, erit tractandum: & quicquid iniuste actum est, reformandum.

12. SYNODVS Alexandrina ad Felicem secundum: Domino beatissimo & honorabili sancto patri Felici sanctæ sedis Apostolicæ vrbs Romæ Papæ, Athanasius & vniuersi Aegyptiorum, Thebaidorum, & Libyorum Episcopi, in sancta Alexandrina Synodo gratia Dei cõgregati, vestro sancto suggerimus Apostolato, vt nostri more solito sollicitudinem gerere dignemini. Et paulò post: Idèd pater beatissime, quia semper antecessores nostri, & nos à vestra Apostolica sancta sede auxilium hausimus, & nostri vos curam habere agnouimus, præfatam Apostolicam & summam expetimus iuxta canonum decreta sedem, vt inde auxilium capiamus, vnde prædecessores nostri ordinationes & dogmata atque subleuationes ceperunt. Ad eam quoque, quasi ad matrem recurrimus, vt eius vberibus nutritiamur, quoniam non potest mater obliuisci infantem suum. Sic & vos nolite obliuisci nos vobis commissos, quoniam nō leuibus nos inimici nostri implicauerunt afflictionibus, & quotidie facere moliantur, & apprehendere, aut ferris nos cõstringi minantur, nisi eorum consentiamus erroribus: quod nequaquam, vobis inconsultis, agere præsumimus: canonibus quippe iubentibus, absque Romano nos de maioribus causis nihil debere decernere pontifice. Ideo que ad propositum recurrentes, & ad brauium properantes, vestræ Apostolicæ sedis imploramus auxilium: quia (vt credimus) nō despexit Deus preces cum lachrymis sibi oblatas seruorum suorum, sed ob

Apostoli instituerunt, vt sine huius Sedis autoritate Concilia non celebrentur, dubiaq; ad eam referantur, &c.

Vide Lector q̄ honorificè in hac epistola sentiat B. Athanasius cū tota Synodo de Rō. Pontificis & Apostolicæ sedis autoritate.

Ad Rom. sedem tanq̄ ad matrem confugunt. Esaiæ 49.

Sine ea in causis fidei nihil decernendū vel innouandum.

Kkk id

Oīm Ecclesi-
arum cura.

Nicena syno-
dus qd. de Rō.
Pōtif. autho-
ritate decre-
uerit.

Idē adfruit
Iulius 1. in re-
scripto cōtra
orientales: Ver-
ba Canōis ha-
bētur c. 2. eius
rescripti.

Arriani cañō-
nes Nicenos
de Rom. Pōr.
combuserūt.

Vide Iuliu in
codē rescri-
pto, cap. 3.
Matth. 16.

Apostolica
sedis autho-
ritas.

✱

Legēdū vide-
tur, Et sicut
in Christo
Christiani, itā
& in Petra, id
est, Petro, re-
nouantur Ec-
clesiā.

Ibidē.
Episcopi co-
lumnae eccle-
siā.

Rom. Pōtifex
hæresiu & er-
rorum repur-
gator.
Iniuste dāna-
tos restituit.

id vos prædecessoresq; vestros, Apostolicos videlicet p̄sules, in sum-
mitatis arce constituit, omniumq; Ecclesiarum eis curam habere p̄-
cepit, vt nobis succurratis, nosq; tuētes, cui omne Episcoporum iu-
diciū est commissum, liberare ab hostibus nostris non negligatis.
Nam scimus in Nicena magna synodo trecētorum octodecim Epi-
scoporum, ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere
absque Romani Pontificis sententia, concilia celebrare, nec Episco-
pos damnare, licet hæc & alia quàm plura necessaria, ab hæreticis
qui nos quotidie infestant & perdere nituntur, vt facilius nos cape-
re possint, sint synodica capitula incensa, nobisq; sublata. Et paulò
inferius: Vos ergò (vt semper vestræ sedi sanctę consuetudo fuit) pe-
riclitantibus subuenite, oppressos roborate, tribulatis manum por-
rigite, taliaq; prohibete, & leges imponite, vt Apostolica doctrina,
quæ in DEO est, citò ad victoriam iudiciū pducere valeat nostrū,
nosq; (Apostolorum principe suffragante Petro) ab imminentibus
periculis liberare. Et nonnullis interiectis: Similiter & à supradictis
Patribus est definitum consonanter, vt si quisquam Episcoporum,
aut Metropolitanum, aut Comprovinciales, vel iudices suspectos
habuerit, vestram sanctam Romanam interpellat sedem, cui ab ipso
Dño potestas ligandi ac soluendi speciali est privilegio super alios
concessa. Ipsa enim firmamentum à Deo fixum & immobile perce-
pit, quoniam ipsam formam vniuersorū titulorum lucidissimam
Dominus IESVS CHRISTVS vestram Apostolicam constituit se-
dem. Ipsa enim sacer vertex, in quo omnes Ecclesiæ vertuntur, su-
stentantur, releuantur. ✱ Et sicut in CHRISTO Christiani, & in Pe-
tra (id est, Christo) Petrus, Petri renouatur Ecclesiæ. Tu es enim (sic-
ut diuinum veraciter testatur eloquium) Petrus, & super fundamē-
tum tuum, Ecclesię columnę, id est, Episcopi, qui Ecclesiam sustine-
re, & proprijs humeris portare debent, tibi sunt confirmata, tibiq;
clauēs regni cælorum commisit, atque ligare & soluere potestatiuē,
quæ in terra, & quæ in cælis sunt, promulgauit. Tu profanarum hæ-
resium & impetitorum, atque omnium infestantium depositor, vt
princeps & Doctor, caputq; omnium orthodoxæ doctrinæ, & im-
maculata fidei existis. Igitur nè despicias, pater, tuorum patrum pi-
etatem bonamq; intentionem. Et sicut illi, patres & prædecessores
nostros à multis liberauerunt oppressionibus & angustijs, itā nos li-
berare digneris. Nam fuit semper vestræ sanctæ & Apostolicæ sedi
licentia, iniuste damnatos vel excommunicatos, potestatiuē sua au-
thoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos, qui eos con-
demna-

demnauerunt, aut excommunicauerunt, Apostolico punire priui-
legio, sicut etiam nostris & anterioribus cognouimus actum tem-
poribus. Porro & ipsi Primates, qui Episcoporum & summorum
Ecclesiasticorum negotiorum causas suscipere debet, in præfixa Ni-
cena synodo sunt dinumerati, nè in posterum contentio ex hoc ori-
retur. O sanctissime pater patrum, absconde blasphemias, & iactan-
tiam vaniloquorum & insidiantium infestationes, nos & fratres no-
stros opprimentium atque perdere volentium, qui ad vos, quasi ad
caput confugimus, vt vestro suffulti auxilio liberemur, & vobis no-
bis que commissas CHRISTI oues, à luporum ore, Domino admi-
niculante, antequam deglutiantur, eripiamus. Nec enim fas est, sup-
plicium Apostolicæ sedis scripto aut sine scripto preces oblatas de-
spicere: sed (vt concedet, & priuilegium vestræ sedis est) & nos & illi
canonicaliter conuocemur, & ante vos de nostris obiectionibus ca-
nonicè cum omni probitate concertemus, sicut prædecessores no-
stri penes vestros fecerunt antecessores, & sicut canonica in prædi-
cta sancta synodo docent instituta, & veluti palliati verbi per venti-
labrum canonicæ examinationis, plenam purgationem in commu-
ni cōsistentes auditorio, de maturis & enutrientibus Catholicæ Ec-
clesiæ dogmatibus, quæ confirmant cor hominis, per participatio-
nem paternarum consequamur institutionum. Antiquis enim re-
gulis sancitum est, vt quicquid quauis in remotis aut longinquis
positis prouincijs super Episcoporum querelis aut accusationibus
ageretur, nõ prius tractandum vel accipiendum esset, quàm ad noti-
tiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, vt huius autoritate iusta,
quæ fuisset pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur: indeq; sume-
rent normam, yndè Ecclesiæ sumpsere prædicationis exordium, nè
passim ab insidiatoribus columnæ euertentur Ecclesiæ. Vestrum
est, nobis manum porrigere, quia vobis commissi sumus. Vestrum
est nos defendere atque liberare, nostrumq; est à vobis auxilium ex-
petere, vestrisq; parere iussionibus. Scimus enim (vt semper vestræ
sedis præsules primò Apostoli, deindè successores eorum fecerunt)
vos vniuersalis Ecclesiæ, & maximè Episcoporum, qui oculi, pro-
pter contemplationem & speculationem, vocantur Domini, curam
gerere, ac de releuatione & lege nostra assidue cogitare debere, sic-
ut scriptum est: Beatus vir qui meditatur in lege Domini die ac
nocte.

VERBA Canonis decimo staui Nicenæ synodi (teste Iulio pri-
mo, capite secundo in Rescripto cōtra Orientales pro Athanasio &

Kkk 2 cate-

Examinare
Episcoporu
causas.

Nota.

Psal. r.

Canō 18. Nice-
nus de Rom.
sedis autho-

ritate: q in no
stris exemplari
bus nō habe-
tur.
Appellatio.
Refugium tan-
q ad matrem.
Ex apostolica
institutiōe.

cæteris) hæc sunt: Omnes Episcopi, qui in quibusdam grauioribus
pulsantur vel criminantur causis, quotiēs necesse fuerit, liberè Apo-
stolicam appellent sedem, atque ad eam quasi ad matrem confugi-
ant, vt ab ea (sicut semper fuit) piè fulciantur, defendantur & liberè-
tur. Cuius dispositioni omnes maiores Ecclesiasticas causas, & Epi-
scoporū iudicia, antiqua Apostolorum eorumq̄ successorum atq̄
canonum authoritas referuauit: Quoniam culpantur Episcopi, qui
aliter erga fratres egerint, quàm eiusdem sedis Papæ fieri placue-
rit.

Canon 19. de
eadem.

CANONIS autem siue capituli decimoini (eodem Iulio te-
ste, capite tertio eiusdem Rescripti) hæc sunt verba: Placuit, vt accu-
satus vel iudicatus à comprouincialibus in aliqua causâ Episcopus,
licenter appeller & adeat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per
se, aut per vicarios suos, eius retractari negocium procuret. Et dum
iterato iudicio Pontifex causam suam audit, nullus aliū in eius lo-
co ponatur aut ordinetur Episcopus: Quoniam quanquàm à com-
prouincialibus Episcopis accusati causam pontificis scrutari liceat,
non tamen definiri, inconsulto Romano Pontifice, permissum est,
cū m beato Petro Apostolo, & non ab alio, quàm ab ipso dictum sit
Domino: Quæcunq̄ ligaueris super terram, erunt ligata & in cæ-
lis: & quæcunq̄ solueris super terram, erunt soluta & in cælis. Sub-
ijcit verò tandem Iulius capite vigesimo nono: Si quis autem de his
ampliora atque abundantiora scire voluerit, in sacro nostræ Eccle-
siæ sedis scrinio & ea quæ prædiximus, inuenire poterit. Verum me
dixisse, testis est diuinitas.

Match. 16.

Romæ asser-
uati integri
canōes Nice-
næ synodi.

X

*Quæ nam Ecclesiæ dignitas est, atq̄
authoritas?*

A. Multis & eximijs sanè dotibus, promissioni-
bus ac beneficijs illustrat DE VS Ecclesiam suam,
qua nil habet in terris charius. Hanc vsquè ornat,
conseruat, defendit, vindicat.

1. Cor. 12. d
Eph. 5. f
Ioā. 14. 16. 17.
Match. 28. d
& 16. c
Psal. 120. b

B. Hanc

B. Hanc porrò cōstituit esse^a domum suam, in
qua omnes filij Dei foueantur, doceantur, & ex-
erceantur.

1. Tim. 3. d
Psal. 22. a
Ioan. 10. e

C. Voluit esse^b columnam & firmamētum ve-
ritatis, vt de illius non dubitemus doctrina, quæ
tanquàm magistra, custos, & interpres veritatis, fi-
dem atque authoritatem obtinet inuiolabilem.

h 1. Tim. 3. d
Au. lib. 1. cō-
tra Crescon.
cap. 33. & lib.
2. cap. 32.

D. Prætereà fundatam esse^c supra firmam pe-
tram decreuit, vt certi essemus, eam immobilem
inconcussamq̄ stare, atque inferorum etiã
portis, hoc est, grauissimis aduersariorum impu-
gnationibus, inexpugnabilem præualere.

e Mat. 16. c. 1. d
Eph. 2. d
Psal. 86. a &
47. c Aug. in
Psal. 47.
d Mat. 16. c

E. Demum vult eam sanctissimam quandam
esse ciuitatem supra mōtem positam, omnibusq̄
conspiciam, atque aditu facilem: nè quis, ea reli-
cta, pestiferas hæreticorum speluncas latebrasq̄
consectetur, & falsis illis vocibus, *Eccè^f hic est Chri-
stus, eccè illic*, fortè perculsus, ab ea diuertat aut di-
moueat.

e Apoc. 21. a
Matt. 5. b
Esa. 2. a
Mich. 4.
Malac. 1. c
Act. 1. b
Psal. 21. f
1. Ioan. 2. c
f Matt. 24. b
& ibid. Orig.
tract. 29. & 30.

F. Hæc est, quam scriptura nobis proponit at-
que cōmendat, CHRISTI^g amica, soror & sponsa
vnica: pro qua^h redimenda, mundanda, sanctifi-
canda, ^a congreganda, & prorsus adiungenda sibi,
filius Dei nihil non fecit ac pertulit, vt corpus eti-
am sanguinemq̄ suum sacrosanctum illius amore
tradere non dubitârit.

g Can. 4. b &
6. b
h Eph. 5. e
a Ioan. 11. f
Col. 1. c d
Eph. 4. c 1. d

b Ioan. 17. c
Luce 22. e
Matt. 16. e

G. Pro hac^b rogauit, & impetrauit, vt fides, vnitas, & firmitudo eius deficeret nunquam.

c Ioan. 14. b d
15. d 16. c
d Act. 2. a

H. Huic^c promisit, fideliterque^d transmisit & reliquit doctorem, praesidem, ac rectorem spiritum sanctum. Ille,^e inquit, docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis: ^f ille manebit vobiscum in aeternum: ^g ille docebit vos omnem veritatem: quae videlicet scitu credituque est necessaria.

e Ioan. 14. d

f Ibidem b
g Ioan. 16. c
Aug. trac. 97.
in Ioan.

SCRIPTURAE.

A. PRIORIS epistolae ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundum prophetas, tertium Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

AD Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & CHRISTVS dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquae in verbo vitae: vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta et immaculata. Et paulo post: Nemo vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit & fouet eam, sicut & CHRISTVS Ecclesiam.

IOANNIS decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum: vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ibidem: Paraclitus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos

vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quaecumque dixerō vobis.

IOANNIS decimo sexto: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modum: Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

ITEM capite decimo septimo: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vnus, sicut & nos. Et paulo post: Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. Et pro eis ego sanctifico meipsum, vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnus sint, sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnus sint, vt credat mundus quia tu me misisti.

MATTHAEI vigesimo octavo: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

MATTHAEI decimo sexto: Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam.

PSALMO centesimo vigesimo: Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Dominus custodit te, &c.
B. PRIORIS epistolae ad Timotheum tertio capite: Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quae est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

PSALMO vigesimo secundo: Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuae ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, &c.

IOANNIS decimo: Et alias oues habeo quae non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnus ouile & vnus pastor.

C. PRIORIS ad Timotheum tertio: vt paulo ante,

D. MATTHAEI decimo sexto: Super hanc petram &c.

Er capite septimo: Aedificauit (vir sapiens) domum suam super petram: & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & nō cecidit: fundata enim erat super petram.

AD Ephesios secundo: Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide **I**ESV **C**HRI^{STO}.

PSALMO octogesimo sexto: Fundamenta eius in montibus sanctis: diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei.

PSALMO quadragesimo septimo: Sicut audiuius, sic uidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum.

E. **A**POCALYPSIS vigesimo primo: Ego Ioannes vidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouam descendentem de celo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo.

MATTHAEI quinto: Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.

ESATHAE secundo: Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montium, & eleuabitur super colles: & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, et dicent: Venite, et ascendamus ad montem domini, et ad domum dei Iacob.

MICHEAE quarto: In nouissimo dierum erit mos domus Domini præparatus in vertice montium, & sublimis super colles: & fluent ad eum populi, et præparabunt gentes multas, & dicent: Venite, &c.

MALACHIAE primo: Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.

ACTO-

ACTORVM primo: Eritis mihi testes in Hierusalem, et in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad vltimum terræ.

PSALMO vigesimo primo: Apud te laus mea in Ecclesia magna, vota mea reddam in conspectu timentium eum. Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familie gentium. Quoniam Domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.

PRIMAE epistolæ Ioannis secundo capite: Ex nobis perdidierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis.

MATTHAEI vigesimo quarto: Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere, surgent enim pseudochristi & pseudoprophete, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixerint vobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & patet usque in Occidentem: ita erit et aduentus filij hominis. Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur et aquile.

F. **C**ANTICORVM quarto: Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te. Vulnerasti cor meum, soror mea sponsa. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

ITEM Canticorum sexto: Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ.

AD Ephesios quinto: Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, etc.

IOANNIS vndecimo: Prophetauit Caiphas quod **I**ESVS moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi, congregaret in vnum.

AD Colossenses primo: Et ipse est caput corporis Ecclesie,

LII
fiæ,

fiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Ibidem: Adimpleo ea quæ defunt passionum CHRISTI in carne mea, p corpore eius, quod est Ecclesia.

AD Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, etc. in ædificationem corporis CHRISTI.

ET capite primo: Omnia subiecit sub pedibus eius, et ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius, et plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

G. IOANNIS decimoséptimo: Sanctifica eos in veritate, etc. Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, et ego in te, vt et ipsi in nobis vnum sint: vt credat mundus quia tu me misisti.

LVCAE vigesimosecundo: Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: et tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos.

MATTHAEI decimosexto: Portæ inferi non preualebunt aduersus eam.

IOANNIS decimoquarto, decimoquinto, et decimosexto, vt supra.

ACTORVM secundo: Et repleti sunt oēs spiritu sancto.

PATRES.

1. C. AVGVSTINVS libro primo cōtra Cresconiū Grāmaticum, capite trigésimotertio: Quauis huius rei (de baptismo hæreticorum loquens) certè de scripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commendat authoritas: vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius

obscuri-

Ecclesiæ iudiciū sequendum in re cōtrouersa, scripturis non expressa.

obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

2. ITEM libro secundo contra eundem, capite trigésimosecundo: Nunc verò quoniam canonicum non est quod recitas, ea libertate ad quam nos vocauit Dominus, eius viri cuius laudem conse-

B. Cyprianus intelligit.

qui non valeo, cuius multis literis mea scripta non comparo, cuius ingenium diligo, cui ore delector, cuius charitatè miror, cuius martirium veneror, hoc quod aliter sapuit, non accipio. Non accipio, inquam, quod de baptizandis hæreticis & schismaticis beatus Cyprianus sensit, quia hoc Ecclesia non accipit: per qua beatus Cyprianus sanguinem fudit.

Cypriani sententiam non recipit Augustinus, quia eam non recipit Ecclesia.

3. D. AVGVSTINVS in psalmum quadragésimumseptimum: Non insultent hæretici per partes concissi, non se extollant quæ dicunt: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic. Qui dicit, ecce hic est, ecce illic, ad partes inducit. Vnitatem promisit Deus. Reges in vnum collecti sunt, non per schismata dissipati sunt. Sed forte ista ciuitas quæ mundum tenuit, aliquandò euertetur? Absit: Deus fundauit eam in æternum. Si ergò eam Deus fundauit in æternum, quid time-

Hæretici per partes concissi.

Ecclesia stabilis est.

1. E. ORIGENES tractatu vigésimonono in Matthæum: Vide ergò, si ad hæc dicere possumus quod ait, Ecce hic, ecce illic: quoniam niam ecce hic, ecce illic, non extra scripturam foras adspiciendum est. Dicit enim qui seducere voluerit nos, & defendere contraria veritati: Ecce hic CHRISTVS, demonstrans (verbi gratia) hunc Evangelij locum. Alterius autem erroris author dicit: Ecce hic Christus, offerens ad exemplum alterum textum, qui videtur defendere mendacium illud, vt potè veritatem. Vel sic impletur quod ait: Ecce hic CHRISTVS, ecce illic, ostendens non CHRISTVM, sed aliquem fictum eiusdem nominis, vt puta secundum Marcionis doctrinam, & secundum traditiones Valentini, aut Basilidis longam fabulositatem, aut secundum Apellis aduersus Paulum testimonium falsum. Erunt autem & alij plures, qui dicturi sunt discipulis ex diuinis scripturis, coniungentes eis suum proprium sensum: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic. Si autem dixerint vobis, ecce in solitudine, nolite exire: ecce in domibus, nolite credere. Quidam enim secreta proferentes, dicunt: Ecce in solitudine. Quando enim secretas & non vulgatas scripturas proferunt ad confirmationem mendacij sui, videntur dicere: Ecce in solitudine verbum est veritatis.

Matt. 24. Interpretatur illud Euangelij: Ecce hic, ecce illic.

Hæreticis scripturas citantibus credendum non est.

Secreta enim scripturae, rectè solitudines appellantur, in quibus aut pauci sunt credentes, aut nullus. Quoties autem canonicas profuerunt scripturas, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere, Ecce in domibus verbum est veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima & Ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successione[m] Ecclesiae Dei tradiderunt nobis. Vel sic: Eorum verborum falsorum professores, quidam quidem nec ab initio simulant scripturas, & sic fallere tentant. Idèd (existimo) eos sermones qui sunt omnino extra scripturam, ostendere volens, dixit: Si dixerint vobis, ecce in solitudine est, nolite exire de regula fidei. Eos autem qui ad schisma simulant diuinas scripturas, ostendere volens, dixit: Si dixerint vobis, ecce in domibus, nolite credere. Quodcumque professi fuerint de scripturis, & de mysterijs quae sunt in eis ad demonstrationem, nolite credere quae dicuntur. Veritas enim similis est fulguri egredienti ab Oriente, & apparenti vsque ad Occidentem. Qualis est veritas Ecclesiae Dei: ab ea enim sola sonus in omnem terram exiit, & in fines orbis terrae verba eorum, & velociter currit sola verè veritas DEI.

2 IDEM tractatu trigesimo in Matthæum: Propterea non debemus attendere eis qui dicunt, Ecce hic CHRISTVS: non autem ostendunt eum in Ecclesia, quae plena est fulgore ab Oriente vsque ad Occidentem, quae plena est lumine vero, quae est columna & firmamentum veritatis, in qua tota totus est aduentus filij hominis, dicentis omnibus, qui vbiq[ue] sunt: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vitae, vsque ad consummationem seculi.

H. AVGVSTINVS tractatu nonagesimo septimo in Euangelium Ioannis: Ipse spiritus sanctus & nunc docet fideles, quanta quisque potest capere, & spiritualia eorum pectora desiderio maiore succendit, si quisque in ea charitate proficiat, qua & diligit cognita, & cognoscenda desideret, ita vt ea quoque ipsa, quae nunc quomodocumque cognoscit, nondum se scire sciat, sicut scienda sunt in ea vita, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit.

XI

Per quos tandem nos docet spiritus in Ecclesia veritatem?

A. Per

A. Per eos planè, quos apostolus testatur à Spiritu sancto, vt Ecclesiam regant, esse constitutos: quales vocat Episcopos, Præpositos, Pastores itidem atque Doctores. Et hi post^a Apostolos fuerunt semper, ac etiam nunc sunt, primarij Dei Ecclesiaeque ministri, & summi^b dispensatores mysteriorum Dei.

B. Horum verò authoritas cum in alijs, tum in sacris^c Synodis quàm maximè cernitur, vbi de fide ac religione illi non modò definire quaedam, sed suo etiam iure, ac pro authoritate Apostolica contestari possunt ac dicere: *Visum est Spiritui sancto & nobis*, sicut ex Actis constat primi Concilij^d Hierosolymis celebrati. Certè olim nefas erat, & extremo^e supplicio expiabatur crimen, si quis iudicio summi sacerdotis, qui Moyse regebat^f Caathedram, non obtemperasset. ^g Atqui haud quàm inferiorem nunc habet Ecclesia, quàm tunc Synagoga, in regendo, iudicando, ac decernendo authoritatem. Quod ius obediendi manebat Iudæis, etiam Christianis incumbit, vt Sacerdotum præcellenti dignitate præstantium^h iudicia de his quae ad religionem pertinent, recipiantur, approbentur, atque obseruentur.

C. Quapropter magno se illi crimine contaminant, qui Magistratibus Ecclesiasticis authori-

LII 3 tatem

Non exeundum à traditione Ecclesiastica & doctrina per successionem accepta.

Scripturas citantibus hæreticis nõ credendum.

Psal. 18.

Solum in Ecclesia inuenitur Christus. 1. Tim. 3. Ecclesiae laus & commendatio. Matt. 28.

1. Cor. 2.

Act. 20. f. 1. Tim. 3. a. Hebr. 13. c. Eph. 4. c. 1. Cor. 12. d.

a Aug. in Psal. 44.

b 1. Cor. 4. a.

c Cæ. Apo. 38. C6c. Nice. & reliq[ue] Sozom. 1.6. c. 7. Apud Cyrill. epi. 4. Basil. Imp. in 8. syn. act. 10. Athan. in epi. ad solit. vit. ageres. Ruffi lib. 1. eccles. hist. cap. 5.

d Act. 15. e

e Deut. 17. b. e. f. Matth. 23. a.

g Cypr. lib. 1. epi. 3. ad Cornel. & epi. 11. ad Pöponiũ.

h Greg. lib. 1. epist. 24. ad Patriar. & lib. 2. in dict. 11. epi. 10. ad Saui. Niceph. lib. 16. hist. cap. 33.

tatem & obedientiam aded non deferunt, vt etiam conuellere & oppugnare palam audeant, iam quidem sacras summorum Pontificum^a sanctiones, penes quos de sacris definiendi^b suprema semper potestas fuit: iam verò venerandas Conciliorum generalium constitutiones, quorum in Ecclesia, vt^c Augustinus loquitur, saluberrima est autoritas: iam demùm certas Patrum de fide sententias, quorum in re vna communis sensus atque^d consensus, firmum est testimonium Christiane veritatis. Illud præclare dictum est à pijs Imperatoribus, ^eIniuriã facit iudicio Synodi, si quis semel iudicata & rectè disposita, reuoluere & publicè disputare contendit.

S C R I P T V R A E.

A C T O R V M vigesimo capite: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisit sanguine suo.

P R I O R I S ad Timotheum tertio: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c. doctorem.

A D Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris.

A D Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidè Apostolos, etc. alios autem Pastores et Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in edificationem corporis CHRISTI.

P R I O R I S ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidem posuit DEVS in Ecclesia &c. tertio doctores &c. nunquid omnes doctores?

P R I O-

P R I O R I S ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, vt ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum DEI.

A C T O R V M decimoquinto: Et quidam descendentes de Iudæa, docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis saluari. Facta ergò seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt vt ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apostolos & Presbyteros in Hierusalem, super hac quæstione. Conueneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Cùm autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus, dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus DEVS in nobis elegit, per os meum audire gentes verbum Euangelij & credere &c. Nunc ergò quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, &c? Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos. Et postquæ tacuerunt, respondit Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me, etc. propter quod ego iudico nõ inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum: sed scribere ad eos, vt abstineant se &c. Tunc placuit Apostolis & senioribus cum omni ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba: Iudam qui cognominabatur Barsabas, et Silam viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: Apostoli et seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ et Syriæ et Ciliciæ fratribus ex Gentibus, salutem, et cætera. Visum est enim Spiritui sancto et nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria: vt abstinatis vos et cæter. Et paulò post: Paulus electo Sila, perambulabat Syriam et Ciliciam, cõfirmans ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum et Seniorum.

rum.

^a 3. C6. Tolet. ca. 1. Dist 19. & 9. q. 3. Patet. & sequen.

^b Hier. ad Damasc. epi. 57. & 58. Chalced. syn. act. 3. in epi. ad Leo. 6. Syn. act. 4.

^c Epi. 118. c. 1. & lib. 1. cõtra Donat ca. 18. Gre vt suprã.

^d Vin. Lirin. cõtr. nouato. Aug. li. 1. & 2. cõtra Iulian.

^e In act. 3. c6. Chalced. Gelaf. in ep. ad Epif. Dard. Leo ep. 43. & 50 ad Martiã. & 78. ad Leonem Augustum.

rum. ET capite sequenti: Cùm autem ptransirent ciuitates, tradebat eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus qui erant Hierosolymis.

DEUTERONOMII decimosextimo: Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari: surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus. Veniesque ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præfunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum. Nec declinabis ad dexteram, neque ad sinistram. Qui autem superbia, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino DEO tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.

MATTHAEI vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.

PATRES.

1. A. AVGVSTINVS in Psalmum quadragesimum quartum: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Genuerunt te Apostoli, ipsi missi sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres. Sed nunquid nobiscum corporaliter semper esse potuerunt? Et si vnus ipsorum dixit, Cupio dissolui & esse cum CHRISTO, multo magis optimum est, manere in carne necessarium propter vos. Dixit hoc quidem, sed

Philip. i.

sed quandiu hic manere potuit? Nunquid vsque ad hoc tempus? Nunquid vsque in posterum? Ergo illorum abscessu deserta est Ecclesia? Absit. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quid est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodiè enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es: de prole tua tibi creuit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.

Psal 44.

Episcopi apostolorum successores in ecclesia.

1. B. CANON Apostolorum trigésimus octauus, vel iuxta nouam translationem trigésimus sextus: Bis in anno Episcoporum concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explorant, & emergentes ecclesiasticas contentiones amoueant.

In Concilijs episcoporum dogmata explorantur, & negocia ecclesiastica componuntur. Concilia episcoporum celebrentur.

2. CONCILIVM primum Nicenum, canone quinto: Visum est per singulos annos in singulis prouincijs bis in anno Episcoporum concilium fieri, vt simul in vnum conuenientes ex communi prouincia, huiusmodi examinent quæstiones, vt ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum suorum offensam merito contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque in communi, vel ipsi episcopo suo visum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam. Fiant autem concilia semel quidem ante dies Quadragesimæ, vt omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum & solenne Deo munus possit offerri. Secundum verò agatur circa tempus Autumni.

Quadragesimæ dies.

3. SOZOMENVS libro sexto historiae Ecclesiasticae, capite septimo: Vbi verò decepsit Cõstantinopoli Valentinianus, per Thraciam Romam versus iter fecit, Episcopi Helleponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri consubstantialem asserendum putabant, mittunt ad eum pro se legatum Hypacianum Heracleæ, quod est oppidum Perinthe, episcopum, oratum vt sibi de doctrina fidei ritè constituenda in vnum conueniendi potestas permitteretur. Qui cùm venisset ad Valentinianum, & Episcoporum postulata ei exposuisset, respondit ille, sibi, qui vnus è laicorum numero erat, non licere se eiusmodi negocijs interponere: & ided Sacerdotes & episcopi, in quibus hæc curæ sunt, seorsum per se, vbicunque ipsis lubitum fuerit, in vnum conueniant.

Sacerdoti & Episcoporum est de negocijs fidei & Ecclesiasticis iudicare: nõ autem principi secularium.

4. THEODOSIVS Imperator in epistola ad Cyrillum Alexandrinum, quæ est quarta inter ipsius Cyrilli epistolas; Nos sanè

M m m non

Doctrinae di-
judicandae p-
fici oportet
Episcopos.
Egregia Basi-
lij Imperato-
ris ad Laicos
tum priuatos
tū in dignita-
te cōstitutos
exhortatio,
vt sui ordinis
memores, de-
fināt se eccle-
siasticis nego-
cijs interpone-
re, & non
pastores, sed
oues esse co-
gitent, quan-
tumuis sapiē-
tes & pij.
Episcopus ca-
tholicus, quā-
uis malus, pa-
storis digni-
tatem non
amittit.

Attendant lai-
ci, q̄ tam p̄m-
pti sunt ad
reprehendendū
suos platos.

Principum p-
sentia non est
in conciliorū
celebratione
necessaria.

non patiemur, vt simul & vrbes, & Ecclesiae turbentur, neque vt in-
excussa nobis sit ea doctrina, cui dijudicandae praefici oportet eos, q̄
circunquaquē sacerdotio praesident, & per quos in sententia verita-
tis firmiores & sumus, & posthac erimus.

5. BASILIVS Imperator actione decima in fine Synodi octauae
generalis, in oratione ad Synodum ipsam: De vobis laicis, tam qui
in dignitatibus, quam qui absolute conuersamini, quid amplius di-
cam non habeo, quam quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis
causis sermonem mouere, neque penitus resistere integritati Ec-
clesiae, & vniuersali synodo aduersari. Hae enim inuestigare & qua-
rere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis
officium sortiti sunt, qui sanctificandi, qui soluendi & ligandi pote-
statem habent, qui Ecclesiasticas & caelestes adepti sunt clauis: non
nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à liga-
mento solui egemus. Quaecumque enim religionis & sapientiae
laicus existat, vel etiam si vniuersa virtute interius polleat, donec la-
icus est, ouis vocari non desinet. Rursus Episcopus quantacumque
sit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antistes est, &
veritatis verbum recte praedicauerit, pastoris vocationis & digni-
tatis damna non patietur. Quae ergo nobis ratio est in ordine ouium
constitutis? Pastores verborum subtilitatem discutiendi, & ea quae
super nos sunt, querendi & ambiendi habet. Oportet nos ergo cum
timore & fide sincera hos audire, & facies eorum vereri, (cum sint
ministri Domini omnipotentis, & huius formam possideant) & ni-
hil amplius, quam ea quae nostri ordinis sunt, requirere. Nunc autem,
vt videmus, adeo multos malicia in insaniam accendit, vt obliuiscen-
tes proprii ordinis, & quod pedes sint, minimè cogitantes, legem
ponere velint oculis, (non vt natura se habet) sicut ipsi cupiunt, &
singuli ad accusandum quidem maiores, semper existunt promptifi-
simi: ad corrigendum autem ea, in quibus accusantur & criminan-
tur, pigerrimi. Et moneo & exhortor omnes qui tales sunt, vt male-
dictum & alternum odium auertentes, & iudicare iudices desinen-
tes, attendant sibi, & secundum diuinam voluntatem conuersari
contendant. Nam non quiescet supernum iudicium, sed contra dif-
fidentes diuinus furor stillabit, & iustam ultionem opere cunctis
ostendet. IN eadem synodo canone decimo septimo: Illud autem
tanquam perosum ab auribus nostris repulimus, quod à quibusdam
imperitis dicitur, non posse synodum absq; principali praesentia ce-
lebrari, cum nusquam sacri canones conuenire seculares principes
in

in concilio, sanxerint, sed solos Antistites. Vnde nec interfuisse illos
synodis, exceptis concilijs vniuersalibus, inuenimus.

6. ATHANASIVS in epistola ad solitariam vitam agentes, re-
citat hoc responsum Hosij Cordubensis Episcopi ad Constantium
Imperatorem: Desine quaeso, & memineris te mortalem esse, refor-
mida diem iudicij, serua te in illam diem purum: nè te misceas Ec-
clesiasticis, neque nobis in hoc genere praecipere, sed potius ea à nobis
disce. Tibi Deus Imperium commisit: nobis, quae sunt Ecclesiae, cō-
credidit: & quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis
carpit, cōtradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, nè quae sunt Ec-
clesiae, ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date (scriptum
est) quae sunt Caesaris, Caesari: & quae Dei, Deo. Ibidem de eodem Cō-
stantio loquens: Obtendit, inquit, in speciem Episcoporum iudi-
cium: sed interim facit quod illi volupe est. Verum ne ita quidem
latere potest, cum in proximo sit, quod eius vassricum patefaciat.
Nam si istud est iudicium Episcoporum, quid commune cum eo
habet Imperator? sin contra, ista minis Caesaris constantur, quid
opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo audi-
tum est? quando iudicium Ecclesiae auctoritatem suam ab Impera-
tore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plu-
rimae antehac synodi fuere, multa iudicia Ecclesiae habita. Sed ne-
que Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Prin-
ceps se in rebus Ecclesiasticis curiosum praebuit. Paulus Apostolus
habebat amicos in Caesaris familia, & p̄ eos in literis salutabat Phi-
lippenses, non tamen eos in iudicio socios assumpsit. Et non paucis
interpositis: Grauius sunt ista, & plus quam grauius, sed tamen isti-
usmodi, quae congruant in eum, qui Antichristi imaginem induerit.
Quis enim videns eum in decernendo principem se facere Episco-
porum, & praesidere iudicijs Ecclesiasticis, non merito dicat illum
eam ipsam abominationem desolationis esse, quae à Daniele praedi-
cta est? Nam cum circumamictus sit Christianismo, & in loca san-
cta penetret, & inibi consistens deaestet Ecclesias, abrogans cano-
nes, vi cogens vt sua obtineant, quis vnquam audebit dicere, hoc
tempus Christianis pacatum esse, & non potius persecutionem esse?
7. RVFFINVS libro primo Ecclesiasticae historiae, capite quin-
to: Defertur ad Constantinum sacerdotalis concilij sententia. Ille
tanquam à Deo prolatam veneratur. Cui si quis tentasset obniti, ve-
lut contra diuina statuta venientem, in exilium se prestatur acturum.
8. CYPRIANVS libro primo, epistola tertia ad Cornelium:

Ecclesiasticis
negocijs nè se
misceant se-
culares Prin-
cipes.

Matt. 23.

Cum iudicio
episcoporum
nil commune
habet Impera-
tor.

Philip. 4.

Antichristo
eos Principes
seculares cō-
parat Athana-
sius, q̄ Eccle-
siasticis iudi-
cijs praesidere
contendunt.

Matt. 24.
Dan. 9.

Concilij Ni-
ceni sententiā
Constantinus
tanq̄ à Deo
prolatā vene-
ratur.

Sacerdotum
honor & di-
gnitas.

Deut. 17.

1. Reg. 8.

Luc. 10.

Matt. 5.

Ioan. 18.

Act. 23.

Exod. 22.

Hærefes &
schismata ex
inobedientia
& contemptu
summi sacer-
dotis nascun-
tur.

Sacerdotes
nō fiunt sine
Dei iudicio.

Quomodo possunt cenfuram Domini ultoris euadere, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, ut quisquis sacerdos eius, & ad tempus hinc iudicanti non obtemperaret, statim necaretur. In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem aut Iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cum audierit, timebit: & non agent impietatem etiam nunc. Item ad Samuelem, cum à Iudæis sperperetur, Deus dicit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et Dominus quoque in Euangelio: Qui audit vos, inquit, me audit, & eum qui me misit: & qui reijcit vos, me reijcit: qui me reijcit, reijcit eum qui me misit. Et quum leprosum mundasset, Vade, inquit, & demonstra te sacerdoti. Et cum postea tempore passionis alapam accepisset à seruo sacerdotis, cumque ei dixisset: Sic respondes Pontifici? Aduersus Pontificem Dominus contumeliose nihil dixit, nec quicquam de sacerdotis honore detraxit, sed innocentiam suam magis afferens & ostendens, Si male, inquit, locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis? Item in Actibus Apostolorum: Postmodum beatus Apostolus Paulus cum ei dictum esset, Sic in filiis in sacerdotem Dei maledicendo? quauis Domino iam crucifixo, sacrilegi, & impij, & cruenti illi esse cœpissent, nec iam quicquam de sacerdotali honore & autoritate retinerent: tamen ipsum quauis inane nomen & umbram quandam sacerdotis cogitans Paulus, Nesciebam fratres, inquit, quia pontifex est. Scriptum est enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cum hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis autoritas & potestas de diuina dignatione firmatur, quales putas esse eos qui sacerdotum hostes & contra Ecclesiam Catholicam rebelles, nec præmonentis Domini cōminatione, nec futuri iudicij ultione terrerent? Neque enim aliunde hærefes obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quæ inde, quæ sacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus Iudex vice Christi cogitatur: cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas vniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicem se iam non episcopi, sed Dei faceret: nemo discidio vnitatis, Christi Ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens, seorsum foris hæresim nouam cōderet, nisi si ita est alijs sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet sine Dei iudicio fieri sacerdotem, cum Dominus in euangelio suo di-

Matth. 10.

dicat: Nonne duo passeret esse uenit, & neuter eorum cadit in terram sine patris uoluntate? Cum ille nec minima fieri sine uoluntate Dei dicat, existimat aliquis summa & magna, aut non sciēte, aut non permitte DEO in Ecclesia Dei fieri, & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sententia ordinari? Et paulo post: Apparet quis impugnet, non scilicet CHRISTVS, qui sacerdotes aut constituit aut protegit, sed ille qui CHRISTI aduersarius, & Ecclesiae eius inimicus, ad hoc Ecclesiae Præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocitatis atque uolentius circa Ecclesiae naufragia grassetur.

9. IDEM libro primo, epistola undecima ad Pomponium: Nec putent sibi uitæ aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint, cum in Deuteronomio Dominus Deus dicat: Et homo quicumque fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem, aut iudicem quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non agēt impietatem etiam nunc. Interfici Deus iussit sacerdotibus suis non obtemperantes, iudicibus à se ad tempus constitutis non obediētes: & tunc quidem gladio occidebantur, quædã adhuc & circumcisio carnalis manebat: nunc autem quia circumcisio spiritalis esse ad fideles seruos DEI cœpit, spiritali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia eijciuntur. Neque enim uiuere foris possunt, cum domus DEI vna sit, & nemini salus esse nisi in Ecclesia possit.

10. GREGORIVS Magnus libro primo epistolarum, epistola vigesima quarta ad Patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum: Sicut sancti euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor: Constantinopolitanum quoque, in quo peruersum Arrii dogma destruitur. Concilium Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Chalcedonenſe uero, in quo Eutychetis Dioscorij prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio, quia in his uelut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura confurgit. Et cuiuslibet uitæ atque actionis existat, quisquis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificium iacet. Quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo epistola quæ Ibas dicitur, erroris plena, reprobatur: in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominum in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuin-

Impugnatores sacerdotum quales sint, & quod tendant.

Episcopis non obediētes extra uiam salutis uersantur. Deut. 17.

Excommunicatio.

Extra Ecclesiam non est salus.

Cōcilia 4. generalia ut 4. euangelia 8. Gregorius ueneratur.

Similiter quantum, id est, uultum ante sua tempora celebratum.

citur, & in quo scripta quoque Theodoret, per quæ beati Cyrilli fides repræhenditur, ausu dementiæ prolata, refutantur. Cunctas verò quas præfata veneranda Concilia personas respuunt, respuo: quas venerantur, amplector: quia dum vniuersali sunt consensu cõstituta, se & nõ illa destruit, quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergò aliud sapit, anathema sit.

Cõcilia vniuersalia quos damnant, damnandi sunt.

Rursus vt 4. euangelia.

11. IDEM libro secundo, Indictione vndecima, epistola decima ad Sauinum subdiaconum: Sic quatuor Synodos sanctę vniuersalis Ecclesię, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus.

12. NICEPHORVS Callistus historię Ecclesiasticę libro decimo sexto, capite trigesimo tertio: Et tum quidẽ Sabbam & Theodosium illi aduersarij Chalcedonensis Synodi vi adorti sunt, si eos in partibus suis haberent, omnia se confecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum conscendit, ac veluti dux quidam & Imperator pro concione monastica phalange aduocata, postquam multitudini silentium manu designauit, voce maiore sublata, hoc sic tonitrus in morem detonuit: Si quis quatuor Synodos quatuor Euangelij nõ exæquat, anathema. His verbis dictis, perindẽ atque angelus quidam, multitudine in stuporem coniecta, cum silentio omnibus inspectantibus, per mediam turbam processit, & homines omnes cum animi consternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis consilium factum que, quo sanctas que dictę sunt synodos sacris libris accensendas esse, veluti lege lata statuit, admirati sunt. Et literas ad Imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem vsque subituros, neque etiam si quid accidat, se villo modo à Patrum traditionibus discessuros esse, indicarunt atque confirmarunt.

Vt 4. euangelia.

Pro Cõcilio rü decretis ad sanguinẽ decertare parati.

Rõ. Pontificũ decretales epistolę in vigore permanent.

Scripta & cõstitutiones Apostolicę Sedis in honore habenda.

1. C. TERTIVM Cõcilium Toletanum canone primo: Permaneant in suo vigore Conciliorum omnium constituta, simul & synodicę sanctorum præsulum Romanorum epistolę.

2. DISTINCTIONE decimanona apud Gratianum, inter reliquos citatur NICOLAVS Papa in epistola ad Archiepiscopos & Episcopos per Galliam constitutos: Si, inquit, Romanorum pontificum decreto, cæterorũ opuscula Tractatorum approbantur vel reprobantur, ita vt quod verẽ Sedes Apostolica probauit, hodiẽ teneatur acceptum, & quod illa repulit, hætenus inefficax habeatur: quanto potius ea quę ipsa pro Catholica fide, pro sanis dogmatibus, pro varijs & multifarijs Ecclesię necessitatibus, & fidelium

mo-

moribus diuerso tempore scripsit, omni honore debent præferri, & ab omnibus prorsus in quibuslibet necessitatibus vel opportunitatibus discretionem vel dispensationem magistra reuerenter assumi. In qua Epistola adducit etiam testimonium beati Leonis Magni & Gelasij. LEO itaq; Magnus sic ait: Nequid verò sit, qd p̄missum à nobis forte credatur, omnia decretalia constituta, tam beatę recordationis Innocentij, quam omnium decessorum nostrorum, quę de Ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis, ita vestram dilectionem custodire debere mandamus, vt si quis illa contempserit, veniam sibi deinceps nouerit denegari. GELASIVS verò in decreto cum septuaginta Episcopis habito, de apocryphis scripturis hunc modum habet: Item decretales epistolę, quas beatissimi Papę diuersis temporibus ab vrbe Romana pro diuersorum patrum consolatiõẽ dederunt, venerabiliter recipiendas decernimus.

In epist. r. ad Episcopos p̄ Cipaniã, Tusciã & vniuersas puincias constitutos, cap. 5.

Canões & decreta Põtiße. Decretales epistolę Pontificum Rom. approbatũ.

3. CAVSA nona, quæstione tertia apud eundem Gratianum adducitur Nicolai Pontificis primi testimonium in hæc verba: Patet profecto, Sedis Apostolicę, cuius autoritate maior non est, iudicium à nemine fore retractandum, neque cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt. Ab illa autem nemo sit appellare permittus. Iuxta quod & Bonifacius atque Gelasius sanctissimi præsulles, nõ suis aduentionibus, sed Ecclesię Romanę consuetudinem non ignorantes, dicunt: Bonifacius quidem Rufo & cæteris episcopis per Thessaliam & alias prouincias constitutis scribens: Nemo, ait, vnquam Apostolico culmini, de cuius iudicio non licet retractare, manus obuias audacter intulit. Nemo in hoc rebellis extitit, nisi qui de se voluit iudicari. Gelasius autem in commonitorio, Fausto magistro fungenti legatione Constantinopolim dato: Nobis, inquit, opponunt canones, dum nesciunt quid loquantur. Contra quos hoc ipso venire se produnt, quod primæ Sedi sana, rectaq; suadenti parere fugiunt: Ipsi sunt canones qui appellationes totius Ecclesię, ad huius Sedis examen voluere deferri. Ab ipsa verò nusquam prorsus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota Ecclesia iudicare, ipsam ad nullius commeari iudicium. Nec de eius vnquam præceperunt iudicio iudicare, sententiamq; illius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius sequenda decreta mandarunt. In eadem epistola sic ait idem NICOLAVS Pontifex: Animaduertendum est, quia non Nicæna, non denique vlla

In epistola ad Michaelẽ Imperatorẽ Cõstantinopolitanũ.

Sedis Apostolicę autoritas.

Appellatio ad sedẽ Rom.

Ex eadẽ epi. Nicolai quædã alia à Gratiano non citata.

fy.

Priuilegia
Romanæ Ec-
clesiæ vnde
profecta.

Bonifacij
primi testi-
monium ad-
ducit.

Perpetua Rō.
Ecclesiæ pri-
uilegia.

Rursus ex
Gratiano.
In epi. ad Epi-
scopos Bæti-
cæ & Toleta-
næ puincia.
In epi. ad
Episcopos
Dardaniæ.
Sedis Apo-
stolicæ autho-
ritas circa
Episcopos
negocia ex-
plis ostendi-
tur
Athanasij,

Chryso-
sto-
mi,

synodus quicquam Romanæ contulit Ecclesiæ priuilegij : quæ in Petro nouerat eam totius iura potestatis pleniter meruisse, & cunctarum Christi ouium regimen accepisse, sicut beatus præful Bonifacius attestatur, vniuersis Episcopis per Thessaliam cōstitutis scribens : Institutio vniuersalis nascens Ecclesiæ de beati Petri p̄ffit honore principium, in quo regimen eius & summa consistit. Ex eius enim Ecclesiastica disciplina per omnes Ecclesias, religionis iam crescente cultura, fons emanauit. Nicenæ synodi non aliud præcepta testantur, ad eod, vt non aliquid super eam ausa sit constituere, cum videret nihil supra meritum suum posse conferri. Omnia denique huic nouerat Domini sermone cōcessa. Si omnia, ergo nihil defuit quod illi non cesserit. Et paulò antè idem NICOLAUS ait: Ecclesiæ Romanæ priuilegia, Christi ore in beato Petro firmata, in Ecclesia ipsa disposita, antiquitatis obseruata, & à sanctis vniuersalibus Synodis celebrata, atque à cuncta Ecclesia iugiter venerata, nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari. Quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non valet amouere conatus: & quod DEVS statuit, firmum validumq̄ consistit. Ille que potissimum peccat, qui Dei ordinationi resistere tētat. Priuilegia, inquam, istius sedis vel Ecclesiæ perpetua sunt, diuinitus radicata atque plantata sunt: impingi possunt, transferri non possunt: trahi possunt, euelli non possunt. Anterus etiā Pontifex & martyr, in eadem questione tertia à Gratiano adducitur, qui in hunc modum ait: Facta subditorum iudicantur à nobis, nostra verò iudicat DEVS. Citatur rursus in eadem quæstione Gelasius Pontifex, ita scribens: Cuncta per mundum nouit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententijs ligata Pontificum, sedes beati Petri Apostoli ius habet resoluendi, vtpotè quæ de omni Ecclesia fas habeat iudicandi, neq̄ cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Si quidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellari voluerunt, ab illa autem nemo sit appellare permiffus. Et paulò post: Sed nec illa præterimus, quod Apostolica sedes frequenter, vt dictum est, more Maiorum, etiam sine vlla Synodo præcedente, & soluendi, quos Synodus iniquè damnauerat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit potestatem. Sanctæ memorie quippe Athanasij Synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum sedes Apostolica, quia damnatiōi Græcorum non cōsensit, absoluit. Sanctæ memorie nihilominus Ioannem Constantinopolitanum synodus etiam Catholicorum præfulum certè da-

amna-

mnauerat, quem simili modo Sedes Apostolica etiā sola, quia non cōsensit, absoluit. Itemq̄ sanctum Flavianum, pontificum Græco-Flauiani. rum congregatione damnatum, pari tenore, quoniam sola Sedes Apostolica non cōsensit, absoluit, potius que qui illic receptus fuerat, Dioscorum secundæ sedis præfulem sua autoritate damnauit, & impiam synodum non consentiendo sola submouit, & autoritate, vt synodus Chalcedonenfis fieret, sola decreuit. In qua ergo, vt sola ius habuit absoluendi eos, quos synodica decreta perculerant: sic etiā sine synodo in hac eadem causa plurimos etiā Metropolitanos damnasse cognoscitur.

4. HIERONYMVS epistola quinquagesima septima ad Damasum: Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi salutem, per homouisionem Trinitatem, vt mihi epistolis tuis siue tacendum, siue dicendum hypothesin detur autoritas. Simul etiā, cui apud Antiochiam debeam communicare, significes: quia Campanenses cū Tarsensibus hæreticis copulati, nihil aliud ambiūt, quam vt autoritate communionis vestrae fulti, tres hypotheses cum antiquo sensu prædicent. Reliqua vt supra, quæst. nona, D.

5. ET quinquagesima octaua ad Damasum, vt supra, ibidem.

6. CHALCEDONENSIS synodus actione tertia in relatione ad Leonem pontificem de omnibus gestis: Rogamus igitur, & tuis decretis nostrum honora iudicium, & sicut nos capiti in bonis adiecimus consonantiam, sic & summitas tua filijs (quod decet) adimpleat.

7. IN actione quarta sextæ synodi generalis recitatur epistola Agathonis Pontificis ad Constantium, Heraclium, & Tiberium Augustos, in qua inter cætera sic habetur: Beatus Petrus spiritales oues ecclesiæ ab ipso redemptore omnium terna commendatione pascendas suscepit: cuius adnitente præsidio, hæc Apostolica eius Ecclesia nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexa est: cuius autoritatem, vtpotè Apostolorum omnium principis, semper oīs Catholica CHRISTI ecclesia, & vniuersales synodi fideliter amplectentes, in cunctis secute sunt, omnes que venerabiles Patres Apostolicam eius doctrinam amplexi, per quam & probatissima Ecclesiæ CHRISTI luminaria claruerunt, & sancti quidem Doctores orthodoxi venerati atque secuti sunt: hæretici autem falsis criminationibus ac derogationum odijs insecuti. Et paulò post: Hęc est veræ fidei regula, quam & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit ac defendit hæc spiritualis mater vestri tranquillif-

N n n s i m i

Ad Rom Pontificis iudicij & sententiam confugit Hieronymus in re dubia.

Confirmatio decretorum Concilij Chalced. petitur à Rom. Pontifice.

Ioan. vlt. Rom. ecclesia nunquam errauit in fide.

Synodi generales & S. patres doctrinam Apostolicam Sedes secuti sunt: hæretici verò eam oppugnare sunt soliti.

Nunquam errauit Rom.
Ecclesia in fide.

Eadem habet Lucius
Pontifex & martyr in
epistola ad episcopos
Galliae & Hispaniae, &
post eum Marcus pa-
pa in rescripto ad
Athanasium & Epi-
scopos Aegypti.

Ex pollicitatione di-
uina.

Luc. 22.

Hæc epistola siue fug-
gestio synodica, vna
cum præcedenti ap-
probata est ab ipsa
Synodo, actione 8.
& 17.

Doctrina Apostoli-
ca, sincera & immu-
culata ab omnibus
hæresibus in Aposto-
lica sede seruata est.

Summorum pontifi-
cum conatus in con-
seruanda tuendaque
vera fide.

Prover. 22.

simi Imperij Apostolica CHRISTI ecclesia, quæ per DEI
omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nun-
quam errasse probabitur, nec hæreticis nouitatibus depra-
uata succubuit: sed vt ab exordio fidei Christianæ percepit ab
authoribus suis Apostolorum CHRISTI principibus, illi-
bata finetenus permanet, secundum ipsius Domini Saluato-
ris diuinam pollicitationem, quam suorum discipulorum
principi in sacris Euangelij fatus est: Petre, Petre, inquit,
ecce satan expetiuit vt cribraret vos, sicut qui cribrat triticum:
Ego autem pro te rogavi, vt non deficiat fides tua. Et tu ali-
quandò conuersus, confirma fratres tuas. Consideret itaque
vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator
omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam p-
misit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Aposto-
licos pontifices meæ exiguitatis prædecessores, confidenter
fecisse semper, cunctis est cognitum: quorum & pusillitas mea,
licet impar & minima, pro suscepto tamen diuina dignatio-
ne ministerio pedissequa cupit existere.

IN eadem actione recitatur epistola Agathonis & Roma-
næ synodi centum viginti quinque Episcoporum, ad eosdem
Imperatores: Credimus, quia quod paucis raroque concessum
est, à DEO coronato vestro imperio diuinitus concedetur, &
per ipsum Catholicæ atque Apostolicæ veræ nostræ fidei
splendidissimum in omnium mentibus emicet lumen, quod
ex veri luminis fonte, tanquam de radio viuifici fulgoris, per
ministros beatos Petrum & Paulum apostolorum principes,
eorumque discipulos & Apostolicos successores, gradatim vsque
ad nostram paruitatem, Dei opitulatione seruatum est, nulla
hæretici erroris tetra caligine tenebratum, nec falsitatis ne-
bulis cõfœdatum, nec intermixtis hæreticis prauitatibus ve-
lut caliginosis nebulis perumbratum, immune atque synce-
rum, & suis radijs perlustratum, pijsimisque conatibus conser-
uare cupit vestrum à Deo coronatum fastigium. In hoc enim
tam Apostolicæ Sedis, quamque nostri exigui famulatus præde-
cessores vsque hætenus non sine periculis desudauerunt: nunc
decretali commotione cum Apostolicis Pontificibus con-
sultentes, nunc synodali definitione, quæ veritatis regula con-
tinebat, omnibus innotescens: & terminos quos transgre-
di nefas est, vsque ad animæ ipsius exitum constanter defen-
den-

dentis, non seducti blanditijs, non periculis territi, vt illam
in Euangelij Domini nostri sententiam operibus demõstrarent,
qua sententialiter præcepit, dicens: Qui me confessus fu-
erit coram hominibus, &c. & subsequenti pœna deterret, quia
feueriter comminatur: Qui me negauerit &c. Execratur enim
vera confessio pietatis, iuxta diuersitates temporum variari,
sicut nec ipse veritatem variari admittit, de quo est ipsa vera
confessio, qui dicit: Ego sum, & non sum mutatus.

8. AVGVSTINVS epistola centesima decimo octaua ad
Ianuarium, capite primo: Illa quæ non scripta, sed tradita cu-
stodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, da-
tur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Cõcilijs, quo-
rum est in Ecclesia saluberrima autoritas, commendata atque
statuta retineri.

9. IDEM Augustinus libro primo contra Donatistas, ca-
pite decimo octauo: Illis temporibus antequam plenarij cõ-
cilij sententia quid in hac re sentiendum esset, totius Ecclesiæ
consensio confirmasset, visum est Cypriano, &c.

Beatus Gregorius libro primo, epistola vigesima quarta &c.
vt supra in hac eadem quæstione B. autoritat. 10.

10. VINCENTIVS Lirinensis in libello suo aureo ad-
uersus prophanas omnium hæresion nouationes: Sæpè ma-
gno studio & summa attentione perquirens à quamplurimis
sanctitate & doctrina præstantibus viris, quoniam modo pos-
sim certa quadam & quasi generali ac regulari via, Catholicæ
fidei veritatem ab hæreticæ prauitatis falsitate discernere, ei-
usmodi semper responsum ab omnibus ferè retuli: Quod si-
ue ego, siue quis alius vellent exurgentium hæreticorum frau-
des deprehendere, laqueosque vitare, & in fide sana sanus at-
que integer permanere, duplici modo munire fidem suam, Do-
mino adiuuante, deberet. Primum scilicet, diuinæ legis autho-
ritate: tum deinde Ecclesiæ Catholicæ traditione. Hic forsitan
requirat aliquis: Cùm sit pfectus Scripturarum canon, si-
bique ad omnia satis superque sufficiat, quid opus est, vt ei Ec-
clesiasticæ intelligentiæ iungatur autoritas? Quia videlicet
Scripturam sacram pro ipsa sui altitudine non vno eodemque
sensu vniuersi accipiunt, sed eiusdem eloquia aliter atque ali-
ter, alius atque alius interpretatur: vt penè quot homines sunt,
tot illinc sententiæ erui posse videantur. Aliter nanque illam

Nnn 2

Nouatia-

Matth. 10.

Vera fides non muta-
tur secundum tem-
pora.

Mal. 3.

Conciliorum Gene-
ralium saluberrima
autoritas.

Concilium plenari-
um totius Ecclesiæ
consensio ab Augu-
stino appellatur.

Tenedum quod vbi-
que, quod semper &
ab omnibus creditum
est.

Optima ratio ab hæ-
resibus sibi cauendi.

Cur solis scripturæ
testimonijs omnia
transig. nequeant.

Scripturarum alia atq; alia apud hæreticos, ea que sæpè contraria expofitio.

Nouatianus, aliter Photinus, aliter Sabellius, aliter Donatus exponit, aliter Arrius, Eunomius, Macedonius, aliter Apollinaris, Priscillianus, aliter Iouinianus, Pelagius, Cælestius, aliter postremò Nestorius: Atque idcirco multum necesse est propter tantos tam varij erroris anfractus, vt propheticæ & Apostolicæ interpretationis linea secundum Ecclesiasticæ & Catholicæ sensus normâ dirigatur. In ipsa Catholica ecclesia magnoperè curandum est, vt id teneamus, quod vbiq; quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est etenim verè, proprièq; Catholicum, quod ipsa vis nominis ratioq; declarat, quæ omnia verè vniuersaliter comprehendit. Sed hoc ita demum fit, si sequamur vniuersitatem, antiquitatem, consensionem.

Vniuersitas. Sequemur autem vniuersitatem hoc modo: si hanc vnam fidem veram esse fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur ecclesia. Antiquitatem verò ita, si ab his sensibus nullatenus recedamus, quos sanctos Maiores ac patres nostros celebrasse manifestum est: Antiquitas.

Consensio. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate, omnium, vel certe penè omnium, sacerdotum pariter & magistrorum definitiones, sententiasq; sectemur. Quid igitur facit Christianus Catholicus, si se aliqua ecclesiæ particula ab vniuersali fidei communionem præciderit? Quid itaque, nisi vt pestifero, corruptoq; membro sanitatem vniuersi corporis anteponat? Quid si nouella aliqua cõtagio nõ iam portiunculam tantum, sed totam pariter ecclesiam cõmaculare conetur? Tunc item providebit, vt antiquitati inhæreat, quæ prorsus iam non potest ab vlla nouitatis fraude seduci. Quid si in ipsa vetustate duorum aut trium hominum, vel certe ciuitatis vnus, aut etiam prouinciæ alicuius error deprehendatur? Tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel incitiæ, si qua sunt vniuersaliter antiquitatis vniuersalis? Concilij decreta, pponat. Quid si tale aliquid emergat, vbi nihil eiusmodi reperiatur? Tunc operam dabit, vt collatas inter se Maiorum cõsulat interrogetq; sententias, eorum duntaxat, qui diuersis licet tẽporibus & locis, in vnus tñ Ecclesiæ Catholicæ cõmunionem & fide pmanentes, magistri, pbabiles extiterunt: & quicquid nõ vnus aut duo tantum, sed oēs pariter, vno eodẽq; cõsensu apte, frequenter, pseuerãter tenuisse, scripsisse, docuisse cognouerit, id sibi quoq; intelligat absq; vlla dubitatiõe credendũ. Ibid. post multum: Quæ cū ita sint, ille est verus & germanus Catholicus, q; veritatẽ Dei, q; ecclesiã, q; Christi corp⁹ diligit, q; diuinę religiõis, q; Catholicæ fidei nihil pponit, nõ hois cuiuspiã autoritatẽ, nõ amorẽ, nõ ingenium, non eloquentiam, non philosophiam: sed hæc cuncta despiciens, & in fide fixus, stabilis pmanens, quicquid vniuersaliter antiq-

tus Ecclesiam Catholicam tenuisse cognouerit, id solum sibi tenendum, credendum que decernit. Quicquid verò ab aliquo deinceps vno, præter omnes, vel contra omnes sanctos, nouum & inauditum subinduci senserit, id non ad religionem, sed ad tentationem potius intelligat pertinere. Et post quadam: Profanas, inquit Paulus, vocum nouitates deuota. Quid est profanas? Quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. Profanas, inquit, vocum nouitates. Vocum, id est, dogmatum, rerum, sententiarum nouitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ. Quæ si recipiantur, necesse est vt fides beatorum patrum aut tota, aut certè magna ex parte violetur: Necesse est vt omnes omnium ætatum fideles, omnes sancti, omnes casti, continentes, virgines, omnes clerici, leuitæ & sacerdotes, tanta Confessorum millia, tãti martyrum exercitus, tanta vrbium, tanta populorum celebritas & multitudo, tot insulæ, prouinciæ, reges, gentes, regna, nationes, totus postremò iam penè terrarum orbis per catholicam fidem CHRISTO capiti incorporatus, tanto seculorum tractu ignorasse, errasse, blphemasse, nescisse quid crederet, pronuncietur. Profanas, inquit, vocum nouitates deuota, quæs recipere atque sectari nunquam catholicorum, semper verò hæreticorum fuit. Et reuerà, quæ vnquam hæresis, nisi sub certo nomine, certo loco, certo tempore ebulliuit? Quis vnquam hæreses instituit, nisi qui se prius ab Ecclesiæ Catholicæ vniuersitatis & antiquitatis consensione discreuerit? Et post pauca: Hoc apud omnes ferè hæreses quasi solenne est ac legitimum, vt semper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ à fide naufragent. Contrà verò Catholicorum hoc ferè proprium, deposita sanctorum patrum & commissa seruari, damnare profanas nouitates, & sicut dixit atque iterum prædixit Apostolus: Si quis annunciauerit præterquam quod acceptum est, anathemare. Et aliquibus interpositis: Sed dicit aliquis: Si diuinis eloquijs, sententijs, promissionibus, & diabolus & discipuli eius vtuntur, quorum alij sunt Pseudoapostoli, alij Pseudoprophetae, & Pseudomagistri & omnes ex toto hæretici: quid facient Catholici homines, & matris Ecclesiæ filij? quonam modo in scripturis sanctis veritatem à falsitate discernent? Hoc scilicet facere magnoperè curabunt, quod in principio Commonitorij istius sanctos & doctos viros tradidisse nobis scripsimus, vt diuinum canonem secundum vniuersalis Ecclesiæ Traditiones, & iuxta catholici dogmatis

1. Timoth. 6.

Profana nouitates nouasq; in fide dogmata si suscipiatur, quæ & quata incommoda sequentur.

Hæreticorum propriũ, nouitates profanas sectari.

Catholicorum propriũ est, damnare nouitates & depositũ seruare. Matth. 4.

Scripturæ quæadmodũ interpretadæ.

gmatis regulas interpretentur, in qua item Catholicæ Apostolicæq; Ecclesiæ sequatur necessè est vniuersitatem, antiquitatem, confessionem. Et si quandò pars contra vniuersitatem, nouitas contra vetustatem, vnius vel paucorum errantium dissensio contra omnium vel certè multo plurium catholicorum confessionem rebellaue- rit, præferat partis corruptioni vniuersitatis integritatem: in qua eadem vniuersitate nouitatis profanitati, antiquitatis religionem: itemq; in ipsa vetustate vnius siue paucissimorum temeritati pri- mùm omnium generalia si qua sunt vniuersalis Cõcilij decreta præ- ponant, tunc deindè si id minus est, sequantur quod proximum est, multorum atque magnorum consentientes sibi sententias magi- strorum: quibus, adiuuante Domino, fideliter, sobriè, sollicitè ob- seruatis, non magna difficultate noxios quosque exurgentium hæ- reticorum depræhendemus errores. Hic iam consequens esse video, vt exemplis demonstrarem, quonam modo profanæ hæreticorum nouitates, prolatis atque collatis veterum magistrorum concor- dantibus sibi et sententijs, & depræhendantur & condemnentur: quæ tamen antiqua sanctorum patrum consensio, non in omnibus diuinæ legis quæstionibus, sed solum certè præcipuè in fidei regu- la, magnò nobis studio & inuestiganda est & sequenda. Sed neque semper, neque omnes hæreses hoc modo impugnandæ sunt, sed nouitatis recentesq; tantummodò, cum primùm scilicet exoriuntur, antequàm infalsarint verustæ fidei regulas, ipsius temporis vetètur angustijs, ac priusquàm manante latius veneno, maiorum volumi- na vitare conentur: Ceterùm dilatata & inueterata hæreses nequa- quàm hac via aggreddendæ sunt, eò quòd prolixo temporum tra- ctu longa ijs furandæ veritatis patuerit occasio. Atq; ideo quascun- que illas antiquiores vel schismaticum, vel hæresin profanitates, nullo modo nos oportet, nisi aut sola, si opus est, scripturarum au- thoritate conuincere, aut certè antiquitatis vniuersalibus sacerdo- tum catholicorum concilijs conuictas damnatasq; vitare. Itaque cum primùm mali cuiusque erroris putredo erumpere cœperit, & ad defensionem sui quædam sacra legis verba furari, eaque fallaci- ter & fraudulenter exponere: statim interpretando canonum Maio- rum sententiæ congregandæ sunt, quibus illud quodcunq; exur- get nouitium, ideoq; profanum, & absque vlla ambage prodatur, & sine vlla retractatione damnetur. Sed eorum duntaxat Patrum sen- tentiæ conferendæ sunt, qui in fide & communionem catholica san- ctè, sapienter, constanter viuentes, docentes, & permanentes, vel

Cõcilij vni- uersalis de- creta: ac dein- de Patrum con- sentientes sen- tentiæ sequen- da.

Nouarum hæ- resum confu- tatio ex sente- tijs antiquo- rum Patrum.

Antiquarum hæresum quo- modò insti- tuenda cõfu- tatio.

Consensus Patrum.

mori

mori in CHRISTO fideliter, vel occidi pro CHRISTO felici- ter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum est, vt quicquid vel omnes, vel plures vno eodemq; sensu, manifestè, frequenter, perseveranter velut quodam consentiente sibi magistrorum con- cilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubita- to, certo ratioq; habeatur: Quicquid verò, quanuis ille sanctus & doctus, quanuis Episcopus, quanuis Confessor & martyr, præter omnes, aut etiàm contra omnes senserit, id inter proprias & occultas & priuatas opiniunculas à cõmunis & publicæ ac generalis sen- tentiæ autoritate secretum sit, nec cum summo æternæ salutis pe- riculo, iuxta sacrilegam hæreticorum & schismaticorum consue- tudinem, vniuersalis dogmatis antiqua veritate, dimissa, vnius ho- minis nouitium sectemur errorem. Quorum beatorum Patrum sanctum catholicumq; consensum nè quis sibi temerè contemnen- dum fortè arbitretur, ait in prima ad Corinthios Apostolus: Et quosdam quidè posuit DEVS in ecclesia, primùm Apostolos, quo- rum ipse vnus erat: secundò prophetas, qualem in Actibus Aposto- lorum legimus Agabum: tertio Doctores, qui Tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiàm Prophetas interdum nuncupat, eò quòd per eos prophetarum mysteria populis aperiã- tur. Hos ergò in Ecclesia Dei diuinitus per tempora & loca dispen- satos, quisquis in sensu catholici dogmatis vnum aliquid in CHR- ISTO sentientes contempserit, non hominem contemnit, sed DE- VM: à quorum veridica vnitatem nè quis discrepet, impensitè obte- statur idem Apostolus, dicens: Obsecro autem vos fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem per- fecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Quòd si quis ab eorum sententiæ communionem descuerit, audiat illud eiusdem Apostoli: Non est Deus dissensionis, sed pacis.

I B I D E M: Diximus in superioribus hanc fuisse semper & esse hodieq; catholicorum consuetudinem, vt fidem veram duobus his modis approbent: Primùm diuini canonis autoritate, deindè Ec- clesiæ Catholicæ traditione: non quia canon solus non sibi ad vni- uersa sufficiat, sed quia verba diuina pro suo plerique arbitrato in- terpretantes, varias opiniones erroresq; concipiant. Atque ideo ne- cessè sit, vt ad vnam Ecclesiastici sensus regulam scripturæ cælestis intelligentia dirigatur, in his duntaxat præcipuè quæstionibus, qui- bus totius catholici dogmatis fundamenta nituntur. Item diximus in ipsa rursus Ecclesia vniuersitatis pariter & antiquitatis consen- sionem

1. Cor. 12.

Act. 21.

Contemnens patrum in fide consensum, Deum contemnit.

1. Cor. 1.

1. Cor. 14.

Summaria re- petitio eorū quæ dicta sunt.

tionem spectari oportere, nè aut ab vnitatis integritate in partem schismatis abrumparamur, aut è vetustatis religione in hæresin nouitates præcipitemur. Item diximus, in ipsa Ecclesiæ verustate quædam vehementer studiose que obseruanda, quibus penitus inhærere deberent, quicunque hæretici esse nolint. Primum, si quid esset antiquitatis ab omnibus Ecclesiæ catholicæ sacerdotibus vniuersalis cõcilij autoritate decretum. Deindè, si qua noua exurgeret quæstio, vbi id minimè reperiretur, recurrendum ad sanctorum patrum sententias eorum duntaxat, qui suis quique temporibus & locis in vnitatis communionis & fidei permanentes, magistri probabiles extitissent. Et quicquid vno sensu atque consensu tenuisse inuenirentur, id Ecclesiæ verum & catholicum absque vilo scrupulo iudicaretur. ET in fine: Necessè est profectò omnibus deinceps catholicis, qui sese Ecclesiæ matris legitimos filios probare studerent, vt sanctæ sanctorum patrum fidei inhæreant, adglutinentur, immoriantur: profanas verò profanorum nouitates derestentur, horrescant, insectentur, persequantur.

11. AVGVSTINVS libro primo cõtra Iulianum Pelagianum, capite secundo, adducturus testimonia sanctorum Patrum de originali peccato, sic ait: Sed tu qui tam crebrò nobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholice defensores, tam execrabili criminatione appetere audeas, si euigilas, intuere. Non quidem omnium de hac re sententias, nec omnes eorum quos commemorabo, me congregaturum esse polliceor, quia nimis longum est, & necessè esse non arbitror, sed ponam pauca paucorum, quibus tamen nostri cõtradiçtores cogantur erubescere & cedere, si vllus in eis vel Dei timor, vel hominum pudor tantum malum peruicaciæ superauerit. ET postea in eodem capite: Absit vt Cõstantinopolitanus Ioannes de baptisate paruulorum, eorumq; à paterni chirographi liberatione per CHRISTVM tot ac tantis coepiscopis suis, maximeq; Romano Innocentio, Carthagenensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt in quibus inter se aliquandò etiã doctissimi atque optimi regulæ catholicæ defensores, salua fidei compage, non consonant, & alius alio de vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autè vndè nunc agimus, ad ipsa fidei pertinent fundamenta.

12. IDEM aduersus eundem libro secundo in epilogo ipsius libri: Hoc, inquit, probauimus catholicorum autoritate sanctorum, qui

Fidei sanctorum Patrum in hærendum.

Augustinus oppugnat Pelagianos sanctorum Patrum sententijs.

Sancti Patres in quibus rebus aliquandò dissentiant.

qui & hoc asserunt, quod de originali peccato dicimus, & illa quinque esse vera omnia consentunt. Ac per hoc non est consequens, vt hoc falsum sit, quia vera sunt illa. Tales quippe ac tanti viri secundum catholicam fidem, quæ vbiq; toto orbe diffunditur, & hoc, & illa vera esse confirmant, vt vera fragilis, & quasi argutula nouitas sola auctoritate conteratur illorum, præterquam quòd ea dicunt, vt se per eos loqui veritas ipsa testetur. Et post nonnulla: At ego vbiq; sis, vbiq; legere ista poteris, te ante istos in tuo corde constitui, quos non amicos meos, & inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes aliquo abs te merito tuæ offensionis auersos, & ob hoc tibi aduersos, in hac nostra disceptatione constitui cognitores. Nec eos qui nunquam fuerunt, aut non sunt, aut quorum sententiæ de hoc quod inter nos disputatur, incertæ sunt, inani cogitatione confixi, sed sanctos, & in sancta Ecclesia illustres Antistites Dei, non Platonis & Aristotelis & Zenonis, alijs que huiusmodi, vel Græcis vel Latinis, quanquam & istis aliquos eorum, verum omnes sacris literis eruditos, nominatim sicut oportebat expressi, eorumq; sententias, quantum sufficere videbatur, sine vlla editas ambiguitate digessi, vt in eis timeas non ipsos, sed illum qui sibi eos vtilia vasa formauit, & sancta templa construxit, qui tunc de ista causa iudicauerunt, quandò in eos nemo potest dicere, perperam cuiquam vel aduersari, vel fauere potuisse. Nondum enim extiteratis, contra quos susciperemus de hac quæstione conflictum. Nondum enim eratis, qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mentiti fuimus, & quòd Cælestianorum vel Pelagianorum nomine homines terreamus, & quod terrore ab omnibus extorqueamus assensum. Certè ipse dixisti, quod omnes Iudices ab odio, amicitia, inimicitia, ira vacuos esse deceat, pauci tales potuerunt inueniri. Sed Ambrosiũ aliosq; collegas eius, quos cum illo commemoravi, tales fuisse credendum est. Verum etsi tales non fuerunt in his causis quas ad se delatas, & inter partes cognitatas, cum hic viueret, suo iudicio definiunt, ad hanc tamen causam tales erant, quandò de illa sententias prulerunt, nullas nobiscum vel vobiscum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt. Neq; nobis neq; vobis irati sunt, neq; nos, neq; vos miserati sunt. Quod inueniunt in Ecclesia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt. Nondum vobiscum apud istos Iudices aliquid agebamus, & apud eos acta est causa nostra. Nec nos, nec vos eis noti fuimus, & eorum pro nobis

Argutula nouitas hæreticorum sanctorum Patrum auctoritate cõteritur.

Antiq. Patres sunt integri & incorrupti iudices in dirimendis cõtra uersijs postea exortis.

Patres docuerunt quod in Ecclesia inueniunt, & à Maioribus acceperunt.

O o o bis

bis latas contra vos sententias recitamus: nondum vobiscum certabamus, & eis pronuntiantibus vicimus. Et pauld post. Et addis ad aliqd inueniedum, multitudinē nihil pdesse cecorum: etiā istos cecos dicere audebis? Et vsq; aded permiscuit imis summa lōgus dies, vsq; aded tenebrā lux, & lux tenebrę esse dicuntur, vt videant Pelagius, Cęlestius, Iulianus: & cęci sint Hilarius, Gregorius, Ambrosius? Sed qualiscunq; homo sis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecūdiam tuā, si tamen nō in te spes est omnis emortua sanitatis, & quodammodō audio vocē tuam: respondes, Absit vt audeā cęcos, istos viros vel cogitare vel dicere. Et sub finē: Talibus post Apostolos sanctę Ecclesię plātoribus, rigatoribus, edicatoribus, pastoribus, nutritoribus creuit. Ided pfanas voces vestrę nouitatis expauit, &c. His igitur eloquijs & tāta autoritate sanctorū, profectō aut sanaberis Dei misericordia donante: quod quantū tibi optem, videt q faciat: aut si, quod abominor, in eadē quę tibi videtur sapientia, & est magna stultitia, pduraueris, nō tu iudices quęsiturus es, vbi causam tuam purges, sed vbi tot sanctos doctores egregios atq; memorabiles catholicę veritatis accusēs, Irengum, Cyprianū, Reticiū, Olympiū, Hilariū, Gregorium, Ambrosium, Basilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cęterosq; socios ac participes eorum, insup̄ & vniuersam Christi Ecclesiā, cui diuinę familię Dñica cibaria fideliter ministrātes, ingēti in Domino gloria claruerunt.

13. ACTIONE tertia Concilij Chalcedonenfis, in Edicto siue legibus Valentiniani & Martiani Imperatorum, quas quidem leges beatissimus Papa Leo in suis confirmavit epistolis: quibus interduntur prohibenturq; disputationes de fide coram vulgo, & confirmantur Chalcedonenfis Concilij decreta atque statuta, hęc leguntur verba: Cesset iam profana contentio. Nam verē impius atq; sacrilegus est, qui post tot sacerdotum sententiam, opinioni suę aliquid tractandum relinquit. Extremę quippe dementię est, in medio & perspicuo die commentitum lumen inquirere. Quisquis enim post veritatem repertam, aliquid vlteriū discutit, mēdacium quęrit. * Nemo itaq; vel clericus vel militaris, vel alteri cuiuslibet cōditionis, de fide Christiana publicē turbis adunatis & audientibus, tractare conetur in posterū, ex hoc tumultus & perfidię occasiōem requirēs. Nam iniuriam facit iudicio religiosissimę Synodi, si quis semel iudicata ac rectē disposita reuoluere & publicē disputare cōtendit, cum ea q nūc de Christiana fide statuta sunt, iuxta apostolicas expositiones & statuta sanctorum patrum trecentorum decem

&

Hodie bene
andēt quidā.

Patres quos
Augustinus
citauerat ad
uersus Pela-
gianos.

* Nemo. C.
de summa
Trin. & fide
Cath.
Qui semel in
Cōcilio gene-
rali definita
in dubiū vo-
cāt aut retra-

Etac, impij &
sacrilegij sunt

& octo, & cētum quinquaginta, definita esse noscuntur. Nam in cōtemptores huius legis pœna non deerit, quia non solum contra fidē benē compositam veniunt, sed etiā Iudæis & paganis ex huiusce modi certamine prophanant veneranda mysteria. Igitur si clericus erit q publicē tractare de religiōe ausus fuerit, a cōsortio clericorū remouebitur: si verō militia pręditus sit, cingulo spoliabitur. Cęteri etiā huius criminis rei, de hac sanctissima vrbe pellentur, pro vigore iudiciario etiam competentibus supplicijs subiugandi. Cōstat enim, hinc hęreticę insanix exordia fomitemq; præberi, dum publicē quidam disputant atque contendunt. Vniuersi ergō, quę à sancta synodo Chalcedonenfi statuta sunt, custodire debebūt, nihil postea dubitaturi. Hoc itaq; nostrę commoniti Serenitatis edicto, abstinete à prophanis vocibus, & vlteriū desinite de diuinis disputare, qd nefas est: Quia non solum diuino iudicio peccatū hoc (pro- ut credimus) punietur, verumetiam legum & iudicium autoritate coercebitur.

14. GELASIVS Pōtifex in epistola ad Episcopos Dardanię: Quapropter stultitiam respuētes inanum quærelarum, perquirere vos oportet ab ipsis beatis Apostolis, & cōsiderare prudenter, quoniam patres nostri, catholici videlicet, doctiq; pontifices, in vnaquaq; heresi quolibet tempore suscitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione catholica atque Apostolica secundum scripturarum tramitem, prædicationemq; Maiorum facta semel congregatione sanxerunt, inonuulsum voluerint deinceps firmumq; constare: nec in eadem hac causa denuō, quę præfixa fuerant, retractari qualibet recentij præsumptione permiserint: sapientissimē peruidentes, quoniam si decreta salubriter, cuiquam liceret iterare, nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile perfisteret ecclesię constitutum, ac semper eisdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Nam si limitibus etiam præfixis postitarum semel synodalium regularum, non cessant elisę pestes resumptis certaminibus contra fundamētum sese veritatis attollere, & simplicia quęque corda percutere: quid fieret, si subindē fas esset pfidis inire cōcilium, cum quamlibet illa manifesta sit veritas, nunquam desit, quod perniciofa depromat falsitas, tametsi ratione vel autoritate deficiens, sola tamen contentione non cedens? Quę Maiores nostri diuina inspiratione cernentes, necessariē præcauerunt, vt quod contra vnamquamque hęresim coacta semel synodus, pro fide, cōmunionē, & veritate Catholica atque Apostolica promulgāssent,

000 2

non

Semel defini-
ta in Ecclesiā,
nō reuocāda
in dubiū aut
retractanda.

non finerēt nouis post hęc retractationibus mutilari, nē prauis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi: sed authore cuiuslibet insanæ ac pariter errore damnato, sufficere iudicârunt, vt quisquis aliquandō huius erroris communicator existeret, principali sentētia dānationis eius esset obstrictus, quomodo manifestē glibet vel p̄fessioe sua, vel cōmuniōe possit cognosci.

15. LEO Magnus in epistola quadragesimatertia ad Martianum Augustum: Obtestor & obsecro clementiam vestram, vt in præsentī synodo fidem, quam beati patres nostri ab Apostolis sibi traditam prædicârunt, non patiamini quasi dubiâ retractari, & quę olim maiorum sunt autoritate damnata, rediuiuis non permittatis conatibus excitari. Illud que potius iubeatis, vt antiquæ Nicenæ synodi constituta, remota hæreticorum interpretatione, permaneant.

16. IDEM in epistola quinquagesima ad eundem: Compressa vel remota inquietudine ac prauitate paucorum, facilè firmabitur probanda concordia, si in eam fidem, quam Euangelicis & Apostolicis prædicationibus declaratam, per antiquos patres nostros accepimus & tenemus, omnium corda cōcurrant, nulla penitus disputatione cuiusquam retractationis admissa, nē per vanam fallacemq; versutiam, aut infirma videantur aut dubia, quæ in ipso lapide angulari CHRISTO fundata sunt, & sine fine mansura.

ET in epistola septuagesimo octaua ad Leodem Augustum: De rebus & apud Niceā & apud Chalcedonā (sicut Deo placuit) definitis, nullū audemus inire tractatum, tãquàm dubia vel infirma sint, quæ tanta per Spiritum sanctum fixit autoritas.

XII

Quorsum verò spectat diuina isthęc ordinatio, vt Pastores & Doctores in Ecclesia cōseruentur?

A. Non parūm utilis ac salutaris est nobis diuina hęc ordinatio, qua potestas & hierarchia ecclesiastica politicos magistratus oēs longè^a antecellit. Est enim potestas hęc spiritualis, qua Christianus impulsus ad spiritualia æternaque bona consequenda maximè promouetur.

B. Pro-

B. Prodest in primis, vt Pauli verbis^b vtamur, *ad consummationem sanctorum*, hoc est, vt qui illa potestate funguntur, exhibeant^c omnem hominem perfectum in Christo, sicut idem Paulus alibi loquitur, suoque studio fideles ad sanctitatis, in quam vocati sunt,^d perfectionem adducant.

C. Prodest etiā in opus ministerij, vt qui sunt & dicuntur ministri præcipui Ecclesiæ, habeāt quod^e vigilēt ac curent semper pro concrediti sibi summi muneris ratione.

D. Prodest prætereā in ædificationem corporis Christi, vt nōrint hi spirituales & sapientes^f architecti circa^g corpus Christi mysticum, quod singularem in ædificando contentionem requirit, continenter sibi esse versandum, vt iam verę fidei fundamenta iaciant ac confirmet, iam reliqua fidelibus ad perfectam iustitiā necessaria^h superstruant.

E. Prodest demūm, vt^a non simus paruuli fluctuantes, ac circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum. Hoc est, propter imbecilliores, qui semper in Ecclesia sunt plurimi, necessarium est munus Antistitum Ecclesiasticorum, præsertim hæresum ventis ac persecutionum^b procellis in Ecclesiæ domum irrupentibus. Tum enim opus est præsentī eorum præsidio, qui pro autoritate

Ooo 3 velint

Semel in Concilio definita, nō in dubiū reuocanda.

Retractatio nō admittēda in negocijs si dei semel definitis ab Ecclesia.

Aljorū Concilio generalī de fide decreta, nō vocanda sunt in dubium.

^a Chryso. li. 3. de sacerdot. Idē hō. 4. & 5. de verbis Esa. Ignatius ad Smyrnen. Ambr. in exhort. ad virgines & li. de dignit. sacer. cap. 2.

^b Ephe. 4. c.

^c Colof. 1. d.

^d 1. Thef. 4. b.

^e 2. Tim. 3. b.

^f 2. Cor. 13. d.

^g Act. 20. f.

^h Heb. 13. c.

Cypria. 1. lib.

epi. 9. ad Fur-

neses.

Ephe. 4. c.

ⁱ 1. Cor. 3. b.

^j Ephe. 1. d.

^k Colof. 1. c. d.

^l Ephe. 2. d.

^m 1. Cor. 3. e.

ⁿ Ephe. 4. d.

^o 1. Cor. 14. d.

^p Rom. 15. a.

^q Act. 14. d.

^r 1. Thef. 4. a.

^s Ezech. 34. r.

^t Matt. 7. d.

c Act. 20. f
Ezech. 33. b
2. Tim. 2. d. 4. 1
Tit. 1. c
d 2. Pet. 2. 2. 3. 2
Rom. 16. c
Iud. 1. f.
Matth. 7. c

velint & possint arcere lupos, oves defendere, zizania extirpare, & sana confirmare dogmata, nè simplices alioquin fallacium ac^d perditorum hominum verbis, scriptis, & exemplis à via veritatis regia feducantur, quin potius vt omnes veritatem non modò cognoscentes, sed etiã facientes, in illo qui caput est Christus, grandescant atque proficiant, vt idem Paulus^e adiunxit.

e Eph. 4. d

SCRIPTURAE.

B. AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vëto doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumuentionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput CHRISTVS.

AD Colossenses primo: Docentes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in CHRISTO IESV: in quo & laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in virtute.

PRIORIS ad Thessalonicenses quarto: Non enim vocauit nos DEVS in immunditiam, sed in sanctificationem.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio: Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

POSTERIORIS ad Corinthios decimotertio: De cetero fratres,

fratres, gaudete, perfecti estote, & cæt.

ACTORVM vigesimo capite: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

AD Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiaceate eis. Ipsi em̄ peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes.

D. PRIORIS ad Corinthios tertio: Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Secundum gratiam Dei quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat, & c.

AD Ephesios primo: Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiã, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

AD Colossenses primo: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, & c. Adimpleo ea, quæ defunt passionum CHRISTI, in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia: cuius factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleam verbum Dei.

AD Ephesios secundo: Estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide IESV CHRISTO: in quo omnis ædificatio cõstructa, crescit in templum sanctum in domino.

PRIORIS ad Corinthios tertio: Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argëtum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit & c.

E. PRIORIS ad Corinthios 14. Fratres, nolite pueri effici sensib⁹, sed malitia paruuli estote, sensibus autẽ pfecti estote.

AD

AD Romanos decimoquinto: debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad aedificationem.

ACTORVM decimoquarto: Cumque euangelizassent Paulus & Barnabas ciuitati illi (Derbæ) & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortâtesque ut permanerent in fide, &c.

PRIORIS ad Thessalonicenses tertio: Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Euangelio CHRISTI ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: ut nemo moueatur in tribulationibus istis.

ET capite quarto: De cætero ergo fratres, rogamus vos & obsecramus in domino IESU, ut quemadmodum accepistis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & placere deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per dominum IESUM.

EZECHIELIS trigesimoquarto: Hæc dicit Dominus deus: Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipfos: nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quod crassum erat, occidebatis: gregem autem in eum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod contractum est, non alligastis: & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia. Et dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.

MATTHÆI septimo: Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti qui aedificauit domum suam

suam super petram, & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui aedificauit domum suam super arenam: & descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.

ACTORVM vigesimo: Attendite vobis & vniuerso gregi &c. Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsi exurgent viri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, &c.

EZECHIELIS trigesimo tertio: Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Et tu fili hominis, speculatorem dedite domui Israel: audiens ergo ex ore meo sermonem, annunciate eis ex me. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius à via sua: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annunciante te ad impium, ut à vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua, ipse in iniquitate sua morietur: porro tu animam tuam liberasti.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo: Stultas autem & sine disciplina quaestiones deuita: sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare: sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati: nequando DEVS det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant

Ppp piscant

piscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.

I B I D E M capite quarto: Prædica verbum, in sta opportune, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple, sobrius esto.

A D Titum primo: Oportet Episcopum sine crimine esse, &c. amplectentem eum qui secundum doctrinam est, fidèlem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui, & seductores, maximè qui de circumcisione sunt: quos oportet redargui, qui vniuersas domos subuertunt, docentes quæ non oportet, turpis luci gratia.

S E C V N D A E Petri secundo: Fuerunt verò & Pseudoprophetae in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos, dominum negant, superinducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. Et in auaritia fictis verbis de vobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat: & perditio eorum non dormitat.

E T capite tertio: Sciètes quòd venient in nouissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes.

A D Romanos decimosexto: Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt: & declinate ab illis. Huius-

uscemodi enim **C H R I S T O** Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentum.

I V D A S Apostolus in epistola sua canonica: Vos autem charissimi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis domini nostri **I E S V C H R I S T I**, qui dicebant vobis, quoniam in nouissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Et in principio epistolæ: Subintroièrunt quidam homines (quod olim præscripti sunt in hoc iudicium) impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, &c. Et paulò post: Hi autem quæcunque quidem ignorant, blasphemant. quæcunque autem naturaliter, tanquam muta animalia, non sunt in his corrumpuntur. Hi sunt in epulis suis, maculae, conuiuantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, in fructuose, bis mortuæ, eradicatæ, &c. Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superbiam, mirantes personas quæstus causa.

M A T T H A E I septimo: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.

P A T R E S.

1. A. C H R Y S O S T O M V S libro tertio de sacerdotio, postquam de tremendo Missæ sacrificio locutus esset, ita subiungit: Nam si quis consideret quantum id sit mysterium, vt is scilicet, qui homo ipse fit, carne ac sanguine etiamnum constans, ijs que inuolutus, beatæ atque immortalis naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate spiritus sancti gratia dignata fuerit. Operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dicitur, initiatur perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ

ipsa ad dignitatis salutisq; nostrae rationem spectant. Etenim qui terram incolunt, atque in ea versantur, ijs commissum est vt ea quae in caelis sunt, dispensent: ijs datum est vt potestatem habeant, quam Deus optimus neque angelis, neque Archangelis, datam esse voluit: Neque enim ad illos dictum est: Quaecunque alligaueris in terra, erunt alligata & in caelo: & quaecunque solueris in terra, erunt soluta & in caelo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verum corporum solum. Id aut quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad caelos vsque pua dit: vsque ad vt quaecunq; inferne sacerdotes cofecerint, illa eadē Deus supernè rata habeat, ac feruorum sententiā Dominus confirmet. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum caelestium potestatem illis à Deo concessam? Quorumcūque enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quænam, obsecro, potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatem dedit: cæterum video ipsam eandem omnifariam potestatem à Deo filio illis traditam.

2. IDEM homilia quarta de verbis Esaiæ, Vidi Dñm: Ozias cum esset rex cinctus diademate, quoniã erat iustus, elatus est animo, maiore spiritu concepto, quam pro dignitate, ingressus est templū. Et quid dicit Esaias? Ingressus est sancta sanctorū, atq; volo adolere incensum. Rex cū esset, sacerdotij principatū vsurpat. Volo, inq; adolere incensum, quia iustus sum. Sed mane intra tuos terminos: alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij: hoc regnū illo maius est. Neque enim ex his q̄ videtur, hic declaratur Rex, neq; è gemmis illi affixis, neque ex auro quo amictus est, debet æstimari rex. Ille quidē ea q̄ sunt in terris fortitus erat administranda: cæterum sacerdotij ius è supnis descendit: Quaecunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo. Regi ea q̄ hic sunt, comissa sunt, mihi caelestia: mihi cum dico, sacerdotē intelligo. Itaq; cum videris sacerdotē indignū, nè traducas sacerdotium. Non enim oportet damnare res, sed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verum non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur nè sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtentem. Regi corpora comissa sunt, Sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum Barbaris, mihi bellum est aduersus Demones. Maior hic principatus: propterea rex caput submittit

manui

Matt. 16. & 18.

Excedit potestas eorum potestatem principum.

Ioan. 20.

2. Paral. 26.

Sacerdotij dignitas regia dignitate præstat. Matth. 18.

Propter malos nõ est traducendum Sacerdotium.

manui sacerdotis: & vbiq; in veteri scriptura, sacerdotes inungebant reges.

3. IDEM homilia quinta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Sacerdotium principatus est, ipso etiam regno venerabilius ac maius. Nè mihi narres purpuram, neq; diadema, neque vestes aureas: vmbra sunt isthac omnia, vernisq; flosculis leuioia. Omnis enim, inq; gloria flos graminis, etiam si ipsam gloriam regalem dixeris. Nè, inq; quã, mihi narres ista: sed si vis videre discrimen, quãtum absit rex à sacerdote, expende modum potestatis vtrique traditæ, videbis sacerdotem multò sublimiùs rege sedentem. Quancum enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen rerum terrenarum administrationem sortitus est, nec vltra potestatem hanc prætereà quicquam habet auctoritatis. Verum sacerdoti thronus in caelis collocatus est, & de caelestibus negocijs pronuntiandi habet auctoritatem. Quis hæc dicit? Ipse celorum rex: Quaecunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelis: & quaecunq; solueritis super terram, erunt soluta & in caelis. Quid cum hoc honore conferri possit? A terra iudicandi principalem auctoritatem sumit caelum. Nam iudex sedet in terra, Dominus sequitur seruum: & quicquid hic in inferioribus iudicabit, hoc ille in supernis comprobabit. Itaque medius stat sacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & nostras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians vtrique naturæ, nos qui offendimus eripiens ex illius manibus. Eoq; Deus ipsum regale caput sacerdotis manib; subiecit, nos erudiens, quod hic princeps est illo maior. Siquidem id quod minus est, benedictionem accipit ab eo quod præstantius est.

4. IGNATIUS in epistola ad Smyrnenses: Honorate Deum vt authorem omnium & Dominum, Episcopum autem tãquam principem sacerdotum, imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum, sacerdotium verò secundum CHRISTVM, & post hunc honorare etiam oportet Regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei, neq; Episcopo honorabilior in Ecclesia, sacerdotiū Deo gerenti pro mundi salute: neq; regi quis similis est in exercitu, pacem & beneuolentiam omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum, honorabitur à Deo: & qui inhonorauerit eum, à Deo inhonorabitur. Si enim quis contra regem insurgens, damnatione dignus est, quomodo vltionem euadere poterit qui pter Episcopum aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium ho-

Nullus Episcopo honorabilior in Ecclesia. Coloss. 1.

nōrum, qui in hominibus consistunt: quod si quis inhonorauerit, Deum inhonorat & Dominū IESVM CHRISTVM primogenitum totius creaturæ, & solum natura principem sacerdotē Dei. Oīa benè vobis ordinate, quæ mandata sunt in CHRISTO: Laici Diaconis subditi sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus CHRISTO, sicut ipse Patri.

5. AMBROSIVS in exhortatione ad virgines: Habemus nos sacerdotes nostram nobilitatem, præfecturis & consulatibus præferendam: habemus, inquam, fidei dignitates quæ perire non nōrunt.

Episcopalis dignitas & sublimitas comparationibus nullis adæquatur.

6. IDEM in libro de sacerdotali dignitate, capite secūdo: Honor & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares, & principum diademati, longè erit inferius, quàm si plumbi metallū ad auri fulgorem cōpares: quippe cū videas Regum colla & Principum submitti genibus sacerdotum, & exosculatis eorum dextris, orationibus eorum credent se communiri. Quid iam de plebeia dixerim multitudine, cui non solum præferri à Domino meruit, sed vt eam quoque iure tueatur patrio, præceptis imperatum est euangelicis? Sic certè à Domino ad beatū Petrum dicitur: Petre, amas me? Et ille: Tu scis Domine quia amo te. Et cū tertid fuisset interrogatus, & trina responsione fuisset subsequutus, repētum est à Domino tertid, *Pasce oues meas. Quas oues, & quem gregem nō solum tunc beatus suscepit Petrus, sed & nobiscum eas suscepit, & cū illo eas nos suscepim⁹ omnes. Vnde regendæ sacerdotibus cū traduntur, meritō rectoribus suis subdi dicuntur.*

Ioan 21.

Sacerdoti officii, est sacrificijs & orationibus vacare.

1. S. CYPRIANVS libro primo, epistola nona ad Furnēses: Singuli diuino sacerdotio honorati, & in clerico ministerio constituti, non nisi altari & sacrificijs deseruire, & precibus atque orationibus vacare debent. Scriptum est enim: Nemo militans Deo, obligat se molestijs secularibus, vt possit placere ei, cui se pbauit. Quod cū de omnibus dictum sit, quanto magis molestijs & laqueis secularibus obligari non debent, qui Diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt? Cuius ordinationis & religionis formam Leuitæ prius in lege tenuerunt, vt cū terram diuiderent, & possessiones partirentur vndecim tribus, Leuitica tribus, que templo, & altari, & ministerijs Diuinis vacabat, nihil de illa diuisionis portione perciperet, sed alijs terram colentibus, illa tantum Deum coleret, & ad victum atque alimentum suum ab vndecim tribubus

1. Tim. 2.

Num. 18.

de

de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet. Quod totum fiebat de auctoritate & dispositione Diuina, vt qui operationibus diuinis infestabant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere secularia cogentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, vt qui in ecclesia Domini ordinatione clerica promouentur, in nullo ab administratione Diuina auocentur, nè molestijs & negocijs secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipiētes, ab altari & sacrificijs non recedāt, & diè & nocte cælestibus rebus & spiritualibus seruiant.

XIII

Quo pacto insignes hos fructus consequemur?

A. Ità nimirum, si non altè, sed sobriè ^a sapiamus, solliciti semper ^b seruire vnitatem Spiritus in vinculo pacis, vt nosmet oves CHRISTI humiles, obediētesq; præstemus.

a Rom. 12. a

b Eph. 4. a
Ioā. 10. a & 21. e

B. Quarum sanè ouium illud est proprium, ^c lupos fugere: nec alienos, sed suos pastores sequi: illis velut ordinarijs ouilis Dominici præfectis sese ^d submittere, in illis audire ^e Spiritum veritatis.

c Ioan. 10. a
Tit. 3. a

Hebr. 13. c
Matth. 10. c

d Berna. de p. cep. & disp. e.
e Ioan. 15. d
14. b 16. c

C. Is est, qui per ^f malos etiā Præpositos Dominicum gregem docere, pascere & conseruare dignatur: qui que per eosdem tum Dei Patris, tum Ecclesiæ matris præcepta nobis his verbis commendat: ^g *Audi fili mi disciplinam patris tui, & nè dimittas legem matris tue.* Et rursus idem inculcās, *Conserua, ^h inquit, fili mi præcepta patris tui, & nè dimittas legem matris tue.*

f Matth. 23. a
Philip 1. b

Ioan. 11. g
Matth. 18. c
Deut. 17. b c

g Prou. 1. a
Epiph. h. e. ref. 75.

h Prou. 6. c

SCRI

D E P R A E C E P T I S
S C R I P T V R A E.

A D Romanos duodecimo: Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.

A D Ephesios quarto: Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

I O A N N I S decimo: Qui intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emisit, ante eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum.

I O A N N I S vigesimoprimo: Pasce oues meas.

A D Titum tertio: Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse.

A D Hebræos decimotertio. Obedite præpositis vestris, & subiaccete eis: Ipsi enim percuigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

M A T T H A E I decimo: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

I O A N N I S decimoquinto: Mittam vobis à patre Spiritum veritatis.

E T capite decimoquarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis. Ibidem: Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcunque dixerò vobis.

I T E M capite decimo sexto: Cum autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

M A T T H A E I vigesimotertio: Super cathedram Moyfi sederunt

derunt scribæ & pharisæi. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere.

A D Philippenses primo: Quidam quidem & propter inuidiam & contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem **C H R I S T V M** prædicant. Quidam ex charitate & cæt. quidam autem ex contentione Christum annunciant non sincere, & cæt. Quid enim? Dum omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem **C H R I S T V S** annuncietur: & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

I O A N N I S vndecimo: Hoc autem à semetipso non dixit: sed cum esset pontifex anni illius, prophetauit quòd **I E S V S** moriturus erat pro gente.

M A T T H A E I decimo octauo: Si Ecclesiam non audierit, fit tibi sicut Ethnicus & publicanus.

D E V T E R O N O M I I decimo septimo, vt supra, quæstione vndecima.

P R O V E R B I O R V M primo & sexto, vt in textu.

P A T R E S.

B. BERNARDVS in libro de præcepto & dispensatione: Quid interest, vtrum per se, an per suos ministros, siue homines, siue angelos, hominibus innotescat suum placitum Deus? Sed homines, inquis, facile falli in Dei voluntate de rebus dubijs percipienda, & in præcipienda fallere possunt. Sed enim quid hoc refert tua, qui conscius non es, præsertim cum teneas de scripturis, quia labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem ex ore eius requirunt, quia angelus Domini exercituum est? Requiritur, dixerim, legem: non quã vel authentica vlla scriptura tradiderit, vel ratio manifesta probauerit. De huiusmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auscultandus est: sed quod ita latere aut obscurum esse cognoscitur, vt in dubium venire possit, vtrumnam **D E V S** sic aut aliter fortè velit, si non de labijs custodientibus scientiam, & ex ore angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique diuina potius consilia requiruntur, quàm ab illo cui credita est dispensatio

Superiores tanq̄ Deus au-
diti sunt in
ijs, quæ non
sunt apertè
cōtra Deum.

Prou. i.

Matris Eccle-
siæ statuta
dissolui non
possunt.

mysteriorum DE I ipsū proinde quem pro DEO habemus, tan-
quā Deum in his, quæ apertè non sunt contra DEVM, audire de-
bemus.

C. EPIPHANIVS hæresi septuagesimaquinta contra Aeri-
um, de quibusdam traditionibus loquens: Ecclesia, inquit, necessa-
riò hoc perficit, traditiōe à patribus accepta. Quis aut̄ poterit statu-
tum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi
fili sermones patris tui, & nē repudies statuta matris tuæ: ostendens
per hoc quod & in scriptis, & sine scripto docuit pater, hoc est DE-
VS, & Unigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra Ecclesia
habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt.
Quum itaque ordinata sint in Ecclesia statuta, & benè se habeant,
& omnia mirabiliter fiant, cōfutatus est rursus etiam hic seductor.

XIIII

Quæ sunt præcepta Ecclesiæ?

Præcipua quinque numerantur, cuiq; Christia-
no & scitu & obseruatu certè necessaria.

1. ^a Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.

2. ^b Sacrum Missæ officium, diebus festis reuerenter
audito.

3. ^c Ieiunia certis diebus, temporibusque indicta obser-
uato, vt in Quadragesima, Quatuor anni tempori-
bus, & Festorum quorundam solennium pridia-
nis diebus, quos Maiores nostri, quod iisdem
temporibus in templis noctū peruigilaretur, Vi-
giliae ^d appellarunt.

4. ^e Peccata tua Sacerdoti proprio annis singulis con-
fiteor.

5. ^f Sa-

5. ^f Sacrosanctam Eucharistiam ad minimum semel in
anno, idq̄ circa festum Paschæ, sumito.

DE FESTIS DIEBUS CELEBRANDIS.

1. CONCILIVM Lugdunense capite tertio, vt est apud Iuo-
nem parte quarta, capite decimoquarto, & apud Gratianum de cō-
secratione distinct. tertia: Pronunciandum est laicis, vt sciant tem-
pora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam, à vespera vsq̄
ad vesperam: nē Iudaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti
sunt dies: Natale Domini, sancti Stephani, sancti Ioannis Euangeli-
stæ, Innocentium, sancti Syluestri, octauæ Domini & Theophania,
Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha, cum tota hebdomada,
Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Penteco-
stes, sancti Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè san-
ctorum Petri & Pauli, qui mundum sua prædicatione illuminârunt,
sancti Laurentij, Assumptio sanctæ Mariæ, Natiuitas eiusdem, De-
dicatio basilicæ sancti archangeli Michaëlis. Dedicatio cuiuscunq;
oratorij, & omnium Sanctorum, & sancti Martini: & illæ festiuita-
tes, quas singuli Episcopi in suis episcopatibus cum populo collau-
dauerint, quæ vicinis tantum circummorantibus indicendæ sunt,
non generaliter omnibus. Reliquæ verò festiuitates per annum nō
sunt cogendæ ad feriandum, nec prohibendæ. Indictum verò ieiunium
quandò fuerit denunciatum, ab omnibus obseruetur. Ieiunia.

2. SECVNDVM concilium Matisconense capite primo: Cu-
stodite diem Dominicam, quæ nos denuò peperit, & à peccatis
omnibus liberavit. Nullus vestrum litium fomitibus vacet: nullus
causarum actiones exerceat: nemo sibi talem necessitatem exhibe-
at, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat. Esto te oēs
hymnis & laudibus Dei animo corporèque intenti. Si quis vestrum
proximam habet Ecclesiam, properet ad eandem, & ibi Dominico
die semetipsum precibus lachrymisque afficiat. Sint oculi manusq;
vestræ toto illo die ad Deum expansæ: ipse est enim dies requietio-
nis perpetuus, ipse nobis per septimæ diei umbram insinuatus no-
scitur in lege & prophetis. Iustum igitur est, vt hanc diem vnanimi-
ter celebremus, per quam facti sumus, quod non fuimus. Fuimus
enim antè serui peccati, sed per eam facti sumus filij iustitiæ. Exhi-
beamus Domino liberam seruitutem, cuius nos nouimus pietate
de ergastulis liberatos erroris: non quia hoc Dominus noster à no-
bis

Feriaum
tempora.

Ieiunia.

Diei Domi-
nicæ religio-
sa obseruatio.

Genes. i.

a C6c. Lugd.
apud Iuoné,
p. 4. cap. 14. 2.
Matif. c. 1. Mo-
gūt. can. 36. &
37. Trib. cā. 35.
Ignat. ad Phi-
b C6. Agath.
c. 47. & 21. Tr.
c. 35. Itē i. Au-
re. cap. 28.
c. Canō. Apo-
68. Gāgrē. cā.
19. Ignat. ad
Phil. Mogūt.
cā. 14. & 35. Sa-
legūt. cā. 1. &
2. Berū. in vi-
gil. S. Andrea
Vid Burchar.
lib. 13. & Iuo-
nem p. 4.
d Tert. li. 2. ad
uxorem, & in
Apologe. c. 2.
e Syn. Laterā
cā. 21. Trid.
sess. 14. can. 8.

bis expetit, vt corporali abstinētia diem Dominicam celebremus, sed quærit obedientiam, per quam nos, calcatis terrenis actibus, ad cælum vsque misericorditer prouehat. Si quis itaque vestrum hanc salubrem exhortationem parui penderit, aut contemptui tradiderit, sciat se pro qualitatē merito principaliter à Deo puniri, & deinceps sacerdotali quoque iræ implacabiliter subiacerē. Si caufidicus fuerit, irreparabiliter causam omitteret: si rusticus aut seruus, grauioribus fustium ictibus verberabitur: si clericus aut monachus, mensibus sex à confortio suspendetur fratrum.

3. CONCILIVM Moguntinum sub Carolo Magno celebratū, canone trigésimo sexto: Festos dies in anno celebrare sancimus, hoc est, diem Dominicum Paschæ, cum omni honore & sobrietate venerari. Simili modo tota hebdomada illa obseruari decreuimus, diem Ascensionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecosten similiter, vt in Pascha, In natali Apostolorū Petri & Pauli diem vnū, Natiuitatem sancti Ioannis Baptistæ, Assumptionem sanctæ Mariæ, Dedicatiōem sancti Michaelis, natalem sancti Remigij, sancti Martini, sancti Andreae, in Natali Domini dies quatuor, octauas Domini, Epiphania Domini, Purificationem sanctæ Mariæ, & illas festiuitates martyrum vel confessorum obseruare decreuimus, quorum in vnaquaque parochia sancta corpora requiescunt. Similiter etiam dedicationem templi.

4. ITEM canone trigésimo septimo: Omnes dies Dominicos cū omni veneratione decreuimus obseruare, & à seruii opere abstinere, & vt mercatus in eis minimè sit, nec placitū, vbi aliquis ad mortem vel ad pœnam iudicetur.

5. CONCILIVM Triburiense sub Arnulpho Impatore, canone trigésimo quinto: Secundūm Sanctorum statuta Patrum, in hoc sancto præiudicamus Concilio, vt nullus comes, nullusq; omnino secularis diebus Dñicis vel Sanctorum in festis, seu Quadragesimæ aut ieiuniorū, placitū habere: sed nec populū illo psumat coercere, Quia indè irascitur Deus, cū tantūm suo sancto seruitio debet populus desudare, inueniatur lites & contentiones frequentare. Diebus verò Dñicis & Sanctorum festis, vigilijs & oratiōibus insistendum, & ad Missas cuiuslibet Christiano cum oblationibus est currendū, & tantummodò DEO vacandum. Diebus Quadragesimæ & ieiuniorum, summa deuotione ieiunādum, & omni intentione est orandū, atq; vnicuique pro facultatibus suis eleemosynæ tribuendæ, & nullæ lites vel contentiones habendæ. Arguit enim eos qui contentione

Diebus Dominicis & festis quod agēdū, & à quibus abstinendum.

Ieiuniorum dies.

tiones & lites tempore ieiuniorum, & qui à debitoribus debita exigunt, Dominus per prophetam, dicens: Ecce in diebus ieiuniorum vestrorum inuenitur volūtas vestra, & omnes debitores vestros repletis: ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè.

6. IGNATIVS in epistola ad Philippenses: Dies festos nolite inhonorare.

DE AUDIENDO MISSAE SACRIFICIO

1. CONCILIVM Agathense canone quadragésimo septimo: Missas die Dominico secularibus totas audire, spcciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si fecerint, ab Episcopo publicè confundantur.

2. IBIDEM canone vigésimo primo: Si quis etiā extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusq; conuentus, oratorium in agro habere voluerit, reliquis festiuitatibus, vt ibi Missas teneat propter fatigationem familiæ, iusta ordinatione permittimus. Pascha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali sancti Ioannis baptiste, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus aut in parochijs teneant. Clerici verò, si qui in festiuitatibus, quas supra diximus, in oratorijs, (nisi iubente aut permittente Episcopo) Missas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.

3. CONCILIVM Triburiense canone trigésimo quinto, vt supra de festis.

4. CONCILIVM primum Aurelianense canone vigésimo octauo: Cū ad celebrandas Missas in Dei nomine conuenitur, populus non antè discedat, quā Missæ solennitas compleatur: & vbi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat sacerdotis.

DE IEIUNIIS ECCLESIASTICIS.

1. CANON Apostolorum sexagesimo octauo: Si quis Episcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor sanctam Paschæ quadragesimam non ieiunat, vel quartum diem, vel parasceuen præterquam si propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur. Si sit autem laicus, segregetur.

2. CONCILIVM Gangrense canone decimono: Si quis eorum qui exercentur, absque corporali necessitate se insolēter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter seruantur ab Ecclesia, dissoluat, perfecta in eo residente ratione, sit anathema.

3. IGNATIVS in epistola ad Philippenses: Quadragesimam

Quæritur 3 verò

Es. 58.

Missæ integræ audiendæ.

Ante benedictionem non egrediendū.

Ieiuniū quadragesimæ, & sextæ antiquius obseruatum.

Anathema communia ieiunia ecclesiæ dissoluentibus.

Rursus ieiunare verò

nium Quadra-
gesimae, feria
quarta & se-
xta.

Quatuor tem-
porum ieiunia.

Litanie.

Indicta ieiun-
ia violantes.
Can. 19.

Peculiaris
quædam in Ger-
mania absti-
nentia obser-
uatio in Iu-
nio.
Ieiunia vigi-
liarum.

Votum maio-
ris abstinen-
tia.

Ieiunium qua-
tuor tempo-
rum, & eius
inueniendi ra-
tio difficili-
or, quam ea
quæ est nostri
temporis.

verò nolite pro nihilo habere: imitationem enim continet Dei cõ-
uersationis. Hebdomadam etiã passionis nolite despiciere. Quar-
ta verò & sexta feria ieiunate, reliquias pauperibus porrigentes.

4. CONCILIVM Moguntinum sub Carolo Magno, canone
trigesimo quarto: Cõstitutum est vt quatuor tempora anni ab omni-
bus cum ieiunio obseruetur, id est, mense Martio hebdomada pri-
ma. Et feria quarta & sexta & sabbato veniant omnes ad Ecclesiam
hora nona cum litanijs ad Missarum solennia. Similiter in mense
Iunio, hebdomada secunda, feria quarta & sexta & sabbato ieiune-
tur vsque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abstinenceatur. Si-
militer in mense Septembrio, hebdomada tertia, & in mense Decem-
brio, hebdomada quæ fuerit plena ante vigiliam Natalis Domini,
sicut est in Romana Ecclesia traditum.

5. IDEM canone trigesimo quinto: Quod si quis indictum iei-
unium superbiendo contempserit, & obseruare cum cæteris Christi-
anis noluerit, in Gangrensi cõcilio præcipitur, vt anathematizetur,
nisi emendare se studeat.

6. CONCILIVM Saleguntadiense canone primo: Vt quatuor-
decim Dies omnes Christiani ante festiuitatem sancti Ioannis ba-
ptiste in abstinentia sint carnis & sanguinis, nisi infirmitate impedi-
ente, aut alicuius festi solennitate, quæ in illo Episcopo celebris ha-
betur, intercedente. Et ante Natiuitatem Domini similiter, & in vi-
gilia Epiphaniæ, & in omnium vigilijs Apostolorum, & in vigilia
Assumptionis sanctæ Mariæ, & in vigilia sancti Laurentij, nec non
etiã in vigilia Omnium Sanctorum: adijciantes prædictis vigilijs
vnam horam refectiois, excepta infirmitate: & nisi aliquis sit, qui
proprio voto maiori abstinentia vti velit.

7. IDEM canone secundo: De incerto autem ieiunio quatuor
temporum, hanc certitudinem statuimus, vt si calendæ Martij in
quarta feria, siue antea euenerint, eadem hebdomada ieiunium ce-
lebretur. Si autem calendæ Martij in quintam feriã aut sextam aut
sabbatum distendantur, in sequentem hebdomadam ieiunium dif-
feratur. Simili quoque modo si calendæ Iunij in quartam feriam aut
antea euenerint, in subsequente hebdomada ieiunium celebretur.
Et si in quintam feriam aut sextam aut sabbatum contigerit, ieiuni-
um in tertiam hebdomadam referuetur. Et hoc sciendum est, quod
si quandò ieiunium mensis Iunij in vigilia Pentecostes, secundum
prædictam regulam euenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa
hebdomada solenni Pentecostes: & tunc propter solennitatem spi-
ritus

ritus sancti, Diacones Dalmaticis induantur, & Alleluia cantetur, &
flectamus genua, non dicatur. Eodem modo de Septembris ieiunio
constitutum est, vt si calendæ Septembris in quarta feria euenerint,
aut antea, ieiunium in tertia hebdomada celebretur: & si in quinta
aut sexta aut sabbato contigerint, in quarta hebdomada ieiunandum
erit. In Decembri illud obseruandum erit, vt proximo sabbato ante
vigiliam Natalis Domini celebretur ieiunium: quia si vigilia in Sab-
bato euenerit, simul vigiliam & ieiunium celebrare non conuenit.

8. BERNARDVS in vigilia sancti Andreae Apostoli: Sanctorum
festa præcipua Patrum sanxit autoritas votiuis præuenienda iei-
unijs. Vtiliter planè, & non ad insipientiam nobis, si affuerit qui ad-
uertat. Multa siquidem quotidie peccata contrahimus, & in multis
offendimus omnes: nec tutum omnino est, celebrandas suscipere
festiuitates sacras, maximeq; eas quæ maximæ sunt, nisi prius absti-
nentia purificatione præmissa, quò & digniores & capaciores inue-
niamur spiritualium gaudiorum. Et paulò post: Non modò tamen
preparatio est ad proximam celebritatem, obseruatio præmissa iei-
unij, est & admonitio quædam, eruditioq; non parua. Discimus ex
hoc ipso, quænam vera sit via festiuitatis æternæ. Quid est enim quod
ieiunijs solennia præuenimus, nisi quod per multas tribulationes
oportet nos introire in regnum Dei? Indignus quippe solenni læti-
tia est, qui statutam vigiliæ abstinentiam non obseruat. Planè, in-
quam, si renuis affligere animam tuam in vigilia, indignus iurè cen-
seris requie & exultatione festiua. Est autem vniuersum præsentis
penitentia tempus vigilia quædam solennitatis, magni & æterni
Sabbati quod præstolamur. Nec causaberis vigiliam longiorem, si
æternitatem festiuitatis attendas.

9. BVRCHARDVS Vuormatiensis Episcopus libro decimo-
tertio decretorum, & Iuo Carnotensis episcopus parte quarta de-
creti, quos Patres & quæ decreta citent de ieiunio ecclesiastico, vide
infra de bonis operibus, quæstione quarta.

10. TERTVLLIANVS libro secundo ad vxorem: Sed viderit
qualiter viro infideli officia pendat mulier fidelis. Domino certè
non potest pro disciplina satisfacere, habens in latere diaboli ser-
uum, procuratorem Domini sui ad impedienda fidelium studia &
officia: Vt si statio facienda est, maritus (infidelis) de die con-
ducatur ad balneas: si ieiunia obseruanda sunt, maritus eadem die con-
uiuium exerceat: si procedendum erit, nunquàm magis fa-
miliæ occupatio adueniat. Quis enim sinat coniugem suam
visitari.

Cur ieiunia,
Sanctorum fe-
rijs præmit-
tantur.

Abstinentia
purificamur.

Act. 14.
Nota.

Statio.
Ieiuniorum
obseruatio
tempore Ter-
tulliani.

Vigiliae.

visitandorum fratrum gratia vicatim aliena & quidem pauperiora quaeque tuguria circuire? Quis nocturnis conuocationibus, si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? quis denique solennibus Paschae abnoctantem securus sustinebit?

Cœtus antelucani ad canendum Christo.

11. IDEM in apologetico aduersus Gentes, capite secundo: Plinius Secundus cum Prouinciã regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, consuluit Traianum Imperatorem, allegans præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quàm cœtus antelucanos ad canendum & Christo & Deo, & ad conferendam disciplinam, homicidium, adulteriũ, fraudem, perfidiam, & cætera scelera prohibentes. Tunc Traianus rescripsit hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos verò puniri oportere.

DE CONFESSIÖNE ET COMMVNIONE
in Paschate.

Confessio & cõmunio annua.

1. CONCILIVM Lateranensẽ magnum sub Innocentio tertio, canone vigesimo primo: Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & iniunctam sibi penitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reuerenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de consilio proprii sacerdotis, ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab ingressu ecclesie arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesijs publicetur, ne quicquam ignorantia cecitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licetiam pritis postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ille ipsum non possit soluere vel ligare.

Pœna non cõmunicatium.

Non nisi proprius sacerdos, siue ordinarius superior, & qui ab eo commissiõne habent, possunt absoluerẽ a peccatis.

Vt minimum semel in anno cõfiteadũ.

2. CONCILIVM Tridentinum sessiõne decima quarta, canone octauo: Si quis dixerit cõfessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia seruat, esse impossibilem & traditionem humanam a pijs abolendam: aut ad eam non teneri omnes & singulos vtriusque sexus CHRISTI fideles, iuxta magni Concilij Lateranensis cõstitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse CHRISTI fidelibus, vt non confiteantur tempore quadragesimæ, anathema sit.

1. CONCILIVM Lateranensẽ, vt supra.
2. CONCILIVM Tridentinum sessiõne decima tertia, canone nono:

nono: Si quis negauerit omnes & singulos CHRISTI fideles vtriusque sexus, cum ad annos discretionis peruenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta præceptum sanctæ matris ecclesie, Anathema sit.

Communicadũ in Paschate.

XV

Quem fructum adfert horum præceptorum observatio?

A. Hæc & eiusmodi reliqua Ecclesie tui instituta, tum præcepta, tot seculis recepta, magnoque piorum consensu & vsu confirmata, pietati atque rationi valde consentanea, insignes tecum adferunt commoditates.

B. Sunt enim fidei, humilitatis, & obedientie Christianæ salutaria exercitia: honestam disciplinam & concordiam popularem promouent: religionis pulchra existunt symbola, notas præbent deum & indicia interioris nostræ pietatis, quibus ad ædificationem & bonis collucere, & malis præluere oporteat.

a Philip. 4. b
1. Cor. 14. c fb Matt. 5. b
Rom. 15. a
Philip. 2. a. c

C. Breuiter hæc eò nos promouent, vt Apostolicus ille canon, *Omnia honestè & secundum ordinem fiant in vobis*, ad vnguem obseruetur.

c 1. Cor. 14. g

SCRIPTURAE.

AD Philippenfes quarto: De cætero fratres quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque iusta, quæcunque sancta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate.

PRIORIS ad Corinthios decimo quarto: Cum cõuenitis,

Rrr vnus

vnusquisq; vestrum Psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: oia ad edificationem fiant. Siue lingua quis loquitur: secundum duos aut ~~ut~~ multum tres, & p partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in Ecclesia, sibi autem loquatur & Deo, Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent. Quod si alij reuelatū fuerit sedenti, prior taceat. Potestis em̄ oēs p singulos prophetare, vt oēs discāt, & oēs exhortent. Et spiritus prophetarū pphetis subiecti sunt. Nō enim est dissensionis deus, sed pacis: sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo. Mulieres in Ecclesijs taceant, &cæ. Omnia autem honestè & secundum ordinem fiant in vobis.

MATTHAEI quinto capite: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.

AD Romanos decimoquinto: Vnusquisque vestrum pximo suo placeat in bonum ad edificationem.

AD Philippenses secundo: Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitantes: non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. Ibidem: Omnia facite sine murmurationibus & hæsitacionibus: vt sitis sine querela & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

XVI

Vbi necessaria est nobis Ecclesie autoritas?

A. PRIMVM in eo quidem, vt scripturas Canonicas & veras ab adulterinis certò ^a discernamus. Vndè testatur Hieronymus: ^b Nouum &

^a Gal. 2. 2
^b Tol. can. 21.
 Aug. ser. 129. de tēp. Idē li. 13. cōt. Faust. c. 4. & 5 Item li. 28. c. 2. & 4.
 b In symb. ad Damasum, & Aug. ser. 191. de temp. Cō. Laod. ca. 59. Cō. 3. Car. ca. 47. Cōc. Tril. sess. 4.

& vetus Testamentum recipimus in eolibrorum numero, quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradidit authoritas. Et ^c Augustinus: Ego verò, inquit, Euāgelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoueret authoritas.

B. Deindè, vt constet de vero Scripturæ ^d sensu & apta interpretatione: nè alioquin sine fine dubitemus ac disceptemus de verborum sententia.

Omnes enim hæretici, vt scripsit idem ^e Augustinus, ex sacris scripturis falsas atque fallaces opiniones suas conātur defendere. Atqui non in legendo, sed in intelligendo scripturæ consistunt, Hieronymo ^f teste.

C. Tertiò, vt in grauioribus de fide quæstionibus atque ^g controuersijs, quæ possunt incidere, iudex ^h adsit, atque legitima illius authoritas interponatur. Vt enim verissimum est, quod cōtra hæ-

refes docet ^a Epiphanius, à diuina scriptura non posse accipi omnia: ità rectissimè ^b Augustinus affirmat, in re dubia ad fidem & certitudinem plurimum valere authoritatem Ecclesiæ Catholicæ. Nō enim deesse potest Ecclesiæ spiritus, qui ipsam in omnē ducat veritatē, sicut Christus ^c ipse pmissit.

D. Rursus, vt pro ratione personarum, locorū, & temporum Canones ^d constituantur, disciplina integra conseruetur, ac iura dicantur. Dedit enim

^c Contra epi. Manich. ca. 5.

^d Esa. 39. d
 Aug. li. 1. c. 33. cōtra Crescō. Tridē. sess. 4. Vincen. Lirin. contra nouatores. ^e Li. 1. de Trinit. c. 3. Hilar. lib. 2 ad Constantium. Vincent. Lirin.

^f Cont. Luciferianos & in cap. 1. ad Gal. Hilar. 2. de Trinit. ^g Deut. 17. b ^h Act. 15. b c

^a Hæresi 61. cōt. Apostolicos. ^b Lib. 11. con. Faustū cap. 2. & lib. 7. cont. Donatist. ca. 53. Itē in Psal. 57. ^c Ioan. 14. b d & 16. c

^d Canō Apo. 38. & Syno. 1. Nicen. c. 5. Lateranen. ca. 6.

e2. Cor. 10. b
13. d

hâc potestatem Deus Ecclesię^e ad ædificationem,
& non ad destructionem.

f Matt. 18 c &
ibidem Hieronimus.
1. Cor. 5. b
1. Tim. 1. d

E. Præterea, vt quam^f CHRISTVS instituit coercendi & excommunicandi potestatem, qua Paulus etiam est vsus, peruicaces sentiant, ipsaq; corrigantur & comprimantur. Hinc^g Augustinus, Eis, inquit, per quos ecclesia regit, adest salua pace potestas disciplinę, aduersus improbos aut nefarios exercendæ.

g Lib. de fide & operibus cap. 5. Itē lib. 3 cōt. Parmenianū, cap. 2. Gre hom. 26. in Euangelia. Chrysostr. lib. 3. de sacerdotio.

F. Igitur in his omnibus, vt cętera omittamus, Ecclesię autoritatē nō solū vtilē, sed etiam necessariam esse constat, vt sine illa quidem nihil aliud Christiana respublica, quàm confusio Babylonica possit existimari. Proindē sicut scripturæ ppter testimoniū diuini spiritus in illa^h loquentis credimus, adheremus, ac tribuim^o maximā autoritatē: sic Ecclesię fidē, reuerentiā, obediētiamq; debemus, q̄ eo ipso^a spiritu à Christo capite, spōsoq; suo informata, dotata simul & cōfirmata sit: vt nō possit nō esse quod dicit, ^b *colūna & firmamentū veritatis.*

SCRIPTURAE.

AD Galatas 2. Deindē post annos quatuordecim, iterū ascēdi Hierosolymā cū Barnaba, assumpto & Tito. Ascēdi autē secundū reuelationē, & cōtuli cum illis Euangelium quod p̄dico in Gentibus, seorsum autem ijs qui videbantur aliquid esse, nē fortē in vacuum currem aut cucurrissem.

ESAI AE quinquagesimonono: Hoc foedus meum cum
eis

h 2. Pet. 1. d
2 Tim. 3. d
Matt. 18. c
Ioan. 14. b d
& 16. c
a Act. 2. a
Ephē. 4. a

b 1. Tim. 3. d

eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui est in te, & verba mea quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore feminis tui, & de ore feminis feminis tui, dicit Dominus, amodō & vsque in sempiternum.

DEUTERONO MII decimosextimo: Si difficile & ambiguum &c. vt suprā quæstione vndecima.

ACTORVM decimoquinto: vt suprā Ibidem.

IOANNIS decimoquarto & decimosexto, vt suprā quæstione decima.

SECUNDAE ad Corinthios decimo: Nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram &c.

ET capite decimotertio: Vt non præsens durius agam secundū potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

MATTHAEI decimo octauo: Si autem peccauerit in te frater tuus, &c. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cęlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cęlo.

PRIORIS ad Corinthios quinto: Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicavi vt præsens, eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri IESV CHRISTI, tradere huiusmodi Satanæ in interitum carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini nostri IESV CHRISTI. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

PRIORIS ad Timotheum primo: Habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem nau-

fragauerunt: ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

POSTERIORIS Petri primo capite: Et habemus firmiorem Propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donè dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris: Hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquandò prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

POSTERIORIS ad Timotheum tertio capite: Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in iustitia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

MATTHÆI decimo octauo: Dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, &c.

IOANNIS decimo quarto & decimo sexto, ut suprà questione decima.

ACTORVM secundo: Et cum complerentur dies Pentecostes, &c.

AD Ephesios quarto: Vnum corpus & vnus spiritus, &c.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Ut scias quomodò oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

P A T R E S.

1. A. CONCILIVM primum Toleranum canone vigesimo primo in assertione Catholicæ fidei: Si quis dixerit vel crediderit alias scripturas, præter quas Ecclesia catholica recipit, in autoritate habendas vel esse venerandas, anathema fit.
2. AVGVSTINVS sermone centesimo vigesimo nono de tempore: Si quis aliquas scripturas præter eas quas catholica Ecclesia recepit, vel in autoritate habendas esse crediderit, vel fuerit veneratus, anathema fit.

3. IDEM

3. IDEM Augustinus libro decimotertio contra Faustum Manichæum, capite quarto: Si autem alios, quos dicat Apostolorum nostrorum, còdices protulerit, quomodò eis ipse auctoritatem dabit, quam per Ecclesias CHRISTI ab ipsis Apostolis constitutas non accepit, ut indè ad posteros firmata commendatione transcurreret? Quomodò ille, cui non credo, profert mihi scripturas, quibus de illo credam: & eis ipse conatur dare auctoritatem, cum ego ipsi non credam?

4. ET capite quinto: Quid ergò respòdetis? Cuiam de CHRISTO credideritis, quibus testes alienigenæ nõ placent? Nostrorum porrò librorum auctoritas, tot gentium consensione, per successiones Apostolorum, Episcoporum, Conciliorumq; roborata, vobis aduersa est.

5. ITEM libro vigesimo octauo contra Faustum Manichæum, capite secundo: Cum cœpero Matthæi Euangelium recitare Apostoli IESV, vbi narratio natiuitatis eius tota contexitur, continuo dices illam narrationem non esse Matthæi, quam Matthæi esse dicit vniuersa Ecclesia, ab Apostolicis sedibus vsque ad præsentis Episcopos, certa successione perducta. Tu mihi quid contrà lecturus es? Aliquem fortè librum Manichæi, vbi IESVS negatur esse natus ex virgine. Sicut ergò ego credo illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore quo Manichæus viuebat in carne, per discipulos eius certa successione præpositorum vestrorum, ad vestra vsque tempora custoditus atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipse in carne vixit, non interrupta serie temporum, Ecclesia certa connexionis successione, vsque ad tempora ista perduxit. Et dic mihi, cui libro potius credere debeamus, eiusne Apostoli, qui CHRISTO, cum adhuc in terra esset, adhæserat, an nescio cui Persæ, qui tanto post natus est? Sed alium fortè profers librum, qui nomen habeat alicuius Apostoli, quem à CHRISTO cõstat electum, & ibi Christum natum ex Maria non esse lecturus es. Cum ergò necesse sit alterum horum librorum esse mēdacem, cui nos potius censēs fidem accommodare debere? eīne quem illa Ecclesia ab ipso CHRISTO inchoata, & per Apostolos pronecta certa successionum serie, vsq; ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum & conseruatum agnoscit atque approbat: an ei quem eadem Ecclesia incognitum reprobat, cum etiam proferatur ab hominibus ita veracibus, ut CHRISTVM laudent esse mentitum?

Scripturæ auctoritatē recipiūt ab Ecclesiæ testimonio.

Canonicarū Scripturarū approbatio vnde.

Scripturæ ab Ecclesia approbatæ, sunt approbandæ: ab ea verò reprobata, rejiciendæ.

6. ET

Ecclesiæ potius credendum hæreticis post exortis.

Paulo nõ crederetur, nisi euangelium suum cõtulisset cũ Ecclesiæ præfectis. Galat. 2.

1. Cos. 14.

Galat. 1.

Ecclesiæ iudicium in recensendis diuinarum literarum libris.

Libri Canonici veteris & noui Testamenti tempore B. Augustini ijdem sunt cũ nostris.

6. ET capite quarto: Aut si etiam de Mattheo, vtrum ipse ista scriperit, dubitat, de ipso quoque Mattheo non potius id credat, quod inuenit in Ecclesia, quæ ab ipsius Matthæi temporibus vsque ad hoc tempus certa successiõnum serie declaratur: & credat nescio cui, ex transuerso de Perfide, post ducentos vel amplius annos venienti, & suadenti vt illi potius, quid CHRISTVS dixerit feceritque, credatur: cum ipse Apostolus Paulus post ascensionem Domini de celo vocatus, si non inueniret in carne Apostolos, quibus communicando, & cum quibus conferendo Euangelium, eiusdem societatis esse appareret, Ecclesia illi omninõ non crederet? Sed cum cognouisset eum hoc annunciantem, quod etiam illi annunciabant, & in eorum communione atque vnitatem viuentem, accedentibus etiam per eum talibus signis, qualia & illi operabantur, ita eum Domino commendante, meruit authoritatem, vt verba illius hodiè sic audiantur in Ecclesia, tanquam in illo CHRISTVS, sicut ipse verissimè dixit, locutus audiatur. Et putat Manichæus credi sibi debere ab Ecclesia CHRISTI, loquenti contra scripturas tanta & tam ordinata authoritate firmatas, per quas ei præcipue commendatum est, vt quisquis illi annunciauerit præterquam quod accepit, anathema sit.

7. HIERONYMVS in exploratione symboli ad Damasum: Nouum & vetus testamentum, &c. vt in textu.

8. AVGVSTINVS sermone centesimo nonagesimo primo de tempore: Nouum & vetus Testamentum recipimus in illo librorum numero, quem sanctæ Ecclesiæ Catholicæ tradit authoritas.

9. CONCILIVM Laodicenum canone vltimo libros canonicos noui & veteris testamenti enumerat, qui tunc temporis certam authoritatem obrinebant.

10. CONCILIVM tertium Carthaginense canone quadragesimo septimo: Placuit, vt præter scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum scripturarum. Sunt autem canonice scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Iesu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon libri duo, Iob, Psalterium Dauidicum, Salomonis libri quinque, Libri duodecim Prophetarum, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Hesther, Esdræ libri duo, Machabæorum libri duo. Noui autem Testamenti, Euangeliorum libri quatuor, Actuum Apostolorum liber vnus, Pauli Apostoli epistolæ tredecim, eiusdem ad Hebræos vna, Petri Apostoli duæ, Ioannis Apostoli tres,

tres, Iudæ Apostoli vna, & Iacobi vna, Apocalypsis Ioannis liber vnus. Huic Concilio interfuit Diuus Augustinus, qui in libro secundo de Doctrina Christiana, capite octauo, eundem habet canonicarum scripturarum catalogum.

11. CONCILIVM Tridentinum sessione quarta: Sacrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in spiritu sancto legitime congregata, præsentibus in ea tribus Apostolicæ sedis legatis, hoc sibi perpetuè ante oculos proponens, vt sublatis erroribus puritas ipsa Euangelij in Ecclesia conseruetur: quod promissum antè prophetas in scripturis sanctis, Dominus noster IESVS CHRISTVS Dei filius, proprio ore primùm promulgauit: deindè per suos Apostolos tanquam fontem omnis & salutaris veritatis, & morum disciplinae, omni creaturæ prædicari iussit: perspiciensq; hæc veritatè & disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ex ipsius CHRISTI ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis spiritu sancto dictatæ, quasi per manus traditæ ad nos vsq; peruenerunt: orthodoxorum patrum exempla sequuta, omnes libros tam veteris quam noui testamenti, quum vtriusq; vnus Deus sit author, nec non traditiones ipsas, tum ad fides, tum ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenus à CHRISTO, vel à Spiritu sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia catholica conseruatas, pari pietatis affectu ac reuerentia suscipit ac veneratur. Sacrorum veterum librorum indicem huic decreto ascribendum censuit, nè cui dubitatio suboriri possit, quinam sint, qui ab ipsa Synodo suscipiuntur: sunt verò infra scripti: Testamenti veteris quinque Moyssi, id est, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Iosue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdræ primus & secundus, qui dicitur Nehemias: Tobias, Iudith, Hesther, Iob, Psalterium Dauidicum centum quinquaginta Psalmorum, Parabola, Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus, Esaias, Hieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel: Duodecim prophetæ minores, id est, Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Nahum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias: Duo Machabæorum, primus & secundus. Testamenti noui, quatuor Euangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Ioannem: Actus Apostolorum à Luca Euangelista conscripti: quatuordecim epistolæ Pauli Apostoli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philipenses, ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos:

Veritas morumq; disciplina partim scriptis libris, partim non scriptis traditionibus continetur. Pari reuerentia Traditiones Apostolicæ cum sacris literis recipiuntur. Catalogus librorum sacrorum vtriusq; testamèti in Tridentina Synodo promulgatus.

SS Petri

Vetus vulgata editio approbatur.

Traditionum contempiores anathemate feriuntur.

Euangelio Augustinus non crederet, nisi auctoritate Ecclesiae per motus.

In rebus dubijs ad Ecclesiae iudicium est fugiendum.

Scripturarum interpretatio quaedam fieri debeat. Ecclesiae est iudicare de vero sensu scripturae.

Petri Apostoli duae, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli vna, Iudaei Apostoli vna: & Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia catholica legi consueuerunt, & in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones praedictas sciens & prudens contempserit, anathema sit.

12. **AUGUSTINVS** contra epistolam Manichaei, quam vocant Fundamenti, capite quinto: Quae ergo, quis sit ille Manichaeus? respondebitis, Apostolus **CHRISTUS**. Non credo. Iam quid dicas aut facias, non habebis: promittebas enim scientiam veritatis: & nunc quod nescio cogis ut credam. Euangelium forte mihi lecturus es, & inde Manichaei personam tenebris asserere. Si ergo inuenires aliquem, qui Euangelio nondum credit, quid faceres dicenti tibi, non credo? Ego vero Euangelio non crederem, nisi me Catholicae Ecclesiae commoueret auctoritas. quibus obtemperavi dicentibus, Credite Euangelio: cur eis non obtemperem dicentibus mihi. Noli credere Manichaeo? Elige quid velis. Si dixeris, Crede Catholicis, ipsi me monent, ut nullam fidem accommodem vobis. Quapropter non possum illis credens, nisi tibi non credere. Si dixeris, noli catholicis credere: non recte facies per Euangelium me cogere ad Manichaei fidem, quia ipsi Euangelio, catholicis praedicantibus, credidi.

1. **B. AUGUSTINVS** libro primo, capite trigesimo tertio contra Cresconium grammaticum: Quauis huius rei (non rebaptizandos esse haereticos) certe de scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum, etiam in hac re a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersae iam placuit ecclesiae, quam ipsarum scripturarum commendat auctoritas, ut quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quaestionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

2. **CONCILIUM** Tridentinum sessione quarta: Ad coercenda petulantia ingenia sacrosancta Synodus decernit, ut nemo suae prudentiae innixus, in rebus fidei & morum ad aedificationem doctrinae Christianae pertinens, sacram scripturam ad suos sensus contorqueat, contra eum sensum quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione scripturarum sanctarum, aut etiam contra vniuersum consensum Patrum ipsam scri-

scripturam sacram interpretari audeat: etiam si huiusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendae forent. Qui contra uenerint, per ordinarios declarentur, & poenis a iure statutis puniantur.

3. **VINCENTIVS** in libello aduersus profanas Haereses nouationes, ut supra quaest. vndecima, C. auctoritate 10.

4. **AVGVSTINVS** libro primo de Trinitate, capite tertio: Nec ipsis sanctis Diuinorum librorum auctoritatibus villo modo quisquam recte tribuerit tam multos & varios errores haereticorum, cum omnes ex eisdem scripturis, falsas atque fallaces opiniones suas conantur defendere.

5. **HILARIUS** Pictauiensis in libro secundo ad Constantium Augustum, quem ipse ei tradidit: Memeto neminem haereticorum esse, qui se nunc non secundum scripturas praedicare ea quibus blasphematur, metiatur. Hinc enim Marcellius, verbum Dei cum legit, nescit. Hinc Photinus &c. Omnes scripturas sine sensu loquuntur, fidem sine fide praetendunt. Scripturae enim non in legendo sunt, sed in intelligendo, neque in praeruaricatione sunt, sed in charitate.

6. **VINCENTIVS** Lirinensis aduersus profanas haereses nouationes: Hic fortasse aliquis interroget, an & haeretici diuinae scripturae testimonijs vtantur? Vtuntur plane, & vehementer quidem. Nam videas eos volare per singula quaeque sanctae legis volumina, per Moysi, per Regnorum libros, per psalmos, per Apostolos, per Euangelia, per Prophetas. Siue enim apud suos, siue alienos, siue priuatum siue publicum, siue in sermonibus, siue in libris, siue in conuiujs, siue in plateis, nihil unquam penes de suo proferunt, quod non etiam scripturae verbis adumbrare conentur. Lege Pauli Samosatani opuscula, Priscilliani, Eunomij, Iouiniani, reliquarumque pestium:ernas infinitae exemplorum congeriem, prope nullam omitti paginam, quae non noui aut veteris testamenti sententijs fucata & colorata sit. Sed tanto magis cauendi & pertimescendi sunt, quanto occultius sub Diuinae legis umbraculis latitant. Sciunt enim foetores suos nulli ferè citò esse placituros, si nudi & simplices exhalentur: atque idcirco eos caelestis eloquij velut quodam aromate adspargunt, ut ille qui humanum facile despiceret errorem, diuina non facile contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi solent, qui paruulis austeram quaedam temperaturi pocula, prius ora melle circumlinunt, ut incauta aetas cum dulcedinem praesentaret, amaritudinem non reformidet. Idem denique & Saluator clamabat: Attendite vobis a pseudo-

Haeretici scripturas suas opiniones conantur defendere.

Haeretici scripturas sine sensu crepant.

Scriptura non in legendo, sed in intelligendo consistit.

Crebra apud haereticos diuinarum literarum citatio, etiam in conuiujs & plateis.

Cur scripturis vtantur.

Matth. 7.

Hæretici feri
pturis tanq̄
ouiu vestimēti,
lupum tegunt.

lupi rapaces. Quid est vestitus ouium, nisi Prophetarum & Apostolorum proloquia, quæ iidem ouili quadam sinceritate, agno illi immaculato qui tollit peccatum mundi, tanquam vellera quædam texuerunt? Qui sunt lupi rapaces, nisi sensus hæreticorum feri & rabidi, qui caulas Ecclesiæ semper infestant, & gregem CHRISTI, quaqua possunt, dilacerant? Sed vt facilius incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam speciem, & sese diuinæ legis sententijs, velut quibusdam velleribus obuoluunt: vt cum quisque lanarum mollitiem præsenferit, nequaquam

Fructus, ex quibus
cognoscendi, sunt nouitiae
interpretationes, Ecclesiæ
doctrinæ aduersantes.

aculeos dentium pertimescat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoscetis eos, id est, cum ceperint Diuinas illas voces non iam proferre tantum, sed etiam exponere, nec adhuc iactare solum, sed etiam interpretari: tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligitur, tunc nouitium virus exhalatur, tunc prophana nouitates aperiuntur, tunc primum scindi sepe videas, tunc transferri Patrum terminos, tunc catholicam fidem cædi, tunc Ecclesiasticum dogma lacerari. Tales erant hi quos percutit Apostolus Paulus, in secunda ad Corinthios dicens: Nam eiusmodi, inquit, Pseudoapostoli, operarij subdoli, transfigurant se in Apostolos CHRISTI. Quid est, transfigurât se in Apostolos Christi? Proferebât Apostoli diuinæ legis exempla, proferebant & illi. Proferebant Apostoli psalmorum authoritates, proferebant & illi, proferebant Apostoli sententias Prophetarum, & illi nihilominus proferebant. Sed cum ea quæ similiter protulerant, interpretari non similiter cœpissent, tunc simplices à subdolis, tunc infucati à fucatis, tunc recti à peruersis, tunc postremò veri Apostoli à falsis apostolis discernabantur. Et non mirum, inquit: Ipse enim Sathanas transfigurât se in angelum lucis: Non est ergò magnum, si ministri eius transfigurantur, sicut ministri iustitiæ. Ergò secundum Apostoli Pauli magisterium, quotiescunquē vel Pseudoapostoli, vel Pseudoprophetæ, vel Pseudodoctores diuinæ legis sententias proferunt, quibus malè interpretatis errores suos adstruere conentur, non dubium est, quin authoris sui callida machinamenta sectentur: quæ ille nunquam profectò comminisceretur, nisi sciret omninò nullam esse ad fallendum faciliorem viam, quam vt vbi nefarij erroris subinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prætendatur authoritas. Sed dicet aliquis: Vndè probatur quòd sacræ legis exemplis diabolus vti soleat? Legat Euangelia in quibus scribitur: Tunc assumpsit eum diabolus, id est, Dominum Saluatorem: & statuit illum

Hæretici citantes
scripturas, transfigurant
se in Apostolos Christi.

Dæmonis
astutiâ imitantur.

Diabolus etiâ
citant scripturas.
Matth. 4.

lum supra pinnam templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, quòd angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis: In manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Quid hic faciet misellis hominibus, qui ipsum Dominum maiestatis scripturarum testimonijs adpetunt? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Quare? scriptum est enim, inquit. Magnoperè vobis doctrina loci istius attendenda atque retinenda est, vt tanto euangelicæ authoritatis exemplo, quando alios quos Apostolica, seu prophetica verba proferre contra Catholicam fidem viderimus, diabolū per eos loqui minimè dubitemus. Nam sicut tunc caput capiti, ita nunc quoquē membra membris loquuntur: membra scilicet diaboli membris CHRISTI: perfidi fidelibus: sacrilegi religiosis: hæretici postremò catholicis. Sed quid tandem dicit? Si, inquit, filius Dei es, mitte te deorsum. Hoc est, filius esse vis Dei, & hæreditatem regni cælestis accipere, mitte te deorsum, id est, ex istius te sublimis Ecclesiæ, quæ etiam templum Dei putatur, doctrina & traditione demitte. Ac si quis interroget quempiam hæreticorum sibi talia persuadentem, vndè probas, vndè doces, quòd Ecclesiæ Catholicæ vniuersalem & antiquam fidem dimittere debeam? statim ille: Scriptum est enim. Et continuo mille testimonia, mille exempla, mille authoritates parat, de lege, de psalmis, de Apostolis, de Prophetis, quibus nouo & malo more interpretatur, ex arce Catholica in hæreseos barathrum infelix anima precipitur.

7. HIERONYMVS aduersus Luciferianos: Nec sibi blandiatur Marcionitæ, Valentini, &c. si de scripturarum capitulis videtur sibi affirmare, quod dicunt: cum & diabolus de scripturis aliqua sit locutus, & scripturæ non in legendo consistant, sed in intelligendo. Alioquin si literam sequimur, possumus & nos quoque nouum nobis dogma componere: vt asseramus in Ecclesiam non recipiendos qui calceati sint, & duas tunicas habeant.

8. IDEM in caput primum ad Galatas: Marcion & Basilides & ceteræ hæreticorum pestes non habent Dei Euangelium: quia non habent spiritum sanctum, sine quo humanum sit Euangelium quod docetur. Nec putemus in verbis scripturarum esse Euangelium, sed in sensu: Non in superficie, sed in medulla: Non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: Sermones eius boni sunt cum eo. Tunc scriptura utilis est audientibus, cum absque CHRISTO non dicitur, cum absque Patre non profertur, cum

Psal. 90.

Diabolus per eos loquitur, qui scripturas contra Catholicam fidem proferunt.

Suadet demò hæreticos, vt antiquam Ecclesiæ fidem deseramus.

Matt. 4. Scripturæ nõ in legendo, sed in intelligendo consistunt. Matt. 10. Luc. 10.

Euangelium nõ est in verbis scripturarum, sed in sensu. Michæ 2.

Ezech. 13.
Euangelium
Christi fit ho-
minis aut di-
aboli, quãdã
ex pprio ce-
rebro inter-
pretatur.

Hæresis non
est de scriptu-
ra, quã de
intelligẽtia
est.

Scriptura nõ
õta continet.
1. Cor. 22.
14. 15.

Hæretici scri-
pturis conui-
cti, dicit eas
falsas.

Ecclesiã Ca-
tholicã au-
thoritas in
approbatiõ
sacrorum li-
brorum.

Securẽ afferi-
tur, quod Ec-
clesiã Catho-
licã cõfensi-
one roboratũ
est.

sine spiritu non eam insinuat ille qui prædicat. Alioquin & diabolus qui loquitur de scripturis, & omnes hæreses secundum Ezechiel in-
dẽ sibi consunt cervicalia, quæ ponant sub cubito vniuersæ ætatis.
Et post pauca: Grãde periculum est in Ecclesia loqui, nõ fortẽ inter-
pretatione peruersa, de Euangelio CHRISTI, hominis fiat Euan-
gelium, aut quod peius est, diaboli.

9. HILARIVS libro secundo de Trinitate: Extiterunt plures,
qui cælestium verborum simplicitatem pro voluntatis suæ sensu,
non pro veritatis ipsius absolutione suscipere aliter interpretan-
da, quã dictionũ virtus postularet. De intelligentia enim hæresis,
non de scriptura est: & sensus, non sermo, fit crimen.

1. EPIPHANIVS hæresi sexagesima prima contra Apostoli-
cos: Oportet autem & Traditione vti. Non enim omnia à Diuina
scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in
traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit san-
ctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi
in ecclesijs. Et, Si continetis, nisi frustrã credidistis.

2. AVGVSTINVS libro vndecimo contra Faustum, capite
secundo: Vsq̃ eadẽ inuicta sunt quæ aduersus vos de Diuinis co-
dicibus proferuntur, vt non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse fal-
satos. Quæ autoritas literarũ aperiri, quis sacer liber euolui, quod
documentum cuiuslibet scripturæ ad conuincendos errores exerĩ
potest, si hæc vox admittitur, si alicuius ponderis æstimatur? Et pau-
lõ põst: Quid si alius simili insania, sed tamen qua tua duritia con-
fringatur, existat & dicat, Inmõ illud quod pro te sonat, falsum est:
hoc autem quod contra te est, verum est: quid acturus es, nisi fortẽ
aliud librum prolaturus, vbi quicquid lægeris, secũdũ tuam sen-
tentiam possit intelligi? Hoc si feceris, non de aliqua eius particula,
sed de toto audies contradicentem & clamantem, Falsus est. Quid
ages? quõd te conuerteres? quam libri à te prolati originem, quam ve-
tustatem, quam seriem successionis testem citabis? Nam si hoc face-
re conaberis, & nihil valebis: & vides in hac re quid Ecclesiæ Catho-
licæ valeat autoritas, quæ ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolo-
rum vsq̃ ad hodiernum diem succedentium sibi met Episcoporum
serie, & tot populorum consensione firmatur.

3. IDEM libro septimo contra Donatistas, capite quinquagesi-
mo tertio: Sed nobis tutum non est, in ea non progredi aliqua teme-
ritate sententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cepta,
nullo plenario Concilio terminata sunt: id autem sit cura securæ

VO-

vocis afferere, quod in gubernatione Domini Dei nostri & saluato-
ris IESV CHRISTI, vniuersalis Ecclesiæ consensione roborat-
um est.

4. ITEM in psalmum quinquagesimum septimum: In ventre Veritas in Ec-
Ecclesiæ, veritas manet. Quisquis ab hoc ventre Ecclesiæ separatus clesia.
fuerit, necesse est vt falsa loquatur. Necesse est, inquam, vt falsa lo-
quatur, qui aut concipi noluit, aut quem conceptum mater ex-
cussit.

1. D. CANON Apostolorum trigefimus octauus, vel iuxta no-
uam Translationem trigefimus sextus: Bis in anno Episcoporum Concilia cur
Concilia celebrentur, vt inter se inuicem dogmata pietatis explo- celebrentur.
rent, & emergentes Ecclesiasticas contentiones amoueant.

2. PRIMA synodus Nicena canone quinto: Visum est, per sin-
gulos annos in singulis quibusq̃ prouincijs, bis in anno Episcopo-
rum Concilia fieri, vt simul in vnum conuenientes ex communi p-
uincia, huiusmodi examinent quæstiones, vt itã demũ hi, qui ob
culpam suam Episcoporum suorum offensam meritõ contraxerunt,
dignẽ etiam à ceteris excommunicati similiter habeantur, quousq̃
in communi, vel ipsi Episcopo suo visum fuerit, humaniorem circa
eos ferre sententiam.

3. CONCILIVM Lateranense magnum, canone sexto: Sicut
olim à sanctis patribus noscitur institutum, Metropolitanis singulis
annis cum suis Suffraganeis prouincialia non omittant concilia ce-
lebrare, in quibus de corrigendis excessibus & moribus reforman-
dis, præsertim in clero, diligentem habeant cum DEI timore tra-
ctatum.

1. E. HIERONYMVS in caput decimum octauum Matthæi: Matt. 18:
Quia dixerat, Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethni-
cus & publicanus, & poterat contemptoris fratris hæc occulta esse
responsio, vel tacita cogitatio: si me despicias, & ego te despicio: si tu
me condemnas, & mea sententia condemnaberis: potestatem tri-
buit Apostolis, vt sciant qui à talibus condemnantur, humanam sen-
tentiam diuina sententia roborari: & quodcunque ligatum fuerit in
terra, ligari pariter & in cælo.

2. AVGVSTINVS libro de fide & operibus, capite quinto: Cũm Potestas ex-
eis per quos Ecclesia regitur, adest salua pace potestas disciplinæ ad- communicã-
uersus improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursus, nõ socordia di in ecclesia.
segnitiãq̃ dormiamus, alijs aculeis præceptorum, quæ ad seueritatẽ
coercitionis p̃tinent, excitandi sumus, vt gressus nostros in via Do-
mini

mini ex vtrisque testimonijs illo duce atque adiutore dirigentes nec patientia nomine torpescamus, nec obtentu diligentiae saeuimus. Et capite tertio: Non omittendam censuit CHRISTVS ecclesiae disciplinam: immo verò admonuit adhibendam, quãdò, ait, Attendite vobis: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. Si autem non audierit te, assume tecum vnum vel duos, vt in ore testimonium duorum vel trium, stet omne verbum. Quòd si nõ audierit eos, dic Ecclesiae. Si autem nec Ecclesiam audierit, sit tibi tãquam ethnicus & publicanus. Deinde ipsius seueritatis terrorem grauissimum adiecit, etiã eo loco, dicens: Quae solueritis in terra, soluta erunt & in celo: Quae ligaueritis in terra, ligata erunt in celo. Prohibet etiam sanctum dare canibus. Nec contrarius est Apostolus Damino, quia dicit: Peccantes coram omnibus argue, vt ceteri timorem habeant: cum ille dicat, Corripe eum inter te & ipsum. Vtrunque enim faciendum est, sicut & infirmitatis diuersitas admonet eorum, quos vtique non perdendos, sed corrigendos, curandosq; suscepimus, & alius sic, alius autem sic sanandus est: ita etiã est ratio dissimulandi & tolerandi malos in Ecclesia: & est rursus ratio castigandi & corrigendi, non admittendi, vel à communione remouendi.

3. AVGVSTINVS libro tertio contra epistolam Parmeniani, capite secundo: Cum quisque fratrum, id est, Christianorum intus in Ecclesiae societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum schismatis nullum est, atque id cum ea dilectione, de qua ipse alibi precipit, dicens, vt inimicum non cum existimetis, sed corripite vt fratrem. Non enim estis ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quòd si se non agnouerit, neque poenitendo correxerit, ipse foras exiet, & per propriam voluntatem ab ecclesiae vnitate dirimetur. Nam & ipse Dominus cum seruis volentibus zizania colligere, dixit, Sinite vtraque crescere vsque ad messem: premisit causam, dicens, ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis simul & triticum. Vbi satis ostendit, cum metus iste non subest, sed omnino de frumentorum certa stabilitate, certa securitas manet: id est, quando ita cuiusque criminum notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullus prorsus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat seueritas disciplinae, in qua tanto est efficacior emendatio prauitatis, quanto diligentior confirmatio charitatis.

Matt. 18.

Seueritatis terrore grauissimum adiecit Dominus. Matt. 7.

1. Tim. 5. Excommunicatio sit discreta.

Quando fieri nõ debeat excommunicatio.

2. Thef. 3.

Matt. 13.

taliã conseruatio,

ritatis. Tunc autem hoc sine labe pacis & vnitatis, & sine lesione frumentorum fieri potest, cum congregationis Ecclesiae multitudo ab eo crimine quo anathematizatur, aliena est. Tunc enim adiuvat propositum potius corripientem, quam criminofum resistentem.

4. GREGORIUS homilia vigesima sexta in Euangelia: Apostolorum professio nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent: ligandi atque soluendi auctoritatem suscipiunt qui gradum regiminis sortiuntur. Grãdis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitae suae, iudex vitae fiat alienae. Et plerunquẽ contingit, vt hic iudicij locum teneat, cui ad locum vitae minimẽ concordat. Ac proinde sæpẽ agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sæpẽ in soluendis ac ligandis subditis suae voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur &c. Causae ergo pensandae sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda: videndum est, quae culpa, aut quae sit poenitentia sequuta post culpam: & quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio praesidentis, cum aeterni arbitrium sequitur iudicis. Et nonnullis interiectis: Sed vtrum iuste an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia regi timenda est, ne is qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suae sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absoluere indiscretẽ timeat vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniuste: nec pastoris sui iudicium temerẽ reprehendat, ne etiam iniuste ligatus est, ex ipsa tumide reprehensionis superbia, culpa quae non erat, fiat.

5. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verum corporum solum. Id autem quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad caelos vsque peruat: vsque ad eadẽ vt quaeunque infernẽ sacerdotes confecerint, illa eadẽ Deus supernè rata habeat, ac seruiorum sententiam Dominus confirmet. Plura testimonia vide supra de Symbolo, quæst. 18.

Episcopi apostolorum locum tenent in ecclesia.

Sententia pastoris, licet iniusta, timenda est.

Vinculũ sacerdotum ipsam attingit animam. Seruorum sententiã Dominus confirmat.

XVII

Quis est doctrinae totius de Ecclesiae praeceptis & traditionibus vsus ac fructus?

Ttt A. In-

A. Ingens profectò est ac varius. Atque primus quidem, vt intelligamus, nos solis literis seu scripturis diuinis minimè alligari. Quid enim (vt Irenæi^a verbis vtamur) si neque Apostoli quidè scripturas reliquissent nobis, nònne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus cõmittebant Ecclesias? Itaque luculenter dixit Basiliius: Dogmata quæ in Ecclesia seruantur ac prædicantur, quædam habemus è doctrina scripto prædita: quædam rursùs ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita, recepimus. Quorum vtraque parem vim habent ad pietatem: nec his quisquam cõtradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quæ sunt iura Ecclesiastica.

B. Neque dubiũ esse potest, quin CHRISTVS & Apostoli multa tum egerint, tum docuerint, quæ etsi scripta quidem non sint, ad nos tamen posterosque maximè pertineant. De quibus generatim Paulus admonens: *De cætero fratres, inquit, quæcũque sunt vera, quæcũque pudica, quæcũque iusta, quæcũque sancta, quæcũque amabilia, quæcũque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate. Quæ didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.*

C. Proximus est, rectè vti Christiana libertate, quam

^a Lib. 3. ca. 4. Epi. hæc. 61.

^b Lib. de spiritu sancto cap. 27.

^c Ioan. 20. g. & 21. f. Aug. epi. 108. ad Seleucianum.

^d Philip. 4. b.

quam homines ocio luxuq; capti, si vnquam aliàs, nunc maximè dant in occasionem carnis, vt Apostolus^e loquitur: illius prætextu, fœdis voluptatibus inferuiunt, & quidquid ferè libet, etiam circa Religionis instituta mutanda, id licere sibi arbitratur. Atqui ab ista prophana nouitate ac temeritate nos reuocant, tuentur, deterrent Apostolica & Ecclesiastica dogmata simul & instituta: quæ frænum iniiciunt humanæ licentiæ, docentque conuenienter vti Christiana libertate: ita nimirum, vt nos à iugo peccati & à seruitute veteris legis per Christum liberi effecti, & vtrò libenterque præstemus Christianum officium, seruiamus Deo in iustitia & sanctitate, ducem sequamur spiritum in lege charitatis, iustitiæ serui, obedientiæ filij, humilitatis cultores, patientiæ custodes, poenitentiæ & crucis amatores. Vos, inquit^h Apostolus, *in libertatè vocati estis fratres: tantum nè libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem.* Ad quã spiritus charitatem sanctæ seruitutis obsequio, & alendam & conseruandam cum honesta cuncta profunt, tum ingens pondus adferunt piè obseruatæ Ecclesiæ traditiones.

D. Postremus est, vt verum inter legitimos & nothos Ecclesiæ filios, seu inter Catholicos & hereticos discrimen indè accipiamus. ^a Illi enim sim-

^e Gal. 5. b. 2. Pet. 2. d.

Au. epist. 118.

^f 1. Pet. 1. c. Rom. 9. d. Gal. 3. b. & 4. d. Rom. 8. a. g. Psal. 53. b. Col. 3. d. Luc. 1. g. 2. Cor. 3. d. Rom. 6. c. 1. Cor. 9. c. 1. Pet. 1. d. 1. Pet. 2. d. Luc. 21. d. Matt. 4. c. 16. d. h. Gal. 5. b.

^a Vincen. Lib.

simpliciter in doctrina Ecclesie, siue scripto ea, nepe biblicis literis tradita sit, siue Patrum traditione comprobata, acquiescunt. Sequuntur enim verbum Dei: ^b *Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.*

E. Hi verò qui sunt hæretici, ab hac simplicitate fidei & à venerandæ matris Ecclesie, sanctorumq; Patrum probata sententia discedunt, nimiumque sibi vel desertoribus Ecclesie fidunt, adeoque ne moniti quidem resipiscunt. Quare Paulus de ijs tam seriò sanxit, dum ait: ^c *Hæreticum hominẽ post vnã & secundã correptionẽ deuita, sciens quia subuersus est, qui huiusmodi est.* Atque vt cum ^d Cypriano concludamus, Quisquis ab Ecclesie vnitate discesserit, cū hæreticis necesse est inueniatur.

SCRIPTURAE.

AD Philippenfes quarto, ad Galatas quinto, Prouerbiorũ vigesimo, & ad Titum tertio, vt in textu.

IOANNIS vigesimo: Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.

ET vigesimoprimo: Sunt autem & alia multa quæ fecit IESVS: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt, libros.

POSTERIORIS Petri secundo: Libertatem illis promittentes, cū ipsi serui sint corruptionis.

PRI-

PRIORIS Petri primo capite: Scientes quòd non corruptilibus auro vel argèto redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed preciofo sanguine quasi agni immaculati CHRISTI & incontaminati.

AD Romanos sexto: Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ. Et paulò post: Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.

AD Galatas tertio: CHRISTVS nos redemit de maledicto legis.

ET capite quarto: Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate CHRISTVS nos liberauit.

AD Romanos octauo: Lex enim spiritus vitæ in CHRISTO IESV, liberauit me à lege peccati & mortis.

PSALMO quinquagesimo tertio: Voluntariè sacrificabo tibi.

AD Colossenses tertio: Quodcunque facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus: scientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino CHRISTO seruite.

LVCÆ primo: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus illi In sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.

SECUNDÆ ad Corinthios tertio: Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas,

AD Romanos sexto, vt suprà.

PRIORIS ad Corinthios nono: Cùm liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem.

PRIORIS Petri primo: Animas vestras castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore simplici, ex corde inuicem diligite attentius.

Ttt 3

Er

b Pròue. 22. b
Ecclef. 8. b
Deut. 32. a
Hier. 6. d

c Tit. 3. e

d Ad Pòpeti.

Et capite secundo: Si benè facientes, patienter sustinetis: hæc est gratia apud Deum.

LUCÆ vigesimoprimo: In patientia vestra possidebitis animas vestras.

MATTHÆI quarto: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.

Et decimosexto: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

ECCLESIASTICI octauo: Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

DEUTERONOMII trigesimo secundo: Interroga Patrem tuum, & annuntiabit tibi: Maiores tuos, & dicent tibi.

HI EREMIAE sexto: Hæc dicit Dominus: State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis refrigerium animabus vestris.

PATRES.

1. A. IRENAEVS libro tertio aduersus hæreses Valentini, capite quarto: vt supra de Symbolo, quæstione 22. D. autoritate 2.

2. EPIPHANIVS hæresi sexagesimaprime cõtra Apostolicos, vt supra, quæstione decimasexta, C. autoritat. prima.

3. BASILIVS libro de spiritu sancto, capite vigesimo septimo, vt supra de præceptis Ecclesiæ, quæstione secunda, A. autoritate 2.

Non omnia scripta.

B. AVGVSTINVS epistola centesimo octaua ad Seleucianam, vbi cum disputaret quando Apostoli baptizati sunt: Sed non omnia, inquit, quæ facta sunt, etiã scripta inueniuntur.

C. ITEM epistola ceterima decimo octaua ad Ianuarium, vt supra, quæstione quarta & octaua.

Hæreticorum proprium, gaudere nouitatibus.

D. VINCENTIVS Lirinensis aduersus prophanas nouationes hæreticorum: Cunctis satis euidenter perspicueque monstratur, hoc apud omnes ferè hæreses quasi soleanne esse ac legitimum,

vt

vt semper prophanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis scita fastidiant, & per oppositiones falsi nominis scientiæ, à fide naufragent: Contra verò Catholicorum hoc ferè proprium, deposita sanctorum patrum & commissa seruare, damnare prophanas nouitates.

XVIII

Quæ demùm est summa omnium superiorum?

A. Quæ à principio quidem hucusquè tractata sunt de summa Christianæ doctrinæ, eò spectât, vt vera Christiani hominis sapientia constituatur: quæ tribus illis^a virtutibus, ^b Fide, Spe, & Charitate compræhenditur. Et Fide quidem veritati Dei firmiter^c assentitur, ei quæ innitur anima. Spe autem propiùs^d adhuc apprehendit bonitatem Dei, Fide iam cognitam atque conceptam: Charitate^e demùm Deo, proximo quæ propter Deum coniungitur & vnitur.

^a Aug. 1.2. Retract. cap. 63.
^b 1. Cor. 13. d.
^c 2. Tim. 2. d.
^d Hebr. 11. a.

^d Galat. 5. a

^e Rom. 8. g.
Ioan. 14. e.
Rom. 13. c.

B. Cæterum de Fide nos docet Symbolum Apostolicum, dum ea proponit, quæ maximè sunt credenda & profitenda Christiano. De his verò quæ speranda & desideranda, precatio nos instituit Dominica. Ad charitatem porrò spectât, quæ duabus tabulis Decalogus exhibet.

Aug. in Enchir. cap. 173.

C. Præclare igitur^f Origenes: Puto, inquit, quòd prima salutis initia, & ipsa fundamenta Fides est: profectus verò & augmenta ædificij Spes: per-

^f In c. 4. epist. ad Rom.

perfectio autem & culmen totius operis Charitas.

g Lucæ 11. d
Rom. 2. b
Lucæ 6. g
Mat. 7. c. d. 19.
e. 25. d. Ioa. 15. a
Matth. 10. c &
24. b

D. Illi ergò beati, qui audiunt & custodiunt verbum DEI, quiq̄ue voluntatem Patris cognoscunt & faciunt, in fide, Spe, & Charitate, duce CHRISTO ambulantes & perseverantes.

E. Et hætenùs pro instituti quidem nostri ratione, satis de summis illis virtutibus: quæ cum diuinitùs infundantur, ac diuinos mortales faciant, iurè quidem Theologicæ nuncupantur, recteque ad sapientiam Christianam referuntur.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios decimotertio: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hæc: Maior autem horum est charitas.

POSTERIORIS ad Timotheum secundo capite: Sectare verò iustitiam, fidem, spem, & charitatem.

AD Hebræos vndecimo: Est autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

AD Galatas quinto: Nos enim spiritu, ex fide spem iustitiæ expectamus. Nam in CHRISTO IESU neque circumcisio aliquid valet, neque præputium: sed fides quæ per charitatem operatur.

AD Romanos octauo: Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neq; profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in CHRISTO IESU Dño nostro.

IOAN-

IOANNIS decimoquarto: Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.

AD Romanos decimotertio: Qui diligit proximum, legem impleuit.

LVCAE vndecimo: Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.

AD Romanos secundo: Nò enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

LVCAE sexto: Quid autem vocatis me, Domine Domine, & non facitis quæ dico? Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos: ostendā vobis cui similis sit. Similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altū &c. Qui autem audit, & non facit, similis est homini ædificanti domum suā super terram sine fundamento, &c.

MATTHÆI septimo: Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die, &c. Omnis ergò qui audit verba mea hæc, & facit ea: assimilabit viro sapienti &c. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto &c.

MATTHÆI decimonono: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

ET vigesimoquinto: Esuriui, et dedistis mihi mâducare &c.

IOANNIS decimoquinto: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum (pater meus.)

MATTHÆI decimo & vigesimoquarto: Qui autem perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.

VVV

PA-

Ioël. 2.

B IDEM in Enchiridio ad Laurentium capite septimo: Prophe-
ta ait: Et omnis qui inuocauerit nomē Domini, saluus erit: propter
hoc Dominica oratio. [Sed Apostolus cum ad ipsam gratiam com-
mendandam hoc propheticum commemorasset testimonium, cō-
tinuè subiecit: Quomodò autem inuocabunt, in quem non credi-
derunt? Propter hoc Symbolum. In his duobus tria illa intueri.
Fides credit, Spes & Charitas orant. Sed sine fide esse non possunt,
ac per hoc & fides orat. Propterea quippe dictum est: Quomodò in-
uocabunt, in quem non crediderunt?

Rom. 10.

C ORIGENES in caput quartum epistolæ ad Romanos, vt in
textu.

XIX

*An' ne aliud quicquam ad doctrinam Chri-
stianam spectat?*

^a Aug. in Ioël.
tract. 120.

A Etiam: huc enim planè spectat doctrina de
Sacramentis, vt nōrint Christiani, quibus veluti
instrumentis diuinitus institutis habeat opus^a ad
Fidem, Spem, & præcipuè Charitatem, accipien-
dam, exercendam, augendam, conseruandam, ac
etiam reparandam.

^b Aug. lib. 19.
cont. Faust. c.
11. & de vera
relig. cap. 17.
Itē ep. 113. c. 1.

B Adde, quòd neque Sapientia, neque Iustitia
Christiana cōstitui ac retineri absque Sacramen-
tis potest, vt sine quibus^b Religionem vniuersam
extingui prorsus necessè fit. Habent igitur ea sub-
limem in doctrina Christiana locū, & necessariā
quoquè tractationem.

PATRES.

A AVGVSTINVS in Ioannem tractatu centesimo vigesimo:
Vi-

Ioan. 19.

Vigilanti verbo Euangelista vsus est, vt non diceret, Latus eius per-
cussit, aut vulnerauit, aut quid aliud: sed, aperuit, vt illic quodam-
modò vitæ ostium panderetur, vndè sacramenta Ecclesiæ mana-
uerunt, sine quibus ad vitam quæ vera vita est, non intratur.

Sine Sacramē-
tis Ecclesiæ
non intratur
ad verā vitā.

1. **B** IDEM libro decimonono contra Faustum Manichæum,
capite vndecimo: In nullum nomen religionis seu verū, seu falsum
coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel sacramē-
torum visibilium consortio colligentur.

Sacramētis in
religiōe col-
ligantur ho-
mines.

2. **IDEM** in libro de vera religione, capite decimo septimo: Nunc
verò quoniam pietas timore inchoatur, charitate perficitur, po-
pulus timore constrictus tempore seruitutis in veteri lege, multis
sacramentis onerabatur. Hoc enim talibus vtile erat ad desideran-
dam gratiam Dei, quæ per prophetas ventura canebatur. Quæ vbi
venit, ab ipsa DEI sapientia homine assumpto, à quo in libertatem
vocati sumus, pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ
societatem Christiani populi, hoc est, sub vno Deo liberæ multitu-
dinis continerent.

In veteri lege
plura Sacra-
menta quàm
in noua.

Sacramentis
nouæ legis
ijsq; saluber-
rimis Socie-
tas Christiā
populi con-
tinetur.

3. **ET** epistola centesima decima octaua ad Ianuarium, capite pri-
mo: Primò itaque tenere te volo, quod est huius disputationis ca-
put, Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, sicut ipse
in Euangelio loquitur, leni iugo suo nos subdidisse, & sarcinæ le-
ui. Vndè sacramentis numero paucissimis, obseruatiōe facillimis,
significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit,
sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, communica-
tio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in scripturis cano-
nicis commendatur, exceptis ijs quæ seruitutem populi veteris pro
congruentia cordis illorum & prophetici temporis onerabant, quæ
& in quinque libris Moyfi leguntur.

Matth. 11.
Societas noui
populi pau-
cissimis & p-
stātissimis Sa-
cramētis col-
ligata, cuius
modi sūt ex-
empli gratia,
Baptismus &
Eucharistia.

I. TOMI FINIS.

VVV 2 INDEX

INDEX VERBORVM

AC RERVM, SENTENTIARVM VE, NON QVIDEM omnium, sed maximè familiarium & communium, in præcedentem I. Tomum Authoritatū, è Sacris Literis, sanctisq; & approbatis Patribus in Catechismo Dn. Petri Canisij passim allegatarum; opella Bartholomæi Lauræis (vulgò *Poin di-Eti*) sedulo congestus, iuxta aq; literarum, Casuum, Numerorum etiam al- cubi ordinem, summa eiusdem cura digestus.

MONITIVNCVLA AD LECTOREM.

Meminerit Lector studiosus, duos characteres istos, a & b, quos in hoc Indice passim numeris adhibitos offender, eum illic haberi vsū, ut ipso a, superior pagina aut lateris imaginariè bipartiti pars: b, inferior infinuari putetur. Sic ubi verè istorū neuter adiectus fuerit, id præ se ferre, mostrata seu indicata per numeros solitariè positos, toto latere eo aut pagina indifferenter quæri, certiq; inuentri posse. Eosdem porò characteres, festini & occupatoris tantum lectoris causa & bono adijci, non ut studiosus quisquam suos sibi quærendi fructus per hoc quidquid est obsequij, subtractos, aut ignauus occasionem maioris ignavia sibi suppeditatam esse suspicari queat. Hac monitione gnaniter obseruata, restitutisq; sua in loca numeris paginarum his, 166, 303, 431, erunt inuentu, quæ Index monstrabit, facilia.

Aronis flos & virga, cuius figura, mysticèq; quid 200.b
 Abagaro qui aut cur suam imaginem CHRIS-
 TVS miserit 325.b
 abailardus cur à Diuo Bernardo oppugna-
 tus 10.a
 ab Apostolorum tempore viguisse vsū &
 venerationem imaginum 412.b
 abscisus (vel abscissus) ab arbore ramus, cui-
 nam mysticè conferendus 97.a
 ab ecclesia petenda veritas 143.a
 ab ecclesia qui, cuius iudicio, non exeun-
 dum 452.a
 abel qui electa deo munera obtulerit 232.b
 aberratio hodiè circa traditiones apostoli-
 cas & ecclesiasticas, quanta 413.a
 ab hæresi (iuxta Vincentium Lirin,) cauendi
 di ratio optima quæ 467.b
 abraham cur qua fide laudatus 11.a
 qui ad offerendum Isaac permotus 232.b
 eius sinus quid 275.a
 absque charitate fidem esse posse, prodesse
 non posse 225.a

absq; charitate neminem Deo placere 221.a
 absque Dei iudicio sacerdotes non esse aut
 fieri 460.b
 absque geniculatiõe die Dominico adora-
 re, traditionis esse apostolicæ 405.b
 absque peccatis etiam venialibus viuere, q̄
 sit rarum ac difficile 202.b
 absq; Ro. sedis auctoritate nil decernendū
 aut nouandum 441.b
 absq; sacramentis ad vitam nō intrari 523.b
 absq; scriptis nonnulla cur quasi in silentio
 tradita 403.b
 abstinentia quò conducatur 495.a
 abstinentia ferix 4. & 6, cuius sit traditio-
 nis 411.b
 abstinentiæ maioris, quàm quæ iussa aut iu-
 dicta sit, libertas seu ratio quæ 494.b
 abstinere lauacro quotidiano recens bapti-
 zatū per totam hebdomadam, vndenām
 sit aut fuerit 405.a
 abusus nois Dei, quantoperè vetitus 341.a
 Academicorū mores seu æstimationes, qua-
 les 10.b

INDEX

accessiões luminariū interdiū ratio q̄ 304.b
 Adam ex virgine terra factum esse, mysticè vitia 370.a
 quid 197.b
 adamum ex inferno liberatum credit eccle-
 sia 64.a
 adamantinum ecclesiæ fundamentum, quis
 431.a
 additiuncula ad salutationem Angelicam,
 qualis 193.b
 adhærendum traditionibus apostolicis, iu-
 xta Ignatium, qui sit 420.a
 adsiāpora quid 413.a
 adiphora, si dijs placet, quibusnā sint apo-
 stolicę traditiones 413.a
 adimentes Petro primatum, sese ad inferos
 demergere 432.a
 adimplere legem, nō soluere, Christum ve-
 nisse 245.a
 adinuentio seu exquisitio idolorum, quale
 quid 319.b
 adolefcentum officium 361.a
 adonai quid 258.b
 adorans imaginem regis, ipsum regem ado-
 rat 326.a
 adorantes imaginem, adorare non materi-
 am, sed quod repræsentat materia 325.a
 adorare die Dominico absque geniculatio-
 ne, vndè sit traditum 405.b
 adorari principes & reuerenter salutari eti-
 am pessimos 328.a
 adoratio Crucis vndè 412.a
 adorationem aliquandò stando, non geni-
 culando, oportere fieri, cuius sit traditi-
 onis 405.b
 adoratores quales Deus velit 349.b
 adriani I. papę epistola de imaginibus, qua-
 lis aut vbi approbata 326.a
 ad Rom. ecclesiam, nullum esse perfidię ac-
 cessum 435.b
 AD TE CLAMAMVS, etiam ab Athanasio
 (ringant hæretici, quàm velint) ad Mari-
 am dictum 209.a

adulterij prohibitionem quæ alia vetentur
 aduocata qui apud Christum Maria
 aduocati aut patroni nostri, qui
 Aedificata qui super Petrum aut in Petro
 ecclesia
 ædificatio corporis Christi quid maximè
 exigat 477.
 ædificatio ecclesię super Petrum, qui & vbi
 promissa 429.a
 ægra pecora ad sanctorum sepulcra duci so-
 lita 301.a
 ægyptiorū mirus aliquandò in crucē Chri-
 sti zelus. 53.a
 æstimatione nō esse aut dici posse fidē
 ætas ac statura resurgentium omnium qua-
 lis futura 131.a
 æterna vita quæ 18.b
 eius quis fructus aut
 finis futurus 132.b
 ipsa quātoperè aman-
 da 138.a
 æternæ vitæ felicitas quanta 137.a
 æterna in vita quid non sit, quàm quid sit,
 explicari posse facilius 138.b
 Afer Optatus qui Cathedram Petri agnō-
 rit 422.b
 afri vndenām orti 316.a
 Agathensis concilij de Missarum auditione
 sententia 493.a
 agathonis & Rom. synodi epistolā, ab vni-
 uersali concilio approbatam 466.b
 agnes martyr ac virgo, qui à Prudētio lau-
 data & inuocata 205.a
 agnus aureus quanti vel precij, vel ponde-
 ris, vbi & vndè oblatus 331.b
 agni paschalis vna in domo comestio, my-
 sticè quid 111.b
 agnum paschalem vna in domo comedi, qd
 signet 113.a
 Alexandrinę synodi de Romanę sedis au-
 thoritate iudicium 441.b
 alexandrini crucē Christi quantoperè olim
 honorarint 53.a
 alij

alijs, quàm orationis Dominicæ, verbis præ- amoris gradibus quibus quò ascédatur 228. b
 cari licere: precarialia, non licere 158. a Anacleti de sedis apostolicæ iudicio & ex-
 alienis ab ecclesiâ, nil boni sperandum 109. b cellentia assertio 438. b
 alienum ad altare Dei afferre ignem, mysti- anastasi episcopi Theopolitani seu Antio-
 cæ quid 110. a cheni pia de imaginibus sententia 329. b
 aliter Petræ vocabulum Christo, aliter Pe- 330. a
 tro tribui 430. b ancilla aut cõcubinæ filij mysticè qui 114. a
 alligatio principis tenebrarum vendè & quan- andree Hierosolymitani de laudibus S. Ma-
 do facta 65. b rix testimonia 195.
 altaria soli Deo constitui 259. a andree & Petri quanta etiam hodiè apud
 Amalech erectis (in crucis formam) Moyfis Christum potestas 285. a
 manibus vinci, &c. 52. b andree apostoli reliquiæ quò per quem im-
 amari quì Deus mereatur 228. a peratorem translata 304. b
 amasse Chrysostrum etiam fusilem ex ce- angelica salutatio qualis aut quæ 184. qui
 ra picuram 328. b per Chrysostrum expressa vel vîa 185. b
 ambigui nihil in fide esse 10. a quorsum conducatur 191.
 ambrosius quì Crucis virtutem extulerit angeli vendè quomodo pro Africa implo-
 56. a rati 316. a
 ambrosij de symbolo apostolorum asser- angeli 4. argentei à Constantino in templo
 tio, sententia, aut testimonium 13. b 14. a positi, quales 331. b
 de perpetua Mariæ virginitate 39. b 40. a angelos non inuidere archangelis, alijs ve
 de sanctæ Crucis virtute 56. a de eucha- superioribus 138. a
 ristia transubstantiatiõe 171. a de Angeli- angelos & sanctorum animas pro nobis ac
 ca salutatione 187. b de laudibus Mariæ nobiscum orare 277. a
 208. b de imitanda virgine maria 210. b de angelos & martyres obsecrandos 285. b
 supplicandis aut inuocandis sanctis 285. a anima Christi ad inferos descendens, quos
 de reliquijs martyrum 312. de parentum indè liberarit, aut non liberarit 65. a
 honore 364. a de ceremonijs Missæ 410. a animæ lepram quibus in ecclesiâ purgare
 de quibusdam diuersis diuersorum lo- concessum 119. b
 corum obseruationibus 415. b 416. a erga animæ piorum quì ex inferno per Christi
 Rom. Ecclesiâ affectus quis 436. b de descensum liberaræ 64. b
 episcoporum aut sacerdotum honore animæ sanctorum vbi degant aut sint 279. b
 486. a animæ sanctorum non minùs nostri cura,
 ambrosio symboli apostolici auctoritas qu- quàm angeli, tanguntur 280. b
 ta 40. a quì agnita Petri cathedra 423. a animabus in ipsis, non solum in frontibus,
 ambrosium, fratris sui Satyri intercessionè Crucis figura cur nobis habenda 52. b
 petijisse 285. b 53. a
 ambulare inter spem & timorem qua soli- animas quorù aut quales ex inferno Chri-
 tudine oporteat 154. stus abduxerit 66. a
 amen, simplex aut geminatum, quid sit aut animas defunctorum piorù ad Ecclesiæ cõ-
 toner 139. a 182. b 183. a munionem spectare 108. a
 amicitiam Dei non dissoluendam 229. a animas sanctorum scire omnia 275. b
 ani-

animatis mentibus Christum sua dogmata nerata 304. b
 inscripisse, Moysem tabulis inanimatis apostolorum Seniorum ve præcepta, quæ
 404. a Paulus custodire iussit, qualia 402. a
 anniuersariæ solennitates Christi vendè in- apostolorum dogmata, siue scripta sint, si-
 situræ 351. a ue non scripta, quò parem vim habeant
 anselmi archiepif. de inuocata Maria exem- 403. a
 plum 205. b 206. apostolorum os ac principem quì aut cur
 ante iudicij extremi diè quì mortales quo- inuiserit Paulus 411. a
 dammodò ordinariè iudicent 118. b apostolorum inter se discretio 436. a
 antelucani cœtus Christianorum olim qui apostolorum in ecclesiâ locum episcopos
 aut quales 496. a obtinere 513. a
 antennas nauis, Crucis figuram referre 52. b apostolis à Christo dicta, ad successores
 antichristi synagogæ quales, quive ad eas apostolorum spectare 419. a
 spectent 106. a apostolos ac Martyres pro nobis orare
 antichristo qui principes cur per Athanasii- 285. a
 um collati 459. b apostolos multa non scripto, sed traditione
 antichristos iam olim complures venisse, mandasse 325. b
 quid sibi velit 93. b apostolos sua dogmata partim literis, par-
 antiochia quì sede Petri destituta 440. b tim sine literis tradidisse, eiusq; rei cau-
 anti quis hæresibus quì obuiandum 470. b sa quæ 404. a
 antiquitatis sequendæ ratio, modus ac vsus apostolos non omnia literis madasse 406. a
 105. a apostolos ligare in cælo, non in cælis, quid
 antiquitatis momentum quantum 468. a sibi velit 450. b
 antistitem summum turbantes, ecclesiæ pa- apostolos honore sequitur Romanus pon-
 cem ordinemq; à Christo institutù tur- tifex 433. a
 bare 422. b apostolos duos vno eodemq; tempore Ro-
 antonius eremita quì dæmones prouocare mæ pro fide Christi occisos 439. a
 solitus 55. a eiusdem de efficacia Crucis apostolica doctrina vbi sincera & immacu-
 Christi apophthegma 55. a lata seruata 466. b
 Apostolo Paulo eredendum non fuisse, ni- apostolica de sanctorum veneratione tra-
 si euangelium suum cum ecclesiæ præfe- ditio 307. b
 ctis contulisset 504. a apostolicæ cathedræ principatum semper
 apostoli cur, quando & quì symbolum su- in Rom. ecclesiâ viguisse 434. a
 um cõdiderint 13. b 14. a 16. b quid cur apostolicæ sedis auctoritas quì 434. b 442. b
 nobis orandi 273. a quomodo hono- 463. 464. b
 randi 310. a & à Victore Africano pro apostolicarum Traditionum vis & autho-
 Africa inuocati 316. a ritas 143. a 405. a
 apostoli Petrus ac Paulus quì Constantino apostolicas Traditiones esse hæreticis (si
 apparuerint 326. b dijs placet) adiphoras 413. a eadem ta-
 apostolorum caput ac princeps, Cypriano men reuerentia, qua sacras Literas, reci-
 quis 99. piendas 505. b
 apostolorum ossa qui Romæ iam olim ve- apostolicus canõ quotus, quid de Quadra-
 gesi-

similitudo ieiunio statuat 493.b
 apparentium rerum non fidem, sed agnitio-
 nem esse 12.a
 appellandum quibus vnde quod sit, aut non
 sit 440.b 444.a 463.b
 approbatio scripturarum quarum vnde aut
 sit aut fiat 503.a
 Aquæ Tibilitanæ (vrbs Africæ) quibus ali-
 quando miraculis ac reliquijs insigni-
 tæ 308.b
 aquarum significatio mystica quæ 121.a
 Arcam Noë, ecclesiæ typum esse 113.a
 arcæ quæ, cuius fuerint figura 195.b
 archadius imperator quod Samuelis reliqui-
 as vnde transtulerit 304.a
 archiepiscopus vniuersalis quis 438.a
 archimandritæ cuiusdam insigne pro con-
 cilijs aduersum hæreticos se infestantes
 facinus 462.a
 areopagite de Traditionibus apostolicis sen-
 tentia 403.a de orationibus pro defun-
 ctis 411.a
 argenteas Christi & apostolorum imagines
 à Constantino in templo positas 331.b
 aries rubricatus mysticè quid 302.b
 arietinæ pelles quæ quid sibi mysticè ve-
 lint 302.b
 ariomanitæ qui 2.b
 arma aduersus diabolum validissima quæ 51.a
 armatura aduersus dæmones tutissima quæ 55.
 arriani vnde sic disti 2.b qua in re diabolo
 peiores 313.b quid martyribus negent à
 dæmonibus confessum 313.a quos Nice-
 næ synodi canones combusserint 442.a
 arriani quomodo æstimata tormenta dia-
 boli 314.a
 arrianos nomine Christianorū iudignos 2.b
 ars magica quoto Dei pcepto vetita 252.a
 articulus symboli primus quod sibi velit 22.b
 secundus 27.b tertius 35. quartus 40.b
 quintus 58.a sextus 66.b septimus 70.b
 octauus 82.b 83.a nonus 86.b decimus

114. vndecimus 121.b postremus 132.b
 articulorum de secūda in Deitate persona,
 summariū aut summa quæ 79.a
 quiri non posse 11.b
 Ascensio Christi ad cælos, fidei ac spei no-
 stræ certitudo est 66.b eius per scriptu-
 ras assertio 67.68.69. festum esse traditi-
 onis apostolicæ 409.a
 assensus quis cūr vbi necessarius 11.b
 assertio ac securè, quod assertit ecclesia 510.b
 assertio quarum rerum difficilior, quàm ne-
 gatio 138.b
 assumptio nominis Dei quæ qualis 341.b
 astutia satanæ in hæreticis pessima quæ 508.a
 Athanasius quid de Christianorum aut hæ-
 reticorum nomēclatura tradat 2.a quod à
 Nazianzeno Isudatus ac inuocatus 284.
 athanasij de S. Trinitate assertio, sententia
 aut doctrina 21.b 22.a de potentia signi
 crucis Christi 55.a de resurrectione futu-
 ra 132.a de S. Mariæ præconijs 209.a de
 reliquijs sanctorum 308.a de imagini-
 bus 325.b de crucifixæ CHRISTI cru-
 cifixi imagine 332. de Rom. sedis authori-
 tate 441.b de his qui se ecclesiasticis re-
 bus temerè immiscēt 459.a
 athanasium esse Angelicæ salutationis pro-
 motorem 191.a
 athanasium vel nominare solum, quid 284.a
 attentio in orando qualis necessaria 160.b
 Audendum minimè quid, licet hodiè aude-
 atur maximè 474.a
 auditorēsne legis, an factores iustificandi
 395.b
 audiri indignos à Christo, patrociniū mar-
 tyrum medelam consequi 292.a
 aues quomodo Crucis figuram imitentur
 aut representent 52.b
 augustinus quanti suum Enchiridion fece-
 rit 5.a vbi ab Hieronymo, salua veritate,
 dissenserit 107.a Angelicam salutationem
 qui

qui exposuerit 186.b quibus verbis Ma-
 riam inuocārit 209.b quomodo matrem
 suam Monicam, Mediolanensium ieiun-
 nandi more offensam instruxerit 415.b
 416.a quam Cypriani sententiam cur nō
 acceptet 451.a quanti patrum testimonia
 æstimet 472.b
 augustinus de negante se Christianum senten-
 tia 3.a de fidei dotib⁹ 6. de symbolo apo-
 stolico 14.a de maiestate Dei 21.a de præ-
 ceptis decalogi 24.a de Crucis figura in
 frontibus 49. de Christi ad inferos des-
 censu 63.b 64. de ecclesiæ excellentia
 95.b 101.b de manifestatione Ecclesiæ
 103. de vnitāte, pace, cōmunionē, latitu-
 dine, & authoritate ecclesiæ 106.107.108.
 111. 112.b 113.b de remissione & pœnitē-
 tia 118. de resurrectione generali 130. de
 vita æterna 137. de ijs qui extra ecclesiam
 moriuntur 139.a de spe, eiusque vi & vsu
 148.b de symboli virtute 142.a de scri-
 pturis recipiendis aut non recipiendis
 142.a de conscientia bona 153. de creden-
 dis ad spem pertinentibus 156.a de oratiōis
 auro cur olim inclusæ ligni crucis Christi
 dominicæ petitionibus 157. de pane quo-
 tidiano 171.b de mutua peccatorum re-
 missione 175.b de puritate Mariæ 202.a
 de charitate 223.227.b de non impossibi-
 libus Dei mādatis 251.a de latreia aut pri-
 mo Dei præcepto 253.b de sanctis in Do-
 mino defunctis 288.a de martyrum ho-
 nore 295.b de martyrum orationibus
 302.b de miraculis SS. Geruasij & Prota-
 sij 308.a de intercessiōe sanctorum 316.b
 de præcepto sabbati 350.a de præceptis
 tabularum duarum 355.a de traditionibus
 discernēdis 408.b de Festiuitatibus apo-
 stolicæ traditionis 409.a de baptismo
 paruulorū 409.b 410.b de traditionibus
 415. consilio, quibus quod confugiendum
 419.b de authoritate traditionum aut
 consuetudinum ecclesiæ 420.b de suc-
 cessione Rom. Pontificum 427.b de pri-
 matu Petri 429.b de Rom. ecclesiæ prin-
 cipatu 434.a de iudicio ecclesiæ 450.b de
 hæreticis particulatim concilijs 451.a de
 membris ecclesiæ præcipuis aut Patribus
 456.b de Rom. ecclesiæ authoritate 467.a
 506. de scripturarum discretione 502.b
 503.a de libris ecclesiæ iudicio probatis
 504.b de hæreticis errores suos per scri-
 pturam defendentibus 507.a de hæreti-
 cis scriptura conuictis 510. de excommu-
 nicandi in ecclesia potestate 511.b de ex-
 communicatione 512.b
 augustinus qui intellecta Christi ad patris
 dexteram sessio 69. qui agnita Petri ca-
 thedra 422.b quāti habita episcoporum
 in sede Petri successio 432.a
 augustinum nō crediturum fuisse Euange-
 lio, nisi Ecclesiæ authoritate p̄motū 11.a
 augustinum quæ in ecclesia catholica te-
 neant 104.a
 aurelianensis concilij de audiēdo Missæ of-
 ficio sententia 493.b
 auro cur olim inclusæ ligni crucis Christi
 authentici sacre scripturæ libri tēpore Au-
 gustini, qui 504.b
 authoritas quæ quod maximè necessaria 498.b
 499. 500.
 authorum aliquot insignium, qui imagines
 defenderint, catalogus 412.a
 299.a
 auxilia martyrorū à fidelibus implorari 289.a
 Axiomata quæ sua Christus alijs largiā 430.b
 B Abylas martyr qui per Chrysoctomum
 laudatus 311.b
 babylonica turris quale filiorum Noë india-
 cium aut symbolum 15.b
 baptismus extra ecclesiam nō prodest 109.b
 baptismus paruulorum vnde 410.b 411.a
 baptismi ex aqua & spiritu necessitas quan-
 ta 9.a

baptisterij fons quantis aut quàm precio-
 sis statuis à Constantino honoratus 331.b
 baptismi cæremonias, traditionis Apostoli-
 cæ esse 403.b
 baptismum paruulorũ, esse traditionis apo-
 stolicæ 409.b
 baptista Ioãnes q̄ honore p̄sequendus 310.a
 baptizandum quĩ sit 19.a
 baruch qui idololatriam Babylonicam ca-
 uendam moneat 319.a
 basilicas quas quibus aut quanti precij sta-
 tuis Constantinus ornãrit 331.b
 basilidiani qui cur vndè sic dicti 2.b
 basilius quid vbi pro nobis offerat 284.b
 basilius à Damasceno citatus, quid de ima-
 ginibus sentiat 324.a
 basilij imperatoris pia & egregia de synodis
 sententia 458.a
 basilij Magni de fide elogia, assertio aut
 sententia 11.a de signaculi S. Crucis vsu
 49.a de iudicio extremo 78.b de non im-
 possibilibus Dei mandatis 250.b de san-
 ctorum pro nobis patrocinio 282.b de
 cadaueribus Iudæorum & Christiano-
 rum 310.b de picturis aut imaginibus pi-
 ctis 327.b 329.b scripta quantæ sint au-
 thoritatis 329.b de ecclesiæ eorum ve qui
 eam respentãt, autoritate 401.b de Tra-
 ditionibus Apostolicis seu Ecclesiasticis
 403.a de Chrismate 410.b de authorita-
 te Superiorũ aut præsidiũ 419.a de Pe-
 tri in fundamento locatione 430.b de
 Traditionum vi 514.a
 basilio fides quid 9.b
 basilium à Nazianzeno inuocari 284.b
 basilium Mag. honorãsse & adorãsse ima-
 gines, idq̄ ex apostolica Traditiõẽ 327.b
 Beatorum solatia viuis non deesse 289.a
 bedæ præclarum de vnitãte ecclesiæ apo-
 phthegma 106.a
 benedicta quĩ vndè & quàm mater ac vir-
 go Maria 187.a 189.b 193.a 196.a

benedictus qui fructus Mariæ 189.b
 beneficium redemptionis humanæ quale, &
 cui acceptum referendum 79.a
 beneficia Mariæ quanta 207.b
 bernardus qualem aut cuiusmodi definitio-
 nem fidei exhibet 10.a quibus laudibus
 aut verbis Mariam extulerit aut inuocã-
 rit 199.b 200. 204.b qui & quantoperè
 Diuum Victorem inuocãrit 280.b 281.
 bernardi de S. ecclesiã assertio aut sententia
 102.a de Romani Pontificis autoritate
 120. 425. de spe & præsumptiõẽ 154.b de
 voluntate nostra qualiquã 167. de ple-
 nitudine gratiæ q̄ data est B. Mariæ 188.b
 de inuocanda Maria 206.b de Maria vir-
 gine præconium 210.a de charitate Dei
 227.b de sanctis defunctis aut dormien-
 tibus 278.b 279. de hereticis qui mortuos
 viuorum fraudant auxilijs 288.b de san-
 ctorum inuocatione 315.b de excellentia
 sedis Rom. 437.b 438.a de obedientia &
 superioritate 489.b de ieiunijs in sancto-
 rum vigilijs 495.a
 berytũ q̄ & quali miraculo illustratũ 332.a
 bibliorum editio vulgata quanti concilio
 Tridentino habita 142.b
 Blasphemia de impossibilibus Dei præce-
 ptis, qualis 251.b
 blasphemi pœna olẽm quæ 342.b
 bonæ conscientiæ testimonium quàm quò
 necessarium 149.
 bonifacij I. de sedis apostolicæ autoritate
 sententia 464.a
 bonus dicitur quis ex charitate, non spe aut
 fide 224.a
 bonum faciendi momentum quantum 4.b
 bonum quod quale, quid, aut quĩ diligen-
 dum 258.a
 bona Christiano speranda quæ 155.a
 bonorum meritorum causa quæ 220.b 221.
 bostrensis episcopi Stephani de imagini-
 bus sententia 327.b
 By-

Byzantini aut Constantinopolitani concilii
 catholica doctrina quĩ ab hæretica discer-
 tiabuli iconoclastici damnatio 329.a natur
 144.a
 Cælum quĩ per quam repletum 207.b catholica fides quæ
 21.b
 Cæremonia baptismi quæ vndè 405.b catholica ecclesiæ radix ac mater quæ 437.a
 cæremonias ecclesiæ circa baptismum, tra-
 ditionis apostolicæ esse 403.b 404.a catholica fidei fundamentum 3.b thesaurus
 quantus 6.b encomium & necessitas 12.
 cæsaraugustani x. & octo martyres q̄ à Pru-
 dentio laudati 292.b 468.b catholicus verus ac germanus quis sit 104.b
 cæsarea q̄ quali aliquãdò miraculo insignita
 catholico homini quid in aliqua ecclesiæ
 diffensione faciendum 105.
 334.b 335.
 calagurritai martyres qui quomodo à Pru-
 dentio laudati 291.b catholicum propriè quid
 105.a
 calliditas hæreticorũ quæ vndè ipsis indita
 catholico nõ oēs, & q̄ ex ijs soli saluãdi 139.a
 508.b catholicorum, nouis exurgentibus hæreti-
 cis, officium quod 468.a
 calumniatores qui cur non audiendi 262.b
 candelabrum quod mysticè quid 197.a catholicorum in approbãda fide vera mos
 canones synodi Nicenæ qui à quibus com-
 vetus quis 471.b
 busti 442.a catholicis quid ferè proprium
 519.a
 cantilenæ quæ cur quibus cauendæ 370.b catholicos inter qui soli saluãdi
 139.a
 captiuitas laudabiliss. & vtilissima q̄ 84.a 9.b catholicos cur (si dijs placet) fugiant hære-
 caput serpentis vndè contritum 206.a tici
 307.a
 cardo & caput ecclesiarum oĩum q̄d 440.a cauendi ab hæresibus ratio optima q̄ 467.b
 caro propriè quid 128.a causæ quæ quò referendæ
 438.b
 carnis & corporis differentia 128.a causarum episcopaliũ examinatio, penes
 quem sit 443.a
 carnis humanæ materiã, etsi oĩnò consum-
 ptam, Deo non perire 130.b Celebrationes ex traditiõẽ Apostolica præ-
 cipuæ, quæ 409.a
 carthago qualis quantæ ve olĩm authorita-
 tis ciuitas 434.a cereis nõ indigere sanctos, piẽ tamen eis ac-
 cendi 304.a
 cassianus martyr Forocornelianus q̄ à Pru-
 dentio commendatus 293.b certitudo fidei quanta
 10.a
 catalogus sanctorũ aliquot à Theodoro to
 ceruicalia sub cubito ponere, quid 510.a
 inuocatorum ac descriptorũ 290.b 291.a Chalcedon quĩ olĩm Samuelis prophete rē-
 liquijs honorata 304.a
 catalogus authenticorum sacre scripturæ
 librorum 504.b 505.b chalcedonenũ concilij de Romani præsulis
 dignitate sententia 438.a 465.b de vanis
 cataphryges vndè sic dicti 2.b contentionibus aut disputatiõibus 474.
 cathedra q̄ q̄ti D. Hieronymo habita 101.a confirmatio vndè petita
 438.b
 cathedra Petri aut ecclesiã Rom. Cypriano
 quanti habita 435.b charitas quãtopere necessaria 218.b q̄ for-
 cathedram Petri oppugnantes, Christi pro-
 missiones Petro factas aut negare, aut nõ
 intelligere 422.a quò adegerit 232.b vera quæ, & quo se
 prodant iudicio 234.a quẽ in quibus aut
 quot præceptis insinuetur 357.a
 catholica qd sonet aut sit 87.a 103.b 104.b
 cha-

charitatis laus & efficacia 153.b 220.b 221. christi deitas ex scripturis asseritur 28.b 29.
 224.231.a 395.a 399. vis ac potentia 221.a christi natiuitas & conceptio vbi aut quan-
 præcepta quot 230.b virtus quâ sit mul- do factæ 35.b
 tiplæ 232. fraternæ officia & argumenta christi passio & mors qua tantum conditi-
 394.b onenobis prosint 41.b 47.a
 charitati facilia omnia 251.a christi signum quid 49.b
 charitatem solam sufficere, & sine ea nihil christi ab inferis reditus, eiusq; resurrectio
 223.b non verbis, sed factis ostendi 234.a per scripturas asserita 58.b 59.
 in cælo augeri 280.a geminam duobus christi apud inferos gesta 65.
 mandatorum tabulis commendari 393.a chfi de iudicio extremo testimonia 73.74.
 charitate filios Dei à filijs diaboli separari christi & sanctorum imagines vndè qui cul-
 223.b tæ aut honoratæ 328.a
 cherub aut Cherubim qui à Deo fieri iussi christi imago crucifixi, quo miraculo apud
 321.b 322.a Berytum crucifixa 332 a
 cherubim qui à Salomone facti 322.b christi & Mariæ adhuc in carne degentium
 chordarum psalterij decè quæ, cui aut quo- imagines effictas 336.a
 rō Dei præcepto respondeat! 356.b christi doctrinā falsò profitentur, qui sum-
 chrismatis sacri confectio aut institutio, vn- mi pontificis oues esse detrectant 422.a
 dè sit 410.b christo nil neq; difficile, neque impossibi-
 christus quid sonet 27.b le 8.a
 christus qui iuxta cōcilium Ephesinum fa- christum tres dies apud mortuos commo-
 ctus sit homo 39.b ratum 63 a
 christus cur signaculum Crucis suæ Con- christum ad inferos descendisse, neminem
 stantino fabricari iusserit 56.b nisi infidelem negare 63.b 64.a
 christus cur ad inferos vsq; mox vbi in cru- christum ad inferos secundum animam di-
 ce mortuus esset, penetrarit 58.a uinitati vnitam descendisse 65. b
 christus quomodo simul & in sepulcro & christū ad patris dexterā sedere, qd sit 66.b
 apud inferos fuerit 64.b christum non modò redemptorem benefi-
 christus qui ad inferos descenderit 65.b cum, sed & iudicem esse iustum 80.a
 christus quomodo ad iudicium extremum christum perindè Legislatorem, à Redem-
 venturus 70.b ptorem esse 242.b
 christus resurrectionis futuræ exemplar christum nomina sua multa apostolis com-
 129.b 130.a municasse 429 a
 christus quàm sit ad concedendum quod christū in ecclesia tantum inueniendū 442.b
 Maria postulat, facilis 206.a christiana doctrina quo cōpendio comple-
 christus qui huc venisse existimandus 245.a ctenda 4 a
 christus pro ecclesia quanta aut fecerit, aut christianæ doctrinæ primum osum quid 5.b
 pertulerit 445.b 446.a christianæ fidei themata quæ, quantaq; 7.
 christi à patre generati ac missi demonstra- christianus quis dicendus 1.a
 tio 19. christianus quis sit, aut non sit 3.b
 christi maiestas quanta 27.b 28.a christiani nomenclatura vbi & quotiès in
 christi generatio æterna 28.a scripura inueniatur 1.b 2.a
 chri-

christiani hominis sapientia quibus consti- remonij Missæ 410.a 411.b de Petri,
 tuatur 519.a eiusq; successorū auctoritate 425.a de
 christiano an sufficiat ea sola credere, quæ Petri primatu 431.a de sacerdotali digni-
 simbolo complectuntur 139.b tate 483.b
 christiano quæ creditu penitus necessaria chrysofomo ecclesia quid sit, quive eam re-
 139.b 140.a præsentent 401.b
 christiano satis non esse, fidei ac spei doctri- chrysofomum intercessionem sanctorum
 na institui 218.b asserere 185.b
 christiano Christianos omnes esse proximos Cicatrices quæ quibus in resurrectione mā-
 230.a furæ 131.b 132.a
 christianum se negans, Christum negat 3.a ciconiarum in parètes pietas qui per quem
 christianum haud esse, qui in ecclesia non descripta 364.
 est 3.b cineraraj idololatræ Vigilantio qui 305.b
 christiani videntem sic dicti 2.a cineribus martyrum demones expelli 298.a
 christiani quomodo aut quorum loco ima- circūcidendū quid hodie etiā cuius 244.a
 ginibus ac statuis vtantur 318.a circuncisionis spiritalis & excommunicati-
 christiani quando & cur quibus à negocijs tionis vsus hodie quis III.a
 ferientur 353.a circuncisionis carnalis & gladij conuenien-
 christianorum nomen quale, & vbi primū tia seu vsus olim qualis III.a
 inuentum 1. b 3.a citò credere, quale quid sit 10. b
 christianorum indigni vocabulo qui 2. b citantibus scripturam hereticis nō creden-
 christianorum auxiliū martyres esse 282.b dum 452.a
 christianorum mos iam olim in precandis ciuitio scripturæ diabolica aut heretica quæ
 sanctis quis 303.a 426.a 507.b
 christianorum solennitates qui obseruentur ciuitas supra montē posita, mysticè quæ aut
 353.a qualis 445.b
 christianis seruanda præcepta quæ 242.a Claudius Taurinens episcopus q per quem
 chryfologi de Maria & angelicæ eius salu- de iconoclasmo oppugnatus 337.
 tatione elogium 188.a claus cur dicta symbolū apostolicum 14.a
 chrysofomus de laude S. Crucis, eaq; ho- claus ecclesiæ qui datæ, & quid valeat III.
 noranda & facienda testimonium 50. b 119.a
 de crucis præconio 24. de ecclesiæ mani- clauium potestas q vndè qbus tradita 114.b
 festatione 97.a de vnitate ecclesiæ 110. b clauibus in ecclesia administrandis qui vtā-
 de potestate sacerdotali 119. b de Ange- tur aut præsent 119.a
 lica salutariæ 185. deuotio erga Mariā claus cur datæ Petro 430.a
 185.b 186 a insigne de Maria præconium clementis de symbolo apostolico testimo-
 208. de possibilibus Dei mandatis 250. a nium 13. b
 de sanctorum honore 286.a de sanctorū Colendus super omnia quis 252.b
 post mortem solatio 296. b 297. de mar- colere homines qui aptè dicantur 256.b
 tyribus quibusdam 310. b 311.a de S. Me- coli Deum fide, spe & charitate 5.a
 letij imagine 228.b de S. imaginib; 329. b colligētis ligna in sabbato pœna olim quæ
 de traditionibus 406.a de officio aut cę- 349.b

collo cur suspensæ ligni crucis Chri- culæ	55.a	nymum assertum	406.a
columnâ & firmamentû veritatis esse eccle- siam	445.a	confiteri & communicare semel ad minus in paschate nolentium pœna	496.b
columnæ ecclesiæ qui	442.b	confugiendû quò quibus	419.b
commodorum ex præceptis ecclesiæ obser- uatis provenientium catalogus	497.a	quâ- dò	433.a
communio sanctorum quid, vbi, 87.a aut quanta	107.b	côscienciæ puritas quò necessaria, & qui banda	149.a
communio Eucharistiæ qui iuxta Traditio- nem apostolicam olim sumeretur	405.a	conscientiæ vis quanta	153.b
communiois fidelium & membrorum ho- minis apta collatio	106.b	consensionis aut consensus pristini sequen- di vsus	105.a
communiois saltem vnus in anno præce- ptum quale	496.	cônsensionis generalis vis & autoritas quâ- ta	144.a
commutatio seu immutatio non omnibus futura, quid	127.b	consensus quis vbi quàm valeat	468.b
côceptio B. Mariæ q̄lis & q̄ singularis	202.a	consensus patrum quis quantum habeat momenti	470.b
concilium plenarium Augustino quid aut quantum	467.a	consensum orbis totius, præcepti instâr ha- bere aut esse	405.b
concilia quæ quid de Spiritu sancto statue- rint seu asseruerint	85.b	consensum patrum spernètes, Deum ipsum spernere	471.b
côcilia quæ nõ absque Ro. sedis authorita- te celebranda	441.a	consiliû in dissensione aliqua cauêda opti- mum quod	105.
concilia quæ quo anni tempore quotanuis facienda	457.	consolatio in ærumnis optima & certissima quæ	122.b
concilia quæ cur Euangelij instâr habenda 461.b quæ cur celebrentur	511.a	constantinus Magnus quid de quorundam sanctorum reliquijs meritus	304.a
conciliorû confirmatio vndè petêda	434.b	côstantinus imperator quales Chfi & apo- stolorû imagines in templo statuerit	331.b
conciliorum habendorum ratio & vtilitas 457.a potestas penès quos sit	457.b	constânc quæ & quotiês figura Crucis in aère visa	56. 57.b 58.a
conciliorû generalium autoritas q̄lis	467.a	côstantinum imperatorem synodi Nicenæ sententiam quasi à Deo prolatam exce- pisse	459.b
concupiscentiæ filij qui	114.a	constantinopolitani cõsiliij I. de Spiritu san- cto decretum aut symbolum	85.b
concupiscentia quæ à qua differat, quan- tumq; vetita sit	355.b	constantinopolitani alicuius conuenticuli iconoclastici damnatio	329.a
concupiscentiæ quæ quibus præceptis phi- bitæ	390.b	constantius imperator qui & qua dere ab Hosio Cordubesi increpitus	459.a
confessionis in anno ad minus semel faci- dæ præceptum	496.	consuetudo vniuersalis ante exortos here- ticos, quanti sit momenti	411.b
confirmatio Chalcedonâ concilij vndè pe- rita	465.b	consuetudinis, deficiête lege, potestas quâ- ta	405.a
côfirmationis sacramentum qui per Hiero-			con-

consuetudine qua traditio indicetur Apo- stolica	411.a	sti inuocatione dæmones pelli	53.b
consuetudines quæ à quibus qui differât	415.a	crucis in frontibus efformatæ vis ac quis	47.b
côsummationi sanctorum quid maximè ne- cessarium	477.a	crucis figura seu trophæo cur quò vtamur	48.a
contemptum summi pôtificis, esse hæresum omnium originem	436.a	crucis signaculo quid nos tacitè instruamur	48.a
conterere fidei corruptores, cuius sit	437.b	crucis signaculo vndè aut cur signentur Christiani	49.
controuersia de fide, quò deferendæ	437.b	crucis signaculum qui olim in Mosaica le- ge præfiguratum	50.a
contumax quis qua pœna afficiendus	383.b	crucis virtutes quantæ	51.a
conuenire cum episcopis catholicis, quid cui sit	436.b	crucis pudere cur neminem deceat	51.a
conuiujs in ipsis & compitis hæreticos, si dijs placet, tractare scripturam	507.b	crucis encomia	52.a
cornua velorû, Crucis figurâ præferre	52.b	crucis Dominicæ signum qui ab Aegyptijs aliquandò honoratum	53.a
corpus humanum quale, & qui tandè ali- quandò resurrecturum	122.a	crucis signaculum vbi què negocijs in omi- bus vtendum	53.b 54.a
corpus hoc nostrum quale post resurrectio- nem futurum	130.a	crucis figura quàm fuerit olim apud Chri- stianos frequens	54.b
corpus qui diligendum	221.b	crucis figuram qui & homines & naues & aues representent	52.b
corporis ac spiritus quanta aliquandò futu- ra consensio	137.b	crucis figuram, vnam ex sacris Aegyptiorû literis fuisse	53.a
corpora hominum resurgentium defecti- bus pristinis obnoxia haud futura	130.	crucis in exercitu Constantini vexillû quid effecerit	57.
corpora quæ cur fidelibus honoranda	315.a	crucis figura qui honoranda	307.a
Creatoris in restituendis cineribus aut pul- ueribus humanis potentia	132.a	crucis effigies qui à quo concilio adorari iussa	331.a
creaturæ non sacrificandum	256.a	crucis signo signare eos qui spem colloca- runt in Christum, traditionem esse apo- stolicam	403.a
credendi vis ac necessitas quæ	5.b	crucis signaculo frõtem (aut pectus) signa- re, vndenâm habeamus	405.a
credere sola ea quæ complexa sint symbo- lo, num sufficiat	139.b	crucis adoratio vndè	412.a
credi aliqua quæ non sperantur	148.b	crucem ad actus omnes & incessus pingend- dam	50.a
credulitas quæ cur quibus maximè necessa- ria	9.b	crucem in cælo apparituram	51.a
crepido aut Petra immobilis, quis vndè cur dictus	431.b	crucem frontibus impressam, dæmonibus timori esse	52.b
crucifixi imagine, memoriam Christi reno- uari	325.a	cruce munire aut signare frontes vndenâm hauerimus	49.a
cruciferorum in Constantini exercitu mi- rus euentus	57.b		49.a
crucifixos quidem multos, sed vnus Chri-			49.a

cruce formanda quid cogitandum aut statuendum 50.b
 cruce absolui aut fieri omnia ad salutē conducentia 50.b
 cruce fugari dæmones 52.a 53.b
 cruce qui postes suos coronare cur debent 52.a
 cruce aut eius figura quantoperè confisus Antonius 55.a
 cruentas victimas cædere, quid sibi mysticè velit 257.b
 crux quibus in rebus aut locis pingēda 52.a
 crux quibus cur semper & ubiq; circumferenda 52.a
 crux quæ qualis sit murus 52.b
 crux fidelium signū, ac dæmonū timor 54.a
 crux fronti imprimenda, omniq; in actione vtenda 54.a
 crux quæ Constantino in aère visa & honorata 56.
 crux quæ Romæ per Cōstantinū erecta 57.a
 crux aurea librarum CL.vbi à quo piè oblatata 332.a
 Cultus Dei quis, quanta sit sapientia 5.a
 cultus quid vocabuli sit 257.a
 cultus Dei quàm sit antiquus 258.b
 cultum Deo debitum non posse Latinè peculiari verbo exprimi 256.b
 curiositas quæ cur quibus vetita 9.a
 custodia generis humani, qui 283.a
 Cyprianus à Gregorio Nazianzeno inuocatus 283.b
 cyprianus ab Augustino inuocatus 288.b
 cyprianus martyr quæ à Prudentio commendatus 294.b
 cypriani de nomine Christiani, aut Christiano, sententia 2.b de vnitāte ecclesiæ 97.a 98.b 111.a 112.b de remittendis in ecclesia peccatis 160.b de sanctis defunctis 277.a apud Deum potentia, puluisq; eius Nazianzeno quanti habitus 283.b 284.a de traditionum Apostolicarum auctoritate 405.b de auctoritate prælatorum 419.a de summo pontifice, eiusq; auctoritate 426.a de hæresum aut schismatum orru 435.b de Rom. ecclesiā apophthegma 437.a sentētia quæ cur ab Augustino non recepta 451.a de sacerdotum honore 460.a 486.b
 cypriano quis sit aut non sit Christianus 3.a quanti traditiones ecclesiæ habitæ 407.a qui agnita Petri cathedra 423.a
 cyprianum S. Trinitati ad stare 283.b
 cyrillus Hierosolymitanus quæ apophthegmate fidem extulerit 12.b
 cyrilli Hierosolymitani episcopi de Crucis figura elogium 53.b 54.a
 cyrilli Alexandrini de fide laus & apophthegma 13.a
 cyrilli Alexandrini de symboli professione verbali sententia 142.b 143.a
 cyrilli Alexandrini pia de imaginibus sententia 329.b
 cyrilli Alexandrini de Petri laude & primatu sententia 429.b
DAemon quid maximè per hæreticos suadeat 509.a
 dæmones quæ potissimum Diui Antonij cōsilio fugandi 55.a quorū torqueantur reliquijs 287.a quò ubiq; sint p̄sentes 278.a
 dæmonum apud inferos terror & querimonia 65.b
 dæmones S. Crucis signaculo, etiam per infideles facti, compecci 50.a crucem timere 51.a 52.b figuram crucis fugere 53.b cruce conspecta, Christi crucifixi recordari 54.a sacrificia appetere 259.b ad sanctorum torqueri sepulcra 288.a rugire ad sanctorum reliquias 304.a
 Damascenus quæ contra Leonem iconomachum pugnarit 340.b
 damasceni de Sanctorum honore sententia 281.b de reliquiarū virtute ac beneficijs 309.b de imaginum vsu Christiano 322.
 de

de imaginibus contra Iconoclastas 337.b
 de imaginis relatæ ad prototypū honore 412.a
 de imaginibus quibusdam asserat 331.b
 damnati qui vndè restituendi 442.b
 damnatos à concilijs vniuersalibus, iustè damnandos 462.a
 damnatores ecclesiasticarum traditionum, verbo Dei damnari 416.a
 dauid mortuus peccantibus succurrit 297.a
 dauidis mortui vigent merita 297.a
 dauidem quò sua cōmouerit charitas 233.a
 Decalogi exordiū, Ego sum Dominus Deus tuus, quid sibi velit 234.b
 decalogi expositores præcipui ac singulares, qui 235.a
 decalogi nomine quæ Dei præcepta comprehendens 235.
 decalogi præcepta tria priora quò spectatim pertineant 354.b
 decalogi madata omnia quò referēda 393.a
 decem Dei verba per Moysen Israëlitis tradita, quæ aut qualia 235.
 deceptoris spes qualis 154.b
 declinare vndè cur quibus necessum 4.b 5.a
 decreta aut dogmata quæ, quibus sequenda 470.a
 decretalium constitutionum & epistolarū auctoritas quanta 463.a
 deducta ex scripturis, et si non expressa, scripturarum instar habenda 140.a
 defectus aut neos corporales pristinos, in resurgentibus haud futuros 130.b
 defensores, patroni, ac propugnatores qui quales aut quorum 312.b
 deficere fidem in Rom. ecclesia non posse 437.b
 definita aut decreta quæ, cur in dubium non vocanda 474.b 475.b 476.a
 definitio fidei Apostolica 8.b
 definitio ecclesiæ 421.b
 defunctorum animæ quomodo aut sciant quæ hic fiunt, aut nesciant 276.a
 defunctorum animas, sanctis commendari tanquàm patronis 288.b
 defunctorū ob gratiam miseretur Deus videntium 297.b
 deipara qui honoranda 310.a
 deiparæ virgini quàm deuotus fuerit Chrysostomus 185.b
 deorsum mittere, quid 509.a
 depictiones in templis quæ quid sibi velint 327.a
 descensus Christi ad inferos, qui & cur factus 58.a
 desertores qui vndè cur maximè deplorandi 96.b
 desperantium spes vnica quæ 202.b 204.b
 desperatio & securitas qui simul fugiendæ 154.b
 deuotionem imaginibus excitari 333.b
 deus qui colendus 5.a
 deus quantoperè Mariam honorari voluerit 217.a
 deus qui diligendus 225.b 228.a
 deus qui aut quantoperè sua mandata seruari velit 242.b 245.a
 deus neminem prior deserit 249.b
 deus cur impossibilia nō iubeat 250.b 251.a
 deus omnipotens qui Bernardo per S. Victorum imploratus 281
 dei maiestas & potentia quanta 21.a 23.a
 dei & ecclesiæ madata Christianis obseruanda 242.a
 dei mandata, ad charitatem maximè spectantia, quæ 235.a
 dei mandata impossibilia non esse 250.a
 dei cultus potissimus quis 258.b
 dei cultui honoriq; maximè contraria vitia quæ 393.b
 deo nil neque difficile, neque impossibile 9.b 20.b 24.b
 deo nil extra ecclesiam acceptum aut gratū esse

esse
 deum esse credi, non in quaestione voca-
 ri, oportere
 deum colere & nosse nil prodest, si ecclesi-
 am blasphemus
 deum laudat, qui Sanctos aut virtutem lau-
 dat
 deorum inter homines appellatio q̄lis
 dextrum aut sinistrum de Deo dicere aut
 cogitare non licere
 Diabolus quibus armis maximè vel pella-
 tur, vel terreatur
 diabolo insidiant qui cum symbolo obui-
 andum
 diabolum expauescere visa S. crucis figura
 55 b
 diabolum etiam scripturis vti
 diabolum per eos, qui cōtra fidem Catho-
 licam scripturis vtuntur, loqui
 dies Domini quis aut qualis
 dies mysticè quid
 dies Dñicus vnde cur & qui institutus
 dici Dominicè commendatio
 diem Dominicum in sabbati locum succes-
 sisse
 die Dominico quid agendum
 dierum solennium aut festorum ratio
 dignitas quæ aut cuius quanta
 dignitate ex qua seu cuius, ecclesiæ Catho-
 licæ pendeat salus
 dilectio proximi qui tantum sit pura
 dilectio quæ quomodo per tria distingua-
 tur
 dilectio quid à quibus exigat
 dilectionis ordo quis, aut vnde peruertatur
 221. b 222. b
 dilectionis probatio quid
 dilectionis mutuae vis & auctoritas quanta
 395. a
 dilectionis Dei causa modusq; qualis aut q̄s
 227. b
 diligentes Deum plus quam seipfos, q̄

iii. b diligentes Deum perfectè qui
 dilectionem Dei, explicari præceptis tribus;
 11. b proximi, septem
 diluculum mysticè quid
 112. a dimissio peccatorum mutua cur tam neces-
 saria
 284. dionysij Arcopagita de oblatiōibus & ora-
 tionibus p̄ defunctis sententia 410. a 411. a
 de traditiōibus apostolicis assertio 403. a
 discedentem ab ecclesiastica vnitatē, cū hæ-
 reticis necessariō inueniri
 51. a DISCEDITE illud, & VENITE, quibus
 vel timendum, vel sperandum
 142. a discenda vbi sit veritas
 disciplina quæ cui audienda
 disciplinæ ecclesiasticæ potestas apud quos
 quanta
 distinctio mandatorum Dei quæ cur Augu-
 stino magis placeat
 72. a distinctio inter apostolos quæ
 diuertere à malo, quanti sit momenti
 diuina super quos maneat ira
 diuinis literis ac scripturis solis cur allige-
 mur minimè
 Docendum ac sentiendum cum doctoribus
 ecclesiæ
 doctores qui, quibus in rebus audiendi
 doctorum ac pastorum obseruatio in ec-
 clesia quò maximè conducat
 doctrina quæ à qua, quo modo interno-
 scenda
 doctrinæ dijudicandæ præficiendi necessa-
 riō qui
 doctrinæ de præceptis ac traditionibus ec-
 clesiæ fructus ac vsus quis
 dogmata apostolorum partim scripta, par-
 tim non scripta
 dogmatū & edictorū differētia q̄lis
 dogmatum ecclesiasticorū diuisio quæ
 dñs tecum, q̄ dictū Mariæ
 dominica dies qui celebranda
 dominicæ diei obseruatio q̄lis
 do.

dominicæ orationis vis & excellentia
 forma quæ
 dominico die non ieiunari, traditionis apo-
 stolicæ esse
 dominicis ac festis diebus quid agendum aut
 omittendum
 donatistarum per Augustinum increpatio
 & confutatio
 donatisti cur operati sit ecclesia
 dormientes qui vocentur mortui
 dormitatus quis à q̄ rectè appellatus
 dormitio mysticè quid
 Dubia quæ quò referenda
 dubijs in rebus quò confugiendum
 dubitare quis de re, q̄rum sit aut fuerit
 duces, propugnatores & custodes hominū,
 qui
 duodecim apostolis, 12. articulos symboli
 respondere
 duodecim in corona virginis stellæ, mysticè
 quid
EA q̄ in æterna vita nō sunt, qualia
 eadē in carne, quam hīc habuimus, nos
 tandē resurrecturos
 Ecclesia cuiam pro matre necessariō agno-
 scenda
 inesse aut inhærere, quanti sit mo-
 riti
 dispersa, qualisve cōgregatio
 sit aut cur dicatur sancta
 qualis aut quantus
 cur aut qui heretice
 ticitis inuisa, operatæ, alio qui apertissima
 96. super quā aut cuius sit fundata catho-
 licæ, & apertam & manifestam, non so-
 dram
 est fides
 anam) edificata
 Bernardū in se habeat
 sita
 108. a cur tanq̄ mater amanda
 421. b quibus dotibus ac beneficijs à deo
 illustrata
 ecclesiæ auctoritas q̄ta

155. 156. a
 405. b
 492. b
 106. b
 96. a
 278. b
 305. b
 127. b
 441. a
 506. b
 10. b
 289. a
 16. a
 216. a
 138. b
 129. a
 490. b
 490. b
 119. a
 400. b
 432. a
 504. a
 95. b
 100. a
 101. b
 113. a
 103. a
 103. b
 444. b 445. b
 426. b

504. b 506. 510. b catholicæ vnitatis & ca-
 put quod
 88. a & arc̄ Noeticæ collatio
 93. b & so-
 lis venusta comparatio
 97. b & Euglepi-
 da assimilatio
 98. b vnitati scindendę hē-
 reses à satana adinuentas
 98. b nomē qd
 signet
 98. b verę inueniendæ quā facilis sit
 ratio
 99. a primat⁹ cur Petro à Ch̄so de-
 lat⁹
 99. b paci q̄toperē cōsulēdū
 107. a de
 resurrectiōe ḡnali sn̄a
 127. b 128. a decre-
 ta quāti habēda
 140. a p̄cepta q̄ obseruā-
 da
 400. a iudiciū quale quātū ve
 400. b
 450. b cuiusq; morē, vbiq; sit, cuique
 seruandū
 415. b nomē qui sibi falso arro-
 gent
 421. b Ro. dignitas & in Apostolica
 fide cōstantia
 426. b pastor, caput ac fun-
 damētum adamantinum, quis
 431. a salus
 vnde pendeat
 436. a vniuersalis curā Ro-
 manę Petri cathedrę incubere
 436. b ca-
 tholicæ episcop⁹ quis
 437. a Ro. primatus
 vnde
 439. a laus & cōmendatio
 442. b di-
 gnitas & auctoritas q̄ aut qualis vbi & q̄
 maxīe necessaria
 444. b 498. b 499. a sta-
 tuta dissolui nō posse
 490. a p̄cepta sin-
 gularia quæ aut quot
 490. b
 490. b
 490. b
 400. b
 432. a
 504. a
 95. b
 100. a
 101. b
 113. a
 103. a
 103. b
 444. b 445. b
 426. b

ecclesiam esse Christi amicam, sororem, & ephræm q̄ martyres sanctos inuocârît 287.
 sponfam vnicam 445. b *ἐπιφάνια* græcè quid 170. 171. a
 ecclesiarum omnium cura cuius incum- epiphaniæ vigilia quandonâ adhuc in Ger-
 bat 435. a 442. a mania ieiunabilis 494. b
 ecclesias in Germania haud aliter ac Hispa- epiphaniij de Traditionum necessitate sen-
 nas, Irenæi credidisse tempore 98. a tentia 404. b de ieiunijs ecclesiasticis
 ecclesiasticæ vnitatis momētum seu autho- 410. a de abstinētia feriæ 4. & sextæ 411. b
 ritas quanta 109. a de traditionibus apostolicis 419. b de ec-
 ecclesiasticæ consuetudinis aut traditio- clesiæ autoritate 490. a de scripturarum
 nis vis 404. b defectu aut silentio 510. a
 ecclesiasticorum præceptorum fructus aut episcopus ecclesiæ vniuersalis quis 437. a
 vsus quis 497. a episcopo summo resistentes, Ecclesiæ vni-
 ecclesiasticas traditiones scriptas & nō scri- uersali resistere 426. a
 ptas, eiusdem fidei esse 406. a episcoporum inter se successiões quid mo-
 ecclesiastica tractare negocia synodicè, q̄- menti habeant 143. b
 rum sit 457. b episcoporum inter se distinctio aut disci-
 Edeffeno regi quomodo Christus suam mi- men quod 436. a 439. b
 ferit effigiem 336. a episcoporum om̄ium cōsecratio vndè 440. b
 edita & dogmata quæ differant 404. a episcopis inobedientes, extra salutis viâ ver-
 editio librorum sacræ scripturæ authentica fari 461. a
 quæ 506. a episcopos esse ecclesiæ columnas 442. b
 editionis Bibliorum vulgatæ autoritas episcopos catholicos, tametsi malos, digni-
 quanta 142. b tatem pastorum non amittere 458. b
 Effigies apostolorum Petri & Pauli quomo- episcopos in ecclesia locum apostolorum
 dō Constantino per visum apparuerint habere 513. a
 326. b Error in Petro quandonâ locum habuit,
 effigies quæ quæ per quam synodum ado- aut non habuit 429. a
 rari iussæ 331. a Esaias quæ mysticè Mariam nominârît 196. b
 Ego sum Dominus Deus tuus, quid vbi præ esaiæ de Christi pro nobis passione testi-
 se ferat 234. b monia 42. a
 Eleemosynam extra Ecclesiam, ad salutem esaiæ de iudicio extremo oracula 71. b
 non prodesse 109. b Ethnicos longè aliter habuisse imagines &
 elixæ ossa an immunda Iudæis habita 306. b statuas, quàm habeant Christiani 318. a
 Emmanuel quid sonet interpretatum 35. a Euacuatus quæ per quam infernus 207. b
 Enchiridion Græcis quid 5. a *εὐα* quæ mutatum in *αὐτ* 198. b
 enoch & Helix cur quis martyr comparan- eua vnicæ quæ & quæ aptæ ad ecclesiam vnâ
 dus 311. b sit collata 98. b
 Ephesini concilij I. de Christi generatione eua & Mariæ cōparatio 186. b 190. a 197. b
 sententia 39. b euangelium Christi, quandonâ fiat homi-
 ephræm (seu Ephræmij) Syri de S. Cruce nis aut diaboli 510. a
 encomium 51. b 52. a de laudibus ac hono- euangelio qua conditione Augustinus non
 ribus Mariæ assertio 202. b 203. 204. credidisset 142. b 506. a
 euan-

euangelium in sensu, non verbis, esse 509. b exemplar quid sit 324. a
 eucharistia quæ olim ex traditione aposto- exhibitio operis, quale cui rei iudiciū 234. a
 lica sumi soleat 405. a quotiès cuique experientia quæ quantum fidei adimat aut
 quotanuis & quondò sumenda 491. a noceat 12. a
 eucharistie vsus olim q̄ frequens 170. b 171. b experientia de sanctorum quorundam au-
 eucharistia custodiâ sedulam & anxiam, tra- xilio & beneficijs 298. a
 ditionis apostolicæ esse 405. a explicatores symboli apostolici singulares
 eulalia virgo Lusitana, quæ à Prudentio va- ac præcipui qui 17. a
 re honorata 292. extra ecclesiam qui est, Christianum non
 eunomij hæresim quam quæ Vigilantius imi- esse 2. b
 tatus 305. a extra ecclesiâ nulla salus aut sanctitas 86. b
 Eunuchi quæ quàm Deo grati 348. b 109. a 111. a 433. b 461. b
εὐσβία quid 257. extra sanctorum communionem salutis nil
 eusebij Emiseni de fide sententiâ apophthe- esse 87. b 88. a
 gmatica 12. extra ecclesiâ nil boni aut salubris esse 108. a
 eusebij Cæsareni mira de Crucis virtute te- extra ecclesiam Christianos non esse 111. b
 stimoniam 57. Ezechiel quæ Mariam propheticè præsigna-
 eusebij Cæsareni de visione Crucis in aère uerit 196. b
 mira piâq; narratio 56. de sanctis hono- ezechielis signum Thau, quid sibi voluerit
 randis assertio 302. b 303. a de imagine aut velit 50. a
 Christi & hæmorrhoidiæ 334. b de Mosis **F**acies Dei quid 137. a
 & Christi dogmatū diuersitate 404. a de **F**acilia Dei mandata esse 250. a
 Ignatij martyris erga Traditiones apo- factores in scriptura commendati aut iusti-
 stolicas studio & affectu 419. b 420. a ficati qui 395. b
 eustathiani hæretici quales aut qui 308. a fallax spes quæ 154. b
 eustochium quæ de obitu matris Paulæ con- fatuæ virgines quali quibusnam exemplo
 solatus sit Hieronymus 287. b 284. a sint 219. a
 euthymio ecclesia quid sit, aut qui eam re- Felix martyr Nolanus quæ mortuus cui ali-
 præsentent 402. a cui suo opem tulerit 299. a
εὐαγγελία græcè quid 170. b felicem Nolæ urbis martyrem, à S. Paulino
 Examinatio quæ cui incumbat 437. b 443. a eiusdem urbis episcopo inuocari 300. a
 excommunicandi potestas qualis aut vbi sit felicitas æternæ vitæ quanta 137. a
 511. b 512. a fenestris & parietibus Crucis figuram im-
 excommunicati quo in periculo sint 88. a primendam 50. b
 excommunicatio quæ timenda, & qualis sit feriæ quæ quæ celebrandæ 347. b
 mysticè gladius 111. a 461. b quæ aut in quos ferijs in quibus cur & gaudere, & confundi
 vtenda 512. debeamus 279. a
 excommunicationis vincula durius quàm fermentum quod quæ aut cur sanctum 195. b
 vlla ferrea vel adamantina, ligare 111. b festa quæ cur ad celebrandum instituta 317. a
 excommunicationi terror quis vbi à Chri- quæ obseruanda 346. a
 sto adiectus 512. a festi dies cur instituti 257. b 353. a. q̄ vtilitate
 excommunicatione vbinam suspensendū 512. b celebrētur 317. a quæ obseruandi 490. b

festorum aliquot observationem, esse tradidit fidem veram non mutari secundum temporis apostolicæ	409.a	ra	467.a
festorum iuxta Lugdunensium conciliū seruan- fide ac spe magna, quanto sit maior charidorum summa	491.a	tas	218.b 219.a
Fides quale quantum ve DEI sit donum & fide per successionem perpetuò conseruata lumen	7.	hæreticos confundi	426.b
fides qd spectet, cui ve fidat aut innitatur	7.b	fidelis proprium quid	12.a
fides quid, qualis ve sit veritatis assensus	9.b	filium Dei esse, mysticè quid	509.a
fides quæ cur quo authore nil mereat	10.b	filij quid suis debeant parentibus	357.b
fides qualium sit rerum substantia seu argu- mentum	12.a	filiorum ecclesiæ discrimen quod qui vnde	515.b 516.a
fides qui per Chrysostrum laudata	12.b	filix quæ qui incedere solitæ	377.b 378.a
fides qui aut quarū rerum autoritate mu- nienda	144.a	fimbriæ mysticè quid	315.b
fides vbi licitè rescindatur	341.	fistulæ morbus vbi aliquando ad cuius reli- quias tactas sanatus	309.a
fides incorrupta vbi	433.a	Flagella Domini qui excipienda	176.b
fidei laus, vis ac necessitas	5.b 6.8.a 12.144.b	flores q vbi quam mirè mulieri cæcæ visum	
fidei energia quanta	6.b	restituerint	308.b
fidei vocabulo quid intelligendum	7.a	florentini concilij de spiritu sancto & Rō.	
fidei definitio Apostolica	8.b	pontificis potestate decretum	86.a 121.b
fidei proprium quid	8.a	11.b fluctuatiōni quali qui maximè resistatur	
fidei Catholicæ symbolum, complexio aut summa quæ	13.a	Fons signatus, mysticè quid	201.b
fidei nostræ quis finis	19.a	fontis vnus riuuli multi, quib⁹ aut cui my- sticè conferantur	97.b
fidei & spei communitio quæ, & discrimen quod	148.b	Fraternæ dilectionis officia & indicia	394.b
fidei ac spei doctrina institui, an Christiano frontis imprimere Crucis figuram, quò va- fati	218.b	leat	55.b
fidei restæ indicium	427.a	frontem signaculo Crucis terere vndenam	
fidei cui tutò accertò inhærendum	472.a	didicerimus	49.a
fidem esse salutis nostræ ianiam	5.b	frōtibus ac fenestris Crucis formam impri- mendam	50.b
fidem, nisi vna sit, fidem non esse	6.b	fructus benedictus quis	197.a
fidem esse gratuitum Dei donum	8.a	fructus quos qui consequamur	487.
fidem ratione metiendam non esse	10.b	fructibus è quibus facillimè agnoscas hære- ses	508.b
fidem non æstimationem, sed certitudinem esse	10.b	fulgētius quibus verbis Mariæ laudem præ- dicarit	210.a
fidem à demonstratione haud pendere	11.a	fulgentij episcopi de excellentia Mariæ sen- tentia	190.a
fidem humana experientia nitentem, meri- toriam non esse	12.a	furti nomine quid intelligendum	356. eo q
fidem esse veluti lampadem magnam, erran- tibus à Christo exhibitam	12.b	alia vitia aut scelera prohibita	380.a
fidē & spē absq; charitate nō sufficere	219.a	furti	

furti vetatio qui differat à vetatione re alic- nam concupiscendi	356.a	gregorius Magn⁹ cur cui fidei detrahat meo- ritum 10. b qui resurrectionem generalē demonstrat 129. b quæ concilia euangelij instar habeat	461. b 462. a
fusilem ex cera picturā Chrysostrum cha- ram fuisse	328.b	gregorij de autoritate ecclesiæ sententia 102. b 110. de purgatorio 108. a de spe & timore 153. b de charitate seu dilectione 232. a de sanctis defunctis 274. b 275. a de sanctorum imaginibus 333. a de die Do- minico 352. b de multiplici charitatis lau- de 399. de ligandi & soluendi autorita- te	513. a
Gabrielis p̄sentia q Maria turbata	210. b	gregorio non meritoria fides quæ	12. a
Gabrieli archangelo quid acceptum re- ferre debeamus	191. a	gregorij Nazianzeni de inuocata per virgi- nem tentatam Maria, singularis exempli adductio 205. a de honore sanctis habē- do sententia	283. b 284.
gamalieli quale donum à Nicodemo in te- stamento relictum	332. b	gregorius Nyssen⁹ quali pictura ad lachry- mas motus	327. b
gangrensis concilij de basilicis aut locis S. Martyrum, sententia 308. a de nō obser- uantibus ieiunia indicta	493. b	gregor. Nysseni & Basilij Mag. confratrum concors de imaginibus sententia	329. b
gaudia regni cælestis quanta	138. a	greg. Tertulliano mysticè quid	3. b
Gedeonis vellus ac ros, mysticè quid	200. b	doctrinam secutas	465. b
gelasij Papæ de epistolis decretalibus sentē- tia 463. de semel definitis in dubium non vocandis	475. b	geometricæ probationes quo peculiari ap- pellentur nomine	11. a
generatio Christi quæ qualis	42. b	geruasij & Protasij martyrum corpora qui- bus miraculis & reperta & probata 308. a reliquijs quid Mediolanum debeat	312.
generationis Christi æternæ demonstratio 19. a 23. a vtriusque & diuinæ & humanæ	36. 37. 38.	gestus qui quibus cauendi	370. b
generales synodos omnes, Apostolicæ sedis doctrinam secutas	465. b	Gloria Dei, quorum illustres virtute	289. b
geometricæ probationes quo peculiari ap- pellentur nomine	11. a	gloriant in quo gloriandum	18. b
geruasij & Protasij martyrum corpora qui- bus miraculis & reperta & probata 308. a reliquijs quid Mediolanum debeat	312.	Grassantibus hæresibus, quò confugiendū	435. a
gestus qui quibus cauendi	370. b	gratia data Mariæ, quā differat à gratia alijs data	188. b
Gloria Dei, quorum illustres virtute	289. b	gratia quibus per quam quærenda	217. b
gloriant in quo gloriandum	18. b	gratiam quantam Maria consecuta	201. a
Grassantibus hæresibus, quò confugiendū	435. a	gratia nos fieri saluos	8. a
gratia data Mariæ, quā differat à gratia alijs data	188. b	gratia qui plena Maria	187. b
gratia quibus per quam quærenda	217. b	gratiani iuriscōsulti de apostolicis decretis sententia	462. b
gratiam quantam Maria consecuta	201. a	gratuitum esse debere amorem	229.
gratia nos fieri saluos	8. a	denam sit	99. b 435. b 436. a 460. b
gratia qui plena Maria	187. b	heresum omnium interemptrix quæ	216. a
gratiani iuriscōsulti de apostolicis decretis sententia	462. b	heresum confutatio vnde institueda	470. b
gratuitum esse debere amorem	229.	hereses ex summi sacerdotis cōtemptu ob- oriri	100. hē.

hæreticum esse, quisquis de Christo aut fide
Christiãa aliter, quàm ecclesiã, docet aut
sentit 420.a
hæretici qui vndè cognomina sua adepti 2.
cur præsidem ecclesiã potissimum oppu-
gnent 99.b qd cuius impulsu faciãt 307.a
quid in tradições ecclesiã audere soleãt
408.a qui vsurpent aut tractent scriptu-
ras 507. quo regant lupum vellere 508.a
hæreticorum superstitione in vitandis Catho-
licis quã qualis 307.a cõuenticulum, An-
tichristi esse synagogam 426.a ingenium
seu affectus erga sedem Rom, quis 437.b
scripturis conuictorum cauillus ac ter-
giuersatio 510.b mores aut studia qualia
516.a proprium quid 469.b 518.b
hæreticos, verè Christianos nõ esse 3.b Ter-
tulliano esse non posse Christianos 4. nil
nisi pœnam & interitum manere 110.a
filios ancillæ aut concubinẽ, non matro-
nẽ, esse 114.a extra ecclesiam defunctos,
damnationi obnoxios esse 139.a sibi no-
men ecclesiã falsò arrogare 421.b suẽ ec-
clesiã originem reddere non posse 427.b
hagiomachis anathema 296.b
Hemeterius & Cheledonius martyres qui
à Prudentio laudati 291.
herbæ ad imaginem Christi enatẽ mirabilis
virtus 335.
herodis iuramentum quod cur non fuerit
seruandum 344.b 345.a
hesiodus quid boni aut vero cõsentanei de
semideis scripserit 303.a
Hieraticarum apud Aegyptios literarum
vnam, Crucis habuisse formam 53.a
hieronymus perpetuã MARIÆ virginita-
tem cõtra quem vbi asserat 39. b quomo-
dò aut Romanæ aut Petri cathedrẽ adhe-
serit 101.a qui Paulã inuocãrit 288.a quã-
tus Romanẽ ecclesiã laudator aut præ-
co 432. b
hieronymi de symbolo apostolorum sen-
tentia 16.a de vtendo S. Crucis signo 50.a
de S. Crucis potentia aut vi 55. de Christi
ad inferos descensu 66.a de vnitare eccle-
siã 98.b de sequenda ecclesiã Catholica
consiliũ 105. b 106. a de sacerdotũ autho-
ritate apophthegma 118. b de generali re-
surrectione assertio 126. b 127. 128. de li-
bris scripturẽ sacrẽ authenticis 142. b de
pane supersubstantiali 170. b de S. Mariẽ
laudib⁹ 198. a de virginitate Mariẽ 201. b
de sanctis defunctis 277. b 287. b contra
Vigilantium de reliquiarũ honore 303. b
de traditionibus apostolicis aut orbis
totius consensu 405. b de Quadragesima
& quibusdam ieiunijs 410. a 411. b de tra-
ditiõum Ecclesiasticarum obseruatione
420. de Rom. aut Petri cathedra 426. a de
nomine Petre, Petro per Christum com-
municato 429. a erga summum pontifi-
cem reuerentia 433. de summi sacerdotis
dignitate 436. a de intelligentia scriptu-
rarum hæretica 509. b de excommunica-
tione aut pronuntiato ecclesiẽ 511. b
hieronymo consensus orbis totius quam
vim habeat 143. b 144. a
hieronymo q. Cathedra Petri agnita 422. b
hieronymum in re dubia ad Rom. pontifi-
cis iudicium confugisse 465. a
hilarij de Petri apostoli excellenti potestate
exclamatio 120. a
hilarij de fundamento ecclesiẽ sententia in-
signis 428. b 429. a
hilarij de hæreticis scripturam citantibus
sententiã 507. a de falso scripturarum sen-
su 520. a
hilarion qui prestigias seu terriculamenta
demonum dispellere solitus 55.
hilarionis insigne per Crucis figuram con-
tra fluctus marinos miraculum 55. b
hippolytus, qui à Prudentio laudatus 294. b
historiẽ quẽ cur in templis depingi consue-
re 327. a
hysto-

historiarum sacrarum piẽ depictarum utili-
tas quanta 339. b
Hodiẽ mecum eris in Paradiso, quomodo
intelligendum 64. b
hoim quẽq; esse cuiq; proximũ 229. b 230. b
homines qui sint aut fiant dij 21. b
homines qui per hæreses occæcentur ac fal-
lantur 99. a
honorandum in martyribus quid 314. b
honorandorum parẽtum merces quã 358. a
honor exhibitus seruis, cuius sit rei iudiciũ
282. a
honorem seruorum, redundare in eorum
Dominum 306. a
honor imagini exhibitus, ad prototypum
seu primũ refertur exemplar 324. a 328. a
hortus conclusus mysticè quid 201. b
hosij Cordubesi de ijs qui præsumptuosè
concilij se immiscerent, iudicium 459. a
Humana vita quid aut qualis 176. a
humanam excedentia rationem, fide dun-
taxat indigere 12. a
humanam in excommunicatione sententiã
diuina roborari 511. b
humanum genus quid Mariã debeat 198. a
Iacobus frater Domini qua erga Mariam
deuotione vsus 186. a quali imagine per
Gamalielem donatus 332. b
ianua salutis nostrã quã 5. b
ianitorum, regum, & piscatorum lepida in-
ter se commutatio 286. b
Iconoclastæ cur furiosi potius quàm erro-
nei existimandi 319. a
iconoclastarum error, aut insania potius
spõtanca, qualis aut cur damnabilis 318. b
iconoclastarum damnatio 329. a
iconoclasticus imperator quis qui per Da-
mascenum oppugnatus 337. b
iconoclastici conciliabuli apud Constanti-
nopolim habiti damnatio 329. a
iconomachus imperator primus quis 327. a
iconomachi qui per quam Synodũ anathe-
matizati 337. b
Idola ethnicorum imaginibus sacris con-
ferre, quale quid 335. a
idola quã qui per scripturas damnata & re-
iecta 319. 320. 321. 322. 323.
idololatrã Vigilantio hæretico qui 304. b
idololatriam primo DEI præcepto pro-
hiberi 252. a
Ieiunalis prandij tempus olim quale aut
quantum 494. b
ieiunium diei Dominicã nefas esse, ex tradi-
tione haberi apostolica 405. a
ieiunij indicti violatores qua pœna ple-
ctendi 494. a
ieiunij quatuor temporum certò definiti-
di ratio, quã fuerit olim difficilis 494. b
ieiunij à pascha vsque ad Pentecosten im-
munitatem aut intermissionem, traditio-
nis apostolicã esse 405. a
ieiunia Mariã & parfimonia 211. a
ieiunia quã qui obseruanda 490. b 491. b
492. b 493. b
ieiunia cur quorundam sanctorũ festis præ-
mittantur 495. a
iephthè vòtũ de immolatione filij õle 344. b
iesus quid sonet 27. b
iesu erga nos amor quantus 41. a
Ignatius etsi custodia & vinculis cinctus, in
quo ad mortem itinere quã sedulo ac
feruidè quid docuerit 419. b 420. a
ignatij de vocabulo Christianorum, & vir-
tute S. Crucis apophthegma 3. a 55. b
ignatij de honore episcoporum, & obserua-
tione Quadragesimã, sententia 485. b
ignis quẽ vocãt Purgatorium, assertio 108. a
ignis alieni ad Dei altare allatio, mysticè
quid 110. a
Imaginis honorem ad prototypum transf-
ferri 325. a 328. a
imaginis lignum aut materiam nõ honora-
ri 327. b
ima-

imaginis Christi per Nicodemum factae mi-
 raculum 332.a
 imagini non tanq̄ diuinitati proster-
 nendi 334.a
 imagines & statuae sanctis erigendae 310.a
 deo fieri iussae, quales aut quae 321.b 322.a
 imagines quae quod nos excitent 325.a
 bus librorum sint loco 325.a
 imagines apostolorum Petri & Pauli qui iam
 olim Romae veneratae 326.
 imagines quae à quibus episcopis aut episco-
 porum conuentibus adoratae 328.a
 imagines cur in templis propositae 333.b
 imagines Christi & Mariae à Luca euange-
 lista factae 336.
 imagines qui honorandae 339.a
 imaginum Christi aut sanctorum vsus, an
 cum primo Dei precepto pugnet 318.a
 pius vsus quis 318.
 imaginum cultum & vsum, esse traditionis apo-
 stolicae non scriptae 325.b 329.b
 imaginum sanctarum vtilitas quae, & quae eis
 debeat veneratio 330.b
 imaginum per Nicephorum historicum as-
 sertio 336.b
 imaginum sacrarum defendendarum gratia
 multos martyrio affectos 339.b
 imaginibus quod sit, imaginatis per eas, sic
 ri 339.a
 imagines deuotionem excitare 333.b
 imagines Christi & Mariae, Petriq; &
 Pauli interpretatio quae qui fieri debeat
 transmittit Gregorius 334.a
 imagines sanctorum, idolis ethnicis compa-
 rare, scelus quantum 338.a
 imaginunculas ad martyrum memorias, sus-
 pendendi vsus quis 289.b
 imitatio Sanctis gratissima quae 284.a
 imitatio quae aut quorum quam quibus sit
 necessaria 317.a
 immersio baptizandi hominis trina, vnde
 nam sit 403.b
 immunditiae corporum sanctorum aut reli-
 quiarum confutatio 306.
 impator quis qui miraculose auxilio S. Ma-
 rię victoriam consequutus 337.a
 imperatori nil esse cum episcoporum nego-
 ciji commune 459.a
 imperatores etiā Sanctis ob intercessionem
 supplicare 286.a
 imperatores qui quorum sanctorum reli-
 quias quomodo honorarint 304.a
 imperatorum protectores qui etiā serui 286.b
 imperatorum iconoclasticorum aliquot ca-
 talogus 340.
 implorationis aut inuocationis sanctorum
 assertio ac defensio 296.b
 impossibilia non esse Dei mandata 249.a
 Incedendum inter spem ac timorem qui sit
 infernus seu inferiora terrae, quid aut ubi
 66.a
 infernus per Mariam euacuatus 207.b
 inferni dolores qui dicantur soluti 64.a
 inimicus qui diligendus 230.b
 innocentius 3. Papa qui Mariam extulerit 198.
 intercessio Mariae quibus titulis aut verbis
 ab Athanasio perita 209.a
 intercessionis sanctorum, ringant haeretici
 quam velint, defensio 185.b
 Domini fratrem assertio 186.a
 intercessionem sanctorum perpetuo eccle-
 sia vsu receptam 296.b
 interpretatio quae qui fieri debeat 506.b
 interpretationes quae quid innuant 508.a
 inuidiae malum quantum 138.a
 inuocationis Mariae assertio 206.b
 inunctionem olei in sacramentis, vndenam
 habeamus 289.b
 inuocati à Nazianzeno sancti qui 183.b 184.b
 error qui per quem confutatus 128.
 pro imaginibus contra Leonem Isauri-
 cum sententia 340.a
 iob sua de resurrectione generali fide quos
 me.

merito pudesciat 130.a
 iob quale cum quibus foedus pepigerit 376.
 ioheli quale futurum generale omnium iu-
 dicium 72.b
 ionae Aureliensis episcopi de imaginum cultu
 iustum extra ecclesiam esse posse neminem
 assertio 337.
 Irenaeus qui Christi ad inferos descensum,
 eiusq; ex illo ascensum adstruxerit 63.
 Irenaeus qui Romanam Ecclesiam Petri ve-
 dem agnouerit 423.a
 Irenaeus de apostolorum simbolo sententia
 15.b
 eiusq; ordine & autoritate 103.a 110.a
 de laudibus Mariae 197.b
 de aduocata Maria 208.a
 de obedientia presbytero-
 rum ecclesiae 421.a
 de Traditionum vi-
 514.a
 Isidori de festis sanctorum sententia 317.a
 Iudaica festa non celebranda Christianis 353.a
 iudicare de vero scripturae sensu, cuius sit
 506.b
 iudex in fidei negocijs supremus quis 435.a
 iudicium extremum qui expectandum ac ti-
 mendum 70.b
 iudicij extremi quae futura seueritas 70.b
 iudicij & misericordiae contemperantia quae
 quam necessaria 154.b
 iugum quod quale, & qui tollendum 243.a
 iulianus apostata quibus verbis virtutem
 Crucis testatus 51.b
 iuliani apostatae statua qui de caelo tacta &
 dissecta 335.b
 iuliano apostatae quid miri per signaculum
 Crucis obtigerit 49.b
 iulianum apostatam Crucis signo demones
 fugasse 51.b
 iuramenta quae cur non seruanda 344.b
 iurandum an & qui sit 341.a 343.a
 iurationi non assuecendum 341.b
 iuramento qui iurandum 343.b
 iustitia quibus aut quot partibus absoluat 4.a
 iustitia quae in quibus consistat 5.b
 iustitiae & sapientiae momentum quantum 4.a
 iustificatos quantumlibet perfectos, esse ob-
 seruandis Dei & ecclesiae mandatis adstri-
 ctos 234.a 249.a
 iustum extra ecclesiam esse posse neminem
 assertio 337.
 iustum non peccare in quouis opere 250.a
 Iubarum, quale Constantini Imperato-
 ris vexillum fuerit 56.b
 lactis ac mellis concordiam preguistare, qui-
 busnam olim ex traditione commenda-
 rum 404.b 405.b
 laicorum quorundam temeritas & impudē-
 tia quo in negotio quanta 458.b
 laicos aut seculares quibus de rebus agere
 non deceat 458.a
 lampadis magnae & fidei comparatio ele-
 gans 12.b
 lateranensis concilij de vnitatem ecclesiae sen-
 tentia 111.a
 praecipuum de confessione &
 communionem quale 496.
 de prouincia-
 libus concilij 511.b
 latreia quibus exhiberi iussa aut vetita 252.a
 cui soli debeat 255.b 256.a
 laetitia (vulgo Latraria) quid 253.b 255.b 256.a
 lauari quotidiani iam inde à baptismo per-
 hebdomadam totam carentia, vndenam
 sit aut fuerit 405.a
 laudare sanctos aut virtutem quid 284.
 laurentius martyr qui à Prudentio laudatus
 & inuocatus 291.b 292.a
 Legati nostri apud Deum qui 283.a
 legiflatorem, inuitis etiam haeticis, Chri-
 stum esse 234.b
 leo. Isauricus impator quomodo in sacras
 Christi & sanctorum seuerit imagines
 339.b 340.
 leonis Magni de fidei dotibus elogia seu
 assertio 6.b
 de simbolo apostolico 16.
 de apostolica ecclesia 101.
 de fidei integritate ac necessitate 144.b
 de DE I
 Zzz 2 erga

erga nos paternitate 160.b de sanctorum	lupi rapaces quid	508.a
Petri & Pauli patrocinio fiducia 298.b de	M Agdalenæ vnguento etſi Chriſtus nõ	
Dominicę dici excellentia 352. de tradi-	egeret, eam tamen ob id à Chriſto	
tiõibus diſcernedis 409. a de apoſtolorũ	laudatam	304.b
inter ſe poteſtatis diſcretione 436.a de	magiſtratibus cur quantoperè obſecund-	
conſtitutionibus decretalibus	dum	469.a
lepra quæ quibus purgari conceſſa	119.b	
Liberæ obſeruaciones quæ	415.b	
libertatem in qualè Chriſtiani vocati	515.b	
libertate qua quĩ vtendum	515.a	
libertate Chriſtiana qui cur hodiè abutan-	72.a	
tur maximè	515.a	
librorum Vet.& Noui Teſtamèti probatio	genda	479.a
& catalogus	504.b 505.b	
licentia carnali qui pro libertate, ſi dijs pla-	mandatis Dei & eccleſiæ Chriſtianos eſſe	72.a
cet, Chriſtiana abutantur	515.a	
lignum vitæ in terra infixum, myſticè quid	manentes extra eccleſiam, nil niſi damnati-	
velit	54.a	
lilij cur quæ munera conferantur	218.a	
linguarum omnium ſcientia cur vndè qui	15.b	
linguarum confuſione cur qui damnati aut	15.b	
puniti	15.b	
litania quæ quos calumniatores confun-	263.a	
dat	263.a	
litaniarum preces quibus cõueniant	315.b	
Loca quæ quanto cur quibus horron	51.a	
oculos ſanctorum, dæmonibus formidini	Domini honorata	186.
eſſe	312 a	
loquendum quid aut qui ſit	342.b	
Lucas euangelista quas quorum ve imagi-	336.	
nes feciſſe aſſeratur	336.	
luçæ ac Timothei reliquæ quò per quem	304.a	
translatæ	304.a	
lucam euangelista, præter alia, etiam pi-	336.	
ctorem inſignem fuiſſe	336.	
lucem eſſe & Chriſtum & apoſtolos	430.b	
luciferi, alioqui hæretici, catholicũ de mo-	200.	
re eccleſiæ, orbisquẽ vniuerſi conſenſu,	201.a	
apophthegma	405.b	
lugdunẽ concilij de feſtorum dierum ob-	491.a	
ſeruacione ſententia	202.b 203. 204.	

maria

maria quos & quàm diuerſos quantis aſſe-	mariam honorari quantoperè Deus volue-	
cerit beneficijs	207.a	rit
maria qui p quos patres aut martyres lau-	259.a	
data & inuocata	208.209.210.	
maria qui inter Chriſtum & Eccleſiam me-	pellandi	282.b
dia	216.a	
maria virginitas perpetua qui ab Ambro-	289.b	
ſio aſſerta	40.	
maria & ſanctorum interceſſionis aſſertio	nos honores tribui	295.b
185.b	martyres quorum regum patroni	298.a
maria & Euæ collatio	186.b 190.a 198.	
maria ſalutandæ author quis, ſeu auctrix quæ	martyres qui honorandi	310.a
191.a	martyres cur & turrium, & columnarum, &	
maria encomia per Andream Hieroſolyimi-	ſcopulorum, & candelabrorum, & tauro-	
tanum archiepiſcop.	195.	
maria precibus miſericordiam dei impetra-	martyrum memorię qui à Chriſtianiſ cele-	
ri	204.a	
maria ſuffragia vt impetres, quid fieri oportet	201.a	
maria conceptio quàm fuerit ſingularis ac	202.a	
ſancta	202.a	
maria dotes aut virtutes quæ quibus oportet	207.a	
juniores	207.a	
maria virtutes, & quæ eius viuendi ratio fuerit	210.b 211.212.	
maria geſtũ, mores, inceſſus, diſciplina	211.b	
maria vitam, omnium eſſe diſciplinam	212.b	
maria pedibus cur procidendum	216. a	
maria Dei genitricis imago qui per quem	306.a	
imperatorem honorata 337.a & quomodo	306.a	
per alium eidem lachrymæ fuſæ ibi.	credere	313.b
maria perpetua virginitas vndè contra quæ	283.a	
defenſa	39.b	
maria quid debeat genus humanum	198.a	
maria cur tanta pietas ac poteſtas	207.a	
maria quid debeant & mulieres, & viri	210.	
mariam eſſe ſpem vnicam peccatorum poſt	187.b	
Chriſtum	187.b	
mariam abſque peccato fuiſſe	202. a	
mariam cõfugiẽtibus ad ſe ſemper ſuccur-	206.b	
rere	206.b	
mariam inuocatam de eſſe nemini	207.a	

Zzz 3 mar-

martirium extra ecclesiam, nō prodesse aut miraculis quantis aut qualibus Mediolanū.
 saluare 109. b per quos illustratum 312. b
 martirium extra ecclesiam inutile esse 112. b miri quid de imaginibus Petri & Pauli Cō-
 massiliēsis episcopus Serenus cur à D. Gre- stantino uisus 326. b
 gōrio increpatus 333. a missæ sacrificium nulli sanctorum offerri.
 matē misericordiæ quæ quàm rectè dicatur 296. a
 206. missæ officium quandò cui quomòdò audi-
 matē ecclesiæ catholice aut radix quæ 437. a endum 490. b
 matifconensis cōcilij de festorum obserua- missæ sacrificium qui audiendum aut viden-
 tione sententiā 491. b dum 493. a
 matres cur potissimūm filijs aut filiabus ho- misericordiæ & iudicij societas vbi necessa-
 nōrande 359. b ria 154. b
 matricem ecclesiæ deserens, seorsum viuere misericordiæ mater qui per quem aut quam
 aut spirare non potest 113. b interpellata 216. b
 maximi ecclesiæ Taurin episcopi de symbo. mittere deorsum, quid 509. a
 lo apostolico sententiā 16. b de sanctorū Mœchiæ vocabulo quid intelligatur 356. a
 adiutorio 302. b moguntinum concilium quod, quid de q-
 Mediator quis qualis 279. b bus statuerit ieiunijs 494. a
 mediatore cur ad mediatorē sit opus 215. b moguntini concilij de festorum obseruati-
 mediolanensē peculiare priuilegium qui cō- one sententiā 402. a
 mune omnibus 314. monica qui aliquādò Mediolanensium cō-
 mediolanū qd qbus martyribus debeat 312. suetudine perturbata 415. b
 mediolanum qui Augustino habitum 308. a mons qualis aut quantus ecclesia 95. b
 mediolani qui olim sabbato non ieiunare- 96. a mysticè qui sit S. Maria 197. a
 tur 415. b monstra humana qui tandē & ipsa resur-
 melitiani vndē sic appellati 2. b rectora 130. b
 membra nos eadem quibus hīc vti fuimus, monumenta piscatorum quæ, quibus rega-
 in resurrectione habituros 129. a libus sepulcris clariora 286. b
 membra ecclesiæ præcipua quæ 443. a morituros ac resurrecturos omnes, immu-
 memoriæ quæ aut q̄rum qui celebrent 259. a tandos non omēs 126. b 127.
 memoriam in cælo augeri 280. a mors æterna qui mortalibus hīc facili-
 mendacia quoto Dei p̄cepto phibita 384. a vitetur 119. b
 merces quæ cuiq; tandē obuentura 122. a morsus inferni quid sibi velit 65. a
 mercedem intueri operantibus licitum esse mortis in hora quid quibus Maria 204. b
 250. a mortui quot modis ea quæ hīc fiunt, co-
 Militiæ cur p̄sens vita conferatur 175. b gnoscant 275. b
 miraculum S. Hilariōnis contra intumescēs mortuorum corpora cui hæretico qualia
 mare qui factum 55. b 306. a
 miracula quæ qui per quos elusa 305. a qui mortuos fraudare viuorum auxilijs, quo-
 per Augustinū obiter assignata 308. 309. rum sit 288. b
 qui hæretici aut negent aut calumniē- moses (aut Moyses) cur nō oīa quæ templo
 tur 315. inerant, voluerit omnibus peruia 403. b
 mōsis

mōsis erectis (in Crucis formam) manibus dem anathema 337. b 338. de traditioni-
 vinci Amalech 52. b bus ecclesiæ & imaginum veneratiōe sen-
 moysen quō charitas adegerit 232. b 233. a tentiā 407. b 412. b
 Mulier illa fortis apud Salomonem, mysti- nicenæ i. synodi sententiā qui per Constan-
 cæ quæ 200. b tinum excepta 459. b eiusdem de romæ.
 murus aduersum dæmones inexpugnabilis pontificis autoritate iudicium 442. a
 quis aut quid 55. a eiusdem canones de Roman. pontific. ex
 Natalis Christi locus ex prophetia Mi- Iulio (alijs nō extantes) qui 443. b 444. a
 cheæ ostensus 36. a eiusdem synodi Nicenæ I. de hīnis per
 natalitia quæ cur celebranda 316. b singulos annos synodis sententiā 457. a
 natalitij dies sanctorum quorū q̄ principē 511. a
 celebrandi 302. b nicephori mira de crucis figura in frōtibz
 naues mysticè quid 121. a infidelium impressa narratio 53. b
 nazianzenus qui Mariam inuocauerit 213. b nicephori de miraculis S. crucis Constanti-
 214. no visæ testimonium 57. b 58. a
 nazianzenus inuocat Cyprianum 283. b nicephori de imagine Christi Augaro (alibi
 nazianzenus quali præconio Mariam extu- aliter appellat) Edeſſæ regi transmissa nar-
 lerit 209. b ratio 315. b
 nazianzenus quāti fecerit Athanasium 284. nicephori de imaginibus Christi, Mariæ &
 nazianzeni de efficacia signi crucis assertio apostolorum sententiā 335. b 336.
 49. b nicephori de facinore lepidi ac pig. archi-
 nazianzeni de vincenda tentatione lepidū mandritæ Theodosij narratio 462.
 exemplum 205. nicepæ Choniatis historica de triumpho
 nazianzeni pia de imaginibus sententiā 329. b Manuēlis imperatoris narratio 336. b 337. a
 Negans se Christianum, Christum negat 3. a nicodemum manibus suis crucifixi Christi
 negatio quarum rerum facilior quàm asser- imaginem fecisse. 332. b
 tio 138. b nicodemica illa crucifixi Christi imago, q̄
 negocia q̄ quibus diebus nō exercēda 353. a tandē per quos deuenit 332.
 negocia quæ quō referenda 440. b nicolai papæ I. de apostolicis constitutioni-
 neminem extra ecclesiam saluari 110. b bus sententiā 462. b 463. a
 nesciri multa Christi & apostolorum dicta nihil vitij aut deformitatis pristinæ in cor-
 facta quæ, quorum nostra interfit maximè poribus sanctorum. resurgentibus futu-
 514. b rum 130. b
 Nicæna synodus 2. contra quos speciatim nili de cruce in templis effigiāda, eaq; sola,
 habita sit 326. a quantū traditiones eccle- assertio 328. b
 siasticas fecerit 406. b nil boni extra ecclesiā sperandum aut quæ-
 nicenæ synodi secuudæ de sanctorum inter- reudum 109.
 cessione sententiā 295. b de reliquiarum Nominatio Dei quæ qualis 341. b
 veneratione 307. a contra iconoclastas p nomine Dei qui aut qua reuerentia vtendū
 imaginibus 329. a de honorandis & ha- 341. a
 bendis imaginibus definitio 330. a & cō- nō tam quid fiat, quàm quo animo fiat, vi-
 tra iconoclastas exclamatio 330. b in eos- dendum 324. b
 no-

nouarum hæresum confutatio vnde qua- renda	470.b	opulenti qui quales, aut qualibus obnoxij vitijs	378 b
nouitas hæretica qui aut qua autoritate conteratur	473.a	opus ministerij quid vbi potissimum requi- rat	477.a
nouitates quibus aut inuisæ, aut plausibi- les	469.b	Orandum quibus pro quibus	360.a
nouitatibus in fide susceptis, quæ necessa- riò mala sequantur	469.a	orare sanctos pro peccatoribus, neque no- uum, neque insolitum	301.b
nouitatibus qui vel gaudeant maxime, vel offendantur	518.b	orare vultu seu ore ad Orientem verso, vn- dè sit	403.a
nos ipsi quales sanctorum esse debeamus imagines	310.a	orari pro defunctis, vnde	411.a
nox mysticè quid	199.a	oraria & vestes reliquijs admota, medica- menta præstare	312.b
Nyssenum Gregorium pictura de Isaac & Abraham, ad lachrymas comouet	327.b	oratio Dominica quæ aut quot compræhen- dat	157.
Obediendum qui quibus	360.a	orationis ardentis vis quanta	149.a
Oblationes & orationes pro defun- ctis ex traditione apostolica esse	405.a	orationis Dominicæ explicatores qui initium quale, aut quid sibi velit	158.a
410.a 411.a		ma, seu quid comprehendat	183.b
obsecrandum cui pro quibus	360.a	orationis sanctorum defunctorum pro vi- uis assertio ac defensio	278.a 282.b
obseruatio dierum quæ quæ à Paulo vetita aut non vetita	352.b	orbis terrarum cura cui à quo commenda- ta	431.a
obseruationes liberæ quæ	415.b	ordinatio in ecclesia quæ cum maxime con- seruanda	476.b
Ociù diei festæ nostrû qle esse debeat	354.a	ordinationes quæ quales, aut quàm neces- sariæ	417.a
ocio quali quando vacandum	346.a	ordinum singulorum sancti quo nobis ho- nore prosequendi	310.a
octauæ generalis synodi de Crucis effigie instar Euangeliorum libri adorandi as- sertio	331.a	orientem versus orare, traditionem esse apo- stolicam	403.a 412.a
338.a de traditionibus iudiciû	408.a	origenis de laude S. Crucis elogia	52.b
oculis cum suis quis quale pepigerit fœdus	376.b	origenis de resurrectione error quis	128.a
Oleum quid magni significet	225.a	origenis de sanctorum defunctorû pro no- bis oratione sententia	277.a
olco charitatem signari	223.a	paruulorum	409 a 410.b
olei vis ac supereminentia	223.b	de aspernato- ribus traditionum ecclesie	420.a
olei inunctionem in sacramentis, traditio- nem Apostolicam esse	403.b	de primatu Petri	430.a
Omnipotentia diuinæ assertio & ostensio	22.b	de verbo Christi, Eccè hic, eccè illic, interpretatio	451.
Opera bona vbi tantû fructuosè fiant	102.b	origo schismatum & hæresum omnium quæ 436.a 460.b	
opinionem nec esse, nec dici posse fidè	10.a	ornamenta quæ quibus in festis quomodo vtenda	352. or-
optati Mileuitani de ecclesia Catholica iu- diciû	427.a		

orthodoxa de imaginibus sententia	327.a	passiones meritoria quæ	82.a
Os, princeps, ac vertex apostolorû, qs	431.a	pastor pastorum quis	120.b 425.b
osee de Christi ad inferos descensu ac redi- tu oraculum	59.b	pastoris nomen qui Christo & Petro con- ueniat	431.b
ossa quæ qui iam olim venerata	304.b	pastoris sententiam etsi iniustam, tamen for- & longè antè apud Israëlitas honorificè tractata	306.b
patres qui quo honore prosequendi	310. b	patres omnes catholicos, imagines recepisse	330.a
Quilibet inanimati pfectis vnde qui obsequè- dum	487.b	patres qualibus aut quibus in rebus aliquâ- dò dissentiant	472.b
ouis Tertulliano mysticè quid	3. b	patres qui quibus in rebus quales sint iudi- ces	473.a
ouium officium quod	487.b	patres quid in ecclesijs docuerint	473.b
ouium vestitus quid	508.a	patriarchæ & prophete quo nobis honore prosequendi	310.b
Paci ecclesie quâto perè boni consulant Christiani	107.a	patriarchæ vnde quomodo pro quibus im- plorati	316.
pancas q, & q miraculo insignita	334. b 335.a	patrum de Maria virgine testimonia	208.a
pararum Roma, in conseruanda tuenda que vera fide conatus	466.b	patrum de similitudinibus fieri prohibitis aut non prohibitis sententiæ	323.b
papacum aut papæ detrahentes, patribus omni- bus ac synodis detrahere	422.b	patrum aliquot insignium pia & concors de imaginibus sententia	329. b 330.a
paracleti à Christo & Patre missi ostensio	19. b 20.a	patrum de ecclesie, eorumq; qui eam rep- sentant, auctoritate sententiæ	401.b
paracleti aut Spiritus sancti efficacia & gra- tia quanta	83.a	patrum de traditionibus scriptis & nò scri- ptis testimonia	402.b
paradisus mysticè qui dicta Maria	197.a	patrum qui veneratiõem imaginum defen- derint, catalogus	412.
paradisus, in quo cum Iesu latro futurus erat, quis aut vbi	64.b	patrum de pastore vniuersalis ecclesie testi- monia	425.a
parascæues & passionis diem, esse Traditio- nis apostolicæ	409.a	patrum, quibus Augustinus contra Pelagiû vsus, catalogus	474.b
parentes qui filijs honorandi	357. b 358.a	patrum quò ab Hieronymo inuocata	288.a
parietes templi quomodo depingedi	329.a	pauli de iudicio extremo auctoritates	74.
particularia ab vniuersalibus longè differre	415.a		
paruulorum baptismum, esse Apostolicam traditionem	409.b		
pascuali festo celebrado qui per Quadrage- simam paremur	352.b	pauli diaconi historici de iconoclastici im- peratoris Leonis Isaurici furij narratio	339. b
passionis Christi pro nobis, è Scripturis te- stimonia	41. b 42. 43. 44. 45. 46.	paulina definitio fidei qui explicanda	10. b
passiones seu dolores qua nobis tantummo- dò conditiõne profunt	48. b	paulini Nolani de sanctorum auxilio & in- tercessione sententia	299.

paulinum Nolanum inuocare patriarchas, apostolos, prophetas, & martyres	301.b	petrus qui ecclesiam repræsentabat	429.b
paulo Apostolo qua conditione aut creditus sit, aut non credendum fuisset	50.4.a	petrus quid significet	429.b
pax vera ubi	137.b	petrus qui vnde dictus sit petra	429.a 430.a
peccantes in spiritum sanctum qui	118.b	petrus qui vnus apostolis omnibus & patribus ecclesie præpositus	431.b
peccatum quod cur ne martyrij quidē sanguine delendum	110.b	petrus quibus epithetis à Chalcedonensi synodo nominatus	438.a
peccata cui quisq; sua cōfiteri debeat	490.b	petrus totius ecclesie caput	440.b
peccatorū remissio qui aut vnde nobis cōparata	114.a	petri apostoli de iudicio extremo oraculū	75.b
pedibus cuius qui aut cur procidendū	216.a	petri cathedra quanti Hieronymo habitata	101.a
pelagiū qui ab Augustino oppugnatus	472.	petri præ ceteris apostolis priuilegium	101.b
pentecostes festum esse traditionis apostolicæ	409.a	petri principatui detrahentes, quō sese demergant	104.b
peregrinationes ad sepulcra sanctorum (rideant aut ringant hæretici quā velint) à Chrysofomo laudatas	287.a	potestas quanta	121.b
perfidie nullus ad ecclesiam Romanam accessus	435.b	arbitrio cæli clauis tradite	120.a
περιποιος Græcè quid	170.b	merita, cura & auxilium in administratione potestatis dignitatis	298.b 299.a
perpetuæ martyris laus	223.b	sedes & continuata Roman. pontificatus successio, qualis sit petra	428.a
peris quibusdam etiam infidelibus, quid per crucis figuram frontibus impressam salutis obtigerit	53.b	petro cur datus ecclesie primatus	99.b
personarū in Trinitate distinctio, earumq; conuenientia	21.a 22.a	petro, eiusq; successoribus ouium suarum curam commisit	425.a
pestis in Persas infideles grassantis mira per crucis impressionem repulsa	53.b	petro cur datus primatus	429.b
petitio orationis Dñice prima quid sibi velit	160.b	petro qui aut cur datæ clauis	430.a
secunda	162.b	petro cælorum datas clauis, non cæli, quid præ se ferat	430.
tertia	165.a	petro q̄ aut q̄rum cōmendata sit cura	431.a
quarta	168.b	petrū à Christo ecclesie caput cōstitutū	101.b
quinta	171.b	petrum & Andream q̄d olim in carne potuerunt, posse etiam nūm	285.b
sexta	175.b	petrum & Paulum pariter olim ante Augustini ætatem cū Christo pingi solitū	331.b
septima	179.a	petrum in cathedra Rom. ecclesie sedisse	428.b
petitiones orationis Dominicæ q̄t, & qualis earum distinctio	157.	petrū à petra dictū, non petrā à Petro	430.a
petra qui & Christus & Petrus	431.b	Phariseos à christo redargutos, non cathedram moysi spectam fuisse, quid sibi velit	428.b
petræ nomine aliter Christum, aliter Petrū vocari	430.b	philoxenus quidam nondūm baptizatus, q̄ factus episcopus	338.b
petrus quō caput ac princeps apostolorum qui aut diuo Ambrosio inuocatur	286.a	Picturæ, qua Nyssenens ad lachrymas motus fuit, descriptio	328.b
qui etiam nūm pastoris officium exerceat	298.b		pi.

